СТАНДАРТ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

Офіційне видання

Київ

Національна комісія
зі стандартів державної мови

2026

ЗМІСТ

Передмова……..8
Рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47 «Про затвердження Українського правопису як стандарту державної мови»……...13
Стандарт державної мови «Український правопис»……16
1. Сфера застосування……16
2. Нормативні покликання……..16
3. Загальні пояснення……..16
4. Український правопис……17
4.1. Український алфавіт……17
4.2. Правопис частин основи слова……18
4.2.1. Буквені позначення деяких голосних звуків……18
§ 1. Букви на позначення наголошених і ненаголошених Е, И…..18
§ 2. Букви І, И на початку слова……18
§ 3. Буква Ї……..18
§ 4. Букви Я, Ю, Є……..19
4.2.2. Буквені позначення деяких приголосних звуків……19
§ 5. Буква Г……19
§ 6. Буква Ґ……..19
§ 7. Апостроф……20
§ 8. Буквосполучення ЙО, ЬО……..20
4.2.3. Чергування голосних……21
§ 9. Чергування О – І, Е – І……21
§ 10. Чергування Е – О після Ж, Ч, Ш, ШЧ (букви Щ), ДЖ, Й…..24
§ 11. Чергування голосних О – А, Е – І, Е – И в дієслівних коренях……25
4.2.4. Чергування приголосних……...26
4.2.4.1. Чергування приголосних під час словозміни……...26
§ 12. Чергування Г, К, Х із м’якими З, Ц, С……..26
§ 13. Чергування Ґ із м’яким З……..26
§ 14. Чергування Г, К, Х із Ж, Ч, Ш……..26
§ 15. Чергування Д із ДЖ……..27
§ 16. Чергування Т – Ч, З – Ж, С – Ш……27
§ 17. Чергування ЗД – ЖДЖ, СТ – ШЧ (буква Щ)……...27
§ 18. Чергування Б – БЛ, П – ПЛ, В – ВЛ, М – МЛ, Ф – ФЛ……27
4.2.4.2. Зміни приголосних перед наступним приголосним під час словотворення……27
§ 19. Зміни приголосних перед -СЬК-(-ИЙ), -СТВ-(-О)……27
§ 20. Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння……..28
§ 21. Зміни приголосних перед суфіксом -Н-……..28
§ 22. Зміни приголосних перед суфіксальним голосним під час словотворення……..29

4.2.5. Уживання деяких прийменників, префіксів, сполучників, часток і початкових букв……29
§ 23. Уживання прийменників У, В і початкових У-, В-……29
§ 24. Уживання сполучників, часток І, Й та початкових І-, Й-…...31
§ 25. Уживання прийменника З та його варіантів ІЗ, ЗІ (ЗО)……..32
4.2.6. Уживання м'якого знака (ь)……...34
§ 26. Пишемо Ь……...34
§ 27. Не пишемо Ь……..35
4.2.7. Спрощення в буквосполученнях……..36
§ 28. Спрощення в буквосполученнях -ЖДН-, -ЗДН-, -СТН-, -СТЛ-, -ЗКН-, -СКН-, -СЛН-……...36
4.2.8. Подвоєння букв……..36
§ 29. Подвоєння букв як наслідок їх збігу……36
§ 30. Подвоєння букв як наслідок подовження приголосних…….37
4.2.9. Правопис префіксів……38
§ 31. Правопис префіксів З-, ІЗ-, ЗІ-, ЗО-, БЕЗ-, ВІД-, МІЖ-, НАД-, ОБ-, ПЕРЕД-, ПІД-, ПОНАД-, РОЗ-, ЧЕРЕЗ-, ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-, АРХІ-, АНТИ-, КВАЗІ-……38
4.2.10. Правопис суфіксів……40
§ 32. Іменникові суфікси -ИК, -НИК / -ІВНИК, -ЛЬНИК, -ИВ-(-О), -АЛЬ, -ЕНЬ, -ЕЦЬ / -ЄЦЬ, -ІСТЬ, -ТЕЛЬ, -К-(-А), -ИЦ-(-Я), -ИН-(-Я), -ЕС-(-А), -НН-(-Я), -ІНН-(-Я), -ЕНН-(-Я), -ИНН-(-Я), -ЕН-(-Я) / -ЄН-(-Я), -ЕЧОК / -ЄЧОК, -ЕЧК-(-А) / -ЄЧК-(-А), -ЕЧК-(-О) / -ЄЧК-(-О), -ЕНК-(-О) / -ЄНК-(-О), -ЕНЬК-(-О, -А) / -ЄНЬК-(-О), -ИСЬК-(-О) / -ЇСЬК-(-О), -ИЩ-(-Е) / -ЇЩ-(-Е), -ОВИЧ, -ІВН-(-А) / -ЇВН-(-А), -ІВК-(-А), -ОК, -ИР, -ИСТ, -ИЗМ, -ІР, -ІСТ, -ІЗМ……40
§ 33. Прикметникові та дієприкметникові суфікси -Н-(-ИЙ, -ІЙ), -ИЧН-(-ИЙ), -ІЧН-(-ИЙ) / -ЇЧН-(-ИЙ), -ИН, -ЇН, -ИН-(-ИЙ), -ЇН-(-ИЙ), -ИСТ-(-ИЙ), -ЇСТ-(-ИЙ), -ЕВ-(-ИЙ) / -ЄВ-(-ИЙ), -ОВ-(-ИЙ), -УВАТ-(-ИЙ) / -ЮВАТ-(-ИЙ), -ОВАТ-(-ИЙ), -ОВИТ-(-ИЙ)……..42
§ 34. Дієслівні суфікси -УВА- (-ЮВА-), -ОВА- (-ЬОВА-), -ОВУВА- (-ЬОВУВА-), -ІР-, -ИР-……...44
4.2.11. Правопис слів разом, із дефісом, окремо……...45
§ 35. Загальні правила правопису складних слів……45
§ 36. Складні іменники……..49
§ 37. Прикладка……..51
§ 38. Складні числівники……...52
§ 39. Складні займенники……53
§ 40. Складні прикметники……...53
§ 41. Прислівники……..56
§ 42. Прийменники……60
§ 43. Сполучники……...60
§ 44. Частки……61
4.2.12. Уживання великої букви……64
§ 45. Велика буква на початку речення……64

§ 46. Велика буква у звертаннях і в ремарках……..65
§ 47. Велика та мала букви в рубриках……65
§ 48. Велика буква після двокрапки, на початку прямої мови, цитати тощо……..66
§ 49. Імена людей, міфологічних осіб, клички тварин……67
§ 50. Географічні та адміністративно-територіальні назви……69
§ 51. Астрономічні назви……..71
§ 52. Назви історичних подій, епох, календарних періодів і свят, суспільних заходів……...72
§ 53. Назви, пов’язані з релігією……...72
§ 54. Назви органів влади, установ, організацій, товариств, партій, об’єднань, підприємств, фірм, агентств……74
§ 55. Назви документів, пам’яток історії та культури, творів літератури та мистецтва, друкованих органів……...76
§ 56. Назви посад, звання, титули……76
§ 57. Назви орденів, медалей, відзнак, премій……77
§ 58. Назви товарних знаків, марок виробів……77
§ 59. Назви порід тварин, видів і сортів рослин……...78
§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні……...78
§ 61. Велика буква в складноскорочених назвах……79
4.2.13. Скорочення……...79
§ 62. Графічні скорочення……79
4.2.14. Правила переносу……82
§ 63. Орфографічні правила переносу……82
§ 64. Технічні правила переносу……...84
4.2.15. Знак наголосу (´)……84
§ 65. Знак наголосу (´)……..84
4.3. Правопис закінчень змінюваних слів……..85
4.3.1. Іменник……...85
§ 66. Поділ на відміни……85
§ 67. Поділ на групи……...86
§ 68. Зразки відмінювання іменників……...88
4.3.1.1. Уваги до правопису відмінкових форм……94
4.3.1.1.1. І відміна……94
4.3.1.1.1.1. Однина……...94
§ 69. Родовий відмінок……..94
§ 70. Давальний відмінок……...94
§ 71. Знахідний відмінок……...94
§ 72. Орудний відмінок……94
§ 73. Місцевий відмінок……95
§ 74. Кличний відмінок……95
4.3.1.1.1.2. Множина……95
§ 75. Називний відмінок……95
§ 76. Родовий відмінок……..95
§ 77. Давальний відмінок……..96

§ 78. Знахідний відмінок……...96
§ 79. Орудний відмінок……97
§ 80. Місцевий відмінок……97
§ 81. Кличний відмінок……97
4.3.1.1.2. II відміна……...97
4.3.1.1.2.1. Однина……...97
§ 82. Родовий відмінок……...97
§ 83. Давальний відмінок……102
§ 84. Знахідний відмінок……103
§ 85. Орудний відмінок……...103
§ 86. Місцевий відмінок……..104
§ 87. Кличний відмінок……...106
4.3.1.1.2.2. Множина……..107
§ 88. Називний відмінок……..107
§ 89. Родовий відмінок……107
§ 90. Давальний відмінок……108
§ 91. Знахідний відмінок……108
§ 92. Орудний відмінок……...109
§ 93. Місцевий відмінок……..109
§ 94. Кличний відмінок……...109
4.3.1.1.3. III відміна……109
§ 95. Однина……109
§ 96. Множина……..110
§ 97. Відмінювання слова МÁТИ……...111
4.3.1.1.4. IV відміна……111
§ 98. Однина……111
§ 99. Множина……..112
4.3.1.2. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини…112
§ 100. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини……112
4.3.2. Прикметник……..114
§ 101. Тверда група прикметників……..114
§ 102. М’яка група прикметників……...114
§ 103. Відмінювання прикметників……...115
§ 104. Ступенювання прикметників……...116
4.3.3. Числівник……..117
§ 105. Відмінювання кількісних числівників……117
§ 106. Відмінювання порядкових числівників……..119
§ 107. Відмінювання дробових числівників……..119
4.3.4. Займенник……120
§ 108. Особові займенники……120
§ 109. Зворотний займенник……...120
§ 110. Присвійні займенники……..120
§ 111. Вказівні займенники……121
§ 112. Питальні займенники……...121

§ 113. Означальні займенники……122
§ 114. Неозначені й заперечні займенники……122
4.3.5. Дієслово……123
§ 115. Дійсний спосіб……..123
§ 116. Наказовий спосіб……..128
§ 117. Умовний спосіб……129
§ 118. Неозначена форма дієслова (інфінітив)……..130
§ 119. Дієприкметник……..130
§ 120. Дієприслівник……...130
4.4. Правопис слів іншомовного походження……131
4.4.1. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних……131
§ 121. Звук [l]……131
§ 122. Звуки [g], [h]……..131
§ 123. Буквосполучення TH у словах грецького походження…..132
§ 124. Буква W та буквосполучення TH у словах англійського походження……132
§ 125. Буквосполучення LL та ILL у словах французького походження……133
§ 126. Звук [j]……133
§ 127. Кінцеві буквосполучення -DR, -TR……133
§ 128. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних……...133
4.4.2. Голосні звуки і букви на позначення голосних……..133
§ 129. Звук [i]……134
§ 130. Звуки [e], [u]……..136
§ 131. Буквосполучення AU, OU……137
§ 132. Букви та буквосполучення Ö, Ø, EU, OE……137
§ 133. Дифтонги [au], [ei], [ou] у словах англійського походження……137
§ 134. Звук [æ] в словах англійського походження……...137
§ 135. Звук [ə:] в словах англійського походження……...138
§ 136. Буквосполучення EI, EU у словах німецького походження. Буквосполучення IJ та буква Y у словах нідерландського походження……138
§ 137. Подвоєння букв на позначення голосних……138
4.4.3. Апостроф……..138
§ 138. Апостроф……...138
4.4.4. М’який знак (ь)……139
§ 139. М’який знак (ь)……..139
4.4.5. Відмінювання слів іншомовного походження……...139
§ 140. Відмінювані й невідмінювані слова іншомовного походження……139
4.5. Правопис власних назв……...141
4.5.1. Українські та інші слов’янські прізвища й імена……...141
§ 141. Українські прізвища……141

§ 142. Відмінювання прізвищ……141
§ 143. Відмінювання імен……...144
§ 144. Слов'янські прізвища та імена……147
§ 145. Неслов'янські прізвища та імена……151
4.5.2. Складні і складені особові імена та прізвища й похідні від них прикметники……151
§ 146. Імена та прізвища (прізвиська)……151
§ 147. Похідні прикметники……...153
4.5.3. Географічні назви……154
§ 148. Українські географічні назви……...154
§ 149. Географічні назви інших країн……154
§ 150. Географічні назви з прикметниковими закінченнями…...157
§ 151. Апостроф, м'який знак……158
§ 152. Відмінювання географічних назв……158
§ 153. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів……161
§ 154. Правопис складних і складених географічних назв……...162
4.6. Уживання розділових знаків……..165
§ 155. Крапка (.)……...165
§ 156. Знак питання (?)……167
§ 157. Знак оклику (!)……...168
§ 158. Кома (,)……...170
§ 159. Крапка з комою (;)……188
§ 160. Двокрапка (:)……190
§ 161. Тире (–)……..191
§ 162. Три крапки, або крапки (…)……200
§ 163. Дужки ( ), [ ], < >……201
§ 164. ЛАПКИ (« », “ ”, „ “, „ ”)……204
§ 165. СКІСНА РИСКА (/)……206
§ 166. Комбіноване вживання розділових знаків……..207
§ 167. Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат….207
§ 168. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку……211
Покажчик……214

ПЕРЕДМОВА

1. Цей Український правопис підготувала робоча група Української національної комісії з питань правопису з підготовки проєкту Українського правопису в такому складі:

1) Єрмоленко Світлана Яківна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (голова робочої групи);

2) Ажнюк Богдан Миколайович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

3) Гнатюк Лідія Павлівна, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

4) Городенська Катерина Григорівна, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

5) Загнітко Анатолій Панасович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

6) Клименко Ніна Федорівна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

7) Лучик Василь Вікторович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

8) Німчук Василь Васильович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

9) Пономарів Олександр Данилович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

10) Тараненко Олександр Онисимович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

11) Шевченко Лариса Леонідівна, кандидат філологічних наук (секретар робочої групи).

2. Цей Український правопис пройшов громадське обговорення з 15 серпня 2018 року до 01 жовтня 2018 року.

3. Цей Український правопис схвалила Українська національна комісія з питань правопису (протокол від 22 жовтня 2018 року № 5).

4. Цей Український правопис схвалили Колегія Міністерства освіти і науки України та Президія Національної академії наук України (протокол від 24 жовтня 2018 року № 10/4-13 / 22/10).

5. Із пропозицією Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України щодо схвалення цього Українського правопису в новій редакції, розробленій Українською національною комісією з питань правопису, погодився Кабінет Міністрів України (постанова від 22 травня 2019 року № 437).

6. Цей Український правопис до Національної комісії зі стандартів державної мови за результатами узгоджувальної наради від 04 лютого 2025 року надіслало Міністерство освіти і науки України (лист від 26 лютого 2025 року № 1/3664-25) на виконання резолюції Прем'єр-міністра України від 24 січня 2025 року № 2336/1/1-25 до листа Уповноваженого із захисту державної мови від 20 січня 2025 року № 341/02-Вих. та резолюції Віцепрем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України від 20 лютого 2025 року № 2336/3/1-25 до листа Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2025 року № 1/2540-25, зважаючи на відповідь Голови Верховної Ради України від 02 січня 2025 року № 07/8-2025-1111 на лист Уповноваженого із захисту державної мови від 16 грудня 2024 року № 5924/08/6-Вих.

7. Цей Український правопис опрацювала та схвалила (протокол від 25 грудня 2025 року № 5) робоча група Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту в такому складі:

1) Ажнюк Богдан Миколайович, доктор філологічних наук, професор, академік Національної академії наук України, директор Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства Національної академії наук України (голова робочої групи);

2) Бибик Світлана Павлівна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови Національної академії наук України (член робочої групи);

3) Гнатюк Лідія Павлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (член робочої групи);

4) Голікова Наталія Сергіївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (член робочої групи);

5) Ковалевська Тетяна Юріївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (член робочої групи);

6) Тараненко Олександр Онисимович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, завідувач відділу загального мовознавства Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (член робочої групи);

7) Шевченко Лариса Леонідівна, доктор філологічних наук, завідувач відділу лінгвістики Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України (секретар робочої групи).

8. Верховна Рада України рекомендувала Національній комісії зі стандартів державної мови відповідно до пункту 1 частини першої статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у встановленому законодавством порядку, з урахуванням пропозицій наукових установ Національної академії наук України та інших наукових і освітніх установ опрацювати і затвердити Український правопис як стандарт державної мови до 01 березня 2026 року (Постанова Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави»).

9. Цей Український правопис пройшов громадське обговорення з 16 січня 2026 року до 16 лютого 2026 року.

10. Цей Український правопис отримав висновки та пропозиції від:

1) Українського інституту національної пам’яті (лист від 29 січня 2026 року № 211/2.1-07-26);

2) Інституту української мови Національної академії наук України (лист від 19 лютого 2026 року № 307/57);

3) Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 131/49);

4) Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 129/330-12);

5) Національної академії мистецтв України (лист від 30 січня 2026 року № 45/01-14);

6) Національної академії аграрних наук України (лист від 27 січня 2026 року № 811);

7) Бердянського державного педагогічного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 63-27/130);

8) Волинського національного університету імені Лесі Українки (лист від 10 лютого 2026 року № 03-24/01/70-26);

9) Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (лист від 17 лютого 2026 року № 301);

10) Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (лист від 20 лютого 2026 року № 534/01-14);

11) Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (лист від 17 лютого 2026 року № 1/144);

12) Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (лист від 27 лютого 2026 року № 88-552/116);

13) Житомирського державного університету імені Івана Франка (лист від 09 лютого 2026 року № 69-01-09/2026);

14) Ізмаїльського державного гуманітарного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 1-4/74);

15) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (лист від 23 лютого 2026 року № 2026-01-26/06-07/420);

16) Київського національного університету імені Тараса Шевченка (лист від 26 лютого 2026 року № 01/269-12);

17) Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (лист від 27 лютого 2026 року № 14);

18) Комунального закладу вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія» Полтавської обласної ради (лист від 13 лютого 2026 року № 13-20/115);

19) Львівського національного університету імені Івана Франка (лист від 16 лютого 2026 року № 395-Р);

20) Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 20 січня 2026 року № 08/01-16);

21) Національного університету «Острозька академія» (лист від 11 лютого 2026 року № 064);

22) Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (лист від 17 лютого 2026 року № 124/01);

23) Університету Григорія Сковороди в Переяславі (лист від 09 лютого 2026 року № 157);

24) Херсонського державного університету (лист від 20 лютого 2026 року № 03-32/301);

25) Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 19 лютого 2026 року № 463/01-14);

26) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (лист від 11 лютого 2026 року № 20/40-587-26);

27) Чорноморського національного університету імені Петра Могили (лист від 16 лютого 2026 року № 2/4-89-08).

11. Цей Український правопис спільно з робочою групою Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту опрацьовувала (протокол від 05 січня 2026 року № 2, протокол від 06 січня 2026 року № 3, протокол від 12 січня 2026 року № 6, протокол від 15 січня 2026 року № 8, протокол від 16 січня 2026 року № 9, протокол від 22 січня 2026 року № 11, протокол від 29 січня 2026 року № 14, протокол від 04 лютого 2026 року № 16, протокол від 05 лютого 2026 року № 18, протокол від 09 лютого 2026 року № 20, протокол від 11 лютого 2026 року № 21, протокол від 13 лютого 2026 року № 25, протокол від 16 лютого 2026 року № 26, протокол від 18 лютого 2026 року № 28, протокол від 19 лютого 2026 року № 30, протокол від 23 лютого 2026 року № 31, протокол від 26 лютого 2026 року № 33, протокол від 27 лютого 2026 року № 35, протокол від 28 лютого 2026 року № 36, протокол від 01 березня 2026 року № 37) Національна комісія зі стандартів державної мови в такому складі:

1) Чернобров Юлія Анатоліївна – Голова Національної комісії зі стандартів державної мови;

2) Мирончук Олександр Якович – заступник Голови Національної комісії зі стандартів державної мови, співкоординатор робочої групи

Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису;

3) Гриценко Ольга Вікторівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

4) Ковтунець Оксана Степанівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

5) Новікова Ольга Олександрівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

6) Мазур Наталія Василівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови, співкоординатор робочої групи Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису;

7) Мазурик Данута Володимирівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

8) Пономаренко Катерина Вікторівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови.

12. Цей Український правопис після відповідного опрацювання погодила й рекомендувала Національній комісії зі стандартів державної мови розглянути й затвердити робоча група Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту (протокол від 01 березня 2026 року № 6).

13. Справа стандарту державної мови «Український правопис» пройшла перевірку в апараті Національної комісії зі стандартів державної мови (висновок від 01 березня 2026 року).

14. Цей Український правопис затвердила Національна комісія зі стандартів державної мови (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47 «Про затвердження Українського правопису як стандарту державної мови»).

15. Цей Український правопис як стандарт державної мови після здійснення відповідної підготовки в апараті Національної комісії зі стандартів державної мови рекомендувала до опублікування Національна комісія зі стандартів державної мови (протокол від 27 березня 2026 року № 47).

16. Цей Український правопис чинний із 28 березня 2026 року.

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ ЗІ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

РІШЕННЯ

01 березня 2026 року Київ № 47

Про затвердження
Українського правопису
як стандарту державної мови

Відповідно до частини п’ятої статті 43, підпункту «а» пункту 1 частини першої та частини другої статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», пункту 1 резолютивної частини Постанови Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави», абзацу першого підпункту 1 пункту 4 Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 листопада 2019 року № 911, Порядку напрацювання, затвердження, уведення в дію, перегляду стандартів державної мови та внесення змін до них, затвердженого рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови від 16 листопада 2023 року № 421, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2023 року за № 2107/41163, на виконання резолюції Прем’єр-міністра України від 24 січня 2025 року № 2336/1/1-25 до листа Уповноваженого із захисту державної мови від 20 січня 2025 року № 341/02-Вих. та резолюції Віцепрем’єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України від 20 лютого 2025 року № 2336/3/1-25 до листа Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2025 року № 1/2540-25, зважаючи на відповідь Голови Верховної Ради України від 02 січня 2025 року № 07/8-2025-1111 на лист Уповноваженого із захисту державної мови від 16 грудня 2024 року № 5924/08/6-Вих., з урахуванням результатів громадського обговорення, що відбулося з 16 січня 2026 року до 16 лютого 2026 року, отриманих висновків і пропозицій від Українського інституту національної пам’яті (лист від 29 січня 2026 року № 211/2.1-07-26), Інституту української мови Національної академії наук України (лист від 19 лютого 2026 року № 307/57), Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 131/49), Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 129/330-12), Національної академії мистецтв України (лист від 30 січня 2026 року № 45/01-14), Національної академії аграрних наук України (лист від 27 січня 2026 року № 811), Бердянського державного педагогічного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 63-27/130), Волинського національного

університету імені Лесі Українки (лист від 10 лютого 2026 року № 03-24/01/70-26), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (лист від 17 лютого 2026 року № 301), Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (лист від 20 лютого 2026 року № 534/01-14), Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (лист від 17 лютого 2026 року № 1/144), Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (лист від 27 лютого 2026 року № 14), Житомирського державного університету імені Івана Франка (лист від 09 лютого 2026 року № 69-01-09/2026), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 1-4/74), Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (лист від 23 лютого 2026 року № 2026-01-26/06-07/420), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (лист від 26 лютого 2026 року № 01/269-12), Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (лист від 27 лютого 2026 року № 88-552-116), Комунального закладу вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія» Полтавської обласної ради (лист від 13 лютого 2026 року № 13-20/115), Львівського національного університету імені Івана Франка (лист від 16 лютого 2026 року № 395-Р), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 20 січня 2026 року № 08/01-16), Національного університету «Острозька академія» (лист від 11 лютого 2026 року № 064), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (лист від 17 лютого 2026 року № 124/01), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (лист від 09 лютого 2026 року № 157), Херсонського державного університету (лист від 20 лютого 2026 року № 03-32/301), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 19 лютого 2026 року № 463/01-14), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (лист від 11 лютого 2026 року № 20/40-587-26), Чорноморського національного університету імені Петра Могили (лист від 16 лютого 2026 року № 2/4-89-08), на підставі рішення робочої групи із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису, схваленого Українською національною комісією з питань правопису (протокол від 22 жовтня 2018 року № 5), спільним рішенням колегії Міністерства освіти і науки України та постановою Президії Національної академії наук України від 24 жовтня 2018 року № 10/4-13 / 22/10, надісланого листом Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2025 року № 1/3664-25 (протокол від 01 березня 2026 року № 6), діючи в умовах уведеного в Україні воєнного стану, Національна комісія зі стандартів державної мови на засіданні (протокол від 01 березня 2026 року № 38)

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Український правопис як стандарт державної мови, що додається.

2. Апаратові Національної комісії зі стандартів державної мови (Карбовська Ю. С.) забезпечити підготовку до опублікування Українського правопису як стандарту державної мови, затвердженого згідно з пунктом 1 цього рішення, на офіційному вебсайті Національної комісії зі стандартів державної мови.

3. Це рішення набирає чинності одночасно з набранням чинності постанови Кабінету Міністрів України про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 437 «Питання українського правопису».

4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника Голови Національної комісії зі стандартів державної мови Мирончука О. Я. та члена Національної комісії зі стандартів державної мови Мазур Н. В.

Голова
Національної комісії
зі стандартів державної мови **Юлія ЧЕРНОБРОВ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Національної комісії
зі стандартів державної мови
01 березня 2026 року № 47

Стандарт державної мови «Український правопис»

1. Сфера застосування

1. Дія та обов'язкове застосування цього Українського правопису поширюється на всі сфери суспільного життя, визначені в законодавстві, зокрема в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

2. Нормативні покликання

1. Підставою для цього Українського правопису є такі нормативні документи:

1) Конституція України;

2) Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»;

3) Постанова Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави»;

4) Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови (постанова Кабінету Міністрів України від 06 листопада 2019 року № 911);

5) Порядок напрацювання, затвердження, уведення в дію, перегляду стандартів державної мови та внесення змін до них (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 16 листопада 2023 року № 421, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2023 року за № 2107/41163);

6) Програма робіт із напрацювання, затвердження, перегляду стандартів державної мови чи внесення змін до них (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 14 лютого 2024 року № 34, зі змінами);

7) рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 03 квітня 2025 року № 139 «Про правопис української мови».

3. Загальні пояснення

1. Цей Український правопис кодифікує орфографічні, словозмінні та пунктуаційні норми української мови.

2. Цей Український правопис складається зі 168 параграфів, розподілених між відповідними розділами та підрозділами, а кожний із параграфів – з відповідних частин, пунктів, підпунктів та абзаців, деякі – з примітками.

4. Український правопис

4.1. Український алфавіт

1. Український алфавіт складається з тридцяти трьох букв, кожну з яких можна вживати у формі великої і малої букви відповідно до визначених правил.

Порядковий номер	Велика буква	Мала буква	Назва букви
1	А	а	а
2	Б	б	бе
3	В	в	ве
4	Г	г	ге
5	Ґ	ґ	ґе
6	Д	д	де
7	Е	е	е
8	Є	є	є
9	Ж	ж	же
10	З	з	зе
11	И	и	и
12	І	і	і
13	Ї	ї	ї
14	Й	й	йот
15	К	к	ка
16	Л	л	ел
17	М	м	ем
18	Н	н	ен
19	О	о	о
20	П	п	пе
21	Р	р	ер
22	С	с	ес
23	Т	т	те
24	У	у	у
25	Ф	ф	еф
26	Х	х	ха
27	Ц	ц	це
28	Ч	ч	че
29	Ш	ш	ша
30	Щ	щ	ща
31	Ь	ь	м’який знак
32	Ю	ю	ю
33	Я	я	я

4.2. Правопис частин основи слова

4.2.1. Буквені позначення деяких голосних звуків

§ 1. Букви на позначення наголошених і ненаголошених Е, И

1. Наголошені голосні **е** та **и** у вимові виразні, тому їх передаємо відповідними буквами: *дал**е́**ко, в**и́**соко*.

2. Ненаголошені голосні **е** та **и**, невиразні у вимові, передаємо тими самими буквами, що й під наголосом: *в**е**ли́кий, в**е**личе́зний*, бо *в**е́**лич; д**е**ржу́*, бо *од**е́**ржати; кл**е**коті́ти*, бо *кл**е́**кіт; н**е**су́*, бо *прине́**с**ений; с**е**ло́*, бо *с**е́**ла; ш**е**потіти*, бо *ш**е́**піт; кр**и**ве́*, бо *кр**и́**во; тр**и**ма́ти*, бо *стр**и́**мувати; ш**и**ро́кий*, бо *ш**и́**роко* та ін.

3. У словах із постійним наголосом невиразні у вимові звуки перевіряємо за словником: *к**и**ше́ня, л**е**ва́да, м**и**ну́лий*.

§ 2. Букви І, И на початку слова

1. **І** пишемо на початку слова відповідно до вимови: ***І**ва́н, **і́**грашка, **і́**дол, **і́**кати* (‘вимовляти *і* замість *и*’), ***і**ко́на, **і**менува́ти, **і**м’я́, **і**нди́к, **і́**ноді, **і**ржа́, **і**снува́ти, **і́**стина, **і**ти́*.

2. Деякі слова мають варіанти з початковим голосним **и**: ***і́**рій* і ***и́**рій, **і́**род* і ***и́**род* (‘дуже жорстока людина’).

3. **И** пишемо на початку окремих вигуків (***и**ч!*), часток (***и**ч який хитрий*), дієслова ***и́**кати* (‘вимовляти *и* замість *і*’) та похідного від нього іменника ***и́**кання*.

4. **И** на початку слова вживаємо в деяких загальних і власних назвах, що походять із тюркських та інших мов, відповідно до їх вимови в цих мовах: ***и**йбе́н, **и**р; **И**ч-оба́, Пак Чен **И**н, Кім **И**й Тхе*.

§ 3. Буква Ї

1. Букву **ї**, що позначає звуки **й** + **і**, пишемо:

1) на початку слова та після букви, що позначає голосний: ***ї**жа, **ї**жа́к, **ї**зде́ць, **ї́**здити, **ї́**сти, **ї**х, **ї́**хати; геро**ї́**зм, кра**ї́**на, мо**ї́**, на**ї**вний, ру**ї́**на, тво**ї́***;

2) після м’якого знака: *Віньо**ї́**,* (*в*) *ескадри́ль**ї**, пірань**ї*** (у множині);

3) після апострофа: *в’**ї**зд, з’**ї**зд, об’**ї́**хати, під’**ї́**зд, пір’**ї́**на*;

4) в іншомовних словах після букви на позначення голосного: *архаї́чний, егої́зм, еліпсо́їд, моза́їка, проза́їк, целуло́їд* (див. ще § 126 і § 129).

§ 4. Букви Я, Ю, Є

1. **Я**, **ю**, **є** пишемо:

1) на початку слова, після букви на позначення голосного та після апострофа для позначення звукосполучень **й** + **а**, **й** + **у**, **й** + **е**: ***я****кість, **ю**роди́вий, **є**ство́; мо**я́**, зна́**ю**, тво**є́**; п'**я**ть, м'**я́**та, в'**ю**н, б'**ю**ть, п'**є**мо́*;

2) після букви на позначення приголосного для передавання його м'якості: *д**я́**дько, р**я**д, р**я́**сно; л**ю́**ди, р**ю**кза́к, р**ю**ш, с**ю**ди́; остáнн**є***.

4.2.2. Буквені позначення деяких приголосних звуків

§ 5. Буква Г

1. Буква **г** передає на письмі глотковий щілинний приголосний як в українських словах: *берегти́, вого́нь, га́дка, гука́ти, дорогу́й, жага́, згин, кри́га, могу́тній, пагіне́ць*, так і в загальних і власних назвах іншомовного походження на місці **h, g**: *абориге́н, агіта́ція, агре́сія, багаж, болга́рин, брига́да, газе́та, генера́л, геоло́гія, горизо́нт, гра́мота, делега́т, кілогра́м, логопе́д, магази́н, педаго́г, фотогра́фія; А́нглія, **Г**аа́га, **Г**оме́р, Єва́нгеліє* (див. ще § 122).

§ 6. Буква Ґ

1. Буква **ґ** передає на письмі задньоязиковий зімкнений приголосний:

1) в українських та в давно запозичених і зукраїнізованих словах: *а́ґрус, ґа́ва, ґа́зда́, ґанджа, ґа́нок, ґату́нок, ґвалт, ґе́ґати, ґедзь, ґелґота́ти, ґелґоті́ти, ґерґе́лі, ґерґота́ти, ґерґоті́ти, ґу́ґнути, ґирлу́га, ґлей, ґні́т* (у лампі), *ґо́ґель-мо́ґель, ґонт*(*а*), *ґрасува́ти, ґра́ти* (іменник), *ґре́чний, ґринджо́ли, ґрунт, ґу́дзик, ґу́ля, ґура́льня, джиґу́н, дзу́га, дзу́ґлик, дриґа́ти* і *дри́ґати, ремиґа́ти* та ін., а також у похідних від них: *а́ґрусовий, ґаздува́ти, ґвалтува́ти, ґе́ргі́т, ґратча́стий, ґрунтови́й, ґрунтува́ти*(*ся*), *ґу́дзиковий, ґу́лька, проґа́вити* та ін.;

2) у власних назвах – топонімах України: ***Ґ**орґа́ни* (гірський масив), ***Ґ**оро́нда, У́ґля* (села на Закарпатті), прізвищах українців: ***Ґ**алаґа́н, **Ґ**алято́вський, **Ґ**е́ник, **Ґ**ерза́нич, **Ґ**ерда́н, **Ґ**жи́цький, **Ґ**и́га, **Ґ**о́га, **Ґ**о́йдич, **Ґ**о́нта, **Ґ**ри́га, **Ґ**удзь, **Ґ**у́ла, Лома́га*.

§ 7. Апостроф[1]

1. Роздільність вимови попереднього твердого приголосного перед звуками, переданими буквами **я**, **ю**, **є**, **ї**, на письмі позначаємо апострофом.

2. Апостроф пишемо перед **я**, **ю**, **є**, **ї**:

1) після букв на позначення губних приголосних **б**, **п**, **в**, **м**, **ф**: *б**'**ю; **п**'ять, **п**'є; **в**'я́зи, солов**'**ї́; **м**'я́со, рум**'**я́ний,* (*на*) *ті**м'**ї; жира́**ф'**ячий, мере**ф'**я́нський; **П**'я́ста; **В**'ячесла́в; Де**м'**я́н, Макси**м'**ю́к; Сте**ф'**ю́к*.

Примітка. Апостроф не пишемо, коли перед буквою на позначення губного звука є інша буква (крім **р**), що належить до кореня: *дзвя́кнути, духмя́ний, ма́впячий, медвя́ний, морквя́ний, різдвя́ний, свя́то, тьмя́ний, цвях*, але: *арф'я́р, ве́рб'я, торф'яни́й, черв'я́к*.

Коли така буква належить до префікса, то апостроф пишемо, як і в спільнокореневих словах без префікса: *зв'язо́к, зв'яли́ти, під'в'яза́ти, розм'я́кнути, сп'яні́ти*;

2) після **р**: *бур**'**я́н, міжгі́р**'**я, пі́р**'**я, ма́ті**р'**ю, кур**'**є́р,* (*на*) *подві́р**'**ї; Вале**р'**я́н, Ма**р'**я́на, Ма**р'**я́ненко*.

Примітка. Апостроф не пишемо, коли **ря**, **рю**, **рє** позначають сполучення м'якого **р** із наступними **а**, **у**, **е**: *бу**ря́**к, бу́**ря**ний, к**ря́**кати, **ря**бу́й, **рю**мсати*;

3) після **к** у слові *Лу**к'**я́н* і похідних від нього: *Лу**к'**я́ненко, Лу**к'**янюк, Лу**к'**яне́ць*;

4) після префіксів і першої частини складних слів, що закінчуються на твердий приголосний: ***без**'**я́дерний, **без**'язи́кий, **від**'їзд, **з**'є́днаний, **з**'їхати, **з**'яви́тися, **між**'я́р'я, **напів**'європе́йський, **об**'є́м, **пан**'європе́йський, **під**'їхати, **під**'ю́дити, **роз**'ю́шити; **дит**'я́сла, **Мін**'юст*.

§ 8. Буквосполучення ЙО, ЬО

1. Буквосполучення **йо** передає звукосполучення **й** + **о**:

1) на початку слова та після букви на позначення голосного: ***йо**го́, **йо**му́; заво**йо́**ваний, привіле**йо́**ваний, ра**йо́**н, чи**йо́**го*;

2) після букви на позначення приголосного, переважно на початку складу: *баталь**йо́**н, буль**йо́**н, в**йо́**кати, кур**йо́**з, міль**йо́**н*.

2. Буквосполучення **ьо** пишемо для позначення м'якості приголосного перед **о**: *вс**ьо**го́, л**ьо**н, л**ьо**х, с**ьо**го́дні, с**ьо́**мий, тр**ьо**х, т**ьо́**хкати, ц**ьо**го́; Коваль**о́**в, Линь**о́**в*.

[1] Про апостроф у словах іншомовного походження див. § 138; у прізвищах і географічних назвах – § 144 і §151.

4.2.3. Чергування голосних

§ 9. Чергування О – І, Е – І

1. У сучасній українській мові звуки **о**, **е** у відкритих складах чергуються з **і** в закритих складах під час:

1) словозміни:

а) *водоп**і**́й – водоп**о**́ю, дох**і**́д – дох**о**́ду, к**і**нь – к**о**ня́, ка́м**і**нь – ка́м**е**ня, л**і**д – ль**о**́ду, м**і**й – м**о**го́, с**і**м – с**е**мі́, у́стр**і**й – у́стр**о**ю, н**і**ч – н**о**́чі – н**і**́ччю, пе́вн**і**сть – пе́вн**о**сті* (*пе́вност**и***) – *пе́вн**і**стю, ра́д**і**сть – ра́д**о**сті* (*ра́дост**и***) – *ра́д**і**стю, ви́с**е**лок – ви́с**і**лка, о́с**і**нь – о́с**е**ні* (*о́с**е**ни*) – о́с**і**нню, (*у*) *вели́к**о**му* – (*у*) *вели́к**і**м*;

б) *г**і**р – г**о**ра́, н**і**г – н**о**га́, ос**і**б – ос**о́**ба, сл**і**в – сл**о́**во, с**і**л – с**е**ло́*;

в) *ба́тьк**і**в – ба́тьк**о**вого, ба́тьк**о**ва; бра́т**і**в – бра́т**о**вого, бра́т**о**ва; Васил**і**́в – Васил**е́**вого, Васил**е́**ва; коваль́в – коваль́вого, коваль́ва; Петр**і**́в – Петр**о́**вого, Петр**о́**ва; шевц**і**́в – шевц**е́**вого, шевц**е́**ва*;

г) *Ка́н**і**в – Ка́н**е**ва, Ки́**ї**в – Ки́**є**ва, Фа́ст**і**в – Фа́ст**о**ва, Ха́рк**і**в – Ха́рк**о**ва, Черні́г**і**в – Черні́г**о**ва*;

ґ) *в**і**всá – **о**вéс, в**і**вця́ – **о**вéць, в**і**сь – **о́**сі*;

д) *б**і**́йся – б**о**ю́ся, ст**і**й – ст**о**я́ти*;

е) *в**і**в, в**і**́вши – в**е**лá* (*в**е**стú*); *зам**і**́в, зам**і**́вши – зам**е**лá* (*зам**е**стú*); *м**і**г, м**і**́гши – м**о́**жу* (*м**о**глá, м**о**гти́*); *н**і**с, н**і**́сши – н**е**сý* (*н**е**слá, н**е**сти́*); *пл**і**в, пл**і**́вши – пл**е**лá* (*пл**е**сти́*), а також *р**і**с, р**і**́сши – р**о**слá* (*р**о**сти́*);

2) словотворення: *буд**і**вни́к* (пор. *буд**о́**ва*), *в**і**́льний* (пор. *в**о́**ля*), *к**і**́лля* (пор. *к**о**лá*), *підн**і**́жжя* (пор. *н**о**гá*), *подв**і**́р'я* (пор. *дв**о́**ру, дв**о**рá*), *роб**і**тни́к* (пор. *роб**о́**та*); *з**і**́лля* (пор. *з**е**ле́ний*), *с**і**льськи́й* (пор. *с**е**ло́*) та ін.

2. **О**, **е** не переходять в **і** в закритому складі за таких умов:

1) коли ці звуки вставні або випадні: *вікно́ – ві́к**о**н, земля́ – зем**е́**ль, ка́зка – каз**о́**к, со́тня – со́т**е**нь*; *ви́т**е**р – ви́тру, ві́т**е**р – ві́тру, вог**о́**нь – вогню́, д**е**нь – дня, розд**е́**р – розідра́ти, смý**т**ок – смý**т**ку, с**о**н – сну, тра́в**е**нь – тра́вня*.

Примітка 1. У формах окремих слів **о, е** не випадають: *л**о**б – л**о́**ба, м**о**х – м**о́**ху, р**о**т – р**о́**та, л**е**в – л**е́**ва*.

Примітка 2. За аналогією до таких форм, як *книжо́к, казо́к*, маємо **о** між приголосними в родовому відмінку множини й у деяких іншомовних словах: *а́рка – а́р**о**к, ма́рка – ма́р**о**к, па́пка – па́п**о**к* та ін., але: *парт, сакль, форм* та ін.;

2) у групах **-ор-**, **-ер-**, **-ов-** між приголосними: *т**о**рг – т**о́**ргу, х**о**рт – х**о**рта́, см**е**ртъ – см**е́**рті* (*см**е́**рти*), *в**о**вк – в**о́**вка, ш**о**вк – ш**о́**вку*, але: *пог**і**́рдний* (пор. *пог**о́**рда*);

3) у групах із повноголоссям **-оро-, -оло-, -ере-**, а також **-еле-**: *гор**о**д, мор**о**з, п**о**дор**о**ж, п**о**р**о**х, ст**о**р**о**ж; в**о**л**о**с, с**о**л**о**д; б**е**р**е**г, п**е**р**е**д, с**е**р**е**д, ч**е**р**е**з; з**е**л**е**нь, п**е**л**е**х, ш**е**л**е**ст* та ін., але: *мор**і**г, обор**і**г, пор**і**г, см**о**р**і**д*;

4) у родовому відмінку множини іменників середнього роду на **-енн-**(-я): *зна**ч**ення* (*зна**ч**ення*), *поло**ж**ень* (*поло**ж**ення*), *тв**е**рдж**е**ень* (*тв**е**рдж**е**ння*), *тв**о**р**е**нь* (*тв**о**р**е**ння*);

5) в абревіатурах і похідних від них словах: *с**о**ціст**р**ах – с**о**ціст**р**ахівський, сп**е**цвип**у**ск, сп**е**цк**о**р, сп**е**ц**о**дяг, т**о**ргфл**о**т* та ін.;

6) у словах іншомовного походження: *агрон**о**м, інжен**е**р, студ**е**нт, т**о**м* та ін.

Примітка. За аналогією до слів української мови, у яких **о**, **е** чергуються з **і**, таке саме чергування з'явилося й у деяких давно засвоєних словах іншомовного походження: *Ант**і**н – Ант**о**на, ґн**і**т – ґн**о**тá, к**о**л**і**р – к**о**л**ь**ору, Пр**о**к**і**п – Пр**о**к**о**па; кур**і**нь – кур**е**ня́, пап**і**р – пап**е**ру.*

3. **О**, **е** не чергуються з **і** у відкритих і закритих складах, а саме:

1) **і** наявне у відкритому складі:

а) у формах називного відмінка однини: *гребі**н**е́ць* (*гребі**н**ця́*), *дзві**н**о́к* (*дзві**н**ка́*), *кам**і**не́ць* (*кам**і**нця́*), *кі́готь* (*кі́гтя*), *кі**л**о́к* (*кі**л**ка́*), *кі**н**е́ць* (*кі**н**ця́*), *ніготь* (*нігтя*), *олівéць* (*олівця́*), *рем**і**не́ць* (*рем**і**нця́*), *рівень* (*рівня*), *стіжо́к* (*стіжка́*), *фахівéць* (*фахівця́*) та ін.;

б) у формах родового відмінка множини: *вікон* (*вікно́*), *вічок* (*вічко*), *гілок* (*гілка*), *зірок* (*зірка*), *кілéць* (*кільцé*), *ліжок* (*ліжко*), *ніжок* (*ніжка*), *плітóк* (*плітка*);

в) у формах іменників зі значенням зменшеності за аналогією до таких форм, як *кіл – кілка́, міст – містка́, гірка* (де **і** – у закритому складі): *кілóчок, містóчок, ніженька, гіронька*, але: *слівцé – словéчко*;

2) у групах із повноголоссям **-оро-**, **-оло-**, **-ере-** звуки **о**, **е** переходять в **і**:

а) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду (із рухомим наголосом) і в похідних від них іменниках на **-к-**(-а) зі значенням зменшеності: *бор**о**да́ – бор**і**д – бор**і**дка, бор**о**на́ – бор**і**н – бор**і**нка, стор**о**на́ – стор**і**н – стор**і**нка* (пестл. до *сторона́*); *гол**о**ва́ – гол**і**в – гол**і**вка* (*гол**о**вка* – з іншим значенням); *чер**е**да́ – чер**і**д – чер**і**дка*;

б) у родовому відмінку множини іменників середнього роду та в множинних іменниках зі значенням зменшеності: *вор**о**та – вор**і**т – вор**і**тця; бол**о**то – бол**і**т – бол**і**тце, дол**о**то́ – дол**і**т – дол**і**тце*, але: *д**е**р**е**во – дер**е**в – дер**е**вцé, джер**е**ло́ – джер**е**л – джер**е**льце*;

в) у деяких похідних іменниках середнього роду з подовженим приголосним: *бездорі́жжя, Запорі́жжя, підборі́ддя, роздорі́жжя* (але: *лівобере́жжя, узбере́жжя*), а також без подовження: *безголі́в'я, поголі́в'я*, хоч: *безголо́сся, повноголо́сся*;

3) **і** в закритому складі в дієсловах минулого часу у формах чоловічого роду однини й дієприслівниках із повноголоссям, якщо відповідні форми жіночого і середнього роду однини й форма множини мають наголос на кінцевому складі: *воля́к, воля́кши* (*волокти́*); *збері́г, збері́гши* (*зберегти́*); *стері́г, стері́гши* (*стерегти́*), бо: *волокла́, зберегла́, стерегла́; волокло́, зберегло́, стерегло́* та ін., але: *коло́в, моло́в, побори́в, поло́в, поро́в; коло́ла, моло́ла, побори́ла, поло́ла, поро́ла* та ін.;

4) **і** у віддієслівних іменниках середнього роду на **-нн**-(-я) – лише під наголосом, а без наголосу – **е**: *носі́ння, ході́ння; вра́ження, заве́ршення, збі́льшення, зна́чення, поя́снення*, але: *варе́ння* (і *варі́ння, ва́рення* – 'процес'), *вче́ння*; так само **-енн-**(-я), а не **-інн-**(-я) мають іменники, похідні від слів з основою на **-ен-**: *іме́ння, наймення*;

5) **о**, **е** наявні в закритому складі:

а) у непрямих відмінках іменників чоловічого роду з вирівняною за називним відмінком основою: *борця́, борцеві, борцем* та ін. – *боре́ць; ви́борця – ви́борець; ловця́ – ловець; творця́ – творе́ць; мотка́ – мото́к; носка́ – носо́к; во́дню – во́день; котла́ – коте́л*;

б) у групах із повноголоссям **-оро-**, **-оло-** зі сталим наголосом іменників переважно жіночого роду: *коло́д* (*коло́дка*), *доло́нь* (*доло́нька*), *соро́к, огоро́ж, моро́к, нагоро́д* (від них немає зменшених форм з **і**), але: *доріг, доріжка, корів, корівка, бері́з, берізка* (проте *бере́зка* – 'виткий бур'ян');

в) у родовому відмінку множини деяких іменників переважно жіночого роду: *буді́в, во́д, исто́т, осно́в, підпо́р, про́б, суб'є́кт, топо́ль, шко́д; леле́к, ме́ж, озе́р, потре́б*, але: *осі́б, підкі́в*;

г) у прикметниках, утворених від власних імен на **-ов** (**-ьов**, **-йов**), **-ев** (**-єв**): *Ма́лишев – ма́лишевський, Па́влов – па́вловський*, але в прикметниках, утворених від власних імен на **-ів** (**-їв**), зберігаємо **і** (**ї**): *Андрі́їв – андрі́ївський, Гаврии́лів – гаврии́лівський, Демии́дів – демии́дівський* (див. ще § 153, ч. 2);

ґ) у префіксальних безсуфіксних іменниках на зразок *зато́н, переро́р, пото́п* (під впливом родового відмінка однини: *зато́ну, переро́ру, пото́пу*), але: *пото́к, розго́н, удо́й*.

Зрідка, навпаки, під впливом називного відмінка однини **і** поширене на решту форм: *о́пік* (родовий однини *о́піку*);

д) під наголосом у словотворчих частинах **-вод**, **-воз**, **-нос**, **-роб** складних слів, що позначають людей за професією, видом занять, і в похідних від них словах: *екскурсово́д, ляльково́д; водово́з; дровоно́с; хліборо́б, хліборо́бство, чорнорóб* та ін.

Проте у словах, що позначають предмети, і в похідних від них утвореннях, незалежно від наголосу, **о** переходить в **і**: *водопрові́д, газопрові́д, газопрові́дний, електропро́ві́д, трубопро́ві́д*.

У словах із частиною **-воз** зберігаємо **о**: *електрово́з, лісово́з, тепловóз*.

Незалежно від значення слова у словотворчих частинах **-хід**, **-ріг** уживаємо тільки **і**: *всюдихі́д, місяцехі́д, пішохі́д, пішохі́дний, самохі́д, самохі́дний, стравохі́д, швидкохі́д, швидкохі́дний; козері́г* і *Козері́г* (сузір'я), *носорі́г* та ін.;

е) **о**, **е** пишемо в деяких словах книжного й церковного походження та в похідних від них: *Бо**г**, верхо́вний, виро**б**ни́цтво, ви́ро**к**, зако́н, зако́нний, наро́д, наро́дний, осно**в**ни́й, пото́п, пра́по**р**, проро́к, сло**в**ни́к*, а також за традицією в деяких прізвищах: *Артемо́вський, Боровико́вський, Грабо́вський, Котляре́вський, Пи́се**м**ський* та ін., але: *Верикі́вський, Желехі́вський, Миньокі́вський*.

§ 10. Чергування Е – О після Ж, Ч, Ш, ШЧ (букви Щ), ДЖ, Й

1. Після **ж**, **ч**, **ш**, **шч** (букви **щ**), **дж**, **й** перед м'яким приголосним, а також перед складами з **е** та **и** (яке походить від давньоукраїнського **и**) пишемо **е**: *вече́**р**я, ви́ше́**н**ь, дже**р**ело́, жени́ти, ні́же**н**ька, пшени́ця, ста́є**н**ь, уве́че**р**і, у́че**н**ь, че**р**не́тка, че**т**ве́ртий, ше**с**тиде́**н**ка, ще**м**і́ти, ще**т**и́на*.

2. Після **ж**, **ч**, **ш**, **шч** (букви **щ**), **дж**, **й** перед твердим приголосним, а також перед складами з **а**, **о**, **у**, **и** (яке походить від давньоукраїнського **ы**) пишемо **о**: *бджо**о**ла́, буди́ноч**о**к, вечо**р**и́* (пор. *вече́**р**я*), *жо**н**а́тий* (пор. *жени́ти*), *і́грашо**к**, копійо́**к**, пшо**н**о́* (пор. *пшени́ця*), *чо**л**овік, чо**м**у́сь, чо́**р**ний* (пор. *черне́тка*), *чо**т**и́ри* (пор. *четве́ртий*), *шо́**с**тий* (пор. *шести́*), *що**к**а́*.

Примітка. У словах *ло́же**ч**ка – ло́же**ч**ок, кни́же**ч**ка – книже**ч**о́к, лі́є**ч**ка – лі́є**ч**ок* та ін. зберігаємо **е** (**є**).

3. **О** вживаємо після шиплячих і **й** перед м'яким приголосним:

1) в іменниках жіночого роду ІІІ відміни на **-ість**, у родовому відмінку – **-ост-**(-і, -и): *безкра́йо**с**ті* (*безкра́йо**с**ти*), *ме́ншо**с**ті* (*ме́ншо**с**ти*), *пеку́чо**с**ті* (*пеку́чо**с**ти*), *сві́жо**с**ті* (*сві́жо**с**ти*) та ін., відповідно до *ві́чно**с**ті* (*ві́чно**с**ти*), *ра́до**с**ті* (*ра́до**с**ти*) та ін., де **о** стоїть не після шиплячих;

2) у давальному й місцевому відмінках однини деяких іменників: *бджо**л**і́,* (*на*) *бджо**л**і́, ве́чо**р**ові* (*ве́чо**р**у*), (*на*) *ве́чо**р**і, пшо**н**у́,* (*у*) *пшо**н**і́, що**ц**і́,* (*на*) *що**ц**і́* відповідно до більшості відмінкових форм із наступним твердим приголосним: *бджо**л**а́, бджо**л**у́, ве́чо**р**а, вечо**р**и́* та ін.;

3) у закінченнях родового та орудного відмінків прикметників і займенників та числівників прикметникового типу жіночого роду: *безкра́й**о**ї, безкра́й**о**ю, гаря́ч**о**ї, гаря́ч**о**ю, на́ш**о**ї, на́ш**о**ю, пе́рш**о**ї, пе́рш**о**ю* та ін., відповідно до *безкра́й**о**го, безкра́й**о**му, на́ш**о**го* та ін. або до *дру́г**о**ї, молод**о́**ї* та ін., де **о** закономірне;

4) у похідних утвореннях *вечо**рі́**ти, вечо**рі́**є*, відповідно до *ве́ч**о**ра, ве́ч**о**рові* та ін., *ч**о**рні́ти, ч**о**рні́є, ч**о**рни́ці, ч**о**рни́ти, ч**о**рни́ло* та ін., відповідно до *ч**о́**рний, ч**о́**рного*.

Примітка. У прислівниках *воро́ж**е**, га́ряч**е́*** після шиплячих пишемо **е**, але: *тво́рч**о**, законода́вч**о**, хи́ж**о*** та ін.

§ 11. Чергування голосних О – А, Е – І, Е – И в дієслівних коренях

1. Чергування **о** з **а** відбувається в коренях дієслів і змінює їхні значення: дієслова з **о** позначають тривалу, нерозчленовану або одноразову, закінчену дію, а дієслова з **а** – повторювану, багаторазову дію: *допом**о**гти́ – допом**а**га́ти, г**о**ни́ти – г**а**ня́ти, кр**о́**їти – кр**а́**яти, л**о**ми́ти – л**а**ма́ти, ск**о́**чити – ск**а**ка́ти, сх**о**пи́ти – х**а**па́ти; ст**о**я́ти – ст**а́**ти*.

Проте багато дієслів має кореневий **о**, який не чергується з **а**: *ви́м**о**вити – вим**о**вля́ти, ви́р**о**стити – вир**о́**щувати, пр**о**сти́ти – пр**о**ща́ти, вин**о́**шувати, відгор**о́**джувати, догов**о́**рювати, засп**о**ко́ювати, перек**о́**нувати, устан**о́**влювати* та ін., але: *ви́пров**а**дити – випров**о**джа́ти*.

2. Чергування невипадного **е** з **і** відбувається в коренях дієслів і змінює їхні значення: **е** вживаємо у префіксальних дієсловах доконаного виду, а **і** – в утворених від них дієсловах недоконаного виду: *ви́гр**е**бти – вигр**і**ба́ти, ви́кор**е**нити – викор**і́**нювати, ви́п**е**кти – вип**і**ка́ти, зам**е**сти́ – зам**і**та́ти, збер**е**гти́ – збер**і**га́ти, нар**е**кти́ – нар**і**ка́ти, перел**е**ті́ти – перел**і**та́ти, прич**е**пи́ти – прич**і**пля́ти, спостер**е**гти́ – спостер**і**га́ти*, так само *ви́вол**о**кти – виволі**к**а́ти*, де **о** чергується з **і**.

Е чергується з **і** в дієсловах із суфіксом **-ува-** (**-юва-**), коли наголос падає на кореневий **і**, та в похідних від цих дієслів іменниках на **-нн-**(**-я**): *бр**е**ха́ти – набр**і́**хувати, ви́кор**е**нити – викор**і́**нювати, зав**е**рті́ти – зав**і́**рчувати, т**е**са́ти – зат**і́**сувати, ч**е**ка́ти – оч**і́**кувати; ви́кор**е**нення – викор**і́**нювання, ч**е**ка́ння – оч**і́**кування*, так само *ви́пол**о**скати – виполі́скувати*, де **о** чергуємо з **і**, але: *вив**е́**ршувати, зав**е́**ршувати, перев**е́**ршувати, потр**е**бува́ти, прищ**е́**плювати*.

3. Випадний **е** чергується з **и** перед **л**, **р**: *б**е**ру́ – бра́ти – виб**и**ра́ти, ви́ст**е**лю – ви́слати – вист**и**ла́ти, завм**е́**р – замри́ – завм**и**ра́ти, зап**е́**р – запри́ – зап**и**ра́ти, ст**е**р – зітри́ – ст**и**ра́ти* та ін.

4.2.4. Чергування приголосних

У сучасній українській мові під час утворення форм слів і нових слів відбуваються чергування приголосних, спричинені різними історичними змінами її фонетичної системи.

4.2.4.1. Чергування приголосних під час словозміни

§ 12. Чергування Г, К, Х із м'якими З, Ц, С

1. Чергування **г**, **к**, **х** із м'якими **з**, **ц**, **с** відбувається:

1) у давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду І відміни: *дуг**а́** – дуз**і́**, (на) дуз**і́**; перем**о́**г**а** – перем**о́**з**і**, (у) перем**о́**з**і**; кв**і́**т**к**а – кв**і́**т**ц**і, (на) кв**і́**т**ц**і; св**а́**х**а** – св**а́**с**і**, (на) св**а́**с**і***;

2) у місцевому відмінку однини іменників чоловічого та середнього роду ІІ відміни: *терпу́**г** – (на) терпуз**і́**; байр**а́к** – (у) байр**а́ц**і, дру**к** – (у) дру́**ц**і; кожу́**х** – (у) кожу́**с**і, ву́**х**о – (у) ву́**с**і*.

§ 13. Чергування Ґ із м'яким З

1. **Ґ** чергується з м'яким **з** у давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду І відміни*: дзи́**ґ**а – дзи́**з**і, (на) дзи́**з**і; ґирли́**ґ**а – ґирли́**з**і, (на) ґирли́**з**і; Лома́**ґ**а* (прізвище) *– Лома́**з**і, (на) Лома́**з**і*.

§ 14. Чергування Г, К, Х із Ж, Ч, Ш

1. **Г**, **к**, **х** чергуються із **ж**, **ч**, **ш**:

1) в іменниках перед суфіксами **-к-**, **-ок-**, **-ин-** зі значеннями зменшеності та пестливості: *ног**а́** – н**і́ж**ка, плу**г** – плу**ж**о́к; га**к** – га**ч**о́к, рук**а́** – ру́**ч**ка; му́**х**а – му́**ш**ка, горо́**х** – горо**ш**и́на*;

2) у кличному відмінку іменників чоловічого роду ІІ відміни перед закінченням **-е**: *друг – дру́**ж**е, луг – лу́**ж**е; коза́**к** – коза́**ч**е, юна́**к** – юна́**ч**е; пасту́**х** – пасту́**ш**е*;

3) в усіх особових формах дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду, у формах наказового способу та в пасивних дієприкметниках перед суфіксом **-ен-**: *берегт**и́** – бере**ж**у́, бере**ж**е́ш, бере**ж**е́, бере**ж**емо́, бере**ж**ете́, бере**ж**у́ть, бере**ж**и́, бере**ж**і́мо, бере**ж**і́ть, хай* (*нехай*) *бере**ж**у́ть; зберег**т**и́ – збере**ж**у́, збере**ж**е́ш, збере**ж**е́, збере**ж**емо́, збере**ж**ете́, збере**ж**у́ть, збере**ж**и́, збере**ж**і́мо, збере**ж**і́ть, хай* (*нехай*) *збере**ж**у́ть; збере́**ж**ений; пе**к**ти́ – пе**ч**у́, пе**ч**е́ш, пе**ч**е́, пе**ч**емо́, пе**ч**ете́, пе**ч**у́ть, пе**ч**и́, пе**ч**і́мо, пе**ч**і́ть, хай* (*нехай*) *пе**ч**у́ть; пе́**ч**ений; спе**к**ти́ – спе**ч**у́, спе**ч**е́ш, спе**ч**е́, спе**ч**емо́, спе**ч**ете́, спе**ч**у́ть, спе**ч**и́, спе**ч**і́мо, спе**ч**і́ть, хай* (*нехай*) *спе**ч**у́ть; спе́**ч**ений; коли**х**а́ти – коли**ш**у́, коли́**ш**еш, коли́**ш**е, коли́**ш**емо, коли́**ш**ете, коли́**ш**уть, коли**ш**и́, коли**ш**і́мо, коли**ш**і́ть, хай* (*нехай*) *коли́**ш**уть; поколи**х**а́ти – поколи**ш**у́,*

*поколи́**ш**еш, поколи́**ш**е, поколи́**ш**емо, поколи́**ш**ете, поколи́**ш**уть, поколи**ш**и́, поколи**ш**и́мо, поколи**ш**і́ть, хай* (*нехай*) *поколи́**ш**уть*.

§ 15. Чергування Д із ДЖ

1. **Д** із **дж** чергуються в першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках перед суфіксом **-ен-**: *сад**и́**ти – са**дж**у́; посад**и́**ти – посад**ж**у́, посá**дж**ений; рá**д**ити – рá**дж**у; схó**д**ити – схó**дж**у, схó**дж**ений*.

§ 16. Чергування Т – Ч, З – Ж, С – Ш

1. Чергуються **т** із **ч**, **з** із **ж**, **с** із **ш** у першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-**: *кру**т**и́ти – кру**ч**у́ – кру́**ч**ений, ле**т**і́ти – ле**ч**у́; лá**з**ити – лá**ж**у; кос**и́**ти – ко**ш**у́ – ко́**ш**ений, покос**и́**ти – поко**ш**у́ – поко́**ш**ений*.

§ 17. Чергування ЗД – ЖДЖ, СТ – ШЧ (буква Щ)

1. Чергуються **зд** із **ждж**, **ст** із **шч** (буква **щ**) у першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-**: *ї́**зд**ити – ї́**ждж**у – ї́**ждж**ений; запу**ст**и́ти – запу**щ**у́ – запу́**щ**ений, мо**ст**и́ти – мо**щ**у́ – мо́**щ**ений, про**ст**и́ти – про**щ**у́ – про́**щ**ений*.

§ 18. Чергування Б – БЛ, П – ПЛ, В – ВЛ, М – МЛ, Ф – ФЛ

1. У першій особі однини і третій особі множини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-** відбувається чергування **б** із **бл**, **п** із **пл**, **в** із **вл**, **м** із **мл**, **ф** із **фл**: *лю**б**и́ти – лю**бл**ю́ – лю́**бл**ять; лі**п**и́ти – лі**пл**ю́ – лі́**пл**ять – лі́**пл**ений; зло**в**и́ти – зло**вл**ю́ – зло́**вл**ять – зло́**вл**ений; сто**м**и́ти – сто**мл**ю́ – сто́**мл**ять – сто́**мл**ений; розгра**ф**и́ти – розгра**фл**ю́ – розгра**фл**я́ть – розгрá**фл**ений*.

4.2.4.2. Зміни приголосних перед наступним приголосним під час словотворення

§ 19. Зміни приголосних перед -СЬК-(-ИЙ)[2], -СТВ-(-О)

1. Під час утворення нових слів деякі приголосні перед **-ськ-**(-ий), **-ств-**(-о) зазнають звукових змін, що зафіксовані й на письмі:

[2] Про творення прикметників за допомогою суфікса **-ськ-**(-ий) від географічних назв і назв народів див. § 153, ч. 3.

1) **к**, м’який **ц**, **ч** + **-ськ-**(-ий), **-ств-**(-о) → **-цьк-**(-ий), **-цтв-**(-о): *гірни́**к** – гірни́**цьк**ий – гірни́**цтв**о, коза́**к** – коза́**цьк**ий – коза́**цтв**о, па́рубо**к** – парубо́**цьк**ий – парубо́**цтв**о; молоде́**ць** – молоде́**цьк**ий – молоде́**цтв**о, стріле́**ць** – стріле́**цьк**ий – стріле́**цтв**о; тка**ч** – тка́**цьк**ий – тка́**цтв**о*;

2) **г**, **ж**, **з** + **-ськ-**(-ий), **-ств-**(-о) → **-зьк-**(-ий), **-зтв-**(-о): *Пра́га – пра́**зьк**ий, убо́гий – убо́**зтв**о; Запорі́**жжя** – запорі́**зьк**ий, Зба́ра**ж** – зба́ра**зьк**ий; боягу́**з** – боягу́**зьк**ий – боягу́**зтв**о*, але: *ге́рцог – ге́рцо**гськ**ий*;

3) **х**, **ш**, **с** + **-ськ-**(-ий), **-ств-**(**-о**) → **-ськ-**(-ий), **-ств-**(-о): *воло́**х** – воло́**ськ**ий, че**х** – че́**ськ**ий; това́ри**ш** – товари́**ськ**ий – товари́**ств**о; зал і́**сся** – зал і́**ськ**ий*, але: *ша**х** – ша́**хськ**ий, Цю́ри**х** – цю́ри**хськ**ий*.

2. Інші приголосні перед суфіксами **-ськ-**(-ий), **-ств-**(-о) на письмі зберігаємо: *аге́н**т** – аге́н**тств**о, бага́**т**ий – бага́**тств**о, бра**т** – бра́**тськ**ий – бра́**тств**о, зво́**д** – зво**дськ**и́й, інтеліге́н**т** – інтеліге́н**тськ**ий, лю**д** – лю́**дськ**ий – лю́**дств**о, сиро**т**а́ – сири́**тськ**ий – сири́**тств**о, пропаганди́**ст** – пропаганди́**стськ**ий, студе́н**т** – студе́н**тськ**ий – студе́н**тств**о*.

§ 20. Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння

1. Під час творення прикметників і прислівників вищого ступеня порівняння **г**, **ж**, **з** змінюємо на **жч**, а **с** – на **шч** (буква **щ**): *дорогі́й – доро́**жч**ий* (*доро́**жче***); *ду́**ж**ий – ду́**жч**ий* (*ду́**жче***); *вузьки́й – ву́**жч**ий* (*ву́**жче***); *низьки́й – ни́**жч**ий* (*ни́**жче***); *висо́кий – ви́**щ**ий* (*ви́**ще***), але: *до́вгий – до́в**ш**ий* (*до́в**ше***), *легки́й – ле́г**ш**ий* (*ле́г**ше***).

§ 21. Зміни приголосних перед суфіксом -Н-

1. Приголосні **к**, м’який і твердий **ц** перед суфіксом **-н-** змінюємо на **ч**: *безпе́**к**а – безпе́**ч**ний, ві́**к** – ві́**ч**ний, рі**к** – річни́й; мі́ся**ць** – мі́ся**ч**ний, око́ли**ц**я – око́ли**ч**ний, пшени́**ц**я – пшени́**ч**ний, со́н**ц**е – со́ня**ч**ний, яй**ц**е́ – яє́**ч**ня*.

2. Звуки **г**, **х** перед суфіксом **-н-** змінюємо на **ж**, **ш**: *доро́**г**а – доро́**ж**ній, перемо́**г**а – перемо́**ж**ний; поті́**х**а – поті́**ш**ний, слу**х** – слу́**ш**ний*.

3. Приголосний твірної основи **ч** зберігаємо в похідних словах перед суфіксом **-н-**: *поміч**н**и́й* (від *по́міч*), *ніч**н**и́й* (від *ніч*).

Виняток становлять слова *двору́**ш**ник, мірó**ш**ник, ру**ш**ни́к, ру**ш**ни́ця, серде́**ш**ний* (зі значенням ‘бідолашний’), *со́ня**ш**ник, торі́**ш**ній*.

§ 22. Зміни приголосних перед суфіксальним голосним під час словотворення

1. Під час словотворення зазнають змін такі буквосполучення та окремі приголосні перед суфіксальним голосним:

1) буквосполучення **-цьк-** змінюємо на **-чч-**, а **-ськ-** – на **ч** в іменниках перед суфіксом **-ин-**: *воя́***цьк***ий – воя́***чч***ина, коза́***цьк***ий – Коза́***чч***ина, неме́***цьк***ий – Неме́***чч***ина, туре́***цьк***ий – Туре́***чч***ина* (але *га́ли***цьк***ий – Гали***ч***ина́*); *ре́крут***ськ***ий – рекру́т***ч***ина, солда́т***ськ***ий – солда́т***ч***ина*;

2) буквосполучення **-ськ-**, **-ск-** змінюємо на **щ** в іменниках перед суфіксом **-ин-**: *полта́в***ськ***ий – Полта́в***щ***ина; ві***ск** – во***щ***и́на, пісо́к* (*пі***ск***у́*) – *пі***щ***и́на*;

3) буквосполучення **-ск-**, **-шк-** змінюємо на **щ** у прикметниках перед суфіксом **-ан-**: *ві***ск** – во***щ***а́ни́й, пісо́к* (*пі***ск***у́*) – *пі***щ***а́ний; до́***шк***а – до***щ***ани́й*;

4) буквосполучення **-ськ-**, **-зьк-** змінюємо на **щ**, **жч** у прізвищах перед суфіксами **-енк-**, **-ук-**: *Ва***ськ***о́ – Ва́***щ***енко – Ва***щ***у́к, І***ськ***о́ – І́***щ***енко – І***щ***у́к, Они́***сь***ко – Они́***щ***енко – Они***щ***у́к; Водола́***зьк***ий – Водола́***жч***енко, Ку***зьк***о́ – Ку***жч***е́нко*.

Примітка. У присвійних прикметниках від власних імен із буквосполученнями **-ск-**, **-ськ-** букву **с** на письмі зберігаємо, а букву **к** змінюємо на **ч** перед суфіксом **-ин-**: *Пара́***ск***а – Пара́***сч***ин; Они́***ськ***а – Они́***сьч***ин*; **-шк-** змінюємо на **щ**: *Мела́***шк***а – Мела́***щ***ин*;

5) приголосні **г**, **к**, **х** змінюємо на **ж**, **ч**, **ш** у присвійних прикметниках перед суфіксом **-ин-**: *О́ль***г***а – О́ль***ж***ин; Ната́л***к***а – Ната́л***ч***ин, Ода́р***к***а – Ода́р***ч***ин, дочк***а́** *– доч***ч***и́н; Дома́***х***а – Дома́***ш***ин, сва́***х***а – сва́***ш***ин*, а також у відіменних дієсловах перед суфіксами **-и-**, **-а-**: *бат***і́г** *– бато***ж***и́ти, друг – дру***ж***и́ти; кри***к** *– кри***ч***а́ти; сух***и́й** *– су***ш***и́ти*.

4.2.5. Уживання деяких прийменників, префіксів, сполучників, часток і початкових букв

§ 23. Уживання прийменників У, В і початкових У-, В-

1. Щоб уникнути важкого для вимови збігу приголосних та задля милозвучності, уживають на письмі прийменник **у** й початковий **у-**:

1) між буквами, що позначають приголосні: *Десь* ***у*** *жи́ті кричав перепел; Наш* ***у****читель*;

2) на початку речення або слова перед буквою на позначення приголосного: ***У*** *пишному саду загальнолюдської культури квітне дерево української духовності* (М. Степаненко); ***У*** *лісі пахло квітами;* ***У****горі яскраво сяяло сонце;* ***У****наслідок зливи пошкоджено дороги*.

Примітка 1. На початку речення і слова можна вживати **в** та **в-**: ***В*** *лісі пахло квітами;* ***В****горі яскраво сяяло сонце;* ***В****наслідок зливи пошкоджено дороги.*

Примітка 2. Перед сполученням букв на позначення приголосних можливі варіанти прийменників **уві**, **вві** та початкових **уві-**, **вві-**: *...****уві*** *сні бачив* [Артем] *батька* (А. Головко); *Згасала зірка* ***уві*** *млі* (П. Воронько); *Юрій* ***уві****мкнув світло* (В. Собко); *Чемні гості спершу прохають дозволу* ***ввій****ти в кімнату* (Василь Барка); *...обидва довго і пильно вдивлялися в ту сонячну панораму, ніби хотіли* ***ввіб****рати її у свої серця…* (О. Гончар).

У художніх творах трапляється варіант прийменника **ув**, що вживають перед голосним: *Петриків батько був* ***ув*** *економії за корівника, а мама за доярку* (Остап Вишня); *Це наш, – дівча ступа охоче і сміло дивиться* ***ув*** *очі, щоб не хитнувся, не побліднів* (А. Малишко);

3) на початку речення перед словами, що починаються на **є**, **ї**, **ю**, **я**: ***У*** *Європі нечувані повені* (Л. Костенко); ***У*** *їхньому товаристві* [Василь] *почувався вільно – як рідний серед рідних* (Р. Коваль); ***У*** *Юрія тьохнуло серце* (В. Винниченко); ***У*** *Японії випускник коледжу не вступить до університету, якщо не знатиме 100 народних пісень* (Л. Маменько);

4) на початку речення або слова перед двома чи трьома буквами, що позначають приголосні: ***У*** *присмерку літають ластівки низько* (Д. Павличко); ***У*** *структурі слова таких морфем немає;* ***У****троє склали папір;* ***У****притул підійшли до юрби*;

5) незалежно від кінця попереднього слова перед **в**, **ф**, а також перед буквосполученнями **льв-**, **зв-**, **св-**, **дв-**, **тв-**, **гв-**, **хв** та ін.: *Сидимо* ***у*** *вагоні; Не спитавши броду, не лізь* ***у*** *воду* (укр. прислів'я); *Хлопчик* ***у****волю награвся; Велике значення* ***у*** *формуванні характеру має самовиховання; Забіг* ***у*** *фоє; Діти побували* ***у*** *Львові; Він жив* ***у*** *Львові; Поринути* ***у*** *звучання пісні; Лікар глянув* ***у*** *звужені зіниці хворого; Прожили рік* (*роки*) ***у*** *своїй хаті; Постукали* ***у*** *двері; Юнак переміг* ***у*** *двоборстві; Коріння вросло* ***у*** *тверду землю; Чужинці живуть* ***у*** *твоєму будинку; Хлопці служили* ***у*** *гвардії; Лікар побував* ***у*** *Гвінеї; Схили гори одягнені* ***у*** *хвою; Промінчик заграв* ***у*** *хвилях*.

Примітка. Після слова, що закінчується на голосний, у деяких дієсловах, прикметниках (дієприкметниках), прийменниках і прислівниках перед **в** пишемо префікс **в-**: *Невипадково поезію, насамперед ліричну, справедливо* ***вва****жають станом душі* (В. Калашник); *Гості* ***ввій****шли до зали; Діти* ***ввіч****ливі; Вони* ***ввіс****ьмох вийшли на Говерлу; Дитина* ***вві*** *сні посміхається*;

6) після паузи, що на письмі позначена комою, крапкою з комою, двокрапкою, тире, дужкою й крапками, перед буквою, що передає приголосний: *До мене зайшла товаришка,* ***у****чителька із сусіднього села; Справжньою долею є не час,* ***у*** *якому живемо, а місце* (Т. Прохасько); *Стоїть на видноколі мати –* ***у*** *неї вчись* (Б. Олійник); *Це було…* ***у*** *Києві*.

2. Щоб уникнути збігу букв, що передають голосні, та щоб досягти милозвучності, в українській мові на письмі вживають прийменник **в** між словами і **в-** на початку слів:

1) між буквами на позначення голосних: *У нього* ***в*** *очах засвітилась відрада* (Панас Мирний); *Вона побувала* ***в*** *Одесі*;

2) на початку речення перед словом, що починається на голосний: ***В*** *очах дівчини бриніла сльоза;* ***В*** *Антарктиді працюють наукові експедиції*;

3) після слова, яке завершує буква на позначення приголосного, перед словом, яке починає буква, що передає голосний: *Вартовий поглянув* ***в*** *отвір*;

4) перед абревіатурою, у назві першої букви якої вимовляють голосний: ***в*** *НБУ* [***в*** *ен бе у*], ***в*** *МВФ* [***в*** *ем ве еф*];

5) після скороченого слова на приголосний, яке вимовляють повністю з кінцевим голосним: *1990 р.* ***в*** *місті сталася незвичайна подія*;

6) після букви на позначення голосного перед більшістю букв, що передають приголосні (крім **в**, **ф** і буквосполучень **льв-**, **зв-**, **св-**, **дв-**, **тв-**, **гв-**, **хв-** та ін.): *Пішла* ***в*** *садок вишневий* (Т. Шевченко); *З гір приходять дівчатка* ***в*** *коротких спідничках і приносять перші білі і сині проліски* (У. Самчук); *Пора* ***в****тішатися* ***в****рожаєм* (В. Калашник); *Вона прожила* ***в*** *Японії десять років; Вантажівка повернула* ***в****бік*.

Примітка 1. У деяких церковнослов'янських висловах перед кількома буквами, а також перед іменником *ім'я* можливий варіант **во**: ***Во*** *здравіє,* ***во*** *спасеніє, многая літа* (здравиця); ***Во*** *ім'я Отця і Сина, і Святого Духа. Амінь* (молитва).

Примітка 2. У художньому тексті трапляються відхилення від правил уживання прийменників **у**, **в** і початкових **у-**, **в-**, що спричинено вимогами ритмомелодики.

3. Деякі слова вживаємо або тільки з **у-**: ***ува́га, увертю́ра, уда́рник, узбере́жжя, ука́з, ультима́тум, умо́ва, уста́лення, устано́ва, уто́пія, уя́ва; Угóрщина, Ýмань,*** або тільки з **в-**: ***взаємини, вла́да, вла́сний, власти́вість, вплив, впливо́вий; Врублéвський*** та ін.

У кількох словах уживання початкових **у-**, **в-** залежить від їхнього значення: ***уда́ча*** і ***вда́ча, укла́д*** і ***вклад, упра́ва*** і ***впра́ва, устýп*** і ***вступ***.

Примітка. У поезії, крім узвичаєної назви *Украї́на,* уживали й уживають ***Вкраї́на***: *Тихо та любо… чи се* ***В****країна? Так, се* ***В****країна… Он і садок, батьківська хата і луки зеленії, темнії вільхи, ставочок із ряскою… Так, се* ***В****країна…* (Леся Українка).

§ 24. Уживання сполучників, часток І, Й та початкових І-, Й-

1. Щоб уникнути важкого для вимови збігу приголосних та задля милозвучності вживаємо **і**:

1) між буквами на позначення приголосних: *Вірю в пам'ять* ***і*** *серце людське* (Б. Олійник); *Він* ***і****де; Тут* ***і****деться про народні звичаї*;

2) після паузи, що на письмі позначена крапкою, комою, крапкою з комою, двокрапкою, крапками, перед словом або складом, які починає буква,

що передає приголосний: *Нема вже тієї хатини.* ***І*** *я в сивині, як у сні* (Д. Павличко); *Він,* ***і****мовірно, нічого не зробить*;

3) на початку речення та слова: ***І*** *долом геть собі село понад водою простяглось* (Т. Шевченко); ***І*** *приковують* [гори] *до себе очі, і ваблять у свою далечінь імлисту* (М. Коцюбинський); ***І****мовірне водопілля цього року*.

2. Щоб уникнути збігу букв, що передають голосні, уживаємо **й**:

1) між буквами на позначення голосних: *У садку співали Ольга* ***й*** *Андрій; Оце* ***й*** *уся врода* (Панас Мирний); *Квітли вишні* ***й*** *одцвітали* (Ф. Малицький);

2) між буквами, що передають голосний і приголосний: *Навчає баєчка великого* ***й*** *малого* (Л. Глібов); *На траві* ***й*** *квітках росинки, шелестіння* ***й*** *гомін гілки, щебетання* ***й*** *пісня пташки* (Я. Щоголів); *Висока* ***й****мовірність захворіти; Вона* ***й****де; Високе* ***й****мення – патріот*.

Примітка. Можливі відхилення від правил уживання сполучників, часток **і**, **й** та **і-**, **й-** на початку слів, що зумовлено вимогами ритму.

3. Тільки **і** вживаємо:

1) якщо зіставляємо поняття: *батьки* ***і*** *діти; дні* ***і*** *ночі; правда* ***і*** *кривда; просте* ***і*** *складне речення*;

2) перед словом, на початку якого стоять букви **й**, **є**, **ї**, **ю**, **я**: *Ольга* ***і*** *Йосип – друзі; Світлана* ***і*** *Єва навчаються в коледжі; Василь* ***і*** *Юрій повернулися додому; Куди, для чого, хто* ***і*** *як?* (М. Рильський).

4. Після букв **й**, **я**, **ю**, **є**, **ї** вживаємо єднальні сполучники **і** або **та**: *Неподалік вони побачили зелений гай* ***і*** (***та***) *широку долину; Нехай збудуться моя* ***і*** *твоя мрії; Юнак грає* ***і*** (***та***) *співає; Випускники висловили свої найпотаємніші мрії* ***і*** (***та***) *обережні прогнози*.

§ 25. Уживання прийменника З та його варіантів ІЗ, ЗІ (ЗО)

1. Прийменник **з** уживаємо:

1) на початку речення перед буквою, що позначає голосний: ***З*** *одним рибалкою він дуже подружив* (Л. Глібов); у середині речення перед такою самою буквою незалежно від закінчення попереднього слова чи паузи: *Диктант* ***з*** *української мови; Контрольна робота* ***з*** *української мови; На додаткових заняттях учитель працює по-різному:* ***з*** *усіма учнями або* ***з*** *одним-двома*;

2) на початку речення перед буквою, що позначає приголосний (крім свистячих **з**, **с**, **ц** і шиплячих **ж**, **ч**, **ш**): ***З*** *лісу потягло прохолодою;* ***З*** *її приїздом якось повеселіла хата* (Леся Українка); рідше – перед початковим буквосполученням: ***З*** *другого боку простягалися поля*, чи буквосполученням

наступного слова, якщо попереднє слово закінчує буква, що передає голосний: *Вона відвідала **з** друзями Київ; Плугатарі **з** плугами йдуть* (Т. Шевченко);

3) між двома буквами, перша з яких позначає голосний, а друга – приголосний: *Як сонях той до сонця, до Вкраїни свій погляд я **з** любов'ю повертав* (Ф. Малицький).

2. **Із**, **зі** (**зо**) як варіанти прийменника **з** уживаємо перед буквами, що передають важкі для вимови збіги приголосних звуків та для досягнення милозвучності.

3. **Із** уживаємо:

1) переважно перед одиничними буквами, що позначають свистячі **з**, **с**, **ц** та шиплячі **ж**, **ч**, **ш**, незалежно від закінчення попереднього слова та на початку речення: *Перстень виготовлено **із** золота; Гнат… запріг коні й так їх гнав **із** села, що вони **із** шкури вилазили* (М. Стельмах); *Родина **із** семи душ; Циліндр зроблено **із** цупкого паперу; Павук скотився **із** жовтого листка і завис у повітрі…* (Валерій Шевчук); *Рибалка вискочив **із** човна; **Із** шовку виготовили вітрила*;

2) між буквами, які позначають один або два приголосних, що не належать до свистячих чи шиплячих: *Біг **із** бар'єрами спортсмени здолали успішно; Лист **із** Бразилії* (І. Франко); *Вони сплели вінок **із** хвої*, або попередня буква є позначенням свистячого чи шиплячого звука: *І місив новий заміс **із** тіста старого* (І. Драч); *Бабуся вийшла босоніж **із** хати*. Але в позиції між такими приголосними можливе також уживання прийменника з: *Він зістрибнув **з** коня.*

4. **Зі** вживаємо, якщо буквосполучення наступного слова має переважно початкові **з**, **с**, **ш**, а також у деяких інших випадках, незалежно від закінчення попереднього слова чи паузи: *Ви зустріли ворога… **зі** зброєю в руках* (Ю. Яновський); *Балада **зі** знаком запитання* (І. Драч); *Бере книжку **зі** стола* (Леся Українка); ***Зі** школи на майдан вивалила дітвора* (А. Головко); *Прибув **зі** Львова*.

5. У позиції перед деякими буквосполученнями варіанти **із** та **зі** можуть бути взаємозамінними: *Тихович разом **із** сходом сонця зірвався на рівні ноги* (М. Коцюбинський) і *Він устав разом **зі** сходом сонця; А вже весна, а вже красна! **Із** стріх вода капле* (народна пісня) і *Хат **зі** стріхами мало в українських селах*.

Примітка. Трапляються відхилення від правил уживання прийменника **з** і його варіантів **із**, **зі**, що спричинено вимогами ритмомелодики.

6. **Зо** як фонетичний варіант прийменника **зі** вживаємо:

1) із числівниками **два**, **три**: *Позичив **зо** дві сотні; Проспав **зо** три години*;

2) із займенником **мною**: *Він був **зі** (**зо**) мною*.

4.2.6. Уживання м'якого знака (ь)[3]

§ 26. Пишемо Ь

1. Буквою **ь** позначаємо на письмі м'якість приголосних звуків.

2. **Ь** пишемо:

1) після букв **д**, **т**, **з**, **с**, **дз**, **ц**, **л**, **н** у кінці слова та складу: *мід**ь**, сут**ь**, на́моroз**ь**, вис**ь**, ґедз**ь**, па́лец**ь**, крохма́л**ь**, кін**ь**; дя́д**ь**ко, молот**ь**ба́, бли́з**ь**ко, во́с**ь**мий, Гриць**к**о́, кіл**ь**це́, ган**ь**ба́*;

2) після **д**, **т**, **з**, **с**, **дз**, **ц**, **л**, **н** і **р** у середині слова перед **о**: *д**ь**о́готь, т**ь**о́хкати, Баз**ь**о́, с**ь**о́мий, дз**ь**об, ц**ь**ого́, л**ь**он, си́н**ь**ого, тр**ь**ох*;

3) після **л** перед наступною буквою на позначення приголосного: *Га́л**ь**ченко, Гуцу́л**ь**щина, їда́л**ь**ня, кіл**ь**це́, кова́л**ь**ський, па́л**ь**ці, риба́л**ь**ство, сіл**ь**ськи́й, спі́л**ь**ник*.

Примітка. Не пишемо **ь** після **л** у буквосполученнях **лц**, **лч**, коли вони походять із **лк:** *ба́л**к**а – ба́л**ц**і, га́л**к**а – га́л**ц**і, галч**е**ня́, монго́л**к**а – монго́л**ц**і, Ната́л**к**а – Ната́л**ц**і, Ната́л**ч**ин, риба́л**к**а – риба́л**ц**і, риба́л**ч**ин, спі́л**к**а – спі́л**ц**і, спілч**а**нський*, але: *гу́л**ь**ка – гу́л**ь**ці, ку́л**ь**ка – ку́л**ь**ці, шпи́л**ь**ка – шпи́л**ь**ці*.

3. Пишемо **ь** також:

1) у словах із суфіксами **-зьк-**, **-ськ-**, **-цьк-**: *бли́з**ьк**ий, бли́з**ьк**ість, бли́з**ьк**о, вуз**ьк**и́й, по-франц**у́з**ьки, по-франц**у́з**ькому; ві́й**ськ**о, воли́н**ськ**ий, лю́д**ськ**ість, по-украї́н**ськ**и, по-украї́н**ськ**ому; доне́**цьк**ий, по-нім**е́цьк**и, по-нім**е́цьк**ому, хва́**цьк**о*.

Примітка. Ь не пишемо в словах *баски́й, боязки́й, в'язки́й, дерзки́й, жаски́й, ковзки́й, плаcки́й* (*пло́ский*), *порски́й, різки́й* і в похідних від них утвореннях *бо́язкість, в'я́зкість, ба́ско, рі́зко* та ін.;

2) у словах із суфіксами **-еньк-**, **-оньк-**, **-есеньк-**, **-ісіньк-**, **-юсіньк-**: *гарн**е́ньк**ий, ру́ч**еньк**а, ба́т**еньк**о; голі́в**оньк**а, соколо́**ньк**о; мал**е́сеньк**ий; свіж**і́сіньк**ий; тон**ю́сіньк**ий* (див. ще § 32);

3) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи І відміни на **-я**: *гри́вен**ь**, друка́рен**ь**, їда́лен**ь**, пісе́н**ь**, ста́єн**ь**; крамни́ц**ь**,*

[3] Про вживання **ь** у словах іншомовного походження див. § 139; у прізвищах – § 144, у географічних назвах – § 151.

*ма́триц**ь**, робітни́ц**ь***, також середнього роду ІІ відміни на **-нн-**(-я), **-ц-**(-е): *бажа́н**ь**, знан**ь**, кі́лец**ь**, місц**ь**, сердé**ць*** і *серц**ь***, але: *бур, зір, Мотр* (після **р**);

4) у дієслівних формах дійсного та наказового способу: *бу́дит**ь**, бу́дят**ь**, ко́сит**ь**, ко́сят**ь**, ро́бит**ь**, ро́блят**ь**, хо́дит**ь**, хо́дят**ь**; буд**ь**, бу́д**ьте**, бу́д**ьмо**; ліз**ь**, лі́з**ьте**, лі́з**ьмо**; кин**ь**, ки́н**ьте**, ки́н**ьмо**; трат**ь**, тра́т**ьте**, тра́т**ьмо*** (див. ще § 118, ч. 1, прим. 1).

§ 27. Не пишемо Ь

1. **Ь** не пишемо:

1) після **р** у кінці складу або слова: *ві**р**, ві́**р**те, ги́**р**ка, гі**р**ки́й, кобза́**р**, лі́ка**р**, монасти́**р**, переві́**р**, секрета́**р**, тепе́**р**, тю**р**ма́, школя́**р**, Ха́**р**ків*;

2) після **н** перед **ж**, **ч**, **ш**, **щ** і перед суфіксом **-ськ-**(-ий): *кі́**н**чик, проме́**н**чик, ме́**н**ший, то́**н**ший, У́ма**н**щина; воли́**н**ський, громадя́**н**ський, освітя́**н**ський, селя́**н**ський*.

Примітка. **Ь** пишемо в буквосполученні **-ньч-**: *бри**ньч**а́ти, до́**ньч**ин, ня́**ньч**ин, ня́**ньч**ити* та ін., бо буквосполучення **-ньк-** у твірних словах містить **ь**: *бри́**ньк**ати, до́**ньк**а, ня́**ньк**а*;

3) після всіх букв на позначення приголосних, крім **л**, якщо за ними стоять інші букви, що передають м'які або напівпом'якшені приголосні: *Бе́ршадь – бе́рша**д**ський, ві́**н**ця, **д**зв**я**́кнути, кі**н**ці́вка, ко́ри**с**тю, ла**н**цюжо́к, Прип'ять – прип'я**т**ський, ра́ді**с**ть, різдв**я**́ний, **с**віт, **с**в**я**́то, **с**лід, **с**міх, **с**ніг, **с**ніп, сього́**д**ні, та**н**цюва́ти, **ц**вях, ща́**с**тя*, але: *рі**зь**бя́р* (і *рі**зь**ба́р*), ***ть**мя́ний* і похідні від них: *рі**зь**бя́рство, **ть**мя́ність*.

Примітка. Коли **ь** наявний у формі називного відмінка іменника, то його зберігаємо в усіх інших відмінках; коли ж у називному відмінку **ь** немає, то й в інших відмінках його не пишемо: *ку́**л**ька – ку́**л**ьці, дівчи́но́**н**ька – дівчи́но́**н**ьці, пи**с**ьмо́ – (на) пи**с**ьмі́, ре́**д**ька – ре́**д**ьці*, але: *га́**л**ка – га́**л**ці, гі́**л**ка – гі́**л**ці, сторі́**н**ка – сторі́**н**ці, па́**с**мо – (у) па́**с**мі*;

4) після **л** в іменникових суфіксах **-лн-**(-о), **-илн-**(-о): *де́ржа**лн**о, пу́жа**лн**о; ціп**и́лн**о* та ін., але в іменниках зі значенням зменшеності **ь** пишемо: *де́ржа**ль**це, пу́жа**ль**це* та ін.;

5) між двома однаковими буквами, що позначають м'які приголосні: *бу**ття́**, воло́**сс**я, галу́**зз**я, гілля́стий, жи**ття́**, кам**і́нн**я, **лл**є́ться, прила́**дд**я, сі́**лл**ю*;

6) після букв **д**, **н**, **т** перед суфіксами **-ченк-**(-о), **-чук**, **-чишин**: *безха́т**ченк**о, Па́н**ченк**о, Фе́д**ченк**о; Рад**чу́к**, Степан**чу́к**; Грин**чи́шин**, Фед**чи́шин***, але після **л** пишемо **ь**: *Га́**ль**ченко, Галь**чу́**к; Миха́**ль**ченко, Михаль**чу́**к, Михаль**чи́**шин*;

7) після букви **ц** у деяких вигуках (звуконаслідувальних словах): *ба**ц**, бу**ц**, го**ц**, кла**ц**,* а також у кінці іменників чоловічого роду іншомовного походження: *квар**ц**, пала́**ц**, пая́**ц**, Суе́**ц**, шпри**ц*** (див. ще § 139).

4.2.7. Спрощення в буквосполученнях

§ 28. Спрощення в буквосполученнях -ЖДН-, -ЗДН-, -СТН-, -СТЛ-, -ЗКН-, -СКН-, -СЛН-

1. У буквосполученнях **-ждн-**, **-здн-**, **-стн-**, **-стл-** випадають **д** і **т** на письмі: *ти́**ж**де**н**ь – ти́**ж**ня – ти**ж**не́вий, ви**їзд**и́ти – ви**їзн**и́й, про**їзд** – про**їзн**и́й, ві**ст**ь – ві́**сн**ик, ко́ри**ст**ь – кори́**сн**ий, пе́р**ст**ень – пе́р**сн**я, че**ст**ь – че́**сн**ий, я́кі**ст**ь – я́кі**сн**ий, ле́**ст**ощі – уле́**сл**ивий, **ст**ели́ти – **сл**а́ти, ща́**ст**я – ща**сл**и́вий*, але букву **т** зберігаємо в словах: *дев'яно́**стн**ики, зап'я́**стн**ий, кі**стл**я́вий, пе**стл**и́вий, хва**стл**и́вий, хва**стн**у́ти, хворо**стн**я́к, ші**стн**а́дцять*.

Примітка. У прикметниках, утворених від іменників іншомовного походження, що закінчуються на **-ст**, букву **т** зберігаємо в буквосполученні **-стн-**: *аванпо́**ст** – аванпо́**стн**ий, бала́**ст** – бала́**стн**ий, компо́**ст** – компо́**стн**ий, контра́**ст** – контра́**стн**ий, форпо́**ст** – форпо́**стн**ий.*

2. У буквосполученнях **-зкн-**, **-скн-** перед дієслівним суфіксом **-ну-** випадає **к**: *бри́**з**ки – бри́**з**нути, брязк – бря́**з**нути, бли**с**к – бли́**с**нути, пи**с**к – пи́**с**нути, плю**с**к – плю́**с**нути, три**с**к – три́**с**нути*, але: *ви́пу**ск** – випу**скн**и́й, ви**с**к – ви́**скн**ути*.

3. У буквосполученні **-слн-** випадає **л**: *ма́**сл**о – ма**сн**и́й, ми**сл**ь – уми́**сн**ий, навми́**сн**е, реме**сл**о́ – ремі**сн**и́к*.

4.2.8. Подвоєння букв

§ 29. Подвоєння букв як наслідок їх збігу

1. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігаються однакові приголосні:

1) префікса й кореня: *беззву́чний, відда́ти, ві́дділ, **ввічливий**, **ввіч**, за**ввіш**ки, **зз**а́ду, о**бб**и́ти, роззбро́їти, роззя́ва*.

Примітка. Немає подвоєння букв у таких словах, як *ото́й, оту́т, ота́к, ота́м, отепе́р, отоді́*, а також у слові *оце́й*;

2) кінця першої та початку другої частини складноскорочених слів: *військо**м**ма́т* (військовий комісаріат), *місько**м**о́м* (міський комітет);

3) кореня або основи й суфіксів прикметників чи іменників: *день – де́**нн**ий, зако́н – зако́**нн**ий, кінь – кі́**нн**ий, о́сінь – осі́**нн**ій, тума́н – тума́**нн**ий;*

*башта́**нн**ий, вікó**нн**иця, Ві́**нн**иця, годи́**нн**ик, письме́**нн**ик*; **-нн-** зберігаємо також перед суфіксом **-ість** в іменниках і прислівниках, утворених від прикметників із **-нн-**: *зако́**нн**ий – зако́**нн**ість – зако́**нн**о, тума́**нн**ий – тума́**нн**ість – тума́**нн**о*.

2. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігається буква **с** основи дієслова минулого часу й постфікса **-ся**: *ви́ні**сс**я, па́**сс**я, розрі́**сс**я, тря́**сс**я*.

3. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо також:

1) у наголошених суфіксах **-анн-**(-ий) / **-янн-**(-ий), **-енн-**(-ий) прикметників, що вказують на вищу за звичайну міру якості або можливість чи неможливість дії: *невблаг**а́нн**ий, недоторк**а́нн**ий, нездол**а́нн**ий, несказ**а́нн**ий, незрівн**я́нн**ий, височ**е́нн**ий, здоров**е́нн**ий, нездійсн**е́нн**ий, незліч**е́нн**ий, непримир**е́нн**ий, нескінч**е́нн**ий, сил**е́нн**ий, страш**е́нн**ий, числ**е́нн**ий*, та в суфіксах похідних від них іменників і прислівників: *невблаг**а́нн**о, недоторк**а́нн**ість, нездол**а́нн**ість, нездол**а́нн**о, незрівн**я́нн**о, височ**е́нн**о, незліч**е́нн**ість, непримир**е́нн**о, нескінч**е́нн**о, страш**е́нн**о, числ**е́нн**ість, числ**е́нн**о* та ін.;

2) у суфіксах **-енн-**(-ий), **-янн-**(-ий) прикметників старослов'янського походження: *благослов**е́нн**ий, блаж**е́нн**ий, огн**е́нн**ий, ока**я́нн**ий, свящ**е́нн**ий, спас**е́нн**ий* і в суфіксі прикметника *божé**ств**енн**ий*, а також у суфіксах похідних від них іменників і прислівників: *блаж**е́нн**о, свящ**е́нн**ик* та ін., *божé**ств**енн**о*.

Примітка. Немає подвоєння **н** у дієприкметниках: *ви́вер**ш**ен**н**ий, ви́хов**а**н**н**ий, зро́бл**е**н**н**ий, по́ор**а**н**н**ий, ска́з**а**н**н**ий, спе́ч**е**н**н**ий*; у прикметниках на **-ен-**(-ий), співвідносних із відповідними дієприкметниками (що мають інший наголос): *вар**е́**н**н**ий* (пор. дієприкметник *ва́р**е**н**н**ий*), *печ**е́**н**н**ий* (пор. дієприкметник *пе́ч**е**н**н**ий*), а також у прикметниках віддієприкметникового походження: *довгожд**а́**н**н**ий, жад**а́**н**н**ий, навіж**е́**н**н**ий, скаж**е́**н**н**ий, шал**е́**н**н**ий*.

Треба розрізняти такі слова, як *здійсн**е́нн**ий* ('який може здійснюватися' – прикметник) і *здійсн**е**н**н**ий* ('який здійснився' – дієприкметник), *нездол**а́нн**ий* ('непереможний') і *нездо́л**а**н**н**ий* ('якого не подолали'), *незліч**е́нн**ий* ('представлений у дуже великій кількості') і *незліч**е**н**н**ий* ('не порахований') та ін.

4. Маємо подвоєння букв у словах *бо**вв**а́н, Га́**нн**а, **лл**яни́й, о**вв**а́, **сс**а́ти*, а також у похідних від них словах *бо**вв**ані́ти, Га́**нн**ин, ви́**сс**ати, **сс**авці́* та ін.

§ 30. Подвоєння букв як наслідок подовження приголосних

1. Приголосні **д**, **т**, **з**, **с**, **л**, **н**, **ж**, **ш**, **ц**, **ч** подовжуються (на письмі їх позначаємо двома буквами), коли вжиті після букви на позначення голосного:

1) перед **я**, **ю**, **і**, **є** в усіх відмінкових формах іменників середнього роду II відміни (крім форми родового відмінка множини): *знаря́**дд**я, знаря́**дд**ю,* (*на*) *знаря́**дд**і…; жи**тт**я́, жи**тт**ю́,* (*у*) *жи**тт**і́…; мотузз**я**, (у) мотузз**і**; коло́**сс**я, коло́**сс**ю,* (*у*) *коло́**сс**і…; гілл**я́**, гілл**ю́,* (*на*) *гілл**і́**…; знан**нн**я́, знан**нн**ю́,* (*у*) *знан**нн**і́…;*

*збі́**жжя, збі́жжю,*** (*у*) ***збі́жжі…; піддá**шшя, піддá**шшю,*** (*на*) ***піддá**шші…; сторі́**ччя, сторі́**ччю,*** (*у*) ***сторі́**ччі…*, а також у похідних від них словах ***гілля́*** – *гілля́стий, гілля́чка;* ***життя́*** – ***жи**ттє́**вий*** (і ***жи**ттьови́**й***), ***жи**ттє́**пис*** та ін., але: ***зна**нь, знаря́**дь, пі**ддáш, сторі́**ч, угі́**дь*.

Якщо в родовому відмінку множини іменники середнього роду закінчуються на **-ів**, то подовження зберігаємо: *відкри**ття́** – відкри**ттів**, почу**ття́** – почу**ттів***;

2) перед **я**, **ю**, **і**, **е** в усіх відмінкових формах деяких іменників чоловічого, жіночого та спільного роду І відміни (за винятком родового відмінка множини на **-ей**): *су**ддя́**, су**ддя́**, су**ддю́**, су́**ддів*** та ін.; ***ста**ття́**, ста**ття́**, ста**ттє́**ю*** (але в родовому відмінку множини – ***статте́**й***); ***рілля́**, рілля́**, рілля́**, рілле́**ю*** та ін.; ***Ілля́**, Ілля́**, Ілля́**, Ілле́**ю**, Ілле*** та ін.;

3) перед **ю** в орудному відмінку однини іменників жіночого роду ІІІ відміни, якщо в називному відмінку їхня основа має один м'який або шиплячий приголосний: *мо́**лодь – мо́**ддю, мить – ми́**ттю, мазь – ма́**ззю, вісь – ві́**ссю, міць – мі́**цю, сіль – сі́**ллю, тінь – ті́**нню, по́**дорож – по́**доро**жжю, ніч – ні́**ччю, ро́**зкіш – ро́**зкі**шшю***.

Примітка. Якщо основа закінчується на два приголосні, губний або **р**, їх подовження немає: *мо́**лоді**сть – мо́**лоді**стю, при́**язнь – при́**язню, по́**вість – по́**вістю, кров – кро́**в'ю, ма́**тір – ма́**тір'ю, не́**хворощ – не́**хворо**щю***;

4) перед **я**, **ю** в прислівниках *зра́**ння, навма**ння́**, спросо́**ння, попідвіко́**нню, попідти́**нню***;

5) перед **ю**, **є** у формах теперішнього часу дієслів *ли́**ти, ли́**тися***: ***ллю, ллєш, ллємо́**, ллєте́**, ллють; ллє́**ться, ллю́**ться***, а також у похідних від них: *ви́**ллю**, **віділлю́**, **наллю́**, **розіллю́**; **розі́ллє́**ться, **розі́ллю́**ться* та ін.

Примітка. Немає подвоєння приголосних в іменниках *кутя́, попадя́, свиня́* і в порядкових числівниках *тре́тя, тре́тє* та ін.

4.2.9. Правопис префіксів

§ 31. Правопис префіксів З-, ІЗ-, ЗІ-, ЗО-, БЕЗ-, ВІД-, МІЖ-, НАД-, ОБ-, ПЕРЕД-, ПІД-, ПОНАД-, РОЗ-, ЧЕРЕЗ-, ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-, АРХІ-, АНТИ-, КВАЗІ-

1. Префікс **з-** перед буквами на позначення глухих приголосних **к**, **п**, **т**, **ф**, **х** переходить у **с-**: ***с**каза́ти, **с**палахну́ти, **с**товкти́, **с**фотографува́ти, **с**хили́ти*.

Перед усіма іншими буквами пишемо **з-** (зрідка **із-**): ***з**ба́вити, **з**вести́, **з**жи́тися, **з**зирну́тися, **з**сади́ти, **з**ці́пити, **з**чепи́ти, **з**ши́ток; **із**жо́вкнути, **із**но́в, **із**сере́дини*.

Префікс **з-** (**с-**) уживаємо переважно перед коренем, що починається голосним або сполученням приголосного й голосного: ***з**еконо́мити, **з**ігнорува́ти, **з**орієнтува́тися, **з**умо́вити; **з**дрібни́ти, **з**су́нути; **с**кла́сти, **с**кріпи́ти* та ін.

2. Коли ж корінь слова починають дві букви на позначення приголосних, пишемо префікс **зі-**: ***зі**бга́ти, **зі**гну́ти, **зі**гра́ти, **зі**дра́ти, **зі**зна́тися, **зі**псува́ти, **зі**ста́вити, **зі́**ткнення, **зі**щу́литися* та ін.

Префікс **зі-** вживаємо також у словах із коренем, перший склад якого становить звукосполучення губний + **й**: ***зі**в'я́лий, **зі**м'я́ти, **зі**п'я́стися* (і *сп'ясти́ся*) та ін.

У деяких словах можна паралельно вживати префікси **зі-**, **зо-**: ***зі**гріва́ти* і ***зо**гріва́ти, **зі**мліва́ти* і ***зо**мліва́ти, **зі**прі́вати* і ***зо**прі́вати, **зі**тлі́ти* і ***зо**тлі́ти*.

3. У префіксах **без-**, **від-**, **між-**, **над-**, **об-**, **перед-**, **під-**, **понад-**, **роз-**, **через-** кінцевий дзвінкий приголосний перед наступним глухим приголосним не змінюємо: ***без**кори́сливий, **без**кра́їй; **від**криття́, **від**стань; **між**континента́льний, **між**плане́тний; **над**поту́жний; **об**пали́ти, **об**трусі́ти; **перед**плати́ти, **перед**ча́сний; **під**три́мка; **понад**пла́новий; **роз**тягну́ти, **ро́з**чин, **роз**хита́ти; **через**пло́ічник*.

4. Префікс **пре-** вживаємо в якісних прикметниках і похідних від них прислівниках для вираження найвищого ступеня вияву ознаки: ***пре**га́рний, **пре**завзя́тий, **пре**кра́сний, **пре**му́дрий, **пре**пога́но, **пре**чудо́во*, а також у словах ***пре**зи́рливий, **пре**зи́рство* та словах старослов'янського походження ***пре**освяще́нний, **пре**подо́бний, **пре**сті́л*.

5. Префікс **при-** пишемо:

1) у дієсловах, що позначають наближення, приєднання, частковість дії, результат дії тощо, а також у похідних від них словах: ***при**бі́гти, **при**бо́ркати, **при**будува́ти, **при**ва́бити, **при**крути́ти, **при**шви́дшити, **при**бо́рканий, **при**будо́ваний, **при**ва́бливий, **при**кру́чений, **при**шви́дшення*;

2) в іменниках і прикметниках, що вказують на просторове прилягання: ***при́**гірок, **при́**ярок, **при**бере́жний, **при**корд**о́**нний*;

3) у прикметниках на позначення неповноти ознаки: ***при**ста́ркуватий*.

6. Префікс **прі-** зберігся тільки в словах ***прі́**звисько, **прі́**звище, **прі́**рва*.

7. В іменниках і прикметниках уживаємо префікс **архі-**: ***архі**важли́вий, **архі**мільйоне́р, **архі**складни́й*.

Примітка. У церковних званнях, титулах, назвах санів і чинів можна вживати префікси **архи-** та **архі-**: ***архи**єре́й* і ***архі**єре́й, **архи**мандри́т* і ***архі**мандри́т, **архи**страти́г* і ***архі**страти́г* та ін.

8. Голосний **и** у префіксі **анти-** та голосний **і** в префіксі **квазі-** не зазнають змін: ***анти***алкого́льний, ***анти***ароматичний, ***анти***аргуме́нт, ***анти***естети́чний, ***анти***європе́йський, ***анти***інфляці́йний, ***анти***нау́ковий, ***анти***урядо́вий, ***анти***я́дерний; ***квазі***глоба́льний, ***квазі***обе́ртання, ***квазі***о́птика, ***квазі***пло́ский, ***квазі***пру́жність, ***квазі***ри́нок, ***квазі***сті́йкість, ***квазі***части́нка.

4.2.10. Правопис суфіксів

§ 32. Іменникові суфікси -ИК, -НИК / -ІВНИК, -ЛЬНИК, -ИВ-(-О), -АЛЬ, -ЕНЬ, -ЕЦЬ / -ЄЦЬ, -ІСТЬ, -ТЕЛЬ, -К-(-А), -ИЦ-(-Я), -ИН-(-Я), -ЕС-(-А), -НН-(-Я), -ІНН-(-Я), -ЕНН-(-Я), -ИНН-(-Я), -ЕН-(-Я) / -ЄН-(-Я), -ЕЧОК / -ЄЧОК, -ЕЧК-(-А) / -ЄЧК-(-А), -ЕЧК-(-О) / -ЄЧК-(-О), -ЕНК-(-О) / -ЄНК-(-О), -ЕНЬК-(-О, -А) / -ЄНЬК-(-О), -ИСЬК-(-О) / -ЇСЬК-(-О), -ИЩ-(-Е) / -ЇЩ-(-Е), -ОВИЧ, -ІВН-(-А) / -ЇВН-(-А), -ІВК-(-А), -ОК, -ИР, -ИСТ, -ИЗМ, -ІР, -ІСТ, -ІЗМ

1. В українських суфіксах **-ик**, **-ник** / **-ів-ник**, **-льник** пишемо **и**: *бра́т**ик**, ву́зл**ик**; коля́д**ник**, лі́р**ник**, мрі́й**ник**, наста́в**ник**; газ**івни́к**, прац**івни́к**; верста́**льник**, регулюва́**льник**, уболіва́**льник**.*

Примітка. Від українського суфікса **-ик** потрібно відрізняти іншомовні суфікси **-ик**, **-ік** (**-їк**), у яких пишемо **и** або **і** (**ї**) відповідно до правил уживання **и** та **і** (**ї**) в загальних назвах іншомовного походження: *істо́р**ик**, ме́д**ик**, рома́нт**ик**, фі́з**ик**,* але: *акаде́м**ік**, меха́н**ік**, проза́**їк**, хі́м**ік**.*

У суфіксі **-льник** після **л** перед **н** завжди пишемо **ь**: *волочи́**льник**, масти́**льник**, поли́**льник**, постача́**льник**, уболіва́**льник**.*

2. Суфікс **-ив-**(-о) в словах на позначення збірних і речовинних понять пишемо з **и**: *ва́р**ив**о, до́бр**ив**о, ку́р**ив**о, ме́л**ив**о, мере́ж**ив**о, мі́с**ив**о, моро́з**ив**о, па́л**ив**о, пе́ч**ив**о, пря́д**ив**о*, але: *ма́р**ев**о* (з іншим значенням).

3. В усіх словах із суфіксами **-аль**, **-ень**, **-ець** / **-єць**, **-ість**, **-тель** пишемо **ь**: *кова́**ль**, скрипа́**ль**; ве́лет**ень**, у́ч**ень**; боре́**ць**, італі́є**ць**, мовозна́в**ець**, перемо́ж**ець**; здатн**ість**, свіж**ість**; виховател**ь**, люби́тел**ь**.*

4. За допомогою суфіксів **-к-**(-а), **-иц-**(-я), **-ин-**(-я), **-ес-**(-а) та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на позначення осіб жіночої статі.

Найуживанішим є суфікс **-к-**(-а), бо він поєднуваний із різними типами основ: *а́втор**ка**, дизайне́р**ка**, дире́кто́р**ка**, реда́кто́р**ка**, співа́ч**ка**, студе́нт**ка**, фігури́ст**ка*** та ін.

Суфікс **-иц-**(-я) приєднуємо до основ на **-ник**: *верста́льн**иця**, набі́рн**иця**, пора́дн**иця*** та **-ень**: *учен**и́ця**.*

Суфікс **-ин-**(-я) сполучаємо з основами на **-ець**: *кравч**и́н**я**, плавч**и́н**я**, продавч**и́н**я*** та приголосний: *бойк**и́н**я**, майстр**и́н**я**, лемк**и́н**я**.*

Суфікс **-ес-**(-а) рідковживаний в українській мові: *патрон**е́с**а, поет**е́с**а*.

5. Суфікси **-нн-**(-я), **-інн-**(-я), **-енн-**(-я) пишемо з буквами **-нн-**.

Суфікс **-нн-**(-я) мають віддієслівні іменники середнього роду, утворені від дієслів із голосним основи **-а-** (**-я-**): *гука́ти – гука́**нн**я, гуля́ти – гуля́**нн**я, зроста́ти – зроста́**нн**я, сприя́ти – сприя́**нн**я*.

Суфікс **-інн-**(-я) вживаємо в іменниках середнього роду, утворених від дієслів із голосними основи **-и-**, **-і-**: *бури́ти – бур**і́нн**я, горі́ти – гор**і́нн**я, носи́ти – нос**і́нн**я, ходи́ти – ход**і́нн**я, шарудіти – шарудіння*.

Суфікс **-енн-**(-я) мають віддієслівні іменники середнього роду, у яких наголос падає на корінь: *зве́рн**енн**я, напру́ж**енн**я, піднес**енн**я, удоскона́л**енн**я*.

6. Суфікс **-инн-**(-я) вживаємо в іменниках середнього роду, що називають збірні поняття: *бобов**и́нн**я, гарбуз**и́нн**я, картопл**и́нн**я, павут**и́нн**я*.

7. Суфікс **-ен-**(-я) / **-єн-**(-я) вживаємо в іменниках середнього роду, що називають малих істот: *вовч**ен**я́, гус**ен**я́, сов**ен**я́, чаєня́*.

8. У суфіксах зі зменшено-пестливим значенням **-ечок** / **-єчок**, **-ечк-**(-а) / **-єчк-**(-а), **-ечк-**(-о) / **-єчк-**(-о) пишемо **е** (**є**): *верш**е́чок**, міш**е́чок**; крає́чок; ді́ж**ечк**а, рі́ч**ечк**а; копі́єчка, Марі́єчка; вікон**ечк**о, слов**е́чк**о; я́єчко*.

Ці суфікси потрібно відрізняти від суфіксів **-ичок**, **-ичк-**(-а) в словах на зразок *но́ж**ичок**, трав**и́чк**а*.

9. Правопис суфіксів **-енк-**(-о) / **-єнк-**(-о), **-еньк-**(-о, -а) / **-єньк-**(-о) залежить від значень іменників, які вони утворюють: суфікс **-енк-**(-о) / **-єнк-**(-о) вживаємо здебільшого в іменниках, що позначають прізвища: *Ада́м**енк**о, Кра́вч**енк**о; Мусі́є́н**к**о, Олексі́єнко*, зрідка – у загальних назвах: *безха́тч**енк**о, коваль**е́нк**о*; суфікс **-еньк-**(-о, -а) / **-єньк-**(-о) – для утворення пестливих назв: *ба́т**еньк**о, коничє́н**ьк**о, се́рд**е́ньк**о, ні́ж**еньк**а, топо́л**еньк**а; за́**єньк**о*.

10. За допомогою суфіксів **-иськ-**(-о) / **-їськ-**(-о), **-ищ-**(-е) / **-їщ-**(-е) утворені слова з емоційно-негативним забарвленням від іменників усіх родів, причому після букви на позначення приголосного пишемо **и**, а на позначення голосного – **ї**: *дівч**и́ськ**о, хлопч**и́ськ**о; гно**ї́ськ**о; во́гн**ищ**е; побо́**їщ**е*.

11. Суфікс **-ович** уживаємо для утворення чоловічих імен по батькові: *Ві́ктор**ович**, Васи́ль**ович**, Іва́н**ович**, Мики́т**ович**, Олексі́й**ович**, Петро́**вич**, Ю́рій**ович***.

Примітка. Від особових імен *І́гор, Ла́зар*, які належать до іменників м’якої групи на **-р**, утворюємо чоловічі імена по батькові *І́гор**ьович**, Ла́зар**ьович***.

12. Суфікс **-івн-**(-а) / **-ївн-**(-а) вживаємо для утворення жіночих імен по батькові від особових імен на приголосний і на **-й**: *Бори́с**івн**а, Васи́л**івн**а, І́гор**івн**а; Вале́р**ївн**а, Горді́**ївн**а, Серг**ївн**а, Ю́р**ївн**а*.

Від таких імен, як *Григо́рій, Ілля́, Кузьма́, Лука́, Мико́ла, Са́ва, Хома́, Я́ків*, відповідні імена по батькові будуть: *Григо́**рович**, Григо́**рівн**а; Ілл**і́ч**, Ілл**і́вн**а; Ку́зьм**ович*** (і *Кузьм**и́ч***), *Ку́зьм**івн**а; Лук**и́ч**, Лу́к**івн**а; Микола́й**ович*** (і *Мико́л**ович***), *Микола́**ївн**а* (і *Мико́л**івн**а*); *Са́в**ович*** (і *Са́в**ич***), *Са́в**івн**а; Хо́м**ович*** (і *Хом**и́ч***), *Хо́м**івн**а; Я́ков**ич**, Я́ків**н**а*.

Примітка. В основі особового імені чергується **і** з **о** в імені по батькові: *Анті́н – Анто́нович, Анто́нівна; Фе́д**і**р – Фе́д**о**рович, Фе́д**о**рівна*.

13. В іменниках жіночого роду, утворених від іменників та інших частин мови, уживаємо суфікс **-івк-**(-а): *дол**і́вк**а, нож**і́вк**а, пол**і́вк**а, спирт**і́вк**а, шал**і́вк**а, шихт**і́вк**а*.

14. В іменниках чоловічого роду після приголосних уживаємо суфікс **-ок**, голосний **о** якого в непрямих відмінках випадає: *верш**о́к**, гай**о́к**, кий**о́к**, кіл**о́к**, луж**о́к**, струч**о́к***.

Після букв на позначення м’яких приголосних перед суфіксом **-ок** пишемо **ь**: *ден**ьо́к**, пен**ьо́к***.

15. **И** пишемо в іншомовних суфіксах **-ир**, **-ист**, **-изм**, ужитих після **д**, **т**, **з**, **с**, **ц**, **ж**, **ч**, **ш**, **р**: *бригад**и́р**, кас**и́р**, команд**и́р**; бандур**и́ст**, пейзаж**и́ст**, хор**и́ст**; класиц**и́зм**, роман**ти́зм**, педан**ти́зм**, терор**и́зм***.

І пишемо після інших приголосних у суфіксах **-ір**, **-іст**, **-ізм**: *банк**і́р**, пломб**і́р**; ідеал**і́ст**, піан**і́ст**, роман**і́ст**; модерн**і́зм**, реал**і́зм***, а також у словах, утворених від українських коренів: *боротьб**і́ст**, побутов**і́зм**, речов**і́зм*** та ін.

Після голосних у суфіксах **-ір**, **-іст**, **-ізм** пишемо **ї**: *конво**ї́р**, ліце**ї́ст**, геро**ї́зм***.

§ 33. Прикметникові та дієприкметникові суфікси -Н-(-ИЙ, -ІЙ), -ИЧН-(-ИЙ), -ІЧН-(-ИЙ) / -ЇЧН-(-ИЙ), -ИН, -ЇН, -ИН-(-ИЙ), -ЇН-(-ИЙ), -ИСТ-(-ИЙ), -ЇСТ-(-ИЙ), -ЕВ-(-ИЙ) / -ЄВ-(-ИЙ), -ОВ-(-ИЙ), -УВАТ-(-ИЙ) / -ЮВАТ-(-ИЙ), -ОВАТ-(-ИЙ), -ОВИТ-(-ИЙ)

1. За допомогою суфікса **-н-**(-ий) від іменникових і дієслівних основ утворено основний склад якісних і відносних прикметників: *влу́ч**н**ий, дру́ж**н**ий* (спів), *за́хід**н**ий, згу́б**н**ий, мільйо́н**н**ий, напускн**и́**й, наро́д**н**ий, прина́д**н**ий, приро́д**н**ий, холо́д**н**ий*.

Суфікс **-н-**(-ий) – один з основних прикметникових суфіксів, приєднуваний до основ іншомовних іменників на **-ія**: *гармон**і́й**ний, емоц**і́й**ний, категор**і́й**ний, коаліц**і́й**ний, традиц**і́й**ний, пропорц**і́й**ний* та ін.

Суфікс **-н-**(-ій) уживаємо в небагатьох прикметниках (переважно відносних): *бра́т**н**ій, всесві́т**н**ій, горо́д**н**ій, да́в**н**ій, жи́т**н**ій, за́д**н**ій, кра́й**н**ій,*

*лі́тн**ій**, майбу́тн**ій**, ма́терн**ій**, незабу́тн**ій**, осві́тн**ій**, пі́зн**ій**, ра́нн**ій**, самобу́тн**ій**, субо́тн**ій**, ха́тн**ій*** та ін.

Суфікс **-н-**(-ій) – типовий для всіх прикметників відприслівникового й відіменникового походження, що мають перед цим суфіксом **ж**, **ш**: *бли́жн**ій**, вчора́шн**ій**, давні́шн**ій**, дома́шн**ій**, доро́жн**ій**, дру́жн**ій*** (потиск руки), *зо́внішн**ій**, коли́шн**ій**, му́жн**ій**, поздо́вжн**ій**, поро́жн**ій**, прийде́шн**ій**, ра́нішн**ій**, сіне́шн**ій**, спра́вжн**ій**, сьогодні́шн**ій**, туте́шн**ій**, худо́жн**ій***, але: *поту́жн**ий***.

2. Після букв **д**, **т**, **з**, **с**, **ц**, **ж**, **ч**, **ш**, **р** у прикметниках, утворених від основ іншомовного походження, пишемо похідний суфікс **-ичн-**(-ий): *демократи́чн**ий**, істори́чн**ий***, *ортопеди́чн**ий**, синтаксси́чн**ий***, після інших приголосних – **-ічн-**(-ий): *академі́чн**ий**, анархі́чн**ий**, археологі́чн**ий**, географі́чн**ий**, ідилі́чн**ий**, симфоні́чн**ий***, після голосних – **-їчн-**(-ий): *проза́їчн**ий***.

3. У присвійних прикметниках, утворених від іменників І відміни, після букв на позначення приголосних (крім **й**) пишемо суфікс **-ин**: *ба́ба – ба́б**ин**, Га́нна – Га́нн**ин**, Ка́тря – Ка́тр**ин**, ма́ма – ма́м**ин**, Мару́ся – Мару́с**ин**, свекру́ха – свекру́ш**ин**, ті́тка – ті́тч**ин***, а після голосних – **-їн**: *Зо́я – Зо́ї**н**, Марі́я – Марі́**їн**, Соломі́я – Соломі́**їн**, Софі́я – Софі́**їн***.

4. У прикметниках зі значенням присвійності, утворених від назв тварин, після букв на позначення приголосних (крім **й**) пишемо суфікс **-ин-**(-ий): *бджоли́н**ий**, голуби́н**ий**, горобци́н**ий**, качи́н**ий**, орли́н**ий***, а після букв, що передають голосний, та апострофа – **-їн-**(-ий): *змії́н**ий**; солов'ї́н**ий***.

5. Прикметникові суфікси **-ист-**(-ий), **-їст-**(-ий) вказують на інтенсивний вияв ознаки. Суфікс **-ист-**(-ий) пишемо після букв, що позначають приголосні: *барви́ст**ий**, голоси́ст**ий**, іскри́ст**ий**, пери́ст**ий*** (але *пері́стий* – ‘рябий’), *променисти́й*, а суфікс **-їст-**(-ий) – після букв на позначення голосних: *вибо́їст**ий**, гноїст**ий**, олії́ст**ий**, троїст**ий***.

6. Суфікс **-ев-**(-ий) уживаємо в прикметниках, що мають перед цим суфіксом букву на позначення м’якого або шиплячого приголосного і в яких наголос падає переважно на основу слова: *березне́в**ий**, грушев**ий**, овоче́в**ий**, си́тцев**ий***.

Якщо перед суфіксом **-ев-**(-ий) стоять букви на позначення приголосних **н**, **т** та **й**, тоді пишемо **-єв-**(-ий): *значенне́в**ий**, мисленне́в**ий**; життє́в**ий**, поняттє́в**ий**, суттє́в**ий**; алюмі́нієв**ий**, дієв**ий**, ка́лієв**ий***.

7. Суфікс **-ов-**(-ий) незалежно від наголосу вживаємо в прикметниках, що мають перед цим суфіксом букву, яка передає твердий приголосний: *вітро́в**ий**, казко́в**ий**, ква́рцов**ий**, палацо́в**ий**, святко́в**ий**, службо́в**ий***.

Суфікс **-ов-**(-ий) пишемо в прикметниках, що мають перед ним букви на позначення шиплячих (**ж**, **ч**, **ш**), м’яких приголосних або **й**, причому наголос

у них падає на закінчення: *біржов**и́**й, речов**и́**й, грошов**и́**й, дощов**и́**й; нульов**и́**й, стильов**и́**й; бойов**и́**й, гайов**и́**й, крайов**и́**й*.

За цими правилами пишемо суфікси **-ов-**, **-ев-** (**-єв-**) у присвійних прикметниках жіночого і середнього роду:

1) суфікс **-ов-** уживаємо в присвійних прикметниках, утворених від іменників II відміни чоловічого роду твердої групи: *ба́тько – ба́тьк**ова**, ба́тьк**ове**; ма́йстер – ма́йстр**ова**, ма́йстр**ове**; Петро́ – Петр**о́ва**, Петр**о́ве**; сусі́д – сусі́д**ова**, сусі́д**ове**; Шевче́нко – Шевче́нк**ова**, Шевче́нк**ове***;

2) суфікс **-ев-** (після букви на позначення голосного – **-єв-**) уживаємо в присвійних прикметниках, утворених від іменників II відміни чоловічого роду м'якої та мішаної груп: *Андрі́й – Андрі́**єва**, Андрі́**єве**; Ігор – Ігор**ева**, Ігор**еве**; кобза́р – кобзар**е́ва**, кобзар**е́ве**; пісня́р – пісняр**е́ва**, пісняр**е́ве**; скрипа́ль – скрипал**е́ва**, скрипал**е́ве**; сто́рож – сто́рож**ева**, сто́рож**еве**; това́риш – това́риш**ева**, това́риш**еве***.

Голосні **о**, **е** суфіксів **-ов-**, **-ев-** (**-єв-**) чергуються з **і** в закритому складі: *Васил**е́ва** – Васил**і́в**, ма́йстр**ова** – ма́йстр**ів**, Олексі́**єва** – Олекс**ії́в***.

8. Суфікс -**ват-**(-ий), а після букв на позначення м'яких приголосних – -**ювat-**(-ий), уживаємо в прикметниках для вираження неповного ступеня вияву ознаки: *біл**ува́т**ий, горб**ува́т**ий, кругл**ува́т**ий, темн**ува́т**ий; син**юва́т**ий*, а також властивості, подібності, схильності до чогось: *дупл**ува́т**ий, злодійк**ува́т**ий, остюк**ува́т**ий, піск**ува́т**ий*.

9. Суфікс **-оват-**(-ий) із наголошеним **о** маємо в небагатьох прикметниках: *плиск**о́ват**ий, стовб**о́ват**ий*.

10. Суфікс **-овит-**(-ий) уживаємо в прикметниках для передання високого ступеня вияву ознаки: *горд**ови́т**ий, грошов**и́т**ий, талан**ови́т**ий*.

§ 34. Дієслівні суфікси -УВА- (-ЮВА-), -ОВА- (-ЬОВА-), -ОВУВА- (-ЬОВУВА-), -ІР-, -ИР-

1. У багатьох дієсловах української мови пишемо суфікс -**ува-** (**-юва-**): *буд**ува́**ти, кер**ува́**ти, мірк**ува́**ти, гост**юва́**ти, лікар**юва́**ти, учител**юва́**ти*.

У віддієслівних іменниках і дієприкметниках пишемо **-ува-** (**-юва-**) тоді, коли на перший голосний цього суфікса не падає наголос: *викру́ч**ува**ти – викру́ч**ува**ння, викру́ч**ува**ний; очи́к**ува**ти – очи́к**ува**ння, очи́к**ува**ний; підси́н**юва**ти – підси́н**юва**ння, підси́н**юва**ний*.

Якщо в дієприкметникові й зрідка у віддієслівному іменникові наголос падає на перший голосний дієслівного суфікса, то пишемо **-ова-** (**-ьова-**): *друк**о́ва**ний, маль**о́ва**ний, підпорядк**о́ва**ний, ришт**о́ва**ний, ришт**о́ва**ння* (предметне значення), *упак**о́ва**ний, упак**о́ва**ння* (предметне значення).

2. Суфікс **-овува-** (**-ьовува-**) вживаємо в дієсловах і похідних від них іменниках та дієприкметниках, якщо перший голосний його наголошений:

*завой**óвува**ти – завой**óвува**ння, завой**óвува**ний; перемал**ьóвува**ти – перемал**ьóвува**ння, перемал**ьóвува**ний; скуп**óвува**ти – скуп**óвува**ння, скуп**óвува**ний*.

3. Дієслова іншомовного походження, що мають у мові-джерелі буквосполучення **-ir-**, утрачають його в похідних від них формах: *дот**ува́**ти – дот**óва**ний, дот**ува́**ння; загіт**ува́**ти – загіт**óва**ний; закомпост**ува́**ти – закомпост**óва**ний; зареєстр**ува́**ти – зареєстр**óва**ний; констр**юва́**ти – констр**уйóва**ний, констр**юва́**ння; лобі**юва́**ти – лобі**йóва**ний, лобі**юва́**ння; поінформ**ува́**ти – поінформ**óва**ний*.

Лише в деяких дієсловах для усунення небажаної омонімії зберігаємо **-ір-**, а після **д**, **т**, **з**, **с**, **ц**, **ж**, **ч**, **ш**, **р** – **-ир-**, що поєднуються з дієслівним суфіксом **-ува-**: *букс**и́рува**ти* (бо є *буксува́ти*), *пар**и́рува**ти* (бо є *парува́ти*), *репет**и́рува**ти* (бо є *репетува́ти*).

Суфікси **-ірува-**, **-ирува-** пишемо в поодиноких дієсловах: *драг**і́рува**ти, кот**и́рува**ти, лав**і́рува**ти, марш**ирува́**ти, пік**і́рува**ти*.

4.2.11. Правопис слів разом, із дефісом, окремо

§ 35. Загальні правила правопису складних слів

1. Складні слова можна утворювати з двох і більше основ (слів) за допомогою сполучних голосних звуків і без них.

2. Коли перша частина складного слова – основа прикметника твердої групи, тоді вживаємо сполучний звук **о**: *важк**о**атле́т, гірнич**о**промисло́вий, чорн**о́**зем, ясн**о**зо́рий*.

Якщо перша частина складного слова – основа прикметника м’якої групи, тоді перед **о** пишемо **ь**: *верхн**ьо**лу́жицький, давн**ьо**ру́ський, задн**ьо**язико́вий, нижн**ьо**гі́рський, передн**ьо**бокови́й, ранн**ьо**сти́глий, середн**ьо**ві́ччя, середн**ьо**добови́й, син**ьо**о́кий*.

3. Коли перша частина складного слова – основа іменника, числівника або займенника, тоді сполучним звуком буває:

1) **о** після твердого приголосного, зокрема й шиплячого: *вод**о**заб**і́**р, Вод**о**хре́стя, груш**о**под**і́**бний, дощ**о**мі́р, душ**о**гу́б, каш**о**ва́р, країн**о**зна́вство, одн**о**де́нний, риб**о**комбіна́т, сам**о**вихова́ння, сам**о**вчи́тель, сир**о**ва́р, торф**о**рі́з, цемент**о**во́з*;

2) **о** в числівниковій основі **дво-** перед наступним приголосним, голосним та **й** у прикметниках та іменниках: ***дво**ви́мірний, **дво**електро́дний, **дво**єди́ний, **дво**осьови́й, **дво**я́русний, **дво**бі́й, **дво**голо́сся, **дво**єбо́рство*;

3) **е** після м’якого приголосного (неподовженого), яким закінчується основа іменника м’якої групи: *буре**е**ло́м, земле**е**мі́р, земле**е**тру́с, кисне**е**терапі́я, краплеподі́бний, праце**е**зда́тний, скеле**е**ла́з*, а в деяких словах – і після шиплячого: *дружелю́бний, овоче**е**схо́вище*, але традиційно: *коно́в’язь, коно́гін, костогри́з, костопра́в, повітродув, повітрозабі́рник, свинома́тка, свинопа́с*;

4) **е** після **й**, яким закінчується основа іменника м’якої групи, та після м’якого подовженого приголосного першої частини графічно передаємо буквою **є**: *боєзда́тність, життєзда́тний, життєпис, краєзна́вство, націєтво́рення, сміттєзбира́льний, хіміє́терапія*.

4. Роль сполучного звука в складних словах виконують також:

1) останній голосний першого невідмінюваного іменника чи першої незмінної основи іншомовного походження, переважно **о**, **а**: *авто**о**вокза́л, відео**о**за́пис, диско**о**клу́б, Євро**о**парла́мент, Євро**о**союз, кіно**о**фі́льм, нано**о**части́нки, радіокомітет, стереоапарату́ра; медіалінгві́стика, медіастилі́стика*;

2) голосний, яким закінчується перше слово:

а) **и**: *всюди**и**хі́д, двадцяти**и**рі́чний, три**и**а́томний, три**и**кілометро́вий, три**и**ні́жок, три**и**окси́д, чотири**и**ба́льний, чотири**и**ку́тник, чотири**и**осьови́й, семи**и**де́нний*;

б) **е**: *море**е**продукти́, сонце**е**стоя́ння*;

в) **а** (графічно **а** і **я**): *кільк**а**поверхо́вий, кільк**а**разо́вий, півтор**а**метро́вий, сорок**а**рі́чний; сім’**я**до́ля, сім’**я**про́від*;

г) **о**: *дев’яносто**о**рі́чний, сто**о**метро́вий, сто**о**рі́ччя*;

ґ) **у** (графічно **ю**): *дво**ю**рідний, тро**ю**рідний*.

5. Складні слова утворюємо без сполучного голосного, якщо:

1) перша основа закінчується на приголосний: *Болгра́д, Ви́шгород, Ми́ргород, крайне́бо, пі́вдень, хлорбензо́л, хлорві́нил*; на **-ох**, що є закінченням родового відмінка числівників **два**, **три**, **чотири** в порядкових числівниках і співвідносних із ними іменниках: ***двох**со́тий, **трьох**ти́сячний, **чотирьох**мільйо́нний, **чотирьох**мілья́рдний; **двох**сотрі́ччя, **трьох**сотрі́ччя, **чотирьох**сотрі́ччя*;

2) першу основу скорочено до приголосного: ***арт**по́лк, **буд**майда́нчик, **драм**теа́тр, **зав**ка́федри, **літ**сту́дія, **мед**за́клад, **міськ**ра́да, **пед**університе́т*.

6. Разом пишемо:

1) складноскорочені слова (мішані та складові абревіатури) й похідні від них: ***адмін**ресу́рс, **адмін**рефо́рма, **академ**відпу́стка, **багатв**е́чір, **бух**о́блік,*

***влас**кóр, **виконр**óб, **держм**и́то, **держ**устанóва, **елітж**итлó, **епідем**ситуáція, **ін**валю́та, **іноф**і́рма, **інвест**проє́кт, **інтер**бригáда, **інформ**повідóмлення, **інформ**це́нтр, **Каб**мі́н, **Київ**зеленбу́д, **ком**бáт* (*комбáтівський*), ***лісг**óсп, **мед**персонáл, **мульт**фі́льм, **нар**дéп, **Нац**бáнк, **ощад**кни́жка, **проф**спі́лка* (*профспілкóвий*), ***Свят**вéчір, **соц**забезпéчення, **соц**стрáх* (*соцстрáхівський*), ***спец**ви́пуск, **спец**завдáння, **спорт**майдáнчик, **фарм**препарáт, **штрих**кóд*;

2) слова з першими часто вживаними іншомовними частинами на голосний і приголосний: **абро**-, **авіа-**, **авто-** (‘само’, ‘автоматичний’), **агро**-, **аеро**-, **аква-**, **алко-**, **арт-**, **астро**-, **аудіо-**, **біо-**, **боди-**, **боді-** (перед голосним), **веб-**, **геліо**-, **гео**-, **гідро-**, **дендро-**, **екзо**-, **еко-**, **економ-**, **етно-**, **євро-**, **зоо**-, **-ізо-**, **кібер-**, **медіа-**, **мета**-, **метео**-, **моно**-, **мото**-, **нарко-**, **нео**-, **онко-**, **палео**-, **пан-**, **пара-**, **поп-**, **прес**-, **псевдо**-, **смарт-**, **соціо**-, **теле**-, **фіто-**, **фолк-** (**фольк-**), **фоно**- та ін.: ***абро**морфéма; **авіа**рéйс; **авто**відповідáч; **агро**бі́знес; **аеро**мéтод; **аква**тéхніка; **алко**тéст; **арт**ри́нок; **астро**корéкція; **аудіо**альбóм; **біо**ци́кл; **боді**áрт, **боди**бі́лдинг; **веб**сторі́нка; **геліо**цéнтр; **гео**полі́тика; **гідро**пáрк; **дендро**пáрк; **еко**продýкти; **економ**клáс; **етно**гýрт; **євро**зóна; **євро**ремóнт; **зоо**сáд; **кібер**машúна; **медіа**грáмотність; **мета**мóва; **метео**стáнція; **моно**вистáва; **мото**крóс; **нарко**бі́знес; **нео**модерні́ст; **онко**лікáрня; **пан**американський; **пара**наýка, **пара**нормáльний; **поп**гýрт, **поп**мýзика; **прес**конферéнція; **псевдо**громадя́нський, **псевдо**наýка; **смарт**годи́нник, **смарт**кáрта; **соціо**сфéра; **теле**хрóніка; **фіто**терапі́я; **фолк**гýрт, **фольк**мýзика; **фоно**зáпис*, так само з питомими українськими частинами **іно-** (**іншо-**, **інако-**), **лже-**: ***іно**ві́рець, **іншо**ві́рець, **іншо**дýмець, **інако**дýмець; **лже**прорóк, **лже**свíдок*.

Примітка. Якщо іншомовні частини приєднані до власної назви або абревіатури, то між ними ставимо дефіс: ***пан-**Європа, **псéвдо-**Фáуст*; ***веб-**API, **псéвдо-**ФОП*;

3) слова з першою іншомовною частиною, що визначає кількісний вияв чого-небудь (вищий від звичайного, дуже високий, слабкий, швидкий та ін.): **архі-**, **архи-**, **бліц-**, **гіпер-**, **екстра-**, **макро-**, **максі-**, **міді-**, **мікро-**, **міні-**, **мульти-**, **нано-**, **полі-**, **прем’єр-**, **преміум-**, **супер-**, **топ-**, **ультра-**, **флеш-**: ***архі**складни́й, **архі**шахрáй; **архи**дия́кон; **бліц**нови́ни, **бліц**опи́тування; **гіпер**звýк, **гіпер**мáркет; **екстра**клáс; **макро**економíка, **макро**молéкула; **максі**óдяг; **міді**óдяг; **мікро**органі́зми, **мікро**хви́лі, **мікро**части́нка; **міні**блóк, **міні**ди́ск, **міні**комп’ю́тер; **мульти**мільйонéр; **нано**комп’ю́тер, **нано**части́нки; **полі**мотивáція, **полі**цукри́ди; **прем’єр**ліга; **преміум**клáс; **супер**мáркет, **супер**модéль, **супер**мóдний; **топ**мéнеджер, **топ**модéль; **ультра**звýк, **ультра**мóдний; **флеш**інтерв’ю*.

Примітка 1. У частинах **максі-**, **міді-** кінцевий **і** перед приголосним наступного слова не переходить в **и**: ***максі**мóда, **максі**сýкня, **міді**мóда, **міді**спідни́ця*.

Примітка 2. Частину **топ-** із числівниками не поєднуємо.

Примітка 3. Якщо такі іншомовні частини приєднані до власної назви або абревіатури, то їх пишемо з дефісом: ***сýпер**-Шмідт, **мі́кро**-ЕОМ, **мі́ні**-ПК, **флеш**-BIOS*;

4) слова з першою іншомовною частиною **анти-**, **віце-**, **екс-**, **контр-**, **лейб-**, **обер-**, **штабс-**, **унтер-**: ***анти**ві́рус; **віце**ко́нсул, **віце**прем'є́р; **екс**мініс́тр, **екс**президе́нт, **екс**прем'є́р-мініс́тр, **екс**чемпіо́нка; **контр**адмірáл, **контр**удáр; **лейб**гвардíєць, **лейб**ме́дик; **обер**лейтенáнт, **обер**майстер, **обер**офіце́р, **обер**прокуро́р; **штабс**капітáн; **унтер**офіце́р*.

Примітка 1. Із власними назвами та абревіатурами частини **анти-**, **екс-** пишемо з дефісом: *«А́нти-Дюринг»; **екс-**Югослáвія; **а́нти-**АВН, **екс-**НДР*.

Примітка 2. У частині **анти-** кінцевий **и** перед голосним наступного слова не переходить в **і**: ***анти**електро́н, **анти**імперіалісти́чний, **анти**інфекці́йний, **анти**інфляці́йний, **анти**істори́чний, **анти**оки́слювач, **анти**урядо́вий* (див. § 31, ч. 8);

5) слова, першою частиною яких є кількісний числівник, записаний словом: ***двадцятип'яти**поверхо́вий, **дво**бі́чний, **дво**о́кий, **півтора**метро́вий, **п'ятсотдвадцятип'яти**рі́ччя, **сімдесяти**рі́ччя, **сімсотсорока**рі́ччя, **сорока**рі́чний, **сто**рі́ччя, **три**відсо́тко́вий, **три**ку́тник, **трия**русний, **чотири**áктний, **чотири**мі́сячний*.

7. З дефісом пишемо:

1) слова, утворені повторенням того самого дієслова, що виражають інтенсивну дію: *писáв-писáв, робúв-робúв, ходúв-ходúв*, або прикметника чи прислівника, що передають високий ступінь вияву ознаки: *бíлий-бíлий, багáто-багáто, далéко-далéко, легéнький-легéнький, лéдве-лéдве, сúньо-сúньо, тúхо-тúхо*;

2) слова, утворені внаслідок поєднання:

а) слів-синонімів: *гúдко-брúдко, зрóду-вíку, тúшком-нúшком, чáсто-гýсто*;

б) слів-антонімів: *більш-мéнш, вúдимо-невúдимо, купíвля-прóдаж*;

в) близьких за значенням слів, що передають єдине поняття: *бáтько-мáти* (‘батьки’), *хліб-сíль* (‘їжа’);

г) слів із тим самим коренем, але з різними закінченнями, префіксами чи суфіксами: *велúкий-превелúкий, з дáвніх-давéн, з дíда-прáдіда, мáло-помáлу, повíк-вíки, рáдий-радíсінький, сúла-силéнна, тúхий-тихéсенький*.

Примітка. Два однакові іменники або числівники, один з яких має форму називного відмінка, а другий – орудного, пишемо окремо: *кінéць кінцéм, одúн одна́, честь чéстю, чин чúном*;

3) слова, що позначають приблизність: *день-дрýгий, годúна-дві, не сьогóдні-зáвтра, три-чотúри*.

Примітка. Поєднання слів зі значенням приблизності або певних числових меж можуть складатися також і з двох числівників, позначених цифрами, між якими ставимо тире: *3–4 дні, ýчні 8–10 клáсів*;

4) вигуки і звуконаслідування, утворені повторенням того самого звукосполучення: *їй-бо́гу, їй-пра́во; гей-ге́й, ґе-ґе-ґе́, дзень-дзеле́нь, кру-кру́, ку-ку́, курли́-курли́, ого-го-го́, ой-ой-о́й, ох-хо-хо́, тук-ту́к, тьох-тьо́х*;

5) скорочення з належними до них цифрами: *Ан-124, Ан-225, БУ-1, ДС-3, ЖЕК-9, Зеленбу́д-4*;

6) числівниково-буквені найменування класів, будинків, корпусів, поштових відділень та ін.: *7-А клас, 10-В клас; буди́нок № 28-Г; ко́рпус 3-А; Ки́їв-1*;

7) буквені нарощення на цифри: ***90-ті*** *роки́ XX ст.,* ***40-ві*** *роки́ XX ст.;* ***2-й*** *ряд,* ***2-га*** *програ́ма,* ***2-ге*** *повідо́млення;* ***7-й*** *ряд,* ***7-ма*** *вистава́,* ***7-ме*** *завда́ння;* ***3-й*** *рядо́к,* ***3-тя*** *осо́ба,* ***3-тє*** *завда́ння;* ***1-й*** *абза́ц,* ***1-ша*** *осо́ба,* ***1-ше*** *зве́рнення;* ***1,5%-й*** *прибу́ток,* ***1,5%-ва*** *компенса́ція,* ***1,5%-ве*** *підви́щення*;

8) ініціальну абревіатуру, написану великими або малими буквами кирилиці чи латиниці, з будь-яким словом: ***ВІЛ-****інфе́кція,* ***ВІП-****за́ла,* ***ДНК-****ана́ліз,* ***ДНК-****експертиза,* ***е-****декларува́ння,* ***е-****декларáція;* ***пін-****код,* ***PIN-****код,* ***смс-****повідо́млення,* ***sms-****повідо́млення*;

9) дві ініціальні абревіатури, написані великими буквами: *ВІЛ-СНІД*;

10) слова-терміни, до складу яких входить буква алфавіту: ***П-****поді́бний,* ***Т-****поді́бний*;

11) деякі слова за традицією: *карт-бла́нш, ста́тус-кво* та ін.

§ 36. Складні іменники

1. Разом пишемо:

1) складні іменники, у яких поєднані за допомогою сполучного голосного дві основи, друга з яких – віддієслівного походження: *вод**о**пій, вод**о**ла́з, газ**о**ге́н, глибин**о**мір, глин**о**ко́п, дров**о**ру́б, лис**о**спла́в, ляльк**о**во́д, металорі́з, м'яс**о**ї́д, сам**о**хі́д, сін**о**кі́с, сол**е**ва́р, стрічкорі́з, тепл**о**во́з, трубокла́д, хліб**о**да́р, хліборі́з*;

2) складні іменники, утворені поєднанням прикметникової та іменникової основ за допомогою сполучного голосного: *біл**о**кри́вці, вис**о**когір'я, густолісся, дрібнóліс, жовтóцвіт, синьоцвіт, червон**о**ні́жка, червон**о**пі́рка, чорнóзем, чорнóліс, чорнóслив*;

3) складні іменники, утворені за допомогою сполучного голосного з двох іменникових основ: *верболіз, газобалóн, глин**о**пісóк, лісостéп,*

*людин**о**де́нь, льон**о**лавса́н, металоплáст, нос**о**рі́г, сталебето́н, то́нн**о**кіломе́тр, торф**о**гні́й, шлак**о**бло́к*;

4) іменники, першою частиною яких є незмінна основа іншомовного походження на **о**, **а**, що виконують роль сполучних голосних: *авт**о**магістра́ль, агр**о**культу́ра, відео**о**фі́льм, вело**о**пробі́г, диск**о**му́зика, євро**о**ри́нок, кін**о**за́л, нан**о**діагно́стика, радіокомітéт, стереоекра́н, фотоспрáва; медіа**а**хо́лдинг*;

5) складні іменники, утворені з дієслова у формі другої особи однини наказового способу, закінчення якого є сполучним голосним, та іменника: *гор**и́**цвіт, зірв**и́**голова, перекот**и́**по́ле, пройд**и́**світ; Кол**и́**вушко,* а також утворені з дієслова у формі наказового способу з нульовим закінченням, та іменника: *Непи́йпиво, Непи́йвода, Перебийніс, Убийвовк* (прізвища).

6) складні іменники, утворені з кількісного числівника у формі родового відмінка (для числівників **дев'яносто**, **сто** – називного), іменникової основи та суфікса: ***двадцяти**то́нка, **двохсот**рі́ччя, **дев'яностоп'яти**рі́ччя, **дев'яносто**рі́ччя, **стоп'ятдесяти**рі́ччя, **сто**рі́ччя, **трьохсотп'ятдесяти**рі́ччя, **шести**де́нка*.

Примітка. Якщо кількісний числівник записаний цифрами, то його приєднуємо до другої частини за допомогою дефіса: *750-рі́ччя, 1030-лі́ття*;

7) складні іменники з першою частиною **напів-**, **полу-**: ***напів**автома́т, **напів**імла́, **напів**ку́щ, **напів**люди́на, **напів**ма́впа, **напів**пітьма́, **напів**пра́вда, **напів**фабрика́т; **полу́**драбок, **полу́**кіпок, **полу́**мисок*.

Примітка. Невідмінюваний числівник **пів** зі значенням 'половина' з наступним іменником – загальною або власною назвою у формі родового відмінка однини – пишемо окремо: ***пів** а́ркуша, **пів** відра́, **пів** годи́ни, **пів** лі́тра, **пів** мі́ста, **пів** огірка́, **пів** о́строва, **пів** я́блука, **пів** я́ми, **пів** я́щика; **пів** Євро́пи, **пів** Ки́єва, **пів** Украї́ни*.

Якщо **пів** з наступним іменником у формі називного відмінка становить єдине поняття та не виражає значення половини, то їх пишемо разом: ***пів**а́ркуш, **пі́в**день, **пів**за́хист, **пів**ко́ло, **пів**ку́ля, **пів**лі́тра* (розм. 'пляшка горілки місткістю 0,5 літра'), ***пів**мі́сяць, **пів**о́берт, **пів**ова́л, **пів**о́стрів*;

8) складні іменники, утворені з трьох і більше основ: *автомотогурто́к, радіоспектрогеліогра́фія, світловодолікува́ння, термогідродинáміка*.

2. З дефісом пишемо:

1) складні іменники, утворені з двох самостійних іменників без сполучного голосного. У них відмінюємо або обидва іменники, або тільки другий:

а) обидва іменники відмінюємо, якщо вони позначають:

– спеціальність, професію, наукові звання: *гінеко́лог-ендокрино́лог, лі́кар-еко́лог, магніто́лог-астроно́м, худо́жниця-карикатури́стка, член-кореспонде́нт*;

– протилежні за змістом поняття: *купі́вля-про́даж, ро́зтяг-стиск*;

– казкових персонажів: *За́йчик-Побіга́йчик, Лиси́чка-Сестри́чка, Цап-Відбува́йло*;

– рослини: *брат-і-сестра́*;

б) другий іменник складного слова відмінюємо, якщо перший іменник:

– визначає певну прикмету, особливість предмета, особи, явища, названих другим іменником: *бі́знес-план, бі́знес-проє́кт, блок-систе́ма, буй-ту́р, ди́зель-мото́р, до́пінг-контро́ль, дур-зі́лля, жар-пти́ця, інтерне́т-вида́ння, інтерне́т-по́слуга, ко́зир-ді́вка, компа́кт-диск, кре́кінг-проце́с, піа́р-а́кція, піа́р-кампа́нія, розри́в-трава́, фан-клу́б, фі́тнес-клуб, чар-зілля*;

– є назвою букви грецького алфавіту: *а́льфа-про́мені, а́льфа-ро́зпад, а́льфа-части́нка, бе́та-про́мені, бе́та-ро́зпад, бе́та-части́нка, де́льта-промі́ння, де́льта-фу́нкція, де́льта-части́нка*;

– разом із другим іменником становить єдине найменування військового звання, державної посади: *генера́л-лейтена́нт, генера́л-майо́р, прем'є́р-мініс́тр*; складної одиниці вимірювання: *кіловат-годи́на, мегават-годи́на*; узвичаєних музичних понять: *до-діє́з, мі-бемо́ль, сі-бемо́ль, соль-діє́з* та ін.; проміжних сторін світу: *норд-ве́ст, норд-о́ст*; деяких рослин: *ма́ти-й-ма́чуха, сон-трава́*;

– є невідмінюваним іменником іншомовного походження: *караоке-бар, су́ші-бар*;

2) складні іменники, утворені з двох самостійних слів за допомогою сполучного голосного **о**: *А́встро-Уго́рщина, монго́ло-тата́ри, у́гро-фі́ни*;

3) виокремлений елемент (елементи) із двох або більше складних слів зі спільною другою частиною: *а́удіо- та відеопроду́кція, ку́лько- й роликопідши́пники, на́ціє- і державотві́рні проце́си, ра́діо- й телеапарату́ра, теле-, радіо-, аудіо- і відеопродукція, те́пло- й гідроелектроста́нції*.

§ 37. Прикладка[4]

1. Між прикладкою та означуваним іменником ставимо дефіс або пишемо їх окремо, що залежить від їхнього значення та послідовності розташування.

[4] Про вживання розділових знаків із поширеними прикладками див. § 161, ч. 1, п. 6, пп. «б».

2. Дефіс ставимо:

1) якщо означальний (прикладковий) іменник ужито після означуваного іменника: *вовк-**жадню́га**, дівчина-**розу́мниця**, земля́-**ма́ти**, коза́к-**характе́рник**, країна-**інве́стор**, країна-**кредито́р**, мо́ва-**джерело́**, мо́ва-**посере́дниця**, о́чі-**намисти́нки**, боєць-**патріо́т**, хло́пчик-**мізи́нчик**, Україна-**не́нька***;

2) якщо означальним іменником є родова назва, ужита після іменника – видової назви: *Дніпро́-**ріка́**, звіробі́й-**трава́**, Йорда́н-**ри́чка**, Сапу́н-**гора́***;

3) якщо означуваний і означальний іменники можуть мінятися місцями, але означальну роль виконує другий іменник: *дівчина-грузи́нка* і *грузи́нка-дівчина, учи́тель-фі́зик* і *фі́зик-учи́тель, худо́жник-пейзажи́ст* і *пейзажи́ст-худо́жник*;

4) якщо означальний іменник входить до складу терміна, де він утратив своє значення, унаслідок чого утворився складний іменник без сполучного звука: *гриб-паразит, жук-короїд, за́єць-біля́к, за́єць-руса́к, льон-довгуне́ць, льон-кучеря́вець, льон-сире́ць*.

3. Дефіс не ставимо:

1) якщо означальний іменник ужито перед означуваним іменником: ***не́нька** Україна*;

2) якщо означальний іменник є видовою назвою до першого іменника – родової назви: *горá **Сапу́н**, держáва **Україна**, мíсто **Ки́їв**, рікá **Дніпро́**, селó **Мóринці**, травá **звіробíй***.

§ 38. Складні числівники

1. Разом пишемо:

1) складні кількісні числівники: *одина́дцять, півтора́, п'ятдеся́т, три́ста* (*трьохсо́т, трьомста́м, трьомаста́ми,* (*на*) *трьохста́х*);

2) складні порядкові числівники, останнім компонентом яких є **-сотий**, **-тисячний**, **-мільйонний**, **-мільярдний**: *дев'яти**со́тий**, трьох**со́тий**; двох**ти́сячний**, десяти**ти́сячний**, п'ятсоттридцяти**ти́сячний**; чотирьох**мільйо́нний**, п'ятдесяти**мільйо́нний**, шістдесятип'яти**мільйо́нний**; семи**мілья́рдний**, трьох**мілья́рдний***.

Примітка 1. Складені кількісні та порядкові числівники пишемо окремо: *ти́сяча п'ятсо́т, три́дцять ві́сім; мільйо́н трьохти́сячний, мілья́рд чотирьохмільйо́нний, ти́сяча дев'ятсо́т вісімдеся́т восьмий*.

Примітка 2. Кількісні та порядкові числівники, до складу яких входить форма **з половиною**, пишемо окремо: *дві **з полови́ною** ти́сячі, три **з полови́ною** ти́сячний загін*.

2. З дефісом пишемо порядкові числівники, першу частину яких передано цифрами: ***3-ти́сячний, 35-мільйо́нний, 4-мілья́рдний***.

§ 39. Складні займенники

1. Разом пишемо складні неозначені займенники, утворені від займенників інших семантичних груп за допомогою часток **аби-**, **ані-**, **де-**, **-сь**: ***аби́хто*** (*аби́кого, аби́кому…*), ***аби́який*** (*аби́якого, аби́якому…*), ***аби́чий*** (*аби́чийого, аби́чийому…*); ***анихто́*** (*анікóго, анікóму…*), ***аніщо́*** (*анічóго, анічóму…*), ***аніяки́й*** (*аніякого, аніякому…*), ***анічи́й*** (*анічийóго, анічийóму…*); ***дéхто*** (*дéкого, дéкому…*), ***дéщо*** (*дéчого, дéчому…*), ***дéякі*** (*дéяких, дéяким…*); *хто**сь*** (*когóсь, комýсь…*), *що**сь*** (*чогóсь, чомýсь…*), *яки́й**сь*** (*якóгось, якóмусь…*), *котри́й**сь*** (*котрóгось, котрóмусь…*).

2. З дефісом пишемо складні неозначені займенники, що мають у своїй будові частки **будь-**, **-будь**, **-небудь**, **казна-**, **хтозна**-, **бозна**-: ***будь-хто́*** (*будь-когó…*), ***будь-що́*** (*будь-чогó…*), ***будь-чи́й, будь-яки́й; котри́й-будь, хто-бу́дь, чий-бу́дь, що-бу́дь, яки́й-будь; котри́й-не́будь, хто-не́будь, чий-не́будь, що-не́будь, яки́й-не́будь; ка́зна-хто, ка́зна-чий, ка́зна-що, ка́зна-яки́й; хто́зна-яки́й; бо́зна-що***, але: *будь у кóго, будь на чóму, ка́зна з ким, хто́зна при кóму, бóзна в кóго*, бо між часткою та займенником ужито прийменник.

§ 40. Складні прикметники

1. Разом пишемо:

1) прикметники, утворені від складних іменників, які пишуть разом: *агрокульту́рний* (агрокультура), *електросилови́й* (електросила), *лісостепови́й* (лісостеп), *монокульту́рний* (монокультура), *м'ясозаготіве́льний* (м'ясозаготівля), *радіофізи́чний* (радіофізика), *самохі́дний* (самохід), *сірководне́вий* (сірководень), *теплообмі́нний* (теплообмін), *хлібозаготіве́льний* (хлібозаготівля), *цементобето́нний* (цементобетон), *чорнозе́мний* (чорнозем);

2) складні прикметники зі сполучними голосними **о**, **е** (**е** після м'якого приголосного та графічно **є** після **й**) з першою іменниковою основою на приголосний; з першою числівниковою основою на **-и**, **-о**, **-а**, що виконують роль сполучного голосного; з першою основою невідмінюваного числівника на приголосний. Вони охоплюють:

а) складні прикметники, утворені з іменника та узгодженого з ним прикметника: *високо**о**врожа́йний* (високий урожай), *внутрішньо**о**чний* (внутрішнє око), *довго**о**хвильови́й* (довгі хвилі), *загальнодосту́пний* (загальний доступ), *загальноосві́тній* (загальна освіта), *західноукраї́нський* (Західна Україна), *зовнішньополіти́чний* (зовнішня політика), *коротко**е**стеблови́й* (коротке стебло), *легко**а**тлети́чний* (легка атлетика), *мовно**и**стильови́й* (мовний стиль), *молочнопромисло́вий* (молочна промисловість), *м'яко**і**піднебі́нний* (м'яке піднебіння), *народногоспода́рський* (народне господарство),

*народн**о**поети́чний* (народна поезія), *низьк**о**продукти́вний* (низька продукти́вність), *первісн**о**общи́нний* (первісна община), *прав**о**бере́жний* (правий берег), *сільськ**о**господа́рський* (сільське господарство), *східн**о**слов'я́нський* (східні слов'яни);

б) складні прикметники, утворені з основи дієслова й залежного від нього безсуфіксного іменника: *вол**е**лю́бний, дерев**о**обро́бний, машин**о**будівни́й, світл**о**поглина́льний, сміттє**о**чисни́й, солом**о**подрі́бнювальний, стал**е**розливни́й, струм**о**вимі́рювальний*.

Примітка. Якщо друга частина походить від префіксального дієслова, то складний прикметник пишемо з дефісом: *вантáжно-розвантáжувальний, контрóльно-вимі́рювальний*;

в) складні прикметники, перша частина яких утворена від прислівника, а друга – від прикметника: *багат**о**прогі́нний, важк**о**розчи́нний, кругл**о**обертáльний, легк**о**займи́стий, мал**о**чутли́вий, сильн**о**дійний, тонк**о**мі́рний, туг**о**плáвкий* чи від дієприкметника: *багат**о**спрямóваний, важк**о**прогнозóваний, висок**о**опла́чуваний, густ**о**засе́лений, довг**о**очі́куваний, мал**о**вжи́ваний, низьк**о**опла́чуваний, нов**о**утвóрений, нов**о**заснóваний, різн**о**спрямóваний, свіж**о**зрýбаний, свіж**о**скóпаний, слабк**о**натя́гнутий, тонк**о**ме́лений, тонк**о**розпорóшений*.

Примітка 1. Прислівники, утворені з відносних (зрідка – якісних) прикметників, здебільшого зберігають на собі логічний наголос і не зливаються в одне слово з наступним прикметником або дієприкметником: *абсолю́тно сухи́й, ва́лентно пов'я́заний, ві́льно конверто́ваний, діаметра́льно протиле́жний, компете́нтнісно орієнто́ваний, науко́во обґрунто́ваний, послідо́вно миролю́бний, професі́йно орієнто́ваний, соціа́льно акти́вний, соціа́льно свідо́мий, соціа́льно небезпе́чний, суспі́льно кори́сний, суспі́льно необхі́дний, хімі́чно стійки́й, чі́тко окре́слений*.

Примітка 2. Складні терміни, перша прислівникова частина яких уточнює значення другої прикметникової частини, переважно складної за будовою, пишемо разом: *видовжен**о**тупокóні́чний, коротк**о**грушоподі́бний, округл**о**яйцеподі́бний*;

г) складні прикметники (з двох або кількох частин), у яких основний, переважно термінологічний зміст передає останній прикметник, а попередні лише звужують, уточнюють його: *вузьк**о**діале́ктне* (мовне явище), *давньо**о**верхньонімéцька* (мова), *дв**о**вуглеки́слий* (газ), *лінгв**о**стилісти́чні* (особливості), *середньо**о**верхньонімéцька* (мова), *середньо**о**нижньонімéцька* (мова); так само пишемо: *глух**о**німи́й, зл**о**воро́жий, сліп**о**глух**о**німи́й, хитр**о**му́дрий*;

ґ) складні прикметники зі сполучним голосним **е** (**е** після м'якого приголосного та графічно **є** після **й**), першою частиною яких є іменник з основою на м'який приголосний: *вуглец**е**вмі́сний, кальці**є**вмі́сний, натрі**є**вмі́сний*;

д) складні прикметники з першою іменниковою основою на приголосний: *натрі**й**органі́чний, хло**р**фено́льний*;

е) складні прикметники, першою частиною яких є числівник, написаний словом, що має форму на:

– **и**: *двадцят**и**поверхо́вий, десят**и**метро́вий, п'ятдесят**и**то́нний, сем**и**разо́вий, стодвадцятип'ят**и**рі́чний, тр**и**пудо́вий, чотир**и**коліс́ний*;

– **о**: *дв**о**метро́вий, дв**о**осьови́й, ст**о**літро́вий*;

– **а**: *півтор**а**віде́рний, сорок**а**годи́нний, сорок**а**де́нний*;

– приголосний: *пів**в**віде́рний, пів**в**кілограмо́вий, пів**в**кілометро́вий, пів**в**літро́вий*.

2. З дефісом пишемо:

1) прикметники, утворені від складних іменників, що їх пишуть із дефісом: *ди́зель-мото́рний* (дизель-мотор), *монго́ло-тата́рський* (монголо-татари), *націона́л-патріоти́чний* (національ-патріот), *норд-о́стовий* (норд-ост), *сі-бемо́льний* (сі-бемоль), *соціа́л-демократи́чний* (соціал-демократ), *соціа́л-патріоти́чний* (соціал-патріот), *соціа́л-пацифі́стський* (соціал-пацифіст), *у́гро-фі́нський* (угро-фіни); *іва́но-франкі́вський* (Івано-Франківськ), *пу́ща-води́цький* (Пуща-Водиця);

2) складні прикметники, утворені за допомогою сполучного голосного **о** або **е** з двох прикметникових основ. Вони охоплюють:

а) складні прикметники, основи яких називають незалежні поняття: *агра́рн**о**-промисло́вий, архітекту́рн**о**-будіве́льний, військо́в**о**-морськи́й, військо́в**о**-польови́й, військо́в**о**-спорти́вний, воєнн**о**-промисло́вий, воєнн**о**-стратегі́чний, електро́нн**о**-обчи́слювальний, киснє́в**о**-воднє́вий, кра́ков**о**-штрихови́й, культу́рн**о**-техні́чний, лінійн**о**-стрічкови́й, лісопи́льн**о**-стругальний, мо́вн**о**-літерату́рний, моло́чн**о**-м'ясни́й, музи́чн**о**-танцюва́льний, м'я́льн**о**-типа́льний, навча́льн**о**-виховни́й, навча́льн**о**-наукови́й, науко́в**о**-експериментальний, науко́в**о**-прикладни́й, постача́льн**о**-збу́товий, свердли́льн**о**-довба́льний, свердли́льн**о**-шліфува́льний, свинцє́в**о**-мі́дний, спи́нн**о**-черевни́й, столя́рн**о**-теслярський, суди́нн**о**-капіля́рний, суши́льн**о**-сортува́льний, суспі́льн**о**-політи́чний, худо́жньо-реставраці́йний*, між частинами таких складних прикметників можна вставити сполучник **і**: *агра́рний* і *промисло́вий, навча́льний* і *виховни́й*.

Примітка. Складні субстантивовані прикметники *військовозобов'я́заний, військовополоне́ний* пишемо разом;

б) складні прикметники, перша основа яких закінчується на **-ико** (**-іко**): *істо́р**ико**-культу́рний, лі́р**ико**-епі́чний, ло́г**іко**-граматичний, ме́д**ико**-генети́чний, меха́н**іко**-математи́чний, полі́т**ико**-економі́чний, хі́м**іко**-бактеріологі́чний*;

в) складні прикметники, перша основа яких не має прикметникового суфікса, але за змістом вона однорідна з другою основою: *зо́лот**о-**валю́тний, крохма́л**е-**па́токовий, м'я́с**о-**во́вня́ний, м'я́с**о-**моло́чний, м'я́с**о-**са́льний, м'я́с**о-**я́є́чний, о́воч**е-**картопля́ний, о́воч**е-**моло́чний, си́р**о-**ковба́сний, цу́кр**о-**протеї́новий*.

Примітка. Складні прикметники такого зразка, уживані як наукові терміни, пишемо разом: *головоно́гі*;

г) складні прикметники, основи яких позначають якість із додатковим відтінком, відтінки кольорів або поєднання кількох кольорів в одному предметі: *блаки́тн**о-**си́ній, гіркува́т**о-**соло́ний, жо́вт**о-**блаки́тний, жовтува́т**о-**рожево́вий, ки́сл**о-**соло́дкий, моло́чн**о-**бі́лий, сі́р**о-**голуби́й, сліпу́ч**о-**бі́лий, те́мн**о-**зеле́ний, черво́н**о-**зеле́н**о-**си́ній*, але: *жовтогаря́чий, червоногаря́чий* (окремі кольори);

ґ) складні прикметники, основи яких називають проміжні сторони світу: *півде́нн**о-**за́хідний, півде́нн**о-**схі́дний, півні́чн**о-**за́хідний, півні́чн**о-**схі́дний*;

д) складні прикметники, утворені з двох прикметникових основ, що називають поняття з уточнювальним змістом: *літерату́рн**о-**худо́жній, наро́дн**о-**визво́льний, підзо́лист**о-**боло́тний*;

3) складні прикметники, першою основою яких є числівник, записаний цифрою, яку вимовляють із відповідним відмінковим закінченням, що водночас слугує сполучним голосним. Це закінчення:

а) **-и**: *20-поверхо́вий, 7-разо́вий, 125-рі́чний, 30-кілограмо́вий*;

б) **-о**: *90-метро́вий, 90-рі́чний, 100-годи́нний*;

в) **-а**: *40-гра́дусний, 40-де́нний, 1,5-відсо́тко́вий*.

§ 41. Прислівники

1. Разом пишемо:

1) прислівники, утворені сполученням префікса з прислівником: *відни́ні, відтепе́р, дони́ні, дотепе́р, забага́то, задо́вго, зана́дто, набага́то, навíчно, нада́лі, надо́вго, наза́вжди́, назо́всім, на́скрізь, наспра́ві, на́сторч, ота́к, ота́м, оту́т, повсю́ди, поде́куди, позавчо́ра, поза́торік, потро́ху, утри́чі*.

Примітка. Від таких прислівників потрібно відрізняти сполучення прийменників із незмінюваними словами, уживаними зі значенням іменника. Ці сполучення пишемо окремо: *від сьогóдні, до за́втра, на за́втра, на по́тім* (*Не відкладáйте цьогó **до за́втра*** (***на за́втра***, ***на по́тім***)); *за багáто* (***За багáто** ро́ків син упе́рше приї́хав*); *на багáто* (*Поділи́ти **на багáто** груп*); *на добрáніч, на урá*;

2) прислівники, утворені історично з прийменника та іменника: *бе́звісти, вбік* (*убі́к*), *ввечері* (*уве́чері*), *ввóлю* (*увóлю*), *вгóлос* (*угóлос*), *вгорі́*

(*угорі́*), *вго́ру* (*уго́ру*), *вдень* (*уде́нь*), *взи́мку* (*узи́мку*), *взнаки́* (*узнаки́*), *вниз* (*уни́з*), *відра́зу, вкрай* (*укра́й*), *вку́пі* (*уку́пі*), *влад* (*ула́д*), *вліт́ку* (*улі́тку*), *внизу́* (*унизу́*), *вночі́* (*уночі́*), *восени́, впень* (*упе́нь*), *впере́д* (*упере́д*), *впо́перек* (*упо́перек*), *впо́ру* (*упо́ру*), *враз* (*ура́з*), *вра́нці* (*ура́нці*), *вре́шті* (*уре́шті*), *врі́вень* (*уріве́нь*), *врі́вні* (*урі́вні*), *вряд* (*уря́д*), *всере́дині* (*усере́дині*), *вслід* (*услі́д*), *всмак* (*усма́к*), *вщерть* (*ущерть*), *дове́рху, дові́ку, довко́ла, дово́лі, догори́, додо́лу, додо́му, доку́пи, дони́зу, дотла́, дощенту, за́між, за́очі, запі́вніч, за́раз, заразо́м, збо́ку, зве́рху, зві́ку, згори́, зза́ду, зіспо́ду, зни́зу, зо́зла, зо́кола, зра́зу, зра́нку, зре́штою, зро́ду, зсере́дини, на́бік, наве́рх, наверху́, навесні́, навіво́ріт, навік, навіки, на́віч, нагору* (але *на-гора́*), *надве́чір, надво́рі, на́дголодь, на́дзелень, надмі́р, надмі́ру, наза́д, нани́з, нанизу́, наоста́нок, наоста́нку, напа́м'ять, наперед, наполови́ну, напоча́тку, напри́клад, напро́весні, нара́з, наре́шті, на́рівні, наси́лу, наспі́д, наспо́ді, насторо́жі, наяву́, о́бік, о́біч, одві́ку, о́пліч, підря́д, по́біч, пове́рх, пові́к, пово́лі, поза́ду, по́ночі, по́пліч, по́руч, по́ряд, посере́дині, почасти, скра́ю, спе́реду, споча́тку*;

3) прислівники, утворені історично з прийменника та віддієслівного кореня: *впа́м'ятку* (*упа́м'ятку*), *вперемі́ш* (*уперемі́ш*), *вплав* (*упла́в*), *вплач* (*упла́ч*), *вро́зкид* (*уро́зкид*), *вро́зліт* (*уро́зліт*), *вро́зсип* (*уро́зсип*), *вро́зтіч* (*уро́зтіч*), *навили́т, навідліг, навідрі́з, наза́хват, наздога́д, назу́стріч, наперебі́й, наперева́ги, навперева́ги, наперекі́р, напереріз, напідпи́тку, напока́з, напо́хваті, напроло́м, напропа́ле, наро́зхват, на́скоком, на́спіх*;

4) прислівники, утворені історично з прийменника й короткого (нечленного) прикметника: *віддавна, востаннє, вручну́* (*уручну́*), *до́гола́, допі́зна, зави́дна, за́молоду, за́ново, затемна, зви́сока, зга́рячу, зле́гка, зліва, зно́ву, зрі́дка, напе́вне, на́різно, нашвидку́, поблизу́, пома́лу, спо́вна́, спро́ста, сп'я́ну*;

5) прислівники, утворені історично з прийменника та числівника: *удво́є, утро́є, учетверо, удесятеро; упе́рше, удру́ге, утре́тє, учетве́рте* та ін.; *на́дво́є, на́тро́є, начетверо* та ін.; *удво́х, утрьо́х, учотирьо́х* та ін.; *водно́, заодно́, поодино́ці, спе́ршу*;

6) прислівники, утворені історично з прийменника та займенника: *вні́чию* (*уні́чию*), *втім* (*уті́м*), *навіщо, на́що, передусі́м, почі́м, почо́му*, але: *до чо́го, за ві́що, за що́* в ролі додатків;

7) прислівники, утворені історично сполученням кількох прийменників з основою слова будь-якої частини мови: *вдо́світа* (*удо́світа*), *вподо́вж* (*уподо́вж*), *завбі́льшки, завгли́бшки, завдо́вжки, завто́вшки, завчасу́, завши́ршки, знадво́ру, навздогі́н, на́взнак, навки́дьки, навко́ло, навкруги́, навкула́чки, навми́сне, навпаки́, навпере́йми, навпри́сядки, навпросте́ць, навря́д, на́вска́ч, на́вскі́с, навскоси́, навспра́вжки, на́встіж, навтікача́, наздогі́н, наосліп, напогото́ві, позавчо́ра, попідти́нню, спідло́ба*;

8) складні прислівники, утворені історично з кількох основ і прийменника чи без нього: *босо́ніж, водно́сталь, лівору́ч, мимово́лі, мимоїздом, мимохі́дь, мимохі́ть, наса́мперед, натще́серце, нашвидкуру́ч, оба́біч, обі́руч, очеви́дно, повсякча́с, правору́ч, привелю́дно, самохі́ть, стрімголо́в, тимчасо́во, чимду́ж, чимра́з*;

9) прислівники, утворені поєднанням часток **аби-**, **ані-**, **де-**, **чи-**, **що-**, **як-** зі словом будь-якої частини мови: ***аби́****куди, **аби́****як; **ані****скі́льки, **ані****теле́нь, **ані****тро́хи, **ані****чичи́рк, **ані****я́к; **де****да́лі, **де****і́нде, **де́****коли, **де́****куди; **чи****ма́ло; **що****ве́чора, **що****годи́ни, **що****да́лі, **що****де́нно, **що****дня́, **що****ду́ху, **що****мі́сяця, **що****мо́га, **що****найбі́льше, **що****найдо́вше, **що****найду́жче, **що****найкра́ще, **що****наймéнше, **що****найши́рше, **що****но́чі, **що****пра́вда, **що****ра́з, **що****ра́зу, **що****ро́ку, **що****си́ли, **що****хвили́ни* та ін.; ***як****омо́га, **я́к****ось* і ***як****о́сь* (із різними значеннями), ***як****ра́з, **як****найбі́льше, **як****найду́жче, **як****найдо́вше* та ін.

Примітка. Потрібно відрізняти прислівники, утворені з прийменників або часток і слів різних частин мови (їх пишемо разом), від прийменників або часток та іменників, прикметників, займенників, прислівників, що зберігають у реченні свої функції як окремі частини мови (їх пишемо окремо): *Він повернув **убік*** і *Хтось ударив спортсмена **у бік**; **Спочатку** було слово* і ***З початку*** *розмови вони зрозуміли вашу думку; Прочитай вірш **напам'ять*** і ***На пам'ять*** *він подарував мені книжку; **Усередині** щось дуже заболіло* і *Це правило шукай **у середині** розділу; Хлопці домовилися йти **вкупі** до міста* і ***У купі*** *піску гралися діти; Зауважую вам **востаннє*** і *Вони постукали **в останнє** вікно; Ми чуємо це **вперше*** і *Зайдемо **в перше** село; **Утім**, я не заперечую* і ***У тім*** *спектаклі виступав і я; Ми зробили **чимало*** і ***Чи мало*** *вам допомагали в житті?; **Нащо** було починати справу?* і ***На що*** *ви натякаєте?; Ми **теж** виступали на зборах* і *Він говорив **те ж**, що і я; **Якось** уже воно буде* і ***Як ось*** *і батько на поріг*.

2. Окремо пишемо:

1) прислівникові сполуки, що складаються із прийменника та іменника (непохідного або похідного), у яких іменник зберігає конкретне лексичне значення й граматичну форму, особливо коли між прийменником і поєднаним із ним іменником можливе означення, виражене прикметником, займенником, числівником: ***без*** *ві́дома, **без*** *жа́лю́, **без*** *кінця́, **без*** *кінця́-кра́ю, **без*** *кра́ю, **без*** *ла́ду́, **без*** *лі́ку, **без*** *мети́, **без*** *на́міру, **без*** *пуття́, **без*** *сліду, **без*** *смаку́, **без*** *су́мніву, **без*** *уга́ву, **без*** *упи́ну, **без*** *че́рги; **в*** (***у***) *за́тишку, **в*** (***у***) *нагоро́ду, **в*** (***у***) *но́гу, **в*** *о́бмін, **в*** *обрі́з, **в*** (***у***) *по́зику, **в*** (***у***) *ці́лості; **до*** *бі́са, **до*** *вподо́би, **до*** *гу́рту, **до*** *ді́ла, **до*** *загу́ну, **до*** *запита́ння, **до*** *кра́ю, **до*** *кри́хти, **до*** *ла́ду́, **до*** *ли́ха, **до*** *лиця́, **до*** *мі́ри, **до*** *ноги́, **до*** *обі́ду, **до*** *оста́нку, **до*** *па́ри, **до*** *пня́, **до*** *поба́чення, **до*** *пори́, **до*** *пуття́, **до*** *ре́чі, **до*** *ре́шти, **до*** *смаку́, **до*** *сме́рті, **до*** *снагу́, **до*** *сьогóдні; **за*** *годи́ни, **за*** *дня́, **за*** *кордо́н, **за*** *кордо́ном, **за*** *раху́нок, **за*** *сві́тла; **з*** *бо́лю, **з-за*** *кордо́ну, **з*** *кра́ю в край, **з*** *переля́ку, **з*** *ра́дості, **з*** *розго́ну; **на*** *бігу́, **на*** *бі́с, **на*** *вагу́, **на*** *ве́сну* (але *навесні́*), ***на*** *ви́бір, **на*** *видноті́, **на*** *відмі́нно, **на*** *ві́дчай, **на*** *віку́, **на*** *га́му́з, **на*** *го́лову, **на*** *ди́во, **на*** *дозві́ллі, **на*** *жа́ль, **на*** *зло́, **на*** *зразо́к, **на*** *льоту́, **на*** *ми́ть, **на*** *ніщо́, **на*** *о́ко, **на*** *пору́ки, **на*** *проща́ння, **на*** *ра́дість, **на*** *ра́дощах, **на*** *ру́ку, **на*** *самоті́, **на*** *світа́нку, **на*** *скаку́, **на*** *сла́ву, **на*** *сло́во, **на*** *смі́х, **на*** *со́вість, **на*** *со́ром, **на*** *ходу́, **на*** *шко́ду, **на*** *ща́стя; **над*** *си́лу; **не з*** *руки́; **ні на*** *гріш; **під*** *бо́ком,*

під *го́ру,* ***під*** *си́лу;* ***по*** *зако́ну,* ***по*** *змо́зі,* ***по*** *зна́ку́,* ***по*** *пра́ві,* ***по*** *си́лі,* ***по*** *со́вісті,* ***по*** *сусі́дству,* ***по*** *су́ті,* ***по*** *че́рзі,* ***по*** *щи́рості;* ***уві*** *сні́;* ***у*** *по́міч,* ***у*** *стокра́т;* ***че́рез*** *си́лу;* ***як*** *тре́ба*;

2) словосполучення, що мають значення прислівників і складаються з двох іменників (зрідка – займенників, числівників) та одного або двох прийменників: *від ра́нку до ве́чора, день у де́нь, з бо́ку на бі́к, з дня на де́нь, оди́н в оди́н, раз у ра́з, рік у рі́к, сам на са́м, час від ча́су*;

3) словосполучення, що виконують у реченні функцію обставини й утворені з узгоджуваного прикметника (числівника, займенника) та іменника: *дру́гого дня, те́мної но́чі, тим ра́зом, тим ча́сом*;

4) прислівники, утворені сполученням прийменника **по** зі збірним числівником: ***по*** *дво́є,* ***по*** *тро́є,* ***по*** *че́тверо*.

3. З дефісом пишемо:

1) прислівники, утворені від прикметників і займенників за допомогою прийменника-префікса **по-** і суфіксів **-ому** або **-и**: ***по-****ба́тьківськ****ому****, **по-****бойов****о́му****, **по-****бра́тньо****му****, **по-****господа́рськ****ому****, **по-****і́ншо****му****, **по-****коза́цьк****ому****, **по-****на́ш****ому****, **по-****сво́є****му****, **по-****сусі́дськ****ому****, **по-****украї́нськ****ому****, **по-****християнськ****ому****; **по-****ба́тьківськ****и****, **по-****брате́рськ****и****, **по-****господа́рськ****и****, **по-****лю́дськ****и****, **по-****сусі́дськ****и****, **по-****украї́нськ****и****; **по-****за́яч****и****, **по-****ведме́ж****и**; також ***по-****лати́н****і***.

Примітка 1. У прислівниках такого зразка, утворених від складних прикметників, що їх пишемо з дефісом, дефіс ставимо тільки після **по**: ***по-****соціалдемократи́чн****ому****, **по-****генералгуберна́торськ****ому***.

Примітка 2. Прийменник **по** пишемо окремо від форми місцевого відмінка іменника **батько**: ***по*** *ба́тькові*;

2) прислівники, утворені за допомогою прийменника-префікса **по-** від порядкових числівників: ***по-****пе́рше,* ***по-****дру́ге,* ***по-****тре́тє* та ін.;

3) неозначені прислівники, що мають у своєму складі частки **будь-**, **-будь**, **-небудь**, **казна-**, **-то**, **хтозна-**: ***будь-****де́,* ***будь-****коли́,* ***будь-****куди́; коли́****-будь****, куди́****-будь****; де****-не́будь****, коли́****-не́будь****, куди́****-не́будь****, як****-не́будь****; ****ка́зна-****де,* ***ка́зна-*** *коли́; аби́****-то****, де́сь****-то****, та́к****-то****;* ***хто́зна-*** *де,* ***хто́зна-*** *як*;

4) складні прислівники, утворені з двох прислівників: *вряди́-годи́, десь-і́нде, десь-і́нколи, сяк-та́к* та ін.;

5) складні прислівники, утворені повторенням слова або основи без службових слів чи зі службовими словами між ними: *дале́ко-дале́ко, ле́две-ле́две, ось-о́сь, ти́хо-ти́хо; будь-що-бу́дь*, *віч-на́-віч, всього́-на́-всього, де-не-де́, коли́-не-коли́, пліч-о́-пліч, хоч-не-хо́ч, як-не-я́к*;

6) прислівники термінологічного характеру за традицією: *де-фа́кто, де-ю́ре*.

§ 42. Прийменники

1. Разом пишемо:

1) складні прийменники, утворені сполученням одного або двох (іноді трьох) прийменників зі словом будь-якої частини мови: *вна́слідок* (*уна́слідок*), *вподо́вж* (*уподо́вж*), *впродо́вж* (*упродо́вж*), *за́мість, навздогі́н, навко́ло, навпере́йми, назу́стріч, наперед о́дні, напри́кінці́, повздо́вж*;

2) складні прийменники, утворені з двох і більше простих прийменників: *за́для, зара́ди, окрі́м, по́за, поміж, по́над, попере́д, по́при, посере́д, про́між*.

2. З дефісом пишемо складні прийменники, утворені з простих прийменників **з**, **із** та інших прийменників: ***з-за*** (***і́з-за***), ***з-над***, ***з-пе́ред***, ***з-під*** (***із-пі́д***), ***з-по́за***, ***з-по́між***, ***з-по́над***, ***з-по́під***, ***з-по́середо***, ***з-про́між***.

3. Окремо пишемо складені прийменники *у* (*в*) *ра́зі, під кіне́ць, під ча́с*.

§ 43. Сполучники

1. Разом пишемо складні сполучники, утворені внаслідок поєднання повнозначних чи службових слів із частками або прийменниками: *ані́ж, зате́, мо́вби, на́чеб, на́чебто, немо́в, немо́вби, немо́вбито, нена́че, нена́чебто, ні́би, ні́бито, ніж, о́тже, ото́ж, причо́му, проте́, се́бто, то́бто, це́бто, щоб, якби́, якщо́*.

Примітка. Складні сполучники **зате́**, **проте́**, **щоб**, **якби́**, **якщо́** треба відрізняти від спільнозвучних займенників (**те**, **що**) та прислівника (**як**), що їх пишуть із простими прийменниками **за**, **про** та часткою **би** (**б**) окремо.

Сполучники **зате**, **проте** можна замінити одним із протиставних сполучників (**а**, **але**, **однак**), тоді як прийменники **за**, **про** та вказівний займенник **те** – не можна: *Хоч не застав Івана вдома, **зате** пройшовся* і ***За те** оповідання його похвалили*.

Сполучник **щоб** відрізняється від займенника **що** із часткою **б** тим, що на займенник **що** виразно падає логічний наголос: *Він сказав, **щоб** усі прийшли* і ***Що б** ви сказали, коли б я не приїхав?*

Сполучники **якби**, **якщо** відрізняються від спільнозвучного з ними прислівника **як** із часткою **би** та займенником **що** тим, що вони поєднують частини у складному реченні, а на прислівник **як** завжди падає логічний наголос: ***Якби** тут був мій товариш, я був би щасливий* і ***Як би** краще виконати це завдання!; **Якщо** хочеш, допоможу тобі* і ***Як що** трапиться, нарікай на себе*.

2. Окремо пишемо:

1) сполучники з частками **би** (**б**), **же** (**ж**): *коли́ **б**, коли́ **б** то, хо́ч **би**, хоча́ **б**; або́ **ж**, аджé **ж**, але́ **ж**, бо **ж**, о́тже **ж***;

2) складені сполучники: *дарма́ що, для то́го щоб, зати́м що, зати́м щоб, зважа́ючи на те що, з о́гляду на те що, незважа́ючи* (*невважа́ючи*) *на те що, по́при те що, до то́го як, пі́сля то́го як, та й, так що, тимча́сом як, тоді́ як, тому́ що, че́рез те що* та ін.

3. З дефісом пишемо сполучники *ото́ж-то, ти́м-то, ті́льки-но, тому́-то*.

§ 44. Частки

1. Частки пишемо окремо, а ті, що стали частиною іншого слова, – разом і з дефісом.

2. Окремо пишемо:

1) частку **не** з дієсловами: ***не*** *і́сти, **не** мо́же, **не** ба́чити, **не** пи́ти*;

2) частку **не** з дієприкметниками, що виконують функцію присудка, з дієслівними формами на **-но**, **-то** в ролі головного члена односкладного речення та з дієприслівниками: *Праця **не** закінчена; Праці **не** закінчено; Підлога **не** вимита; Підлоги **не** вимито; Дивитися, **не** підходячи близько; Робити **не** поспішаючи*;

3) частку **не** з дієприкметниками, якщо вони мають пояснювальні слова: *Перед будинком чорніла площа, **не** засаджена квітами; Я відклав ще **не** дописаний лист*;

4) частку **не** зі словом, з яким вона не становить єдиного поняття, а є лише запереченням: ***Не** доля вирішує – людина творить свою долю; То **не** глибока річка клекоче, то шумить зелений ліс; Йому бракує **не** вміння виконати цю роботу, а бажання*;

5) частку **не** з прикметниками у функції присудка, якщо вона заперечує ознаку, виражену ними: *Ця річка **не** широка* (заперечення), але *Ця **не**широка річка впадає в Дніпро* (єдине поняття).

Примітка. Якщо між **не** і прикметниковим присудком за змістом речення можливе **є** (**був**, **була́** та ін.), частку **не** потрібно писати окремо. Якщо зв'язка на цьому місці порушує зміст, частку **не** треба писати разом: *Цей будинок **не** старий* (не є старий), але: *Цей будинок* (*є*) ***не**старий* ('не так давно збудований');

6) частку **не** з прикметником, що має пояснювальний займенник або прислівник із часткою **ні**, а також із прикметником, перед яким стоять слова **аж ніяк**, **зо́всім**, **нітро́хи**: ***Ні до чого не** здатна людина; **Аж ніяк не** приємні спогади; **Зовсім не** великі обов'язки; **Нітрохи не** цікава лекція*;

7) частку **не** з підсилювальними прислівниками та незмінюваними присудковими словами, а також зі словами, що їх пишемо з дефісом: ***не*** *дýже,* ***не*** *зóвсім,* ***не*** *цілкóм,* ***не*** *від тóго,* ***не*** *дóсить,* ***не*** *мóжна,* ***не*** *трéба; розмовля́ють* ***не*** *по-на́шому*;

8) частку **ні**, переважно повторювану, уживану для заперечення наявності предмета чи ознаки, зокрема в деяких стійких словосполученнях без дієслова: ***ні*** *живи́й* ***ні*** *мéртвий,* ***ні*** *крóку дáлі,* ***ні*** *на мáкове зéрнó,* ***ні*** *пáва* ***ні*** *ґáва,* ***ні*** *ри́ба* ***ні*** *м'я́со,* ***ні*** *сé* ***ні*** *тé,* ***ні*** *сюди́* ***ні*** *туди́,* ***ні*** *тáк ні ся́к*;

9) частку **ні** з формами непрямих відмінків займенників, якщо між ними є прийменник: ***ні*** *в кóго,* ***ні*** *в я́кому,* ***ні*** *до кóго,* ***ні*** *з ки́м,* ***ні*** *до чóго,* ***ні*** *зá що* і ***ні*** *за щó* (з різними значеннями), ***ні*** *нá що* і ***ні*** *на щó* (з різними значеннями), ***ні*** *на я́кому*;

10) частку **що**, яка входить до складених сполучників, прислівників та інших часток: *дармá* ***що****, затúм* ***що****, тíльки* ***що****, пóки* ***що****, хібá* ***що****,* ***щó*** *ж до*;

11) частку **то** в експресивних сполученнях *що* ***то*** *за, що* ***то****, чи* ***то***, які виконують функцію підсилювальних часток;

12) частку **би** (**б**), за допомогою якої утворено форму умовного способу дієслова: *зайшóв* ***би****, пішлá* ***б****, ходúло* ***б****, співáли* ***б***;

13) частку **же** (**ж**), що виконує видільну роль у реченні: *Він* ***же*** *видатний письменник; Ходи* ***ж*** *зі мною*;

14) частку **то**, що має у складі речення значення вказівності або визначальності: *Нащо* ***то*** *одній людині стільки грошей?*

3. Разом пишемо:

1) частки **аби-**, **ані-**, **де-**, **чи-**, **що-**, **як-** у складі слів, належних до будь-якої частини мови: ***аби́****що,* ***аби́****як;* ***ані****скíльки,* ***ані****трóхи,* ***ані****я́к;* ***де****дáлі,* ***дé****коли,* ***дé****котрий,* ***дé****що;* ***чи****маленький,* ***чи****мáло;* ***що****вéчора,* ***що****годи́ни,* ***що****дня́,* ***що****доби́,* ***що****ду́ху,* ***що****найкрáщий,* ***що****прáвда,* ***що****рáзу,* ***що****сúли;* ***як****найшви́дше,* ***як****омóга* та ін.;

2) частки **би** (**б**), **то**, **що** у складі сполучників **немóвби**, **нíби**, **щоб**, **якби́**; **немóвбито**, **нíбито**; **абóщо**, **якщó** (див. ще § 43) і частку **же** (**ж**) у складі стверджувальних часток **авжéж**, **аякже**, **атóж**;

3) **-ся** (**-сь**) (із походження – відзайменникова частка) у зворотних дієсловах: *вми́****вся*** (*вмив****сь***), *одягну́****вся*** (*одягну́****всь***), *наї́****вся*** (*наї́****всь***);

4) **-сь** (із походження – відзайменникова частка) у складі займенників і прислівників: *котра́**сь**, котри́й**сь**, котре́**сь**, хто**сь**, що**сь**, яка́**сь**, яки́й**сь**, яке́**сь**; де**сь**, зві́дки**сь**, коли́**сь**, куди́**сь**, я́ко**сь***;

5) частку **не**, коли вона вжита на початку слова будь-якої частини мови як префікс, тобто якщо слово без цієї частки не вживане: ***не**ві́льник, **не**го́да, **не**ду́га, **не**́жить, **не**мовля́, **не**на́висть, **не**́ук; **не**злічённий, **не**впи́нний, **не**всипу́щий, **не**га́йний, **не**на́висний, **не**настáнний, **не**похи́тний, **не**стя́мний; **не**во́лити, **не**зду́жати* (‘хворіти’), ***не**зчу́тися, **не**на́видіти, **не**поко́їтися* (‘хвилюватися’), ***не**сла́вити* (‘ганьбити’), ***не**стя́митися, **не**́хтувати; **не**вдо́взі, **не**ви́нно, **не**впи́нно, **не**забáром, **не**пору́шно, **не**похи́тно, **не**самови́то*. Лише деякі з названих дієслів залежно від їхнього значення із часткою **не** пишемо окремо: ***не** зду́жати* (‘не змогти’), ***не** сла́вити* (‘не прославляти’);

6) частку **не** в складі префікса **недо-**, що вказує на неповний вияв дії, стану або ознаки: ***недо**бача́ти, **недо**їда́ти, **недо**лю́блювати, **недо**чува́ти; **недо**ви́конаний, **недо**де́ржаний, **недо**зрі́лий, **недо**ка́заний, **недо**оці́нений, **недо**пи́саний, **недо**чу́тий; **недо́**биток, **недо́**їдок, **недо**крів’я, **недо́**літок, **недо**рі́д, **недо́**ук*.

Якщо частку **не** вжито для заперечення дії, вираженої дієсловом із префіксом **до-**, то її пишемо з таким дієсловом окремо: *Він **недо**чува́є* і *Він **не** дочу́в моїх слів*;

7) частку **не** з іменниками, прикметниками, займенниками та прислівниками, якщо вони разом позначають єдине поняття: ***не**вмі́ння, **не**во́ля, **не**врожа́й, **не**до́ля, **не**пра́вда, **не**споді́ванка; **не**балаку́чий, **не**вда́лий, **не**весе́лий, **не**вче́ний, **не**до́брий, **не**збагне́нний, **не**мали́й, **не**письме́нний, **не**сміли́вий; **не**аби́хто, **не**аби́який; **не**вдога́д, **не**вже́, **не**впа́м’ятку, **не**втямки́, **не**га́дано, **не**дале́ко, **не**дарма́, **не**ду́рно, **не**́хотя*; а також із прийменниками (***не**зважа́ючи на…, **не**вважа́ючи на…*) та сполучниками (***не**мо́в, **не**на́че, **не**на́чебто*);

8) частку **не** з дієприкметником, якщо він є означенням до іменника і не має своїх пояснювальних слів: ***не**закі́нчена пра́ця, **не**з’ясо́вані пита́ння, **не**прочи́таний текст, **не**спросто́вані факти, **не**забу́ті імена*;

9) частку **ні** із займенниками та прислівниками: ***ні**хто́* (*нико́го*), ***ні**чи́й* (*нічиї́м*), ***ні**що́* (*нічо́го*), ***ні**я́кий* (*ніяко́му*); ***ні́**де* і ***ні**де́, **ні**за́що, **ні**звíдки, **ні**звідкіля́, **ні́**коли* і ***ні**ко́ли, **ні́**куди* і ***ні**ку́ди, **ні**на́що, **ні**скі́льки, **ні**тро́хи, **ні́**як* і ***ні**я́к*.

4. З дефісом пишемо:

1) частки **-бо**, **-но**, **-от**, **-то**, **-таки**, коли вони виділяють значення окремого слова: *іди́**-бо**; дава́й**-но**; ті́льки**-но**; так**-о́т**, як**-о́т**; отаки́й**-то**, сті́льки**-то**, ти́м**-то**, я́кось**-то**; важки́й**-таки́**, усе́**-таки́**, дістáв**-таки́**, так**-таки́***.

Примітка 1. Якщо між цими частками та словом, до якого їх приєднують, стоїть інша частка, усі троє слів пишемо окремо: *іди́ ж* ***бо***; *ті́льки ж* ***но*** (*повідомили*); *скі́льки ж* ***то*** (*написано*); *чи́м би* ***то*** (*втішити*); *усе́ ж* ***таки*** (*домовилися*).

Примітка 2. Частку **таки** пишемо окремо від тих слів, яких вона стосується, якщо вона стоїть перед ними: *Він* ***таки*** *забіг до друга*;

2) частки **будь-**, **-будь**, **-небудь**, **казна-**, **хтозна-**, **бозна-** із займенниками і прислівниками: ***будь-****хто́,* ***будь-****яки́й,* ***будь-****де,* ***будь-****коли́; коли́* ***-будь****, що* ***-будь****; хто* ***-не́будь****, чий* ***-не́будь****, куди́* ***-не́будь****;* ***ка́зна-****кому́,* ***ка́зна-****де;* ***хто́зна-****яки́й;* ***хто́зна-****коли́,* ***бо́зна-****чий,* ***бо́зна-****як*;

3) частку **не** з власними назвами: ***не-****Євро́па*, але із загальними назвами – разом: ***не****істо́та,* ***не****люди́на,* ***не****осо́ба*.

4.2.12. Уживання великої букви

§ 45. Велика буква на початку речення

1. З великої букви пишемо:

1) перше слово, яким починається текст: ***М****ліє степ у малинових променях передвечірнього сонця* (Григір Тютюнник);

2) перше слово в реченні:

а) після крапки: *І враз усе стихло.* ***С****тогін лісу подався далі й далі від грози.* ***У*** *високості сухо шелеснуло* (Г. Тютюнник); *Цей ліс живий.* ***У*** *нього добрі очі.* ***Ш****умлять вітри у нього в голові* (Л. Костенко).

б) після крапок, знака оклику й знака питання, коли вони закінчують попереднє речення: *Х-ху, натомився!* ***А****ж рука заніміла.* ***Н****іколи не думав, що так важко їх писати, оці щоденники* (А. Дімаров);

3) переважно перше слово у віршованих строфах незалежно від наявності розділового знака в кінці попереднього рядка:

Г*рім жив у хмарі, і згори*
В*ін бачив, хто що хоче:*
Н*алив грозою грім яри,*
У*мив озерам очі* (М. Вінграновський).

Примітка 1. Після крапок, які стоять у середині речення для позначення переривчастості мови, перше слово пишемо з малої букви: *– Дивіться… о**н** там… **в**стає… **в**ін ще живий… Семен… Семен…* (М. Коцюбинський);

Тихо в хаті стало;
Тільки наймичка шептала:
*«Мати… **м**ати… **м**ати…»* (Т. Шевченко).

Примітка 2. Коли знак оклику чи знак питання, а також крапки стоять у кінці прямої мови, то наступне речення (слова автора) пишемо з малої букви: *– Так тому й буть! – **у**сі гукнули* (Л. Глібов); *– Що з тобою? – **д**опитувалась Маланка* (М. Коцюбинський);

Я не Ганна, не наймичка,
Я… – ***т****а й оніміла* (Т. Шевченко).

Примітка 3. Іноді після знака питання (знака оклику), що стоїть у середині речення для надання питальної (окличної) інтонації, пишемо малу букву: *Раптом він чує над собою: Остапе! Остапе!* ***ц****е ти?* ***ж****ивий?* (М. Коцюбинський);

Сонце! ***со****нце! – на гори й долини, –*
Сонце! ***с****онце! – на води й поля.*
Хай живе в вільній праці людини
України земля! (П. Тичина).

§ 46. Велика буква у звертаннях і в ремарках

1. З великої букви пишемо:

1) перше слово після знака оклику, яким відокремлене звертання: *Вітре буйний, вітре буйний!* ***Т****и з морем говориш* (Т. Шевченко);

2) перше слово після знака оклику, що стоїть після вигуку або окличного слова, ужитих на початку речення: *– Агов!* ***Д****е ти?* (В. Нестайко).

Примітка. Якщо вигук стоїть у середині речення, то наступне слово пишемо з малої букви: *Ждемо день і другий – гай-гай! –* ***н****емає Тетяни* (С. Васильченко);

3) ремарки-фрази (подані в дужках), що вказують на ставлення слухачів до слів (промови) якоїсь особи: *– Ну, ось ви бачили в цій, по-моєму, талановитій, блискучій доповіді, що він справді дійшов висновків – глибоких, оригінальних, талановитих і, безперечно, високоцінних для нас.* (***У*** *залі гучні, захоплені оплески.*) (М. Івченко).

З великої букви пишемо й інші ремарки та покликання, узяті в дужки, що стоять після закінченого речення: [Павлина:] *Прощайте!* (***В****ийшла.*) (І. Карпенко-Карий).

§ 47. Велика та мала букви в рубриках

1. З великої букви пишемо перше слово рубрик тексту, якщо кожна рубрика закінчується крапкою:

Стаття 43. Національна комісія зі стандартів державної мови

1. Опрацювання та утвердження стандартів української мови як державної здійснює Національна комісія зі стандартів державної мови (далі – Комісія).

2. Завданням Комісії є збереження та розвиток державної мови через встановлення стандартів державної мови і методів перевіряння рівня володіння державною мовою, необхідного для набуття громадянства чи зайняття визначених законами посад (із Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).

2. З малої букви пишемо перше слово рубрик, якщо вони відокремлені одна від одної крапкою з комою або комою:

Основні засоби – це ресурс підприємства, і завдання менеджерів – досягти найбільшої ефективності його використання. Для розв'язання цієї проблеми вони мають вжити таких заходів:

– оцінити ефективність використання основних засобів у звітному періоді;

– провести порівняльний аналіз показників ефективності звітного періоду з попередніми показниками;

– виявити проблемні питання, резерви підвищення використання основних засобів на підприємстві (з навчальної літератури).

3. З малої букви пишемо перше слово рубрик, поданих після арабських цифр або після букв із круглими дужками (див. § 168, ч. 2, п. 3–4):

Тактичними завданнями державної політики розвитку фінансового ринку України є:

1) розроблення єдиних функцій управління для багатьох державних органів, що регулюють фінансовий ринок;

2) створення жорсткої регулятивної інфраструктури ринку та її правової бази як способу обмеження ризиків інвесторів;

3) закріплення в правовій базі фінансового ринку заходів щодо відповідальності за невиконання встановлених правил (з наукової літератури).

§ 48. Велика буква після двокрапки, на початку прямої мови, цитати тощо

1. З великої букви пишемо перше слово після двокрапки:

1) коли це початок прямої мови: *Горлиця питає: «**Ч**и, може, хто гніздечко зруйнував?»* (Л. Глібов); *Пішла. А серце моє кричало: «**В**ернись, вернись, я все прощу!»* (Д. Павличко);

2) коли цитату подано після слів автора як пряму мову, що пов'язана зі словами автора без сполучника й наведена на початку речення: – *Прочитаю вам слова видатного польського письменника Жеромського: «**Д**обути з голої землі щось, таке таємниче, таке чудесне своєю будовою, своїм життям і смертю, як колос пшениці, хіба це не означає бути співтворцем дива?»* (М. Стельмах).

Примітка. Коли ж цитата входить до складу речення як його частина або наведена із середини речення, то вона переважно починається з малої букви: *Як писала автор цих рядків ще двадцятилітнім дівчиськом, «за століттям засунуться ковані брами і брязнуть у воду ключі»* (О. Забужко).

2. З великої букви пишемо початкове слово постанови, протоколу, ухвали тощо після вступної (загальної) частини:

Кабінет Міністрів України постановляє:

***В**нести до Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від*

6 листопада 2019 р. № 911 «Деякі питання Національної комісії зі стандартів державної мови» (*Офіційний вісник України, 22 листопада 2019 р., № 90, ст. 2997*)*, зміни, що додаються* (з документа).

§ 49. Імена людей, міфологічних осіб, клички тварин[5]

1. З великої букви пишемо власні імена людей, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська: ***В**олоди́мир **І**ва́нович **В**ерна́дський, **Д**ніпро́ва Ча́йка* (*Людми́ла **В**асиле́вська-**Б**ере́зіна*), ***Ю**рій **К**лен* (*О́свальд **Бу́**ргардт*), ***І**ва́н **П**етро́вич **К**отляре́вський, **Л**е́ся **У**країнка* (*Ларі́са **П**етрі́вна **К**о́сач*), ***М**а́рко́ **В**овчо́к* (*Марі́я **О**лекса́ндрівна **В**ілі́нська*), ***К**лі́рик **О**стро́зький, **Н**е́стор **Л**ітопи́сець*, також: ***К**аменя́р* (про Івана Франка), ***К**обза́р* (про Тараса Шевченка) та ін.

У складних прізвищах, псевдонімах та іменах, які пишуть із дефісом, кожну частину починаємо з великої букви: ***К**ві́тка-**О**снов'я́ненко, **Н**ечу́й-**Л**еви́цький, **Ж**ан-**Ж**а́к, **З**ино́вій-**Б**огда́н*.

2. Службові слова (артиклі, прийменники та ін.)[6] у складі прізвищ та імен іншомовного походження пишемо з малої букви: *Абд **е**ль Кері́м, Бретóн **д**е **л**ос Еррéрос, Жáнна **д**'Арк, Леонáрдо **д**а Ві́нчі, Лю́двіг **в**ан Бетхóвен, Нур **а**д Дін*, але: ***В**ан Гог, **Д**'Аламбе́р, **Е**ль Гре́ко*.

3. Китайські й корейські прізвища та імена пишемо з великої букви: ***С**і **Ц**зіньпі́н, **В**ан **М**ен, **Л**і **Ч**жаодáо, **П**ак **В**ансó, **Ч**хве **Ч**хвівóн, **П**ан **Г**і **М**ун*.

4. У в'єтнамських, м'янмських, індонезійських, тайських і японських прізвищах та іменах усі складники пишемо з великої букви: ***Т**о **Х**оáй, **Н**гуе́н **З**у, **В**ін **М**'їн, **Дж**óко **В**ідóдо, **А**кáт **Д**амке́нг, **С**і́ндзо **А́**бе*.

5. Імена та прізвища людей, які стали загальними назвами, пишемо з малої букви: ***д**онжуáн, **л**овелáс, **м**е́нтор, **м**еценáт, **р**обінзóн, **б**рáунінг* (пістолет), *галіфе́* (штани), ***д**и́зель* (двигун)*, **м**акінтóш* (плащ), ***м**аксúм* (кулемет), ***р**ентге́н* (апарат). Так само пишемо загальні назви, утворені від власних імен (прізвищ): ***ф**ранкознáвець, **ш**евченкіáна*, ***б**онапартúзм*.

Прізвища людей, уживані в загальному значенні, які не втратили свого індивідуального характеру (не стали загальними назвами), пишемо з великої букви: *Ці хлопці в команді – нові **Б**лохіни і **Ш**евченки* (з газети).

Якщо ж прізвища (імена) ужито зневажливо, їх пишемо з малої букви: ***а**зе́фи, **к**ві́слінги*.

6. Назви народів, племен, а також людей за національною ознакою або за місцем проживання пишемо з малої букви: ***а**рáби, **а**фрикáнці,*

---

[5] Про правопис арабських, перських, тюрських імен із компонентами **бей**, **заде**, **огли**, **паша** див. § 146, ч. 4, п. 4.

[6] Про правопис службових слів, ужитих перед прізвищем, див. § 146, ч. 2, п. 4.

***л**атиноамерика́нці; **а**цте́ки, **і**рокéзи, **п**оля́ни; **л**ати́ш, **у**краї́нка, **ф**ранцу́з; **з**апорі́жці* (мешканці м. Запоріжжя), ***к**ия́ни, **л**ьвів'я́ни*.

7. З великої букви пишемо власні назви, які стосуються:

1) релігії[7]: ***І**су́с **Х**рист**о́**с, **Б**ра́хма, **Б**у́дда, **М**агоме́т*;

2) міфологічних істот і божеств: ***А**нте́й, **А**полло́н, **А**фі́на, **А**хіллéс, **В**енéра, **М**о́ло́х*.

Примітка 1. Родові назви, які стосуються релігії та міфології, пишемо з малої букви: ***а́**нгел, **а**рха́нгел, **д**е́мон; **л**ісови́к, **м**у́за, **н**і́мфа, **р**уса́лка, **т**ита́н, **ф**авн, **ф**е́я*.

Примітка 2. Власні міфологічні назви, що перетворилися на загальні або вживаються в переносному значенні, пишемо з малої букви: ***м**олох війни; На спортивну арену вийшли сучасні **г**еркулеси*;

3) дійових осіб у байках, казках, драматичних творах та ін.: ***З**а́єць, **Л**иси́ця, **О**се́л, **Щ**у́ка; **К**оби́ляча **Г**олова́, **Р**ак-**Н**ебора́к; **Л**ісови́к, **М**а́вка, **П**ерел**е**́сник, **Р**уса́лка **П**ольова́; **К**оти́горо́шко; **Б**удя́к, **Т**роя́нда, **Х**ліб*.

Примітка. Якщо назви персонажів із казок, творів для дітей та ін. вжиті як загальні, їх пишемо з малої букви: ***к**оза́-**д**ереза́, **р**ак-**н**ебора́к.*

8. З великої букви пишемо клички свійських тварин, а також приручених або дресированих звірів і птахів: ***С**ірко́* (собака); ***С**ніжи́нка* (кішка); ***Г**нідко́, **С**тріла́* (коні); ***К**руторо́гий, **С**и́вий* (воли); ***З**і́рка, **Л**и́ска* (корови); ***Р**а́ві, **Ш**а́ші* (слони); ***К**ра́сень, **Ф**араóн* (папуги) та ін.

Примітка. Власні назви, ужиті як назви видів тварин, пишемо з малої букви: *На подвір'ї гралися **м**урчики*.

9. З великої букви пишемо:

1) прикметники, утворені від власних назв за допомогою суфіксів **-ів**, **-ов-**(-а), **-ов-**(-е), **-ев-**(-е), **-їв**, **-єв-**(-а), **-єв-**(-е), **-ин**, **-ин-**(-а), **-ин-**(-е), **-їн**, **-їн-**(-а), **-їн-**(-е), якщо вони позначають належність чогось певній особі: ***А**ндрі́єві книжки́, **Г**рінче́нків словни́к, **З**е́всова колісни́ця, **М**арі́їн лист, **М**али́шкова мета́фора, **Р**афае́лева «Мадонна», **Т**ичи́нине сло́во, **Ш**евче́нкові поéзії*;

2) прикметники, що входять до складених власних назв людей як імена-характеристики: *А́нна **К**и́ївська, Володи́мир **В**ели́кий, Все́волод **В**ели́ке Гніздо́, Дани́ло **Г**а́лицький, Карл **С**мілі́вий, Костянти́н **Б**агряноро́дний, Костянти́н **О**стро́зький, Мстисла́в **В**ели́кий, Рі́чард **Л**е́вове Се́рце, Яросла́в **М**у́дрий*;

3) прикметники, утворені від іменників – власних назв, якщо вони входять до словосполучення зі значенням імені когось, пам'яті когось: ***Н**о́белівська пре́мія, **П**отебня́нські чита́ння, **Ф**ранкі́вська кімна́та, **Ш**евче́нківська пре́мія, Королі́вський **Ш**експі́рівський теа́тр*.

[7] Про інші назви, пов'язані з релігією, див. § 53.

Примітка. З малої букви пишемо прикметники, утворені від власних особових назв:

1) за допомогою суфіксів **-івськ-** (**-ївськ-**), **-інськ-** (**-їнськ-**): ***б**альзáківські традúції, **ш**евчéнківський стиль*;

2) якщо вони входять до складу стійких фразеологічних сполучень або наукових термінів: ***á**вгієві стáйні, **а**хіллéсова п'ятá, гóрдіїв вýзол, **д**амóклів меч, **п**рокрýстове лóже, **ю**дині срібнякú; **а**рхімéдова спірáль, **б**азéдова хворóба, **б**ертолéтова сіль, **в**íттова хворóба, гáйморова порожнúна, **п**іфагóрова теорéма*.

§ 50. Географічні та адміністративно-територіальні назви

1. З великої букви пишемо географічні власні назви (незалежно від кількості їхніх складників), крім службових слів і родових назв (*затóка, мис, мóре, óстрів, пік, хребéт* тощо): ***А**зія, **А**зóвське мóре, **А**нтаркти́да, **Б**алкáнський півóстрів, горá **Г**овéрла, **Є**вразíйський степ, **К**ам'янець-**П**одільський, **М**алоазíйське нагíр'я, **Н**овá **З**елáндія, **П**анáмський перешúйок, **П**éрська затóка, **П**івнíчний пóлюс, протóка **Л**аперýза, пік **Ш**евчéнка, óзеро **С**вíтязь, **Я**блуни́цький хребéт*.

Примітка. Коли означуване слово, що входить до географічної назви, не є родовим найменуванням, то його пишемо з великої букви: *Бíла **Ц**éрква* (місто)*, Біловéзька **П**у́ща* (заповідник), *Булóнський **Л**іс* (парк), *Вогнянá **З**емля́* (архіпелаг), *Золоти́й **Р**іг* (затока), *Єлисéйські **П**оля́* (вулиця в Парижі).

2. Так само з великої букви пишемо складники географічних назв, що називають титули, посади, фах тощо: *мис **К**апітáна Джéральда, островú **К**оролéви Шарлóтти, вýлиця **А**кадéміка Заболóтного*.

З великої букви пишемо також назви зі словом **святий**: *затóка **С**вятóго Лаврéнтія, óстрів **С**вятóї Єлéни*.

Примітка. Службові слова (артиклі, прийменники та ін.) у складі географічних назв пишемо з малої букви й відокремлюємо дефісом: *Булóнь-**с**юр-Мер, Па-**д**е-Калé, Порт-**о**-Прéнс, Рío-**д**е-Жанéйро, Фонтéн-**с**юр-Рон, Фрáнкфурт-**н**а-Мáйні*.

3. Службові слова, що стоять на початку іншомовних географічних назв, пишемо з великої букви і відокремлюємо дефісом: ***Д**е-Брейнé, **Л**а-Мáнш* (протоки), ***Л**е-Крезó, **Л**ос-А́нджелес* (міста), ***Л**ос-Фрáйлес* (острови).

4. З великої букви пишемо початкові частини **Сан-**, **Санкт-**, **Санта-**, **Сен-**, **Сент-** (що мають значення 'святий'): ***С**ан-Франци́ско, **С**анкт-Мóріц, **С**áнта-Бáрбара, **С**ен-Лó, **С**ент-Джóнс* (міста).

Примітка. В іншомовних складних географічних назвах, у яких використано дефіс, з великої букви пишемо й родові позначення: *Іссúк-**К**уль* (куль – 'озеро'), *Муюн-**К**ум* (кум – 'пісок'), *Рío-**Н**éгро* (ріо – 'річка'), *Хáра-**Н**ур* (нур – 'озеро'), але: *Алатáу, Дихтáу, Амудар'я́, Сирдар'я́*.

5. Якщо ж складник такої назви увійшов в українську мову як загальна родова назва, то її пишемо з малої букви: *Бéрклі-**с**квер, Варáнгер-**ф**іóрд*.

Так само з малої букви пишемо й родові позначення в іншомовних назвах вулиць, майданів, бульварів: *Мічигáн-**а**веню́* (авеню – 'вулиця'), *Ýнтерден-Лíнден-**ш**трáсе* (штрасе – 'вулиця'), *Я́коб-Кáйзер-**п**лац* (плац – 'площа').

Примітка. Географічні назви, ужиті в переносному значенні, зберігають написання з великої букви: ***В**ерса́ль* (у значенні ‘Версальський мир’), ***К**а́нни* (у значенні ‘оточення та розгром’), ***М**ю́нхен* (у значенні ‘Мюнхенська угода 1938 р.’), ***П**арна́с* (у значенні ‘світ поезії’), ***С**еда́н* (у значенні ‘воєнний розгром’).

6. Назви держав пишемо з великої букви. Якщо назва держави чи автономної республіки складається з кількох слів, то всі слова пишемо з великої букви: *А**в**тоно́мна **Р**еспу́бліка **К**рим, Ара́бська **Р**еспу́бліка **Є**гі́пет, **К**ита́йська **Н**аро́дна **Р**еспу́бліка, **К**нязі́вство **М**она́ко, **К**оролі́вство **Б**ахре́йн, **Р**еспу́бліка **Б**олга́рія, **Р**еспу́бліка **К**оре́я, **Р**уму́нія, **С**оціалісти́чна **Р**еспу́бліка **В**’єтна́м, **С**полу́чені **Шт**а́ти **А**ме́рики, **У**го́рщина, **У**кра́їна, **Ф**ранцу́зька **Р**еспу́бліка*.

Примітка. У неофіційних і образних назвах держав, територій, областей, місцевостей, міст, рік тощо з великої букви пишемо перше (або єдине) слово, а також власні назви: ***П**іднебе́сна імпе́рія*, або ***П**іднебе́сна* (імператорський Китай), ***Т**ума́нний **А**льбіо́н* (Англія), ***В**і́чне мі́сто* (Рим), ***З**олотове́рхий* (Київ), ***С**лаву́тич* (Дніпро), ***З**акавка́ззя, **Б**уковина́, **В**і́нниччина, **Н**аддніпря́нщина, **П**оку́ття, **П**оліс́сся, **П**риазо́в’я, **С**лобожа́нщина*.

7. У назвах груп або союзів держав усі слова, крім родових назв, пишемо з великої букви: *А**н**та́нта, **Б**алка́нські краї́ни, **С**кандина́вські краї́ни, **Т**рої́стий сою́з*.

8. У назвах адміністративно-територіальних одиниць із великої букви пишемо перше слово (або частини складного слова): ***Б**аянго́л-**М**онго́льський о́круг, **В**оли́нська о́бласть, **К**ам’яне́ць-**П**оді́льська міська́ ра́да, **К**о́шицький край, **Н**овомли́нівська сільра́да, **Р**ожи́щенський райо́н*.

Це правило поширене й на старі назви країн та одиниці старого адміністративно-територіального поділу: ***Б**і́рма, **П**е́рсія, **Пр**у́ссія; **Б**е́регівський о́круг, **В**і́тебське воєво́дство, **Л**о́хвицький повіт́, **Ч**еркаське старо́ство.*

9. У назвах адміністративно-територіальних одиниць зарубіжних держав з великої букви пишемо всі слова, крім тих, що позначають родові поняття: *департа́мент **А**веро́н* (Франція), *земля́ **Н**и́жня **С**аксо́нія* (Німеччина), *о́бласть **П**’ємо́нт* (Італія), *префекту́ра **Т**оя́ма* (Японія), *штат **Т**еха́с* (США).

10. Назви сторін світу: ***з**а́хід, **п**і́вдень, **п**і́вніч, **с**хід, **н**орд-**о́**ст, **п**івде́нний **з**а́хід* – звичайно пишемо з малої букви.

Якщо ці назви вжито на означення країн, народів, регіонів, тоді їх пишемо з великої букви: *Дале́кий **С**хід, **З**а́хідна Євро́па, краї́ни **З**а́ходу, наро́ди **П**і́вночі, **П**івде́нне Поліс́сся, **П**івні́чна Буковина́*.

11. Назви вулиць (бульварів, провулків, проспектів), майданів (площ), парків, шляхів (залізничних, морських та ін.), каналів, течій (морських) тощо пишемо з великої букви, а їхні родові найменування – з малої: *А**н**дрії́вський **у**звіз, **М**узе́йний **п**ровулок, **п**роспе́кт **С**ергія **Н**ігоя́на, **б**ульва́р **Т**ара́са*

Шевче́нка; Льві́вська пло́ща, майда́н Незале́жності; Стри́йський парк; Жито́мирська автостра́да, Півні́чний морськи́й шлях, Придніпро́вська залізни́ця; течія́ Куросі́о.

У назвах вулиць, бульварів, провулків, проспектів, майданів (площ), що складаються з двох і більше слів, з великої букви пишемо всі повнозначні слова: *вули́ця Небе́сної Со́тні*, *вули́ця 92-ї Брига́ди, вули́ця Акаде́міка Кри́мського, вули́ця Мала́ Жито́мирська, вули́ця Геро́їв По́лку «Азо́в», вули́ця Іва́на та Ю́рія Лип*.

Якщо в назвах вулиць, проспектів тощо слова *вал, воро́та, міст, шлях, яр* та ін. уже не сприймаються як родові позначення і стали частиною власної назви, то їх пишемо з великої букви: *вули́ця Бо́ричів Тік, вули́ця До́брий Шлях, вули́ця Яросла́вів Вал*.

12. Утворені від географічних найменувань назви тварин, птахів, страв, напоїв, тканин тощо пишемо з малої букви: ***бостóн*** (тканина), ***йоркши́р*** (порода свиней), ***мадéра*** (сорт вина), ***сенберна́р*** (порода собак), ***симентáлка*** (порода корів), ***токáй*** (сорт вина) та ін.

13. У назвах вокзалів, залізничних станцій, портів, пристаней тощо всі слова, крім родових назв, пишемо з великої букви: ***Приміськи́й вокза́л, ста́нція Усти́нівка, порт О́львія, при́стань Ржи́щів*** (на Дніпрі).

14. Назви аеропортів, станцій метро, зупинок наземного міського транспорту беремо в лапки. З великої букви пишемо перше (або єдине) слово таких назв, а також ті слова, які пишуть з великої букви у складі цих топонімів: аеропорти ***«Бори́спіль», «Ки́їв»;*** станції метро ***«Академмісте́чко», «Пошто́ва пло́ща», «Сире́ць», «Університе́т», «Черво́ний Ху́тір»***; зупинки ***«Ву́лиця Обсерваторна», «Карава́єві Да́чі», «Львівська пло́ща», «Мотоцикле́тний заво́д», «Шко́ла»***.

§ 51. Астрономічні назви

1. У назвах небесних тіл, сузір'їв, галактик усі слова, крім родових найменувань (*гала́ктика, зоря́, сузі́р'я, плане́та*) і порядкових позначень яскравості світил (*а́льфа, бе́та, га́мма* та ін.), пишемо з великої букви: *зоря́ Альтаї́р, сузі́р'я Вели́кого Пса, Марс, Сату́рн, Юпі́тер, гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра, а́льфа Мало́ї Ведме́диці, бе́та Терезі́в*.

2. Так само пишемо народні назви зоряних скупчень, сузір'їв і галактик: ***Кво́чка, Вели́кий Віз, Па́сіка, Чума́цький Шлях*** та ін.

Примітка. Слова **земля́**, **мі́сяць**, **со́нце** пишемо з великої букви, коли вони вжиті як астрономічні назви: *Навколо **С**онця обертається **З**емля зі своїм супутником **М**ісяцем*, але: *обробі́ток **з**емлі́, схід **с**о́нця*.

§ 52. Назви історичних подій, епох, календарних періодів і свят, суспільних заходів

1. У назвах історичних подій, епох, календарних періодів і свят з великої букви пишемо перше (або єдине) слово і власні назви: ***В**ерса́льський ми́рний до́говір, **Д**екларáція незале́жності **США**, **Д**ень па́м'яті та приміре́ння, **Д**ень учи́теля, епо́ха **Б**аро́ко* (але *стиль баро́ко*), *епо́ха **В**ідро́дження, **К**оліївщина, **Л**ьві́вське збро́йне повста́ння 1848 р., **Н**ови́й рік, **П**ари́зька комýна, **П**омара́нчева революція, **Р**еволю́ція гі́дності, **Р**еволю́ція на грані́ті, **Р**енеса́нс, **С**емирі́чна війна́, **Ф**ранцýзька революція*.

2. Так само пишемо назви політичних, культурних, спортивних та ін. заходів міжнародного або загальнодержавного значення: ***Б**і́ла олімпіáда, **В**сеукраї́нська педагогі́чна конфере́нція, **І**гри неско́рених, **К**ýбок УЄФА* (футбол), *Міжнаро́дний день рі́дної мо́ви, **О**лімпі́йські і́гри, **С**вітови́й конгре́с украї́нців*.

Назви інших регулярних заходів, що не мають офіційного характеру, пишемо з малої букви: ***д**ень **і**нформáції, **с**анітáрний **д**ень*.

3. У назвах таких державних свят України, як *День **К**онституýції **У**краї́ни, День **Н**езале́жності **У**краї́ни, День **С**обо́рності **У**краї́ни*, з великої букви пишемо всі слова.

Примітка 1. У назвах історичних подій із другим прикметником, що походить від географічної назви, де використано дефіс, або від двох географічних назв, велику букву пишемо в обох частинах: ***Б**рест-**Л**итóвський ми́рний до́говір* (від *Брест-Литóвськ*), ***Б**ре́ттон-**В**у́дська конфере́нція* (від *Бре́ттон-Вудс*).

Примітка 2. Назви історичних подій, епох, війн, геологічних періодів тощо, які стали загальними, пишемо з малої букви: *гре́ко-**п**е́рські ві́йни, громадя́нська війна́, **х**рестóві похóди, **а**нти́чний світ, добá **ф**еодалі́зму, **н**еолі́т, **п**алеолі́т, **п**алеозóйська е́ра, **с**ере́дні вікú, **с**ередньовíччя, **т**рипі́льська культýра*.

§ 53. Назви, пов'язані з релігією

1. З великої букви пишемо слова ***Б**ог, **А**ллáх,* а також імена Бога: ***А**доная́й, **Е**логі́м, **Є**го́ва, **С**аваóф*; імена богів і богинь у різних народів: ***Б**ráхма, **В**і́шну, **Г**е́ба, **Д**аждьбóг, **Д**еме́тра, **М**арс, **П**ерýн*.

Так само пишемо імена засновників релігій: ***Б**ýдда, **З**аратýстра, **М**агоме́т*; апостолів, пророків та інших святих у християнстві: *Андрíй **П**ервозва́ний, **І**ва́н **Б**огослóв, **І**ва́н **Х**рести́тель, **М**икóла **Ч**удотвóрець*.

Примітка. Слово **бог** як найменування богів і богинь політеїстичних релігій пишемо з малої букви: *богú Стародáвнього Єгúпту, бог Посейдóн, бог торгíвлі, богúня Гéра*.

2. З великої букви пишемо слова ***Т**рíйця, **С**вятá **Т**рíйця*, найменування іпостасей Святої Трійці (***Б**ог **О**те́ць, **Б**ог **С**ин, **Б**ог Дух **С**вяти́й*) і слово ***Б**огоро́диця*; інші найменування Бога (***Г**оспóдь, **С**паси́тель, **В**севи́шній, **Т**воре́ць*) і Богородиці (***Ц**ари́ця **Н**небе́сна, **М**áти **Б**óжа, **П**речи́ста **Д**і́ва*);

прикметники, утворені від слів **Бог**, **Госпо́дь** (*сла́ва* ***Бо́жа,*** *во́ля* ***Госпо́дня,*** ***Бо́жий про́мисел***).

Примітка 1. Слова **апо́стол**, **блаже́нний**, **му́ченик**, **преподо́бний**, **свято́й** та ін. пишемо з малої букви: ***а****пóстол Матві́й,* ***б****лаже́нна Феодо́ра,* ***п****реподо́бний Феодосій Києво-Печерський,* ***с****вята́* ***в****еликому́ченица Варва́ра,* ***с****вято́й Пантелеймо́н*, але: ***П****ресвята́ Богоро́диця,* ***С****вята́ Трі́йця, собо́р* ***С****вято́го Петра́*.

Примітка 2. У церковних і релігійних текстах із великої букви пишемо займенники, ужиті замість слів **Бог**, **Бо́жий**, **Господь**, **Господній**, а також **Богородиця**: *Блажен муж, що боїться Господа, що заповіді* ***Й****ого любить!* (Біблія); *Нехай святиться ім'я* ***Т****воє* (Біблія); *Молимося з Богородицею, тримаючись за* ***Ї****ї руку* (з релігійної літератури).

Примітка 3. В усталених словосполученнях, які передають емоційну оцінку розмовного спілкування: ***б****ог зна коли́* (невідомо коли), *госпо́дь з тобо́ю* (*ва́ми*) (здивування, заперечення, докір), ***б****ог з ним* (*з тобо́ю*) (знак згоди, примирення, прощення та ін.) або є емоційними вигуками: ***бо́же, бо́же збав, го́споди, го́споди бо́же мій, їй-бо́гу***, слова **бог**, **госпо́дь** пишемо з малої букви, крім випадків, коли слова **Бо́же**, **Го́споди** є звертанням до Бога.

3. З великої букви пишемо назви релігійних свят і постів, а також окремих днів, що стосуються цих періодів: ***Б****лагові́щення,* ***В****ели́кдень,* ***П****етра́ й* ***П****авла́,* ***П****окро́ва,* ***Р****іздво́ Христове;* ***В****ели́кий піст,* ***П****етрі́вка,* ***П****или́півка,* ***Р****іздвя́ний піст,* ***С****пáсівка;* ***С****трасни́й ти́ждень,* ***С****трасна́ п'я́тниця*.

4. З великої букви і без лапок пишемо назви релігійних книг: ***Б****і́блія,* ***Є****ва́нгеліє,* ***Н****ови́й* ***З****ові́т* (***З****апові́т*), ***П****салти́р,* ***С****вяте́ Письмо́,* ***С****тари́й* ***З****ові́т* (***З****апові́т*), ***К****оран́,* ***Т****о́ра*.

5. З великої букви пишемо перше слово назв церков: ***В****ірме́нська апо́стольська це́рква,* ***П****равосла́вна це́рква Украї́ни,* ***Р****и́мсько-католи́цька це́рква,* ***У****країнська гре́ко-католи́цька це́рква,* ***У****країнська лютера́нська це́рква,* ***У****країнська правосла́вна це́рква*.

6. Великі букви вживаємо в повних офіційних найменуваннях найвищих церковних посадових осіб: ***Б****лаже́ннійший* ***М****итрополи́т* ***К****и́ївський і всієї* ***У****краї́ни,* ***В****ерхо́вний* ***А****рхиєпи́скоп,* ***В****селе́нський* ***П****атріа́рх,* ***К****атолико́с-****П****атріа́рх усієї* ***Г****ру́зії,* ***П****а́па* ***Р****и́мський,* ***С****вятíйший* ***П****атріа́рх* ***К****и́ївський і всієї* ***Р****у́си́-****У****краї́ни*.

Примітка. Найменування інших церковних звань, санів і посад пишемо з малої букви: ***м****итрополи́т Ві́нницький і Ба́рський,* ***а****рхимандри́т* (***а****рхімандри́т*), ***а****рхиєпи́скоп* (***а****рхієпи́скоп*), ***п****а́стор,* ***м****уллá,* ***і****мáм,* ***к****сьондз*.

7. З великої букви пишемо всі слова, крім родових найменувань, у назвах монастирів, церков, ікон: ***К****и́єво-****П****ече́рська ла́вра,* ***М****иха́йлівський* ***З****олотове́рхий монасти́р,* ***В****олоди́мирський собо́р,* ***К****ири́лівська це́рква, храм* ***Х****риста́* ***С****наси́теля,* ***Т****еребовля́нська іко́на* ***М****а́тері* ***Б****о́жої*.

8. З малої букви пишемо назви церковних служб та їхніх частин: ***в****ечі́рня,* ***л****ітургі́я,* ***п****овечі́р'я,* ***п****олієле́й,* ***п****роскоми́дія,* ***р****а́ння,* ***х****ре́сний хід*.

§ 54. Назви органів влади, установ, організацій, товариств, партій, об'єднань, підприємств, фірм, агентств

1. В офіційних складених назвах органів влади, установ і організацій, товариств і об'єднань з великої букви пишемо перше слово і всі власні назви, що входять до складу цих назв: *Апеляційний суд Закарпатської області, Європейська комісія, Європейська рада, Європейський парламент, Меджліс кримськотатарського народу, Міжнародна асоціація україністів, Міжнародний валютний фонд, Міністерство освіти і науки України, Національний банк України, Організація економічного співробітництва і розвитку, Прокуратура міста Києва, Рада Європейського Союзу, Рада Європи, Рада національної безпеки та оборони України, Товариство винахідників та раціоналізаторів України, Управління освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації, Федерація незалежних профспілок України*.

Це стосується також і назв державних установ минулого: *Державна дума, Директорія Української Народної Республіки, Тимчасовий уряд*.

У назвах найвищих органів влади і державних установ України з великої букви пишемо всі слова: *Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд*, а також *Збройні Сили України*.

У назвах державних символів України з великої букви пишемо всі слова: *Державний Гімн України, Державний Герб України* і *Державний Прапор України*.

2. У назвах політичних партій і рухів з великої букви пишемо перше слово (і всі власні назви): *Республіканська партія США, Соціал-демократична партія України, Християнсько-демократичний союз Німеччини*.

Назви, що не є офіційними найменуваннями, пишемо з малої букви: *ліберальна партія, партія війни, партія консерваторів, партія миру*.

3. У назвах наукових установ і закладів освіти, театрів, музеїв, колективів тощо перше слово і всі власні назви пишемо з великої букви: *Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Гарвардський університет, Львівська середня загальноосвітня школа № 51 імені Івана Франка, Національний університет «Острозька академія»; Київський академічний театр ляльок; Музей мадам Тюссо, Меморіальний будинок-музей Дмитра Яворницького; Державний ансамбль народного танцю Грузії*.

З великої букви пишемо перше (або єдине) слово скороченої назви: *Будинок учителя* (*Київський міський будинок учителя*), *Літературний музей* (*Одеський державний літературний музей*), *Український музей* (*Національний художній музей України*).

4. У назвах промислових і торгових підприємств, фінансових організацій, товариств, фірм, організаційно-правових форм тощо початкове

слово, що є складником цих назв, пишемо з великої букви. Так само пишемо перше слово взятої в лапки символічної (умовної) назви та власні назви: ***К**и́ївська фа́брика і́грашок, **Х**а́рківський тра́кторний заво́д, **П**убли́чне акціоне́рне товари́ство* «***У**крна́фта*», ***П**рива́тне акціоне́рне товари́ство* «***К**и́ївський електровагоноремо́нтний заво́д*», *банк «**П**івде́нний», **Ц**ентра́льний автовокза́л, **К**омуна́льне підприє́мство «**К**иївблагоу́стрій», **С**адо́ве товари́ство «**Л**ісова́ поля́на», **О**б’є́днання співвла́сників багатоквартирних буди́нків «**Н**аш дім»*.

5. У назвах, що складаються з родового найменування і найменування в лапках, родове найменування пишемо з малої букви, у найменуванні в лапках із великої букви пишемо перше або єдине слово і власні назви: ***в**идавни́цтво «**Р**а́нок», готе́ль «**Д**ніпро́», **з**аво́д «**Ф**арма́к», **к**інотеа́тр «**К**и́ївська **Р**усь», **м**агази́н «**Я**росла́в», **о**ркє́стр «**В**ірту́ози **К**и́єва», **р**есторан «**Л**и́бідь», **с**порти́вний **к**луб «**С**о́кіл», **ф**і́рма «**І**́мідж»*.

Примітка 1. Назви іноземних компаній, фірм тощо подаємо буквами українського алфавіту: *конце́рн «Фольксва́ген», компа́нія «Дано́н»*.

Примітка 2. За традицією з великої букви пишемо всі слова в назвах: ***Є**вропе́йський **С**оюз, **Л**і́га **Н**а́цій, **О**рганіза́ція **О**б’є́днаних **Н**а́цій* та ін.

Примітка 3. У назвах інформаційних агентств усі слова, крім родового найменування, пишемо з великої букви й без лапок: *аге́нтство **І**нтерфа́кс-**А**зербайджа́н, аге́нтство **С**іньхуа́, аге́нтство **У**кра́їнські **Н**аціона́льні **Н**ови́ни*.

Примітка 4. З малої букви пишемо традиційні, неофіційні назви законодавчих, державних, представницьких органів, органів міжнародних організацій, які періодично скликаються: ***б**ундесра́т, **д**жирга́, **к**онгре́с, **л**андта́г, **м**еджлі́с, **н**аціона́льні **з**бо́ри, **п**арла́мент, **с**ейм, **с**ена́т, **с**то́ртинг*.

Примітка 5. З малої букви пишемо назви закладів, організацій, органів влади та ін., ужиті у множині: ***і**нститу́ти Національної акаде́мії нау́к Украї́ни, **к**оміте́ти Верхо́вної Ра́ди Украї́ни, **м**іністе́рства Украї́ни*.

6. Назви частин, відділів, відділень, секторів та інших підрозділів установ, організацій, а також слова **акти́в**, **збо́ри**, **з’їзд**, **конфере́нція**, **прези́дія**, **ра́да** (інституту тощо), **се́сія**, **симпо́зіум** пишемо з малої букви: ***в**ідді́л зага́льного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни, вче́на **р**а́да філологі́чного факульте́ту, засі́дання **п**резиді́ї Украї́нського товари́ства охоро́ни па́м’яток істо́рії та культу́ри, **к**а́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського національного педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка́, **к**онгре́с Міжнаро́дної асоціа́ції україні́стів, **с**е́сія Хмельни́цької міськра́ди*.

7. Назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви: *гугл, **ф**е́йсбу́к, **ю**ту́б, **в**ікіпе́дія, **і**нтерне́т*; назви з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках: *пошуко́ва систе́ма «**Г**угл», енциклопе́дія «**В**ікіпе́дія», мере́жа «**Ф**е́йсбу́к», систе́ми о́бміну повідо́мленнями «**В**а́йбер» і «**С**игна́л», інтерне́т-магази́н «**Р**озе́тка», опера́тор моблі́льного зв’язку́ «**К**иївста́р», мере́жа «**І**нтерне́т»*; найменування

сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок: ***К**иївстáр уклáв окрéмий дóговір про надáння фінáнсових пóслуг*.

§ 55. Назви документів, пам'яток історії та культури, творів літератури та мистецтва, друкованих органів

1. У складених назвах найважливіших документів, нормативно-правових актів, законів із великої букви пишемо перше слово, власні назви, перше слово після лапок: ***С**тату́т **ООН**, **П**отсдáмська угóда, **А**кт проголóшення незалéжності **У**крáїни, **В**ерсáльський мир, **К**онститу́ція **У**крáїни, **К**риміна́льний кóдекс **У**крáїни, **З**акóн **У**крáїни «**П**ро забезпéчення функціонува́ння украї́нської мóви як держáвної»*.

2. Назви пам'яток архітектури, замків, храмів, предметів і творів мистецтва тощо пишемо з великої букви: ***Е́**йфелева вéжа, **К**олізéй; **Х**отúнський зáмок; **А**ндрíївська цéрква, **П**очáївська лáвра, **С**икстúнська капéла, **С**офíйський собóр; **А**поллóн **Б**ельведéрський, **В**енéра **М**ілóська, Дев'я́та симфóнія **Б**етхóвена, **К**áмерна симфóнія № 1 **Є**вгéна **С**танкóвича*.

Примітка. Родові найменування в таких назвах пишемо з малої букви: ***з**áмок Іф, **п**алáц Потóцьких, **п**áм'ятник Володúмиру Велúкому, **а**втопортрéт Шевчéнка, **п**ортрéт Мазéпи, **р**éквієм Мóцарта, **р**обóти Рєпіна, **с**обóр Сан-Мáрко, **с**обóр Святóго Петрá, **ц**éрква Успíння Пресвятóї Богорóдиці, **х**рам Пресвятóї Євхарúстії, **х**рам Святóго Івáна Хрести́теля*.

3. Назви художніх, наукових праць, творів мистецтва, документів, газет, журналів тощо беремо в лапки і в них перше або єдине слово пишемо з великої букви: *поéма **«Е**неї́да», романˊ **«С**то рóків самóтності», підру́чник **«І**стóрія Украї́ни», балéт **«Л**ісовá пíсня», картúна **«З**апорóжці пúшуть листá турéцькому султáнові», фільм **«Т**íні забу́тих прéдків», óпера **«Т**равіáта», пíсня **«С**тоїть горá висóкая», скульпту́ра **«М**исли́тель», програ́ма **«П**артнéрство зарáди мúру», газéта **«Л**ітерату́рна Украї́на», журнáл **«В**сéсвіт»*.

Примітка 1. У подвійних складених назвах з великої букви пишемо також перше слово другої назви: *«Андрíй Соловéйко, або **В**чéніє світ, а невчéніє – тьма», «Глитáй, або ж **П**авýк»*.

Примітка 2. У назвах писемних історичних пам'яток з великої букви пишемо перше слово і власні назви: ***Л**аврéнтіївський літóпис, **Л**ітóпис **С**амíйла **В**ели́чка, **Р**éймське **Є**вáнгеліє, «**С**лóво о полкý **І**горевім», «**Р**у́ська прáвда»*.

§ 56. Назви посад, звання, титули[8]

1. З великої букви пишемо перше слово офіційних назв найвищих державних посад та посад керівників міжнародних організацій: ***Г**енерáльний прокурóр Украї́ни, **Г**енерáльний секретáр ООН, **Г**оловá Верхóвної Рáди*

[8] Про написання назв церковних посад див. § 53, ч. 6.

*Украї́ни, **П**резиде́нт Сполу́чених Шта́тів Аме́рики, **П**резиде́нт Украї́ни, **П**рем'є́р-мініс́тр Кана́ди.*

Примітка 1. Назви посад, звань, наукових ступенів тощо пишемо з малої букви: *голова́, **д**екан, **д**ире́ктор, **к**а́нцлер, **м**ер, **м**ініс́тр, **п**резиде́нт, **п**рем'є́р-мініс́тр, **р**е́ктор, **с**екрета́р; **а**каде́мік, генера́л-лейтена́нт, **з**аслу́жений діяч мисте́цтв, **л**ауреа́т Держа́вної пре́мії Украї́ни в га́лузі архітекту́ри, **н**аро́дний арти́ст Украї́ни, **ч**лен-кореспонде́нт; **д**о́ктор нау́к.*

Примітка 2. З малої букви пишемо також назви титулів, рангів, чинів: ***б**аро́н, ге́рцог, **к**оролева́, **і**мпера́тор, **к**нязь, **к**оле́зький **а**се́сор, **к**оро́ль, **п**ринце́са, **ц**ар, **ш**ах.*

Примітка 3. Назви посад міністрів, послів, президентів академій тощо в офіційних документах, а також для підкреслення урочистості можна писати з великої букви: ***М**ініс́тр осві́ти і нау́ки Украї́ни, **П**осо́л Респу́бліки По́льща, **П**резиде́нт Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни.*

§ 57. Назви орденів, медалей, відзнак, премій

1. У назвах орденів, медалей, відзнак з великої букви (крім родових найменувань на зразок *о́рден, меда́ль, відзна́ка* тощо) пишемо перше слово і власні назви: *о́рден **Д**держа́ви, о́рден **К**ня́зя **Я**рослáва **М**у́дрого V сту́пеня, о́рден **К**няги́ні **О**́льги III сту́пеня, о́рден **С**вобо́ди, відзна́ка **П**резиде́нта **У**краї́ни – **Х**рест **І**ва́на **М**азе́пи, відзна́ка **М**іністéрства вну́трішніх справ **У**краї́ни – нагру́дний знак «**З**а безпе́ку наро́ду».*

Якщо таку назву взято в лапки, то з великої букви пишемо:

1) перше слово та власну назву: *о́рден «**З**а до́блесну шахта́рську пра́цю», о́рден «**М**а́ти-героїня», меда́ль «**З**а військо́ву слу́жбу **У**краї́ні», меда́ль «**З**а врято́ване життя́»*;

2) усі слова власної назви: *о́рден «**З**олота́ **З**і́рка».*

2. Назви спортивних нагород пишемо з малої букви: *золота́* (*сріб́на, **б**ро́нзова*) *меда́ль, **о**лімпійська меда́ль*. Так само: *закінчи́ти шко́лу із **з**олото́ю* (*сріб́ною*) *меда́ллю*.

3. У назвах премій перше слово і власні назви в них пишемо з великої букви: *Держа́вна пре́мія **У**краї́ни в га́лузі нау́ки і те́хніки, Держа́вна пре́мія **У**краї́ни і́мені **О**лекса́ндра Довже́нка, **Н**аціона́льна пре́мія **У**краї́ни і́мені **Б**ори́са **П**ато́на, **Н**аціона́льна пре́мія **У**краї́ни і́мені **Т**ара́са **Ш**евче́нка, **Н**о́белівська пре́мія, **П**ре́мія і́мені **Ю**рія **Ш**евельо́ва*.

§ 58. Назви товарних знаків, марок виробів

1. Торгові назви промислових і продуктових виробів беремо в лапки і пишемо з великої букви: *ковбаса́ «**К**ра́ківська», сир «**К**оролі́вський», цуке́рки «**А**сорті́», шокола́д «**С**ві́точ»; парфу́ми «**Л**іле́я», взуття́ «**К**рокс», кросі́вки «**П**у́ма», шампу́нь «**О**ли́вковий»; ром «**Б**акарді́», вино́ «**П**ерли́на сте́пу», мінера́льна вода́ «**М**о́ршинська», напій «**Ж**и́вчик»*.

2. Назви виробничих марок технічних виробів (машин, приладів та ін.) беремо в лапки і пишемо з великої букви: *автомобі́лі «**В**о́льво», «**Н**іссáн», «**Ф**ольксвáген», літáк «**Б**óїнг 777», трáктор «**С**лобожáнець»*.

Але назви самих виробів беремо в лапки і пишемо з малої букви: *«**в**о́льво», «**н**іссáн», «**ф**ольксвáген»* (автомобілі), *«**б**óїнг»* (літак), *«**с**лобожáнець»* (трактор).

3. Власні назви кораблів, поїздів, літаків тощо беремо в лапки і перше слово (і всі інші власні назви в них) пишемо з великої букви: *корвéт «**Г**éтьман **І**вáн **М**азéпа», круї́зний лáйнер «**Г**армóнія морíв», пóїзд «**Ч**орномóрець», літáк «**М**рíя»*.

4. Абревіатурні назви виробничих марок і виробів пишемо без лапок: *Ан-225, А-340, В-47, КрАЗ*.

§ 59. Назви порід тварин, видів і сортів рослин

1. Назви порід тварин пишемо з малої букви: ***в**івчáрка, **д**обермáн, **с**паніє́ль* (собаки), *гóнтер, **м**устáнг* (коні), *кохінхí́н, **п**лімутрóк* (кури), *лакóн, **м**еринóс* (вівці).

2. У неспеціальних текстах назви сортів рослин беремо в лапки і пишемо з малої букви (зокрема й власні назви): *гру́ша «**п**арижáнка», малúна «гераклл», пшенúця «**з**олотоколóса», трояндa «**г**лóрія-дей»*.

3. У спеціальній літературі в назвах сортів рослин перше слово (і всі власні назви в них) пишемо з великої букви: *картóпля **С**ерпáнок, огірóк **К**орольóк, слúва **З**арí́чна рáння, смороди́на **С**офíївська, трояндa **М**áркó **В**овчóк, тюльпáн **Р**éмбрандта*.

§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні

1. З великої букви пишемо такі найменування: ***В**исóкі **Д**оговí́рні **С**тóрони, **Н**адзвичáйний і **П**овновáжний **П**осóл* (в актах міжнародного значення, у дипломатичних документах), *А́втор, **В**идавнúцтво* (в авторському договорі), ***В**иконáвець, **З**амóвник* (в угодах) та ін.

2. З великої букви пишемо займенники **Ви**, **Ваш** як форму ввічливості у звертанні до однієї конкретної особи в листах, офіційних документах тощо: *Повідомляємо **В**ам…, Вітаємо **В**ас…, у відповідь на **В**аш запит…*

3. З великої букви пишемо деякі загальні назви в контекстах, де наголошено на особливому змісті цих назв: ***Б**áтьківщúна, **В**ітчúзна, **Л**юдúна, **М**áти, **Ч**есть*.

§ 61. Велика буква в складноскорочених назвах

1. Скорочені назви (абревіатури) установ, закладів, організацій тощо, утворені з частин слів, мають подвійне написання:

1) з великої букви, якщо ці слова вжито на позначення установ, які є власними назвами: ***Д****ержкомтелерáдіо,* ***К****иївенéрго,* ***У****крпрофрáда,* ***У****крзалізни́ця*;

2) з малої букви, якщо такі слова є родовими назвами: ***м****едуніверситéт,* ***р****айдержадміністрáція,* ***с****ільрáда*.

2. Складноскорочені назви, утворені з початкових (ініціальних) букв, пишемо великими буквами: *АРК, АТС, ГЕС, КНР, МАГАТЕ, ООН, ЮНЕСКО*.

У відмінюваних звукових абревіатурах на зразок *ЦУМ* закінчення пишемо малими буквами і приєднуємо до останньої букви абревіатури без будь-якого знака (апострофа, коми): (*у*) *ЦУМ****і****,* (*з*) *ЦУМ****у****,* (*до*) *ТЮГ****у****,* (*перед*) *ТЮГ****ом***.

Суфіксальні утворення від звукових абревіатур пишемо малими буквами: ***н****áтовський,* ***н****áтовець,* ***о****óнівський,* ***т****югівець.*

3. У складних словах, які пишемо з дефісом, буквені та звукові абревіатури зберігають великі букви: *НВЧ-випромі́нювання, УВЧ-терапія*.

Примітка 1. Абревіатури, які складаються із двох самостійно вживаних ініціальних абревіатур, що є назвами різних організацій, пишемо окремо: *ДА МВСУ* (*Держáвний архíв Міністéрства внýтрішніх справ Украї́ни*); *ІФ НАНУ* (*Інститýт фізики Національної академíї наýк Украї́ни*).

Примітка 2. У складноскорочених словах мішаного типу, утворених з ініціальних абревіатур та усічених основ, ініціальну частину звичайно пишемо великими буквами, а усічену – малими: *КрАЗ* (*Кременчýцький автомобíльний завóд*); *КУпАП* (*Кóдекс Украї́ни про адміністратúвні правопоруше́ння*), *НДІхіммáш* (*Науково-дóслідний інститýт хімíчного машинобудува́ння*). Складені назви, у яких поєднані ініціальна частина і нескорочене слово (слова) в непрямому відмінку, пишемо окремо: *НДІ електромеханíчних прúладів, НДІ трáнспорту гáзу*.

Примітка 3. Сполучник **і** у звукових абревіатурах передаємо малою буквою: *«К****і****Ж»* (*«Культýра і життя́»*), *«С****і****Ч»* (*«Слóво і час»*).

4.2.13. Скорочення

§ 62. Графічні скорочення

1. Від абревіатур потрібно відрізняти умовні графічні скорочення, які вимовляємо повністю і скорочуємо лише на письмі.

2. Після скорочення звичайно ставимо крапку. Слова скорочуємо переважно після букви на позначення приголосного, але зрідка й після букви на позначення голосного. Слова не скорочуємо на голосний, якщо він не

початковий у слові, і на **ь**. Наприклад, слово *селя́нський* може бути скорочене: *сел**.**, селя**н.**, селянсь**к.***

Якщо маємо збіг двох однакових приголосних, скорочення треба робити після першого приголосного: *де**н.** норма, насті**н.** календар*.

У разі збігу двох (і більше) різних приголосних скорочення можна робити як після першого, так і після останнього приголосного, залежно від структури слова: *власноруч**.*** або *власноруч**н.*** (*власнору́чний*), але тільки *влас**т.*** (*власти́вий*).

3. Поширені графічні скорочення:

авт. – автор; авторський
акад. – академік
арк. – аркуш
бібл. – біблійний; бібліографічний; бібліотечний
буд. – будинок
бульв. – бульвар
в. о. – виконувач обов'язків
вид. – видання
вип. – випуск
вул. – вулиця
газ. – газета
гр. – громадянин, громадянка
д. – доктор (наук)
див. – дивись, дивіться
дияк. – диякон
дол. – долар
доц. – доцент
енцикл. – енциклопедія; енциклопедичний
єп. – єпископ
журн. – журнал
зб. – збірник
знач. – значення
ігум. – ігумен
іл. – ілюстрація; ілюстративний
ім. – імені
ін. – інші
і под. – і подібне
і т. д. – і так далі
і т. ін. – і таке інше
кв. – квартира
кн. – книга; княгиня; князь
коп. – копійка
м. – місто
мист. – мистецтво; мистецький
митр. – митрополит

напр. – наприклад
нар. – народний
наук. – науковий
нац. – національний
н. е. – нашої ери
до н. е. – до нашої ери
о. – острів; отець
обл. – область; обласний
оз. – озеро
п. – пан, пані; параграф; пункт
патр. – патріарх
перев. – переважно
пл. – площа
пор. – порівняй, порівняйте
поч. – початок
пп. – пани; панове; параграфи; пункти
пресвіт. – пресвітер
пров. – провулок
прор. – пророк
проф. – професор
р. – рік; річка
ред. – редактор; редакція
р. н. – рік народження
рр. – роки
Р. Х. – Різдво Христове
с. – село; сторінка
св. – святий
спец. – спеціальний
співавт. – співавтор
ст. – станція; стаття; століття
т. – том
та ін. – та інше (інші)
тис. – тисяча; тисячоліття
т. д. – так далі
т. зв. – так званий
т. ін. – таке інше
укр. – український
худ. – художній
церк. – церковний
чв. – чверть
чл.-кор. – член-кореспондент

4. Скорочені назви одиниць вимірювання пишемо без крапок:
Б – байт
Вт – ват

г – грам
га – гектар
год – година
дм – дециметр
кБ – кілобайт
кВт – кіловат
кг – кілограм
км – кілометр
л – літр
м – метр
мм – міліметр
с – секунда
см – сантиметр
т – тонна
хв – хвилина
ц – центнер

Так само пишемо скорочення *грн* (гривня), *млн* (мільйон), *млрд* (мільярд), *трлн* (трильйон).

5. У графічних скороченнях пропущену середню частину слова позначаємо дефісом: *вид-во* (видавництво), *ін-т* (інститут), *р-н* (район), *с-ще* (селище), *т-во* (товариство), *ун-т* (університет), *ф-ка* (фабрика).

У таких скороченнях після першої частини слова крапки не ставимо.

6. Дефісом також приєднуємо перші букви частин складного слова: *півд.-зах.* (південно-західний), *півн.-сх.* (північно-східний).

У таких випадках після скорочених частин слів ставимо крапку.

7. Скісну риску використовуємо в скорочених словосполученнях, рідше – складних словах: *а*/*с* (абонентська скринька), *км*/*год* (кілометрів за годину), *м*/*с* (метрів за секунду), *п*/*в* (поштове відділення), *р*/*р* (розрахунковий рахунок), *т*/*к* (телеканал).

У таких випадках після скорочених частин слів крапки не ставимо.

4.2.14. Правила переносу

§ 63. Орфографічні правила переносу

1. Частини слів з одного рядка в другий переносимо за складами: *га́й-ка, зо́-шит, кни́ж-ка, ко-ло́-дязь, па́ль-ці, са-дів-ни́к, Ха́р-ків*.

2. Під час перенесення:

1) одну букву не залишаємо в попередньому рядку, не переносимо в наступний: *ака-де́-мія* (не *а-каде́мія*), *Ма-рі́я* (не *Марі́-я*), *олі-ве́ць* (не *о-лі́ве́ць*).

Так само не можна поділяти на частини для переносу такі двоскладові слова, як **або́**, **моя́**, **о́ко**, **ши́я** та ін.;

2) не можна розривати сполучення букв **дж**, **дз**, які позначають один звук. Отже, переносити можна лише так: *гу́-дзик, хо-джу́*.

Якщо **дж**, **дз** не становлять одного звука (це буває, коли **д** належить до префікса, а **ж** або **з** – до кореня), то їх треба розривати: *над-звича́й-ний* (не *на-дзвича́йний*), *під-жив-ля́ти* (не *пі-дживля́ти*);

3) не можна розривати сполучення букв **йо**, **ьо**: *па-йо́к* (не *пай-о́к*), *сльо-за́* (не *сль-оза́*);

4) апостроф, м'який знак, **й** у переносах не відокремлюємо від попередньої букви: *бур'-я́н* (не *бур-'я́н*), *Лук'-я́н* (не *Лук-'я́н*), *кіль-це́* (не *кіль-ьце́*), *ни́зь-ко* (не *ни́з-ько*), *ба́й-ка* (не *ба́-йка*), *стій-ки́й* (не *сті-йки́й*);

5) коли корінь починається на голосний, то переносимо довільно: *ро-зора́ти, роз-ора́ти, розо-ра́ти; бе-зупи́нно, без-упи́нно, безу-пи́нно*, але коли на приголосний, то від кореня його не відриваємо: *до-зрива́ти* (не *доз-рива́ти*), *ви́-правдання* (не *ви́п-равдання*);

6) коли збігаються однакові приголосниі, одну букву залишаємо, а другу переносимо в наступний рядок: *зако́н-ний, розрі́с-ся*.

В іменниках із подовженим приголосним можливий подвійний перенос: *знан-ня́* і *зна-ння́; жит-тя́* і *жи-ття́*;

7) не розриваємо при перенесенні односкладові префікси перед приголосними: *без-мі́рний, над-мі́рний, най-бі́льший* (не *бе-змі́рний, на-дмі́рний, на-йбі́льший*).

Кількаскладові префікси можна розривати: *пе-ре-працюва́ти, пе-ред-гро́ззя*;

8) у переносах складних слів не можна залишати в кінці рядка початкову частину другої основи, якщо вона не становить складу: *багато-ступі́нчастий* (не *багатос-тупі́нчастий*), *восьми-гра́нний* (не *восьмиг-ра́нний*);

9) не можна розривати ініціальні абревіатури, а також комбіновані абревіатури, які складаються з ініціальних скорочень і цифр: *АЕС, ЛАЗ-105, МАГАТЕ, МАУ, НТШ, УАПЦ*.

3. У решті випадків, які не підходять під викладені вище правила, можна довільно переносити слова за складами: *Дні-про́* і *Дніп-ро́, Оле-кса́ндра* й *Олек-са́ндра, се-стра́* і *сест-ра́*.

Це правило поширюється й на суфікси: *бли-зьки́й* і *близь-ки́й, видавни́-цтво, видавни́ц-тво* і *видавни́цт-во, га́ли-цький* і *га́лиць-кий,*

украї́н-ський і *украї́нсь-кий, убо́-зтво, убо́з-тво* і *убо́зт-во, суспі́льс-тво* і *суспі́льст-во*.

§ 64. Технічні правила переносу

1. Не можна переносити прізвища, залишаючи в кінці попереднього рядка ініціали або інші умовні скорочення, що належать до них: *Т. Г. Шевче́нко* (не *Т. Г. // Шевче́нко*), *гр. Іване́нко* (не *гр. // Іване́нко*), *акад.* (*доц., проф.*) *Гончаре́нко* (не *акад.* (*доц., проф.*) *// Гончаре́нко*), *п. Гнатю́к* (не *п. // Гнатю́к*).

Примітка. Якщо імена, звання тощо подаємо повністю, то прізвища (а також по батькові) можна переносити: *Тара́с Григо́рович Шевче́нко* і *Тара́с // Григо́рович Шевче́нко, акаде́мік // Агата́нгел Кри́мський* та ін.

2. Не можна відривати скорочені назви мір від цифр, до яких вони належать: *2008 р.* (не *2008 // р.*), *150 га* (не *150 // га*), *20 см*^{3} або 20 *куб. см* (не *20 // см*^{3} або *20 // куб. см*), *5 г* (не *5 // г*).

3. Граматичні закінчення, поєднані із цифрами дефісом, не можна відривати й переносити: *2-й* (не *2- // й*), *4-го* (не *4- // го*), *10-му* (не *10- // му*) та ін.

4. Не можна розривати умовні (графічні) скорочення: *вид-во, і т. д., і т. ін., та ін., т-во* та ін.

5. Не можна переносити в наступний рядок розділові знаки (крім тире), що закривають попередній рядок, а також залишати в попередньому рядку відкриту дужку або відкриті лапки.

4.2.15. Знак наголосу (´)

§ 65. Знак наголосу (´)

1. Знак наголосу (´) ставимо на маловідомих словах (локалізмах та ін.), а також тоді, коли слово може вживатися з двома наголосами, змінюючи своє значення: *Ми схо́дили на гору* і *Ми сходи́ли на гору та повернулися додому ще завидна; Обра́зи* (від дієслова *обража́ти*), *о́брази* (художні, літературні), *образи́* (ікони).

4.3. Правопис закінчень змінюваних слів

4.3.1. Іменник

§ 66. Поділ на відміни

1. За належністю до роду та за відмінковими закінченнями іменники поділено на чотири відміни.

2. До І відміни належать:

1) іменники переважно жіночого і деякі іменники чоловічого роду, а також спільного роду із закінченнями **-а**, **-я** в називному відмінку однини: *вага́, до́нька, дочка́, маши́на, гі́ря, гри́вня, організа́ція, пра́ця; воєво́да; базі́ка, зна́йда, листоно́ша, невда́ха, пла́кса, сирота́*;

2) жіночі особові імена з відповідними закінченнями: *Богда́на, Катери́на, Вале́рія, Зо́я*;

3) чоловічі особові імена на **-а**, **-я**: *Мико́ла, Са́ва*.

3. До ІІ відміни належать:

1) іменники чоловічого роду з кінцевим приголосним основи та із закінченням **-о** в називному відмінку (переважно назви осіб): *бік, ве́летень, заво́д, край, ма́йстер, това́риш; Андрі́й, Віта́лій, Заха́р, Яросла́в; ба́тько, тату́ньо; Дніпро́; Ма́рко́, Петро́*;

2) іменники середнього роду із закінченнями **-о**, **-е**, **-я** (крім іменників із суфіксами **-ат-**, **-ят-**, **-ен-** у непрямих відмінках): *крило́, ми́сто; мо́ре, по́ле, прі́звище; весі́лля, життя́, уми́ння*;

3) іменники із суфіксами збільшувально-згрубілого значення **-ищ-**, **-иськ-**, утворювані від іменників усіх родів, які можуть зберігати й рід твірного, і набувати середнього роду: *вітри́ще* (від *ві́тер*), *дідри́ще* (від *дід*), *коропи́ще* (від *ко́роп*), *морози́ще* (від *моро́з*), *паруби́ще* (від *па́рубок*) – чоловічого роду, *ножи́ще* (від *нога́*) – середнього роду, *ведмеди́ще* (від *ведмі́дь*) – чоловічого і середнього роду; *вовчи́сько* (від *вовк*), *дуби́сько* (від *дуб*), *їжачи́сько* (від *їжа́к*), *леви́сько* (від *лев*), *соми́сько* (від *сом*) – чоловічого роду, *зайчи́сько* (від *за́єць*) – чоловічого і середнього роду, *свекру́шисько* (від *свекру́ха*) – жіночого і середнього роду, *хлопчи́сько* (від *хло́пець*) – чоловічого і середнього роду.

4. До ІІІ відміни належать:

1) іменники жіночого роду з кінцевим приголосним основи: *вагомі́сть, ві́сть, гі́дність, кров, любо́в, міць, незале́жність, ніч, піч, річ, ро́зкіш, самості́йність, сіль, собо́рність, тінь*;

2) слово **ма́ти**, у відмінкових формах якого з'являється суфікс **-ер-**;

3) деякі жіночі особові імена: *Адéль, Любóв, Нікóль*.

5. До IV відміни належать:

1) іменники середнього роду:

а) із закінченнями **-а**, **-я**, що у формах родового, давального та місцевого відмінків мають суфікси **-ат-**, **-ят-** перед закінченням: *гуся́ – гуся́т-и, гуся́т-і,* (*на*) *гуся́т-і; дівча́ – дівча́т-и, дівча́т-і,* (*на*) *дівча́т-і; лоша́ – лоша́т-и, лоша́т-і,* (*на*) *лоша́т-і; теля́ – теля́т-и, теля́т-і,* (*на*) *теля́т-і*;

б) із закінченням **-я**, що мають два зразки відмінювання: із суфіксом **-ен-** у формах родового, давального, орудного та місцевого відмінків і без такого суфікса: *ви́м'я – ви́м'я* / *ви́мен-і, ви́м'ю* / *ви́мен-і, ви́м'ям* / *ви́мен-ем,* (*на*) *ви́м'ї* / *ви́мен-і; ім'я́ – ім'я́* / *и́мен-і, и́мен-і, ім'я́м* / *и́мен-ем,* (*в*) *и́мен-і; пле́м'я – пле́м'я* / *пле́мен-і, пле́мен-і, пле́м'ям* / *пле́мен-ем,* (*у*) *пле́мен-і; сі́м'я – сі́м'я* / *сі́мен-і, сі́м'ю* / *сі́мен-і, сі́м'ям* / *сі́мен-ем,* (*у*) *сі́м'ї* / *сі́мен-і; ті́м'я – ті́м'я* / *ті́мен-і, ті́м'ю* / *ті́мен-і, ті́м'ям* / *ті́мен-ем,* (*на*) *ті́м'ї* / *ті́мен-і*.

§ 67. Поділ на групи

1. Іменники I та II відміни поділено на три групи: тверду, м'яку та мішану.

2. I відміна:

1) тверда група:

а) до твердої групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-а** (крім тих, основа яких закінчується на шиплячий приголосний): *жі́нк**а**, маши́н**а**, перемо́г**а**, сівб**á**, фа́брик**а**, фі́рм**а***, а також іменники спільного роду (чоловічого і жіночого) із таким самим закінченням: *базі́к**а**, бідáх**а**, витріщáк**а**, заводія́к**а**, недорі́к**а**, сирот**á*** та чоловічого роду (назви осіб): *джу́р**а**, Мики́т**а**, Са́в**а*** та ін.;

2) м'яка група:

а) до м'якої групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-я**: *бу́р**я**, відмі́нниц**я**, друка́рн**я**, земл**я́**, наді**я́**, пі́сн**я**, сім'**я́*** та чоловічого роду – назви осіб: *суддя́, те́сл**я***; іменники спільного роду із цим самим закінченням: *кровопи́вц**я**, уби́вц**я*** та ін., а також іменник чоловічого роду *Ілл**я́***;

3) мішана група:

а) до мішаної групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-а** та з основою на шиплячий приголосний: *ве́ж**а**, гу́щ**а**, їж**а**, ка́ш**а**, кру́ч**а**, меж**á**, пло́щ**а**, те́щ**а*** і чоловічого роду – назви осіб: *вельмо́ж**а**, паш**á***, а також іменники спільного роду із закінченням **-а** та з основою на шиплячий приголосний: *листоно́ш**а**, міхоно́ш**а***.

3. ІІ відміна:

1) тверда група:

а) до твердої групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим твердим приголосним основи (крім шиплячих) і з закінченням **-о**: *дуб, о́дуд, пала́ц, темп, ужи́нок, у́спіх; ба́тько, Петро́*; більшість іменників на **-р**: *ви́р, ви́хор, відва́р, двір, жир, сир, сто́вбур, сто́ляр, щур, я́вір*; сюди ж належать іменники *звір, кома́р, снігу́р*, які, проте, у називному відмінку множини мають закінчення м'якої групи: *звірі́, комарі́, снігурі́* (іменник *щур* може мати й варіантне закінчення **-і**: *щурі́*), а також усі іменники іншомовного походження на **-ер**, **-ор**, **-ур** (**-юр**): *інжене́р, колекціоне́р, ма́йстер, парфуме́р, фе́рмер, ши́фер, шофе́р; акто́р, дире́ктор, інспе́ктор, профе́сор, світлофо́р, семафо́р; абажу́р, каламбу́р; гіпю́р*; іменники з постійно наголошеними **-ар** (**-яр**), **-ир** (**-ір**, **-їр**): *база́р, гекта́р, куліна́р; монтанья́р, футля́р, ювіля́р; каси́р, команди́р, пасажи́р; папі́р, сувені́р; конвої́р*; окремі іменники іншомовного походження на **-ар**, **-ир** із постійним наголосом на корені в однині та множині: *до́лар – до́лари, па́нцир – па́нцири* та ін.

Примітка. Іменник *ма́ля́р* залежно від наголосу належить або до твердої групи (наголос падає на корінь в усіх відмінках однини й множини: *ма́ляр – ма́ляра, ма́ляро́ві, ма́ляра, ма́ляро́м,* (*на*) *ма́ляро́ві – ма́ляри, ма́лярів, ма́ляра́м, ма́лярів, ма́ляра́ми,* (*на*) *ма́ляра́х*), або до мішаної (наголос переходить на закінчення: *маля́р – маляра́, маляре́ві, маляра́, маляре́м,* (*на*) *малярі́ – малярі́, малярів, маляра́ми,* (*на*) *маляра́х*);

б) до твердої групи належать іменники середнього роду із закінченням **-о**: *боло́то, ві́яло, во́ло, залі́зо, зерно́, зло, ко́ло, крило́, люстерко, мавпеня́тко, ма́йво, мі́сто, молоде́цтво, село́, християнство* та ін.;

2) м'яка група:

а) до м'якої групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим м'яким приголосним основи: *боєць, ве́летень, зви́чай, крадій, край, митець, удій, учи́тель; дідуньо, татуньо; Анто́сьо, Бене́дьо, Іваньо́*; сюди належить частина іменників на **-ар**, **-ир**, які в однині мають наголос на корені: *бо́ндар – бо́ндаря, ко́зир – ко́зиря, ку́хар – ку́харя, лі́кар – лі́каря, пи́сар – пи́саря*, а також іменники, у яких у похідних відмінкових формах наголос переходить з **-ар**, **-ир** на закінчення: *буква́р – буквря́, вівча́р – вівчаря́, ворота́р – воротаря́, друка́р – друкаря́, інвента́р – інвентарю́* (збірне), *календа́р – календаря́, кобза́р – кобзаря́, секрета́р – секретаря́, суха́р – сухаря́, хаба́р – хабаря́, шахта́р – шахтаря́; гузи́р – гузиря́, проводи́р – проводиря́, пухи́р – пухиря́* та ін.; до м'якої групи належать також і деякі чоловічі особові імена: *І́гор – І́горя, Ла́зар – Ла́заря* та ін.;

б) до м'якої групи належать іменники середнього роду із закінченням **-е** та **-я** (без суфіксів **-ен-**, **-ят-** у формах непрямих відмінків і переважно з подовженням кінцевого приголосного основи): *го́ре, мі́сце, мо́ре, по́ле; життя́, завда́ння, збі́жжя, здоро́в'я, змага́ння, знаря́ддя, ли́стя, обли́ччя, пі́р'я, по́лум'я* та ін.;

3) мішана група:

а) до мішаної групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим шиплячим приголосним основи: *вантáж, дощ, слухáч, стóрож, ткач, товáриш*, а також іменники із суфіксом згрубілості **-ищ-** чоловічого роду: *вітри́ще, діди́ще, дуби́ще*; іменники на **-яр** (назви людей за видом їхньої діяльності), у відмінкових формах яких наголос переходить із суфікса на закінчення: *бджоля́р – бджолярá, весля́р – весларá, вугля́р – вугларá, газетя́р – газетярá, зброя́р – зброярá, каменя́р – каменярá, пісня́р – піснярá, скля́р – склярá, смоля́р – смолярá, школя́р – школярá* та ін.;

б) до мішаної групи належать іменники середнього роду із закінченням **-е** та основою на шиплячий приголосний: *ло́же, плеч**е́**, прізвище, я́вище* та ін.

§ 68. Зразки відмінювання іменників

1. І відміна:

1) іменники жіночого роду – загальні назви:

	Тверда група	М'яка група	
Однина			
Н.	*маши́н-**а***	*відмі́нниц-**я***	*наді́-**я***
Р.	*маши́н-**и***	*відмі́нниц-**і***	*наді́-**ї***
Д.	*маши́н-**і***	*відмі́нниц-**і***	*наді́-**ї***
Зн.	*маши́н-**у***	*відмі́нниц-**ю***	*наді́-**ю***
Ор.	*маши́н-**ою***	*відмі́нниц-**ею***	*наді́-**єю***
М.	*...маши́н-**і***	*...відмі́нниц-**і***	*...наді́-**ї***
Кл.	*маши́н-**о***	*відмі́нниц-**е***	*наді́-**є***
Множина			
Н.	*маши́н-**и***	*відмі́нниц-**і***	*наді́-**ї***
Р.	*маши́н*	*відмі́нниць*	*наді́й*
Д.	*маши́н-**ам***	*відмі́нниц-**ям***	*наді́-**ям***
Зн.	*маши́н-**и***	*відмі́нниць*	*наді́-**ї***
Ор.	*маши́н-**ами***	*відмі́нниц-**ями***	*наді́-**ями***
М.	*...маши́н-**ах***	*... відмі́нниц-**ях***	*...наді́-**ях***
Кл.	*маши́н-**и***	*відмі́нниц-**і***	*наді́-**ї***

Мішана група		
Однина		
Н.	*пло́щ-**а***	*душ-**á***
Р.	*пло́щ-**і***	*душ-**і́***
Д.	*пло́щ-**і***	*душ-**і́***
Зн.	*пло́щ-**у***	*ду́ш-**у***
Ор.	*пло́щ-**ею***	*душ-**éю***
М.	*...пло́щ-**і***	*...душ-**і́***
Кл.	*пло́щ-**е***	*ду́ш-**е́***

Множина		
Н.	*пло́щ-**і***	*ду́ш-**і***
Р.	*площ*	*душ*
Д.	*пло́щ-**ам***	*ду́ш-**ам***
Зн.	*пло́щ-**і***	*ду́ш-**і***
Ор.	*пло́щ-**ами***	*ду́ш-**ами***
М.	*…пло́щ-**ах***	*…ду́ш-**ах***
Кл.	*пло́щ-**і***	*ду́ш-**і***

2) іменники жіночого роду – власні назви:

	Тверда група	М’яка група	
Однина			
Н.	*Оксáн-**а***	*Марі́-**я***	*Лéс-**я***
Р.	*Оксáн-**и***	*Марі́-**ї***	*Лéс-**і***
Д.	*Оксáн-**і***	*Марі́-**ї***	*Лéс-**і***
Зн.	*Оксáн-**у***	*Марі́-**ю***	*Лéс-**ю***
Ор.	*Оксáн-**ою***	*Марі́-**єю***	*Лéс-**ею***
М.	*…Оксáн-**і***	*…Марі́-**ї***	*…Лéс-**і***
Кл.	*Оксáн-**о***	*Марі́-**є***	*Лéс-**ю***
Множина			
Н.	*Оксáн-**и***	*Марі́-**ї***	*Лéс-**і***
Р.	*Оксáн*	*Марíй*	*Лесь*
Д.	*Оксáн-**ам***	*Марі́-**ям***	*Лéс-**ям***
Зн.	*Оксáн*	*Марíй*	*Лесь*
Ор.	*Оксáн-**ами***	*Марі́-**ями***	*Лéс-**ями***
М.	*…Оксáн-**ах***	*…Марі́-**ях***	*…Лéс-**ях***
Кл.	*Оксáн-**и***	*Марі́-**ї***	*Лéс-**і***

	Тверда група	М’яка група	
Однина			
Н.	*Полтáв-**а***	*Ві́нниц-**я***	*Терéбл-**я***
Р.	*Полтáв-**и***	*Ві́нниц-**і***	*Терéбл-**і***
Д.	*Полтáв-**і***	*Ві́нниц-**і***	*Терéбл-**і***
Зн.	*Полтáв-**у***	*Ві́нниц-**ю***	*Терéбл-**ю***
Ор.	*Полтáв-**ою***	*Ві́нниц-**ею***	*Терéбл-**ею***
М.	*…Полтáв-**і***	*…Ві́нниц-**і***	*…Терéбл-**і***
Кл.	*Полтáв-**о***	*Ві́нниц-**е***	*Терéбл-**е***

2. ІІ відміна:

1) іменники чоловічого роду – загальні назви:

	Тверда група		М’яка група	
Однина				
Н.	*коза́к*	*тигр*	*мудре́ць*	*о́брій*
Р.	*козак-**á***	*ти́гр-**а***	*мудрец-**я́***	*о́брі-**ю***
Д.	*козак-**о́ві*** (***-у́***)	*ти́гр-**ові*** (***-у***)	*мудрец-**е́ві*** (***-ю***)	*о́брі-**єві*** (***-ю***)
Зн.	*козак-**á***	*ти́гр-**а***	*мудрец-**я́***	*о́брій*
Ор.	*козак-**о́м***	*ти́гр-**ом***	*мудрец-**е́м***	*о́брі-**єм***
М.	*…козак-**о́ві*** (***-у́***)	*…ти́гр-**ові*** (***-у***, ***-і***)	*…мудрец-**е́ві*** (***-ю́***, ***-і́***)	*…о́брі-**ї*** (***-ю***)
Кл.	*коза́ч-**е***	*ти́гр-**е***	*мудрец-**ю́***	*о́брі-**ю***
Множина				
Н.	*козак-**и́***	*ти́гр-**и***	*мудрец-**і́***	*о́брі-**ї***
Р.	*козак-**і́в***	*ти́гр-**ів***	*мудрец-**і́в***	*о́брі-**їв***
Д.	*козак-**а́м***	*ти́гр-**ам***	*мудрец-**я́м***	*о́брі-**ям***
Зн.	*козак-**і́в***	*ти́гр-**ів***	*мудрец-**і́в***	*о́брі-**їв***
Ор.	*козак-**а́ми***	*ти́гр-**ами***	*мудрец-**я́ми***	*о́брі-**ями***
М.	*…козак-**а́х***	*…ти́гр-**ах***	*…мудрец-**я́х***	*…о́брі-**ях***
Кл.	*козак-**и́***	*ти́гр-**и***	*мудрец-**і́***	*о́брі-**ї***

	Мішана група	
	Однина	Множина
Н.	*меч*	*меч-**і́***
Р.	*меч-**а́***	*меч-**і́в***
Д.	*меч-е́ві* (***-у́***)	*меч-**а́м***
Зн.	*меч*	*меч-**і́***
Ор.	*меч-**е́м***	*меч-**а́ми***
М.	*…меч-е́ві* (***-і́***)	*…меч-**а́х***
Кл.	*ме́ч-**у***	*меч-**і́***

2) іменники середнього роду – загальні назви:

	Тверда група		М’яка група	Мішана група
	Однина			
Н.	*крил-**о́***	*по́л-**е***	*умі́нн-**я***	*плеч-**е́***
Р.	*крил-**а́***	*по́л-**я***	*умі́нн-**я***	*плеч-**а́***
Д.	*крил-**у́***	*по́л-**ю***	*умі́нн-**ю***	*плеч-**у́***
Зн.	*крил-**о́***	*по́л-**е***	*умі́нн-**я***	*плеч-**е́***
Ор.	*крил-**о́м***	*по́л-**ем***	*умі́нн-**ям***	*плеч-**е́м***
М.	*…крил-**і́***	*…по́л-**і*** (***-ю***)	*…умі́нн-**і***	*…плеч-**і́*** (***-у́***, ***-е́ві***)
Кл.	*крил-**о́***	*по́л-**е***	*умі́нн-**я***	*плеч-**е́***

	Множина			
Н.	*кри́л-**а***	*пол-**я́***	*умі́нн-**я***	*плéч-**і***
Р.	*крил*	*пол-**і́в***	*умі́нь*	*плеч-**éй***, *пліч*
Д.	*кри́л-**ам***	*пол-**я́м***	*умі́нн-**ям***	*плеч-**а́м*** і *плéч-**ам***
Зн.	*кри́л-**а***	*пол-**я́***	*умі́нн-**я***	*плéч-**і***
Ор.	*кри́л-**ами*** (*кри́ль-**ми́***)	*пол-**я́ми***	*умі́нн-**ями***	*плеч-**и́ма***
М.	*...кри́л-**ах***	*...пол-**я́х***	*...умі́нн-**ях***	*...плеч-**а́х***
Кл.	*кри́л-**а***	*пол-**я́***	*умі́нн-**я***	*плéч-**і***

3) іменники чоловічого роду – власні назви:

	Тверда група	
	Однина	
Н.	*Євге́н*	*Дністе́р*
Р.	*Євге́н-**а***	*Дністр-**а́***
Д.	*Євге́н-**ові*** (***-у***)	*Дністр-**у́*** (***-о́ві***)
Зн.	*Євге́н-**а***	*Дністе́р*
Ор.	*Євге́н-**ом***	*Дністр-**о́м***
М.	*...Євге́н-**ові*** (***-у***, ***-і***)	(*по*) *Дністр-**у́*** (***-о́ві***, ***-і́***), (*на*) *Дністр-**і́*** (***-о́ві***)
Кл.	*Євге́н-**е***	*Дні́стр-**е***

	М’яка група		Мішана група
	Однина		
Н.	*Оле́сь*	*І́гор*	*Лука́ш*
Р.	*Оле́с-**я***	*І́гор-**я***	*Лукаш-**а́***
Д.	*Оле́с-**еві*** (***-ю***)	*І́гор-**еві*** (***-ю***)	*Лукаш-**éві*** (***-у́***)
Зн.	*Оле́с-**я***	*І́гор-**я***	*Лукаш-**а́***
Ор.	*Оле́с-**ем***	*І́гор-**ем***	*Лукаш-**éм***
М.	*...Оле́с-**еві*** (***-ю***, ***-і***)	*...І́гор-**еві*** (***-ю***, ***-і***)	*...Лукаш-**éві*** (***-у́***, ***-і́***)
Кл.	*Оле́с-**ю***	*І́гор-**ю***	*Лука́ш-**е***

	Тверда група	М’яка група		Мішана група
	Множина			
Н.	*Євге́н-**и***	*Оле́с-**і***	*І́гор-**і***	*Лукаш-**і́***
Р.	*Євге́н-**ів***	*Оле́с-**ів***	*І́гор-**ів***	*Лукаш-**і́в***
Д.	*Євге́н-**ам***	*Оле́с-**ям***	*І́гор-**ям***	*Лукаш-**а́м***
Зн.	*Євге́н-**ів***	*Оле́с-**ів***	*І́гор-**ів***	*Лукаш-**і́в***
Ор.	*Євге́н-**ами***	*Оле́с-**ями***	*І́гор-**ями***	*Лукаш-**а́ми***
М.	*...Євге́н-**ах***	*...Оле́с-**ях***	*...І́гор-**ях***	*...Лукаш-**а́х***
Кл.	*Євге́н-**и***	*Оле́с-**і***	*І́гор-**і***	*Лукаш-**і́***

4) відмінювання іменників чоловічого роду з основою на **-р**:

	Тверда група		М’яка група		Мішана група
	Однина				
Н.	*пасажи́р*	*бульва́р*	*байка́р*	*ко́зир*	*ковзаня́р*
Р.	*пасажи́р-**а***	*бульва́р-**у***	*байкар-**я́***	*ко́зир-**я***	*ковзаняр-**а́***
Д.	*пасажи́р-**ові*** (***-у***)	*бульва́р-**у*** (***-ові***)	*байкар-**е́ві*** (***-ю́***)	*ко́зир-**ю*** (***-еві***)	*ковзаняр-**е́ві*** (***-у́***)
Зн.	*пасажи́р-**а***	*бульва́р*	*байкар-**я́***	*ко́зир* (***-я***)	*ковзаняр-**а́***
Ор.	*пасажи́р-**ом***	*бульва́р-**ом***	*байкар-**е́м***	*ко́зир-**ем***	*ковзаняр-**е́м***
М.	*...пасажи́р-**ові*** (***-у***, ***-і***)	*...бульва́р-**і*** (***-ові***, ***-у***)	*...байкар-**е́ві*** (***-ю́***, ***-і́***)	*...ко́зир-**і*** (***-еві***, ***-ю***)	*...ковзаняр-**е́ві*** (***-у́***, ***-і́***)
Кл.	*пасажи́р-**е***	*бульва́р-**е***	*байка́р-**ю***	*ко́зир-**ю***	*ковзаня́р-**е***
	Множина				
Н.	*пасажи́р-**и***	*бульва́р-**и***	*байкар-**і́***	*ко́зир-**і***	*ковзаняр-**і́***
Р.	*пасажи́р-**ів***	*бульва́р-**ів***	*байкар-**і́в***	*ко́зир-**ів***	*ковзаняр-**і́в***
Д.	*пасажи́р-**ам***	*бульва́р-**ам***	*байкар-**я́м***	*ко́зир-**ям***	*ковзаняр-**а́м***
Зн.	*пасажи́р-**ів***	*бульва́р-**и***	*байкар-**і́в***	*ко́зир-**і***	*ковзаняр-**і́в***
Ор.	*пасажи́р-**ами***	*бульва́р-**ами***	*байкар-**я́ми***	*ко́зир-**ями***	*ковзаняр-**а́ми***
М.	*...пасажи́р-**ах***	*...бульва́р-**ах***	*...байкар-**я́х***	*...ко́зир-**ях***	*...ковзаняр-**а́х***
Кл.	*пасажи́р-**и***	*бульва́р-**и***	*байкар-**і́***	*ко́зир-**і***	*ковзаняр-**і́***

5) відмінювання іменника **Госпо́дь**:

Н.	*Госпо́дь*
Р.	*Го́спод-**а***
Д.	*Го́спод-**ові*** (***-у***) і *Господ-**е́ві***
Зн.	*Го́спод-**а***
Ор.	*Го́спод-**ом***
М.	*...Го́спод-**ові*** (***-у***, ***-і***)
Кл.	*Го́спод-**и***

6) відмінювання іменників на **-ище** (жіночий і середній рід):

	Однина	Множина
Н.	*баби́щ-**е***	*баби́щ-**а***
Р.	*баби́щ-**і*** (***-а***)	*баби́щ*
Д.	*баби́щ-**і*** (***-у***)	*баби́щ-**ам***
Зн.	*баби́щ-**е*** (***-у***)	*баби́щ*
Ор.	*баби́щ-**ею*** (***-ем***)	*баби́щ-**ами***
М.	*...баби́щ-**і***	*...баби́щ-**ах***
Кл.	*баби́щ-**е***	*баби́щ-**а***

Примітка. Тип відмінювання іменників на **-ище** (*баби́ще* – жіночий і середній рід, *свекру́шище* – жіночий і середній рід та ін.) з хитанням морфологічного роду залежить від значення роду: якщо іменник має дві форми роду (*баби́ще* – жіночий і середній рід), то для

форми жіночого роду лише в називному, знахідному та кличному відмінках однини властиве закінчення **-е**, типове для іменників ІІ відміни середнього роду, а в інших відмінках їхні закінчення збігаються із закінченнями іменників І відміни (обидва варіанти наявні в знахідному відмінку), а для середнього роду послідовність відмінювання – за зразками відмінювання іменників ІІ відміни середнього роду;

3. ІІІ відміна:

	Однина		
Н.	*тінь*	*по́дорож*	*гі́дність*
Р.	*ті́н-**і***	*по́дорож-**і***	*гі́дност-**і**, гі́дност-**и***
Д.	*ті́н-**і***	*по́дорож-**і***	*гі́дност-**і***
Зн.	*тінь*	*по́дорож*	*гі́дність*
Ор.	*ті́нн-**ю***	*по́дорожж-**ю***	*гі́дніст-**ю***
М.	*…ті́н-**і***	*…по́дорож-**і***	*…гі́дност-**і***
Кл.	*ті́н-**е***	*по́дорож-**е***	*гі́дност-**е***
	Множина		
Н.	*ті́н-**і***	*по́дорож-**і***	
Р.	*ті́н-**ей***	*по́дорож-**ей***	
Д.	*ті́н-**ям***	*по́дорож-**ам***	
Зн.	*ті́н-**і***	*по́дорож-**і***	
Ор.	*ті́н-**ями***	*по́дорож-**ами***	
М.	*…ті́н-**ях***	*…по́дорож-**ах***	
Кл.	*ті́н-**і***	*по́дорож-**і***	

4. ІV відміна:

	Однина		
Н.	*курч-**а́***	*ім'-**я́***	*ті́м'-**я***
Р.	*курч-**а́т-и***	*і́м-**ен-і**, ім'-**я́***	*ті́м-**ен-і**, ті́м'-**я***
Д.	*курч-**а́т-і***	*і́м-**ен-і***	*ті́м-**ен-і**, ті́м'-**ю***
Зн.	*курч-**а́***	*ім'-**я́***	*ті́м'-**я***
Ор.	*курч-**а́м***	*і́м-**ен-ем**, ім'-**я́м***	*ті́м-**ен-ем**, ті́м'-**ям***
М.	*…курч-**а́т-і***	*…і́м-**ен-і***	*…ті́м-**ен-і**, ті́м'-**ї**,* але: *по ті́м'-**ю***
Кл.	*курч-**а́***	*ім'-**я́***	*ті́м'-**я***
	Множина		
Н.	*курч-**а́т-а***	*ім-**ен-а́***	*ті́м'-**я***
Р.	*курч-**а́т***	*ім-**е́н***	*ті́м'-**ів***
Д.	*курч-**а́т-ам***	*ім-**ен-а́м***	*ті́м'-**ям***
Зн.	*курч-**а́т**(**а**)*	*ім-**ен-а́***	*ті́м'-**я***
Ор.	*курч-**а́т-ами***	*ім-**ен-а́ми***	*ті́м'-**ями***
М.	*…курч-**а́т-ах***	*…ім-**ен-а́х***	*…ті́м'-**ях***
Кл.	*курч-**а́т-а***	*ім-**ен-а́***	*ті́м'-**я***

4.3.1.1. Уваги до правопису відмінкових форм

4.3.1.1.1. І відміна

4.3.1.1.1.1. Однина

§ 69. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-и**, **-і**, **-ї**:

1) **-и** мають іменники твердої групи: *до́ньк**и**, дочк**и́**, кни́жк**и**, ма́м**и**, маши́н**и**, перемо́г**и**, роди́н**и**, фа́брик**и***;

2) **-і** (після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**) мають іменники І відміни м'якої та мішаної груп: *бу́р**і**, відмі́нниц**і**, гри́вн**і*** (від *гри́вня* – грошова одиниця), *дуе́н**ьї**, мр**і́ї**, над**і́ї**, пра́ц**і**, сім'**ї́**; кру́ч**і**, меж**і́**, пло́щ**і**, ти́ш**і***.

Примітка. Однакові за написанням форми родового відмінка однини та називного множини окремих іменників нерідко мають різні наголоси: *дочк**и́** – до́чк**и**, земл**і́** – зе́мл**і**, кни́жк**и** – книжк**и́**, меж**і́** – ме́ж**і**, сестр**и́** – се́стр**и**, сім'**ї́** – сі́м'**ї***.

§ 70. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-і**, а після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *до́ньц**і**, дочц**і́**, кни́жц**і**, маши́н**і**, перемо́з**і**, фа́бриц**і**; бу́р**і**, відмі́нниц**і**, гри́вн**і**, дуе́н**ьї**, над**і́ї**, сім'**ї́**, статт**і́**; кру́ч**і**, меж**і́**, пло́щ**і**, ти́ш**і***.

§ 71. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку однини іменники І відміни твердої та мішаної груп мають закінчення **-у**, а м'якої – **-ю**: *до́ньк**у**, дочк**у́**, кни́жк**у**, маши́н**у**, перемо́г**у**, фа́брик**у**; кру́ч**у**, меж**у́**, пло́щ**у**, ти́ш**у**; бу́р**ю**, відмі́нниц**ю**, гри́вн**ю**, дуе́н**ью**, над**ію**, сім'**ю**, статт**ю***.

§ 72. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку однини іменники І відміни твердої групи мають закінчення **-ою**, м'якої та мішаної груп – **-ею**, а після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-єю**: *до́ньк**ою**, дочк**о́ю**, кни́жк**ою**, маши́н**ою**, перемо́г**ою**, фа́брик**ою**; бу́р**ею**, відмі́нниц**ею**, гри́вн**ею**, статт**е́ю**; кру́ч**ею**, меж**е́ю**, пло́щ**ею**, ти́ш**ею**; дуе́нь**єю**, над**і́єю**, сім'**є́ю***.

§ 73. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-і**, після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *на до́ньц**і**, на дочц**і́**, на кни́жц**і**, на маши́н**і**, на фа́бриц**і**, по доро́з**і**, по сте́жц**і**, по руц**і́**, у перемо́з**і**; на відмі́нниц**і**, на гри́вн**і**, на дуе́н**ьї**, у бу́р**і**, у над**і́ї**, у сім'**ї́**, у статт**і́**; на кру́ч**і**, на меж**і́**, по пло́щ**і**, у меж**і́**, у ти́ш**і***.

Примітка. Перед закінченням **-і** в давальному та місцевому відмінках **г**, **к**, **х** переходять відповідно в **з**, **ц**, **с**: *нога́ – нозі́, рука́ – руці́, му́ха – му́сі*.

§ 74. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-о**, **-е**, **-є**, **-ю**:

1) **-о** властиве іменникам твердої групи: *Га́нн**о** Миха́йлівн**о**, до́нько**о**, до́чк**о**, дружи́н**о**, кни́жк**о**, перемо́г**о**, се́стр**о***;

2) **-е** набувають іменники м'якої та мішаної груп, **-є** – іменники м'якої групи після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа: *во́л**е**, відмі́нниц**е**, гри́вн**е**, ду́ш**е́**, зе́мл**е**, Ка́тр**е**, На́ст**е**, кру́ч**е**, магара́дж**е**, ра́дж**е***, а також *І́лл**е**; дуе́нь**є**, Марі́**є**, мрі́**є**, Соломі́**є***;

3) **-ю** мають деякі пестливі іменники м'якої групи: *бабу́с**ю**, Га́л**ю**, до́н**ю**, Катру́с**ю**, Ле́с**ю**, Мару́с**ю**, мату́с**ю**, тіту́с**ю***.

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох особових імен – імені та по батькові, обидва слова мають закінчення тільки кличного відмінка: *Марі́**є** Васи́лівн**о**, Окса́н**о** Іва́нівн**о***.

Примітка 2. У звертаннях до жінок, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка мають обидва іменники: *добро́дійк**о** Вари́водо**о**, па́н**і** Гаркуше, вчи́тельк**о** Лева́д**о***.

4.3.1.1.1.2. Множина

§ 75. Називний відмінок

1. У називному відмінку множини іменники І відміни твердої групи мають закінчення **-и**, м'якої та мішаної груп – **-і**, після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *книжк**и́**, маши́н**и**, перемо́г**и**, фа́брик**и**; бу́р**і**, відмі́нниц**і**, дуе́н**ьї**, над**і́ї**, статт**і́**, сім'**ї**; кру́ч**і**, ме́ж**і**, ми́ш**і**, пло́щ**і***; також іменники чоловічого роду: *джу́р**и**, ра́дж**і**, су́дд**і***.

§ 76. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку множини іменники І відміни мають нульове закінчення або закінчення **-ей**, **-ів**:

1) нульове закінчення мають іменники твердої, м'якої та мішаної груп: *верст* (від *верст**á*** – давня одиниця вимірювання відстані), *баб* (і *баб**і́в***), *верств* (від *верств**á*** – 'шар') і *верст**о́в*** (від *верств**á*** – давня одиниця вимірювання відстані), *ви́гід* (від *ви́год**а***) і *вигі́д* (від *вигóд**а***), *губ* (і *губ**і́в***), *доріг, маши́н, назв, свобóд, фáбрик, шкіл; бур* (від *бýр**я***), *долóнь, легéнь* (і *легéн**ів***), *надíй, орхідéй* (від *орхідé**я***), *робітни́ць, сімéй* (від *сім'**я́***); *круч, меж, площ*; в іменниках іншомовного походження здебільшого наявне нульове закінчення: *арф, догм, пальм, шайб*;

2) невелика група іменників жіночого роду має закінчення **-ей**: *мише́**й**, свине́**й**, статте́**й*** (від *стаття́*****);

3) закінчення **-ів** має невелика група іменників чоловічого роду: *гайдамáк**ів**, старост**і́в*** (від *старост**и́*** – у весільному обряді) і *стáрост* (від *стáрост**и*** – 'керівні особи'), *суддів, тéсл**ів***, окремі іменники жіночого роду (див. вище п. 1 цієї частини), а також прізвища: *Журб**і́в**, Чупри́нк**ів*** та ін.; для окремих іменників можливі варіанти із закінченням **-ів** і нульовим закінченням: *мам**и́*** – *мам**і́в*** і *мáм**и*** – *мам, баб**и́*** – *баб**і́в*** (і рідко *баб*); у прізвищах: *Мáйбород**ів*** (і *Мáйбород*), *Стáрост**ів*** (і *Стáрост*).

Примітка 1. В іменниках, що мають у називному відмінку однини сполучення двох різних приголосних, у родовому відмінку множини між такими приголосними з'являються **о** або **е**:

1) **о** з'являється в тих іменниках, які мають після букви на позначення приголосного основи суфікс **-к-**: *дóч**о**к* (*дóч**к**и*), *книж**о́**к* (*книж**к**и́*), *мис**о́**к* (*мис**к**и́*) та ін., в іменниках між двома приголосними: *гр**а*** (мн. *íгр**и***), *кýхн**я**, повéрхн**я**, сóсн**á**, сýкн**я**, цéркв**а*** – *íг**о**р*, *кýх**о**нь, повéрх**о**нь, сóс**о**н* (і *сóс**е**н*), *сýк**о**нь, церк**ó**в*;

2) у низці іменників з'являється відповідно **е** (**є**): *бóєнь, вóєн* (і *вíйн*), *гри́в**е**нь, дóм**е**н, дуéн**е**й, ескадри́л**е**й, копáл**е**нь, лáз**е**нь, мí**т**ел, шабé**л**ь*, але: *букв* (одн. *бýкв**а***), *мавп* (одн. *мáвп**а***), *шахт* (одн. *шáхт**а***).

Примітка 2. В іменниках іншомовного походження з подвоєними приголосними в родовому відмінку множини це подвоєння збережено*: бонн* (від *бóнна*), *булл* (від *бýлла*), *ванн* (від *вáнна*), *вілл* (від *вíлла*), *мадóнн* (від *мадóнна*), *панн* (від *пáнна*).

§ 77. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку множини іменники І відміни мають закінчення **-ам**, **-ям**:

1) закінчення **-ам** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжк**ám**, маши́н**ам**, фáбрик**ам**; кручам, мéж**ам**, плóщ**ам***;

2) закінчення **-ям** мають іменники м'якої групи: *бýр**ям**, відмíнниц**ям**, гри́вн**ям**, дуéньям, ескадри́ль**ям**, надíям, сíм'**ям**, статтям*.

§ 78. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку множини іменники І відміни мають форму, однакову з формою називного або родового відмінка множини, причому:

1) іменники – назви істот мають форму, однакову з формою родового відмінка множини: *ведме́ди́ць, відмі́нниць, вовчи́ць, листоно́ш, міхоно́ш, молоди́ць, украї́нок; дуе́ней, свине́й*.

Примітка. Іменники – назви окремих свійських тварин, комах мають також менш поширену форму, однакову з формою називного відмінка*: гна́ти ове́ць* (і *ві́вц**і***), *па́сти корі́в* (і *коро́в**и***), *годува́ти свине́й* (і *сви́н**і***), *лови́ти мух* (і *му́х**и***);

2) іменники – назви неістот уживані у формі, однаковій із формою називного відмінка: *книжк**и́**, маши́н**и**, фа́брик**и**; ву́лиц**і**, гри́вн**і**, друка́рн**і**, ескадри́ль**ї**, мрі́**ї**, сі́м'**ї**; кру́ч**і**, ме́ж**і**, пло́щ**і***.

§ 79. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку множини іменники І відміни мають закінчення **-ами**, **-ями**, **-ми**:

1) закінчення **-ами** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжк**а́ми**, маши́н**ами**, фа́брик**ами**; кру́ч**ами**, ме́ж**ами**, пло́щ**ами***;

2) закінчення **-ями** властиве іменникам м'якої групи: *відмі́нниц**ями**, ву́лиц**ями**, гри́вн**ями**, друка́рн**ями**, дуе́нь**ями**, ескадри́ль**ями**, мрі́**ями**, сі́м'**ями**, статт**я́ми***;

3) варіантні закінчення **-ми** (поряд із формами на **-ами**, **-ями**) мають лише поодинокі іменники: *слізь**ми́*** (і *сльоз**а́ми***), *свинь**ми́*** (і *сви́н**ями***).

§ 80. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку множини іменники І відміни мають закінчення **-ах** для твердої та мішаної груп і **-ях** – для м'якої групи: *на маши́н**ах**, по доро́г**ах**, по рук**а́х**, по стежк**а́х**, у книжк**а́х**; на кру́ч**ах**, на ме́ж**ах**; на гри́вн**ях**, на дуе́нь**ях**, на ескадри́ль**ях**, у статт**я́х**, у сі́м'**ях***.

§ 81. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку множини іменники І відміни мають форму, однакову з називним: *до́чк**и**, жінк**и́**, коле́г**и**; відмі́нниц**і**, гри́вн**і**, дуе́нь**ї***.

4.3.1.1.2. ІІ відміна

4.3.1.1.2.1. Однина

§ 82. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку однини іменники ІІ відміни залежно від їхнього значення мають закінчення **-а**, **-я** або **-у**, **-ю**.

2. Іменники середнього роду в родовому відмінку однини закінчуються лише на **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м’якій групі): *мі́ст**а**, сел**а́**, плеч**а́**, прі́звищ**а**; знаря́дд**я**, мо́р**я**, обли́ччя, по́л**я**, узбі́ччя, уми́нн**я***.

3. Іменники чоловічого роду із закінченням **-о** в родовому відмінку однини набувають закінчення лише **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м’якій групі): *ба́тьк**а**, Дмитр**а́**, Дорошéнк**а**, Тесленк**а**, Франк**а́**, Шевчéнк**а**; Антóс**я**, Бенéд**я**, Олексі́**я***.

4. Іменники чоловічого роду з основою на приголосний у родовому відмінку однини набувають закінчення **-а**, **-я** або **-у**, **-ю** залежно від значення істоти або неістоти, конкретного чи абстрактного значення та інших чинників.

5. Закінчення **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м’якій групі) мають іменники чоловічого роду:

1) назви істот у звичайній та зменшено-пестливій формі: *академік**а**, вóїн**а**, делегáт**а**, свящéнник**а**, співак**á**, теслярá, фенóмен**а** (людина); *митц**я́**, незнайóмц**я**, промóвц**я**, татус**я́**, учи́тел**я**, у́чн**я**, фахівц**я́**; Богдáн**а**, Борúс**а**, Олексáндр**а**, Тарáс**а**; Андрі́**я**, Василь**я́**, Вітáлі**я**, Сергі́**я**, Ю́рі**я**; козачéньк**а**, хлóпчик**а**; вóвчик**а**, зáйчик**а**, сокóлик**а**,* а також персоніфікованих предметів і явищ: *Ві́тр**а**, Моро́з**а*** та ін.;

2) назви неістот у звичайній та зменшено-пестливій формі, що позначають конкретні предмети:

а) назви дерев: *бéрест**а**, дýб**а**, клéн**а**, я́вор**а**, я́сен**я**; дубк**á**, яворóньк**а**, ясенóчк**а***;

б) назви технічних реалій, машин та їх деталей: *вагóн**а**, електрокáр**а**, ескалáтор**а**, комп’ю́тер**а**, літак**á**, монітóр**а**, мотóр**а**, пóтяг**а**, трáктор**а**; автомобі́л**я**, дúзел**я**, пóршн**я**; вагóнчик**а**, літачк**á***;

в) терміни іншомовного походження, які позначають предмети, структурні елементи, геометричні тіла та їхні частини, астрономічні тіла та їхні власні назви, математичні, а також лінгвістичні поняття: *астеро́їд**а**, áтом**а**, болі́д**а**, вéктор**а**, елемéнт**а**, еліпсóїд**а**, інтегрáл**а**, катóд**а**, квадрáт**а**, квáрк**а**, коефіцієнт**а**, кóнус**а**, кóсинус**а**, метеóр**а**, циліндр**а**; Мáрс**а**, Меркýрі**я**, Юпíтер**а**; áфікс**а**, інтерфíкс**а**, локатúв**а**, прéфікс**а**, сýфікс**а*** та ін., але: *сúнтаксис**у**, фразеологі́зм**у*** (про інші категорії термінів див. пп. «г» п. 1 ч. 6 цього параграфа);

г) українські за походженням безафіксні та суфіксальні іменники-терміни: *відмíнк**а**, восьмикýтник**а**, додáтк**а**, займéнник**а**, знамéнник**а**, іменник**а**, прикмéтник**а**, прислíвник**а**, трикýтник**а**, чисéльник**а**, числíвник**а**, шкíв**а**; прóменя**, але: *ви́д**у**, ро́д**у**, склáд**у**, спóсоб**у*** (див. пп. «г» п. 1 ч. 6 цього параграфа);

ґ) назви одиниць вимірювання довжини: *дю́йм**а**, кіломе́тр**а**, ме́тр**а*** або маси: *гра́м**а**, кілогра́м**а**, фу́нт**а**, фу́нтик**а***;

д) назви відрізків часу, днів тижня і місяців: *дн**я**, ти́жн**я**, мі́яц**я**; вівто́рк**а**, понеді́лк**а**; листопа́д**а**, сі́чн**я***, але: *ві́к**у**, листопа́д**у*** (явище природи), *ро́к**у*** (сукупність місяців, тижнів і днів), *по́ясу* (смуга фізичних об'єктів, частина поверхні земної кулі) (див. п. 2 ч. 6 цього параграфа), а також рахункові іменники та числівники: *деся́тк**а**; мільйо́н**а**, мілья́рд**а***;

е) назви грошових знаків: *грош**а́**, до́лар**а**, карбо́ванц**я**, санти́м**а**, фра́нк**а**, це́нт**а**, черві́нц**я**, черві́нчик**а***;

є) назви органів і частин тіла: *живот**а́**, кишківник**а́**, м'я́з**а**, но́с**а**, па́льц**я**, ро́т**а**, скеле́т**а**, суглоб**а**, хребт**а́**, шлу́нк**а**; живо́тик**а**, па́льчик**а***, але *стравохо́д**у*** та ін.;

ж) назви житлових приміщень, сільськогосподарських і технічних будівель та їхніх частин, архітектурних деталей: *бара́к**а**, димар**я́**, ко́мин**а**, одві́рк**а**, піддаш**ка**, причі́лк**а**, сво́лок**а**, флі́гел**я**; вітряк**а́**, ву́лик**а**, голубник**а́**; акведу́к**а**, баге́т**а**, балко́н**а**, е́ркер**а**, карни́з**а**, па́ндус**а**, та́мбур**а**; балко́нчик**а***, але: *підму́рк**у**, поко́**ю***;

з) назви предметів побуту: *ножа́**,** ча́йник**а**, черпак**а́**; дива́н**а**, ми́сник**а**, серва́нт**а**, стільц**я́**; сті́льчик**а***;

и) назви одягу і взуття: *дже́мпер**а**, жупа́н**а́**, кобеняк**а́**, костю́м**а**, ку́нту́ш**а**, піджак**а́**, плащ**а́**, по́яс**а*** (елемент одягу), *све́тр**а**; ке́д**а**, черевик**а**, чо́бот**а**; костю́мчик**а**, пла́щик**а**; черевичк**а***;

і) назви виробів із борошна: *бато́н**а**, бу́лик**а**, калач**а́**, рога́лик**а**; бу́личк**а**, кала́чик**а***;

ї) назви церковних реалій: *амво́н**а**, іконоста́с**а**; ві́втар**я́***;

й) назви населених пунктів із суфіксами **-ськ-**, **-цьк-**, **-ець-**, формантами **-бург-**, **-град-** (**-город-**), **-мир-**, **-піль-** (**-поль-**), **-слав-**, **-фурт-**: *Бердя́нськ**а**, Лу́цьк**а**, Бо́бринц**я**, Кре́менц**я**, Трускавц**я́**; Пі́ттсбург**а**, Ви́шгород**а**, Ми́ргород**а**, Ша́ргород**а**, Жито́мир**а**, Бори́споль**я**, Терно́поль**я**, Я́мпол**я**, Переяслав**а**, Фра́нкфурт**а***, а також назви річок, населених пунктів і різні географічні назви з наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі та із суфіксами присвійності **-ів-** (**-їв-**) / **-ев-** (**-єв-**), **-ів-** / **-ов-**, **-ин-** (**-ін-**), **-ач-**, **-ич-**: *Бика́**,** Дніпр**а́**, Дністр**а́**, Збруч**а́**, Псл**а**; Вільхівц**я́**, Дінц**я́**, Інгульц**я́**, Торц**я́**, Хустц**я́**; Те́терев**а**, Ки́єв**а**, Льво́в**а**, Миколаєв**а**, Оле́ськов**а**, Ха́ркув**а**, Хо́дорув**а**; Бату́рин**а**, Пиря́тин**а**, Свято́шин**а**, Сня́тин**а**; Ба́хмач**а**, Га́дяч**а**, Га́лич**а***, лише

окремі іменники з наголосом на корені: *Бре́ч**а**, Во́вк**а**, До́вжик**а**, Мало́го Куя́льник**а**, Салгі́р**а**, Свіжа**а**, Смо́трич**а***.

Примітка. Закінчення **-у**, **-ю** наявне в складених назвах населених пунктів, другою частиною яких є іменник, що має звичайно в родовому відмінку закінчення **-у**: *Давидового Бро́д**у**, Зеле́ного Га́**ю**, Крово́го Ро́г**у**, Часово́го Я́р**у**, Широ́кого Ла́н**у*** та ін.

6. Закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

1) абстрактні іменники чоловічого роду:

а) назви якостей і властивостей: *героїзм**у**, лірі́зм**у**, націоналі́зм**у**, патріоти́зм**у***;

б) назви почуттів, хвороб: *бо́л**ю**, гні́в**у**, жа́л**ю**, жа́х**у**, ро́зпач**у**, сн**у**, со́ром**у**, сти́д**у*** (і *стид**а́***), *стра́х**у**; авітамінó**зу**, артро́з**у**, бронхі́т**у**, гаймори́т**у**, гри́п**у**, діабе́т**у**, ка́шл**ю**, коліт**у**, ко́р**у**, на́бряк**у**, о́пік**у**, о́пух**у**, оти́т**у**, правц**ю́**, ти́ф**у**, я́щур**у***;

в) назви процесів, станів, властивостей, явищ суспільного життя, загальних понять: *ана́ліз**у**, бі́г**у**, ві́дгук**у**, за́дум**у**, за́пис**у**, заробі́тк**у**, зато́р**у**, зву́к**у*** (але як термін *зву́к**а***), *ідеа́л**у**, і́мпульс**у**, кло́пот**у**, коло́квіум**у**, конфлі́кт**у**, кро́к**у**, ле́т**у*** (*льо́т**у***), *по́штовх**у**, прибу́тк**у**, приї́зд**у**, прогре́с**у**, регре́с**у**, ремо́нт**у**, ру́х**у**, си́нтез**у**, сму́тк**у**, спо́ко**ю**, сто́гон**у**, су́мнів**у**, та́нц**ю**, у́спіх**у**, хо́д**у**, шу́м**у***, але: *ривк**á**, стрибк**á**, стусан**á**, танк**á***;

г) назви філософських, літературознавчих та інших наукових понять: *абсолю́т**у**, абсу́рд**у**, агностици́зм**у**, антропоцентри́зм**у**, дисона́нс**у**, догмати́зм**у**; авра́л**у**, а́кт**у*** (дія), *доста́тк**у**, е́кскурс**у**, е́кспорт**у**, ідеа́л**у**, со́рт**у**, спо́соб**у**, фено́мен**у*** (явище), *фрейди́зм**у**, хи́ст**у*** та ін.;

ґ) назви явищ природи: *ви́хор**у**, ві́тр**у**, вогн**ю́**, гра́д**у**, гро́м**у**, дощ**ý**, землетру́с**у**, моро́з**у**, сме́рч**у**, тума́н**у**, урага́н**у**, хо́лод**у**, цикло́н**у***, але: *Ві́тр**а**, Моро́з**а*** як персоніфікованих явищ (див. п. 1 ч. 5 цього параграфа);

д) назви віртуальних (соціальних та ін.) мереж: *інстагра́м**у**, телегра́м**у**, фе́йсбу́к**у**, ютý́б**у*** та ін.;

2) іменники на позначення сукупності істот: *батальйо́н**у**, взво́д**у**, дивізіо́н**у**, електора́т**у**, ко́рпус**у*** (військове з'єднання), *о́рден**у*** (чернеча громада), *оркéстр**у**, по́лк**у**, ро́**ю**, хо́р**у*** (але з наголосом на останньому складі *табун**á***) або неістот:

а) дерев, кущів: *га́**ю**, лі́с**у**, са́д**у*** (але *садк**á***), *чагарник**ý***;

б) трав'янистих рослин: *барві́нк**у**, бузк**ý**, буркун**ý**, горо́х**у**, звіробо́**ю**, кро́п**у**, молоча́**ю**, очере́т**у**, щавл**ю́**, ячме́н**ю*** (але *вівс**á***);

в) предметів побуту: *о́дяг**у**, реманéнт**у**, сувó**ю**, това́р**у***;

г) сортів плодових дерев: *кальві́л**ю**, ране́т**у**, ренклó**д**у* та ін.;

3) іменники на позначення установ, закладів, організацій, об'єднань держав та ін.: *інститу́т**у**, ко́леж**у**, ліце́**ю**, ма́рке**т**у, музе́**ю**, університе́т**у**; клу́**б**у, коміте́т**у**, у́ряд**у**; сою́з**у**, бло́к**у***, але *бло́к**а*** (механізм або камінь);

4) назви спортивних ігор і танців: *альпініз**м**у, бадмінто́н**у**, баскетбо́л**у**, бейсбо́л**у**, біатло́н**у**, бо́кс**у**, бо́улінг**у**, волейбо́л**у**, гандбо́л**у**, го́льф**у**, да́йвінг**у**, се́рфінг**у**, футбо́л**у**; бобсле́**ю**, хоке́**ю**; ва́льс**у**, краков'я́к**у**, полоне́з**у**, фокстро́т**у**,* але: *гопак**á**, козак**á*** (танець), *се́рфінг**а*** (спортивне знаряддя);

5) іменники – назви просторових понять та їхніх різновидів: *байра́к**у**, ва́л**у**, лима́н**у**, лу́г**у**, майда́н**у**, то́к**у**; все́світ**у**, ри́нг**у**, ро́в**у**, сві́т**у**, сте́п**у**, ури́вк**у**, я́р**у**; кра́**ю**, небокра́**ю**, руча́**ю***, але: *горб**á**, ху́тор**а***.

До цієї групи належать також назви різних споруд і будинків, зокрема й військових, приміщень та їхніх частин, різних просторових комунікацій: *бастіо́н**у**, буди́нк**у**, вігва́м**у**, вокза́л**у**, гуртожитк**у**, ґа́нк**у**, да́х**у**, завóд**у**, за́л**у**, за́мк**у**, інтерна́т**у**, кана́л**у**, коридо́р**у**, метрополіте́н**у**, мо́л**у**, му́р**у**, пала́ц**у**, парапе́т**у**, підва́л**у**, пло́т**у**, по́верх**у**, порта́л**у**, приту́лк**у**, сара́**ю**, ти́н**у**, універма́г**у**, фаса́д**у**, фільва́рк**у**, чу́м**у**, ши́нк**у**, шта́б**у***, але (переважно з наголосом на закінченні): *бліндаж**á**, гараж**á**, куреня́**, *млин**á**, саж**á**, хлів**á***; обидва закінчення – **-а** (**-я**) та **-у** (**-ю**) – мають іменники: *мост**á*** (конкретний предмет) і *мо́ст**у*** (цілісність), подібно: *парка́н**á*** і *парка́н**у**, плот**á*** і *пло́т**у**, стол**á*** і *сто́л**у***.

До просторових реалій належать і назви річок (крім зазначених у пп. «й» п. 2 ч. 5 цього параграфа), озер, гір, островів, півостровів, країн, областей та ін.: *Бу́г**у**, Га́нг**у**, До́н**у**, Дуна́**ю**, Ни́л**у**, Ре́йн**у**, Се́йм**у**, Сти́р**у**, Стри́**ю**; Байка́л**у**; Алта́**ю**, Ельбру́с**у**, Памі́р**у**, Ура́л**у**; Кі́пр**у**, Кри́т**у**, Ро́дос**у**; Алжи́р**у**, Афганіста́н**у**, Ватика́н**у**, Єги́пт**у**, Іра́к**у**, Ірáн**у**, Китá**ю**, Тайва́н**ю**; Гонко́нг**у**, Донба́с**у**, Ельза́с**у**, Кавка́з**у**, Карábáх**у**, Мікело́н**у**, Сен-П'є́р**у**, Сиби́р**у***.

Примітка. Закінчення **-а** (**-я**) та **-у** (**-ю**) виконує розрізнювальну функцію в деяких іменниках: *Алжи́р**а**, Ри́м**а**, Туні́с**а*** (місто) і *Алжи́р**у**, Ри́м**у**, Туні́с**у*** (країна), *Нью-Йо́рк**а*** (місто) і *Нью-Йо́рк**у*** (штат);

6) речовинні іменники: *азо́т**у**, асфа́льт**у**, бальза́м**у**, бо́р**у**, борщ**у́**, бро́м**у**, во́ск**у**, га́с**у**, гі́пс**у**, грані́т**у**, йо́д**у**, ква́с**у**, льо́д**у**, ме́д**у**, піск**у́**, плазміноге́н**у**, по́рох**у**, спи́рт**у**, фібриноге́н**у**; алюмі́ні**ю**, во́дн**ю**, вуглец**ю́**, ки́сн**ю**, ма́гні**ю**, ра́ді**ю**, та́лі**ю**, ту́лі**ю***, але: *білк**á**, хлі́б**а*** (конкретний об'єкт);

7) більшість складних безсуфіксних слів (крім назв істот): *водого́н**у**, вододі́л**у**, газого́н**у**, живо́пис**у**, живопло́т**у**, манускри́пт**у**, родово́д**у**, руко́пис**у**, суходо́л**у***, але: *електрово́з**а**, пароплáв**а***;

8) назви населених пунктів (крім зазначених у пп. «й» п. 2 ч. 5 цього параграфа): *Амстердáм**у**, Гóмел**ю**, Ліверпýл**ю**, Лóндон**у**, Мадрúд**у**, Парúж**у**, Чорнóбил**ю***.

Примітка. Ці іменники можуть мати і варіантне закінчення **-а** (**-я**): *Амстердáм**а**, Гóмел**я**, Ліверпýл**я**, Лóндон**а**, Мадрúд**а**, Парúж**а**, Чорнóбил**я***;

9) більшість префіксальних іменників із різними значеннями (крім назв істот): *вúбо**ю**, вúпадк**у**, вúслов**у**, відбóю, вíдгук**у**, заробíтк**у**, зáпис**у**, затóр**у**, пóбут**у**, пóштовх**у**, прибýтк**у**, приклáд**у**, сувó**ю**,ýсміх**у**,ýспіх**у***.

Примітка. У низці іменників вибір закінчення залежить від значення слова: *áкт**а*** (документ) – *áкт**у*** (дія), *алмáз**а*** (коштовний камінь) – *алмáз**у*** (мінерал), *апарáт**а*** (прилад) – *апарáт**у*** (установа), *бáл**а*** (одиниця вимірювання) – *бáл**у*** (святковий вечір), *блóк**а*** (частина споруди, машини) – *блóк**у*** (об'єднання держав), *бóр**а*** (свердло) – *бóр**у*** (хімічний елемент), *бóрт**а*** (край одягу, посуду) – *бóрт**у*** (судно), *булáт**а*** (зброя) – *булáт**у*** (сталь), *вáл**а*** (деталь машини) – *вáл**у*** (насип), *дзвóн**а*** (інструмент) – *дзвóн**у*** (звук), *Дýх**а*** (одна з іпостасей Святої Трійці в християнстві) / *дýх**а*** (безплотна надприродна істота) – *дýх**у*** (внутрішній стан людини), *елемéнт**а*** (конкретне) – *елемéнт**у*** (абстрактне), *звýк**а*** (термін) – *звýк**у*** (процес), *імéйл**а*** (поштова електронна скринька) – *імéйл**у*** (система електронної пошти), *інструмéнт**а*** (одиничне) – *інструмéнт**у*** (збірне), *кáмен**я*** (одиничне) – *кáмен**ю*** (збірне), *клúн**а*** (предмет) – *клúн**у*** (просторове поняття), *кóрпус**а*** (тулуб) – *кóрпус**у*** (сукупне), *лист**á*** (одиничне) – *лúст**у*** (збірне), *листопáд**а*** (місяць) – *листопáд**у*** (процес), *óрган**а*** (частина тіла) – *óрган**у*** (установа), *оригінáл**а*** (особа) – *оригінáл**у*** (документ), *папéр**а*** (документ) – *папéр**у*** (матеріал), *пóтяг**а*** (поїзд) – *пóтяг**у*** (почуття), *пóяс**а*** (предмет) – *пóяс**у*** (просторове поняття), *придáтк**а*** (відросток) – *придáтк**у*** (додаток), *рахýнк**а*** (документ) – *рахýнк**у*** (дія), *сóняшник**а*** (рослина) – *сóняшник**у*** (насіння), *стáн**а*** (технічний термін) – *стáн**у*** (музичний термін), *телефóн**а*** (апарат) – *телефóн**у*** (вид зв'язку), *тéрмін**а*** (слово) – *тéрмін**у*** (строк), *фáктор**а*** (маклер) – *фáктор**у*** (чинник), *фенóмен**а*** (особа) – *фенóмен**у*** (явище), *шаблóн**а*** (пристрій; кресленик) – *шаблóн**у*** (зразок) та ін.

§ 83. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-ові**, **-еві** (**-єві**), **-у** (**-ю**):

1) закінчення **-ові** (у твердій групі), **-еві** (у мішаній групі та в м'якій після букви на позначення приголосного), **-єві** (у м'якій групі після букви на позначення голосного та апострофа) мають іменники чоловічого роду (за винятком зазначених у пп. «б» п. 2 ч. 1 цього параграфа): *бáтьк**ові**, будúнк**ові**, бýк**ові**, дирéктор**ові**, дíд**ові**, дрóт**ові**, запáс**ові**, кúлим**ові**, мáйстр**ові**, набóр**ові**, палáц**ові**, Петрó**ві**, побратúм**ові**, працівник**óві**, сúн**ові**, тáт**ові**; вéлетн**еві**, дощ**éві**, журавл**éві**, кáмен**еві**, плáч**éві**, плащ**éві**, пнéві, секретарéві, товáриш**еві**, шахтарéві; гáєві, добрóдієві, крáєві, Сергíєві, солов'**є́ві*** та ін.

Ці іменники набувають і закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі): *будúнк**у**, бýк**у**, дирéктор**у**, дрóт**у**, запáс**у**, кúлим**у**, мáйстр**у**, палáц**у**, Петрý; вéлетн**ю**, Вітáл**ію**, гá**ю**, журавл**ю́**, кáмен**ю**, крá**ю**, солов'**ю́***.

Примітка. Коли в тексті вжито поряд кілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень потрібно спочатку використовувати закінчення **-ові**, **-еві** (**-єві**), а тоді – **-у** (**-ю**): *Леонíд**ові***

Миколáйовичу Куцéнку, Симонéнкові Олéсю Андрíйовичу, добрóдієві бригадúру, пáнові капітáну.

Варіантні закінчення **-ові** та **-у** мають іменники середнього роду із суфіксом **-к-**, що позначають недорослих істот: *дитя́ткові – дитя́тку, лоша́ткові – лоша́тку, немовля́ткові – немовля́тку, порося́ткові – порося́тку, теля́ткові – теля́тку, ягня́ткові – ягня́тку* та ін.;

2) закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

а) іменники середнього роду: *мíсту, свя́ту, селу́; прíзвищу; знаря́ддю, облúччю, піддáшшю, роздорíжжю, сéрцю, сóнцю, умíнню*.

У деяких іменниках середнього роду можливі варіантні закінчення **-у**, **-ю** та **-ові**, **-еві**: *лúху – лúхові, мíсту – мíстові, óзеру – óзерові, сéрцю – сéрцеві*;

б) іменники чоловічого роду на **-ів** (**-їв**), **-ов**, **-ев** (**-єв**); **-ин**: *Львів – Львóву, óстрів – óстрову, рів – рóву, Хáрків – Хáркову; Кúїв – Кúєву, Миколáїв – Миколáєву; Мáмонтов – Мáмонтову; Батýрин – Батýрину, Лебединý – Лебединýу*.

Примітка. У прізвищах на зразок *Василúшин, Волóшин, Семенúшин, Яковúшин, Ільїн* можливі варіантні закінчення **-у** та **-ові**: *Василúшину – Василúшинові, Волóшину – Волóшинові, Михайлúшину – Михайлúшинові, Семенúшину – Семенúшинові, Степанúшину – Степанúшинові, Яковúшину – Яковúшинові, Ільїну́ – Ільїнóві* та ін.

§ 84. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку однини іменники II відміни мають форму, однакову з формою родового або називного відмінка:

1) омонімічну з формою родового відмінка мають усі іменники чоловічого роду – назви істот, а також найменування персоніфікованих явищ: *будівника́, доповíдача́, коня́, хлóпця; Вíтра, Морóза*;

2) усі іменники – назви неістот чоловічого роду, а також іменники середнього роду в знахідному відмінку мають ту саму форму, що й у називному: *будúнок, декрéт, інститýт, колектúв, міст, нарóд, полк, сон, стиль, стіл, ячмíнь; корíння, мíсто, мíсце, мóре, селó*.

Примітка. Деякі конкретні іменники чоловічого роду, переважно назви побутових предметів, дерев, документів та ін., можуть мати варіантні форми, спільні з формами або називного, або родового відмінків: (уклав) *акт* і *áкта*, (вивчив) *вірш* і *вíрша*, (розгорнув) *довíдник* і *довíдника*, (зрізав) *дуб* і *дýба*, (написав) *лист* і *листá*, (узяв) *ніж* і *ножá*, (поклав) *олівéць* і *олівця́*, (подарував) *пéрстень* і *пéрня*, (поставив) *плуг* і *плýга*.

§ 85. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-ом**, **-ем** (**-єм**) і **-ям**, **-им**:

1) закінчення **-ом** мають усі іменники чоловічого та середнього роду твердої групи, **-ем** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-єм**) –

іменники чоловічого та середнього роду мішаної та м'якої груп (крім іменників середнього роду з кінцевим **-я**): *ма́йстр**ом**, мі́ст**ом**, працівник**о́м**, сел**о́м**; бійц**е́м**, кобзар**е́м**, кон**е́м**, кущ**е́м**, мі́ц**ем**, мо́р**ем**, ноже́**м**, плече́**м**, прі́звищ**ем**, секретар**е́м**, слухач**е́м**; пирі**є́м**, ро́**єм**, солов'**є́м**, урожа́**єм**; Багрі**є́м**, Кубл**іє́м**, Червон**іє́м***;

2) закінчення **-ям** мають усі іменники середнього роду на **-я**: *ворожі́нн**ям**, життя́**м**, змага́нн**ям**, знаря́дд**ям**, кі́лл**ям**, лі́ст**ям**, лу́б'**ям**, обли́ччя**м**, підда́шш**ям**, пі́р'**ям**, роздорі́жж**ям**, уміннями, ща́ст**ям***;

3) закінчення **-им** мають в орудному відмінку:

а) іменники – прізвища чоловічого роду твердої групи на **-ов**, **-ев** (**-єв**), **-ів** (**-їв**), **-ин**, **-ін** (**-їн**): *Ду́бов**им**, Зве́гінцев**им**, Ковале́в**им*** (від *Ковалі́в*), *Ле́син**им**, Ільїн**и́м***.

Неслов'янські прізвища, які закінчуються на **-ов**, **-ин**, **-ін**, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Бю́лов**ом**, Да́рвін**ом**, Ке́львін**ом**, Ча́плін**ом***.

Примітка. Прізвища на -**ин** (-**анин**, -**янин**), які походять від назв осіб за етнічною належністю або місцем проживання, в орудному відмінку однини набувають закінчення **-ом**: *Воло́шин**ом**, Лучка́нин**ом**, Литвин**о́м**, Туря́нин**ом*** та ін.;

б) іменники – географічні назви середнього роду із суфіксами присвійності **-ов-**, **-ев-** (**-єв-**), **-ин-** (**-їн-**), що відмінюються як прикметники: *Барві́нкове – Барві́нков**им**, Сва́тове – Сва́тов**им**, Котел**е́ве** – Котел**е́в**им, Горо́шине – Горо́шин**им***.

Іменники – географічні назви чоловічого та середнього роду із суфіксами **-ов**, **-ев** (**-єв**), **-ів** (**-їв**), **-ин**, **-ін** (**-їн**), що не відмінюються як прикметники, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Ха́ркове**м**, Ки́єв**ом**, Козя́тин**ом**, Лебедин**о́м**, Пиря́тин**ом**, Свято́шин**ом**, Яготин**о́м***.

§ 86. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-і** (**-ї**), **-ові**, **-еві** (**-єві**), **-у** (**-ю**):

1) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-ї**) мають:

а) іменники чоловічого роду (переважно безсуфіксні) – назви неістот: *на ду́б**і**, на мі́ся**ці**, на по́верс**і**, на поро́з**і**, на столі́, на язиці́; по асфа́льт**і**; при бе́рез**і**, при столі́; в а́кт**і**, в ду́с**і**; у байра́ц**і**, у ґру́нт**і**, у декре́т**і**, у комп'ю́тер**і**, у телефо́н**і***.

Примітка. Деякі іменники цього зразка можуть мати варіантні закінчення **-і** (**-ї**) та **-у** (**-ю**), що залежить від місця наголосу в слові: *на льо́д**і** – на льоду́, на ро́д**і** – на роду́, на ста́в**і** – на ставу́, на то́рз**і** – на торгу́; у га́ї – у гаю́, у кра́ї – у краю́*;

б) іменники середнього роду твердої групи (без суфікса **-к-**), а також мішаної та м'якої груп: *на обли́ччі, на письмі́, на підда́шші, на плечі́, на*

роздорі́жжі; по заве́ршенні; при зга́рищі, при мо́рі, при узбі́ччі; в о́зері; у го́рі, у мі́сті, у навча́нні, у прі́звищі, у селі́, у сло́ві;

2) закінчення **-у** (після букви на позначення голосного – **-ю**) мають:

а) іменники чоловічого та середнього роду твердої групи із суфіксами **-к**, **-ак**, **-ик**, **-ок**, **-к-**(-о), **-еньк-**, **-ечк-** (**-ечок-**), **-ищ-** – назви неістот: *на держак**у́**, на літак**у́**; на до́щик**у**; на мішк**у́**, при підрахун́к**у**, у буди́нк**у**, у гуртк**у́**, у ставк**у́**; на лі́жк**у**, на яє́чк**у**, у ві́йськ**у**; при ба́теньк**у**; у місте́чк**у**, у горще́чк**у**; по гори́щ**у***.

Наявні також і варіантні форми з **-ові**: *на* / *по* / *при* / *у держак**о́ві**, на* / *по* / *при* / *у літак**о́ві**, на* / *по* / *при* / *у буди́нк**ові**, на* / *по* / *при* / *у лі́жк**ові* та ін.;

б) іменники чоловічого роду односкладових основ із закінченням **-у** (**-ю**) в родовому відмінку, якщо наголос у місцевому відмінку переходить з основи на закінчення: *на льод**у́**, на сніг**у́**, на шлях**у́**; по дах**у́**; у сок**у́**, у степ**у́**, у яр**у́**, у бо**ю́**, у га**ю́***.

Примітка 1. Із прийменником **по** деякі іменники набувають варіантних закінчень **-у** (**-ю**) та **-і** (**-ї**): *по Дніпр**у́*** і *по Дніпр**і́**, по мі́ст**у*** і *по мі́ст**і**, по обли́ччю* і *по обли́ччі**, по о́зер**у*** і *по о́зер**і**, по по́л**ю*** і *по по́л**і**, по сел**у́*** і *по сел**і́***; на позначення часу вживається переважно закінчення **-і** (**-ї**): *по зако́нченні, по обі́д**і***.

Примітка 2. Із прийменниками **в** (**у**) деякі іменники також набувають варіантних закінчень **-у** (**-ю**) та **-і** (**-ї**): *у по́тяг**у*** й *у по́тяз**і***;

3) закінчення **-ові** у твердій групі, **-еві** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-єві**) у м'якій та мішаній групах мають:

а) іменники чоловічого роду – переважно назви істот: *на* / *при ба́тьк**ові**, на* / *при лісник**о́ві**; на* / *при вчи́тел**еві**, на* / *при коне́**ві**, на* / *при това́риш**еві**; на* / *при воді́**єві***;

б) іменники середнього роду твердої групи із суфіксом **-к-** (назви недорослих істот): *на дитя́тк**ові**, на левеня́тк**ові**, на немовля́тк**ові**, на теля́тк**ові**, на хлоп'я́тк**ові**, на яструб'я́тк**ові***.

Примітка 1. Іменники чоловічого роду твердої групи з основою на **-г**, **-к**, **-х**, безсуфіксні та із закінченням **-о** – назви осіб, а також іменники середнього роду із суфіксами зі значенням пестливості – назви істот, ужиті з прийменниками **на**, **у** (**в**), **по**, **при**, поряд із закінченнями **-ові**, **-еві** (**-єві**) мають і варіантні закінчення **-у** (**-ю**): *на ба́тьк**ові*** і *на ба́тьк**у**, при працівник**о́ві*** і *на працівник**у́**, на чумак**о́ві*** і *на чумак**у́**, на дитя́тк**ові*** і *на дитя́тк**у**, на теля́тк**ові*** і *по теля́тк**у***.

Іменники чоловічого роду – назви істот (не осіб) мають поряд із закінченнями **-ові**, **-еві** (**-єві**) й закінчення **-і** (**-ї**): *на зві́р**ові*** і *на зві́р**і**, на кит**о́ві*** і *на кит**і́**, на осл**о́ві*** і *на осл**і́**, на ти́гр**ові*** і *на ти́гр**і**; на вуж**е́ві*** і *на вуж**і́**, на коне́**ві*** і *на кон**і́**, на ло́с**еві*** і *на ло́с**і**; на бугає́**ві*** і *на бугаї́*; **-ові** та **-у** – переважно в іменниках з основою на **-к**: *на борсук**о́ві*** і *на борсук**у́**; на віслюк**о́ві*** і *на віслюк**у́**; на во́вк**ові*** і *на во́вк**у***; *на вояк**о́ві*** і *на вояк**у́***.

Примітка 2. Із прийменником **по** іменники набувають варіантних закінчень **-ові**, **-еві** (**-єві**) та **-у** (**-ю**): *по во́вк**ові*** і *по во́вк**у**, по ле́в**ові*** і *по ле́в**у**; по бугає́**ві*** і *по буга**ю́**, по за́йц**еві*** і *по за́йц**ю**; по вуже́**ві*** і *по вужу́*.

Примітка 3. Окремі іменники – назви осіб чоловічого роду, ужиті з прийменниками **на**, **у** (**в**), **по**, **при**, мають три варіанти закінчень: **-ові**, **-у**, **-і** – у твердій групі, а в м'якій і

мішаній групах – **-еві** (**-єві**), **-у** (**-ю**), **-і** (**-ї**): *на / у (в) / по / при капіта́н**ові**, капіта́н**у**, капіта́н**і**; на / у (в) / по / при прем'є́р-міні́стр**ові**, прем'є́р-міні́стр**у**, прем'є́р-міні́стр**і**; на / у (в) / по / при профе́сор**ові**, профе́сор**у**, профе́сор**і**; на / у (в) / по / при студе́нт**ові**, студе́нт**у**, студе́нт**і**; на / у (в) / по / при учи́тел**еві**, учи́тел**ю**, учи́тел**і**; на / у (в) / по / при носі́**єві**, носі**ю**, носі**ї**; на / у (в) / по / при не́бо́ж**еві**, не́бо́ж**у**, не́бо́ж**і**; на / у (в) / по / при това́риш**еві**, това́ришу, това́риш**і**; на / у (в) / по / при читач**е́ві**, читач**у́**, читач**і́**.*

§ 87. Кличний відмінок

1. Іменники II відміни в кличному відмінку закінчуються на **-у** (**-ю**), **-е**:

1) закінчення **-у** мають іменники твердої групи, зокрема із суфіксами **-ик**, **-ок**, **-к-**(-о), іншомовні імена з основою на **г**, **к**, **х** і деякі іменники мішаної групи з основою на шиплячий приголосний (крім **ж**): *Пе́трик**у**, робітник**у́*** (і *робітни́ч**е***), *си́нк**у**, ба́тьк**у**, Іва́нк**у**; пого́ничу, слуха́ч**у**, това́ришу; Лю́двіг**у**, Дже́к**у**, Жа́к**у**, Фрі́дріх**у***, а також іменники *ді́д**у**, си́н**у**, та́т**у***;

2) закінчення **-ю** мають іменники м'якої групи: *Вітал**ю**, вчи́тел**ю**, Гри́ц**ю**, кра́**ю**, лі́кар**ю**, мі́сяц**ю**, розма́**ю**, я́сен**ю***;

3) закінчення **-е** мають безсуфіксні іменники твердої групи, іменники м'якої групи із суфіксом **-ець** і деякі іменники мішаної групи, зокрема власні назви з основою на **ж**, **ч**, **ш**, **дж** і загальні назви з основою на **р**, **ж**: *Богда́н**е**, Бо́ж**е**, го́луб**е**, дру́ж**е**, коза́ч**е**, мо́ст**е**, о́рл**е**, па́н**е**, Оле́ж**е*** (й *Оле́г**у***), *Пе́тр**е**, по́сл**е**, со́кол**е**, Степа́н**е**, чума́ч**е**; же́нч**е*** (від *жнець*), *кра́вч**е**, моло́дч**е**, хло́пч**е**, ше́вч**е*** (але переважно: *бійц**ю́**, украї́нц**ю**, умі́льц**ю*** та ін.); *Джо́рдж**е**, До́вбуш**е**; гусля́р**е**, ма́ля́р**е**, тесля́р**е**, школя́р**е**; сто́рож**е***.

В окремих іменниках можливі варіанти: *повста́нц**ю*** і *повста́нч**е***, *умі́льц**ю*** і *умі́льч**е***;

4) закінчення **-е** мають прізвища прикметникового походження на **-ів** (**-їв**), **-ов**, **-ев** (**-єв**), **-ин**, **-ін** (**-їн**), такі як *Королє́в**е**, Рома́нов**е**, Що́голев**е**, Гліб**ове**, Гуля́єв**е**, Чугу́єв**е**, Романи́шин**е**, Степани́шин**е*** та ін.; можливі також варіантні форми, спільні з називним відмінком: *Рома́нів, Чугу́їв, Королі́в, Що́голів, Гліб**ов**, Гуля́єв, Романи́шин, Степани́шин*.

Географічні назви, до складу яких уходять зазначені суфікси, мають у кличному відмінку закінчення **-е**: *Льво́в**е**, Ки́єв**е**, Лебеди́н**е***.

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму кличного відмінка мають обидва слова: *добро́ді**ю** бригади́р**е**, па́н**е** лейтена́нт**е***.

Примітка 2. У звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форми кличного відмінка набувають і загальна назва, і власне ім'я: *бра́т**е** Пе́тр**е**, дру́ж**е** Гри́ц**ю**, коле́г**о** Степа́н**е**, лі́кар**ю** І́гор**ю**, па́н**е** Вітал**ю**, побрати́м**е** Іва́н**е***.

Примітка 3. У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форми кличного відмінка набувають і загальна назва, і прізвище: *дру́ж**е** Макси́менк**у**; коле́г**о** Онищук**у́**, па́н**е** Кова́л**ю***; можливі також поєднання форми кличного відмінка іменника – загальної назви та форми кличного відмінка прізвища, однакової з формою називного відмінка: *дру́ж**е** Макси́менк**о**; коле́г**о** Онищу́к, па́н**е** Кова́ль*.

Примітка 4. У звертаннях, що складаються з двох власних назв – імені та по батькові, обидва слова мають закінчення кличного відмінка*: Володи́мире Хомичу́, Пе́тре Кузьмичу́, Яросла́ве Андрі́йовичу*.

Примітка 5. Іменники *гер, сер, сір* мають форму кличного відмінка, омонімічну з називним відмінком: *гер, сер, сір*.

Примітка 6. Іменник *Госпо́дь* у кличному відмінку має форму *Го́спод**и***; іменник *Христо́с* може мати варіантні форми кличного відмінка: *Хри́сте, Христе́*, рідко *Христо́се*.

4.3.1.1.2.2. Множина

§ 88. Називний відмінок

1. У називному відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-и**, **-і** (**-ї**), **-а** (**-я**):

1) закінчення **-и** мають усі іменники чоловічого роду твердої групи: *батьк**и́**, берег**и́**, горо́д**и**, директор**и́**, завод**и**, клас**и**, ліс**и́**, працівник**и́**, футля́р**и***, але *дру́з**і***.

Примітка. Іменники чоловічого роду із суфіксами **-анин** (**-янин**), **-ин**, **-їн** у множині втрачають **-ин** (**-ін**): *громадя́н**и**, кия́н**и**, львів'я́н**и**, селя́н**и**; болга́р**и**, тата́р**и**; хазя́**ї*** (*хазяї́н**и́***), але: *грузи́н**и**, осети́н**и**, ру́си́н**и***;

2) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-ї**) мають іменники чоловічого роду м'якої та мішаної груп, а також деякі іменники середнього роду: *ве́летн**і**, геро́**ї**, ковал**і́**, купц**і́**, лікар**і́**, о́бр**ії**, пазур**і́*** (і *па́зур**и***), *секретар**і́**, солов'**ї́**, тесляр**і́**, школяр**і́**; нож**і́**, слухач**і́**, товариш**і́**; о́ч**і*** (зрідка *ві́ч**і***), *пле́ч**і***.

Примітка 1. Іменники чоловічого роду із числівниками **два**, **три**, **чотири** мають закінчення **-и**, **-і** (**-ї**): *два хло́пц**і**, три робітник**и́**, чоти́ри слухач**і́**, два водії́*.

Примітка 2. В урочистому мовленні замість форми множини слова *брат – брати́* вживають форму збірності *бра́тт**я*** (зрідка – *брато́**ве***);

3) закінчення **-а** (у твердій і мішаній групах), **-я** (у м'якій групі) мають усі іменники середнього роду: *де́н**а*** (від *дн**о***), *міст**а́**, пе́р**а**, стреме́н**а**; при́звищ**а**, у́рвищ**а**; мор**я́**, обли́ччя, підда́шш**я**, пол**я́**, прислі́в'**я**, роздорі́жж**я**, уми́нн**я***.

Декілька іменників чоловічого роду другої відміни мають у називному відмінку множини варіантні закінчення **-и** та **-а**: *ву́с**и** – ву́с**а**, ґрунт**и́** –* заст. *ґрунт**а́*** (збірне), *рукави́ – рука́в**а**, хліб**и́** – хліб**а́*** (збірне), але тільки *ві́вс**а***.

Примітка. Іменник **Госпо́дь** форм множини не має.

§ 89. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-ів** (**-їв**), нульове закінчення та **-ей**:

1) закінчення **-ів** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їв**) мають іменники чоловічого роду та іменники середнього роду на **-е**, **-я**: *батьк**і́в**, берег**і́в**, ва́т**ів**, во́льт**ів**, геро́**їв**, гра́м**ів**, дру́з**ів**, дощ**і́в**, захисник**і́в**,*

*ме́тр**ів**, о́бр**їв**, о́м**ів**, пі́дпис**ів**, робітник**і́в**, солда́т**ів**, солов**’їв**, степ**і́в**, тат**і́в*** (множина *тат**ú***) і *та́т**ів*** (множина *та́т**и***), *школяр**і́в**; верхів**’їв**, відкритт**і́в**, життт**і́в**, міжгір**’їв**, мор**і́в**, подві́р**’їв**, пол**і́в**, покритт**і́в**, почутт**і́в**, прислі́в**’їв***.

Примітка. Невелика група іменників чоловічого роду має і нульове закінчення (основу): *ва́т**ів*** (*ват*), *кілова́т**ів*** (*кілова́т*), *чо́бот**ів*** (*чобі́т*), а також у сполученні із числівниками: *сто раз* (і *раз**і́в***), але: *дн**ів** сім, раз**і́в** сто; чолові́к сім* і *сім чолові́к*, тобто ‘сім осіб’, але: *сім чолові́к**і́в*** – ‘сім осіб чоловічої статі’, *чолові́к із двісті*, а також ті іменники, що втрачають у множині суфікси **-ин**, **-їн**: *болга́р, громадя́н, селя́н, тата́р,* але: *вірме́н**ів**, грузи́н**ів**, осети́н**ів***;

2) нульове закінчення мають усі іменники середнього роду на **-о**, **-е** та більшість іменників на **-я**: *бажа́нь, болі́т, вага́нь, верхові́ть, весі́ль, ві́дер, ві́кон, доліт, завда́нь, засі́дань, кіл, кі́лець, коліс, місць, озе́р, обли́ч, пальт, пита́нь, піддаш, покликання, поло́тен, прізвищ, роздоріж, серде́ць* (і *серць*), *сіл, слів, сприйня́ть, уміння, ху́тер, яєць,* але: *мор**і́в**, пол**і́в*** (рідко *піль*) та ін.

Примітка. У разі збігу двох приголосних кінця основи між ними з’являються голосні **о** або **е**: *ві́к**о**н, па́с**о**м, су́к**о**нь; болі́т**е**ць, ві́д**е**р, вікó**н**ець, га́с**е**л, д**е**н* (від *дно*), *кі́л**е**ць, озе́р**е**ць* (*озер**е́**ць*), *ре́б**е**р*;

3) закінчення **-ей** мають деякі іменники чоловічого роду: *го́ст**е́й**, ко́н**ей*** і середнього роду: *оч**е́й**, плеч**е́й*** (і *пліч*).

§ 90. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку множини іменники чоловічого та середнього роду ІІ відміни мають закінчення **-ам** (у твердій і мішаній групах) і **-ям** (у м’якій групі): *батьк**а́м**, працівник**а́м**, слухач**а́м**, тракторá**м**; колі́н**ам**, міст**а́м**, прізвищ**ам**, се́л**ам**; лікаря́**м**, моря́**м**, о́бр**ям**, поля́**м**, шахтаря́**м**;* а також *бажа́нн**ям**, дру́з**ям**, місця́**м**, обли́ччя**м**, пита́нн**ям**, піддáшш**ям**, роздоріжж**ям**, узви́шш**ям***.

§ 91. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку множини іменники ІІ відміни мають омонімічну форму або з називним, або з родовим відмінком множини:

1) іменники на позначення істот мають закінчення, омонімічне з родовим відмінком множини: *вчител**і́в**, геро́**їв**, кравц**і́в**, лікар**і́в**, о́лен**ів**, працівник**і́в**, хрущ**і́в***, але: *пітú у гвардíйц**і**, перейтú в робітник**ú***.

Примітка. Назви деяких свійських тварин мають переважно форму, однакову з родовим відмінком: *вол**і́в*** (і *вол**ú***), *ко́н**ей*** (і *ко́н**і***), *порося́т**ок*** (і *порося́тк**а***);

2) усі іменники на позначення неістот мають форму, омонімічну з називним відмінком множини: *берег**ú**, трактор**ú**; вантажі́, олівці́; міст**á**, се́лищ**а**; моря́, обли́ччя, поля́, узви́шшя*.

§ 92. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку множини іменники ІІ відміни мають закінчення **-ами**, **-ями**, **-ми**:

1) закінчення **-ами** (у твердій та мішаній групах), **-ями** (у м'якій групі) мають іменники чоловічого і середнього роду: *берег**а́ми**, працівник**а́ми**, товариш**а́ми**, тракторі**а́ми**; ву́х**ами**, міст**а́ми**, пріз́вищ**ами**, се́л**ами**, я́вищ**ами**; коваля́**ми**, лікаря́**ми**, шахтаря́**ми**; знаря́дд**ями**, місця́**ми**, обли́ччя**ми**, поля́**ми**, роздоріжж**ями**, узви́шш**ями***;

2) закінчення **-ми** (паралельно з формами на **-ами**, **-ями**) мають іменники чоловічого і середнього роду: *гі́стьм**и́*** (і *го́стя́**ми***), *кі́ньм**и*** (і *ко́ня́**ми***), *чобітьм**и́*** (і *чобо́т**ями**, чо́бот**ами***); *коліньм**и*** (і *коліна́**ми***), *колісьм**и*** (і *коле́с**ами***), *кри́льм**и́*** (і *кри́л**ами***).

Примітка. Іменники середннього роду **о́ко**, **плече́** мають в орудному відмінку множини закінчення **-има**: *очи́**ма**, плечи́**ма***.

§ 93. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку множини іменники чоловічого та середнього роду мають закінчення **-ах** (у твердій та мішаній групах), **-ях** (у м'якій групі): *на дуб**а́х**, на працівник**а́х**, у горизо́нт**ах**, в озе́р**ах**, у календар**я́х**; по ліс**а́х**, при берег**а́х**, при стол**а́х**, у се́лищ**ах**; на вчител**я́х**, на шахтар**я́х**, на чо́бот**ах*** (*чобо́т**ях***); *на місц**я́х**, на обли́ччя**х**, на роздоріжж**ях**, на узви́шш**ях**; по буди́нк**ах**, по міст**а́х**, по се́л**ах**, по га**я́х**, по о́бр**іях***.

§ 94. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку множини іменники ІІ відміни мають форму, омонімічну з називним: *брат**и́**, працівник**и́**; діяч**і́**, товариш**і́**; о́бр**ії**, учител**і́**, лікар**і́**; моря́**, поля́**, се́л**а***.

У поетичному та урочистому мовленні використовують форми на зразок *брат**о́ве**, пан**о́ве**, сват**о́ве***.

4.3.1.1.3. ІІІ відміна

§ 95. Однина

1. У родовому та давальному відмінках однини іменники ІІІ відміни мають закінчення **-і**: *вані́л**і**, га́луз**і**, гера́н**і**, гі́дност**і**, кро́в**і**, любо́в**і**, мо́ц**і**, незале́жност**і**, не́хворощ**і**, но́ч**і**, о́сен**і**, о́с**і**, по́дорож**і**, при́язн**і**, ре́ч**і**, со́л**і**, ста́л**і**, су́міш**і**, ті́н**і**, фа́льш**і**, флане́л**і**, хоро́брост**і**; Бе́ршад**і**, Оболо́н**і**, Ру́с**і́**, У́ман**і***.

Примітка 1. Іменники на **-ть** після букви на позначення приголосного, а також слова **кров**, **любо́в**, **о́сінь**, **сіль**, **Білору́сь**, **Русь** у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення **-и**: *гі́дност**и**, незале́жност**и**, ра́дост**и**, сме́рт**и**, че́ст**и**, хоро́брост**и**; кро́в**и**, любо́в**и**, о́сен**и**, со́л**и**; Білору́с**и**, Ру́с**и́***.

Примітка 2. Форми непрямих відмінків від іменників, що позначають абстрактні поняття простору: *височи́нь, глибочи́нь, далечи́нь, широчи́нь*, крім знахідного та орудного, уживають зрідка; їх замінюють відповідні словоформи із суфіксом **-ин-**(-а): *височина́, глибочина́, широчина́*.

2. У знахідному відмінку однини іменники цієї відміни мають форму, однакову з називним відмінком.

3. В орудному відмінку однини іменники цієї відміни набувають закінчення **-ю**:

1) якщо наприкінці основи іменника є один приголосний (крім губного та **р**), то після голосного перед закінченням цей приголосний подовжується (на письмі відповідна буква подвоюється): *вани́ллю, височи́нню, ві́ссю, га́луззю, гера́нню, мі́ддю, мі́ццю, ні́ччю, по́дорожжю, сі́ллю, су́мішшю, ті́нню; Бе́ршаддю, Оболо́нню, Ру́ссю, У́манню*;

2) якщо наприкінці основи іменника є сполучення приголосних або губний (**б**, **п**, **в**, **м**, **ф**), а також **р**, **шч** (буква **щ**), то подовження не відбувається: *ве́рф'ю, гі́дністю, жо́вчю, кро́в'ю, любо́в'ю, ма́тір'ю, незале́жністю, не́хворощю, при́язню, ра́дістю, я́кістю*.

4. У місцевому відмінку однини вживаємо закінчення **-і**: *у га́лузі, у до́повіді, у по́дорожі, у ра́дості, у со́лі, у ті́ні, на о́сі, у свідо́мості; в У́мані, на Оболо́ні, на Ру́сі́, у Бе́ршаді*.

5. У кличному відмінку, що вживається переважно в поезії, іменники цієї відміни мають закінчення **-е**: *любо́ве, но́че, ра́досте, сме́рте, У́мане*.

§ 96. Множина

1. У називному, знахідному та кличному відмінках множини іменники ІІІ відміни мають закінчення **-і**: *ві́дповіді, ві́сті, но́чі, о́сі, по́дорожі, су́міші, ті́ні*.

2. У родовому відмінку множини вживаємо закінчення **-ей**: *відо́мостей, ві́дповідей, вісте́й, га́лузей, гера́ней, до́повідей, ноче́й, областе́й, осе́й, по́дорожей, су́мішей, ті́ней*.

3. У давальному відмінку множини вживаємо закінчення **-ям** (після шиплячого – **-ам**): *ві́дповідям, ві́стям, гера́ням, о́сям, ті́ням; ноча́м, по́дорожам, су́мішам*.

4. В орудному відмінку множини вживаємо закінчення **-ями** (після шиплячого – **-ами**): *ві́дповідями, ві́стями, гера́нями, костя́ми* (рідко *кістьмі́*), *о́сями; ноча́ми, по́дорожами, су́мішами*.

5. У місцевому відмінку множини вживаємо закінчення **-ях** (після шиплячого – **-ах**): *на гера́н**ях**, на о́с**ях**, у ві́дповід**ях**, у ві́ст**я́х**, у ті́н**ях**; по ноч**а́х**, у по́дорож**ах**, у су́міш**ах***.

§ 97. Відмінювання слова МА́ТИ

	Однина	Множина
Н.	*ма́т-**и*** (*рідко – ма́т-**ір***)	*мат-**ер-і́***
Р.	*ма́т-**ер-і***	*мат-**ер-і́в***
Д.	*ма́т-**ер-і***	*мат-**ер-я́м***
Зн.	*ма́т-**ір***	*мат-**ер-і́в***
Ор.	*ма́т-**ір**’-**ю***	*мат-**ер-я́ми***
М.	*...ма́т-**ер-і***	*...мат-**ер-я́х***
Кл.	*ма́т-**и***	*мат-**ер-і́***

4.3.1.1.4. IV відміна

§ 98. Однина

1. У називному, знахідному та кличному відмінках однини іменники IV відміни мають закінчення **-я** (після шиплячого – **-а**): *ви́м’**я**, галчен**я́**, голуб’**я́**, гус**я́**, дит**я́**, ім’**я́**, козен**я́**, пле́м’**я**, сі́м’**я**, ті́м’**я**; коліщ**а́**, курч**а́**, лош**а́***.

2. У родовому відмінку однини вживаємо форми на **-ят-и** (після шиплячого – **-ат-и**) та **-ен-і**: *галчен**я́ти**, голуб’**я́ти**, гус**я́ти**, дит**я́ти**, козен**я́ти**; коліщ**а́ти**; курч**а́ти**, лош**а́ти**; ви́м**ені*** (*ви́м’**я***), *і́м**ені*** (*ім’**я́***), *пле́м**ені*** (*пле́м’**я***), *сі́м**ені*** (*сі́м’**я***), *ті́м**ені*** (*ті́м’**я***).

3. У давальному відмінку однини вживаємо форми на **-ят-і** (після шиплячого – **-ат-і**) та **-ен-і**: *галчен**я́ті**, гус**я́ті**, дит**я́ті**, козен**я́ті**; курч**а́ті**, лош**а́ті**; ви́м**ені*** (*ви́м’**ю***), *і́м**ені**, пле́м**ені**, сі́м**ені*** (*сі́м’**ю***), *ті́м**ені*** (*ті́м’**ю***).

4. В орудному відмінку однини вживаємо форму (без суфікса **-ят-**, **-ат-**) на **-ям** (після шиплячого – **-ам**), а іменники із суфіксом **-ен-** мають варіантні форми на **-ен-ем** і **-ям**: *галчен**я́м**, гус**я́м**; дит**я́м**, козен**я́м**; курч**а́м**, лош**а́м**; ви́мен**ем*** (*ви́м’**ям***), *і́мен**ем*** (*ім’**я́м***), *пле́мен**ем*** (*пле́м’**ям***), *сі́мен**ем*** (*сі́м’**ям***), *ті́мен**ем*** (*ті́м’**ям***).

5. У місцевому відмінку однини вживаємо форми на **-ят-і** (після шиплячого – **-ат-і**) та **-ен-і**: *на галчен**я́ті**; на курч**а́ті**; в і́м**ені**, у пле́м**ені***; іменники *ви́м’я, сі́м’я, ті́м’я* мають варіантні форми: *на ви́м**ені*** (*ви́м’**ї***), *на сі́м**ені*** (*сі́м’**ї***), *на ті́м**ені*** (*ті́м’**ї***); *по ви́м**ені*** (*ви́м’**ю***), *по сі́м**ені*** (*сі́м’**ю***), *по ті́м**ені*** (*ті́м’**ю***).

§ 99. Множина

1. У називному та кличному відмінках множини іменники IV відміни мають форми на **-ят-а** (після шиплячого – **-ат-а**) та **-ен-а**: *гус**я́та**, тел**я́та**; курч**а́та**, лош**а́та**; ім**ена́**, плем**ена́***, але: *ви́м'я, ті́м'я* (ці іменники у множині відмінюємо як іменники II відміни).

2. У родовому відмінку множини іменники IV відміни на **-ят** (після шиплячого – **-ат**) і **-ен** мають нульове закінчення: *гус**я́т**, тел**я́т**; курч**а́т**, лош**а́т**; ім**е́н**, плем**е́н***, але: *ви́м'**їв**, ті́м'**їв***.

3. У давальному відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ам** (після шиплячого – **-ат-ам**) і **-ен-ам**: *гус**я́там**, тел**я́там**; курч**а́там**, лош**а́там**; ім**ена́м**, плем**ена́м***, але: *ви́м'**ям**, ті́м'**ям***.

4. У знахідному відмінку множини іменники IV відміни мають форму, однакову з називним відмінком: *коліщ**а́та**; ім**ена́**, плем**ена́**; ви́м'**я**, ті́м'**я***, з родовим відмінком (для назв людей): *дівч**а́т**, хлоп'**я́т*** або обидві форми (для назв тварин): *гус**я́т*** і *гус**я́та**; курч**а́т*** і *курч**а́та**, ягн**я́т*** і *ягн**я́та***.

5. В орудному відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ами** (після шиплячого – **-ат-ами**) та **-ен-ами**: *гус**я́тами**, ягн**я́тами**; курч**а́тами**, лош**а́тами**; ім**ена́ми**, плем**ена́ми***, але: *ви́м'**ями**, ті́м'**ями***.

6. У місцевому відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ах** (після шиплячого – **-ат-ах**) і **-ен-ах**: *на гус**я́тах**, на ягн**я́тах**; на курч**а́тах**, на лош**а́тах**; в ім**ена́х**, у плем**ена́х***, але: *на ті́м'**ях**, у ви́м'**ях***.

4.3.1.2. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини

§ 100. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини

1. У називному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-и**: *в'я́з**и*** (‘тильна частина шиї’), *ді́т**и**, джи́нс**и**, збо́їн**и**, кані́кул**и**, лю́д**и**, но́чв**и**, окуля́р**и**, са́н**и**, сі́н**и**, Су́м**и**, схо́д**и**, фіна́нс**и**, штан**и́***.

Примітка. Деякі іменники мають окремі, але співвідносні форми множини й однини: *гу́си – гуса́к / гу́ска, ді́ти – дити́на, ку́ри – ку́рка, лю́ди – люди́на.*

2) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного – **-ї**): *го́рдощ**і**, граблі́, две́р**і**, дрі́жджі, коно́пл**і**, но́жиц**і**, ра́дощ**і**, хи́трощ**і**, Чернівц**і**; поми́ї*;

3) закінчення **-а** (зрідка – **-я**): *ви́л**а**, воро́т**а**, дро́в**а**, я́сл**а**, я́сн**а**, ві́нц**я***.

2. У родовому відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ей**: *гро́ш**е́й**, двер**е́й**, люд**е́й**, сан**е́й**, сін**е́й***;

2) закінчення **-ів**: *в'я́з**ів**, граблі́**в*** (і *грабе́ль*), *джи́нс**ів**, дрі́жджі**в**, кліщі́**в**, окуля́р**ів**, схо́д**ів**, фіна́нс**ів**, хи́трощ**ів**, Чернівці́**в***;

3) нульове закінчення: *вил, воріт, дров, збо́їн, кані́кул, конопе́ль, лещат, но́жиць, ночо́в* (*ночв*), *Сум, я́сел, я́сен*.

3. У давальному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ам** після твердого приголосного, коли в називному відмінку іменники мають закінчення **-и**, **-а** або **-і** (після шиплячого): *в'я́з**ам**, но́чв**ам**, Су́м**ам**, схо́д**ам**, фіна́нс**ам**, штан**а́м*** (і *шта́н**ям***); *ви́л**ам**, воро́т**ам*** (і *воро́т**ям***), *я́сл**ам**; весе́лощ**ам**, ра́дощ**ам***, але: *гу́с**ям**, ді́т**ям**, ку́р**ям**, лю́д**ям**, са́н**ям**, сі́н**ям***;

2) закінчення **-ям** після букв на позначення голосного та м'якого приголосного, коли в називному відмінку іменники закінчуються на **-і**, **-ї**, **-я**: *граблі́**м**, две́р**ям**, но́жиц**ям**, Чернівці́**м**; поми́**ям**; ві́нц**ям***.

4. У знахідному відмінку вживаємо форми:

1) однакові з називним відмінком: *ви́л**а**, ві́нц**я**, граблі́, коно́пл**і**, окуля́р**и**, са́н**и**, фіна́нс**и**, я́сл**а***;

2) однакові з родовим відмінком (для назв людей): *діт**е́й**, люд**е́й***;

3) однакові з родовим і називним відмінками (для назв деяких свійських тварин): *гус**е́й*** і *гу́с**и**, куре́**й*** і *ку́р**и***.

5. В орудному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ами** в іменниках, які в називному відмінку мають закінчення **-и**, **-а** або **-і** (після шиплячого): *но́чв**ами**, Су́м**ами**, схо́д**ами**, фіна́нс**ами**; ви́л**ами**; весе́лощ**ами**, ра́дощ**ами***;

2) закінчення **-ями** в іменниках, які в називному відмінку закінчуються на **-і** (не після шиплячого), **-ї**, **-я**: *граблі́**ми**, коно́пл**ями**, но́жиц**ями**, Чернівці́**ми**; поми́**ями**; ві́нц**ями***;

3) закінчення **-ми**: *воріть**ми́*** (і *воро́т**ами***), *гріш**ми*** (і *гроші́**ма***), *гусь**ми́***, *двер**ми́*** (і *двері́**ма***), *ді́ть**ми**, кур**ми́**, людь**ми́**, сань**ми́*** (і *сан**я́ми***), *сі́нь**ми**, штань**ми́*** (і *штан**а́ми***, рідше – *шта́н**ями***).

6. У місцевому відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ах** в іменниках, які в називному відмінку мають закінчення **-и**, **-а** або **-і** (після шиплячого): *на кані́кул**ах**, на фіна́нс**ах**, на штан**а́х*** (рідше – *на шта́н**ях***), *у джи́нс**ах**, у но́чв**ах**, у Су́м**ах**; на ви́л**ах**, у я́сл**ах**; у весе́лощ**ах**, на ра́дощ**ах***;

2) закінчення **-ях** в іменниках, які в називному відмінку закінчуються на **-і** (не після шиплячого), **-ї**, **-я**: *на грабл**я́х**, у две́р**ях**, у Чернівц**я́х**, на но́жиц**ях**; у поми́**ях**; на ві́нц**ях***.

4.3.2. Прикметник

За характером кінцевого приголосного основи та відмінкових закінчень прикметники поділено на дві групи – тверду та м'яку.

§ 101. Тверда група прикметників

1. До твердої групи належать:

1) якісні та відносні прикметники, що мають основу на твердий приголосний і в називному відмінку однини чоловічого роду закінчуються на **-ий**: *бо́с**ий**, бурхли́в**ий**, вели́чн**ий**, весе́л**ий**, весня́н**и́й**, відва́жн**ий**, відпові́дн**ий**, гірк**и́й**, глух**и́й**, дові́чн**ий**, жито́мирськ**ий**, замо́жн**ий**, за́хідн**ий**, кни́жн**ий**, майсте́рн**ий**, мо́дн**ий**, молод**и́й**, навча́льн**ий**, нагі́рн**ий**, наро́дн**ий**, незале́жн**ий**, нов**и́й**, пито́м**ий**, попере́чн**ий**, постмоде́рн**ий**, пото́чн**ий**, працьови́т**ий**, прода́жн**ий**, рі́дн**ий**, свіжс**ий**, семирі́чн**ий**, си́з**ий**, сі́р**ий**, сліп**и́й**, ста́рш**ий**, схі́дн**ий**, тво́рч**ий**, теля́ч**ий**, тогобі́чн**ий**, тото́жн**ий**, туг**и́й**, тямущ**ий**, хоро́бр**ий**, чи́ст**ий**, чотирику́тн**ий**, чудо́в**ий**, шляхе́тн**ий**, щасли́в**ий***;

2) присвійні прикметники із суфіксами **-ів** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їв**), **-ин** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їн**), які в називному відмінку однини чоловічого роду після цих суфіксів мають нульове закінчення: *Андрі́їв, ба́тьків, Га́лин, ді́дів, доччи́н, І́горів, Марі́їн, не́нин, ня́ньчин, шевці́в*;

3) усі короткі форми прикметників: *варт, ви́нен, го́ден, гото́в, жив, згóден, здоро́в, зе́лен, ла́ден, пе́вен, по́вен, повине́н, прав, рад, я́сен*.

§ 102. М'яка група прикметників

1. До м'якої групи належать:

1) відносні та якісні прикметники, що мають основу на м'який приголосний **-н-** і в називному відмінку однини чоловічого роду закінчуються на **-ій** (після голосного – **-їй**): *бу́дн**ій**, ве́рхн**ій**, вечі́рн**ій**, всесві́тн**ій*** (*кругосві́тн**ій***), *горо́дн**ій**, да́вн**ій*** (*неда́вн**ій***), *доро́жн**ій*** (*подоро́жн**ій***), *досві́тн**ій**, доста́тн**ій**, дру́жн**ій*** (але *дру́жн**ий*** – з іншим значенням), *жи́тн**ій**, за́дн**ій**, кра́йн**ій**, ку́тн**ій**, лі́тн**ій*** (*повноліт**ній***), *майбу́тн**ій**, могу́тн**ій**, му́жн**ій**, незабу́тн**ій**, нові́тн**ій**, обі́дн**ій*** (*пообі́дн**ій***), *освíтн**ій**, осі́нн**ій**, оста́нн**ій**, пере́дн**ій**, пі́зн**ій**, поро́жн**ій**, прису́тн**ій*** (*відсу́тн**ій**, посу́тн**ій***), *пу́тн**ій**, ра́нн**ій**, самобу́тн**ій**, само́тн**ій*** (але *самі́тн**ий***), *сере́дн**ій*** (*посере́дн**ій***), *спі́дн**ій**, сторо́нн**ій**, сусі́дн**ій**, ха́тн**ій**, худо́жн**ій**; безкра́**їй**, довгоши́**їй*** та ін., а також *заміжн**я***;

2) усі прикметники на **-жній**, **-шній**, що походять від прислівників: *бли́**жній**, вну́тр**ішній**, вчора́**шній**, давні́**шній**, дома́**шній**, за́втра**шній**, зо́вні**шній**, коли́**шній**, ни́ні**шній**, поздо́**вжній**, ра́ні**шній**, спра́**вжній**, сього́дні**шній**, тепе́р**ішній**, тор**і́шній*** (але *цьогорі́чний*), *туте́**шній*** та ін.; також *прийде́**шній**, сіне́**шній*** та ін.;

3) відносні прикметники з основою на **-й**: *безкра́їй, довгові́їй, короткоши́їй*; відносні прикметники з відтінком присвійності: *бра́тній, о́рлій*, а також якісний прикметник *си́ній*.

§ 103. Відмінювання прикметників

	Однина		
	Тверда група		
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід
Н.	*га́рн-**ий***	*га́рн-**е***	*га́рн-**а***
Р.	*га́рн-**ого***	*га́рн-**ого***	*га́рн-**ої***
Д.	*га́рн-**ому***	*га́рн-**ому***	*га́рн-**ій***
Зн.	= Н. або Р.	*га́рн-**е***	*га́рн-**у***
Ор.	га́рн-**им**	*га́рн-**им***	*га́рн-**ою***
М.	*...га́рн-**ому*** (***-ім***)	*...га́рн-**ому*** (***-ім***)	*...га́рн-***ій**
Н.	*бра́тів*	*бра́тов-**е***	*бра́тов-**а***
Р.	*бра́тов-**ого***	*бра́тов-**ого***	*бра́тов-**ої***
Д.	*бра́тов-**ому***	*бра́тов-**ому***	*бра́тов-**ій***
Зн.	= Н. або Р.	*бра́тов-**е***	*бра́тов-**у***
Ор.	*бра́тов-**им***	*бра́тов-**им***	*бра́тов-**ою***
М.	*...бра́тов-**ому*** (***-ім***)	*...бра́тов-**ому*** (***-ім***)	*...бра́тов-**ій***
	М’яка група		
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід
Н.	*си́н-**ій***	*си́н-**є***	*си́н-**я***
Р.	*си́нь-**ого***	*си́нь-**ого***	*си́нь-**ої***
Д.	*си́нь-**ому***	*си́нь-**ому***	*си́н-**ій***
Зн.	*= Н. або Р*	*си́н-**є***	*си́н-**ю***
Ор.	*си́н-**ім***	*си́н-**ім***	*си́нь-**ою***
М.	*...си́нь-**ому*** (*си́н-**ім***)	*...си́нь-**ому*** (*си́н-**ім***)	*...си́н-**ій***
Н.	*безкра́-**їй***	*безкра́-**є***	*безкра́-**я***
Р.	*безкра́й-**ого***	*безкра́й-**ого***	*безкра́й-**ої***
Д.	*безкра́й-**ому***	*безкра́й-**ому***	*безкра́-**їй***
Зн.	= Н. або Р	*безкра́-**є***	*безкра́-**ю***
Ор.	*безкра́-**їм***	*безкра́-**їм***	*безкра́й-**ою***
М.	*...безкра́й-**ому*** (*безкра́-**їм***)	*...безкра́й-**ому*** (*безкра́-**їм***)	*...безкра́-**їй***

	Множина			
	Тверда група		М'яка група	
Н.	*га́рн-**і***	*бра́тов-**і***	*си́н-**і***	*безкра́-**ї***
Р.	*га́рн-**их***	*бра́тов-**их***	*си́н-**іх***	*безкра́-**їх***
Д.	*га́рн-**им***	*бра́тов-**им***	*си́н-**ім***	*безкра́-**їм***
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	*га́рн-**ими***	*бра́тов-**ими***	*си́н-**іми***	*безкра́-**їми***
М.	*...га́рн-**их***	*...бра́тов-**их***	*...си́н-**іх***	*...безкра́-**їх***

Примітка 1. Іменники прикметникового походження *будівни́чий, лю́тий* (місяць), *подоро́жній* і подібні відмінюємо як прикметники: *до будівни́чого, будівни́чі, з будівни́чими; лю́того, у лю́тому*. Пор.: *сьогóдні п'я́те лю́того* і *п'я́того лю́того 2018 ро́ку*.

Примітка 2. Прикметники, складені з **-лиций**: *білоли́ций, блідоли́ций, круглоли́ций, повноли́ций* та ін., відмінюємо так:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	*білоли́ц-**ий***	*білоли́ц-**е***	*білоли́ц-**я***	*білоли́ц-**і***
Р.	*білоли́ць-**ого***	*білоли́ць-**ого***	*білоли́ць-**ої***	*білоли́ц-**их***
Д.	*білоли́ць-**ому***	*білоли́ць-**ому***	*білоли́ц-**ій***	*білоли́ц-**им***
Зн.	= Н. або Р.	*білоли́ц-**е***	*білоли́ц-**ю***	= Н. або Р.
Ор.	*білоли́ц-**им***	*білоли́ц-**им***	*білоли́ць-**ою***	*білоли́ц-**ими***
М.	*...білоли́ць-**ому*** (*білоли́ц-**ім***)	*...білоли́ць-**ому*** (*білоли́ц-**ім***)	*...білоли́ц-**ій***	*...білоли́ц-**их***

§ 104. Ступенювання прикметників

1. Вищий ступінь порівняння прикметників утворюємо додаванням:

1) суфікса **-іш-** або **-ш-** до основи чи до кореня звичайної форми якісного прикметника: *нов**і́ш**ий, повн**і́ш**ий, син**і́ш**ий; деше́в**ш**ий, соло́д**ш**ий*.

Додавання суфікса **-ш-** може зумовити появу звукосполучень, які на письмі позначаємо буквами **щ** і **жч**: *ви́**щ**ий, то́в**щ**ий* (поряд із *товст**і́ш**ий*); *бли́**жч**ий, ва́**жч**ий, ву́**жч**ий, доро́**жч**ий, ду́**жч**ий, ни́**жч**ий, тя́**жч**ий* тощо;

2) слів **більш**, **менш** до звичайної форми якісного прикметника (рідше): *більш вда́лий, більш глибо́кий; менш вередли́вий*;

3) деякі прикметники вищого ступеня порівняння утворюємо від інших основ: *вели́кий – бі́льший, мали́й – ме́нший, га́рний – кра́щий, пога́ний – гі́рший*.

2. Найвищий ступінь порівняння прикметників утворюємо додаванням:

1) **най-** до форми вищого ступеня: ***най**бі́льший, **най**кра́ща, **най**ме́нше*;

2) слів **найбільш**, **найменш** до звичайної форми якісного прикметника (рідше): *найбі́льш зру́чни́й, найбі́льш стійка́; наймéнш приємне*.

Для посилення ознаки додаємо до форм найвищого ступеня порівняння прикметників частки **що** і **як**, які пишемо з прикметниками разом: ***що**найсильні́ший; **як**найбі́льший, **як**найшви́дший*.

4.3.3. Числівник

§ 105. Відмінювання кількісних числівників

1. Числівник **оди́н**, **одне́** (**одно́**), **одна́** відмінюємо так:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	*оди́н*	*одне́* (рідше – *одно́*)	*одна́*	*одні́*
Р.	*одного́*	*одного́*	*одні́єї* (рідше – *одно́ї*)	*одни́х*
Д.	*одному́*	*одному́*	*одні́й*	*одни́м*
Зн.	= Н. або Р.	*одне́* (*одно́*)	*одну́*	= Н. або Р.
Ор.	*одни́м*	*одни́м*	*одні́єю* (рідше – *одно́ю*)	*одни́ми*
М.	*...одному́* (*одні́м*)	*...одному́* (*одні́м*)	*...одні́й*	*...одни́х*

Примітка. У займенниках *оди́н до о́дного, оди́н о́дному, оди́н з о́дним* та ін. наголос у словах *о́дного, о́дному, о́дній* та ін. – на першому складі.

2. Інші кількісні числівники відмінюємо так:

Н.	*два*	*дві*	*три*	*чоти́ри*
Р.	*двох*	*двох*	*трьох*	*чотирьо́х*
Д.	*двом*	*двом*	*трьом*	*чотирьо́м*
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	*двома́*	*двома́*	*трьома́*	*чотирма́*
М.	*...двох*	*...двох*	*...трьох*	*...чотирьо́х*
Н.	*п'ять*	*шість*	*сім*	*ві́сім*
Р.	*п'яти́*, *п'ятьо́х*	*шести́*, *шістьо́х*	*семи́*, *сімо́х*	*восьми́*, *вісьмо́х*
Д.	*п'яти́*, *п'ятьо́м*	*шести́*, *шістьо́м*	*семи́*, *сімо́м*	*восьми́*, *вісьмо́м*
Зн.	*п'ять* або *п'ятьо́х*	*шість* або *шістьо́х*	*сім* або *сімо́х*	*ві́сім* або *вісьмо́х*
Ор.	*п'ятьма́*, *п'ятьома́*	*шістьма́*, *шістьома́*	*сьома́*, *сімома́*	*вісьма́*, *вісьмома́*
М.	*...п'яти́*, *п'ятьо́х*	*...шести́*, *шістьо́х*	*...семи́*, *сімо́х*	*...восьми́*, *вісьмох*

3. Як **п'ять** або **шість** відмінюємо числівники *де́в'ять, де́сять, одина́дцять, двана́дцять, трина́дцять, чотирна́дцять, п'ятна́дцять, шістна́дцять, сімна́дцять, вісімна́дцять, дев'ятна́дцять, два́дцять, три́дцять*.

4. Складні числівники **п’ятдеся́т**, **шістдеся́т**, **сімдеся́т**, **вісімдеся́т** відмінюємо за таким зразком:

Н.	*п’ятдеся́т*
Р.	*п’ятдесяти́*, *п’ятдесятьо́х*
Д.	*п’ятдесяти́*, *п’ятдесятьо́м*
Зн.	*п’ятдеся́т* або *п’ятдесятьо́х*
Ор.	*п’ятдесятьма́*, *п’ятдесятьома́*
М.	*…п’ятдесяти́*, *…п’ятдесятьо́х*

5. Складні числівники **дві́сті**, **три́ста**, **чоти́риста**, **п’ятсо́т**, **шістсо́т**, **сімсо́т**, **вісімсо́т**, **дев’ятсо́т** відмінюємо за такими зразками:

Н.	*дві́сті*	*п’ятсо́т*
Р.	*двохсо́т*	*п’ятисо́т*
Д.	*двомста́м*	*п’ятиста́м*
Зн.	*дві́сті*	*п’ятсо́т*
Ор.	*двомаста́ми*	*п’ятьмаста́ми*, *п’ятьомаста́ми*
М.	*…двохста́х*	*…п’ятиста́х*

6. У складених кількісних числівниках відмінюємо всі частини: *з чотирьохсо́т сімдесяти́ восьми́ ти́сяч шестисо́т п’ятдесяти́ дев’яти́* (гривень).

7. Числівники **со́рок**, **дев’яно́сто**, **сто** в родовому, давальному, орудному й місцевому відмінках мають закінчення **-а**: *сорок**а́**, дев’яно́ст**а**, ст**а***.

8. Збірні числівники **дво́є**, **обо́є**, **тро́є** в непрямих відмінках мають форми від **два**, **оба́** (давня форма), **три**: *двох, двом..., обо́х, обо́м..., трьох, трьом...*

9. Збірний числівник **оби́два** (**оби́дві**) має в непрямих відмінках такі форми: *обо́х, обо́м, обома́,* (*на*) *обо́х*.

10. Збірні числівники **че́тверо**, **п’я́теро**, **ше́стеро**, **се́меро**, **во́сьмеро**, **де́в’ятеро**, **де́сятеро**, **одина́дцятеро** в непрямих відмінках мають форми відповідних кількісних числівників: *чотирьо́х, чотирьо́м..., п’ятьо́х, п’ятьо́м..., шістьо́х, шістьо́м...* та ін.

11. Числівники **ти́сяча**, **мільйо́н**, **мілья́рд** відмінюємо як іменники відповідних відмін.

12. Неозначено-кількісні числівники **кількана́дцять**, **кількадеся́т** відмінюємо як числівник **п’ять**: *кільканадцяти́* і *кільканадцятьо́х, кількадесятьма́* і *кількадесятьома́*.

Примітка. Неозначено-кількісні числівники **де́кілька**, **кі́лька** відмінюємо як числівник **два**: *де́кількох, де́кількóм, де́кількомá…*; числівник **багáто** відмінюємо так: *багатьóх, багатьóм, багатьмá* і *багатьомá,* (*на* / *у*) *багатьóх*.

§ 106. Відмінювання порядкових числівників

1. Числівники, що мають закінчення **-ий**, відмінюємо як прикметники твердої групи: *пе́рш**ий*** (*пе́рш**а**, пе́рш**е***), *дру́г**ий**, четве́рт**ий**, п'я́т**ий**, шо́ст**ий**, сьо́м**ий**, во́сьм**ий**, дев'я́т**ий**, деся́т**ий**, одина́дцят**ий**, двана́дцят**ий**..., двадця́т**ий**, тридця́т**ий**, сороко́в**ий**, п'ятдеся́т**ий**, шістдеся́т**ий**, сімдеся́т**ий**, вісімдеся́т**ий**, дев'яно́ст**ий**, со́т**ий**, двохсо́т**ий**, трьохсо́т**ий**, чотирьохсо́т**ий**, п'ятисо́т**ий**..., ти́сячн**ий**, двохти́сячн**ий**, трьохти́сячн**ий**, чотирьохти́сячн**ий**, п'ятити́сячн**ий**..., мільйо́нн**ий**, двохмільйо́нн**ий**, трьохмільйо́нн**ий**, чотирьохмільйо́нн**ий**, п'ятимільйо́нн**ий**...*; числівник **тре́тій** (**тре́тя**, **тре́тє**) відмінюємо як прикметник м'якої групи.

2. У складених порядкових числівниках відмінюємо лише останню частину: *вісімдеся́т во́сьм**ий**, вісімдеся́т во́сьм**ого**, ти́сяча дев'ятсо́т дев'яно́сто пе́рш**ого*** (*року*), *у ти́сяча сімсо́т вісімдеся́т дев'я́т**ому*** (*році*), *у дві ти́сячі вісімна́дцят**ому*** (*році*).

Порядкові числівники на письмі передаємо переважно словами: *пе́рше бе́резня, шо́стий по́верх*.

Якщо порядковий числівник передано цифрою, то після неї кінцеву частину порядкового слова пишемо з дефісом: *5-й по́верх, на 36-му кіломе́трі, після 7-ї годи́ни* (але в позначеннях дат, сторінок видання, а також після римських цифр закінчення не пишемо: *1 січня 2000 року, 120 сторінка, І тисячоліття, XXI століття*).

§ 107. Відмінювання дробових числівників

1. Дробові числівники читаємо так: $\frac{1}{2}$ – *одна́ дру́га*, $\frac{1}{3}$ – *одна́ тре́тя*, $\frac{1}{4}$ – *одна́ четве́рта*, $\frac{2}{3}$ – *дві тре́тіх*, $\frac{2}{7}$ – *дві сьо́мих*, $\frac{3}{4}$ – *три четве́ртих*, $\frac{3}{5}$ – *три п'я́тих*, $\frac{4}{3}$ – *чоти́ри тре́тіх*, $\frac{5}{2}$ – *п'ять дру́гих*, $\frac{9}{10}$ – *де́в'ять деся́тих*.

Відмінюємо їх як звичайні числівники: *двом тре́тім, трьома́ п'я́тими; діли́ти на одну́ двадця́ту*.

Примітка. Слова **полови́на** (= $\frac{1}{2}$), **трети́на** (= $\frac{1}{3}$), **чверть** (= $\frac{1}{4}$) є іменниками, які відмінюємо відповідно.

2. Числівники **півтора́** (*відра́, кілогра́ма, кіломе́тра*), **півтори́** (*доби́, гри́вні, ти́сячі*), як і **півтора́ста** (*ме́трів, кілогра́мів, днів*), – невідмінювані.

4.3.4. Займенник

§ 108. Особові займенники

1. Відмінювання особових займенників:

	Однина		Множина	
Н.	*я*	*ти*	*ми*	*ви*
Р.	*мене́* (*до ме́не*)	*тебе́* (*до те́бе*)	*нас*	*вас*
Д.	*мені́*	*тобі́*	*нам*	*вам*
Зн.	*мене́* (*на ме́не*)	*тебе́* (*на те́бе*)	*нас*	*вас*
Ор.	*мно́ю*	*тобо́ю*	*на́ми*	*ва́ми*
М.	*...мені́*	*...тобі́*	*...нас*	*...вас*

	Однина			Множина
Н.	*він*	*воно́*	*вона́*	*вони́*
Р.	*його́* (*до нього́*)		*її́* (*до не́ї*)	*їх* (*до них*)
Д.	*йому́*		*їй*	*їм*
Зн.	*його́* (*на нього́*)		*її́* (*на не́ї*)	*їх* (*на них*)
Ор.	*ним*		*не́ю*	*ни́ми*
М.	*...ньо́му* (*нім*)		*...ній*	*...них*

2. Форми займенника третьої особи (*він, вона́, воно́, вони́*) після прийменників уживаємо з приставним **н**: *до нього́, на не́ї, з них*.

Орудний відмінок має форму з **н** і без прийменника: *ним, не́ю, ни́ми*.

§ 109. Зворотний займенник

1. Відмінювання зворотного займенника:

Н.	–
Р.	*себе́* (*до се́бе*)
Д.	*собі́*
Зн.	*себе́* (*на се́бе*)
Ор.	*собо́ю*
М.	*...собі́*

§ 110. Присвійні займенники

1. Відмінювання присвійних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	*мій*	*моє́*	*моя́*	*мої́*
Р.	*мого́*	*мого́*	*моє́ї*	*мої́х*
Д.	*моє́му*	*моє́му*	*мої́й*	*мої́м*
Зн.	= Н. або Р.	*моє́*	*мою́*	*мої́х*
Ор.	*мої́м*	*мої́м*	*моє́ю*	*мої́ми*
М.	*...моє́му* (*мої́м*)	*...моє́му* (*мої́м*)	*...мої́й*	*...мої́х*

2. Так само відмінюємо займенники **твій**, **свій**.

3. Займенники **наш**, **ваш** відмінюємо як прикметники твердої групи.

4. Займенник **і́хній** відмінюємо як прикметник м'якої групи.

§ 111. Вказівні займенники

1. Відмінювання вказівних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	*той*	*те*	*та*	*ті*
Р.	*того́*	*того́*	*тієї́* (рідко – *то́ї*)	*тих*
Д.	*тому́*	*тому́*	*тій*	*тим*
Зн.	= Н. або Р.	*те*	*ту*	= Н. або Р.
Ор.	*тим*	*тим*	*тією́* (рідко – *то́ю*)	*ти́ми*
М.	*...то́му* (*тім*)	*...то́му* (*тім*)	*...тій*	*...тих*

Так само відмінюємо займенник **отó́й**.

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	*цей*	*це*	*ця*	*ці*
Р.	*цього́*	*цього́*	*цієї́*	*цих*
Д.	*цьому́*	*цьому́*	*цій*	*цим*
Зн.	= Н. або Р.	*це*	*цю*	= Н. або Р.
Ор.	*цим*	*цим*	*цією́*	*ци́ми*
М.	*...цьо́му* (*цім*)	*...цьо́му* (*цім*)	*...цій*	*...цих*

Так само відмінюємо займенник **оцéй** та рідковживаний варіант **сей**.

Примітка. Займенник **сті́льки** відмінюємо як числівник **два**: *стільки́х, стільки́м, ... стількома́,* (*на* / *у*) *стільки́х*.

§ 112. Питальні займенники

1. Відмінювання питальних займенників:

Н.	*хто*	*що*
Р.	*кого́*	*чого́*
Д.	*кому́*	*чому́*
Зн.	*кого́*	*що*
Ор.	*ким*	*чим*
М.	*...ко́му* (*кім*)	*...чо́му* (*чім*)

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	*чий*	*чиє́*	*чия́*	*чії́*
Р.	*чийо́го*	*чийо́го*	*чиє́ї*	*чиї́х*
Д.	*чийо́му* (*чиє́му*)	*чийо́му* (*чиє́му*)	*чиї́й*	*чиї́м*
Зн.	= Н. або Р.	*чиє́*	*чию́*	= Н. або Р.
Ор.	*чиї́м*	*чиї́м*	*чиє́ю*	*чиї́ми*
М.	*...чийо́му* (*чиє́му*, *чиї́м*)	*...чийо́му* (*чиє́му*, *чиї́м*)	*...чиї́й*	*...чиї́х*

2. Займенники **яки́й**, **котри́й** відмінюємо як прикметники твердої групи.

3. Займенник **скі́льки** відмінюємо як числівник **два**: *скількох, скільком, … скількома́,* (*на* / *у*) *скількох*.

§ 113. Означальні займенники

1. Відмінювання означальних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	*весь* (*увесь, ввесь*)	*все* (*усе́*)	*вся* (*уся́*)	*всі* (*усі́*)
Р.	*всього́* (*усього́*) / *до всього́* (*усього́*)		*всієї* (*усієї*)	*всіх* (*усіх*)
Д.	*всьому́* (*усьому́*)		*всій* (*усій*)	*всім* (*усім*)
Зн.	= Н. або Р.	*все* (*усе́*)	*всю* (*усю́*)	= Н. або Р.
Ор.	*всім* (*усім*)		*всією* (*усією*)	*всіма́* (*усіма́*)
М.	*…всьо́му* (*усьо́му*), *…всім* (*усім*)		*…всій* (*усій*)	*…всіх* (*усіх*)

Примітка 1. У всіх відмінках **у** чергується з **в** за загальним правилом (див. § 23).

Займенники **ко́жен** (**ко́жний**), **вся́кий** (**уся́кий**), **всіля́кий** (**усіля́кий**), **сами́й** і **са́мий** (*сами́й хліб*, але *той са́мий*), **сам** (**сама́**, **самі́**) відмінюємо як прикметники твердої групи.

Примітка 2. Після прийменників наголос переходить з останнього складу на передостанній у таких займенникових формах, як: *до ме́не, до те́бе, на се́бе, з нього́, у не́ї, бі́ля ко́го* (*ко́гось*), *від то́го, від чо́го* (*чо́гось*), *у цього́, з усього́, на то́му, при цьо́му, у чо́му* (*чо́мусь*), *в усьо́му*.

Але коли прийменник поєднується не із займенником, а з іншою частиною мови, від якої цей займенник залежить, то наголос не змінюється: *до його́ ха́ти, до її́ до́му*.

§ 114. Неозначені й заперечні займенники

1. Відмінювання складних займенників:

1) займенники, до складу яких входять частки **аби-**, **де-**, **ні-**, **-небудь**, **-сь** та ін., відмінюємо так:

а) *аби́хто, аби́кого, аби́ в ко́го, аби́кому, … аби́ким, аби́ з ким, аби́ на ко́му* (і *аби́ на кім*);

б) *аби́який, аби́якого, аби́якому, … аби́яким, аби́ з яки́м, аби́ на яко́му* (і *аби́ на яки́м*);

в) *де́хто, де́кого, де́кому, … де́ з ким, де́ на кому* (і *де́ на кім*), *на де́кому*;

г) *де́який, де́якого, … де́яким, на де́яких* (і *де́ на яких*);

ґ) *котри́йсь, котро́гось, котро́мусь, … котри́мсь, на котро́мусь*;

д) *ніхто́, нікого́, нікому́, … нікси́м, ні з кси́м, ні на ко́му* (і *ні на кі́м*);

е) *ніяки́й, ніяко́го, ніяко́му, … ніяки́м, ні на я́кому* (і *ні на я́кім*);

є) *хто-не́будь, кого́-не́будь, кому́-не́будь, … ким-не́будь, на ко́му-не́будь*;

ж) *хтось, кого́сь, кому́сь, … кимсь* (і *кси́мось*), *у ко́мусь*;

з) *чийсь, чийо́гось, чийо́мусь* (і *чиє́мусь*), *… чиї́мсь* (і *чиїмо́сь*), *на чийо́мусь* (і *на чиє́мусь, чиї́мсь, чиї́мось*);

и) *що-бу́дь, чого́-бу́дь, чому́-бу́дь, … чим-бу́дь, на чо́му-бу́дь* (і *на чім-бу́дь*);

і) *що-не́будь, чого́-не́будь, чому́-не́будь, … чим-не́будь, на чо́му-не́будь* (і *на чім-не́будь*);

ї) *щось, чого́сь, чому́сь, … чимсь* (і *чи́мось*), *на чо́мусь* (і *на чімсь, чі́мось*).

4.3.5. Дієслово

§ 115. Дійсний спосіб

1. Зразки дієвідмінювання в теперішньому часі:

І дієвідміна						
	Однина			Множина		
1 ос.	*ід-**у́***	*кол-**ю́***	*чу́-**ю***	*ід-**емо́***	*ко́л-**емо***	*чу́-**ємо***
2 ос.	*ід-**е́ш***	*ко́л-**еш***	*чу́-**єш***	*ід-**ете́***	*ко́л-**ете***	*чу́-**єте***
3 ос.	*ід-**е́***	*ко́л-**е***	*чу́-**є***	*ід-**у́ть***	*ко́л-**ють***	*чу́-**ють***
ІІ дієвідміна						
	Однина			Множина		
1 ос.	*робл-**ю́***	*ба́ч-**у***	*го́-**ю***	*ро́б-**имо***	*ба́ч-**имо***	*го́-**їмо***
2 ос.	*ро́б-**иш***	*ба́ч-**иш***	*го́-**їш***	*ро́б-**ите***	*ба́ч-**ите***	*го́-**їте***
3 ос.	*ро́б-**ить***	*ба́ч-**ить***	*го́-**їть***	*ро́бл-**ять***	*ба́ч-**ать***	*го́-**ять***

За такими зразками відмінюємо й дієслова доконаного виду в майбутньому часі.

2. За характером особових закінчень теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду) дієслова поділено на дві дієвідміни: першу (I) і другу (II).

Лише чотири дієслова (див. ч. 5 цього параграфа) становлять окрему групу.

До I дієвідміни належать дієслова з особовими закінченнями: **-у** (**-ю**), **-еш** (**-єш**), **-е** (**-є**), **-емо** (**-ємо**), **-ете** (**-єте**), **-уть** (**-ють**).

До II дієвідміни належать дієслова з особовими закінченнями: **-у** (**-ю**), **-иш** (**-їш**), **-ить** (**-їть**), **-имо** (**-їмо**), **-ите** (**-їте**), **-ать** (**-ять**).

3. Визначаючи особові закінчення дієслів, потрібно враховувати те, що:

1) дієслова, які мають в інфінітиві основу на **-и**, **-і** (**-ї**) або на **-а** (після **ж**, **ч**, **ш**) і в першій особі однини та в третій особі множини теперішнього часу (або майбутнього дієслів доконаного виду) ці голосні втрачають, належать до II дієвідміни:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
*ба́ч**и**-ти*	*ба́ч-**у***	*ба́ч-**ать***
*вар**и́**-ти*	*вар-**ю́***	*ва́р-**ять***
дої́-ти	*до-**ю́***	*до́-**ять***
*лет**і́**-ти*	*леч-**у́***	*лет-**я́ть***
*сид**і́**-ти*	*сидж-**у́***	*сид-**я́ть***
*крич**а́**-ти*	*крич-**у́***	*крич-**а́ть***

До цієї дієвідміни належать усі дієслова на **-отіти**: *булько**ті́ти**, бурмо**ті́ти**, мурко**ті́ти**, цоко**ті́ти***, а також дієслова *бо**я́**тися, сто**я́**ти* (з основою на **-я**), *спа́ти* (з основою на **-а** не після шиплячого), *бі́гти* (з основою на приголосний);

2) усі інші дієслова належать до I дієвідміни, а саме:

а) дієслова з односкладовою інфінітивною основою на голосні **-и-**, **-у-**, які зберігаються в дієвідмінюваних формах, а також похідні від них:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
*в**и́**-ти* (док. *зав**и́**-ти*)	*ви́-**ю***	*ви́-**ють***
*ж**и́**-ти*	*жив-**у́***	*жив-**у́ть***
*кр**и́**-ти*	*кри́-**ю***	*кри́-**ють***
*м**и́**-ти*	*ми́-**ю***	*ми́-**ють***
*н**и́**-ти*	*ни́-**ю***	*ни́-**ють***
*ш**и́**-ти*	*ши́-**ю***	*ши́-**ють***
*ч**у́**-ти*	*чу́-**ю***	*чу́-**ють***

В особових формах дієслів **би́ти**, **ви́ти** (док. **зви́ти**), **ли́ти**, **пи́ти** кореневий голосний **и** не зберігається: *б'ю – б'ють, в'ю – в'ють, ллю – ллють, п'ю – п'ють*;

б) дієслова з основою інфінітива на **-і-**, що зберігається у формах дієвідмінювання:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
білі́-ти	*білі́-**ю***	*білі́-**ють***
жовті́-ти	*жовті́-**ю***	*жовті́-**ють***
сині́-ти	*сині́-**ю***	*сині́-**ють***

в) дієслова з основою інфінітива на **-а-** не після шиплячого приголосного, а також після шиплячого, коли цей **-а-** в дієвідмінюваних формах зберігається, та дієслова з основою інфінітива на **-я-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
гна́-ти	*жен-**у́***	*жен-**у́ть***
закиса́-ти	*закиса́-**ю***	*закиса́-**ють***
міша́-ти	*міша́-**ю***	*міша́-**ють***
писа́-ти	*пиш-**у́***	*пи́ш-**уть***
сі́я-ти	*сі́-**ю***	*сі́-**ють***

г) дієслова з основою інфінітива на **-ува-** (**-юва-**), які у формах теперішнього часу та майбутнього часу дієслів доконаного виду втрачають компонент **-ва-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
*буд-**ува́**-ти*	*буд-**у́-ю***	*буд-**у́-ють***
*гор-**юва́**-ти*	*гор-**ю́-ю***	*гор-**ю́-ють***
*намал-**юва́**-ти*	*намал-**ю́-ю***	*намал-**ю́-ють***

Примітка. Від суфікса **-ува-** (**-юва-**) потрібно відрізняти суфікс **-ва-**, що зберігається в особових формах: *бу**ва́**ти – бу**ва́**ю, бу**ва́**ють; відчу**ва́**ти – відчу**ва́**ю, відчу**ва́**ють*, але: *ку**ва́**ти – кую́, пізна**ва́**ти – пізнаю́, ста**ва́**ти – стаю́*.

ґ) дієслова з основою інфінітива на **-оло-**, **-оро-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
*по**ло́**-ти*	*пол-**ю́***	*по́л-**ють***
*по**боро́**-ти*	*побор-**ю́***	*побо́р-**ють***

д) дієслова з основою інфінітива на **-ну-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
*гля́**ну**-ти*	*гля́н-**у***	*гля́н-**уть***
*ки́**ну**-ти*	*ки́н-**у***	*ки́н-**уть***

е) дієслова з основою інфінітива на приголосний:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
*не**с**-ти́*	*нес-**у́***	*нес-**у́ть***
*па́**с**-ти*	*пас-**у́***	*пас-**у́ть***
*те́**р**-ти*	*тр-**у***	*тр-**уть***

є) дієслова на **-отати**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
*бульк-**ота́**-ти*	*булькоч-**у́***	*булько́ч-**уть***
*мурк-**ота́**-ти*	*муркоч-**у́***	*мурко́ч-**уть***

ж) окремі дієслова:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
жа́-ти	*жн-**у***	*жн-**уть***
іржа́-ти	*ірж-**у́***	*ірж-**у́ть***
реві́-ти (і *ревти́*)	*рев-**у́***	*рев-**у́ть***
сла́-ти (= *посила́ти*)	*шл-**ю***	*шл-**ють***
сла́-ти (= *стели́ти*)	*стел-**ю́***	*сте́л-**ють***
хоті́-ти	*хо́ч-**у***	*хо́ч-**уть***

Примітка. Дієслова, у яких в інфінітиві перед кінцевим **р** основи наявний **е**, втрачають його і в особових формах, і у формах наказового способу: *завм**е́**рти – замру́, замру́ть, замри́; т**е́**рти – тру, труть, три; уп**е́**рти – упру́, упру́ть, упри́*, але: *д**е́**рти – д**е**ру́, д**е**ру́ть, д**е**ри́; ж**е́**рти – ж**е**ру́, ж**е**ру́ть, ж**е**ри́*.

4. Зміни приголосних у дієсловах, дієприкметниках і віддієслівних іменниках:

1) у дієсловах I дієвідміни відбувається зміна приголосних: **г → ж**, **к → ч**, **х → ш**, **з → ж**, **с → ш**, **т → ч**, **ст → шч** (буква **щ**), **ск → шч** (буква **щ**) у всіх формах теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду), якщо така зміна є в першій особі однини: *могти́ – мо́**ж**у, мо́**ж**еш; пе**к**ти́ – пе**ч**у́, пе**ч**е́ш; коли**х**а́ти – коли**ш**у́, коли́**ш**еш; в'яза́ти – в'я**ж**у́, в'я́**ж**еш; чеса́ти – че**ш**у́, че́**ш**еш; хо**т**і́ти – хо́**ч**у, хо́**ч**еш; сви**ст**а́ти – сви**щ**у́, сви́**щ**еш; поло**ск**а́ти – поло**щ**у́, поло́**щ**еш*;

2) у дієсловах II дієвідміни в першій особі однини приголосні **д**, **т**, **з**, **с** змінюються на **дж**, **ч**, **ж**, **ш**, а **зд**, **ст → ждж**, **шч** (буква **щ**): *во**д**и́ти – во**дж**у́, вер**т**і́ти – вер**ч**у́, воз**и́**ти – во**ж**у́, нос**и́**ти – но**ш**у́; ї**зд**ити – ї**ждж**у, ви́мо**ст**ити – ви́мо**щ**у*.

Примітка. У дієслові *бі́гти* й похідних від нього *забі́гти, прибі́гти* та ін., що належать до II дієвідміни, **г** змінюється на **ж** у всіх формах теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду): *бі́гти – бі**ж**у́, бі**ж**и́ш*;

3) приголосні **г**, **з** змінюються на **ж**; **к**, **т → ч**; **с → ш**; **д**, **дз → дж**; **ст**, **ск → шч** (буква **щ**):

а) у дієприкметниках перед суфіксом **-ен-**(-ий): *перемо́**ж**ений, во́**ж**ений, пе́**ч**ений, кру́**ч**ений, но́**ш**ений, збу́**дж**ений, ви́мо**щ**ений, пу́**щ**ений*;

б) у дієсловах із суфіксами **-ува-** та **-а-**: *заморо́**ж**увати, вико́**ч**увати, вино́**ш**увати, розко**ш**ува́ти, прина́**дж**увати, ви́**ждж**увати, вимо́**щ**увати; похо**дж**а́ти, са**дж**а́ти,* але: *зава**ж**а́ти*, хоч *зава́дити, зава́джу*;

в) у віддієслівних іменниках перед суфіксом **-енн-**(-я): *віднó**ш**ення, розхó**дж**ення, розгні́**ждж**ення, спрó**щ**ення*, але перед **-інн-**(-я) ці приголосні зберігаються: *вод**і́**ння, воз**і́**ння, гніз**д**і́ння, кру**т**і́ння, нос**і́**ння*.

Примітка 1. У дієсловах II дієвідміни після губних перед **я**, **ю** з'являється **л**: *ку́пл**я**ть, ло́вл**я**ть, ло́мл**я**ть, лю́бл**я**ть; купл**ю́**, ловл**ю́**, ломл**ю́**, люблю́*.

Л з'являється також після губних:

1) у дієприкметниках на **-ен-**(-ий): *зро́бл**е**ний, ку́пл**е**ний, розгра́фл**е**ний*;

2) у дієприслівниках на **-ячи**: *гу́бл**я**чи, лю́бл**я**чи, ро́бл**я**чи*;

3) у віддієслівних іменниках перед **-енн-**(-я): *здеше́вл**е**ння, погли́бл**е**ння*.

Примітка 2. Постфікс **-ся** (**-сь**) із дієсловами пишемо разом, причому в третій особі однини перед **-ся** з'являється **-ть-**: *б'є́**ть**ся, ллє́**ть**ся, сміє́**ть**ся*.

5. Дієслова **да́ти**, **ї́сти**, **відпові́сти́**, **розпові́сти́** та інші на **-вісти**, а також **бу́ти** з усіма похідними від них становлять відповідно до закінчень дієслів теперішнього часу (або майбутнього часу доконаного виду) окрему групу:

	Однина			Множина		
1 ос.	*дам*	*їм*	*відпові́м*	*дамо́*	*їмо́*	*відповімо́*
2 ос.	*даси́*	*їси́*	*відповісси́*	*дасте́*	*їсте́*	*відповісте́*
3 ос.	*дасть*	*їсть*	*відпові́сть*	*даду́ть*	*їдя́ть*	але: *дадуть відповідь*

Від дієслова **бу́ти** вживаємо тільки форму **є** (інколи в поетичній мові для першої та третьої особи однини – **єсть**), що заступає всі інші форми; зрідка вживані ще архаїчні форми: для другої особи однини – **єси́**, а для третьої особи множини – **суть**.

6. Майбутній час дієслів:

1) недоконаного виду вживаємо в таких формах:

а) особових формах допоміжного дієслова *бу́ти – бу́ду, бу́деш, бу́де, бу́демо* (зрідка *бу́дем*), *бу́дете, бу́дуть* + інфінітив: *бу́ду писа́ти, бу́дете ходи́ти*;

б) особових формах, утворених з інфінітива та скорочених особових форм колишнього дієслова *я́ти* (*иму́...*) – **-му**, **-меш**, **-ме**, **-мемо** (зрідка **-мем**), **-мете**, **-муть**, що стали дієслівними закінченнями: *пекти́му, пекти́меш, пекти́ме, пекти́мемо* (зрідка *пекти́мем*), *пекти́мете, пекти́муть*;

2) доконаного виду вживаємо в таких формах:

а) префікс + теперішній час: *зроблю́, напишу́*;

б) деякі безпрефіксні дієслова доконаного виду із закінченням теперішнього часу (найчастіше зі значенням одноразової дії): *гри́мну, ля́жу, пущу́, сту́кну*.

7. Минулий і давноминулий час:

1) дієслова минулого часу особових закінчень не мають. Історично форми минулого часу утворилися від дієприкметників, і тому в них

зберігаються афікси на позначення роду: **-в** або нульове закінчення в чоловічому роді, **-ла** – у жіночому роді, **-ло** – у середньому роді однини, **-ли** – у множині всіх родів: *брав, ніс, пік; брáла, неслá, пеклá; брáло, неслó, пеклó; брáли, неслú, пеклú*.

2) давноминулий час дієслова складається з форм минулого часу цього дієслова та відповідних форм минулого часу допоміжного дієслова **бу́ти**: *ходúв був, ходúла булá, ходúли булú*.

Примітка 1. Про чергування **о**, **е** з **і** в дієсловах *вів, ніс, ріс* та ін. див. § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е». За аналогією до форм *вів, ніс, стерíг* та ін., у яких **о**, **е** чергуються з **і**, утворилися такі форми, як *запрíг* (від *запрягти́*), *ліг* (від *лягти́*), де маємо **і** замість **я**.

Примітка 2. У дієсловах, що мають у формах теперішнього (майбутнього) часу суфіксальне **н** з особовими закінченнями, відповідний суфікс **-ну-** у формах інфінітива й минулого часу може випадати. Це буває переважно тоді, коли суфікс **-ну-** ненаголошений і дієслово не має значення одноразовості. Проте повної послідовності в уживанні інфінітива й минулого часу із суфіксом **-ну-** або без нього немає: *зблíднути – зблíд, зблíдла; посóхнути – посóхти – посóхнув, посóх, посóхнула, посóхла; слáбнути – заслáбти – заслáб, заслáбла; тягну́ти – тягти́ – тягну́в, тягну́ла – потя́г, тяглá*.

Примітка 3. Постфікс **-ся** після суфікса інфінітива, закінчень усіх форм минулого часу та закінчень першої особи однини, множини й другої особи множини майбутнього часу доконаного й недоконаного (синтетична форма) виду може змінюватися на **-сь** в усному мовленні та художньому стилі: *узя́тись, узя́всь, узялáсь, узялóсь, узялúсь; візьму́сь, ві́зьмемось, ві́зьметесь; брáтимусь, брáтимемось, брáтиметесь*. У формі однини чоловічого роду минулого часу це буває тільки після букви на позначення приголосного **в**: *знайшóвсь, одягну́всь, усміхну́всь*, але: *стерíгся, обпíкся* та ін.

§ 116. Наказовий спосіб

1. Наказовий спосіб має лише форми другої особи однини й першої та другої особи множини з такими закінченнями:

2 ос. однини	(ти) *роб-**и́***	(ти) *читáй* (нульове закінчення)
1 ос. множини	(ми) *роб-**і́мо*** (*-**і́м***)	(ми) *читáй-**мо***
2 ос. множини	(ви) *роб-**і́ть***	(ви) *читáй-**те***

2. Закінчення **-и**, **-імо** (**-ім**), **-іть** звичайно бувають:

1) під наголосом: *бери́, бері́мо* (*бері́м*), *бері́ть; живи́, живі́мо* (*живі́м*), *живі́ть; іди́, іді́мо* (*іді́м*), *іді́ть; печи́, печі́мо* (*печі́м*), *печі́ть; припусти́, припусті́мо* (*припусті́м*), *припусті́ть*;

2) у дієсловах із наголошеним префіксом **ви-**: *ви́бери, ви́беріть; ви́жени, ви́женімо* (*ви́женім*), *ви́женіть* та ін., які без префікса мають кінцевий наголос: *бери́, бері́мо* (*бері́м*), *бері́ть; жени́, жені́мо* (*жені́м*), *жені́ть*;

3) у дієсловах із суфіксом **-ну-** в інфінітиві після букви на позначення приголосного: *кивну́ти – кивни́, кивні́мо* (*кивні́м*), *кивні́ть; крúкнути –*

*кри́кн**и**, кри́кн**імо*** (*кри́кн**ім***), *кри́кн**іть**; морг**ну́**ти – морг**ни́**, морг**ні́мо*** (*морг**ні́м***), *морг**ні́ть**; сту́к**ну**ти – сту́кн**и**, сту́кн**імо*** (*сту́кн**ім***), *сту́кн**іть***;

4) у дієсловах з основою на **л** або **р** після букви на позначення приголосного: *підкре́сл**и**, підкре́сл**імо*** (*підкре́сл**ім***), *підкре́сл**іть**; прові́тр**и**, прові́тр**імо*** (*прові́тр**ім***), *прові́тр**іть***.

3. В інших дієсловах ненаголошеного голосного в закінченнях наказового способу немає:

1) після голосних: *грай, гра́й**мо**, гра́й**те**; купу́й, купу́й**мо**, купу́й**те**; стій, сті́й**мо**, сті́й**те**; ший, ши́й**мо**, ши́й**те***;

2) після приголосних **б**, **п**, **в**, **м**, **ж**, **ч**, **ш**, **шч** (буква **щ**), **р**: *не го́рб*(*ся*), *не го́рб**те***(*сь*)*; сип, си́п**мо**, си́п**те**; став, ста́в**мо**, ста́в**те**; ознайо́м, ознайо́м**те**; ріж, рі́ж**мо**, рі́ж**те**; покли́ч, покли́ч**мо**, покли́ч**те**; руш, ру́ш**мо**, ру́ш**те**; морщ, мо́рщ**мо**, мо́рщ**те**; пові́р, пові́р**мо**, пові́р**те***;

3) після приголосних **д**, **т**, **з**, **с**, **л**, **н** ненаголошений голосний у закінченнях також зникає, причому ці приголосні стають м'якими: *сяд**ь**, ся́дь**мо**, ся́д**ьте**; трат**ь**, тра́т**ьмо**, тра́т**ьте**; чист**ь**, чи́ст**ьмо**, чи́ст**ьте**; злаз**ь**, зла́з**ьмо**, зла́з**ьте**; повіс**ь**, повіс**ьмо**, повіс**ьте**; ви́зво**ль**, ви́зво**льмо**, ви́зво**льте**; стан**ь**, ста́н**ьмо**, ста́н**ьте***.

Примітка 1. Від дієслова **їсти** утворюємо такі форми наказового способу: *їж, їж**мо**, їж**те***. Дієслова **доповісти́**, **розповісти́**… не мають форм наказового способу, тому утворюємо їх від *доповіда́ти, розповіда́ти…*: *доповіда́й, розповіда́й...*

Примітка 2. Приголосні **г**, **к** у наказовому способі переходять у **ж**, **ч**: *бі́гти – біж**и́**, біж**і́мо*** (*біж**і́м***), *біж**і́ть; лягти́ – ляж**, ля́ж**мо, ля́ж**те; пекти́ – печ**и́**, печ**і́мо*** (*печ**і́м***), *печ**і́ть*** (пор. теперішній або майбутній час: *біжу́, ля́жу, печу́*).

Приголосні **з**, **с**, **х** у словах на зразок *каза́ти, писа́ти, бреха́ти* в наказовому способі відповідно переходять у **ж**, **ш**: *каз**а́**ти – каж**и́**, каж**і́мо*** (*каж**і́м***), *каж**і́ть; пис**а́**ти – пиш**и́**, пиш**і́мо*** (*пиш**і́м***), *пиш**і́ть; брех**а́**ти* – (*не*) *бреш**и́**,* (*не*) *бреш**і́ть*** (пор. теперішній час: *кажу́, пишу́,* (*не*) *брешу́*).

Примітка 3. Усі дієслова із суфіксом **-ува-** (**-ова-**) мають перед закінченням наказового способу голосний **у** (**ю**): *вимір**ю**й, просмо́л**ю**й, розка́з**у**й*.

§ 117. Умовний спосіб

1. Частки **б**, **би** в умовному способі пишемо окремо:

1) **б** – після слів, що закінчуються на голосний: *я хоті́ла **б**; вона **б** сказа́ла; ра́да **б** узя́ти; я **б** про це розпові́в*.

2) **би** – після слів, що закінчуються на приголосний: *я хотів **би**; він **би** сказа́в; я міг **би** взя́ти; він **би** це давно́ був зроби́в*.

§ 118. Неозначена форма дієслова (інфінітив)[9]

1. Неозначена форма дієслова закінчується на **-ти**: *гли́бша**ти**, годува́**ти**, ду́ма**ти**, жи́**ти**, ки́ну**ти**, лі́з**ти**, мандрува́**ти**, нес**ти́**, пек**ти́**, пек**ти́**ся* (*пек**ти́**сь*), *рев**ти́**, розумі́**ти**, стоя́**ти**, ходи́**ти**, хоті́**ти***.

Примітка 1. В усному мовленні, а часом і в художньому стилі вживають також і форму на **-ть**, коли основа інфінітива закінчується на голосний: *бра**ть**, каза́**ть**, ки́ну**ть**, терпі́**ть**, ходи́**ть***.

§ 119. Дієприкметник

1. В українській мові розмежовують:

1) дієприкметники активного стану:

а) теперішнього часу на **-чий** (**-а**, **-е**) (уживані переважно як прикметники та іменники): *живу́чий, квіту́чий, лежа́чий, стоя́чий*;

б) минулого часу на **-лий** (**-а**, **-е**): *зжо́вклий, нави́слий, осі́лий, почорні́лий*.

2) дієприкметники пасивного стану минулого часу:

а) на **-ний** (**-аний**, **-яний**, **-ений**, **-єний**), **-ований**, **-йований**, **-ьований**, **-уваний**, **-юваний** (**-а**, **-е**): (*зі́*)*гнаний,* (*по*)*сія́ний,* (*с*)*тво́рений, окри́лений,* (*за*)*го́єний,* (*з*)*будо́ваний, скопійо́ваний, сформульо́ваний, зне́хтуваний, очо́люваний*;

б) на **-тий** (**-а**, **-е**): *би́тий, взу́тий, жа́тий, закри́тий, ми́тий, поча́тий, те́ртий, ужи́тий, узя́тий*.

Примітка 1. Варіантні форми на **-тий**, **-ний** утворюємо від дієслів із суфіксом **-н-** (**-ну-**): *верну́ти – ве́рнутий* і *ве́рнений; замкну́ти – за́мкнутий* і *за́мкнений; ки́нути – ки́нутий* і *ки́нений; усу́нути – усу́нутий* і *усу́нений; розви́нути – розви́нутий* і *розви́нений*.

Примітка 2. Варіантні форми на **-тий**, **-ний** утворюємо й від дієслів з основою інфінітива на **-оло-**, **-оро-**: *коло́ти – ко́лотий* і *ко́лений; поро́ти – по́ротий* і *по́рений*.

Примітка 3. Від дієслова *моло́ти* маємо варіантні форми *мо́лотий* і рідше *ме́лений*.

§ 120. Дієприслівник

1. Дієприслівники теперішнього часу утворюємо від основи дієслова теперішнього часу за допомогою суфіксів **-учи** (**-ючи**), **-ачи** (**-ячи**).

Суфікс **-учи** (**-ючи**) вживаємо в дієприслівниках, утворених від дієслів І дієвідміни, а суфікс **-ачи** (**-ячи**) – у дієприслівниках, утворених від дієслів ІІ дієвідміни: *беру́ть – бер**учи́**, виробля́ють – виробля́**ючи**, іду́ть – ід**учи́**, ка́жуть – ка́ж**учи**; ба́чать – ба́ч**ачи**, летя́ть – лет**ячи́**, сидя́ть – си́д**ячи**, спля́ть – спл**ячи́***.

[9] Про форми із суфіксом **-ну-** й без нього див. у прим. 2 до п. 2 ч. 7 § 115; там само в прим. 3 див. про постфікс **-ся** (**-сь**).

2. Дієприслівники минулого часу утворюємо від основи дієслова минулого часу чоловічого роду за допомогою суфікса **-ши** (після основи на приголосний) і **-вши** (після основи на голосний): *брав – бра́**вши**, купува́в – купува́**вши**, купи́в – купи́**вши**, налетів – налетівши, став – ста́**вши**; приніс – принісши, спік – спікши*.

Примітка. Дієприслівники, утворені від зворотних дієслів, мають постфікс **-сь**: *сміючи́сь, узя́вшись*; рідше – **-ся**: *сміючи́ся, узя́вшися*.

4.4. Правопис слів іншомовного походження[10]

4.4.1. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних

§ 121. Звук [l]

1. Звук [l] у словах іншомовного походження передаємо твердим або м'яким **л** – залежно від того, як узвичаєне те чи те слово в українській мові:

1) твердим **л** (**л**, **ла**, **ло**, **лу**) у словах: *арсена́**л**, бал, вулка́н, інтегра́**л**, капіта́**л**, футбо́**л**, халва́; аеропла́**н**, бала́**н**с, гала́**н**тний, гла**з**у́**р**, кла**с**, моле́кула, нове́**ла**, пла**н**, при́мула, фо́рмула; бло**к**, вело**с**іпе́д, коло́нія, со́ло, соціоло́гія, фло**т**; блу́за, лу́па, металу́ргія; Алба́нія, Атланти́чний океа́н, Гренла́ндія, Ла-Ма́нш, Ло́ндон, О́сло, Тулу́за; Вела́скес, Лама́рк, Флобе́р* та ін.

У новітніх запозиченнях з англійської мови звук [l] передаємо твердим **л**: *ланч, сейл, таблоїд, файл* та ін.;

2) м'яким **л** (**ль**, **льо**, **лю**, **ля**) у словах: *автомобі́**ль**, асфа́**ль**т, бульдо́г, гі́**ль**за, голь**ф**, магістра́**ль**, педа́**ль**, та́бе**ль**; туберкульо́з; алюмі́ній, блю́мінг, революція; вакуо́**ля**, пілю́**ля**, пля**ж**, поля́рний, регуля́тор; Ба́зе**ль**, О́ль**с**тер, Лю́бек, Аля́ска, Фінля́ндія; Ві́ль**с**он, Кро́мве**ль**, Лінколь**н**, Міше́**ль**, Рафае́**ль**, Лю́тер, Золя́* та ін.

2. Звукосполучення [le] передаємо через **ле**: *еле́ктрика, желе́, кі́лер, леге́нда, ле́кція, пле́єр, пле́нум, телегра́ф; Вале́нсія, Каледо́нія, Пале́рмо, Толе́до; Ле́ннон*, *Ле́ссінг, Пеле́* та ін.

§ 122. Звуки [g], [h]

1. Звук [g] та близькі до нього звуки, позначені на письмі буквою **g**, звичайно передаємо буквою **г**: *авангард, агітація, агресор, блогер, гвардія, генерал, гламур, графік, грог, емблема, лінгвістика, маркетинг, міграція, негативний, серфінг, синагога; Гвінея, Гольфстрім, Гренландія, Грузія, Люксембург, Чикаго; Вахтанг, Гайнетдін, Гарсія, Георг, Гете, Гурамішвілі, Ердоган, Магомет; концерн «Фольксваген»*.

[10] Правопис іншомовних власних назв, що походять зі слов'янських мов, подано в розділі 4.5. Правопис власних назв (§§ 141–154).

2. Буквою **ґ** передаємо звук [g] у давнозапозичених загальних назвах, таких як ***ґа́нок, ґату́нок, ґва́лт, ґра́ти, ґрунт*** та ін. (див. § 6), і в похідних від них: ***ґа́нковий, ґратча́стий, ґрунто́вний*** та ін.

3. У прізвищах та іменах людей звук [g] можна передавати двома способами: через адаптацію до звукового ладу української мови – буквою **г** і через імітацію іншомовного [g] – буквою **ґ**: *Верґі́лій, Ґарсі́я, Ге́гель, Ге́орґ, Ґе́те, Ґреґуа́р, Ґуллівер; Верґі́лій, Ґарсі́я, Ге́ґель, Ґео́рґ, Ґе́те, Ґреґуа́р, Ґуллівер* та ін.

4. Звук [h] передаємо переважно буквою **г**: *ґандбо́л, ґерба́рій, ґі́нді, ґіпо́теза, ґориво́нт, ґо́спіс, ґо́спіталь, ґу́мус; Ґа́рвард, Ґе́льсінкі; Ґаннібо́л, Ґе́йне, Ґора́цій; авіаперевізник «Люфтґа́нза»*.

5. За традицією в окремих словах, запозичених з європейських та деяких східних мов, [h] і фонетично близькі до нього звуки передаємо буквою **х**: *бра**х**ма́н, джи**х**а́д, моджа**х**е́д, **х**ану́м, **х**аракі́рі, **х**іджа́б, **х**о́бі, **х**оке́й, **х**ол, **х**о́лдинг, ша**х**і́д; Алла́**х**, А**х**ме́д, Му**х**а́ммед, Су**х**ро́б, **Х**аки́м, **Х**аммура́пі* та ін.

§ 123. Буквосполучення TH у словах грецького походження

1. Буквосполучення **th** у словах грецького походження передаємо звичайно буквою **т**: *ан**т**оло́гія, ан**т**рополо́гія, ап**т**е́ка, а́с**т**ма, бібліо**т**е́ка, ка**т**оли́цький, ор**т**одо́кс, ор**т**опе́дія, **т**еа́тр, **т**ео́рія; Амаль**т**е́я, Проме**т**е́й, **Т**аї́сія, **Т**е́кля, **Т**еодо́р*.

2. У словах, узвичаєних в українській мові з **ф**, можлива орфографічна варіантність: *ана́**ф**ема* й *ана́**т**ема, ди**ф**ірамб* і *ди**т**ира́мб, е**ф**і́р* і *е**т**е́р, ка́**ф**едра* і *ка**т**е́дра, логари́**ф**м* і *логари́**т**м, мі**ф**, мі**ф**оло́гія* і *мі**т**, мі**т**оло́гія; Ага**ф**а́нгел* і *Ага**т**а́нгел, А**ф**і́ни* й *А**т**е́ни, Борис**ф**е́н* і *Борис**т**е́н, Демос**ф**е́н* і *Демос**т**е́н, Ма́р**ф**а* і *Ма́р**т**а, **Ф**ессалія* і ***Т**ессалія* та ін.

§ 124. Буква W та буквосполучення TH у словах англійського походження

1. Англійську букву **w** на позначення звука [w] передаємо звичайно через **в**: ***в**іке́нд; **В**а́шингто́н, **В**е́бстер, **В**е́ллінгтон, **В**і́льсон, **В**інніпе́г* та ін.; у деяких словах за традицією – через **у**: ***у**айт-спі́рит; **У**е́льс* та ін.

2. Англійське буквосполучення **th** на позначення звука [θ] передаємо звичайно через **т**: ***т**ри́лер; Ага́**т**а, Ар**т**у́р, Бле́ксмі**т**, Во́рдсвор**т**, Ме́реді**т**;* на позначення звука [ð] – звичайно через **з**: *Ве́**з**ербі, Ре́**з**ерфорд, Са́**з**ерленд*; рідше – через **т**: *Са́у**т**і, Со́**т**бі* або **с**: *Голсуо́р**с**і*.

§ 125. Буквосполучення LL та ILL у словах французького походження

1. Французькі буквосполучення **ll** та **ill** після голосних, у кінці слів та перед голосними відповідно до французької вимови передаємо через **й**: *макія́ж; Вій**й**о́н, Шантії́*.

2. У деяких загальних і власних назвах буквосполучення **-aille**, **-eille**, **-ille** за традицією передаємо як **-аль**, **-ель**, **-іль**: *ваніль; Версаль, Марсе́ль*.

§ 126. Звук [j]

1. Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою **й**, а у звукосполученнях [je], [ji], [ju], [ja] – буквами **є**, **ї**, **ю**, **я**: *бу́єр, є́ті, ін’є́кція, конвеєр, плеєр, проє́кт, проє́кція, суб’є́кт, траєкто́рія, феєрве́рк, фла́єр, фоє́; кру**ї**з, моза**ї**ка; ло**я**льний, паран**я**, пле**я**да, ро**я**ль, сакво**я**ж, секво**я**, фа**я**нс; **Й**ога́нн; **Є**йтс, Каєнна, Ма́єр, Рамбує́, Со́єр, Феєрба́х, Хеєрда́л; Га**ї**ті; **Ю**но́на; Го́**я**, Іса́**я**, Саво́**я**, Ха**я**м*.

§ 127. Кінцеві буквосполучення -DR, -TR

1. Кінцеве **-tr** передаємо через **-тр**, а кінцеве **-dr** – через **-др**: *баро́ме**тр**, діа́ме**тр**, семе́с**тр**, теа**тр**, термо́ме**тр**, цен**тр**; олеа́н**др**, цили́н**др***.

§ 128. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних

1. У загальних назвах іншомовного походження букви на позначення приголосних звичайно не подвоюємо: *аба́т, акумуля́тор, баро́ко, беладо́на, белетри́стика, браві́симо, ват, гру́па, гун* (*гу́ни*), *ідилі́чний, інтелектуа́льний, інтерме́цо, колекти́в, комі́сія, лібре́то, піані́симо, піцика́то, стака́то, су́ма, фін* (*фі́ни*), *шасі́* та ін.

За традицією з подвоєнням пишемо загальні назви: *а**нн**а́ли, бі**лл**ь, бо́**нн**а, бру́**тт**о, бу́**лл**а, ва́**нн**а, ві́**лл**а, до́**нн**а, ду́**рр**а, мадо́**нн**а, ма́**нн**а, мі́**рр**а, мулл**а́, не́**тт**о, паннó, пе́**нн**і, то́**нн**а* та слово *Алла́х*.

2. У разі збігу в загальних назвах однакових приголосних префікса й кореня подвоєння звичайно зберігаємо, зокрема тоді, коли в українській мові є непрефіксальне слово з тим самим коренем: *і**мм**іграція* (пор. *міграція*), *і**нн**овація* (пор. *новація*), *і**рр**аціональний* (пор. *раціональний*), *і**рр**еальний* (пор. *реальний*), *конт**рр**еволюція* (пор. *революція*), *конт**рр**еформація* (пор. *реформація*), *сю**рр**еалізм* (пор. *реалізм*).

Примітка. Букви на позначення приголосних звичайно не подвоюємо, коли семантичний зв’язок між префіксальним словом і словом без префікса втрачений або суттєво послаблений: *анотація, конотація* (пор. *нотація*), *кореляція* (пор. *реляція*), *кореспонде́нт* (пор. *респонде́нт*) та ін.

3. Подвоєння букв на позначення приголосних переважно зберігаємо у власних назвах: *Андо́**рр**а, Гаро́**нн**а, Голл**а́**ндія, Маро́**кк**о, Мі**сс**у́рі, Ні́**цц**а, Те́**ннес**сі, Я́**ффа**; Бе**сс**еме́р, Бе́**тт**і, Білл, Бо**тт**іче́**лл**і, Джо́**нн**і, Кі́р**кк**о**ннелл**, **Лл**ойд, Мю́**ллер**, Ру**сс**о́, Смо́**ллетт*** та в похідних від них загальних назвах: *андо́**рр**ець, бе**сс**еме́рівський, голл**а́**ндський, маро**кк**а́нець* та ін.

У загальних назвах, утворених від власних назв без додавання афіксів, букви на позначення приголосних не подвоюємо: *ват* (пор. *Ва**тт***), *бекере́ль* (пор. *Бе**кк**ере́ль*), *га́ус* (пор. *Га́у**сс***).

Примітка. За традицією в деяких власних назвах подвоєння не зберігаємо (*Пенсільва́нія*) або зберігаємо частково (*Мі**сс**ісі́пі*).

4. Буквосполучення **ck**, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [k], відтворюємо українською буквою **к**: *Сто**к**го́льм; Бе́**к**і, Бі́смар**к**, Бро́**к**ес, Брю́**к**нер, Бу́**к**інгем, Дже́**к**сон, Ді́**к**енс, Ді́**к**інсон, Лама́р**к**, Ру́дбе**к**, Те́**к**ерей, Ше́рло**к**, Што́**к**манн.*

Примітка. Подвоєння **кк** зберігаємо у власних назвах кельтського походження, де формант **Мас**, **Мс** поєднується з основою, що починається на [k], коли в мові-джерелі їх пишуть як одне слово: *Ма**кк**а́ртні, Ма**кк**е́нзі, Ма**кк**е́нна, Ма**кк**і́нлі*, а також у загальних назвах, утворених від таких власних назв: *ма**кк**арти́зм* та ін.

4.4.2. Голосні звуки і букви на позначення голосних

§ 129. Звук [і]

1. Залежно від позиції в слові, особливостей вимови та мовної традиції букви на позначення звука [і], зокрема **і**, **у** (ігрек), **е**, буквосполучення **еа**, **ее**, **іе** та ін., передаємо українськими буквами **і**, **ї** та **и**.

2. **І** пишемо:

1) на початку слова: ***і**де́я, **і**нстру́кція, **і**нтернаціона́льний; **І**ліа́да, **І́**ндія, **І́**тон; **І́**бсен, **І́**ден, **І**забе́лла*;

2) після букви на позначення приголосного перед голосним та буквами **є**, **ї**, **й**: *акс**і**о́ма, артер**і**а́льний, ген**і**а́льний, д**і**а́гноз, д**і**але́ктика, індустр**і**аліза́ція, матер**і**а́л, ра́д**і**ус, рац**і**о́н, революц**і**оне́р, соц**і**аліз́м, соц**і**оло́гія, тр**і́**у́мф, ф**і**а́лка, ф**і**оле́товий, ц**і**ані́д, ч**і**або́та; ауд**і**є́нція, г**і**є́на, кл**і**є́нт, п**і**єте́т, р**і**є́лтор, тампл**і**є́р; коп**і**ї́ст; парт**і́**йний, ра́д**і**й; Б**і**арри́ц; В**і**ардо́, Іглє́с**і**ас, Марц**і**а́л, Осс**і**а́н, С**і**а́м; Л**і**є́па, Шант**і**ї́*.

У кінці слова іншомовне **іа** передаємо звичайно через **ія**: *артє́р**ія**, індýстр**ія**, матє́р**ія**; Га́лл**ія**, Гарс**і́я**, Іта́л**ія***;

3) в іменах і прізвищах після букви на позначення приголосного перед наступним приголосним і в кінці слова: *Беатр**і́**че, Гр**і́**мм, Д**і**дро́, Д**і́**зель, Ж**і**льєро́н, Ов**і́**д**і**й, Р**і́**чард, Т**і**ц**і**а́н, Ц**і**церо́н; Анр**і́**, Мéд**і**ч**і**, Росс**і́**н**і***.

Власні назви, що перейшли в категорію загальних назв, пишемо за правилами правопису загальних назв іншомовного походження: *д**и**зель* (від прізвища *Рудо́льфа Ді́зеля*), *р**и**шельє́* (від прізвища кардинала *Рішельє́*), *с**и**луе́т* (від прізвища *Етьє́на де Сілуе́тта*);

4) у географічних назвах після приголосних, крім **дж**, **ж**, **ч**, **ш**, **щ**, **ц** і **р**, перед наступним приголосним, крім [j], і в кінці слова, а також у похідних від них прикметниках: *Л**і**сабо́н, Монтев**і**де́о, Н**і**л, Сев**і́**лья, С**і́**дней; Замбе́з**і**, Канза́с-С**і́т**і, Ка́пр**і**, Міссісі́п**і**, Сомал**і́**; л**і**сабо́нський, сомал**і́**йський*;

5) після приголосних у кінці слова: *візав**і́**, вісь**кі**, журі́, коліб**рі**, мерсі́, парі́, попурі́, су́ш**і**, таксі́, харакі́р**і**, шасі́*;

6) у всіх інших словах після **б**, **п**, **в**, **м**, **ф**, **г**, **к**, **х**, **л**, **н** перед наступним приголосним: *б**і́**знес, п**і**ло́т, в**і**бра́ція, акаде́м**і**к, ф**і**на́нси, гра́ф**і**к, г**і**попота́м, лог**і́**чний, г**і**мн, к**і**бу́ц, к**і**логра́м, к**і**но́, арх**і́**в, х**і́**мія, х**і**ру́рг, л**і**терату́ра, респу́бл**і**ка, н**і́**ша, піан**і́**симо*.

За традицією в деяких словах іншомовного походження, що давно засвоєні українською мовою, після **б**, **п**, **в**, **м**, **ф**, **г**, **к**, **х**, **л**, **н** пишемо **и**: *башк**и́**р, в**и́**мпел, єх**и́**дна, імб**и́**р, калм**и́**к, к**и**пар**и́**с, к**и**се́т, л**и**ма́н, м**и́**ля, м**и**рт, н**и́**рка, сп**и**рт, х**и**ме́ра* та ін.

За традицією з **и** пишемо також слова грецького походження, що усталилися в церковному вжитку: *д**и**я́кон, єп**и́**скоп, єп**и**т**и́**мія́, єп**и**трах**и́**ль, м**и́**ро, м**и́**тра, м**и**трополи́т, хр**и**ст**и**я́нство* та ін.

3. **Ї** пишемо після букви на позначення голосного: *альтру**ї́**ст, его**ї́**ст, кофе**ї́**н, ма**ї́**с, моза́**ї**ка, на**ї́**вний, ру**ї́**на, сто́**ї**к, те**ї́**н; Адела**ї́**да, А**ї́**да, Ка**ї́**р, Са**ї́**д, Та**ї́**р, Ха**ї́**м, Хусa**ї́**нов*.

Примітка. У складних словах, де перша частина закінчується голосним, на початку другої частини пишемо **і**: *нео**і**мперіалі́зм, псевдо**і**сторі́чний*, так само в позиції після префікса, що закінчується на голосний: *во**і́**стину, до**і**сторі́чний, не**і**ндукти́вний, по**і**нформува́ти* та ін.

4. **И** пишемо:

1) у загальних назвах після приголосних **д**, **т**, **з** (**дз**), **с**, **ц**, **ж** (**дж**), **ч**, **ш**, **р** перед наступним приголосним (крім **й**): *д**и́**зель, д**и**на́мо, д**и**пло́м, д**и**ре́ктор, мето́д**и**ка; інст**и**ту́т, матема́т**и**ка, ст**и́**мул, т**и**п; поз**и́**ція, фіз**и́**чний; такс**и́**ст, родз**и́**нка, с**и**луе́т, с**и**сте́ма; ц**и**сте́рна, ц**и́**фра; реж**и́**м, дж**и**гі́т, дж**и́**нси, дж**и**п; ш**и́**рма, ш**и**фр; бр**и**га́да, р**и**ф, фа́бр**и**ка*;

2) у географічних назвах із кінцевими **-ида**, **-ика**: *Антаркт**и́да**, Атлант**и́да**, Флор**и́да**; Адріа́т**ика**, Аме́р**ика**, Анта́ркт**ика**, А́ркт**ика**, Атла́нт**ика**, А́фр**ика**, Ба́лт**ика**, Ко́рс**ика**, Ме́кс**ика***;

3) у географічних назвах після приголосних **дж**, **ж**, **ч**, **ш**, **щ** і **ц** перед приголосним: *Вірдж**и**нія, Алж**и**р, Ж**и**ро́нда, Ч**и**ка́го, Ч**и́**лі, Ва́ш**и**нгто́н, Ге́мпш**и**р, Йо́ркш**и**р, Ле́йпц**и**г, Ц**и**нда́о* та в похідних: *алж**и́**рець, йоркш**и́**рський, ч**и**лі́йський* та ін.

Перед голосним та в кінці слова пишемо **і**: *Ші́офок; Віш**і́***;

4) у географічних назвах після **р** перед приголосним, крім [j]: *Бр**и**та́нія, Кр**и**т, Мавр**и**та́нія, Магр**и́**б, Мадр**и́**д, Р**и**в'є́ра, Р**и́**га* та ін., а також у похідних від них: *бр**и**та́нський, мавр**и**та́нський, р**и́**зький* та ін.

Примітка 1. У компоненті власних назв **-стріт** пишемо **і**: *Бе́йкер-стр**і́**т, Волл-стр**і́**т, Р**и́**джент-стр**і́**т, Фліт-стр**і́**т*.

Примітка 2. У географічних назвах після **р** перед [j] та в похідних від них пишемо **і**: *Бр**і**є́нн, Ер-Р**і**я́д, Тр**і**є́ст; ерр**і**я́дський, тр**і**є́стський*;

5) за традицією в деяких географічних назвах після приголосних **д**, **т** перед наступним приголосним, крім [j]: *Ват**и**ка́н, Ед**и**нбу́рг, Корд**и**льє́ри, Мед**и́**на, Палест**и́**на, Сард**и́**нія, Скланд**и**на́вія, Т**и**бе́т* та в похідних від них: *ват**и**ка́нський, ед**и**нбу́рзький, сканд**и**на́вський* та ін.

Примітка. Після приголосних **д**, **т** перед голосним і [j] пишемо **і**: *Гала́т**і**я, Ін**д**і**я***;

6) у деяких географічних назвах за традицією: *Браз**и́**лія, В**и**флеє́м, Єг**и́**пет, Єрусал**и́**м, К**и**та́й, Пак**и**ста́н, С**и**раку́з**и**, С**и́**рія, С**и**ц**и́**лія* та в похідних від них: *єг**и́**петський, с**и**р**і́**єць* та ін.

§ 130. Звуки [е], [и]

1. Голосний [е] звичайно передаємо буквою **е**: ***е**не́ргія, **е́**ра, філе́, шардоне́, шевроле́; **Е**схіл, **Е́**тна*, зокрема після іншої букви **е** в іншомовних власних назвах, коли подвоєння **ее** в записі назви мовою оригіналу позначає довготу звука [е]: *Верме́**е**р, Шпре́**е***.

2. Букву **є** пишемо в таких випадках:

1) за традицією в низці слів релігійної тематики (грецького походження): ***є**вхари́стія, **є**пи́скоп, **є**пити́мія, **є**питрахи́ль, **є́**пресь; **Є**ва́нгеліє* та ін.;

2) у сполученні [е] з попереднім [j]: ***є́**гер, конве́**є**р, про**є́**кт, ре**є́**стр, ста́**є**р, фе**є**рве́рк, фо**є́**; **Є́**ллоустоун, **Є**ль, **Є́**мен, Рамбу**є́***, зокрема в позиції після апострофа і **ь**: *бар'**є́**р, круп'**є́**; дось**є́**, порть**є́**; Сь**є́**рра-Лео́не; Мерсь**є́***;

3) після букви **і**: *абітурі**є́**нт, кл**і**є́нт, рі**є́**лтор; Тр**і**є́ст; Арі**є́**ль, Вандрі**є́**с, Дані**є́**ль, Ді**є́**го, Марі**є́**тта*.

3. Якщо префікс у слові або перша частина складного слова закінчується на голосний, то після них пишемо **е**: *агро**е**коло́гія, гео**е**коно́міка, ді**е**ле́ктрик,*

*ді**е**ти́л, євро**е**лі́та, квазі**е**тні́чний, мега**е**фе́кт, металло**е**ма́ль, мініе**е**скала́тор, по**е**та́пний, полі**е́**др, псевдо**е**фе́кт, ультра**е**ро́зія*.

4. У словах, запозичених із французької мови, після шиплячих **ж**, **ш** пишемо букву **у**: *брошу́ра, журі́, парашу́т*.

§ 131. Буквосполучення AU, OU

1. Буквосполучення **au**, **ou** на позначення звукосполучень [au], [ou] передаємо через **ау**, **оу**: *а**ут**сайдер, г**ау**птвахта, м**а́у**зер; К**а́у**нас; Кл**а́у**с, Кр**а́у**зе, П**а́у**ль, Ф**а́у**ст; Дж**о́у**ль*.

2. У словах, що походять здебільшого з латинської мови, а також із давньогрецької мови, буквосполучення **au** звичайно передаємо через **ав**: ***ав**тенти́чний, **ав**тобіогра́фія, **ав**томобі́ль, **а́в**тор, **ав**торите́т, **ав**тохто́н, л**а́в**ра; М**ав**рита́нія; **Ав**ро́ра, П**ав**ло́*.

3. У запозиченнях, що мають усталену традицію передавання латиничного буквосполучення **au** українським **ау**, можливі орфографічні варіанти: ***ау**дієнція* і ***ав**дієнція, **ау**дито́рія* і ***ав**дито́рія, л**ау**реа́т* і *л**ав**реа́т, п**а́у**за* і *п**а́в**за*, *ф**а́у**на* і *ф**а́в**на*.

§ 132. Букви та буквосполучення Ö, Ø, EU, OE

1. Голосні, яким на письмі відповідають букви й буквосполучення **ö**, **ø**, **oe**, **eu** у німецькій, данській, іспанській, норвезькій, турецькій, французькій, шведській та деяких інших мовах, і фонетично подібні до них голосні передаємо українською буквою **е**: *Вільн**е́**в, Г**е́**те, Е́нч**е**пінг, К**е́**льн, Ма́льм**е**, Паст**е́**р, Р**е**нтге́н*, а після звука [j] – буквою **є**: *Б'**є́**рнсон, Рішельє́*.

§ 133. Дифтонги [au], [ei], [ou] у словах англійського походження

1. Англійські дифтонги [au], [ei], [ou] звичайно передаємо, імітуючи їхнє звучання в мові оригіналу, через **ау**, **ей**, **оу**: *бр**а́у**зер, бр**а́у**нінг; г**ей**м, диспл**е́й**; сн**о́у**борд, ш**о́у**; Джорджт**а́у**н, П**а́у**елл; Дж**е́й**мс; Бе́лл**оу**, Сі́ллітоу, Сн**о́у***.

2. Окремі слова з дифтонгами [ei] і [ou] ввійшли в українську мову в адаптованому вигляді з голосними **е**, **о**: *бр**е**к, л**е́**ді; г**о**л, г**о**те́ль, д**о́**пінг, см**о́**кінг; Б**е́**кон, Че́мберл**е**н, Ш**е**експі́р; Айве́нг**о**, Гладст**о́**н, Деф**о́**, Джер**о́**м, Лонгфе́лл**о**, П**о***.

§ 134. Звук [æ] в словах англійського походження

1. Англійський звук [æ], якому на письмі відповідає англійська буква **а**, звичайно передаємо українською буквою **а**: *м**а**кінто́ш, сп**а**м, х**а́**кер, ч**а**т; А́длер, Кан**а́**верал, Л**а**нка́стер, М**а**нче́стер; А́дамс, А́лекс, Г**а́**ррісон, Ч**а́**плін*.

2. У багатьох словах за традицією цей звук передаємо через **е**: *бр**е**нд, дж**е**м, м**е**неджер, сл**е**нг, ст**е**нд; Бл**е**квуд, **Е**нтоні, К**е**мерон, Л**е**мберт, С**е**ліндже р, С**е**м, Т**е**тчер; П**е**лл-М**е**лл* та ін.

§ 135. Звук [ə:] в словах англійського походження

1. Англійський звук [ə:], якому найчастіше відповідають англійські буквосполучення **ear**, **er**, **ir**, **or**, **ur**, **yr**, не має в українській мові фонетичного аналога, його передаємо здебільшого українським буквосполученням **ер**: *с**ер**фінг; Б**ер**д, Б**ер**кшир, Б**ер**тон, В**ер**тінг, **Ер**л, **Ер**нест, М**ер**фі, Ч**ер**чилль, Ш**ер**лі* та ін.

2. Деякі слова, засвоєні українською мовою в транслітерованому вигляді, передають графічну форму відповідних англійських буквосполучень: *гамб**ург**ер, к**урс**о**р**; В**о**рдсв**ор**т, **Ір**вінг, **Ур**бана* та ін.

§ 136. Буквосполучення EI, EU у словах німецького походження. Буквосполучення IJ та буква Y у словах нідерландського походження

1. Німецьке буквосполучення **ei** відповідно до вимови передаємо українською мовою через **ай** (**яй**): *А**й**зенах, В**ай**зенборн, В**ай**н**ай**х, Віттгенштайн, К**ай**зер, М**ай**нгоф, Нортгайм; Бл**яй**бтрой, Кл**яй**н, Кл**яй**нерт, Фл**яй**шер*; буквосполучення **eu** – через **ой**: *фр**ой**ляйн; Н**ой**бауер, Н**ой**бранденбург*.

2. За традицією в давніших запозиченнях німецьке буквосполучення **ei** передаємо в транслітерованому вигляді через **ей**: *гросм**ей**стер, капельм**ей**стер, кр**ей**да, кр**ей**цер, маркш**ей**дер, штр**ей**кбрехер; Г**ей**не, Л**ей**пциг, Р**ей**н, Швейцарія*.

3. У запозиченнях із нідерландської мови буквосполучення **ij** та букву **y** передаємо через **ей**: *др**ей**ф; Антоніс ван Д**ей**к*.

§ 137. Подвоєння букв на позначення голосних

1. Подвоєння букв на позначення голосних в іншомовних власних назвах звичайно передаємо подвоєнням відповідних українських букв: *А**а**рне, А**а**хен, Авр**аа**м, Ванз**ее**, З**аа**ле, К**аа**ба, К**уу**сінен, С**аа**рбрюкен, Т**оо**мінг*.

4.4.3. Апостроф

§ 138. Апостроф

1. Апостроф у словах іншомовного походження та похідних від них пишемо перед **я**, **ю**, **є**, **ї**, які позначають сполучення звука [j] з наступним голосним:

1) після приголосних **б**, **п**, **в**, **м**, **ф**, **г**, **к**, **х**, **ж**, **ч**, **ш**, **р**: *б**’**єф, інтер**в’**ю, кар**’**єра, ком**п’**ютер, **п**’єдестáл, пре**м’**єр; А**к’**яб, Бар**б’**є, **Б**’юкенен, Дóна**г’**ю, Жене**в’**єва, І**х’**ямас, Монтес**к’**є, **П**’ємóнт, **П**’ячéнца, Ри**в’**єра, Ру**ж’**є, **Ф**’єзоле, Фу**р’**є, **Я**х’я*;

2) після кінцевого приголосного в префіксах: *а**д’**юнкт, а**д’**ютáнт, ди**з’**юнкція, і**н’**єкція, ко**н’**юнктура*.

2. Апостроф не пишемо:

1) перед **йо**: *кур**йó**з, сер**йó**зний*;

2) коли **я**, **ю** позначають пом’якшення попереднього приголосного перед **а**, **у**: *б**я**зь; б**ю**джéт, б**ю**рó, к**ю**вéт, м**ю**рúд, п**ю**пі́тр, п**ю**рé, р**ю**кзáк, р**ю**ш, ф**ю**зеля́ж; Барб**ю**с, Б**ю**ффóн, В**ю**ртемберг, Г**ю**гó, М**ю**ллер*.

4.4.4. М’який знак (ь)

§ 139. М’який знак (ь)

1. М’який знак (**ь**) у словах іншомовного походження пишемо після приголосних **д**, **т**, **з**, **с**, **л**, **н**:

1) перед **я**, **ю**, **є**, **ї**, **йо**: *дуéн**ь**я, міль**я́**рд; атель**є́**, вінь**є́**тка, кондоть**є́**р, конферанс**ь**є́, марсель**є́**за; бул**ь**йóн, кан**ь**йóн, сен**ь**йóр; В’єнт**ь**я́н, Севі́л**ь**я, Кордиль**є́**ри; Н**ь**ю**т**óн, Гот**ь**є́, Лавуаз**ь**є́, Мол**ь**є́р, Рен**ь**є́, Він**ь**ї*;

2) у низці слів після **л** перед приголосним та в кінці деяких слів за традицією або відповідно до вимови: *ал**ь**батрóс, джóул**ь**, кóл**ь**т, магістрáл**ь**, філ**ь**м; Ал**ь**бéрта, Бáзел**ь**, Дéл**ь**фи; Булóн**ь**, Шампáн**ь**; Крóмвел**ь**, Нéл**ь**сон, Рафаéл**ь**, Чáрл**ь**з* та ін.

4.4.5. Відмінювання слів іншомовного походження

§ 140. Відмінювані й невідмінювані слова іншомовного походження

1. Іменники іншомовного походження звичайно відмінюємо як відповідні українські іменники:

1) І відміна: *кáпсул**а** – кáпсул**и**, кáпсул**і**, кáпсул**у**, кáпсул**ою**,* (*у*) *кáпсул**і**…; фі́зик**а** – фі́зик**и**, фі́зиц**і**, фі́зик**у**, фі́зик**ою**,* (*у*) *фі́зиц**і**…; вакуóл**я** –* (*до*) *вакуóл**і**, вакуóл**і**, вакуóл**ю**, вакуóл**ею**,* (*у*) *вакуóл**і**…; ескадри́л**ь**я* – (*до*) *ескадри́л**ь**ї, ескадри́л**ь**ї, ескадри́л**ь**ю, ескадри́л**ь**єю,* (*в*) *ескадри́л**ь**ї…* (родовий відмінок множини з нульовим закінченням – *ескадри́лей*); *Бу́дд**а** – Бу́дд**и**, Бу́дд**і**, Бу́дд**у**, Бу́дд**ою**,* (*на*) *Бу́дд**і**…; Вене́ці**я** –* (*до*) *Вене́ці**ї**, Вене́ці**ї**, Вене́ці**ю**, Вене́ці**єю*** (*у*) *Вене́ці**ї**…; Го́**я** –* (*до*) *Го́**ї**, Го́**ї**, Го́**ю**, Го́**єю**,* (*у*) *Го́**ї**…*;

2) ІІ відміна: *арсена́л* – (*біля*) *арсена́л**у**, арсена́л**ові*** (*арсена́л**у***), *арсена́л, арсена́л**ом**,* (*в*) *арсена́л**і**…; блок – бло́к**а*** (і *бло́к**у***), *бло́к**ові*** (*бло́к**у***), *блок, бло́к**ом**,* (*у*) *бло́ц**і**…; автомобі́ль – автомобі́л**я**, автомобі́л**еві*** (*автомобі́л**ю***), *автомобі́ль, автомобі́л**ем**,* (*в*) *автомобі́л**і**…; Рафае́ль* – (*для*) *Рафае́л**я**, Рафае́л**еві*** (*Рафае́л**ю***), *Рафае́л**я**, Рафае́л**ем**,* (*на*) *Рафае́л**еві**…; Бю́лов* – (*для*) *Бю́лов**а**, Бю́лов**у**, Бю́лов**а**, Бю́лов**ом**,* (*на*) *Бю́лов**і**…; Да́рвін – Да́рві**на**, Да́рві**нові*** (*Да́рві**ну***), *Да́рві**на**, Да́рві**ном**,* (*на*) *Да́рві**нові**…*;

3) ІІІ відміна: *магістра́ль* – (*до*) *магістра́л**і**, магістра́л**і**, магістра́ль, магістра́лл**ю**,* (*на*) *магістра́л**і**…; верф* – (*до*) *ве́рф**і**, ве́рф**і**, верф, ве́рф’**ю**,* (*на*) *ве́рф**і**…*

2. Деякі іменники іншомовного походження не відмінюємо, а саме:

1) іменники з прикінцевим **а** після букви на позначення голосного: *амплуа́, боа́, буржуа́; Бенуа́, Валуа́, Джо́шуа, Жоффруа́, Нікара́гуа, Па́пуа*;

2) односкладові слова з прикінцевими **а**, **я**: *бра, па, спа, фа; ля*;

3) іменники з прикінцевими **е**, **є**: *валіде́, ду́че, желе́, кабаре́, каберне́, кафе́, кашне́, негліже́, пенсне́, піке́, суфле́, турне́, шале́, шосе́; ательє́, сомельє́; Беранже́, Ге́йне, Ге́те, Да́нте, Туапсе́; Барб’є́, Готьє́, Ле Корбюзьє́, Лавуазьє́, Рамбує́*;

4) іменники з прикінцевими **и**, **і**, **ї**: *ві́скі, ефе́нді, коліб́рі, мерсі́, парі́, по́ні, таксі́; Алмати́, Амангельди́, Тбілі́сі; Анрі́, Гальва́ні, Россі́ні, Фірдоусі́, Ше́ллі; Віньї́, Шантії́*;

5) іменники з прикінцевим **о**: *бюро́, депо́, жабо́, є́вро, казино́, кака́о, каудиль́йо, кімоно́, кіно́, кре́до, лото́, маестро, метро́, ра́діо, ре́тро; Мака́о; Анто́ніо, Арно́, Базі́ліо, Буало́, Вано́, Віардо́, Ву́дро, Дідро́, Джо, Ма́ріо, Ла́о, Лонгфе́лло, Пікассо́, По, Торква́то Та́ссо; «Во́льво», «Пежо́», «Рено́»*; за традицією відмінюємо *пальт**о́**, ситр**о́***;

6) іменники з прикінцевими **у**, **ю**: *какаду́, рагу́, рандеву́, фра́у, шо́у; Баку́, Катманду́, Пала́у, Сно́у; інженю́, інтерв’ю́, меню́, парвеню́; Кюсю́, Сю*;

7) топоніми з прикінцевими компонентами **-лейн**, **-ривер**, **-роуд**, **-сквер**, **-стріт**: (*на*) *Дру́рі-лейн,* (*біля*) *Па́рк-лейн,* (*біля*) *Фолл-Ри́вер,* (*на*) *Е́ббі-ро́уд,* (*на*) *Монтріо́л-ро́уд,* (*на*) *Та́ймс-сквер,* (*на*) *А́дам-стріт,* (*біля*) *Ри́джент-стріт,* (*на*) *Сент-Дже́ймс-стріт*;

8) етикетні назви жінки з прикінцевими приголосними: *мада́м, мадемуазе́ль, міс, мі́сис, фре́кен, фро́йляйн, хану́м*;

9) жіночі особові імена з прикінцевими твердими приголосними (крім **б**, **п**, **в**, **ф**) та **й**: *Беатрі́с, Гюльчата́й, Доло́рес, Елма́с, Енн, Жанне́т, Ірéн, Кармéн, Кім, Клоді́н, Ленóр, Мáргарет, Мерсéдес, Мони́к, Тріш, Фарáх* та ін.

Примітка. Жіночі особові імена з прикінцевими **б**, **п**, **в**, **ф** або м'якими приголосними відмінюємо: *Ізабе́ль* – (*до*) *Ізабе́л**і**, Ізабе́л**і**, Ізабе́ль, Ізабе́лл**ю**,* (*на*) *Ізабе́л**і**, Ізабе́л**е**; Ете́ль* – (*до*) *Ете́л**і**, Ете́л**і**, Ете́ль, Ете́лл**ю**,* (*на*) *Ете́л**і**, Ете́л**е**; Жізе́ль* – (*до*) *Жізе́л**і**, Жізе́л**і**, Жізе́ль, Жізе́лл**ю**,* (*на*) *Жізе́л**і**, Жізе́л**е**; Зейна́б* – (*до*) *Зейна́б**і**, Зейна́б**і**, Зейна́б, Зейна́б'**ю**,* (*на*) *Зейна́б**і**, Зейна́б**е**; Мішéль* – (*до*) *Мішéл**і**, Мішéл**і**, Мішéль, Мішéлл**ю**,* (*на*) *Мішéл**і**, Мішéл**е**; Нікóль* – (*до*) *Нікóл**і**, Нікóл**і**, Нікóль, Нікóлл**ю**,* (*на*) *Нікóл**і**, Нікóл**е**; Руф* – (*до*) *Рýф**і**, Рýф**і**, Руф, Рýф'**ю**,* (*на*) *Рýф**і**, Рýф**е**; Севгíль* – (*до*) *Севгíл**і**, Севгíл**і**, Севгíль, Севгíлл**ю**,* (*на*) *Севгíл**і**, Севгíл**е**.

3. У дво- і багатокомпонентних особових іменах і прізвищах відмінюємо всі складники, крім тих, які є невідмінюваними: *Жáн**а**-Жáк**а**, Марí-Сесíл**і**, Марі́**ї**-Антуанéтт**и**; Кáрл**а** Гýстав**а** Емíл**я** Маннергéйм**а**; Клóд**а** Жозéф**а** Ружé де Лíл**я**; Хуáн**а** Кáрлос**а** Альфóнсо Віктóр**а** Марі́**ї** де Бурбóн**а***.

4. У чоловічих формах арабських, перських, тюркських імен з компонентами, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище тощо, відмінюємо всі складники, крім тих, які є невідмінюваними: *з Ахмéд**ом** Гасáн**ом**-оглú, у Мамéд**а**-задé, до Мехмéд**а**-бéя, з Кемáл**ем**-пашéю, у Мірзú-хáн**а***.

Примітка. Не відмінюємо особові імена в складі жіночої форми азербайджанських імен по батькові з компонентом **кизú**: *до Зульфії́ Мурáд-кизú, з Фатім**óю** Гасáн-кизú* та ін.

4.5. Правопис власних назв

4.5.1. Українські та інші слов'янські прізвища й імена

§ 141. Українські прізвища

1. Українські прізвища передаємо на письмі відповідно до норм української мови: *Березíвський, Біловéрхий, Ведмéдів, Зáєць, Кривоні́с, Лúпич, Ковалю́к, Миколáєнко, Олександрóвич, Олексíєнко, Ткачýк, Швець* та ін.

§ 142. Відмінювання прізвищ

1. Українські та інші слов'янські[11] прізвища, що мають закінчення іменників I відміни, відмінюємо як відповідні загальні назви I відміни, а прізвища із закінченнями іменників II відміни відмінюємо за зразками відмінювання відповідних загальних назв II відміни:

*Гмúр**я*** – (*для*) *Гмúр**і**, Гмúр**і**, Гмúр**ю**, Гмúр**ею**,* (*на*) *Гмúр**і**…*;

*Máйбород**а*** – *Máйбород**и**, Máйбород**і**, Máйбород**у**, Máйбород**ою**,* (*на*) *Máйбород**і**…*;

*Мамалúг**а*** – *Мамалúг**и**, Мамалúз**і**, Мамалúг**у**, Мамалúг**ою**,* (*на*) *Мамалúз**і**…*;

[11] Про відмінювання неслов'янських прізвищ див. § 140.

*Панібудьлáск**а** – Панібудьлáск**и**, Панібудьлáсц**і**, Панібудьлáск**у**, Панібудьлáск**ою**,* (*на*) *Панібудьлáсц**і**…*;

Бýсел – (*для*) *Бýсл**а**, Бýсл**ові*** (*Бýсл**у***), *Бýсл**а**, Бýсл**ом**,* (*на*) *Бýсл**ові*** (*Бýсл**і***)…;

Гнатю́к – (*для*) *Гнатюк**á**, Гнатюк**óві*** (*Гнатюк**ý***), *Гнатюк**á**, Гнатюк**óм**,* (*на*) *Гнатюк**óві*** (*Гнатюк**ý***)…;

Журавéль – (*для*) *Журавл**я́**, Журавл**éві*** (*Журавл**ю́***), *Журавл**я́**, Журавл**éм**,* (*на*) *Журавл**éві*** (*Журавл**і́**, Журавл**ю́***)…;

За́єць – (*для*) *За́йц**я**, За́йц**еві*** (*За́йц**ю***), *За́йц**я**, За́йц**ем**,* (*на*) *За́йц**еві*** (*За́йц**і**, За́йц**ю***)…;

Іваньó – (*для*) *Іван**я́**, Іван**éві*** (*Іваньó**ві**, Іван**ю́***), *Іван**я́**, Іван**éм**,* (*на*) *Іван**éві*** (*Іваньó**ві**, Іван**ю́***)…;

Кривоні́с – (*для*) *Кривонóс**а**, Кривонóс**ові*** (*Кривонóс**у***), *Кривонóс**а**, Кривонóс**ом**,* (*на*) *Кривонóс**ові*** (*Кривонóс**і***)…;

Лéбідь – (*для*) *Лéбед**я**, Лéбед**еві*** (*Лéбед**ю***), *Лéбед**я́**, Лéбед**ем**,* (*на*) *Лéбед**еві*** (*Лéбед**і**, Лéбед**ю***)…;

Мотóк – (*для*) *Мотк**á**, Мотк**óві*** (*Мотк**ý***), *Мотк**á**, Мотк**óм**,* (*на*) *Мотк**óві*** (*Мотк**ý***)…;

Свéкор – (*для*) *Свéкр**а**, Свéкр**ові*** (*Свéкр**у***), *Свéкр**а**, Свéкр**ом**,* (*на*) *Свéкр**ові*** (*Свéкр**і***)…;

Симонéнко – (*для*) *Симонéнк**а**, Симонéнк**ові*** (*Симонéнк**у***), *Симонéнк**а**, Симонéнк**ом**,* (*на*) *Симонéнк**ові*** (*Симонéнк**у***)…;

Снігúр – (*для*) *Снігир**я́**, Снігир**éві*** (*Снігир**ю́***), *Снігир**я́**, Снігир**éм**,* (*на*) *Снігир**éві*** (*Снігир**і́**, Снігир**ю́***)…;

Снігýр – (*для*) *Снігур**á**, Снігур**óві*** (*Снігур**ý***), *Снігур**á**, Снігур**óм**,* (*на*) *Снігур**óві*** (*Снігур**і́***)…;

Соловéй – (*для*) *Солов'**я́**, Солов'**є́ві*** (*Солов'**ю́***), *Солов'**я́**, Солов'**є́м**,* (*на*) *Солов'**є́ві*** (*Солов'**ї́**, Солов'**ю́***)…

Але без чергування нуля звука з голосним і навпаки:

Врýбель – (*для*) *Врýбел**я**, Врýбел**еві*** (*Врýбел**ю***), *Врýбел**я**, Врýбел**ем**,* (*на*) *Врýбел**еві*** (*Врýбел**і**, Врýбел**ю***)…;

Жнець – (*для*) *Жнец**я́**, Жнец**éві*** (*Жнец**ю́***), *Жнец**я́**, Жнец**éм**,* (*на*) *Жнец**éві*** (*Жнец**і́**, Жнец**ю́***)…;

Чернéць – (*для*) *Чернец**я́**, Чернец**éві*** (*Чернец**ю́***), *Чернец**я́**, Чернец**éм**,* (*на*) *Чернец**éві*** (*Чернец**і́**, Чернец**ю́***)…;

Швець – (*для*) *Швец**я́**, Швец**éві*** (*Швец**ю́***), *Швец**я́**, Швец**éм**,* (*на*) *Швец**éві*** (*Швец**і́**, Швец**ю́***)…

Примітка 1. Прізвища на зразок *Дідуньó, Іваньó* в давальному і місцевому відмінках мають варіанти закінчень **-еві** (**-ьові**, **-ю**): *Дідун**éві*** (***-ьóві**, **-ю́***), *Іван**éві*** (***-ьóві**, **-ю́***).

Примітка 2. Усі чоловічі прізвища ІІ відміни в родовому відмінку мають закінчення **-а** (**-я**) на відміну від деяких співвідносних загальних назв: пор. прізвища *Кулíш – Кулíш**á**, Морóз – Морóз**а**; Коровáй – Коровá**я**, Рись – Рúс**я**, Чорнотíнь – Чорнотíн**я*** і загальні назви *кулíш – кулешý, морóз – морóз**у**; коровáй – коровá**ю**, рись – рúс**і**, тінь – тíн**і***.

Примітка 3. За відповідними відмінами відмінюємо неслов'янські змінювані прізвища:

Ді́тель – (*для*) *Ді́тел**я**, Ді́тел**еві*** (*Ді́тел**ю***), *Ді́тел**я**, Ді́тел**ем**,* (*на*) *Ді́тел**еві*** (*Ді́тел**і**, Ді́тел**ю***)…;

*Пшавéл**а*** – (*для*) *Пшавéл**и**, Пшавéл**і**, Пшавéл**у**, Пшавéл**ою**,* (*на*) *Пшавéл**і**…*;

Стендáль – (*для*) *Стендáл**я**, Стендáл**еві*** (*Стендáл**ю***), *Стендáл**я**, Стендáл**ем**,* (*на*) *Стендáл**еві*** (*Стендáл**і**, Стендáл**ю***)…;

Шекспі́р – (*для*) *Шекспі́р**а**, Шекспі́р**ові*** (*Шекспі́р**у***), *Шекспі́р**а**, Шекспі́р**ом**,* (*на*) *Шекспі́р**ові*** (*Шекспі́р**і***)… (див. § 140).

2. Прізвища прикметникового типу на **-ий** (**-ій**) відмінюємо як відповідні прикметники чоловічого та жіночого роду (твердої чи м'якої групи):

*Авдіє́вськ**ий** – Авдіє́вськ**ого**, Авдіє́вськ**ому**, Авдіє́вськ**ого**, Авдіє́вськ**им**,* (*на*) *Авдіє́вськ**ому**…*;

*Кобиля́нськ**а** – Кобиля́нськ**ої**, Кобиля́нськ**ій**, Кобиля́нськ**у**, Кобиля́нськ**ою**,* (*на*) *Кобиля́нськ**ій**…*

3. Чоловічі прізвища прикметникового типу на **-ов**, **-ев** (**-єв**), **-ів** (**-їв**), **-ин**, **-ін** (**-їн**) відмінюємо за такими зразками:

	Однина			
Н.	*Па́влов*	*Ковалі́в*	*Про́копів*	*Ки́рчів*
Р.	*Па́влов-**а***	*Ковале́в-**а*** (*-лі́в-**а***)	*Про́копов-**а*** (*-пів-**а***)	*Ки́рчев-**а*** (*-чів-**а***)
Д.	*Па́влов-**у***	*Ковале́в-**у*** (*-лі́в-**у***)	*Про́копов-**у*** (*-пів-**у***)	*Ки́рчев-**у*** (*-чів-**у***)
Зн.	*Па́влов-**а***	*Ковале́в-**а*** (*-лі́в-**а***)	*Про́копов-**а*** (*-пів-**а***)	*Ки́рчев-**а*** (*-чів-**а***)
Ор.	*Па́влов-**им***	*Ковале́в-**им*** (*-лі́в-**им***)	*Про́копов-**им*** (*-пів-**им***)	*Ки́рчев-**им*** (*-чів-**им***)
М.	*…Па́влов-**і*** (**-у**)	*…Ковале́в-**і*** (**-у**) (*-лі́в-**і**, **-у***)	*…Про́копов-**і*** (**-у**) (*-пів-**і**, **-у***)	*…Ки́рчев-**і*** (**-у**) (*-чів-**і**, **-у***)
Кл.	*Па́влов-**е***	*Ковале́в-**е*** (*-лі́в-**е***)	*Про́копов-**е*** (*-пів-**е***)	*Ки́рчев-**е*** (*-чів-**е***)

	Множина			
Н.	*Па́влов-**и***	*Ковале́в-**и*** (*-лі́в-**и***)	*Про́копов-**и*** (*-пів-**и***)	*Ки́рчев-**и*** (*-чів-**и***)
Р.	*Па́влов-**их***	*Ковале́в-**их*** (*-лі́в-**их***)	*Про́копов-**их*** (*-пів-**их***)	*Ки́рчев-**их*** (*-чів-**их***)
Д.	*Па́влов-**им***	*Ковале́в-**им*** (*-лі́в-**им***)	*Про́копов-**им*** (*-пів-**им***)	*Ки́рчев-**им*** (*-чів-**им***)
Зн.	*Па́влов-**их***	*Ковале́в-**их*** (*-лі́в-**их***)	*Про́копов-**их*** (*-пів-**их***)	*Ки́рчев-**их*** (*-чів-**их***)
Ор.	*Па́влов-**ими***	*Ковале́в-**ими*** (*-лі́в-**ими***)	*Про́копов-**ими*** (*-пів-**ими***)	*Ки́рчев-**ими*** (*-чів-**ими***)
М.	*…Па́влов-**их***	*…Ковале́в-**их*** (*-лі́в-**их***)	*…Про́копов-**их*** (*-пів-**их***)	*…Ки́рчев-**их*** (*-чів-**их***)
Кл.	*Па́влов-**и***	*Ковале́в-**и*** (*-лі́в-**и***)	*Про́копов-**и*** (*-пів-**и***)	*Ки́рчев-**и*** (*-чів-**и***)

	Однина		Множина	
Н.	*Ру́син*	*Романи́шин*	*Ру́син-**и***	*Романи́шин-**и***
Р.	*Ру́син-**а***	*Романи́шин-**а***	*Ру́син-**ів***	*Романи́шин-**их***
Д.	*Ру́син-**ові*** (***-у***)	*Романи́шин-**ові*** (***-у***)	*Ру́син-**ам***	*Романи́шин-**им***
Зн.	*Ру́син-**а***	*Романи́шин-**а***	*Ру́син-**ів***	*Романи́шин-**их***
Ор.	*Ру́син-**ом***	*Романи́шин-**им***	*Ру́син-**ами***	*Романи́шин-**ими***
М.	*..Ру́син-**ові*** (***-і***, ***-у***)	*...Романи́шин-**ові*** (***-і***, ***-у***)	*...Ру́син-**ах***	*...Романи́шин-**их***
Кл.	*Ру́син-**е***	*Романи́шин-**е***	*Ру́син-**и***	*Романи́шин-**и***

Примітка 1. У відмінкових формах чеських, словацьких і польських прізвищ на **ек** суфіксальний **-е-** зберігаємо: *Га́ш**ек** – Га́ш**е**ка, Га́ш**е**кові…; Ло́кет**ек** – Ло́кет**е**ка, Ло́кет**е**кові…*

Так само зберігаємо **-е-** при відмінюванні прізвищ із кінцевими **ер**, **ел** (**ол**): *Пе́т**ер** – Пе́т**е**ра…, Па́в**ел** – Па́в**е**ла…*; але в іменах він випадає: *Пе́т**ер** – Пе́тр**а**…, Па́в**ел** (Па́в**ол**) – Па́вл**а***.

У відмінкових формах прізвищ слов'янського походження на **-ець** суфіксальний **-е-** випадає: *Ка́рол**ець** – Ка́рольця, Ка́рольцеві…; Ма́л**ець** – Ма́льця, Ма́льцеві…; Мора́в**ець** – Мора́вця, Мора́вцеві…; О́рав**ець** – О́равця, О́равцеві…*

Примітка 2. Жіночі прізвища на приголосний та **о** не відмінюємо: (*для*) *Марії́ Се́ник, (завдяки́) Катери́н**і** Бали́й,* (*з*) *Лі́н**ою** Косте́нко,* (*на*) *Ні́н**і** Ба́йко* та ін.

Чоловічі прізвища відмінюємо як відповідні іменники: (*для*) *Василя́ Се́ник**а**,* (*всу́переч*) *Миха́йл**ові** Бал**ію*** (*Миха́йл**у** Бал**і́єві***), (*з*) *Іва́н**ом** Косте́нк**ом**,* (*на*) *Андрі́єві** Ба́йк**у*** (*Андрі́**ю** Ба́йк**ові***) та ін.

Примітка 3. Чоловічі прізвища із суфіксами **-ин-**, **-ишин-** відмінюємо як іменники II відміни твердої групи: *Ру́син – Ру́син**а**, Ру́син**ові*** (*Ру́син**у***)…; *Хо́мин – Хо́мин**а**, Хо́мин**ові*** (*Хо́мин**у***)…; *Івани́шин – Івани́шин**а**, Івани́шин**ові*** (*Івани́шин**у***)…, але прізвища прикметникового походження на **-ишин** зберігають закінчення прикметника у формі орудного відмінка однини та у формах множини (крім називного і кличного відмінків): *Івани́шин**им**, Романи́шин**им**; Романи́шин**их**, Романи́шин**им**, ... Романи́шин**ими**…; Івани́шин**их**, Івани́шин**им**… Івани́шин**ими**…*

Жіночі прізвища із суфіксом **-ишин-**(**а**) відмінюємо як прикметники жіночого роду: *Івани́шин**а**, Івани́шин**ої**, Івани́шин**ій**, Івани́шин**у**, Івани́шин**ою**,* (*на*) *Івани́шин**ій**, Івани́шин**а***.

§ 143. Відмінювання імен

1. Українські імена передаємо на письмі відповідно до норм української мови: *Богда́н, Васи́ль, Володи́мир, В'ячесла́в, Генна́дій, Дани́ло, Кири́ло, Мики́та, Мико́ла, Петро́, Семе́н, Яросла́в; Га́нна, І́нна, Мирослáва, Надія́, Окса́на, Оле́на, Світла́на, Тетя́на, Христи́на, Ю́лія* та ін.

2. Українські чоловічі та жіночі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на **-а**, **-я**, відмінюємо як відповідні іменники I відміни:

	Однина					
	Тверда група		М'яка група			
	Чол. рід	Жін. рід	Чол. рід	Жін. рід		
Н.	*Мико́л-**а***	*Га́нн-**а***	*Ілл-**я́***	*Соломі́-**я***	*Мо́тр-**я***	*Ната́л-**я***
Р.	*Мико́л-**и***	*Га́нн-**и***	*Ілл-**і́***	*Соломі́-**ї***	*Мо́тр-**і***	*Ната́л-**і***
Д.	*Мико́л-**і***	*Га́нн-**і***	*Ілл-**і́***	*Соломі́-**ї***	*Мо́тр-**і***	*Ната́л-**і***
Зн.	*Мико́л-**у***	*Га́нн-**у***	*Ілл-**ю́***	*Соломі́-**ю***	*Мо́тр-**ю***	*Ната́л-**ю***

Ор.	*Мико́л-**ою***	*Га́нн-**ою***	*Ілл-**е́ю***	*Соломі́-**єю***	*Мо́тр-**ею***	*Ната́л-**ею***
М.	*...Мико́л-**і***	*...Га́нн-**і***	*...Ілл-**і́***	*...Соломі́-**ї***	*...Мо́тр-**і***	*...Ната́л-**і***
Кл.	*Мико́л-**о***	*Га́нн-**о***	*І́лл-**е***	*Соломі́-**є***	*Мо́тр-**е***	*Ната́л-**ю***

	Множина					
	Тверда група		М’яка група			
	Чол. рід	Жін. рід	Чол. рід	Жін. рід		
Н.	*Мико́л-**и***	*Га́нн-**и***	*Ілл-**і́***	*Соломі́-**ї***	*Мо́тр-**і***	*Ната́л-**і***
Р.	*Мико́л*	*Га́нн*	*Ілл-**і́в***	*Соломі́й*	*Мотр*	*Ната́ль*
Д.	*Мико́л-**ам***	*Га́нн-**ам***	*Ілл-**я́м***	*Соломі́-**ям***	*Мо́тр-**ям***	*Ната́л-**ям***
Зн.	*Мико́л*	*Га́нн*	*Ілл-**і́в***	*Соломі́й*	*Мотр*	*Ната́ль*
Ор.	*Мико́л-**ами***	*Га́нн-**ами***	*Ілл-**я́ми***	*Соломі́-**ями***	*Мо́тр-**ями***	*Ната́л-**ями***
М.	*...Мико́л-**ах***	*...Га́нн-**ах***	*...Ілл-**я́х***	*...Соломі́-**ях***	*...Мо́тр-**ях***	*...Ната́л-**ях***
Кл.	*Мико́л-**и***	*Га́нн-**и***	*Ілл-**і́***	*Соломі́-**ї***	*Мо́тр-**і***	*Ната́л-**і***

Примітка 1. Кінцеві приголосні основи **г**, **к**, **х** у жіночих іменах у давальному та місцевому відмінках однини перед закінченням змінюємо на **з**, **ц**, **с**: *О́льга – О́льз**і**, Пала́ж**к**а – Пала́ж**ц**і, Соло́**х**а – Соло́**с**і*.

Примітка 2. У жіночих іменах на зразок *Ода́рка, Пара́ска* в родовому відмінку множини в кінці основи між приголосними з’являється звук **о**: *Ода́р**о**к, Пара́с**о**к*.

3. Українські чоловічі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на приголосний та **-о**, відмінюємо як відповідні іменники ІІ відміни:

	Однина		
	Тверда група		
Н.	*Оле́г*	*Анті́н*	*Дмитр-**о́***
Р.	*Оле́г-**а***	*Анто́н-**а***	*Дмитр-**а́***
Д.	*Оле́г-**ові*** (***-у***)	*Анто́н-**ові*** (***-у***)	*Дмитр-**о́ві*** (***-у***)
Зн.	*Оле́г-**а***	*Анто́н-**а***	*Дмитр-**а́***
Ор.	*Оле́г-**ом***	*Анто́н-**ом***	*Дмитр-**о́м***
М.	*...Оле́г-**ові*** (***-у***)	*...Анто́н-**ові*** (***-у***)	*...Дмитр-**о́ві*** (***-у***)
Кл.	*Оле́ж-**е*** (*Оле́г-**у***)	*Анто́н-**е***	*Дми́тр-**е***

	Однина			
	М’яка група			Мішана група
Н.	*Сергі́-**й***	*І́гор*	*Тере́нь*	*Тимі́ш*
Р.	*Сергі́-**я***	*І́гор-**я***	*Тере́н-**я***	*Тимо́ш-**а́***
Д.	*Сергі́-**єві*** (***-ю***)	*І́гор-**еві*** (***-ю***)	*Тере́н-**еві*** (***-ю***)	*Тимо́ш-**е́ві*** (***-у***)
Зн.	*Сергі́-**я***	*І́гор-**я***	*Тере́н-**я***	*Тимо́ш-**а́***
Ор.	*Сергі́-**єм***	*І́гор-**ем***	*Тере́н-**ем***	*Тимо́ш-**е́м***
М.	*...Сергі́-**єві*** (***-ю***, ***-і***)	*...І́гор-**еві*** (***-ю***, ***-і***)	*...Тере́н-**еві*** (***-ю***, ***-і***)	*...Тимо́ш-**е́ві*** (***-у́***, ***-і́***)
Кл.	*Сергі́-**ю***	*І́гор-**ю***	*Тере́н-**ю***	*Тимо́ш-**е***

	Множина		
	Тверда група		
Н.	*Оле́г-**и***	*Анто́н-**и***	*Дмитр-**и́***
Р.	*Оле́г-**ів***	*Анто́н-**ів***	*Дмитр-**і́в***
Д.	*Оле́г-**ам***	*Анто́н-**ам***	*Дмитр-**а́м***
Зн.	*Оле́г-**ів***	*Анто́н-**ів***	*Дмитр-**і́в***
Ор.	*Оле́г-**ами***	*Анто́н-**ами***	*Дмитр-**а́ми***
М.	*…Оле́г-**ах***	*…Анто́н-**ах***	*…Дмитр-**а́х***
Кл.	*Оле́г-**и***	*Анто́н-**и***	*Дмитр-**и́***

	Множина			
	М’яка група			Мішана група
Н.	*Сергі́-**ї***	*І́гор-**і***	*Терéн-**і***	*Тимóш-**і́***
Р.	*Сергі́-**їв***	*І́гор-**ів***	*Терéн-**ів***	*Тимóш-**і́в***
Д.	*Сергі́-**ям***	*І́гор-**ям***	*Терéн-**ям***	*Тимóш-**а́м***
Зн.	*Сергі́-**їв***	*І́гор-**ів***	*Терéн-**ів***	*Тимóш-**і́в***
Ор.	*Сергі́-**ями***	*І́гор-**ями***	*Терéн-**ями***	*Тимóш-**а́ми***
М.	*…Сергі́-**ях***	*…І́гор-**ях***	*…Терéн-**ях***	*…Тимóш-**а́х***
Кл.	*Сергі́-**ї***	*І́гор-**і***	*Терéн-**і***	*Тимóш-**і́***

Примітка 1. В іменах на зразок *Анті́н, Не́стір, Ничи́пір, Про́кі́п, Си́дір, Тимі́ш, Фе́дір* **і** пишемо в називному відмінку (в закритому складі), а в непрямих відмінках – **о**: *Анто́на, Анто́нові…; Не́сторa, Не́сторові…*, але: *Авені́р – Авені́ра…, Лаврі́н – Лаврі́на…, Олефі́р – Олефі́ра…*

Примітка 2. Імена з прикінцевим **р** у родовому відмінку мають закінчення **-а**: *Ві́ктор – Ві́ктора, Мака́р – Мака́ра, Світоза́р – Світоза́ра*, але імена з історично м’яким **р** мають закінчення **-я**: *І́гор – І́горя, Ла́зар – Ла́заря*.

Примітка 3. Ім’я *Лев* має паралельні форми в непрямих відмінках: *Ле́ва* і *Льва́, Ле́вові* і *Льво́ві…*, але в кличному відмінку тільки *Ле́ве*.

4. Жіночі імена з прикінцевим приголосним відмінюємо як відповідні іменники ІІІ відміни:

	Однина	
Н.	*Любóв*	*Адéль*
Р.	*Любóв-**і***	*Адéл-**і***
Д.	*Любóв-**і***	*Адéл-**і***
Зн.	*Любóв*	*Адéль*
Ор.	*Любóв’-**ю***	*Адéлл-**ю***
М.	*…Любóв-**і***	*…Адéл-**і***
Кл.	*Любóв-**е***	*Адéл-**е***

Примітка. Форми множини від таких імен рідковживані.

5. Зразок відмінювання чоловічого імені та по батькові:

Н.	*Яросла́в Васи́льович* (*Олексі́йович, І́горьович*)
Р.	*Яросла́в-**а** Васи́льович-**а*** (*Олексі́йович-**а**, І́горьович-**а***)
Д.	*Яросла́в-**ові*** (***-у***) *Васи́льович-**у*** (*Олексі́йович-**у**, І́горьович-**у***)
Зн.	*Яросла́в-**а** Васи́льович-**а*** (*Олексі́йович-**а**, І́горьович-**а***)
Ор.	*Яросла́в-**ом** Васи́льович-**ем*** (*Олексі́йович-**ем**, І́горьович-**ем***)
М.	*...Яросла́в-**ові*** (***-у**, **-і***) *Васи́льович-**у*** (*Олексі́йович-**у**, І́горьович-**у***)
Кл.	*Яросла́в-**е** Васи́льович-**у*** (*Олексі́йович-**у**, І́горьович-**у***)

6. Зразок відмінювання жіночого імені та по батькові:

Н.	*Мар**і́-я** Васи́лівн-**а*** (*Андрі́ївн-**а**, Іллі́вн-**а***)
Р.	*Мар**і́-ї** Васи́лівн-**и*** (*Андрі́ївн-**и**, Іллі́вн-**и***)
Д.	*Мар**і́-ї** Васи́лівн-**і*** (*Андрі́ївн-**і**, Іллі́вн-**і***)
Зн.	*Мар**і́-ю** Васи́лівн-**у*** (*Андрі́ївн-**у**, Іллі́вн-**у***)
Ор.	*Мар**і́-єю** Васи́лівн-**ою*** (*Андрі́ївн-**ою**, Іллі́вн-**ою***)
М.	*...Мар**і́-ї** Васи́лівн-**і*** (*Андрі́ївн-**і**, Іллі́вн-**і***)
Кл.	*Мар**і́-є** Васи́лівн-**о*** (*Андрі́ївн-**о**, Іллі́вн-**о***)

§ 144. Слов'янські прізвища та імена

1. Основні правила правопису прізвищ та імен інших слов'янських народів такі:

1) засвоєні білоруською та російською мовами імена, поширені також в інших слов'янських мовах, не транслітеруємо, а передаємо українськими відповідниками: *Арте́м, Володи́мир, Дани́ло, Кири́ло, Мики́та, Мико́ла, Олекса́ндр, Петро́, Семе́н; Ві́ра, Катери́на, Марі́я, Оле́на, Світла́на* та ін.; окрім імен деяких письменників та діячів культури: *Але́сь Адамо́вич, Пятру́сь Бро́вка, Ри́гор Бородулін, Я́нка Купа́ла* та ін.;

2) російську букву **е**, польські **ie**, болгарську і сербську **е**, чеські **е**, **ě** після приголосних передаємо буквою **е**: *Ал**е**ксандро́в, В**е**льго́рський, В**е́**нг**е**ров, В**е**сел**о́**вський, М**е́**чников, Н**е́**дюж**е**в, О́з**е**ров, П**е**тро́в, Ст**е**па́нов, Ф**е́**дін, Ш**е**вцо́в, Шм**е**льо́в; Б**е́**лич, Брон**е́**вський, В**е́**слав, Зал**е́**ський, М**е**числа́в, Міцк**е́**вич, Мічат**е**к, Н**е́**дич, С**е́**длач**е**к, С**е**нк**е́**вич, С**е**раково́вський, Ц**е́**нкий, Ча́п**е**к*;

3) російську букву **е** передаємо буквою **є**:

а) на початку слів: ***Є**вдоки́мов, **Є**втуше́вський, **Є**го́р, **Є**ла́нський, **Є**лиза́ров, **Є**ршо́в*;

б) у середині слів після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного (після **ь** та апострофа): *Буєра́ков, Краєвський, Іса́єнков; Афана́сьєв, Євге́ньєва; Алтуф'єв, Григо́р'єв, Зино́в'єв*;

в) після приголосних (крім шиплячих, **р** і **ц**, задньоязикових і глоткового **г**) у суфіксі **-єв** та у сполученні морфем **-єєв** російських прізвищ: *Ло́мтєв, М'я́тлєв; Алексе́єв, Веденє́єв, Гордє́єв, Матвє́єв, Менделе́єв*; але: *Му́ромцев, Нехоро́шев, Пи́сарев, Подья́чев, Усвя́тцев; Андре́єв, Бранче́єв, Клеще́єв, Маце́єв*, а також у болгарських: *Бо́тев, Дру́мев* та ін.;

г) коли російському **е** кореня відповідає в аналогічних українських коренях **і** (тобто на місці колишнього **ѣ**): *Бєля́вський, Звє́рев, Лєсняко́в, Мєсте́чкін, Насе́дкін, Пєчко́в, Рєпно́вський, Столе́тов, Твердохле́бов*; до цього переліку належить і прізвище *Нарє́жний*, запозичене російською мовою з української, де нормативним є *Нарі́жний*;

4) російську букву **ё** передаємо:

а) сполученням букв **йо** на початку слова, у середині слова після голосних, а також після губних **б**, **п**, **в**, **м**, **ф**, коли **ё** позначає звукосполучення **й** + **о**: ***Йо́**лкін; Бугай**о́**в, Окай**о́**мов; Воробй**о́**в, Муравй**о́**в*;

б) сполученням букв **ьо** в середині слова після приголосних, коли **ё** позначає сполучення пом'якшеного і м'якого приголосного з **о**: *Алф**ьо́**ров, Вер**ьо́**вкін, Д**ьо́**рнов, Корол**ьо́**в, Новос**ьо́**лов, Сем**ьо́**ркін, Т**ьо́**мкін*.

Але в прізвищах, утворених від спільних для української та російської мов імен, пишемо **е**: *Арт**е́**мов, Сем**е́**нов, Ф**е́**доров* та ін.;

в) через **о** під наголосом після **ч**, **щ**: *Грач**о́**в, Духач**о́**в, Кущ**о́**в, Рвач**о́**в, Щипач**о́**в*;

5) польське сполучення букв **іо** передаємо:

а) сполученням букв **йо** після **б**, **п**, **в**, **м**, **ф**: *Големб**йо́**вський, П**йо**тро́вський, М**йо**до́вич*;

б) через **ьо** після м'яких приголосних: *Ан**ьо́**лек, Генс**ьо́**рський, Коз**ьо**ле́цький*;

6) **и** (**і**) передаємо через **и** у прізвищах та іменах, належних до південнослов'янських мов, у яких немає розрізнення **и** – **і** (болгарська, сербська та ін.): *Вел**и́**чков, Ж**и́**вков, Хр**и́**стов; Бе́л**и**ч, Кара́дж**и**ч, М**и**ле́т**и**ч, Ра́д**и**ч, Я́г**и**ч; М**и́**лач, С**и**мео́н, Ф**и**л**и́**п*; але через **ї** після букви на позначення голосного: *Ра́**ї**ч, Сто́**ї**ч* та через **і** – на початку слова: ***І**вич, **І**во, **І**гнато́вич, **І**коно́мов, **І**лі́єв*;

7) у польських, чеських і словацьких прізвищах та іменах **і** передаємо:

а) через **і** на початку слова та після букви на позначення приголосного: ***І**вашке́вич, **І**ло́на; Є́дл**і**чка, Зволі́нський, Лі́нда, М**і**цке́вич, М**і́**чатек*;

б) через **и** після шиплячих і **ц** та в суфіксах **-ик**, **-ицьк-**, **-ич** (**-евич**, **-ович**): *Жи́жка, Мі́кло́ши**ч**, Фу́чи**к**, Ши́мчак; Га́вли**к**, Копе́рни**к**; Кози́цький; Сенке́ви**ч**, Бжозо́ви**ч***, а також у прикметникових суфіксах (див. у п. 1 ч. 2 цього параграфа), але в кінці слова – через **і**: *Є́жі, Є́нсі, І́ржі*.

8) російську букву **и** передаємо:

а) буквою **і** на початку слова та після приголосних (крім шиплячих і **ц**): ***І**гна́тов, **І**са́єв; Баг**і́**ров, Кома́р**і**н, Дуби́н**і**н, Мали́н**і**н, Опа́р**і**н*;

б) буквою **ї** після букви на позначення голосного та за роздільної вимови після приголосних (після **ь** та апострофа): *Во́**ї**нов, Ізма**ї́**лов; Гу́р'**ї**н, Ільʼ**ї́**н*;

в) буквою **и**:

– після **дж**, **ж**, **ч**, **ш**, **щ** і **ц** перед приголосним (крім **j**): *Гу́щ**и**н, Джи**д**жо́ра, Доро́ж**и**н, Лу́ч**и**н, Цец**и́**лін, Ч**и**нцо́в, Ши**р**о́кін, Щ**и**гло́в*; це стосується і деяких інших іншомовних прізвищ та імен: *Абаш**и́**дзе, Джи**г**архан**я́**н, Таж**и**ба́єв, Ч**и**кова́ні* та ін., а також *Ч**и**нгісха́н*; але перед голосним пишемо **і**: *Ж**і**оно́, Ц**і**олко́вський*;

– у прізвищах, утворених від імен і загальних назв, спільних для української та інших слов'янських мов: *Бор**и́**сов, Вав**и**ло́вський, В**и**ногра́дов, Гл**и́**нкін, Дан**и́**лов, Мал**и́**нін, Каз**и**м**и́**рський, Кантем**и́**р, К**и**р**и́**лов, К**и**сл**и́**ця, М**и**ро́нов, М**и**трофа́нов, М**и́**шкін, Н**и**к**и́**форов, Од**и**нцо́в, П**и**вова́ров, П**и**ля́єв, П**и**сарє́вськ**и**й, См**и**рно́в, Т**и**мофє́єв, Т**и**то́в, Т**и**хом**и́**ров*; але: *Н**і**кі́тін, Н**і**кола́єв* та ін., твірними для яких є імена, відмінні від українських;

– у префіксі **при-**: *Пр**и**би́лкін, Пр**и**ва́лов, Пр**и**го́рін*;

– у суфіксах **-ик-**, **-ич-**, **-иц-**, **-ищ-**: *Бє́л**и**ков, Го́л**и**к, Котє́льн**и**ков, Кру́т**и**ков, Но́в**и**ков; Гні́д**и**ч, Кули́н**и**ч, Станюко́в**и**ч; Голи́цин, Пали́цин, Солжен**и́**цин; Город**и́**щев, Тат**и́**щев*.

9) російську й білоруську букву **ы**, польську, чеську, словацьку **у** передаємо буквою **и**: *Крут**и́**х, Мали́ц**и**н, Р**и**бако́в, Скор**и́**на, Ц**и**ганко́в, Черн**и**шо́в; В**и**спя́нський; Маса́р**и**к*;

10) польські носові **ą**, **ę** передаємо:

а) сполученнями букв **ом**, **ем** перед губними приголосними: *Д**ом**бро́вський, Зар**е́м**ба, К**е́м**па*;

б) сполученнями букв **он**, **ен**, **єн** перед іншими приголосними: *Зай**о́н**чек, Па́й**он**к, Пй**о́н**тек, Свь**о́н**тек; В**ен**гжино́вич, Св**ен**ци́цький; **Єн**джихо́вський*.

2. У прізвищах із прикметниковими суфіксами й закінченнями:

1) суфікси слов'янських прізвищ **-ск-**(-ий), **-цк-**(-ий), **-ск-**(-і), **-цк-**(-і), **-sk-**(-і), **-ck-**(-і), **-dzk-**(-і), **-sk-**(-ý), **-ck-**(-ý) передаємо відповідно через **-ськ-**(-ий), **-цьк-**(-ий), **-дзьк-**(-ий): *Броне́в**ськ**ий, Грушéв**ськ**ий, Долмóв**ськ**ий, Мелкóв**ськ**ий; Гомулí**цьк**ий, Городé**цьк**ий, Любé**цьк**ий, Островé**цьк**ий; Гру́**дзьк**ий, Зава́**дзьк**ий*; так само з **ь** пишемо російські прізвища на **-ск-**(-ой), **-цк-**(-ой): *Луговськи́й* (*Луговська́*), *Трупьки́й* (*Трупька́*);

2) прикметникові закінчення російських прізвищ передаємо так: **-ый** через **-ий**; **-ий** після твердого приголосного – через **-ий**, після м'якого приголосного – через **-ій**; **-ая**, **-яя** – через **-а**, **-я**: *Бе́л**ий**, Морозóвськ**ий**; Крáйн**ій**; Бе́л**а**, Морозóвськ**а**; Крáйн**я***.

Закінчення **-ой** передаємо через **-ий**: *Донськи́**й**, Крути́**й**, Луговськи́**й**, Полеви́**й**, Боси́**й**, Труцьки́**й***, але *Толстóй* (*Толстá*);

3) прикметникові закінчення білоруських прізвищ **-ы**, чеських та словацьких **-ý**, польських **-у**, болгарських, македонських і сербських **-и**, хорватських **-і** передаємо через **-ий**: *Бя́л**ий**, Гáртн**ий**, Нéврл**ий**, Нóвотн**ий**, Пáлацьк**ий**, Смирнéнськ**ий**, Конéськ**ий**, Кукýлевич-Сакци́ськ**ий***, але *Гуля́шки* (невідмінюване);

4) м'якість польських приголосних **ń**, **ś**, **ć**, **dź** у прізвищах перед суфіксами **-ськ-**(-ий), **-цьк-**(-ий) і м'якими приголосними не позначаємо м'яким знаком, хоча в українській вимові в цих позиціях **н**, **с**, **ц**, **дз** пом'якшуються: *Виспя́**н**ський, Яблó**н**ський; **С**вя́дек; **Ц**вік; **Дз**вігáла*.

3. Апостроф:

1) пишемо після губних, задньоязикових і **р** перед **є**, **ї**, **ю**, **я**: *Алту**ф**'єв, Аре́**ф**'єв, Григó**р**'єв, Прокó**ф**'єв, Ю́**р**'єв; Захá**р**'їн; **В**'ю́жин; Водо**п**'я́нов, Лу**б**'я́нцев, Лу**к**'я́нов, По**м**'ялóвський, Ру**м**'я́нцев*;

2) не пишемо перед **йо**: *Воробйóв*.

Примітка. Коли **я**, **ю** позначають сполучення пом'якшеного чи м'якого приголосного з **а**, **у**, то апостроф перед ними не пишемо: ***Б**ядýля, **П**ясéцький; **Р**юмін*.

4. М'який знак (**ь**) пишемо:

1) у прізвищах після букв на позначення м'яких приголосних **д**, **т**, **з**, **с**, **ц**, **л**, **н**:

а) при роздільній вимові перед **я**, **ю**, **є**, **ї**: *Дь**я**конов, Третьякóв, Фатья́нов, Ільюшин, Панкрáть**є**в, Полóзь**є**в, Салáсь**є**в, Анáнь**ї**н*;

б) перед приголосними: *Вóль**н**ов, Конькóв*;

в) у кінці слова: *Лось, Сóболь*.

Примітка. Коли **я**, **ю** позначають сполучення м'якого приголосного з **а**, **у**, то перед ними **ь** не пишемо: *Дя́ковцев, Зя́брев, Ляпунóв, Тюлéнєв, Цявлóвський*;

2) у прізвищах із суфіксом **-ець**: *Глу́хов**ець**, Скита́л**ець***.

Примітка 1. М’якість польських приголосних **n**, **s**, **c**, **dz** позначаємо в українській мові буквою **ь** лише в кінці слова: *Ку́рон**ь**, Дзіс**ь**, Ци́рліц**ь**, Не́дзведз**ь***, але: *Куснє́вич, Свідзи́нський, Свя́дек, Урба́нчик*.

Примітка 2. На м’якість приголосного **ц** у кінці основи слов’янських прізвищ І відміни вказує закінчення **-я**: *Кусту́риц**я***, а не *Кусту́риц**а***.

У неслов’янських прізвищах кінцевий **ц** твердий: *Кла́узевіц, Лі́фшиц, Мо́рі**ц***.

§ 145. Неслов’янські прізвища та імена

1. Про правопис неслов’янських прізвищ та імен ідеться в розділі 4.4. Правопис слів іншомовного походження (§§ 121–140).

4.5.2. Складні і складені особові імена та прізвища й похідні від них прикметники

§ 146. Імена та прізвища (прізвиська)

1. Імена та прізвища (також прізвиська) людей, що складаються з двох чи трьох компонентів або до складу яких входять прийменники, частки, артиклі та ін., пишемо окремо, разом і з дефісом.

2. Окремо пишемо:

1) прізвиська і псевдоніми (українські та перекладені іншомовні), що складаються з імені та означення: *Єле́на Прекра́сна, Іва́н Воло́ве О́ко, Рі́чард Ле́вове Се́рце, Слуга́ з Добро́миля, Степа́н Ти́грова Смерть*.

До цього переліку належать і власні назви американських індіанців: *Мале́нький Вовк, Тупи́й Ніж* та ін.;

2) псевдоніми, що побудовані як поєднання імені та прізвища: *Джек Ло́ндон, Жорж Санд, Ле́ся Украї́нка, Ма́рко́ Вовчо́к, Пана́с Ми́рний*;

3) повні давньоримські особові назви, у яких перше слово позначає особове ім’я, друге – родове ім’я, третє – прізвище: *Гай Ю́лій Це́зар, Марк По́рцій Като́н*;

4) артиклі, прийменники та інші службові слова (**ван**, **да**, **де**, **дер**, **ді**, **дю**, **ед**, **ель**, **ла**, **ле**, **фон** та ін.) в іншомовних особових власних назвах: *Лю́двіг **ван** Бетхо́вен, **да** Ві́нчі, **де ла** Куе́ва, **ді** Віттóріо, **дю** Гар, Нур **ед** Дін, **ле** Шапельє́, **фон дер** Гольц*.

Примітка 1. Скорочені компоненти прізвищ та імен із частками **д** (**Д**) та **О** пишемо з апострофом: ***Д**’Аламбе́р, **д**’Арк, **д**’Артанья́н, **Д**’Обіньє́; **О**’Кейсі, **О**’Ко́ннор* (але *О. Ге́нрі* – псевдонім письменника); компоненти **Мак-**, **Сан-**, **Сен-**, які передують прізвищам і водночас становлять їхню невід’ємну частину, пишемо з дефісом: *Мак-Клю́р, Мак-Магóн; Сан-Марті́н; Сен-Сімо́н*, але: *Макка́ртні, Маккі́нлі* (як у мові-джерелі).

Примітка 2. У низці випадків артиклі та прийменники, що входять до складу прізвищ, пишемо разом, бо в такій формі засвоїла їх українська мова: *Декандóль, Делíль, Дерібáс, Лагáрп, Ламетрí, Лафонтéн, Лесáж*;

5) слово **дон** (‘пан’) перед особовим ім’ям як форму ввічливого звертання: ***дон*** *Базíліо,* ***дон*** *Пéдро,* ***дон*** *Хосé*.

У власних назвах відомих літературних героїв це слово пишемо з великої букви: ***Д****он Жуáн,* ***Д****он Кіхóт*.

Примітка. У загальному значенні слово *донжуáн* пишемо разом і з малої букви;

6) складники китайських, корейських, в’єтнамських, м’янмських, індонезійських особових назв: *Ван Мен, Пак Чівóн, Хо Ші Мін, Нгуéн Конг Хоáн, У Ну Мунг*.

Примітка. У складених китайських, корейських, в’єтнамських, м’янмських, індонезійських особових назвах відмінюємо лише останню частину, яка закінчується на приголосний: *Пан Гі Мун – Пан Гі Мýн****а****…, Хо Ші Мін – Хо Ші Мíн****а****…, Ден Сяопíн – Ден Сяопíн****а****…*, але: *Го Можó, Чан Кайшí* та ін. (незмінювані).

3. Разом пишемо:

1) українські прізвища, що складаються з дієслова в наказовій формі та іменника: *Горúцвíт, Непúйвода, Убúйвóвк*;

2) українські прізвища, що виникли на основі словосполучень, до складу яких входять як повнозначні, так і службові слова: *Добрийвéчір, Нетудихáта, Панібудьлáска*;

3) українські прізвища, утворені з прикметника та іменника за допомогою сполучного звука: *Довг****о****пóл, Крив****о****нíс, Скор****о****хóд*;

4) слов’янські особові імена, утворені від двох основ: *Владислáв, Володúмир, Мечислáв, Яропóлк*;

5) складні китайські імена, які завжди стоять після прізвища: *Го Можó, Ден Сяопíн, Táо Юаньмíнь, Сунь Ятсéн*.

Примітка. Якщо китайське ім’я становить одне слово, то обидві частини особової назви (прізвище та ім’я) пишемо окремо: *Дін Лінь, Лу Сінь, Цюй Юáнь, Чан Кайшí*.

4. З дефісом пишемо:

1) складні особові імена: *Васúль-Костянтúн, Жан-Жáк, Зинóвій-Богдáн, Марíя-Антуанéтта, Фрíдріх-Вільгéльм*;

2) складні прізвища: *Альтамíра-і-Кревéа, Антонéнко-Давидóвич, Білéцький-Нóсенко, Гулáк-Артемóвський, Жоліó-Кюрí, Квíтка-Основ’яненко, Нечýй-Левúцький, Сент-Бéв, Смаль-Стóцький*;

3) імена з кваліфікаційними прикладками: *Іва́н-царе́нко, Ки́рик-мужичо́к*.

Але якщо прикладка розгорнута, то між нею та іменем ставимо тире: *Іва́н – мужи́чий син*, рідше – ко́му: *Іва́н*, *селя́нський син*;

4) арабські, перські, тюркські імена з компонентами, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище тощо: *Га́сан-огли́, Кема́ль-паша́, Мамє́д-заде́, Мехме́д-бе́й, Мірза́-ха́н, Фікре́т-кизи́* (але *Чингісха́н*).

Арабське **Ібн** пишемо окремо: *Ібн Ру́сте, Ібн Сі́на, Ібн Фадла́н*.

Примітка. Прізвища, до складу яких входять ці компоненти, пишемо разом: *Багірзаде́, Кероглі́, Турсунзаде́*;

5) вірменські прізвища з початковим компонентом **Тер-**: *Тер-Казаря́н, Тер-Ованеся́н, Тер-Петрося́н*.

5. Складні прізвища у формі одного слова відмінюємо за відповідними типами відмін іменників чи прикметників: *Сивокі́нь – Сивоко́н**я**, Сивоко́н**еві*** (*Сивоко́н**ю***)…; *Підкуйму́х**а** – Підкуйму́х**и**, Підкуйму́с**і**…; Перекотипо́л**е** – Перекотипо́л**я**, Перекотипо́л**ю**…; Білоцерківськ**ий** – Білоцерківськ**ого**, Білоцерківськ**ому**…*

У складних прізвищах, компоненти яких пишемо з дефісом, відмінюємо за відповідними типами відмін іменників чи прикметників обидва змінювані компоненти:

*Квітк**а**-Основ'я́ненк**о** – Квітк**и**-Основ'я́ненк**а**, Квітц**і**-Основ'я́ненк**ові*** (*Квітц**і**-Основ'я́ненк**у***)…; *Нечу́й-Левиць**кий** – Нечу**я**-Левиць**кого**, Нечу**єві**-Левиць**кому*** (*Нечу**ю**-Левиць**кому***)…, але: *Кос-Анато́льськ**ий** – Кос-Анато́льськ**ого**, Кос-Анато́льськ**ому**…; Драй-Хма́р**а** – Драй-Хма́р**и**, Драй-Хма́р**і**…*

6. Складені прізвища, псевдоніми або прізвиська з компонентами в називному відмінку відмінюємо в усіх частинах за зразками відмінювання відповідних іменників або прикметників: *Рі́чард Лє́вов**е** Се́рц**е** – Рі́чард**а** Лє́вов**ого** Се́рц**я**, Рі́чард**ові*** (*Рі́чард**у***) *Лє́вов**ому** Се́рц**ю**…; Степа́н Ти́гров**а** Смерть – Степа́н**а** Ти́гров**ої** Сме́рт**і**, Степа́н**ові*** (*Степа́н**у***) *Ти́гров**ій** Сме́рт**і**…*, але *Слуг**а́** з Добро́миля – Слуг**и́** з Добро́миля, Слуз**і́** з Добро́миля…*

§ 147. Похідні прикметники

1. Прикметники від складних особових імен, які пишемо з дефісом, зберігають це написання: *Жан-Жа́к – жан-жа́ківський*.

2. Прикметники від китайських, корейських, в'єтнамських та індонезійських особових назв пишемо разом: *Ма́о Цзеду́н – маоцзеду́нівський, Пан Гі Мун – пангіму́нівський*.

3. Прикметники від прізвищ на зразок *ван Бетхо́вен, фон Бі́смарк* утворюємо тільки від іменника: *бетхо́венський, бі́смарківський*.

Якщо прикметник утворено від прізвища з прийменником, часткою, артиклем тощо, то його пишемо разом: *де Ґолль – деґо́ллівський, Нур ед Ді́н – нуредді́нівський*.

Прикметники від прізвищ на зразок *Д'Аламбе́р* зберігають апостроф після частки: *д'аламбе́рівський*.

4. Прикметник, утворений від імені та прізвища, пишемо з дефісом: *Ва́льтер Скотт – ва́льтер-ско́ттівський, Жуль Верн – жуль-ве́рнівський, Марк Твен – марк-тве́нівський*.

5. Не утворюємо прикметники:

1) від складних прізвищ, прізвиськ і псевдонімів на зразок *Гула́к-Артемо́вський, Ма́рко́ Вовчо́к, Рі́чард Ле́вове Се́рце*;

2) від тюркських, вірменських, арабських та інших особових назв на зразок *Кер-огли́, Осма́н-паша́*;

3) від невідмінюваних іншомовних прізвищ на зразок *ді Віттóріо, Д'Обіньє́, Ламетрі́*.

4.5.3. Географічні назви

§ 148. Українські географічні назви

1. Українські географічні назви на письмі передаємо відповідно до вимови за нормами української мови: *Верхньодніпро́вськ, Ві́нниця, Гребі́нка, Доне́цьк, Ду́бно, Жито́мир, Запорі́жжя, Кам'яне́ць-Поді́льський, Ки́їв, Козя́тин, Кременчу́к, Криви́й Ріг, Львів, Микола́їв, Но́вгород-Сі́верський, Оде́са, Охти́рка, Рі́вне, Трипі́лля, Ха́рків, Чернівці́, Черні́гів, Шепетівка, Я́мпіль; Десна́, Дніпро́, Дністе́р, За́хідний Буг, Ірпі́нь, Прип'ять, Рось, Стохі́д, Сян, Те́терів, Ту́са, Трубі́ж*.

Примітка. У назвах українських населених пунктів треба розрізняти **-поль** у словах грецького походження (грецьке *πόλις* 'місто'): *Маріу́поль, Мелітóполь, Ні́кополь, Севастóполь, Сімферóполь* і **-піль** (від українського *по́ле*): *Бори́спіль, Крижóпіль, Ольгóпіль, Тернóпіль* та ін.

§ 149. Географічні назви інших країн

1. Географічні назви інших країн передаємо українською мовою такими способами:

1) транскрибуванням: *Ко́рдова, Кот-д'Івуа́р, Монбла́н, Солт-Лейк-Сі́ті*;

2) транслітеруванням: *Арканза́с, Де́рбі, Ду́блін, Сі́дней*;

3) традиційно усталеними відповідниками: *Ві́день, Гудзо́н, Кра́ків, Пари́ж, Те́мза, Чорного́рія, Шотла́ндія*;

4) покомпонентним перекладом: *пло́ща Зго́ди* (у Парижі), *Кре́мнієва Доли́на, мис До́брої Наді́ї, Скеля́сті го́ри*;

5) поєднанням зазначених вище способів: *Єлисе́йські Поля́, Півні́чна Кароліна, Нова́ Шотла́ндія*.

2. Букви слов'янських алфавітів **е**, **ě** та латиничне буквосполучення **ie** передаємо через **е**: *Асе**е**новгра́д, За́гре**е**б, К**е́**льці, Лі́бере**е**ць, М**е́**ле**е**ць, Нове́ М**е́**сто, Опо́л**е**, Острове́**е**ць-Све**е**нтокши́ський, Пльз**е**нь, С**е́**дльці, Че́ські Будейо́виці, Щ**е́**цин*.

3. Букву **е** слов'янських мов із кириличним алфавітом передаємо через **є**:

1) на початку слова, після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного: ***Є**ле́ня Гу́ра, **Є**лша́ва, **Є**се́ник; Благо**є**вгра́д, Ра́**є**ць; П'**є**шті́ни, Ско́п'**є***;

2) після букв на позначення приголосних (крім шиплячих, **р** і **ц**) у суфіксі **-єв** та у сполученні цього суфікса з антропонімним **-єй** (**-єєв**) російських назв, похідних переважно від прізвищ: *мо́ре Ла́пт**є**вих, Ле́жн**є**во*, але: *Плещ**е́**єво, Рж**е**в, мис Рум'я́нц**е**ва*;

3) коли російському **е** відповідає в аналогічних українських основах **і**: *Бе́жецьк, Бе́лгород, Бєло́во, Бєлоре́цьк, Благове́щенськ, Желєзново́дськ*.

4. У географічних назвах, що мають у російській мові форму, спільну з відповідною українською, таке **е** передаємо через **і**: *Бі́ла, Бі́ле о́зеро, Ві́тка, Лі**і**сна́, Негорі́ле, Пі**і**ща́не, мис Сі́рий* та ін.

Це стосується й польського **іа**: *Бі́ла Підля́ська, Бі**і**лосто́к* та ін.

5. Білоруське **е** передаємо через **і** (у назвах, засвоєних українською мовою): *Бі**і**лове́зька Пу́ща, Бі**і**лору́сь* або через **е**: *Ре́чиця*.

Примітка. Польське, чеське й словацьке закінчення **-е**, що наявне в географічних назвах із суфіксами **-ц-**, **-іц-**, **-иц-** (лат. **-c-**, **-ic-**) і виражає значення множини, в українській мові передаємо закінченням **-і** з відповідним граматичним значенням: *Ке́льц**і**, Ко́шиц**і**, Лі́диц**і**, Па́рдубиц**і***.

Ці географічні назви відмінюємо: *Ко́шиц**і** – Ко́шиць, Ко́шиц**ям**…*

Назви на зразок *Закопа́не* відмінюємо як прикметник середнього роду однини: *Закопа́н**е** – Закопа́н**ого**, Закопа́н**ому**…* та ін.

6. Російську букву **ё** передаємо:

1) через **йо** на початку та в середині слова, коли воно позначає звукосполучення **й** + **о**: ***Йо****лкіно; Муравй****о****во*;

2) через **ьо** в середині слова, коли воно позначає сполучення м'якого приголосного з **о**: *мис Дежн****ьо****ва, Олен****ьо****к* (річка), але в назвах, утворених від спільних для української та російської мов слів, пишемо **е**: *Бер****е****зова* (річка), *Ор****е****л*, *Сем****е****ново*;

3) через **о** під наголосом після **ч**, **щ**: *Рогач****о****во, Щ****о****кіно*.

7. Російську букву **э** передаємо через **е**: ***Е****лістá, **Е**льбру́с, **Е**льто́н*.

8. Російську букву **и** передаємо:

1) через **і**:

а) на початку географічних назв: ***І****гáрка, **І**льме́нь* (озеро);

б) у кінці незмінюваних власних назв або тих, що мають тільки форму множини: *Со́ч****і****; Жигул****і́*** (височина);

в) у середині слова після букви на позначення приголосного – перед голосним, **й** або іншими приголосними (крім позицій, передбачених нижче): *Дв****і****нá, Сел****і****гéр* (озеро);

2) через **ї** після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного: *Новотро́****ї****цьке; Ана́нь****ї****но, Ма́р'****ї****но*.

Примітка. У географічних назвах, утворених від загальних назв та імен, спільних за походженням для української та російської мов, звичайно пишемо **и** в суфіксах **-ин-**, **-инськ-**: *Гус****и́****не О́зеро, Дуд****и́****нка, Жа́б****и****нка; Карп****и́****нськ, Крут****и́****нське, Пра́вд****и****нськ* (докладніше про правопис **и** див. нижче);

3) через **и**:

а) після **ж**, **ч**, **ш**, **щ** і **ц** перед приголосним: *Ж****и****га́лово; А́ч****и****нськ, На́льч****и****к; Єго́рш****и****но, Іш****и́****м, Коми́ш****и****н; Щ****и****гри́; Ц****и****мля́нськ* та ін.;

б) у географічних назвах, утворених від імен, спільних для української та інших слов'янських мов, які в українській мові пишемо з **и**: *Гавр****и́****лово, Дан****и́****лов, Дм****и́****тров, М****и****ха́йловське*, але *Н****і****кола́євськ-на-Аму́рі* та ін. (тобто від імен, що в українській мові мають форму, виразно відмінну від форми цього самого імені, вживаної в інших мовах);

в) у коренях спільних для української та російської мов географічних назв, якщо ці корені пишемо з **и**: *В****и****ногра́дово, К****и****слово́дськ, Кл****и****н, Кр****и́****чев, Кур****и́****льські острови́, Л****и́****пецьк, Л****и****хосла́вль, Т****и****хорє́цьк*;

г) у складних географічних назвах, де **и** виконує функцію сполучного звука: *Влад**и**восто́к, П’ят**и**горськ*;

ґ) у префіксі **при-**: *Пр**и**во́лжя, Пр**и**ку́мськ, Пр**и**мо́р’я*;

д) у суфіксах **-ик-**, **-ич-**, **-иц-**, **-ищ-**: *Зимо́вн**и**ки, Тупи́к; Боров**и**чі́, Коте́льн**и**ч, Осипо́в**и**чі, О́гл**и**ч; Бро́нн**и**ці, Гливи́ці, Лухови́ці; Іванищі*;

е) у закінченнях географічних назв, уживаних у формі множини, якщо в російській мові тверда основа: *Березник**и́**, Валу́йк**и**, Го́рк**и***.

9. Букву **ы** (у латинськоалфавітних мовах **y**) передаємо через **и**: *В**и́**кса, В**и́**тегра, Ірти́ш, С**и́**зрань, С**и**кт**и**вка́р, Чебоксар**и**, Ша́хт**и***.

10. Польські носові **ą**, **ę** передаємо, як і в прізвищах (див. § 144, ч. 1, п. 10), сполученнями букв **ом**, **ем** перед губними приголосними: *Д**ом**бро́ва, Д**ем**би́ця*, а перед іншими приголосними – сполученнями букв **он**, **ен**: *К**он**т, Ч**ен**стохо́ва*.

§ 150. Географічні назви з прикметниковими закінченнями

1. Прикметникові закінчення слов’янських географічних назв передаємо так само, як і в українських прикметниках, з урахуванням форм роду і числа: у чоловічому роді – через **-ий** після твердого приголосного, через **-ій** – після м’якого приголосного; у жіночому роді – через **-а**, **-я**; у середньому роді – через **-е**, **-є**; у множині – через **-і**: *Станови́**й*** (хребет), *Вели́к**ий** У́стюг, Нови́**й** Сад, Оле́н**ій*** (острів); *Ба́нськ**а** Би́стриця, Зелен**а** Гу́ра, Лих**а́*** (річка), *Ни́жн**я** Тунгу́ска; Благода́тн**е**, Покро́вськ**е**; Ка́рлов**і** Ва́ри*.

Примітка. Російські географічні назви, похідні від прізвищ на **-ой** без суфіксів **-ск-**, **-цк-**, зберігають закінчення **-ое**: *Толст**о́є***.

2. Слов’янські назви з кінцевими **-ово**, **-ево** та **-ино** передаємо через **-ово**, **-єво** та **-іно** (**-їно**), а після шиплячих – **-ино** зі збереженням закінчення **-о** (на відміну від подібних українських назв на **-е**): *Га́бр**ово**, Ко́с**ово**; Зу́**єво**, Сара́**єво**; Забро́д**іно**, Ма́р’**їно**, Натал**їно**; Єго́рш**ино**, Ро́щ**ино***.

3. Польську букву **ó** в суфіксі **-ów** у географічних назвах передаємо через **у** або через **і**: *Жира́рд**ув**, Тома́ш**ув**-Мазове́цький; Гру́беш**ів**, Кра́к**ів**, Ря́ш**ів** (Же́ш**ув**)* та ін.

4. Букву **o** в суфіксі **-ov** у чеських і словацьких назвах передаємо через **о** або **і** (**ї**): *Вра́н**ов**, Крн**ов**, О́рл**ов**, Про́стейо**в**, Пршéр**ов**; Бардії́**в**, Пря́ш**ів*** та ін.

§ 151. Апостроф, м'який знак

1. Апостроф у слов'янських географічних назвах пишемо так само, як і у прізвищах (див. § 144, ч. 3), а в назвах неслов'янського походження на території слов'янських країн, крім того, – після деяких інших букв на позначення приголосних: *До́мб'є, Ско́п'є, Паб'яни́ці*.

Перед **йо** апостроф не пишемо: *Пйо́рткув, Соловйо́во*.

Примітка. Коли **я**, **ю** позначають сполучення пом'якшеного приголосного з **а**, **у**, то апостроф перед ними не пишемо: *Басараб**я**ска, Пр**я**шів, Ру́м**я**, Х**я**рма*.

2. М'який знак пишемо:

1) для позначення м'якості кінцевого приголосного основи **ц** в усіх слов'янських географічних назвах, зокрема в суфіксах **-ець**, **-аць**, **-уць**: *Гумполе́ц**ь**, Оло́нец**ь**, Повене́ц**ь**; Кра́гуєваць, Лу́кавац**ь**, Сто́лац**ь**; О́ломоуц**ь***.

Примітка. Слов'янські суфікси **-иц-**(-а), **-ыц-**(-а), у мовах із латиничною графікою **-іс-**(-а) передаємо українським суфіксом **-иц-**(-я): *Демб**и́ц**я, Ло́мн**иц**я, Ре́ч**иц**я*;

2) у суфіксах **-ськ**, **-цьк**, що відповідають суфіксам **-ск**, **-цк** у слов'янських географічних назвах: *Бе́льс**ь**к-Підля́с**ь**кий, Гданс**ь**к, Гли́нс**ь**ко, Слупс**ь**к; Кузне́ц**ь**к, Тома́шув-Мазове́ц**ь**кий, Тро́їц**ь**к*.

§ 152. Відмінювання географічних назв

1. Українські, а також іншомовні географічні назви з іменниковими закінченнями відмінюємо переважно як іменники I, II, III відмін – загальні назви:

1) I відміна: *А́фрик**а** – (до) А́фрик**и**, А́фриц**і**, А́фрик**у**, А́фрик**ою**, (в) А́фриц**і**…; Бу́ч**а** – (до) Бу́ч**і**, Бу́ч**і**, Бу́ч**у**, Бу́ч**ею**, (у) Бу́ч**і**…; Ду́бниц**я** – (до) Ду́бниц**і**, Ду́бниц**і**, Ду́бниц**ю**, Ду́бниц**ею**, (у) Ду́бниц**і**…; Іршáв**а** – Іршáв**и**, Іршáв**і**, Іршáв**у**, Іршáв**ою**, (в) Іршáв**і**…; Ло́хвиц**я** – (до) Ло́хвиц**і**, Ло́хвиц**і**, Ло́хвиц**ю**, Ло́хвиц**ею**, (у) Ло́хвиц**і**…; Оде́с**а** – Оде́с**и**, Оде́с**і**, Оде́с**у**, Оде́с**ою**, (в) Оде́с**і**…; О́льві**я** – (до) О́льві**ї**, О́льві**ї**, О́льві**ю**, О́льві**єю**, (в) О́льві**ї**…; Полтáв**а** – Полтáв**и**, Полтáв**і**, Полтáв**у**, Полтáв**ою**, (у) Полтáв**і**…; Прáг**а** – Прáг**и**, Прáз**і**, Прáг**у**, Прáг**ою**, (у) Прáз**і**…; Ре́чиц**я** – (до) Ре́чиц**і**, Ре́чиц**і**, Ре́чиц**ю**, Ре́чиц**ею**, (у) Ре́чиц**і**…; Шепетíвк**а** – Шепетíвк**и**, Шепетíвц**і**, Шепетíвк**у**, Шепетíвк**ою**, (у) Шепетíвц**і**…*;

2) II відміна: *Буг – (до) Бу́г**у**, Бу́г**ові** (Бу́г**у**), Бу́г, Бу́г**ом**, (на) Бу́з**і**, (по) Бу́г**у**…; Га́йсин – Га́йсин**а**, Га́йсин**ові** (Га́йсин**у**), Га́йсин, Га́йсин**ом**, (у) Га́йсин**і**…; Городи́ще – Городи́ща, Городи́щу, Городи́ще, Городи́щем, (у) Городи́щ**і**…; Ду́бно – Ду́бн**а**, Ду́бн**ові** (Ду́бн**у**), Ду́бно, Ду́бн**ом**, (у) Ду́бн**і**…; Луга́нськ – Луга́нськ**а**, Луга́нськ**ові** (Луга́нськ**у**), Луга́нськ, Луга́нськ**ом**, (у) Луга́нськ**у**…; О́льштин – О́льштин**а**, О́льштин**ові** (О́льштин**у**), О́льштин, О́льштин**ом**, (в) О́льштин**і**…; Терно́піль – Терно́пол**я**, Терно́пол**еві** (Терно́пол**ю**), Терно́піль, Терно́пол**ем**, (у) Терно́пол**і**…; Теруе́ль – Теруе́л**я**, Теруе́л**еві** (Теруе́л**ю**), Теруе́ль, Теруе́л**ем**, (у) Теруе́л**і**…; Токма́к – Токмак**а́**,*

*Токмак**о́ві*** (*Токмаку́*), *Токмак, Токмак**о́м***, (*у*) *Токмац**і*** (*Токмаку́, Токмак**о́ві***)*…; У́жгород – У́жгород**а**, У́жгород**ові*** (*У́жгород**у***), *У́жгород, У́жгород**ом***, (*в*) *У́жгород**і*…*; але без паралельних форм: *Ки́їв – Ки́єв**а**, Ки́єв**у**, Ки́їв, Ки́єв**ом***, (*у*) *Ки́єв**і*…*; Кра́ків – Кра́ков**а**, Кра́ков**у**, Кра́ків, Кра́ков**ом***, (*у*) *Кра́ков**і*…*; Львів – Льво́в**а**, Льво́в**у**, Львів, Льво́в**ом***, (*у*) *Льво́в**і*…;

3) III відміна: *Бретáнь* – (*до*) *Бретáн**і**, Бретáн**і**, Бретáнь, Бретáнн**ю***, (*у*) *Бретáн**і*…*; Керч* – (*до*) *Ке́рч**і**, Ке́рч**і**, Ке́рч, Ке́рч**ю***, (*у*) *Ке́рч**і*…*; По́знань* – (*до*) *По́знан**і**, По́знан**і**, По́знань, По́знанн**ю***, (*у*) *По́знан**і*…*; Свір* – (*до*) *Свíр**і**, Свíр**і**, Свір, Свір’**ю***, (*на*) *Свíр**і*…*; У́мань* – (*до*) *У́ман**і**, У́ман**і**, У́мань, У́манн**ю***, (*в*) *У́ман**і*…

2. Географічні назви, що мають форму множини, відмінюємо як відповідні загальні іменники: *Березник**и́** – Березник**і́в**, Березник**а́м**, Березник**и́**, Березник**а́ми***, (*у*) *Березник**а́х*…*; Бо́йниц**і*** – *Бо́йниць, Бо́йниц**ям**, Бо́йниц**і**, Бо́йниц**ями***, (*у*) *Бо́йниц**ях*…*; Ков’я́г**и*** – *Ков’я́г, Ков’я́г**ам**, Ков’я́г**и**, Ков’я́г**ами***, (*у*) *Ков’я́г**ах*…*; Лубн**и́*** – *Лубе́н, Лубн**а́м**, Лубн**и́**, Лубн**а́ми***, (*у*) *Лубн**а́х*…*; П’єштя́н**и*** – *П’єштя́н, П’єштя́н**ам**, П’єштя́н**и**, П’єштя́н**ами***, (*у*) *П’єштя́н**ах*…*; Пли́ск**и*** – *Пли́сок, Пли́ск**ам**, Пли́ск**и**, Пли́ск**ами***, (*у*) *Пли́ск**ах*…*; Прилу́к**и*** – *Прилу́к, Прилу́к**ам**, Прилу́к**и**, Прилу́к**ами***, (*у*) *Прилу́к**ах*…*; Ромн**и́*** – *Роме́н, Ромн**а́м**, Ромн**и́**, Ромн**а́ми***, (*у*) *Ромн**а́х*…*; Сало́ник**и*** – *Сало́нік, Сало́ник**ам**, Сало́ник**и**, Сало́ник**ами***, (*у*) *Сало́ник**ах*…*; Філіппі́н**и*** – *Філіппі́н, Філіппі́н**ам**, Філіппі́н**и**, Філіппі́н**ами***, (*у / на*) *Філіппі́н**ах*…*; Чернівц**і́*** – *Чернівц**і́в**, Чернівц**я́м**, Чернівц**і́**, Чернівц**я́ми***, (*у*) *Чернівц**я́х*…

3. Географічні назви із прикметниковими закінченнями відмінюємо як звичайні прикметники: *Борове́* – Борово́**го**, Борово́**му**, Бор**ове́**, Борови́**м***, (*у*) *Борово́**му*…*; Кропивни́цьк**ий*** – *Кропивни́цьк**ого**, Кропивни́цьк**ому**, Кропивни́цьк**ий**, Кропивни́цьк**им***, (*у*) *Кропивни́цьк**ому*…*; Лозов**á*** – *Лозов**о́ї**, Лозов**і́й**, Лозов**ý**, Лозов**ою***, (*у*) *Лозов**і́й*…*; Рівне* – *Рівн**ого**, Рівн**ому**, Рівне**, Рівн**им***, (*у*) *Рівн**ому*…*; Шляхов**á*** – *Шляхов**о́ї**, Шляхов**і́й**, Шляхов**ý**, Шляхов**о́ю***, (*у*) *Шляхов**і́й*…

Примітка. Від відприкметникових українських назв населених пунктів із закінченням **-е** на зразок *Воло́шин**е**, Гаркуши́н**е**, Рівн**е**, Сва́тов**е**, Синє́льников**е***, що відмінюємо за зразком прикметників у формі середнього роду, треба відрізняти подібні за оформленням назви із закінченням **-о** на зразок *Гнéзн**о**, Кóсов**о**, Молодéчн**о**, Мукáчев**о**, Ново-Мілоше́в**о**, Сараєв**о**, Яблáнов**о***, що відмінюємо як іменники середнього роду II відміни (див. у п. 2 ч. 1 цього параграфа: *Дýбн**о** – Дýбн**а**, Дýбн**у** (Дýбн**ові**), Дýбн**о**, Дýбн**ом**, (у) Дýбн**і**…*), та із закінченням **-а**, що відмінюємо як іменники жіночого роду I відміни: *Сміл**á** – Сміл**и**, Сміл**і**, Сміл**у**, Сміл**ою**, (у) Сміл**і**…*

4. Відмінюємо в обох частинах географічні назви, що складаються з:

1) прикметника та іменника: *Го́л**а** Прúстань – Го́л**ої** Прúстан**і**, Го́л**ій** Прúстан**і**, Го́л**у** Прúстань, Го́л**ою** Прúстанн**ю**, (у) Го́л**ій** Прúстан**і**…*; *Гли́нн**а** Нава́рі**я** – Гли́нн**ої** Нава́рії, Гли́нн**ій** Нава́рії, Гли́нн**у** Нава́рі**ю**, Гли́нн**ою** Нава́рі**єю**, (у) Гли́нн**ій** Нава́рії…*; *Сух**á** Гомíльш**а** – Сух**о́ї** Гомíльш**і**, Сух**і́й***

*Гомі́льш**і**, Сухо́ **Гомі́льш**у**, Сухо́**ю** **Гомі́льш**ею**, (*у*) Сухі́**й** **Гомі́льш**і**…; Крив**и́**й Ріг* – (*до*) *Крив**о́**го Ро́г**у**, Крив**о́**му Ро́г**ові** (**Крив**о́**му Ро́г**у**), Крив**и́**й Ріг, Крив**и́**м Ро́г**ом**, (*у*) Крив**о́**му Ро́з**і**…; Стар**и́**й Зба́раж – Стар**о́**го Зба́раж**а**, Стар**о́**му Зба́раж**еві** (**Стар**о́**му Зба́раж**у**), Стар**и́**й Зба́раж, Стар**и́**м Зба́раж**ем**, (*у*) Стар**о́**му Зба́раж**і**…; Вели́к**і** Лу́к**и** – Вели́к**их** Лук, Вели́к**им** Лу́к**ам**, Вели́к**і** Лук**и**, Вели́к**ими** Лу́к**ами**, (*у*) Вели́к**их** Лу́к**ах**…; Єлисе́йськ**і** Пол**я́** – Єлисе́йськ**их** Пол**і́в**, Єлисе́йськ**им** Пол**я́м**, Єлисе́йськ**і** Пол**я́**, Єлисе́йськ**ими** Пол**я́ми**, (*на*) Єлисе́йськ**их** Пол**я́х**…;*

2) іменника та прикметника: *Аска́н**ія**-Нов**á** – Аска́н**ії**-Нов**о́ї**, Аска́н**ії**-Нов**і́й**, Аска́н**ію**-Нов**у́**, Аска́н**ією**-Нов**о́ю**, (**в**) Аска́н**ії**-Нов**і́й**…; Ві́т**а**-Пошто́в**а** – Ві́т**и**-Пошто́в**ої**, Ві́т**і**-Пошто́в**ій**, Ві́т**у**-Пошто́в**у**, Ві́т**ою**-Пошто́в**ою**, (**у**) Ві́т**і**-Пошто́в**ій**…; Гу́т**а** Межири́цьк**а** – Гу́т**и** Межири́цьк**ої**, Гу́т**і** Межири́цьк**ій**, Гу́т**у** Межири́цьк**у**, Гу́т**ою** Межири́цьк**ою**, (**у**) Гу́т**і** Межири́цьк**ій**…; Кам'яне́ць-Поді́льськ**ий** – Кам'янц**я́**-Поді́льськ**ого**, Кам'янц**ю́**-Поді́льськ**ому** (**Кам'янц**е́**в**і**-Поді́льськ**ому**), Кам'яне́ць-Поді́льськ**ий**, Кам'янц**е́м**-Поді́льськ**им**, (**у**) Кам'янц**і́**-Поді́льськ**ому**…; Но́вгород-Сі́верськ**ий** – Но́вгород**а**-Сі́верськ**ого**, Но́вгород**у**-Сі́верськ**ому** (**Но́вгород**ові**-Сі́верськ**ому**), Но́вгород-Сі́верськ**ий**, Но́вгород**ом**-Сі́верськ**им**, (**у**) Но́вгород**і**-Сі́верськ**ому**…; Поріччя Задві́рн**е** – Поріччя Задві́рн**ого**, Поріччю Задві́рн**ому**, Поріччя Задві́рне, Поріччям Задві́рн**им**, (**у**) Поріччі Задві́рн**ому**…*

5. Географічні назви, що утворені з двох іменників або іменника та прикметника, відмінюємо лише в другій частині: *Ба́ден-Ба́ден – Ба́ден-Ба́ден**а**, Ба́ден-Ба́ден**у**, Ба́ден-Ба́ден, Ба́ден-Ба́ден**ом**, (**у**) Ба́ден-Ба́ден**і**…; Іва́но-Франкі́вськ – Іва́но-Франкі́вськ**а**, Іва́но-Франкі́вськ**у**, Іва́но-Франкі́вськ, Іва́но-Франкі́вськ**ом**, (**в**) Іва́но-Франкі́вськ**у**…; Миха́йло-Коцюби́нськ**е** – Миха́йло-Коцюби́нськ**ого**, Миха́йло-Коцюби́нськ**ому**, Миха́йло-Коцюби́нськ**е**, Миха́йло-Коцюби́нськ**им**, (**у**) Миха́йло-Коцюби́нськ**ому**…*, але: *Ко́нч**а**-За́сп**а** – (**до**) Ко́нч**і**-За́сп**и**, Ко́нч**і**-За́сп**і**, Ко́нч**у**-За́сп**у**, Ко́нч**ею**-За́сп**ою**, (**у**) Ко́нч**і**-За́сп**і**…; Пу́щ**а**-Води́ц**я** – (**до**) Пу́щ**і**-Води́ц**і**, Пу́щ**і**-Води́ц**і**, Пу́щ**у**-Води́ц**ю**, Пу́щ**ею**-Води́ц**ею**, (**у**) Пу́щ**і**-Води́ц**і**…*

6. Географічні назви, що складаються з двох іменників та прийменника між ними, відмінюємо в першій частині: *Е́сслінген-на-Некáрі – Е́сслінген**а**-на-Некáрі, Е́сслінген**у**-на-Некáрі, Е́сслінген-на-Некáрі, Е́сслінген**ом**-на-Некáрі, (**в**) Е́сслінген**і**-на-Некáрі…; Фрáнкфурт-на-Мáйні – (**до**) Фрáнкфурт**а**-на-Мáйні, Фрáнкфурт**у**-на-Мáйні, Фрáнкфурт-на-Мáйні, Фрáнкфурт**ом**-на-Мáйні, (**у**) Фрáнкфурт**і**-на-Мáйні…*

§ 153. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів

1. У суфіксах **-инськ-**(-ий), **-інськ-**(-ий) прикметників, утворених від географічних назв і від назв народів, зберігаємо той самий голосний (**и** або **і**), що й у твірній основі: *Ні́ж**и**н – ні́ж**и**нський, Тульч**и́**н – тульч**и́**нський, Чигир**и́**н – чигир**и́**нський; Філіпп**і́**ни – філіпп**і́**нський; груз**и́**н – груз**и́**нський, осет**и́**н – осет**и́**нський*.

У прикметниках, утворених від географічних назв, що не мають суфіксів **-ин**, **-ін**, пишемо завжди **и**: *Аля́ска – аля́ск**и**нський, Баку́ – бак**и́**нський, Шо́стка – шо́ст**к****и**нський, Кабарда́ – кабард**и́**нський, По́ті – по́т**и**нський, Ша́хти – ша́хт**и**нський*, але *Амудар'**я́** – амудар'**ї́**нський*.

2. У суфіксах **-овськ-**(-ий) (**-ьовськ-**(-ий)), **-евськ-**(-ий) (**-євськ-**(-ий)), **-івськ-**(-ий) (**-ївськ**-(-ий)) прикметників, утворених від географічних назв, що мають у своїй основі **-ов** (**-ьов**), **-ев** (**-єв**), **-ів** (**-їв**), зберігаємо ту саму букву (**о**, **е**, **є**, **і**, **ї**), що й в основній назві: *Скад**о**вськ – скад**о**вський; Ол**е**вськ – ол**е**вський; Петр**є**вці – петр**є**вський; Кишин**і́**в – кишин**і́**вський, Льв**і**в – льв**і́**вський, Т**е**тер**і**в – т**е**тер**і**вський, Черні́г**і**в – черні́г**і**вський*.

Якщо при творенні таких прикметникових форм від українських географічних назв відкритий склад з **о**, **е** стає закритим або закритий стає відкритим, діє правило про чергування **о**, **е** з **і**: *Лоз**о**ва́ – лоз**і**вськи́й, Сва́т**о**ве – сва́т**і**вський, Селѝд**о**ве – селѝд**і**вський, Хм**е**́л**е**ве – хм**е**́л**і**вський*; *Л**а**́нівці – лан**о**ве́цький, Мат**е**́**ї**вці – матеєве́цький*.

У прикметниках, утворених від географічних назв із прикінцевою групою приголосних або із суфіксальним **к**, перед яким є інший приголосний, пишемо **-івський** (**-ївський**): *Бі́ла Це́рква – білоцерк**і́вський**, Ва́лки – ва́лк**івський**, Гребі́нка – гребі́нк**івський**, Каза́нка – каза́нк**івський**, Чи́кош-Горонда́ – чи́кош-горонд**і́вський**; Макі́ївка – Макі́**ївський**, Софі́ївка – Софі́**ївський***.

3. У прикметниках, утворених за допомогою суфікса **-ськ-**(-ий) від географічних назв і від назв народів, основа яких закінчується на приголосний, відбуваються такі фонетичні зміни:

1) **г**, **ж**, **з** (**дз**) + **-ськ-**(-ий) → **-зьк-**(-ий) (**-дзьк-**(-ий)): *Буг – бу́**зьк**ий, Гаа́га – гаа́**зьк**ий, Га́мбург – га́мбур**зьк**ий, Ле́йпциг – ле́йпци**зьк**ий, Люксембу́рг – люксембу́р**зьк**ий, Остро́г – остро́**зьк**ий, Пра́га – пра́**зьк**ий, Ри́га – ри́**зьк**ий, Стра́сбург – стра́сбур**зьк**ий; Воро́ні**ж** – воро́ні**зьк**ий, Запорі́**жжя** – запорі́**зьк**ий, Пари́**ж** – пари́**зьк**ий; Абха́зія – абха́**зьк**ий, Кавка́**з** – кавка́**зьк**ий, Ло**дз**ь – ло́**дзьк**ий, Сиракӯзи – сиракӯ**зьк**ий, францу́**з** – францу́**зьк**ий*;

2) **к**, **ц**, **ч** + **-ськ-**(-ий) → **-цьк-**(-ий): *Баскунча́**к** – баскунча́**цьк**ий, Білосто́**к** – білосто́**цьк**ий, Вели́кі Лу́**к**и – великолу́**цьк**ий, гре**к** – гре́**цьк**ий, Кагарли́**к** – кагарли́**цьк**ий, Казбе́**к** – казбе́**цьк**ий, калми́**к** – калми́**цьк**ий, Кобеля́**к**и – кобеля́**цьк**ий, коря́**к** – коря́**цьк**ий, Кременчу́**к** – кременчу́**цьк**ий,*

*Прилу́ки – прилу́**цьк**ий, слова́**к** – слова́**цьк**ий, таджи́**к** – таджи́**цьк**ий, ту́ро**к** – туре́**цьк**ий, узбе́**к** – узбе́**цьк**ий; Ні́ц**ц**а – ні́**цьк**ий, Суе́**ц** – суе́**цьк**ий; Ба́хма**ч** – ба́хма**цьк**ий, Га́ли**ч** – га́ли**цьк**ий, Гри́нві**ч** – гри́нві**цьк**ий, Дрого́би**ч** – дрого́би**цьк**ий, О́вру**ч** – о́вру**цьк**ий*, але: *Дама́ск – дама́**ськ**ий, Ме́кка – ме́ккський, Нью-Йорк – нью-йо́рк**ськ**ий, тю́рки – тю́рк**ськ**ий* та ін.;

3) **с**, **х**, **ш** + **-ськ-**(-ий) → **-ськ-**(-ий): *Оде́**с**а – оде́**ськ**ий, Тбілі́**с**і – тбілі́**ськ**ий, тунгу́**с** – тунгу́**ськ**ий, Черка́**с**и – черка́**ськ**ий, черке́**с** – черке́**ськ**ий; воло́**х** – воло́**ськ**ий, Караба́**х** – караба́**ськ**ий, Лепети́**х**а – лепети́**ськ**ий, че**х** – че́**ськ**ий; Золотоно́**ш**а – золотоні́**ськ**ий, Вара́**ш** – вара́**ськ**ий, лати́**ш** – лати́**ськ**ий, Сива́**ш** – сива́**ськ**ий, чува́**ш** – чува́**ськ**ий*.

Примітка. Для збереження звукового складу твірних основ (переважно іншомовних) у деяких прикметниках зазначені приголосні перед суфіксом **-ськ-** не змінюємо і відповідно передаємо на письмі: *Бангко́**к** – бангко́**к**ський, ба́с**к**и – ба́с**к**ський, каза́**х** – каза́**х**ський, Клу́**ж** – клу́**ж**ський, Ла-Ма́н**ш** – ла-ма́н**ш**ський, Лама́н**ч**а – лама́н**ч**ський, Небі́т-Да́г – небі́т-да́гський, Пе**ч** – пе́**ч**ський* та ін.

§ 154. Правопис складних і складених географічних назв

1. Окремо пишемо:

1) географічні назви, що складаються з прикметника та іменника: *Бі́ла Це́рква, Вели́ка Бага́чка, Вели́кий Луг, Ве́рхня Сіле́зія, Го́ла При́стань, Голуби́й Ніл, Дави́дів Брід, За́хідна Євро́па, Зеле́на Гу́ра, Нови́й Сад, Сомко́ва Доли́на, Стара́ Плани́на, Холо́дний Яр, Широ́кий Яр*;

2) географічні назви й номенклатурні позначення при них на зразок *гора́, зато́ка, ліс, мо́ре, низовина́, о́зеро, о́стрів, півострів, хребе́т* тощо: *Арабі́йське мо́ре, Дібрівський ліс, мис До́брої Надії, Кавка́зький хребе́т, Пе́рська зато́ка, Північне мо́ре, Північний Льодови́тий океа́н, Придніпро́вська низовина́, Руде́ о́зеро, Скандина́вський півострів, Фі́нська зато́ка, Чо́рне мо́ре* та ін.;

3) географічні назви, що становлять сполучення іменника з порядковим числівником, який може стояти як перед іменником, так і після нього: *Пе́рше Садове́; Гі́льча Дру́га, Де́рмань Дру́га, Залі́сся Пе́рше*;

4) географічні назви, що становлять сполучення імені та прізвища або імені та по батькові: *село́ Іва́на Франка́, село́ Тара́са Шевче́нка*, але: *село́ Ганн**о**-Леонто́вичеве, мі́сто Іван**о**-Франкі́вськ, село́ Микол**о**-Гула́к, село́ Михайл**о**-Коцюби́нське, село́ Тарас**о**-Григо́рівка* (бо тут маємо сполучний голосний **о** й словотвірну чи морфологічну модифікацію прізвища), а також назви на зразок *село́ Ганн**о**-Мусі́ївка, село́ Дмитр**о**-Варва́рівка, село́ Іван**о**-Миха́йлівка*, що складаються з основ двох імен.

2. Разом пишемо:

1) географічні іменникові назви, утворені від прикметника та іменника, що з'єднані сполучним звуком, а також прикметники, що походять від таких назв: *Біл**о**пі́лля, Верхньо**о**дніпро́вськ, Гостро**о**лу́ччя, Дорого**о**бу́ж, Ново**о**воли́нськ, Старо**о**костянти́нів, Чисто**о**во́дне, Ясно**о**горо́дка; білопі́льський, верхньодніпро́вський, гостролу́цький, дорогобу́зький, нововоли́нський, старокостянти́нівський, чистово́дні́вський, ясногоро́дський* та ін.

Примітка. Так само пишемо складні прикметники, утворені з двох прикметникових основ, які позначають назви морів, лісів, низин, областей та ін. і мають при собі номенклатурні позначення на зразок *гора́, ліс, мо́ре, низовина́, о́зеро, о́стрів, хребе́т* та ін.: *Нижньодуна́йська низовина́, Малоазі́йське нагі́р'я* та ін.;

2) географічні назви, що складаються з основ числівника та іменника, з'єднаних сполучним звуком, а також похідні від них прикметники: *Дво**о**рі́ччя, П'ят**и**ха́тки, Сем**и**го́ри, Сем**и**пі́лки, Сорок**о**ду́би, Тр**и**пі́лля; дворіча́нський, п'ятиха́тський, семигі́рський, семипі́лківський, сорокоду́бський* та ін.;

3) географічні назви з першою дієслівною частиною у формі наказового способу та похідні від них прикметники: *Верни́городок, Гуляйпо́ле, Копа́йгород, Печи́води; вернигородо́цький, гуляйпі́льський, копа́йгородський, печи́водський*;

4) географічні назви, утворені від двох іменників, з'єднаних сполучним звуком, та похідні від них прикметники: *Верболо́зи, Індокита́й, Страхолі́сся; верболо́зівський, індокита́йський, страхолі́ський*, але: *А́встро-Уго́рщина, Азо́во-Чорномо́р'я* та ін.;

5) географічні назви з другою частиною **-град**, **-город**, **-піль**, **-поль**; **-абад**, **-абат**, **-акан**, **-бург**, **-ленд**, **-пілс**, **-таун**, **-шир**, **-штадт** і похідні від них прикметники: *Белгра́д, Ботевгра́д; Кита́йгород, Ви́шгород; Кня́жпіль, Ольго́піль; Адріано́поль, Севасто́поль; Сабірабад; Ашгаба́т; Нарвака́н; Бра́нденбург; Камберле́нд; Да́угавпілс; Кейпта́ун; Йо́ркшир; Ру́дольштадт; белгра́дський, ви́шгородський, ольго́пільський, севасто́польський, бранденбу́рзький, да́угавпілський, рудольшта́дтський*;

6) прикметники та іменники (назви жителів) від географічних назв, що складаються з якісного прикметника та іменника або відносного прикметника (без суфіксів **-зьк-**(-ий), **-ськ-**(-ий), **-цьк-**(-ий) і суфіксів присвійності) та іменника: *біломо́рський, біломо́рці* (від *Бі́ле мо́ре*), *білоцерківський, білоцерківці* (від *Бі́ла Це́рква*), *гостромогильський, гостромогильці* (від *Го́стра Могила́*), *новомі́ський, новомі́щани* (від *Нове́ Мі́сто*); *житньогірський, житньогірці* (від *Жи́тні Го́ри*), *західноєвропе́йський, західноєвропе́йці* (від *За́хідна Євро́па*), *кам'янобалківський, кам'янобалківці* (від *Кам'яна́ Ба́лка*), *липоводоли́нський, липоводоли́нці* (від *Ли́пова Доли́на*).

3. З дефісом пишемо:

1) географічні назви, що складаються з двох іменників (без сполучного звука) або з іменника й наступного прикметника, а також прикметники, що походять від них: *Ба́ня-Лу́ка – ба́ня-лу́цький, Гвіне́я-Бісау́ – гвіне́я-бісау́ський, Ельза́с-Лотари́нгія – ельза́с-лотари́нзький, Ко́ло-Миха́йлівка – ко́ло-миха́йлівський, Майда́н-Бо́брик – майда́н-бо́брицький, Пу́ща-Води́ця – пу́ща-води́цький, А́встро-Уго́рщина – а́встро-уго́рський; Бері́зки-Бе́ршадські – бері́зки-бе́ршадський, Ві́та-Пошто́ва – ві́та-пошто́вий, Кам'яне́ць-Поді́льський – кам'яне́ць-поді́льський, Ра́ва-Ру́ська – ра́ва-ру́ський, Ха́рків-Това́рний – ха́рків-това́рний*;

2) географічні назви, що становлять поєднання двох імен або імені та прізвища (чи прізвиська) за допомогою сполучного звука (зрідка – без нього) і зі зміною форми другого компонента, а також похідні від них прикметники: *Андрі́єв**о**-Іва́нівка – андрі́єво-іва́нівський, Дмитр**о́**-Варва́рівка – дмитро́-варва́рівський, Іван**о**-Франкі́вськ – іва́но-франкі́вський, Миха́йл**о**-Коцюби́нське – миха́йло-коцюби́нський, Олекса́ндр**о**-Па́щенкове – олекса́ндро-па́щенківський*, але *Петр**о**па́влівка*;

3) географічні назви, що складаються з іншомовних елементів – повнозначних слів, а також похідні від них прикметники: *Буе́нос-А́йрес, Ду́мбартон-Окс, Іссу́к-Куль, Кизи́л-Орда́, Нар'я́н-Ма́р, Рі́о-Не́гро, Ула́н-Уде́; буе́нос-а́йреський* та ін., але назви з другим компонентом **-даг**, **-дар'я**, **-тау** пишемо разом: *Аюда́г, Амудар'я́, Сирдар'я́, Алата́у; аюда́зький, амудар'ї́нський, сирдар'ї́нський, алата́уський* та ін.;

4) географічні назви (переважно назви населених пунктів) із першими частинами **вест-**, **іст-**, **нью-**, **сан-**, **санкт-**, **сант-**, **санта-**, **сен-**, **сент-**, **соль-**, **спас-** та ін., а також із кінцевими назвотворчими частинами **-лейк**, **-ривер**, **-сіті**, **-сквер**, **-стріт**, **-фіорд** і похідні від них прикметники: *Вест-І́ндія; Іст-Ло́ндон; Нью-Йо́рк; Сан-Сальвадо́р; Санкт-Га́ллен; Сант-Антіо́ко; Са́нта-Кла́ра; Сен-Гота́рд; Сент-Лу́їс; Соль-Іле́цьк; Спас-Кле́пики; Драй-Лейк, Фолл-Ри́вер, Арканза́с-Сі́ті, Солт-Лейк-Сі́ті; Со́хо-сквер; Волл-стріт, Бо́кна-фіо́рд; вест-індійський, нью-йо́ркський, соль-іле́цький; фолл-ри́верський, арканза́с-сі́тинський, солт-лейк-сі́тинський, волл-стрі́тський* та ін.;

5) географічні назви, що складаються з іменників, які поєднані українськими або іншомовними прийменниками, сполучниками чи мають при собі частку, артикль, а також утворені від них прикметники: *Новосі́лки-на-Дніпрі́, Фра́нкфурт-на-Ма́йні, Яр-під-За́йчиком; Булю́нь-сюр-Мер, Бург-ель-Ара́б, Ла-Ма́ш, Ла-Пла́та, Лас-Ве́гас, Лос-А́нджелес, Па-де-Кале́, Ріо-де-Жане́йро; новосі́лківський-на-Дніпрі́, фра́нкфуртський-на-Ма́йні, я́рський-під-За́йчиком; булю́нь-сюр-ме́рський, бург-ель-ара́бський, ла-ма́ншський, ла-пла́тський* та ін.;

6) прикметники, утворені від географічних назв, до складу яких входять прикметники із суфіксами **-ів** (**-їв**), **-ов**, **-ев** (**-єв**), **-ин** (**-їн**), **-ськ-**(-ий), **-цьк-**(-ий), **-зьк-**(-ий): *ві́нницько-ста́вський*(*ий*) (від *Ві́нницькі Стави́*), *дави́дово-бро́дський* (від *Дави́дів Брід*), *оли́йниково-слобідський*(*ий*) (від *Оли́йникова Слобода́*), *вільша́нсько-новосе́лицький* (від *Вільша́нська Новосе́лиця*), *мишу́рино-ро́зький* (від *Мишу́рин Ріг*).

Примітка 1. Назви жителів у формі іменників, що утворені від назв населених пунктів, частини яких поєднані дефісом, пишемо разом: *Іва́но-Франкі́вськ – іва́но-франкі́вський*, але *іванофранкі́вці, Нью-Йо́рк – нью-йо́ркський*, але *ньюйо́рківці.*

Примітка 2. Префіксальні прикметники та іменники, утворені від географічних назв, що мають усередині дефіс, пишемо разом: *Іссик-Куль – приссиккуль́ський, приссиккуль́ці*.

4.6. Уживання розділових знаків

1. В українській пунктуації вживаємо такі основні розділові знаки:

1) крапка;

2) знак питання;

3) знак оклику;

4) кома (можемо вживати і як парний знак);

5) крапка з комою;

6) двокрапка;

7) тире (можемо вживати і як парний знак);

8) три крапки (крапки);

9) дужки (парний знак – із різновидами);

10) лапки (парний знак – із різновидами);

11) скісна риска,

а також різні комбінації цих знаків (див. § 166) та подвійне чи потрійне уживання деяких із них (знака питання і знака оклику).

Примітка. Дефіс є розділовим, а не власне орфографічним знаком у тих випадках, де він слугує знаком поділу між компонентами не слів, а синтаксичних сполучень:

1) у сполученнях прикладки з означуваним іменником: *учитель-біолог, учитель-історик, учитель-фізик* та ін.;

2) у сполученнях слів на позначення приблизної кількості: *два-три дні* та ін.;

3) у сполученнях повнозначних слів із частками на зразок *дай-но, іди-но* та ін.

§ 155. Крапка (.)[12]

1. Крапку ставимо:

1) у кінці речення – розповідного або спонукального, якщо вони вимовлені без окличної інтонації:

[12] Про вживання крапки в кінці вставлених речень у дужках див. § 163, ч. 2, п. 2, прим.

Про вживання крапки після зауважень у дужках у межах певної цитати на зразок «… (примітка наша. – *Ред*.) …» див. § 167, ч. 8, п. 3.

Весь народ піднімається до мене. Йдуть з усієї України, та й ще йтимуть. Посилав універсали з Січі, тепер хочу скласти універсал із Чигирина (П. Загребельний);

Як паросць виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян (М. Рильський);

2) у називних реченнях:

Зима. Холоднеча. Засніжений ліс (М. Стельмах);

3) між прізвищем автора, назвою його твору, назвою місця видання твору (поза межами правил бібліографічного запису):

Олесь Гончар. Собор. Київ, 1968;

4) у реченнях із називним відмінком теми (уявлення):

Дванадцятирічна шкільна освіта. Це добре чи погано? (заголовок газетної публікації);

Сибір. І соловецькі келії.
І глупа облягає ніч
пекельний край і крик пекельний (В. Стус);

5) після речення, що вводить у розгорнений виклад, опис тощо:

А діло було таке. Студенти з Царського садка пішли в гості до знайомого купця, котрий жив далеко, аж на Орданському. Той купець мав багацько дочок, і не дуже гарних. Він закликав до себе усяких студентів, годував, поїв їх і чимало дочок повидавав уже заміж за світських і духовних. Студенти часто гуляли там до півночі й цілою юрбою перелазили потім через стіну Братського монастиря (І. Нечуй-Левицький).

2. Для надання фрагментам висловлення за допомогою інтонаційного виділення більшої самостійності та змістової ваги крапку ставимо також у тих випадках, де вживаємо коми:

1) у висловленнях, які могли б бути простими реченнями, ускладненими наявністю однорідних, повторюваних, відокремлених членів:

Випав сніг. І в селі, і в полі, і в лісі (В. Бабляк);

А я ходжу. Рівним, розміреним кроком, через усю хату, з кутка в куток. З кутка в куток (М. Коцюбинський);

2) у висловленнях, що могли б бути частинами складних речень (див. § 158, ч. 2, п. 2, пп. «б», прим. 1; п. 3, прим. 1).

Примітка 1. Крапку не ставимо в кінці заголовків, у назвах на вивісках, печатках і штампах, на титульних аркушах книжок, журналів та інших видань (після імені та прізвища автора, назви твору, назв видавництва і місця видання та ін.).

Примітка 2. Після цитати або іншої текстової ілюстрації перед прізвищем автора чи вказівкою на інше їхнє джерело, наведене в дужках, якщо відповідне речення подаємо в рядок, крапку ставимо після дужок.

Крапку після таких дужок ставимо в кінці речення й тоді, коли після цитати перед дужками вже стоять такі розділові знаки, як знак питання, знак оклику, три крапки.

Якщо ж указівку на автора (джерело) наводимо нижче (у дужках чи частіше без них), зокрема в епіграфах, після цитати ставимо крапку, а після такої вказівки її не ставимо, наприклад, епіграф до роману О. Гончара «Твоя зоря»:

Твоя зоря – твоя судьба.
З народних уст

3. Крапку також ставимо в умовних графічних скороченнях (див. § 62):

*а***.** *а***.** (авторський аркуш), *гр***.** (громадянин, громадянка), *п***.** (пан, пані; параграф; пункт), *проф***.** (професор), *рр***.** (роки), *ст***.** (станція; стаття; століття) та ін.

Примітка. Крапку не ставимо:

1) в ініціальних (звукових, буквених і буквено-звукових) абревіатурах (див. § 61) між буквами на позначення їхніх складових частин: *НАН* (Національна академія наук) *України, НЕП* і *неп* (історизм: нова економічна політика), *НТКУ* (Національна телевізійна компанія України) та ін.;

2) у графічних скороченнях (див. § 62):

а) у скороченнях назв метричних мір та інших одиниць виміру:

г (грам), *кг* (кілограм), *л* (літр), *м* (метр), *мм* (міліметр), *т* (тонна), *ц* (центнер) та ін.;

В (вольт), *год* (година), *кВ* (кіловольт), *кгс* (кілограм-сила), *лм* (люмен), *Мкс* (максвел), *Р* (рентген), *с* (секунда), *хв* (хвилина);

б) в інших графічних скороченнях, утворених стягненням звукового складу слова:

грн (гривня), *крб* (карбованець), *млн* (мільйон), *млрд* (мільярд) та ін.

Але в скороченнях, утворених усіченням складу слова, крапку ставимо:

*дол***.** (долар), *коп***.** (копійка), *тис***.** (тисяча) та ін.

§ 156. Знак питання (?)

1. Знак питання ставимо:

1) у кінці питального речення:

*За кожною з цих пам'яток – люди: майстри, митці. Хто знає про них**?** Хто назве їх імена**?*** (Р. Федорів);

*Чи совам зборкати орла**?***

*Чи правду кривді подолати**?*** (М. Рильський).

Примітка 1. Знак питання не ставимо в кінці складнопідрядного речення з непрямим питанням (хоч інтонація в таких випадках часто мало відрізняється від інтонації власне питальних речень):

*– Що ж він тобі говорив**?** – Питав мене, чого зайшла, чом невесела…* (Марко Вовчок).

Якщо ж головна частина речення є питальною, тоді в кінці складнопідрядного речення з непрямим питанням знак питання ставимо:

Чи знаєте, хлопці, як високо сокіл
*Під небом літає у теплії дні**?*** (Л. Глібов);

*Пам'ятаєте, який у мене веселий дід був**?*** (Ю. Яновський).

Примітка 2. Підвищену питальну інтонацію можна передавати двома або трьома знаками питання:

Кляті! кляті!
*Де ж слава ваша**??** На словах!* (Т. Шевченко);

*А втім, кого я хочу переконати, до кого волаю**???*** (І. Дзюба).

Примітка 3. Складну інтонацію питання / оклику передаємо на письмі двома відповідними знаками **?!**:

*Се ти, мій чарівниченьку**?!*** (Леся Українка);

– Для чого ж тоді на Ельбі
*поклали ви круглі голови**?!** –*
Кричить нам у вічі земля (Б. Олійник).

Примітка 4. У питальних реченнях (переважно з однорідними членами) у художній літературі знак питання можна ставити після кожного слова (сполучення слів) для їх повнішого увиразнення:

*Хіба ж живуть вони**?** І знають,*
Як ви сказали, благодать,
*Любов**?**..* (Т. Шевченко);

*Далі старий до парубка: як**?** що**?** чи все гаразд**?** який заробіток**?*** (Марко Вовчок).

Примітка 5. Після знака питання слова також можна писати з малої букви:

*Що його турбувало**? **п**огода**? **д**алека дорога**?*** (М. Коцюбинський);

*Раптом він чує над собою: Остапе! Остапе! се ти**? **ж**ивий**?*** (М. Коцюбинський) – (Про практику такого написання після знака оклику див. зауваження в § 157, ч. 1, п. 2, прим. 4);

2) у кінці вставленого речення або після вставленого слова (словосполучення), вимовленого з питальною інтонацією:

– А я замурував був у хижі дочку від Германії [Німеччини], *то в управі так шмагали, що – вірите**?** – шкура на мені полопалася* (О. Гончар);

3) у дужках у середині цитати або після тих чи інших цитованих уривків для вираження критичного ставлення до наведеного матеріалу або сумніву щодо нього (тільки знак питання або знак питання в поєднанні з якими-небудь словами):

Упорядники статистичних даних відзначають у передмові, що «переважна більшість (***скільки це?*** *– Рец.*) *населення з недовірою* (!) *ставиться до заявлених реформ», що «певна* (**?**) *частина опитаних узагалі не вірить в успіх реформ»* (!!!) *і, нарешті, що «час уже перевірити* (**?**!) *стан виконання попередніх обіцянок нашого керівництва»* (з рецензії);

4) у відтворенні реплік діалогу для передавання не вимовленого одним зі співрозмовників «німого запитання» (вираження нерозуміння, здивування, сумніву тощо):

*– Навіщо вам треба було це робити**?!***
*– **???***

§ 157. Знак оклику (!)

1. Знак оклику ставимо:

1) у кінці речення, вимовленого з окличною інтонацією (часто це спонукальні речення):

*Гетьте, думи, ви хмари осінні**!***
*Тож тепера весна золота**!*** (Леся Українка);

Вдар словом так, щоб аж дзвеніло міддю! (П. Тичина);

2) у кінці окличного називного речення, зокрема в конструкціях із називним відмінком теми (уявлення):

Рідний край! На світі немає нічого дорожчого за нього, за землю, яка породила тебе й виростила (І. Цюпа).

Примітка 1. Знак оклику звичайно ставимо в кінці речень, що починаються словами:

1) **як**, **який**, **що** (**то**) **за**, **до чого ж**, **скільки** та ін. (у реченнях, що не є підрядними):

***Як** гарно марилось на шкільній лаві, скільки робилося сміливих, але часом і недосяжних проєктів!* (М. Коцюбинський);

*Він звів до Сагайди сіре змучене обличчя з великими сумними очима. **Що то** були **за** очі!* (О. Гончар);

***До чого ж** гарно й весело було в нашому горóді!* (О. Довженко).

Іноді (у поетичній мові) такі слова можуть бути в середині речення:

*На небокраї **яка** краса огнів сія!* (В. Сосюра);

2) **слава**, **хвала**, **ганьба**, **геть** та ін., зворотом **Хай живе**…:

*– **Слава** Україні!*

– Героям слава!;

***Хай живе** вільна Україна!*

Примітка 2. Підвищену окличну інтонацію можна передавати двома або трьома знаками оклику:

О мій велетню Самсоне,

Пута розривай!! (Олександр Олесь);

– Пустіть нас!!! – закричав Синичка (О. Довженко).

Примітка 3. Складну інтонацію оклику / питання передаємо на письмі двома відповідними знаками **!?**:

І де та правда!? Горе! Горе! (Т. Шевченко).

Примітка 4. В українській художній і публіцистичній літературі після слів зі знаком оклику досить звичайним було написання наступного слова з малої букви (якщо, на думку автора, це все було в межах одного висловлення), часто в конструкціях з інтонаційно розчленованими однорідними або повторюваними членами:

Кляті! кляті! (Т. Шевченко);

[Голос:] *Гов, Лукашу, гов! го-го-го-го! А де ти*? (Леся Українка).

У сучасній правописній практиці в подібних випадках варто віддавати перевагу написанню з великої букви (лишаючи, звичайно, більшу свободу вибору для художньої літератури);

3) після звертань (непоширених або поширених), вимовлених із виразною окличною інтонацією:

Україно! Ти в славній борні не одна (М. Рильський);

Ти, прекрасна вечірняя зоре! (Леся Українка);

Народе мій! Твоє буття затяте

В моїй крові затято клекотить!.. (І. Драч);

4) після вигуків, а також після слів **так** і **ні**, коли вони стоять на початку речення і вимовлені з виразною окличною інтонацією:

Ай! як тут гарно! (М. Коцюбинський);

Ой! Що се за сопілка? Чари! Чари! (Леся Українка);

– Гей! Піднімайтесь, хто сильний та дужий! (О. Довженко);

[Мавка (спалахнула):] ***Так!** Хто не зріс між вами, не зрозуміє вас!* (Леся Українка);

– ***Ні!*** *Недобре зробив батько, – глухо якось, з протягом, почав Чіпка* (Панас Мирний);

5) у кінці вставленого речення або після вставленого слова (сполучення слів), вимовлених з окличною інтонацією (відповідні слова й речення в таких випадках звичайно виділяємо з обох боків тире):

Крізь ночі і віки сіяють нам
*Сліпучим – ні**!*** *– животворящим сяйвом*
Озера милі! (М. Рильський);

*Потім один крикнув щось і скачки – ой горенько ж**!*** *– у гречку влетів* (А. Головко);

*Директор знав – та й як добре знав**!*** *– неспокійну натуру свого головного інженера* (П. Загребельний);

6) у дужках у середині цитати або після тих чи інших цитованих уривків, до яких автор хоче привернути особливу увагу, для вираження емоційного ставлення (обурення, здивування, іронії тощо або ж, навпаки, повного схвалення) до наведеного матеріалу (див. ілюстрацію в § 156, ч. 1, п. 3).

§ 158. Кома (,)

1. У простому реченні кому ставимо:

1) між однорідними членами речення, не поєднаними сполучниками:

*Під вікнами насадила Ганна бузку**,*** *любистку**,*** *півників та півонії* (І. Нечуй-Левицький);

*Це ж могло наступити нині**,*** *завтра**,*** *позавтра…* (О. Кобилянська);

*Світло сяйною хвилею хлюпнуло по верхівках дерев**,*** *замиготіло**,*** *застрибало по кущах* (Є. Гуцало).

Примітка 1. Не варто розглядати як однорідні й відокремлювати комами:

1) дві однакові граматичні форми дієслова, що позначають дію та її мету:

піду подивлюся; сядьмо поміркуймо та ін.;

2) два однакові або близькі за значенням спільнокореневі слова, друге з яких ужите із запереченням **не**, якщо таке сполучення становить одне граматичне ціле (*жду не діждуся, дивишся не надивишся, вовк не вовк* та ін.):

Дивиться вона ***не*** *надивиться на свого сина: втішається* ***не*** *навтішається своїм Івасем!* (І. Нечуй-Левицький).

Примітка 2. Прикметники-означення є однорідними:

1) коли вони характеризують предмет з одного боку (у переліку його властивостей, якостей, особливостей) або вказують на різні близькі, суміжні його ознаки:

Немає матусі! У ***глухій, темній*** *могилі вона* (А. Тесленко);

Дивом див було, що те ***пискляве, рожеве, безпомічне*** *– то і є людина* (О. Гончар);

Його очі замиготіли ***зимним, неприязним*** *блиском* (О. Кобилянська);

2) коли друге й наступні означення підсилюють, уточнюють, пояснюють перше:

Якось раз над містечком стояла ***тиха, місячна, літня*** *ніч* (І. Нечуй-Левицький);

Твердо упираючись ногами в ***нову, не панщизняну*** *землю**,*** *він затис кулак і погрозив на той бік річки* (М. Коцюбинський).

Якщо ж прикметники-означення характеризують предмет з різних боків, вони є неоднорідними й коми між ними не ставимо:

Вода шуміла й билась між камінням ***білими кипучими*** *хвилями* (І. Нечуй-Левицький);

Ми їхали ***порожньою рудуватою*** *дорогою* (Валерій Шевчук);

В ***ранковому березневому затуманеному*** *повітрі пахли вишневі садки* (Б. Харчук).

Неоднорідні означення частіше стоять перед іменником, зрідка (найчастіше в складених термінологічних назвах) – після нього:

Усе застеляла мла ***вечірня пахучая*** (Марко Вовчок);

На ***чорній зритій*** *землі, по краях, поплуталась огудина* ***суха гарбузова*** (А. Головко);

батарея анодна суха;

пшениця м'яка яра.

Примітка 3. Прикладки є однорідними, коли вони, як і прикметники-означення, характеризують предмет з якогось одного боку або вказують на різні близькі, суміжні його ознаки:

Поет, прозаїк-оповідач, драматург, перекладач, історик і теоретик літератури, критик, фольклорист, громадський діяч – він [І. Франко] *в усьому був однаково сміливий, самобутній і сильний* (М. Рильський) – це сфери діяльності І. Франка;

доктор філологічних наук, професор І. Петренко (науковий ступінь і вчене звання);

Герой України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений діяч науки і техніки України Г. Ткачук (почесні звання і відзнаки).

Якщо ж вони характеризують предмет цілком очевидно з різних боків, вони не є однорідними й між ними не ставимо коми:

завідувач кафедри української мови доктор філологічних наук І. Петренко (посада й науковий ступінь);

чемпіонка України з художньої гімнастики студентка М. Заруба.

У разі поєднання в одному ряду однорідних і неоднорідних прикладок відповідно розставляються й розділові знаки:

завідувач кафедри української мови доктор філологічних наук, професор І. Петренко;

професор, член-кореспондент Національної академії медичних наук України полковник медичної служби М. Іваницький.

Але прикладки, що стоять після означуваного іменника, відокремлюємо комами незалежно від їхнього змістового навантаження:

І. Петренко, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови;

2) між однорідними членами речення, поєднаними двома або більше єднальними і розділовими повторюваними сполучниками: **і…, і…** (**й…, й…**); **ні…, ні…** (**ані…, ані…**); **то…, то…** (**не то…, не то…**); **або…, або…**; **чи…, чи…** (**чи то…, чи то…**):

А тим часом місяць пливе оглядать

І *небо,* ***і*** *зорі,* ***і*** *землю,* ***і*** *море* (Т. Шевченко);

Він не знав ***ні*** *батька,* ***ні*** *матері,* ***ні*** *брата,* ***ні*** *сестри* (Панас Мирний);

Не хотів ***ані*** *дружитись,* ***ані*** *дома жити – чумакував* (Марко Вовчок);

Хлопці, щоб не заважати в хаті, вчились ***або*** *в клуні,* ***або*** *в садку чи деінде* (М. Коцюбинський);

Доля – наче примхлива дівчина: ***то*** *пригріє,* ***то*** *знов остудить* (Василь Шевчук);

Чи *то садок видніє,* ***чи*** *город,* ***чи*** *поле?* (Панас Мирний).

Примітка 1. Коли сполучники **і** (**й**), **та** (= **і**), **або**, **чи** між однорідними членами не повторюються, коми перед ними не ставимо:

Було як заговорить або засміється – і старому веселіше стане (Марко Вовчок);

Картина була надзвичайна, неначе сон чи казка (О. Довженко).

Примітка 2. Якщо одні однорідні члени поєднані безсполучниковим зв'язком, а інші – повторюваними сполучниками **і** (**й**), **та** (= **і**), то кому ставимо між усіма однорідними членами, зокрема й між першими двома (перед першим сполучником):

*Червоне полум'я багаття світило на ту групу, облило червоним кольором білу дідову сорочку**,** сиву бороду**,** **й** його темне, похмуре лице**,** **і** сиві, низько навислі над очима брови* (І. Нечуй-Левицький);

*Його причарувала рідна мова**,** рідна пісня**,** чисте повітря рідного краю**,** й синє небо**,** і погожа вода**,** і тиха, зоряна ніч* (І. Нечуй-Левицький).

Примітка 3. Якщо однорідні члени речення поєднані сполучниками **і** (**й**), **та** (= **і**) в пари, то перед сполучниками коми не ставимо, а пари відокремлюємо комами:

*Життя – це ріка, в якій попутно **й** навально тече минувшина **й** теперішність**,** добро **і** зло**,** правда **і** кривда* (Р. Федорів).

Примітка 4. Коли два слова, перед кожним із яких стоять сполучники **і** або **ні**, становлять єдиний усталений вислів, то коми між ними не ставимо:

***і** так **і** сяк, **і** туди **і** сюди, **і** вдень **і** вночі, **і** хочеться **і** колеться; **ні** туди **ні** сюди, **ні** сяк **ні** так, **ні** се **ні** те, **ні** вдень **ні** вночі, **ні** риба **ні** м'ясо* та ін.

Коми не ставимо також між двома однорідними членами речення, які поєднані повторюваним сполучником і утворюють тісну змістову єдність (такі однорідні члени звичайно не мають при собі залежних слів):

Попідтинню сіромаха

І днює й ночує (Т. Шевченко).

Примітка 5. Якщо ряд однорідних членів речення з повторюваним сполучником **і** (**й**) завершується зворотами **і таке інше** (або скорочено **і т. ін.**), **і так далі** (**і т. д.**), **і подібне** (**і под.**), такі звороти не відокремлюємо комою, оскільки їх не можна розглядати як звичайні однорідні члени речення:

*Її думки все коло Гриця. Як він до них прибуде, як пришле дедалі старостів, як мати справить весілля, як вони заживуть, яке їх жде щастя і добро **і таке інше*** (О. Кобилянська);

3) між однорідними членами речення, поєднаними протиставними сполучниками **а**, **але**, **та** (= **але**), **однак**, **проте** (**а проте**), **зате**, **так**, **хоч** (**хоча**) та ін.:

*Не слів мені**,** **а** стріл крилатих, вогняних*! (Олександр Олесь);

*Задер голову Баглай, стежить, як поволі**,** **але** вперто підіймаються голуби над собором* (О. Гончар);

*Тече вода в синє море**,***

***Та** не витікає* (Т. Шевченко);

*З виду дід був древній, столітній**,** **хоч** ще кремезний* (Панас Мирний);

4) між однорідними членами речення, пов'язаними приєднувальними сполучниками **і**, **та**, **та й**, **ще й**, **та ще** (**й**), **а також**, **а то й** та ін., коли до вже сказаного додається ще один елемент (або більше), який ніби пізніше виникає у свідомості мовця:

*Запахла осінь в'ялим тютюном**,***

***Та** яблуками**,** **та** тонким туманом* (М. Рильський);

*Ходімо ж чаю пити**,** **та** і в школу підемо* (Панас Мирний);

*Зазеленіли луги**,** **ще й** дібровонька* (народна пісня).

Примітка 1. Варто відрізняти приєднувальні сполучники від тих самих сполучників із єднальними значеннями (див. п. 2 цієї частини), перед якими коми не ставимо:

Жили, жили ***та й*** *розлетілись…* (Л. Глібов).

Примітка 2. Комою відокремлюємо також друге, повторюване слово в приєднувальних конструкціях:

*Говорити правду****, і*** *тільки правду*;

*За що, не знаю, а караюсь****,***

І *тяжко караюсь!* (Т. Шевченко);

5) між однорідними членами речення перед другим компонентом парних сполучників **не тільки…, а й…** (**не тільки…, але й…**; **не тільки…, а ще й…**; **не тільки…, але також і…**); **як…, так і…**; **не так…, як…**; **хоч…, але** (**та**) **…**; **не стільки…, скільки…**; **якщо не…, то…** та ін.:

Як би це добре було, коли б я ***не тільки*** *спочив****, а й*** *вивіз собі матеріал для роботи* (М. Коцюбинський);

Не так *тії вороги****,***

Як *добрії люди –*

І окрадуть, жалкуючи,

Плачучи, осудять (Т. Шевченко);

Якщо не *по-козацьки****, то****, гадаю,*

Хоч по-рибальськи (М. Рильський);

6) у реченнях з однорідними членами перед пояснювальними сполучниками **як**, **як-от**, **а саме** та ін., ужитими після узагальнювальних слів:

*Нічого специфічного, врочистого****, як-от*** *гранітні та мармурові пам'ятники, на нашому кладовищі не було* (О. Довженко);

*Весільний обряд складається з трьох частин****, а саме****: заручин, сватання й весілля* (з наукової літератури);

7) у разі повторення слова для позначення великої кількості предметів, тривалості або інтенсивності дії, для увиразнення ознаки предмета або дії, для підкреслення згоди або заперечення тощо:

Все, все *згадала вона в ту хвилину!* (О. Довженко);

Рости, рости*, моя пташко,*

Мій маковий цвіте (Т. Шевченко);

Здається, часу і не гаю,

а ***не встигаю, не встигаю****!* (Л. Костенко).

Примітка. У разі повторного вживання того самого прийменника в сполученнях означення (прикладки) і означуваного слова (у фольклорі та в стилізаціях під фольклор, а також у синтаксисі розмовної мови) коми між ними звичайно не ставимо:

На *бистрому* ***на*** *озері*

Геть плавала качка (народна пісня);

За *річкою* ***за*** *голубою*

Дві чайки у хмару зліта (А. Малишко);

Із *города* ***із*** *Глухова*

Полки виступали (Т. Шевченко).

Проте за умови постпозиції означення таке відокремлення можливе:

Як ***за*** *лісом,* ***за*** *пралісом*
Ясне сонце сходить.
Як ***за*** *морем,* ***за*** *далеким*
Десь воно заходить (Л. Глібов);

8) для виділення звертань і залежних від них слів (про вживання знака оклику при звертаннях див. § 157, ч. 1, п. 3):

Де ж ти дівся, ***в яр глибокий***
Протоптаний шляху? (Т. Шевченко);
Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має! (С. Воробкевич);
Я не люблю тебе, ненавиджу, ***беркуте****!* (І. Франко);
Народе мій, ясна любове,
Ти волю лиш яви свою –
Поклич <…>! (Д. Павличко).

Примітка. В усталених вигукових зворотах на зразок **боронь боже**, **дай боже**, **боже поможи**, **ой боже**, **господи помилуй**, де звертання вже мало відчувається, його не виділяємо комою;

9) після вигуків, які вимовляємо з окличною інтонацією меншої сили, ніж наступні слова в реченні, і які інтонаційно досить тісно пов'язані з реченням у цілому (про вживання після вигуків знака оклику пор. у § 157, ч. 1, п. 4):

Гей, *на коні, всі у путь!* (П. Тичина);
О, *як люблю я рідну землю...* (П. Воронько);
– ***Ой,*** *пустіть мене, пустіть!* (Марко Вовчок).

Примітка 1. Слова **о**, **ой**, **ох**, **ах**, коли вони інтонаційно тісно пов'язані з наступним звертанням (тобто якщо після них у вимові немає паузи) і вжиті в значенні підсилювальних часток, комою не відокремлюємо:

О *болю мій, я бачу в залі*
Одне обличчя, друге, третє! (Л. Костенко);
Ой *волохи, волохи,*
Вас осталося трохи (Т. Шевченко);
– ***Ох*** *і чудний ти, Давиде…* (М. Стельмах);
Ах *так?!*;
Ах *ось де він!*

Так само не ставимо коми після слова **ну**, ужитого для підсилення:

Ну *що б, здавалося, слова…*
Слова та голос – більш нічого (Т. Шевченко).

Примітка 2. Не відокремлюємо вигуки на початку речення, якщо вони стоять перед особовим займенником, після якого йде звертання:

Ой *ти, дівчино,*
З горіха зерня,
Чом твоє серденько –
Колюче терня? (І. Франко);
Гей *ти, поле колоскове,*
молодість моя! (В. Сосюра);

10) після ствердувальних часток **так**, **еге** (**еге ж**), **авжеж**, **аякже**, **гаразд** та ін., заперечення **ні**, запитання **що** (**а що**), а також підсилювального **що ж**, коли безпосередньо за цими словами йде речення, яке розкриває їхній конкретний зміст:

Так, *це була вона, його земля,*
Про неї він співав і нею марив (Д. Павличко);
Еге, *я правду вам казав* (Є. Гребінка);
– Земляка свого бачили? <…>
– ***Аякже,*** *бачив* (А. Головко);
Ні, *я хочу крізь сльози сміятись,*
Серед лиха співати пісні (Леся Українка);
– ***Що,*** *титаря вбили?* (Т. Шевченко);
А що, *коли не буде того дня?* (В. Стус);
Що ж, *отак і проходить вечір,*
По-лисячому тихо, без стуку (Б. Олійник).

Примітка. Варто відрізняти ствердувальні частки **так**, **гаразд** від прислівників **так**, **гаразд**, після яких коми не ставимо:

Так *ніхто ще не вірив у мене!* (Г. Чубач);

Тільки – хто вона? За ці дві години не можна було ***гаразд*** *розібрати, з якого вона кола…* (Д. Гуменна).

Так само варто відрізняти заперечну частку **ні** від повторюваного сполучника **ні** (див. п. 2 цієї частини);

11) для виділення вставних слів, сполучень слів і речень (про вживання тире або дужок у подібних конструкціях див. § 161, ч. 1, п. 10 і § 163, ч. 2, п. 2):

Треба хліба людині й металу,
Треба музики і п'єдесталу,
*Та****, мабуть,*** *над усе до загину*
Треба віри людині в людину (В. Забаштанський);
І, можливо, *моє серце-проміння*
Зловить в свої долоні дитина
І всміхнеться (Р. Братунь);
*А в хлібороба****, звісна річ,*** *роботи –*
як води, від снігу до снігу (Р. Федорів);
*З Копачів я****, бачте,*** *родом* (Д. Білоус);
*Погане****, я чував,*** *життя собаче,*
Недобре ж і Вовкам (Л. Глібов).

Примітка 1. Вставні слова й конструкції найчастіше:

1) виражають оцінку ступеня реальності, вірогідності повідомлюваного:

безперечно, без сумніву (*безсумнівно*), *безумовно, відома річ, звичайно, звісно, зрозуміло, немає сумніву, певна річ, природно, справді, ясна річ* та ін.;

видно, думаю, здається (*здавалося б*), *либонь, мабуть, може, можливо, очевидно, певно, скоріше за все, слід гадати* та ін.;

2) указують на ступінь звичайності повідомлюваного:

було (*бувало*), *буває* (*буває*), *як відомо, як завжди, як звичайно* та ін.;

3) виражають емоційну оцінку повідомлюваного:

на біду, на жаль, на щастя, грішним ділом, чого доброго, як на гріх та ін.;

4) указують на зв'язок думок, послідовність викладу:

по-перше, по-друге та ін.;

з одного боку, з другого боку; наприклад, так, відповідно, отже, таким чином, словом, виходить, значить, зрештою, нарешті; до речі, зокрема (*Він**, зокрема,** сказав, що…*), *крім того, навпаки* та ін.,

проте й *однак* (у середині, а не на початку речення, де ці слова є сполучниками); *повторюю, підкреслюю* та ін.;

5) характеризують ставлення до способу висловлення думки:

власне (*власне кажучи*), *інакше кажучи* (*іншими словами*), *коротко кажучи, можна сказати, попросту кажучи, сказати б, так би мовити, що називається, якщо можна так висловитися, як* (*то*) *кажуть* та ін.;

головне, між іншим, правда (*щоправда*), *точніше* та ін.;

6) підкреслюють експресивний характер висловлення:

далебі, з дозволу сказати, між нами кажучи, по правді кажучи, чесно кажучи, сказати по правді та ін.;

7) указують на джерело повідомлення:

кажуть, за повідомленням NN, за словами NN, як сказав NN, на думку NN, на мій погляд, на нашу думку, по-моєму, по-твоєму та ін.;

як на мене та ін.;

мов, мовляв; чую, бачу, пам'ятаю та ін.;

8) звернені до співрозмовника або до читача з метою привернути його увагу:

бач (*бачте*), *бачиш* (*бачите*), *віриш* (*вірите*), *даруй* (*даруйте*), *дозволь* (*дозвольте*), *знаєш* (*знаєте*), *пам'ятаєш* (*пам'ятаєте*), *погодься* (*погодьтеся*), *пробач* (*пробачте*) (*на слові*), *розумієш* (*розумієте*), *слухай* (*послухай*), *уяви* (*уявіть*) та ін.

Варто відрізняти вставні слова та їх сполучення від омонімічних слів та їх сполучень, які є членами речення (найчастіше обставинами) або, рідше, сполучниками, й тому їх комами не виділяємо:

*У поданій нижче статті я**, звичайно,** не охоплюю всіх проблем розвитку української мови* (М. Рильський), але: *Концерт **звичайно** закінчується о 10 годині*;

*Ці слова**, до речі,** викликають сумнів*, але: *Ці слова сказані **до речі***.

Примітка 2. Якщо сполучники **а**, рідше **і** стосуються саме вставного слова (**а власне**, **а втім**, **а значить**, **а може**, **а отже** та ін.), їх комою не відокремлюємо:

*Чи не вкажете мені яких творів про методи етнографічні, **а власне**, про способи записування народних пісень?* (Леся Українка);

*Як і кожному авторові, **а значить**, і мені <…>, хотілось, щоб переклади вийшли найкращими* (М. Коцюбинський);

***І справді**, незабаром наші прогнози здійснилися*, але: *Чисте небо не налягало на гори, **а, навпаки,** своєю високою легкою синявою довершувало, гармонійно доповнювало їх* (О. Гончар).

Примітка 3. Вставні слова не виділяємо комами, якщо вони входять до складу відокремлених членів речення:

*Дмитро, **очевидно** поспішаючи, не поснідав*;

*Надвечір, **мабуть** годині о шостій, почався дощ*;

12) для виділення порівняльних зворотів, уведених за допомогою сполучників **як** (**як і**), **мов**, **мовби**, **наче**, **немов**, **неначе**, **ніби**, **буцімто, ніж** та ін.:

*Із степу**, як** із вогкої величезної печери**,** тягло свіжою прохолодою* (О. Гончар);

Це місто [Київ] *прекрасне**, як** усмішка долі* (Л. Костенко);

*Припадаю вустами до слова**,***

***Мов** до стиглого грона калини* (Н. Кащук);

*Зникло лихоліття**,***

***Наче** уві сні* (Р. Братунь);

*В цей час у порту завжди**, ніби** граючись у хрещика**,** сновигали матроси всіх націй* (П. Панч);

*Мій старший хлопець ще дужче**, ніж** Олекса**,** зніяковів, уздрівши мене* (І. Муратов).

Примітка 1. Виділяємо комами звороти зі сполучником **як** уточнювального або узагальнювального характеру на зразок **як виняток**, **як завжди**, **як звичайно**, **як колись**, **як навмисно**, **як правило** та ін., за винятком тих, що входять до складу групи присудка або головного члена односкладного речення, пор.:

Дума – це віршований твір, виконуваний (***як правило,** соло*) *речитативом* (М. Рильський);

і: *Це було допущено **як виняток***;

*Заморозки ще восени тут бувають **як правило***;

*Він це зробив **як навмисно***.

Примітка 2. У реченнях з уточнювальними зворотами зі сполучником **як** і вказівними словами **такий** (**такий самий**), **так** (**так само**) можливі два варіанти їх побудови з відповідним розставленням розділових знаків:

1) з комою між ними, коли ці вказівні слова є членами речення:

*Він **такий, як** усі*;

*Зробити **так само, як** усі*;

*Про це писали **такі** письменники, **як** Шевченко, Панас Мирний*;

2) без коми, коли ці вказівні слова стоять після пояснюваного слова безпосередньо перед **як** і не є членами речення (тут **такі як**, **так само як** є складеними сполучниками):

*Про це писали видатні українські письменники, **такі як** Тарас Шевченко, Панас Мирний*;

*Не можна одночасно поєднувати різні дієти, **так само як** зіставляти непорівнянні речі*.

Примітка 3. Коми перед порівняльними сполучниками не ставимо:

1) в усталених широковживаних порівняльних зворотах:

*Голодний **як** вовк*;

*Здоровий **як** бик*;

*Мокрий **як** хлющ*;

*Битися **як** риба об лід*;

*Звалитися **як** сніг на голову*;

*Змерзнути **як** собака*;

*Крутитися **як** муха в окропі* (***як** білка в колесі*);

*Летіти **як** стріла*;

*Ллє **як** з відра*;

*Мовчати **як** риба*;

*Почервоніти **як** рак*;

*Почуватися **як** риба в воді*;

*Працювати **як** віл*;

*Стати **як** укопаний* та ін.;

2) за наявності перед порівняльним зворотом слів зі значенням ступеня вияву інтенсивності ознаки **майже**, **зовсім (цілком)**, **просто**, **точно** (**точнісінько**), **достоту**, **буквально** та ін. або заперечення **не**:

*Сонце вже припікає **майже як** улітку*;

*У спогадах син з'являвся матері **зовсім як** живий*;

*Усе в них **не як** у людей* (пор.: *Усе в них **не так, як** у людей*);

*Обставини складалися по-іншому, **не як** завжди*;

3) якщо такий зворот є іменною частиною складеного присудка:

*Спомин був **як** блискавка* (М. Рильський);

*Голова була **неначе** здорова квочка, що сиділа в обичайці* (І. Нечуй-Левицький);

*Вона була для нього **наче** сонце* (Леся Українка);

*Руки стали **мов** лід*;

4) перед **як** у конструкціях із присудком, що є повторенням підмета:

*День **як** день*;

*Люди **як** люди*;

5) перед **як** у конструкціях із повторенням присудка: *Зробив **як** зробив*;

6) якщо порівняльний зворот конкретизує семантично недостатній головний член односкладного речення: *Почувати себе **як** удома*;

7) перед зворотами, що вводяться в речення за допомогою сполучника **як** і мають значення ‘у ролі кого, у функції чого’:

*Про масштаби Довженка **як** письменника можна судити з його найбільшої літературної праці – «Зачарованої Десни»* (Л. Новиченко);

*Розглядаємо вашу відповідь **як** згоду*;

8) перед **як**, **ніж** у зворотах (**не**) **більше** (**більш**) **ніж** (**як**), (**не**) **менше** (**менш**) **ніж** (**як**), (**не**) **раніше** (**раніш**) **ніж** (**як**), (**не**) **довше ніж** (**як**) та ін.:

*Сидів **не більше як** пів години*;

*Роботи вистачило **не довше ніж** на два дні*.

Про особливості пунктуації в реченнях із нерозкладними синтаксичними зворотами, подібними за будовою до складнопідрядних речень, на зразок *Робити як слід*; *Відбувалося невідомо що* та ін. див. § 158, ч. 2, п. 3, прим. 4.

Примітка 4. Порівняльні сполучники варто відрізняти від часток **буцімто**, **мов**, **мовбито**, **наче**, **немов**, **неначе**, **ніби**, **нібито** та ін. зі значенням непевності, сумніву тощо, перед якими коми не ставимо:

*Під байдаркою ламається крига і **наче** тоне в глибині моря* (М. Трублаїні);

Баштан жовтіє понад яром,
*Курінь безверхий **ніби** спить* (М. Рильський);

13) для виділення відокремлених означень:

а) узгоджених означень, виражених:

– дієприкметниками та прикметниками, що мають при собі залежні слова й стоять після означуваного іменника:

*У квітнику**,** заглушеному бур’яном**,** розцвілася якась жовтогаряча квітка* (І. Волошин);

*Розгойдане море**,** вже брудне й темне**,** наскакувало на берег і покривало скелі* (М. Коцюбинський);

– дієприкметниками та прикметниками, що не мають залежних слів, але стоять після означуваного іменника, особливо в тих випадках, коли вони утворюють ряд із двох чи більше однорідних членів речення або перед іменником уже є означення:

*Високо, трохи не серед неба, стояв місяць**,** ясний**,** блискучий**,** повний* (І. Нечуй-Левицький);

Живе життя і силу ще таїть
*Оця гора**,** зелена і дрімлива* (М. Зеров);

– дієприкметниками та прикметниками (як із залежними словами, так і без них), що стоять перед іменником і, виступаючи у функції означення до іменника, мають ще й обставинний відтінок:

Дезорганізований раптовістю нічної атаки («який» / «чому»)**,** *ворог не встиг учинити скільки-будь сильного опору* (О. Гончар);

*У червонім намисті**,** зав'язана великою хусткою* («яка» / «як» або «чому»)**,** *Марта була б дуже гарною молодицею* (І. Нечуй-Левицький);

*Розгублений**,** хлопець не зміг нічого сказати*;

– дієприкметниками та прикметниками (як із залежними словами, так і без них), що стосуються особових займенників:

*Як я**,** бідна**,** тут горюю, прийди подивися* (І. Котляревський);

*Вона стоїть навпроти Сагайди**,** маленька**,** мов куріпка на межі* (О. Гончар);

*Тремтячий**,** блідий**,** він привітався до доктора, попрохав його сісти* (М. Коцюбинський);

Дивився [Юрко] *на батька, і йому стало жаль його**,** завчасно постарілого**,** спрацьованого* (Б. Харчук).

Примітка. Одиничні прикметники при особових займенниках у певних випадках можемо не відокремлювати, зокрема в окличних реченнях або за наявності протиставлення:

О я нещасний!;

Я колишній і я теперішній – це вже ніби зовсім різні особи;

– прикметниками та дієприкметниками, що стосуються іменників або особових займенників, відсутніх у реченні:

Не рано встане:

*Навіки**,** праведний**,** заснув* (Т. Шевченко);

– прикметниками та дієприкметниками (як одиничними, так і з залежними словами), що виступають як уточнення до попереднього означення:

*Між своїми**,** ковалівськими**,** тут стояли підводи і з сусідніх сіл* (В. Кучер);

*Степанко чув, нібито буває в лелек такий день, коли вони судять своїх родичів за якісь**,** одним їм відомі**,** злочини* (Ю. Збанацький);

*У тексті було багато маловідомих**,** зокрема іншомовних**,** слів*;

б) неузгоджених означень, виражених іменниками в непрямих відмінках (із прийменниками або без них) для надання їм більшої змістової ваги порівняно з невідокремленими членами речення:

*Висока на зріст, рівна станом, але не дуже тонка**,** з кремезними ногами**,** з рукавами, позакачуваними по лікті**,** з чорними косами**,** вона* [Мотря] *була ніби намальована на білій стіні* (І. Нечуй-Левицький);

*До неї наближалась мати <…> Іллевського, невисока**,** досить повна жінка**,** з кошиком у руці* (О. Гончар).

Примітка 1. Не виділяємо інтонаційно й не відокремлюємо комами означення (із залежними словами або без них), коли вони за змістом тісно пов'язані з означуваними іменниками:

Минаючи убогі села
Понаддніпрянські невеселі,
Я думав <…> (Т. Шевченко).

Примітка 2. Не відокремлюємо означення, якщо за змістом вони стосуються не стільки підмета, скільки присудка:

Тільки один Варчук стояв біля вікна спокійний, зосереджений (М. Стельмах);

14) для виділення відокремлених прикладок (як поширених, так і непоширених):

а) прикладок після означуваного іменника:

*Я син простого лісоруба**,***
Гуцула із Карпатських гір (Д. Павличко);

зокрема прикладок – загальних назв у позиції після власних назв:

*Дмитрик**,** восьмилітній хлопчик**,** вискочив з душної низенької хати* (М. Коцюбинський);

б) прикладок, що стосуються особових займенників (незалежно від позиції щодо означуваного іменника):

*Досвідчений педагог**,** він знав шлях до серця дітей*;
*Нехай мене**,** Кармелюка**,** в світі споминають!* (народна пісня);

в) поширених прикладок перед означуваним іменником, якщо вони мають додатковий відтінок значення обставини (причини, умови, допустовості):

*Хоробрі воїни**,** козаки ставали героями народних пісень і дум* (з підручника);

г) прикладок – власних назв, які мають уточнювальне значення щодо означуваних загальних назв:

*Обабіч Свирида сиділи Мурий і ще один муляр**,** Тимко* (О. Копиленко);

ґ) прикладок, що вводяться:

– сполучниками **як**, **тобто**, **себто** (**цебто**), **або** (= **тобто**) та ін.:

***Як** учений, етнограф і фольклорист**,** Франко все життя з палким інтересом ставився до народної творчості* (М. Рильський);

*Тайга**,** **тобто** смуга диких важкопрохідних хвойних лісів**,** займає величезні простори на Півночі* (з наукової літератури);

*Вальдшнеп**,** **або** лісовий кулик**,** – благородна птиця* (Остап Вишня);

– зворотами **на ім'я** (**прізвище**), **родом**, **за національністю** та ін., а також **так званий**:

*У журбі отакій і подружився Давид з одним австріяком**,** **на ім'я** Стах* (А. Головко);

*Мати її**, родом** туркменка**,** зовсім не була схожа на казашок Приуралля* (З. Тулуб);

*В Івановім підрозділі служив гонористий хлопчина**, за національністю** вірменин* (В. Дрозд);

*«Це газети!» – скрикнув він радо, бо не раз чув од Джемса, що в Англії новини друкують щотижня окремими книжечками**, так званими** газетами, розсилаючи потім передплатникам* (В. Злотополець).

Примітка. Прикладки зі сполучником **як** виділяємо комами тільки тоді, коли вони виразно відокремлюються інтонаційно й мають додатковий змістовий відтінок причиновості. В інших випадках коми не ставимо:

*Шевченко **як** поет відомий усьому світові* ((див. також § 158, ч. 1, п. 12, прим. 3, пп. 7 (прим.));

д) прикладок[13], що стосуються іменників або особових займенників, відсутніх у реченні:

<…> Та й заплакав, сіромаха,

Степом ідучи (Т. Шевченко);

15) для виділення відокремлених обставин, виражених:

а) дієприслівниковими зворотами:

*Маруся**, вийшовши із кімнати**, засоромилась* (Г. Квітка-Основ'яненко);

*Почали люди серпи гострити**, лаштуючись до жнив* (М. Коцюбинський);

*Забившись у дровітню**, я плакав, коли Мальва залишала наше подвір'я* (В. Земляк).

Примітка. Дієприслівниковий зворот, який стоїть після сполучників або сполучних слів, звичайно виділяємо комами з обох боків:

*Прислухались і**, не вірячи самі собі**, одхиляли сінешні двері* (М. Коцюбинський).

Але сполучник **а** залежно від логіко-інтонаційного членування висловлення може:

1) входити до складу дієприслівникового звороту:

*Хто знає, що тільки одиниці зважуються на це**, а** зважившись**,** знаходять силу розбити кайдани* (М. Коцюбинський);

2) не входити, до складу віддієслівного звороту, відділяючись від нього комою (звичайно за наявності в реченні протиставлення із заперечною часткою **не**), пор.:

*З виконанням плану треба **не** зволікати, **а** накресливши його, виконувати негайно*;

і: *З виконанням плану треба **не** зволікати, **а**, накресливши його, виконувати негайно*;

б) одиничними дієприслівниками, коли вони позначають час, причину, умову дії (а не її спосіб):

*Повечерявши**,** полягали спати* (Панас Мирний);

*Прощаючись**,** Багіров відкликає Ясногорську вбік* (О. Гончар);

*Не повіривши**,** Чабанчук кинувся в канцелярію* (О. Донченко);

*Попрацювавши**,** можна й відпочити*.

Примітка. Одиничні дієприслівники та дієприслівникові звороти не відокремлюємо комами:

[13] Про вживання дефіса при прикладках див. § 37, а про вживання тире – § 161, ч. 1, п. 6, пп. «б».

1) якщо одиничні дієприслівники, тісно прилягаючи до дієслова-присудка (звичайно в позиції після нього), уживаємо не у власне дієслівному значенні (‘що роблячи’), а в значенні прислівника (у функції обставини способу дії ‘як’):

Не розмірковуючи *він кинувся на допомогу*;

Вона сиділа ***замисливши́сь*** (Ю. Яновський);

Читати ***лежачи***;

Ідуть дівчата в поле жати

Та, знай, співають ***ідучи*** (Т. Шевченко);

2) якщо дієприслівник або дієприслівниковий зворот перебувають у складі стійкого звороту (фразеологізмів, складених прийменників і сполучників та ін.):

Працювати ***не покладаючи рук***;

Слухати ***затамувавши подих***;

Зважаючи на обставини *вирішили діяти відразу*;

3) якщо дієприслівник або дієприслівниковий зворот уживаємо серед однорідних членів речення поряд з іншими частинами мови у функції обставин способу дії:

Діяти впевнено й ***ні на кого не зважаючи***;

4) якщо дієприслівниковий зворот, утворений дієприслівником і сполучним словом **який**, уживаємо в складі підрядної означальної частини складнопідрядного речення:

Перед мандрівниками стояли гори, перейшовши ***які*** *вони зможуть вийти до моря*;

5) якщо перед дієприслівниковим зворотом стоїть підсилювальна частка **і** (**й**):

Вони бралися до роботи ***й*** *не знаючи повністю її обсягу*;

в) сполученням іменників із прийменниками, прислівниками – для виділення уточнювальних обставин (перед ними можна поставити сполучник **а саме**):

*Там**,** за горами**,** давно вже день і сяє сонце, а тут**,** на дні міжгір’я**,** ще ніч* (М. Коцюбинський);

*По той бік шляху**,** десь далеко в степу**,** за садками**,** тремтить червона заграва…* (Григір Тютюнник);

*А вечорами**,** по роботі**,** він не раз до пізньої ночі ходив у важкій задумі по болотистих улицях Бориславa* (І. Франко);

*Сьогодні вранці**,** під час перерви**,** побачивши, що Кажан пішов у сад, Олег кинувся нагору**,** до його кімнатки* (О. Донченко).

Якщо такі обставини не є уточненням до попередніх обставин у реченні, можливість їх змістового й, відповідно, інтонаційного виділення обмежена і, отже, відокремлення стає менш обов’язковим, пор.:

*Погода**,** усупереч сподіванням**,** різко погіршилася*;

і: *Погода всупереч сподіванням різко погіршилася*.

Це стосується обставин, виражених сполученням іменників із прийменниками **відповідно до**, **завдяки**, **залежно від**, **згідно з**, **на відміну від**, **поза** (*поза його бажанням*), **понад** (*понад усі зусилля*), **попри** (= **всупереч**), **у зв’язку з**, **унаслідок** та ін.

Звороти з прийменниками **незважаючи** (**невважаючи**) **на** переважно відокремлюємо, крім випадків їхнього тісного змістового зв’язку з дієсловом, причому в постпозиції до нього, пор.:

*Пані чогось тихо, але нерозважно плакала**,** невважаючи на всі ласки Марії Дмитрівни* (Дніпрова Чайка);

і: *Діяти незважаючи на обставини*;

16) для виділення відокремлених додатків – зворотів зі значенням обмеження, включення, заступлення, введених у речення прийменниками **крім** (**окрім**), **опріч**, **за винятком**, **поряд з**, **замість** (також з інфінітивом) та ін.:

*Було про що думати цієї ночі, та він примусив себе не думати зараз ні про що**, крім** бою* (О. Сизоненко);

*Усе було, чого душа забажала**, опріч** волі* (А. Чайковський);

***За винятком** баби Оришки**,** малий Чіпка нікого не любив* (Панас Мирний);

*У роботі фабрики**, поряд з** успіхами**,** були й невдачі* (з газетної замітки);

*А тепер**, замість** крила парусника**,** Тоня й Віталій бачать вдалині <…> темну, непорушну гору якусь* (О. Гончар).

Факультативно можливе змістове й, відповідно, інтонаційне виділення додатків, яке залежить також від ступеня їхньої поширеності, місця в реченні (так, додатки з прийменником **замість** уживаються переважно як невідокремлені);

17) узагалі для виділення зворотів зі значенням:

а) уточнення, пояснення, другої назви, що вводимо словами **тобто**, **а саме**, (**а**) **точніше**, **або**, **інакше**, **по-місцевому** та ін.:

*Чернишеві на час артпідготовки випало бути старшим**, тобто** командувати з'єднаним вогнем усіх трьох мінрот* (О. Гончар);

Вони, кажу вам, прозябають.
*Або**, по-вашому,** ростуть,*
Як та капуста на городі (Т. Шевченко);

б) додаткового повідомлення, приєднання, що вводимо словами **навіть**, **особливо**, **переважно**, **у тому числі**, **зокрема**, **наприклад**, **причому**, (**і**) **притому**, **і** (**й**) (= **навіть** або **притому**), (**і**) **взагалі** (**та й узагалі**) та ін.:

*Б'є вся артилерія**, навіть** зенітна* (І. Нехода);

*Без гарячої любові до природи людина не може бути митцем. Та й не тільки митцем**, особливо** зараз**,** коли треба перебудувати майже все* (О. Довженко);

*– Мені прикро, – передала їй зошит учителька. – За змістом усе гаразд, але зверни увагу на синтаксис**, зокрема** на складносурядні речення. Губиш коми* (Г. Усач);

*– Бувають такі дні, коли ви працюєте менше**, наприклад** зимою**,** отоді беріть у руки книжки і читайте* (Григорій Тютюнник);

*Мотрона гостинно припрошувала Остапа їсти, пити**, причім** пити до дна* (К. Гордієнко);

*– Що се в тебе за думки такі, сестро! <…> – почав мене вговоряти та вмовляти**, й** жінку привів* (Марко Вовчок);

*Треба діяти**, і** не зволікаючи* (О. Довженко);

[Орест:] *Недарма люди завжди старались заселити порожні ліси і води німфами, русалками**, взагалі** чимсь живим**,** хоч би й фантастичним* (Леся Українка).

Примітка. Див. також про відокремлення уточнювальних означень: § 158, ч. 1, п. 13, пп. «а», абз. 7; § 158, ч. 1, п. 14, пп. «ґ»; § 158, ч. 1, п. 15, пп. «в»; § 158, ч. 1, п. 16;

18) для виділення іменника (іменникового словосполучення) у конструкціях із називним відмінком теми (уявлення) та в інших подібних конструкціях:

*Ріка Супій**,** і що там тої річечки*? (Л. Костенко);

*– Діти**,** вони завжди були окрасою життя* (М. Чабанівський).

Примітка. Підсилювальний зворот **і той** (**і та**, **і те**, **і ті**), що ставимо після іменника, комою не виділяємо:

*Навіть батько **і той** якось трохи злякавсь* (О. Довженко);

Боже небо голубеє

***І те** помарніло* (Т. Шевченко).

Див. про частотніші випадки виділення конструкцій з називним відмінком теми за допомогою крапки, знака оклику, тире і трьох крапок: § 155, ч. 1, п. 1; § 157, ч. 1, п. 1; § 161, ч. 1, п. 8; § 162, ч. 1, п. 1.

2. У складному реченні кому ставимо:

1) для відокремлення частин безсполучникового складного речення зі значенням переліку:

*В житі синіли волошки та сокирки**,** білів зіркатий ромен**,** червоніла квітка польового маку* (М. Коцюбинський);

*Сонце заходить**,** гори чорніють**,***

*Пташечка тихне**,** поле німіє* (Т. Шевченко);

2) для відокремлення частин складносурядного речення:

*Жде спрагла земля плодотворної зливи**,***

І вітер над нею гуляє бурхливий (І. Франко);

*Вузький, глибокий Прут блиснув врешті з-за прибережних верб**,** а попід горами зазеленів розкішний килим виноградників* (М. Коцюбинський);

*Усе іде**,** але не все минає*

Над берегами вічної ріки (Л. Костенко);

*Непокривлену душу хотіли зламати**,***

Та ламалися тільки болючі кії (Д. Павличко);

а) з повторюваними єднальними та розділовими сполучниками **і…, і…**; **ні…, ні…**; **або…, або…**; **то…, то…**; **чи…, чи…**; **не то…, не то…**; **чи то…, чи то…** та ін.:

І** розсвіте**, і** вийдуть смілі люди**,

І** порохом пропахне сніг і дим**,

***І** розсвіте**, і** всесвіт видно буде,*

Весь світ, всю долю видно стане їм (М. Бажан);

***Або** не сокіл я**, або** спалила мені неволя крила* (Леся Українка);

***Чи то** праця задавила*

*Молодую силу**,***

***Чи то** нудьга невсипуща*

Його з ніг звалила (Т. Шевченко);

б) з приєднувальними і пояснювальними сполучниками:

*Ще в гімназії Борис займав видне місце серед товаришів**, ба й** учителі гляділи на нього як на головну оздобу закладу* (І. Франко);

Довго слухав і Бертольдо,
Далі мовив на відході:
«Що за дивна сила слова!
*Ворожбит якийсь**, та й годі**!»* (Леся Українка);

– Махнути б на неї [тару] *рукою, **та тільки й** діла!* (О. Гончар);

*Вмент маленький візок виповняється тілами вздовж і впоперек**, причім** мужчини викидають ноги за полудрабки* (М. Коцюбинський);

*<…> Треба вам сказати, що я іноді хворію на ностальгію**, цебто** у мене з'являється нудьга за батьківщиною* (Ю. Яновський).

Примітка 1. Для надання більшої самостійності фрагментам висловлення, які могли б бути складовими частинами складносурядного речення, перед сполучниками сурядності **і** (**й**), **а**, **але**, **та**, **однак** та ін. замість коми можемо ставити крапку:

Ми якось дуже звикли, що він [Ойстрах] *є**.***

***А** от нема**. І** струни його стихли* (Л. Костенко);

Острів, як спрут, занурив у море шершаві лаби [лапи], *приссався до нього, наче хоче спинитись**. Але** не може* (М. Коцюбинський).

Примітка 2. Коми між двома частинами складносурядного речення не ставимо перед одиничними (не повторюваними) єднальними **і** (**й**), **та** (= **і**), а в першому з поданих нижче випадків також розділовими сполучниками **або**, **чи**, якщо:

1) в реченні є спільний для обох його частин другорядний член або члени, зокрема спільний відокремлений член, а також спільне вставне слово:

*На хвилину раптом стихли голоси **і** спинилися тіні* (Л. Смілянський);

*Часом на цій вересневій сині вилитими дзвіночками колихалися грона жолудів **або** виділявся обрис пташини* (М. Стельмах);

*За винятком двох-трьох школярів, учні класу регулярно відвідували заняття **і** ніхто не пропускав їх без поважних причин*;

*На щастя, буря скінчилася швидко **й** люди не постраждали*;

2) ці частини є питальними, спонукальними, а також окличними реченнями, об'єднаними між собою відповідною інтонацією:

*А де ж вони роблять цей електромобіль **і** чим ти допомагаєш, Кіро?* (О. Копиленко);

*Хай завжди буде мир **і** хай завжди лунає дитячий сміх!*;

*Як навколо все розквітло **і** як стало по-весняному гарно!*;

3) ці частини є односкладними номінативними або безособовими реченнями (в останньому випадку головні члени цих речень мають бути цілком однорідні за значенням):

*Теля десь за двором ревнуло. Тиша **і** бур'яни* (А. Головко);

*Сутінки огорнули світлицю. Порожньо **і** сумно* (А. Хижняк);

3) для відокремлення частин складнопідрядного речення (підрядну частину відокремлюємо комою з одного боку або, якщо вона розташована в середині головної частини, з обох боків):

*І той любов'ю повниться до світу**,***
Хто рідну землю має під собою… (М. Вінграновський);

*Ось чутно**,** як несе вітер якусь новину з далекого лісу**,** що синіє за горбочком* (М. Коцюбинський);

*Весь край слов'янський чує крок дружин**,***
Які спішать на збір у Дрогичин (М. Бажан);

*Він жив на самому кінці села, там**,** де глибокий яр входив у ліс вузьким клином* (І. Нечуй-Левицький);

*Так тихо сходить місяця підкова**,***

Що аж завмерли гори та ліси… (С. Пушик);

*Душа летить в дитинство, як у вирій**,***

бо їй на світі тепло тільки там (Л. Костенко);

*Дай мені, Вітчизно, та для пісні сили**,***

*щоб тебе в цій пісні славить і любить**,***

щоб для тебе серцем вічно зеленіти (В. Сосюра);

*Рідний дім залишається в серці**,***

Як далеко від нього не йди (Г. Чубач).

Примітка 1. Для надання підрядним частинам складнопідрядних речень більшої змістової ваги та самостійності перед підрядними сполучниками і сполучними словами замість коми можемо ставити крапку:

*Спочатку так: терзати, розпинати**.***

*Щоб знав**.** Щоб знов**.** Щоб слухався**.** Щоб звик* (Л. Костенко).

Примітка 2. Коми не ставимо між двома однорідними підрядними частинами, з'єднаними одиничними єднальними **і** (**й**), **та** (= **і**) та розділовими **або**, **чи** сполучниками, оскільки в реченні є спільна для них обох головна частина:

*Він… розказував, яку в їх селі рибу ловлять **і** яка в їх* [них] *ріка рибна, що усяка риба ведеться* (Марко Вовчок);

І знов моя до тебе думка лине,

Далекий краю ранньої зорі,

Де тигрів слід веде до Уссурі

***І** спіє виноград між віт ялини* (Борис Тен).

Примітка 3. Між однорідними підрядними частинами, з'єднаними повторюваними єднальними та розділовими сполучниками, кому ставимо, але тільки перед другим із цих сполучників:

*Буря вщухала **або** коли затихав вітер**, або** коли він починав дути з іншого боку*.

Примітка 4. Коми перед підрядним сполучником або сполучним словом не ставимо в синтаксично нерозкладних конструкціях, подібних за будовою до складнопідрядних речень і похідних від них (колишні підрядні частини виконують тут функцію членів речення):

робити як слід (*як треба, як годиться, як належить, як має бути*);

дивлячись хто (*що, який, куди, скільки*);

невідомо (*не знати, невідь, хтозна*) *хто* (*що, куди, звідки, скільки*);

хто як не він це знає (*кому як не йому це відомо*);

кричати що є сили (*духу*);

говорити все що попало (*завгодно, доведеться, здумається*);

роби що хочеш;

будь що буде;

іди куди хочеш;

Нам є ще над чим працювати;

І Остапові стало жалко Соломію, страх як жалко (М. Коцюбинський);

[Сава:] <…> *Я піду відсіль, піду куди очі дивляться* (М. Костомаров).

Кому ставимо перед **як** у зворотах **не хто інший, як…**; **не що інше, як…**:

*Те, що її зацікавило, було **не що інше, як** троє осідланих коней під ґанком вілли* (М. Коцюбинський).

Коми не ставимо в конструкціях на зразок **не інакше як**, **не те що**, **не те щоб**, **тільки й розмов що**, **тільки й того що** та ін.:

Його витвори всі називали ***не інакше як*** *шедеврами* (С. Андрухович);

[Костомаров:] ***Тільки й*** *було* ***розмови*** *в нього* ***що*** *про вас* (П. Тичина);

Увесь час у Львові було дуже погано надворі: холодно, вогко, дощ, навіть щось ***так ніби*** *сніг* (Леся Українка);

Нюра ***таке як*** *замислився, бо перестав ворушити пальцями й дивився повз них у підлогу* (Григір Тютюнник).

Примітка 5. Підрядну частину не відділяємо від головної комою, якщо перед нею є частка **не**, сполучник **і**:

Мене цікавить ***не*** *як це сталося, а які можливі наслідки цього факту* (пор.: *Мене цікавить* ***не те, як*** *це сталося*, *а які можливі наслідки цього факту*);

Треба бути уважним ***і*** *коли обставини цьому не сприяють* (пор.: *Треба бути уважним* ***і тоді, коли*** *обставини цьому не сприяють*).

Примітка 6. Не відокремлюємо комою одиничні відносні займенники та прислівники в кінці речення:

І Черниш теж кричав, не пам'ятаючи ***що*** (О. Гончар);

Бачив хлопця й не сказав ***якого***;

Заснула, незчувшись ***коли*** (О. Гончар).

Але якщо до відносного слова в таких конструкціях прилягає інше слово, кому ставимо:

Я б хотів знати, ***хто саме***.

Примітка 7. Якщо перед підрядним сполучником або сполучним словом є слова (прислівники, сполучники, частки) з уточнювальним, підсилювальним, обмежувальним, приєднувальним значеннями **а саме**, **особливо**, **зокрема**, **якраз**, **лише**, **тільки**, **а також** та ін., кому ставимо перед ними:

*Восени в лісі рясно ростуть гриби****, особливо коли*** *пройде дощ*;

Скоро всі однокласники роз'їдуться, ***тільки як*** *закінчать школу*;

*Друзі зустрілися, щоб обговорити новини****, а також щоб*** *накреслити плани на майбутнє*.

Примітка 8. Складені підрядні сполучники **тому що**, **через те що**, **завдяки тому що**, **для того щоб**, **незважаючи на те що**, **попри те що**, **дарма що**, **після того як**, **унаслідок того що**, **замість того щоб**, **тоді як**, **тимчасом як**, **у міру того як** та ін., у середині яких коми не ставимо, треба відрізняти від можливих омонімічних сполучень указівних слів у головній частині, якими виступають займенник **те** в різних відмінках (з прийменниками, рідше – з іменниками) та деякі прислівники (**тому**, **тоді** та ін.), і сполучника або сполучного слова підрядної частини (змістова відмінність між першими і другими конструкціями виражена різним логічним виділенням їхніх компонентів і, відповідно, інтонацією), пор.:

*Надворі стало темно****, через те що*** *небо заволокло чорною хмарою*;

і: *Надворі стало темно* ***через те, що*** *небо заволокло чорною хмарою*.

Примітка 9. У разі збігу двох сполучників (сполучних слів) перед другим із них коми не ставимо, якщо в наступній (головній) частині складнопідрядного речення є співвідносні слова **то, так**:

І ***якщо*** *пісня вийде в люди,*

То пломінь серця не згашу (А. Малишко).

Але без таких співвідносних слів кому ставимо:

*Але коли Ви такі добрі, що не одмовились би перекласти щось із рукопису, то я позволю собі скористуватися з сього і****, якщо*** *зможу, пришлю Вам рукопис* (М. Коцюбинський).

Якщо перший сполучник при цьому є протиставним (**а**, **але**, **однак** та ін.), коми після нього взагалі не ставимо:

Він прокинувся увечері, <…> довго пив чай, ***а коли*** *зовсім стемніло, став збиратися у свою п'яту вилазку* (Л. Первомайський);

4) для відокремлення частин, що входять до складних синтаксичних конструкцій (із сурядністю і підрядністю, зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком):

І марили айстри в розкішнім півсні
*Про трави шовкові, про сонячні дні**,***
*і в мріях ввижалась їм казка ясна**,***
*де квіти не в'януть**, де вічна весна*** (Олександр Олесь);

*Синіють води**, зеленіє яр**,***
І стелються сліпучі краєвиди (М. Зеров).

Примітка. У складних синтаксичних конструкціях із безсполучниковим і сполучниковим зв'язком коми між двома частинами, поєднаними сурядним зв'язком, не ставимо перед одиничними єднальними сполучниками **і** (**й**), **та** (= **і**), якщо в конструкції наявна спільна пояснювальна частина:

*Туристам треба було поспішати: навігація закінчувалася **й** останній теплохід от-от мав уже відпливати*.

У конструкціях із сурядністю й підрядністю дві частини, поєднані сурядним зв'язком за допомогою цих сполучників, не відокремлюємо комою, якщо для них є спільна підрядна частина:

*У хаті вже було повно людей **і** тютюновий дим ходив над головою хвилями, коли Юхим переступив через поріг* (А. Головко).

§ 159. Крапка з комою (;)[14]

1. Крапку з комою в простому реченні (або в одній із предикативних частин складного речення) можемо ставити між досить поширеними однорідними членами речення – особливо тоді, коли в середині хоча б одного з них уже є коми:

*Чого тільки немає у Даниловому лантусі: тут і ніж, і ложка, і шматок дроту, і казанок**;** пшоно і сало, цибуля й борошно, картопля й сіль, хліб і сухарі**;** а ще великі садівницькі ножиці, пилка, сокира, терпуг**;** а ще гачки, важки та поплавці до вудок**;** ще коробочок десять сірників* <…> (Григір Тютюнник);

*На чому б не спинилось моє око, скрізь і завжди я бачу щось подібне до людей, коней, вовків, гадюк, святих**;** щось схоже на війну, пожар, бійку чи потоп* (О. Довженко).

2. Крапку з комою у складному реченні ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного речення – особливо тоді, коли вони досить поширені або в середині них уже є розділові знаки:

*Вітрець легенький дихнув**;** поблизу у траві засюрчав коник**;** десь далеко ударив перепел* (Панас Мирний);

Усміх пославши в останнім промінні,
*Згинуло радісне літо**;***
Дощик уїдливий, дощик осінній
Сіється, наче крізь сито (Г. Чупринка);

[14] Про вживання крапки з комою в кінці пунктів переліку див. § 168.

2) між частинами складносурядного речення, пов'язаними переважно протиставними (**а**, **але**, **проте**, **однак** та ін.), зіставним (**а**), рідше – єднальними (**і**, **та**) сполучниками, якщо ці речення досить поширені або в середині них уже є коми:

Осінній вітер в лузі свище,
*Вербу хитаючи тонку**;***
***А** я схиляюся ще нижче*
Себе побачити в струмку (Т. Осьмачка);

*Ся розмова лишила в мені якийсь гіркий несмак**; але** миритись, брати назад свої слова у мене не було бажання* (Леся Українка);

3) між досить поширеними однорідними підрядними частинами складнопідрядного речення, підпорядкованими тій самій головній частині, якщо між ними немає єднальних сполучників, – особливо тоді, коли в середині таких підрядних уже є розділові знаки:

*Доводилося вам їздити пізньої весни чи раннього літа по Україні? Міряли ви її безмірні шляхи зелених та рівних степів, де ніщо не забороняє вашим очам виміряти їх і вздовж, і вшир, і впоперек; де одні тільки високі могили нагадують вам про давнє життя людське <…>**;** де синє небо, побратавшись з веселою землею, розгортає над нею своє блакитне, безмірно високе, бездонно-глибоке шатро <…>?* (Панас Мирний);

І тепла радість душу обняла,
І сам не знаєш у задумі світлій,
*Що краще – вечір цей чи ночі мла**;***
Що краще – біля тебе сад розквітлий
І серць квітучих трепет молодий
Чи над тобою зоряні сади (Борис Тен);

4) між частинами складних синтаксичних конструкцій (із сурядністю й підрядністю, зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком) – для увиразнення їх розмежування (на противагу розмежуванню інших частин в середині них за допомогою інших розділових знаків):

*Щойно полуниця відходить, а вже буріють вишні <…>, шовковиця сиплеться, а там зажовтіють абрикоси**;** буває, так наспіє полуниці, що жінкам невправка з нею, тоді оголошується загальна мобілізація, вже й металурги лазять поруч з дітьми по садках…* (О. Гончар);

*Було, мабуть, гарно: вночі випав сніг, і сліпучо-біла вулиця леліла сріблом**;** крізь просвічені скісним заполудневим сонцем шибки вікон зеленіло <…> ялинкове гілля**;** з крутосхилу Ботанічної злітали верхи на ґринджолятах хлопчаки* (В. Дрозд).

Примітка. Уживання крапки з комою в усіх цих випадках як у простому, так і в складному реченні, крім безсполучникових складних речень і речень із безсполучниковим зв'язком у межах складних синтаксичних конструкцій, є факультативним, і замість цього знака можемо вживати кому.

§ 160. Двокрапка (:)

1. У простому реченні двокрапку ставимо перед однорідними членами після:

1) узагальнювальних слів – займенників та займенникових прислівників (**всі**, **все**, **ніхто**, **ніщо**, **скрізь**, **усюди**, **ніде** та ін.):

У густій мряці, білій як молоко, ***все*** *пропадало: небо, гори, ліси, пастухи* (М. Коцюбинський);

2) слів (словосполучень), що є назвами родового поняття або чогось цілого щодо однорідних членів як назв видових понять або частин цілого (з можливою наявністю перед переліком також пояснювальних сполучників **наприклад**, **як от**, **а саме** та ін.):

Несуть пани есаули
Козацькую збрую:
Литий панцир порубаний,
Шаблю золотую,
Три рушниці-гаківниці
І три самопали... (Т. Шевченко);

Заснув <...>, і снилися красиві ***коні:*** *сірі, гніді, вороні* (В. Симоненко).

Двокрапку перед однорідними членами речення можна ставити й за відсутності узагальнювального слова, якщо тільки перед переліком робимо попереджувальну паузу, а однорідні члени вимовляємо з перелічувальною інтонацією:

Та в цю хвилю двері розчинились
*і ввійшли**:** якийсь рудобородий*
в довгому старім плащі подертім;
з лірою ж за ним дідок кошлатий,
що все кашляв та все очі мружив;
ще й третій, що безруко щулився,
лиш рукав сорочки теліпався (П. Тичина).

Таке вживання двокрапки характерне переважно для стилів книжної мови (офіційно-ділового, наукового, публіцистичного):

*На засіданні присутні**:** начальник цеху, майстри, інженери й оператори машин*.

2. У складному реченні двокрапку ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного речення або складної синтаксичної конструкції, якщо друга (наступна) його частина:

а) розкриває зміст першої (попередньої) частини (в цілому або одного з її членів), зокрема в заголовках, назвах рубрик та ін.:

*Ліс іще дрімає, а з синім небом уже щось діється**:** воно то зблідне, наче від жаху, то спалахне сяйвом, немов од радощів* (М. Коцюбинський);

*Вірю**:** до скону віків не порушиться слово богинь!* (Леся Українка);

*Український правопис**:** так і ні* (Київ, 1997);

*Друга світова війна**:** причини поразок і перемог*;

б) указує на причину або рідше, навпаки, на наслідок того, про що йдеться в першій (попередній) частині:

*Лаврін не поганяв волів**:** він забув і про воли, і про мішки й тільки дивився на Мелашку* (І. Нечуй-Левицький);

Як мала у тебе сила,
*То з гуртом єднайся ти**:***
Вкупі більше зробиш діла,
Швидше дійдеш до мети (Б. Грінченко);

*Як і вони, я був щасливим**:***
Із теплих уст ловив слова,
Що казкою ставали, дивом,
В якому всесвіт ожива (О. Ющенко);

*Віхола розпочалася з самісінького ранку**:** вийти з хати просто неможливо* (О. Кобилянська);

2) після слів автора в реченнях із прямою мовою (див. § 167, чч. 3–4);

3) у складних реченнях, проміжних між складним безсполучниковим і складнопідрядним, коли зміст їхньої другої частини пояснює, уточнює зміст першої частини, а в складі другої частини є підрядні сполучники і сполучні слова:

Ідуть дівчата в поле жати
*Та, знай, співають ідучи**:***
***Як** проводжала сина мати,*
***Як** бився татарин уночі* (Т. Шевченко);

*Вирішили зробити так**:** **щоб** щепленням проти грипу одночасно охопити школи всього району*.

§ 161. Тире (–)[15]

1.У простому реченні тире ставимо:

1) між підметом і іменною частиною складеного присудка (як непоширеною, так і поширеною), вираженою іменником або кількісним числівником у називному відмінку, за наявності між ними нульової дієслівної зв’язки:

Кит – ссавець;
І один у полі – воїн (Ю. Дольд-Михайлик);
П’ять і п’ять – десять;
Київ – столиця України;
Пісня і праця – великі дві сили,
Їм я бажаю до скону служить (І. Франко).

---

[15] Про вживання тире в реченнях із прямою мовою див. § 167, ч. 2.

Про вживання тире в разі зазначення прізвища автора або іншого джерела цитування див. § 167, ч. 8, п. 3, прим.

Про тире як засіб абзацного членування тексту див. § 168, ч. 5.

Потреба в такому тире зростає за наявності в реченні зіставлення:

Мій брат – лікар, а сестра – учителька.

Примітка 1. Якщо в таких реченнях логічно й, відповідно, інтонаційно виділяємо переважно присудок, тире перед ним можемо не ставити:

Мій батько інженер;

Його ім'я Іван.

За відсутності спеціального акцентування тире звичайно не ставимо:

1) якщо підмет виражений субстантивованим займенником **це**:

Це наша хата;

2) якщо іменній частині присудка передує якийсь другорядний член речення:

Таке життя другому б рай… (Л. Глібов);

Діти завжди діти;

3) якщо присудок стоїть перед підметом:

Хороша-таки штука життя (А. Головко).

Примітка 2. Перед присудком, вираженим іменником із заперечною часткою **не**, тире звичайно не ставимо:

Серце не камінь (прислів'я).

Але в разі сильнішого логіко-інтонаційного наголошування на запереченні, а особливо за наявності в реченні протиставлення **не…, а…**, потреба в такому тире увиразнюється:

Мій батько – не інженер, а майстер на фабриці;

Мої літа – не монотонні дублі:

Я змінююсь, як світанковий пруг (Д. Павличко).

Примітка 3. Перед присудком, вираженим порівняльним зворотом зі сполучниками **як**, **мов**, **наче**, **що** та ін., тире звичайно не ставимо:

Життя як казка;

Микола для мене як брат.

Але в разі спеціального наголошування на ньому тире можливе:

Вода – як скло (Л. Глібов);

Душа – мов ніч… (О. Пахльовська).

Примітка 4. Перед присудком, вираженим кількісним числівником (одиничним або в поєднанні з іменником), у спеціальній літературі тире звичайно не ставимо:

Гарантійний термін використання приладу 2 роки.

Примітка 5. Якщо підмет у таких реченнях виражений особовим займенником, тире звичайно не ставимо:

Я син простого лісоруба (Д. Павличко).

Але в разі спеціального наголошування на ознаці, вираженій присудком, та інтонаційного виділення його зв'язку з підметом, особливо за наявності протиставлення, тире можемо ставити:

Він – публіцист, він – прозаїк, він – драматург, от тільки віршів він не писав, хоча безмірно любив поезію (Ю. Смолич: про О. Довженка);

Вона для мене – все!;

Я – письменник, а не журналіст;

О пісне! <…> Ти – плескіт рік,

ти – переливи мідні… (М. Рильський).

Примітка 6. Якщо між підметом і присудком є вставне слово, тире не ставимо:

– Пан, напевно, син шановного <…> Казимира Зборовського? (М. Старицький).

Примітка 7. При інших способах вираження іменної частини складеного присудка тире між присудком і підметом звичайно не ставимо, але в разі спеціального наголошування на ознаці, вираженій присудком, воно можливе:

Його поведінка – дитяча;

В однім Дунаї скупані слов'яни, і воля в них – одна! (М. Рильський);

Вода в річці – надзвичайної свіжості;
Усі зошити – в клітинку;

2) між підметом і присудком, коли один або обидва з цих членів речення виражені інфінітивом:

Життя прожити – не поле перейти (прислів'я);
Говорити – річ нудна.
Працювати слід до дна (М. Рильський);

3) перед словами **це** (**це є**), **оце**, **то**, **ото**, **ось**, (**це**) **значить**, які передують присудкові, вираженому іменником у називному відмінку або неозначеною формою дієслова:

Поезія – це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі (Л. Костенко);
Сміле слово – то наші гармати,
Світлі вчинки – то наші мечі (П. Грабовський);
Гармонійне злиття ідеї з художньою формою, в яку вона вбрана, – ось формула ідеального твору мистецтва (В. Дрозд);
Жити мені без праці – значить не жити (Д. Павличко);

4) на місці пропущеного члена речення (переважно присудка), а також у заголовках публікацій, назвах рубрик, гаслах та ін.:

Крізь шибку виднілись білі колони тераси, а за ними – квітник (М. Коцюбинський);
Останні дні – знову в Парижі (М. Рильський);
Книга – поштою;
Ми – за мир;
Ні – війні!.

Проте якщо немає потреби в увиразненні паузи, тире можемо не ставити:

Мотря вибігла з хати. Мелашка за нею (І. Нечуй-Левицький).

У реченнях з відсутнім дієсловом-присудком зі значенням перебування, наявності та ін. й обставинами місця і часу (переважно на початку) тире між ними і підметом ставимо також за наявності в інтонації відповідної паузи, пор.:

Удовина хата – край села (А. Головко);

і: *Праворуч комора дерев'яна, рублена. Між коморою та будиночком ворота й хвіртка. Біля воріт дві тополі* (О. Довженко);

5) у реченнях з однорідними членами:

а) перед узагальнювальним словом, що стоїть після однорідних членів речення:

День, вечір, ніч, ранок – все біле, все тьмяне (Леся Українка);
Ні спека дня, ні бурі, ні морози –
Ніщо не вб'є любов мою живу (В. Сосюра);

б) після узагальнювального слова і однорідних членів речення, якщо такий перелік не закінчує речення:

Деякі речі його [Тараса Шевченка], *як-от: «Утоптала стежечку», «Якби мені, мамо, намисто», «Ой крикнули сірі гуси», «Ой пішла я в яр за водою» і чимало інших – од першого до останнього рядка витримані в характері народної лірики* (М. Рильський);

в) між узагальнювальним словом і однорідними членами речення (замість частіше вживаної в подібних випадках двокрапки (див. § 160, ч. 1):

Всі службовці збіглися на бучу – і поштові, і з ощадкаси (О. Гончар);

г) між двома однорідними членами речення, не поєднаними сполучниками, що виражають різке протиставлення:

Не хотів ані дружитись, ані дома жити – чумакував (Марко Вовчок);

Не для слави – для вас, мої браття,
Я свій скарб найдорожчий ховав (Леся Українка);

ґ) між однорідними дієслівними присудками, другий (останній) з яких виражає причину або наслідок, мету дії, вираженої попереднім із них, або швидку зміну подій:

Сидять – пережидають дощ (Панас Мирний);

У вікні показалася чоловіча постать <...>, виткнулась, глянула – і сховалася (Панас Мирний).

Тире можна ставити перед єднальними сполучниками **і** (**й**), **та** або зрідка після них між двома однорідними дієслівними присудками, якщо другий із них виражає щось несподіване або різко протилежне щодо попереднього:

Земля на прощання усміхнулася – і потемніла (Панас Мирний);

Мигне тільки рябенька спинка або гострий шпичастий хвостик – і зникне (М. Коцюбинський);

Я тоді швидко підводжусь і – зирк через комин (О. Довженко);

6) для відокремлення другорядних членів речення (порівняно з відокремленням членів речення за допомогою коми (див. § 158, ч. 1, пп. 13–16) це відбувається в разі виразнішого логіко-інтонаційного наголошування на таких компонентах висловлення й робиться частіше тоді, коли вони, по-перше, є поширеними або в їхньому складі є кілька однорідних членів, по-друге, у кінцевій позиції речення):

а) означень – як поширених або однорідних, так і, рідше, одиничних:

І ще раз схиляється Хо перед силою – вищою і сильнішою від сили страху (М. Коцюбинський);

Тепер інша доля – холодна і хмура – заступила матір (Панас Мирний);

У цій роботі він убачав усе своє життя – не тільки теперішнє, а й майбутнє;

зокрема, для відокремлення неузгоджених означень:

У нього була одна звичка – записувати все побачене;

б) прикладок зі значенням уточнення або пояснення (перед ними можна поставити сполучник **а саме**):

Дочки – Ольга й Олена – визбирували на городі картоплю (В. Козаченко);

Серед самумів, серед злив
Екстрактами могутніх формул
Він – неустанний хімік слів –
Планує витривалу форму (Є. Маланюк);

У своїм невеличкім гурточку він завів новину – гуртову працю (М. Коцюбинський).

Примітка. Якщо після відокремленої прикладки за умовами контексту має бути кома, ставимо лише одне тире – перед нею:

Автомобіль – наш дім на колесах, довго набираючи швидкість, нарешті розігнався;

в) обставин:

Річка Біла неширока. Он через неї перекинулися кладочки, позв'язувані де вірьовкою, де перевеслом, а де й так – просто жмутом трави (Г. Хоткевич);

Їсти хочу – жах як!;

Людей зібралося небагато – усього душ десять;

– зокрема обставин мети, виражених інфінітивом:

Увечері кличуть: «Іди до панночки – розбирати» (Марко Вовчок);

7) для виділення повторюваних із певним поширенням слів:

Ми побачили актора вже в новій ролі – у ролі гетьмана;

Хотілося жити – жити повнокровним життям, а не просто існувати;

8) для виділення конструкцій із називним відмінком теми (уявлення):

А Дике поле, Дике поле! – по груди коням деревій (Л. Костенко);

9) для підкреслення в розповіді несподіваності перебігу подій (замість частіше вживаних у таких випадках трьох крапок (див. § 162, ч. 1, пп. 1–5):

Послухали Лисичку
І Щуку кинули – у річку (Л. Глібов);

10) для виразнішого, порівняно з уживанням ком, змістово-інтонаційного виділення в середині речення вставних і вставлених словосполучень та речень, рідше – вставлених слів (вставлені слова та конструкції подають додаткові відомості, зауваження, пояснення та ін. до основного висловлення)[16]:

Душа моя – послухай! –
як яблуня в цвіту… (П. Тичина);

І хоч не раз – призна́юся – ставати
Я на котурни моднії любив,
Але тепер… (М. Рильський);

[16] Про вживання ком і дужок при подібних конструкціях див. § 158, ч. 1, п. 11; § 163, ч. 2, п. 2.

<…> Топольський – молодий чоловік, але – на думку пана посла – незвичайно талановитий і солідний (О. Маковей);

Опукою згори – аж вітром зашуміло –

Орел ушкварив на Ягня (Є. Гребінка);

А тоді зопалу – не встигло радіо попередити! – вернулися морози (В. Яворівський);

Скільки всього – жах! – довелося натерпітися!

Примітка. Коли після тире перед відокремленим зворотом або вставленою конструкцією стоять слова, що мають бути виділені комами (напр., вставні слова), то їх виділяємо тільки з другого боку:

Не знать звідки взялись [орендарі], *наїхали й позабирали панські землі під оренду – звісно, за ту ціну, яку самі призначили* (Панас Мирний);

11) для спеціального виділення за допомогою паузи різного змістового та стилістичного призначення тих чи інших фрагментів тексту:

Правда, я сам думав, що я вже зледащів, захолонув в неволі. Аж бачу – ні (Т. Шевченко);

Сьогодні –

майбутнього далину я оком прозираю (П. Тичина);

На прю ми стали проти царства тьми,

Що оскверняє море й суходоли,

І віримо, що переможем – ми,

І знаємо, що не вмремо ніколи! (М. Рильський);

12) між двома або рідше кількома власними іменами, сукупністю яких називається вчення, теорія, науковий закон (замість словосполучень зі сполучником **і**):

закон Бойля – Маріотта;

гіпотеза Сепіра – Ворфа;

13) між двома або рідше кількома іменниками, сполучення яких позначає певний зв’язок когось або чогось із кимось або чимось іншим (замість словосполучень із прийменником **між**):

відношення товар – гроші – товар;

система людина – машина;

зв’язок «автор – читач»;

шаховий турнір Карпов – Фішер;

матч команд «Динамо» – «Шахтар»;

судно класу «ріка – море»;

14) між двома або рідше кількома словами на позначення:

а) просторових, часових, кількісних меж (замість словосполучень із прийменниками **від ... до**):

автотраса Київ – Львів;

велоперегони Суми – Київ – Ужгород;

Навчання на курсах триватиме протягом січня – квітня;
вантаж вагою вісім – десять тонн;

б) динаміки розвитку чого-небудь із двох або більше етапів:
Задум – реалізація – втілення в життя;
Іншими словами, родословна [родовід] *приблизно така: Лютер – Кромвель – Робесп'єр* <…> (М. Хвильовий: про розвиток революційних ідей у Європі).

Примітка. Між цифрами в таких випадках тире ставимо без відступів між знаками:
у 2010–2018 роках;
пам'ятки української мови XVI–XVIII ст.;
на сторінках 1–10;
у 1–4 томах;
але: *наприкінці XX – на початку XXI ст*.

15) між словом і сполученням слів або між двома сполученнями слів на позначення приблизної кількості:
Це коштує триста – триста п'ятдесят гривень;
приїхати в гості на день – на два;
у квітні – на початку травня (пор. у § 35, ч. 7, п. 3 випадки позначення приблизної кількості на зразок *триста-чотириста, день-два, у квітні-травні* з дефісним написанням).

2. У складному реченні тире ставимо:
1) між частинами безсполучникового складного й рідше складносурядного і складнопідрядного речень для вираження часових, причиново- та умовно-наслідкових, допустових та деяких інших відношень позначуваних ними подій або станів, швидкої або несподіваної зміни подій (порівняно з більш узвичаєним розмежуванням частин складносурядного і складнопідрядного речень комою розмежування їх за допомогою тире передає різкіше зіставлення змісту їхніх частин):
Як тільки займеться десь небо – з другого боку встає зараз червоний туман і розгортає крила (М. Коцюбинський);
А бавовна як дозріє –
Небом степ заголубіє… (М. Нагнибіда);
Защебетав соловейко –
пішла луна гаєм (Т. Шевченко);
Не жди ніколи слушної пори –
Твоя мовчанка може стать ганьбою! (Д. Павличко);
Орач торкнеться до чепіг руками –
І нива дзвонить темним сріблом скиб (М. Стельмах);
Було, як заговорить або засміється – і старому веселіше стане (Марко Вовчок);
<…> Попадавсь їм багач у руки – вони його оббирали, попадався вбогий – вони його наділяли (Марко Вовчок);
Билися об мене гнівливі хвилі нетерплячки – я вистояв (П. Загребельний);

Ти гукай, не гукай,
а літа не почують.
Все біжать та спішать –
хоч співай чи ридай… (Б. Олійник);
Заграли знов – ще гірш нема ладу (Л. Глібов);
Скільки зглянеш – вилискують розгойдані вітром хліба (О. Гончар);
Минали літа – росли сини (А. Головко);
Сонце зійшло – і враз над Києвом знялося ревище гудків (Ю. Смолич);

2) між частинами безсполучникового складного та складносурядного речень, зміст яких різко протиставляється або зіставляється:

Не козак вклонявся королеві – король схиляв голову перед козаком! (П. Загребельний);
Ще сонячні промені сплять –
Досвітні огні вже горять! (Леся Українка);
Закрався вечір, одшуміла праця,
Як сльози, затремтіли ліхтарі, –
Та діти наші ночі не бояться (М. Рильський);

3) між частинами безсполучникового складного речення, коли друга частина розкриває зміст першої (замість частіше вживаної в таких випадках двокрапки (див. § 160, ч. 1):

<…> Та одинокому мені
Здається – кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша славная країна… (Т. Шевченко);
У загоні саме воли заборюкались – це старий підручний отих, що з ярмарку пригнали, б'є (А. Головко);
Бувають дивні на землі діла –
Серед зими черешня зацвіла (Д. Павличко);
Нап'юся з живої кринички –
Візьму доброти від землі (М. Сингаївський);

4) між частинами безсполучникового складного речення, зміст яких порівнюється:

Подивилась ясно, *– заспівали скрипки* (П. Тичина);

5) між частинами безсполучникового складного речення, коли зміст другої частини завершує, підсумовує, узагальнює зміст першої (другу частину починаємо звичайно вказівними словами **це**, **то**, **так**, **цей**, **такий**, **ось хто**, **ось що** та ін.):

Все для людини і завжди з людиною – цей заповіт Максим Рильський проніс крізь бурю і сніг, крізь усе своє життя (М. Стельмах);
Синиця славу розпустила,
Що хоче море запалить,

Що море буцімто згорить, –
***Така**, бач, є у неї сила* (Л. Глібов);
*Господарство занедбане, скрізь брудно – **ось до чого** призводять лінощі та нехлюйство*;

6) між частинами складнопідрядного речення, коли підрядна частина стоїть перед головною з метою виразнішого змістового й, відповідно, інтонаційного її виділення, особливо в реченнях із кількома підрядними, коли в головній частині узагальнено зміст попередніх підрядних:
Ой, хто в лузі, – озовися,
Ой, хто в полі, – одкликнися! (Я. Щоголів);
Хто спить, хто не спить, – покорись темній силі! (Леся Українка);

7) у складнопідрядному реченні між його частинами або частіше наприкінці головної частини – перед словом (сполученням слів), повторюваним для того, щоб пов'язати з попередньою частиною наступну, яка підсилює, доповнює, розвиває її зміст:
Шевченківський Палій стоїть на порозі того прозріння, до якого доходить Іван Вишенський у поемі Франка, – на порозі усвідомлення, що тільки в діяльнім служінні своєму народові може бути остаточне виправдання людини, що тільки в ньому вища рація людського існування (М. Рильський);
Необхідно, щоб виховання дітей, любов і повага до дітей, вимоги до них і дружба з ними, – щоб усе це було самою суттю вашого духовного життя, мій друже (В. Сухомлинський).

3. Тире в простому і складному реченнях (у деяких стилістичних фігурах) ставимо:
1) між частинами заперечного порівняння:
І нишком проковтнуло море
Моє не злато-серебро –
Мої літа, моє добро,
Мою нудьгу, мої печалі (Т. Шевченко);
То ж не вовки-сіроманці
Квилять та проквиляють,
Не орли-чорнокрильці клекочуть,
Попід небесами літають, –
То ж сидить на могилі
Козак старесенький,
Як голубонько сивесенький,
Та на бандуру грає-виграває,
Голосно-жалібно співає (народна дума);

2) у періоді (разом із комою або без неї) – для виділення переходу від підвищення до зниження інтонації:

Азовськеє море і Чорнеє море,
Зелені діброви і спів солов'я,
Високі Карпати, донецькі простори –
Це ти, Україно моя! (І. Нехода);
Як тільки ясний день погасне,
І ніч покриє Божий мир,
І наше лихо трохи засне,
І стихне людський поговір, –
Я йду до берега крутого,
І довго там дивлюся я,
Як із-за лісу, з-за густого
Зіходить зіронька моя (Л. Глібов).

Примітка 1. Уживання тире в складному реченні може поєднуватися з уживанням перед ним коми (див. приклади в межах цього параграфа):

1) для увиразнення протиставлення між складовими частинами речення (у складних безсполучникових і в складносурядних реченнях);

2) перед указівними словами **це, так, такий** та ін. на початку другої частини безсполучникових складних речень;

3) у різних інших випадках (див. § 166).

§ 162. Три крапки, або крапки (…)

1. Три крапки ставимо:

1) на позначення перерваності або незакінченості висловлення:

І – Вовк Ягнятко задавив…
Нащо йому про теє знати,
Що, може, плаче бідна мати
Та побивається, як рибонька об лід:
Він Вовк, він пан… йому не слід… (Л. Глібов);
Юнак розплющив очі: синь!
Літак… Димки… І височінь (П. Тичина);

2) у реченнях із називним відмінком теми (уявлення):

Щастя… Хіба не думав про нього Степан? (В. Підмогильний);

3) усередині речення також для позначення певної паузи, коли далі йдеться про щось несподіване:

Макар Іванович не збрехав: він справді заслаб… від страху (М. Коцюбинський).

Примітка. Коли три крапки поєднуємо в реченні з іншими розділовими знаками, то перед ними три крапки подаємо повністю, а після знака питання і знака оклику ставимо дві крапки:

Без кінця мрячило…, далекі дерева, телеграфні стовпи, скирти – все розчинялося в імлі, тонуло (О. Гончар);

Стражники на людей стріляли, це відомо, а щоб селяни?.. (К. Гордієнко);

Встає народ, гудуть мости,
Рокочуть ріки ясноводі!.. (М. Рильський);

4) на позначення уривчастості мовлення від хвилювання, збудження й узагалі сильних переживань:

Прости мене, мій синочку!

Я… я твоя мати (Т. Шевченко);

«Аби лиш перебігти оте місце… аби лиш перебігти, і все минеться… нічого лихого не буде…», – блукали думки в його голові, і він біг, напружуючи останні сили, аби не відстати від Соломії (М. Коцюбинський);

5) на позначення несподіваного продовження чи завершення думки – з незвичним або й несумісним поєднуванням слів (часто в заголовках, зокрема з використанням відомих цитат, крилатих висловів):

Вибори… без вибору;

…І Щуку кинули у річку;

6) на позначення розриву в розповіді, різкого переходу до нової думки (у художніх і публіцистичних текстах на початку речення або на початку абзацу):

Не дуже любив книгу Василько. І не дуже чемно з нею поводився.

…От одного вечора ліг він спати та й узяв книжку перед сном почитати (Остап Вишня);

7) на позначення свідомої недомовленості, умовчання з певних причин:

– Ходять тут усякі… – бурмоче дід (О. Донченко);

– Ну, це вже ви того… – прокинувся рибалка. – Це брехня (Ю. Яновський).

Із цією метою слова, що їх вважають грубими, образливими, непристойними, можна подавати в тексті не повністю, а з пропуском певної частини їхнього графічного складу (після початкових букв або в середині слова);

8) на позначення пропуску в цитованому тексті – після останнього слова перед пропуском або перед першим словом після пропуску, без дужок або в дужках, без інтервалу після слова і перед ним або з інтервалом (див. § 167, ч. 8, п. 2; § 163, ч. 3, п. 5; ч. 4).

§ 163. Дужки ( ), [ ], < >[17]

1. В українській пунктуації застосовуємо такі дужки:

1) круглі, або заокруглені, – **( )**;

2) квадратні – **[ ]**;

3) кутові, або ламані, – **< >**.

[17] Про вживання одиничної закритої круглої дужки – при цифрових або буквених рубрикаціях – див. § 168.

2. Круглі дужки ставимо:

1) для виділення в тексті підзаголовків, для пояснення маловідомих, зокрема іншомовних, слів, для уточнення попереднього слова (слів), для наведення другої назви кого- або чого-небудь, прикладів до чого-небудь, варіантів (слова та ін.), для подання прізвища автора або іншого джерела після цитування (якщо цитування подано не у формі епіграфа та ін. див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2):

Мова і час **(***Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови***)**. *Київ, 1977* – назва книжки;

Марко Вовчок **(***Марія Олександрівна Вілінська***)**, *Митрополит Іларіон* **(***Іван Огієнко***)**, *Мухаммед Алі* **(***Кассіус Клей***)** – імена осіб;

Вокатив **(***кличний відмінок***)** *– форма іменника, що називає того, до кого звертаються*;

Товариш Жан **(***Іван Іванович***)** *свій високий лоб і свої рогові окуляри протирає завжди білосніжною хусткою* **<…>** (М. Хвильовий);

В українській мові багато запозичених слів – з грецької **(***церква, піп, диявол, театр, політика та ін.***)**, *латинської* **(***медицина, університет, цирк, юрист та ін.***)**, *тюркських* **(***гарбуз, козак, товар, карий та ін.***)**, *німецької* **(***крейда, майстер, ландшафт та ін.***)**, *французької* **(***аванс, багаж, інженер та ін.***)**, *англійської* **(***бокс, футбол, смокінг, менеджер та ін.***)**, *польської* **(***хлопець, певний, червоний та ін.***)**, *російської* **(***болванка, затвор, льотчик та ін.***)** *та низки інших мов* (з підручника);

сполучники ***і*** **(*** ***й*****)**, ***та*** **(***у значенні ‘але’***)**;

2) для виділення вставлених слів, сполучень слів і речень, поданих як додаткові зауваження та пояснення до основного змісту речення:

Тут вам асфальт і на тротуарах, тут вам асфальт і там, де пролітають бадьорі автомобілі **(***таксі!***)** *і де вже не плентаються зовсім сумні допотопні візники* (М. Хвильовий);

Артема на умовному місці **(***біля крамниці***)** *не було* (А. Головко);

Там батько, плачучи з дітьми
(*А ми малі були і голі***)**,
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині!.. (Т. Шевченко);
Одного дня сестра його, Оксана,
(*А матері вже не було в живих***)**,
Листа дістала і малу посилку (М. Рильський).

Примітка. Якщо вставлена конструкція в дужках є самостійним реченням (кількома такими реченнями), у кінці її перед закритою дужкою має стояти відповідний розділовий знак: крапка, три крапки, знак питання, знак оклику; після закритої дужки розділові знаки не ставимо:

Днина чудова. (*Тепер у нас така погода, якої, здається, ціле літо не було.*) *Ми підіймаємось все вище та вище* (М. Коцюбинський);

Син. (*Пустун. Екзамени. Фокстроти.*) (М. Рильський).

Це правило стосується також уживання крапки в реченнях, що є ремарками в драматичних творах і вставками, що вказують на реакцію слухачів (див. приклади нижче в пп. 3 і 4 цієї частини).

Але після прізвищ цитованих авторів (див. приклади вище і нижче) та інших джерел цитування (див. пп. 5 цієї частини) крапки в дужках не ставимо;

3) для виділення ремарок у драматичних творах при прямій мові дійових осіб:

[Куниця **(***хапає її руки і притягає до себе, весь тремтячи від хвилювання***)**:] *Ольго! Ольго, рідна! Ти жива… ти тут… в таку хвилину!* **(***Плаче, цілує її руки.***)** [Ольга **(***голубить його голову***)**:] *Ну, годі-бо, заспокойся, бідний…* (І. Кочерга);

4) для виділення фраз, що вказують на ставлення слухачів до слів якогось промовця, до певної промови та ін.:

– Ну, ось ви бачили в цій, по-моєму, талановитій, блискучій доповіді, що він справді дійшов висновків – глибоких, оригінальних, талановитих і, безперечно, високоцінних для нас. **(***В залі гучні, захоплені оплески.***)** (М. Івченко);

5) для зазначення після цитати прізвища автора (див. приклади до пп. 2 і 3 цієї частини) або іншого джерела цитування:

*… **(**з журналу**)***;

*… **(**з наукової літератури**)***;

*… **(**журнал «Дніпро», 2016, № 1, с. 15**)*** та ін.

6) для вставлення в текст цитати знака (знаків) питання або знака (знаків) оклику з метою вияву ставлення автора до наведеного ним матеріалу (див. § 156, ч. 1, п. 3; § 157, ч. 1, п. 6).

Примітка 1. Такі розділові знаки, як кома, крапка з комою, двокрапка, й тире, не ставимо перед відкритою чи закритою дужкою, а тільки після закритої.

Примітка 2. Знак питання, знак оклику і три крапки можуть стояти перед закритою дужкою, якщо вони безпосередньо стосуються слів, узятих у дужки.

Якщо ж ці знаки стосуються всього речення, їх ставимо після закритої дужки.

Примітка 3. Після цитати, за якою в рядок подано в дужках покликання на автора або інше джерело, крапки не ставимо, а виносимо за дужки.

Знак оклику, знак питання, три крапки в подібних випадках перед покликанням ставимо, проте крапку після нього в кінці речення також ставимо.

Крапку, як і інші розділові знаки, у кінці речення перед покликанням ставимо тільки тоді, коли це покликання переносимо в інший рядок (в епіграфах, при віршових цитатах та ін.), але після покликання на джерело в таких випадках жодних розділових знаків не ставимо (див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2).

Примітка 4. Після закритої дужки, якою закінчуємо речення, ставимо розділовий знак, якого потребує ціле речення, незалежно від того, який знак стоїть перед закритою дужкою.

3. Квадратні дужки ставимо:

1) у спеціальних випадках (у текстах наукового та офіційно-ділового стилів) там, де потрібна особлива точність і однозначність розуміння;

2) для розмежування в реченні внутрішніх і зовнішніх дужок, коли можуть застосовувати дужки різної форми – круглі (як внутрішні) і квадратні (як зовнішні);

3) для вставлення в текст цитати того чи іншого пояснення в тих випадках, де в текстах загального призначення досить круглих дужок (див. п. 1 ч. 2 цього параграфа);

4) для відновлення скороченого в оригіналі слова:

Хочемо ми чи не хочемо, логіка подій і певних соціальних процесів **[***… – Упоряд.***]** *ми мусимо це визнати*;

*до Р***[***іздва***]** *Х***[***ристового***]** (з коментарів і вставок упорядника до видання творів М. Хвильового 1990 р.);

5) для вказування на зроблений пропуск у тексті цитати – за допомогою трьох крапок, поміщених у дужки такої форми, з відступами між знаками з обох боків дужок (у текстах загального призначення для цього достатньо тільки вживання трьох крапок).

4. Крім квадратних, застосовують також кутові дужки з трьома крапками в середині них і з відступами між знаками з обох боків для вказування на зроблений пропуск у тексті цитати в спеціальних текстах.

§ 164. ЛАПКИ (« », “ ”, „ “, „ ”)

1. Лапки ставимо:

1) для виділення в тексті прямої мови, цитат (див. § 167) – як у тих випадках, коли цитата становить окрему частину складного речення, так і тоді, коли вона функціонує в межах простого речення або однієї з частин складного речення як їхній компонент:

М. Рильський так характеризував значення словників у житті культурної людини: «І, звісно, не обійтись без користування словником. Один мій знайомий поет і літературознавець якось жартуючи сказав: “Я волію читати словники, ніж поеми. У словнику ті самі слова, що і в поемі, але подані в систематизованому порядку”. Це сказано жартома, але “читати словники” – не така вже дивовижна і дивацька річ, як може здатися» (про доцільність використання різних видів лапок – як зовнішніх і внутрішніх – див. п. 3 цієї частини).

Примітка 1. Такі розділові знаки, як крапка, кома, крапка з комою, двокрапка й тире, ніколи не ставимо перед лапками, які закривають, а тільки після них.

Знак питання, знак оклику й три крапки ставимо або перед закритими лапками, якщо вони стосуються лише слів, поставлених у лапки, або після лапок, якщо ці розділові знаки стосуються всього речення.

Примітка 2. Якщо знак питання, знак оклику й три крапки ставимо перед закритими лапками, то після лапок у кінці речення ті самі знаки не повторюємо; неоднакові ж знаки можемо, залежно від змісту, ставити водночас і перед закритими лапками, і після них:

*Чи знайомі ви з романом Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні**?**»*;

*Невже ти не чув, як гукали: «До зброї**!**»**?***

Якщо за характером речення в його кінці маємо ставити крапку, то її зберігаємо і тоді, коли речення закінчуємо фрагментом у лапках із наявністю перед закритими лапками цих розділових знаків:

*Бідний багатому: «Здоров будь**!**». Багатий бідному: «Будь здоров!»* (народна творчість);

2) для виділення в тексті слів (висловів), які наводимо як «чужі» або з відтінком іронічного, презирливого й подібного ставлення до чужого висловлювання, а також слів незвичайних, слів, ужитих уперше або, навпаки, застарілих та ін.:

Моє ім'я враз із кількома іменами подібних до мене «во время оно» оббігало весь край, було пострахом усіх «мирних і вірноконституційних горожан», – з моїм іменем усі вони в'язали поняття перевороту, революції, різні́ (І. Франко);

Аж якраз одхилилися двері, і сліпий Жан, брат жінчин, адмірал у одставці, ввійшов під руку з своїм «міноносцем», як він кликав лакея (М. Коцюбинський);

Аби тільки те «завтра» швидше прийшло (О. Копиленко);

Чужих слів уникав, а як траплялися які «консерватори», «бюджет», кожне з'ясовував (А. Головко);

3) якщо в цитованому тексті або в прямій мові, узятих у лапки, є інші цитування, а також власні назви, іронічні вислови та інші слова або вислови, що мають уживатися в лапках, доцільно використовувати лапки різної форми – зовнішні і внутрішні. У функції перших рекомендовано вживати кутові лапки, або «лапки-ялинки» («…»), у функції внутрішніх – «лапки-ла́пки» (**“**…**”** та ін.):

*«Це мій **“**Кобзар**”**», – сказав він*.

Якщо з певних причин не вдається використовувати зовнішні і внутрішні лапки різної форми, то в кінці прямої мови або цитати лапки одного виду в безпосередній близькості не повторюємо.

Не можна писати:

«*Це мій «Кобзар»», – сказав він*.

Лапки, що виділяють якесь слово (кілька слів) у кінці прямої мови або цитати, зберігаємо перед зовнішніми закритими лапками тієї ж форми тоді, коли між ними стоїть знак оклику, знак питання або три крапки:

«Ти дивився телефільм «Роксолана»?» – спитав він у друга.

На письмі (у рукописних текстах) «лапки-ла́пки» традиційно використовують у формі **„**…**”**;

4) для виділення певних розрядів власних назв (див. § 50, ч. 14; § 54, чч. 4, 5, 7; § 55, чч. 1, 3; § 57, ч. 1; § 58, чч. 1–3);

5) для виділення в тексті слів або висловів, що їх подають як значення інших слів (висловів):

*Слово **голова**, крім свого прямого значення, має ще й кілька переносних: «розум», «керівник», «початок колони» та ін.*;

***голова** в значенні «керівник» – це метафора*.

§ 165. СКІСНА РИСКА (/)

1. Скісну риску ставимо:

1) в офіційно-діловому та науковому стилях – як розділовий знак між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального (= **і**), так і до розділового (= **або**) сполучників (з можливістю переважання в різних контекстах то одного, то іншого з цих значень):

складна інтонація оклику / питання (з мовознавчої літератури);

тенденції до синтетизму / аналітизму (з мовознавчої літератури);

системність / несистемність мовних явищ (з мовознавчої літератури);

2) на позначення року, що не збігається з календарним:

у 2018/2019 навчальному році, 2018/19 навчальному році (без відступів до і після скісної риски).

Уживаються також комбіновані єднально-розділові сполучники **і/або**, рідше **та/або** (без відступів до і після скісної риски):

*порушення авторського **і/або** суміжних прав*;

*«Типова освітня програма підвищення кваліфікації голів **і/або** членів правлінь об'єднань співвласників багатоквартирних будинків»*;

*Війна **і/або** поезія?* (назва газетної публікації).

Примітка. У тих випадках, де такі сполучення є вже досить усталеними, різною мірою наближаючись до складених слів, і між їхніми компонентами можна поставити також дефіс (див. § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»): *купівля / продаж* і *купівля-продаж, категорія істот / неістот* і *категорія істот-неістот* (у мовознавстві), скісна риска переходить з розряду пунктуаційних знаків до розряду нелітерних орфографічних знаків (як дефіс у більшості випадків його вживання, апостроф);

3) на позначення зіставлення яких-небудь величин, параметрів:

співвідношення курсу гривня / долар;

4) у графічних скороченнях (див. § 62) – без відступів до і після скісної риски:

а) замість сполучень слів і складних слів (іменників і прикметників):

п/в (поштове відділення), *р/р* (розрахунковий рахунок), *х/к* (холодне копчення), *к/т* (кінотеатр), *т/к* (телеканал) та ін.;

б) у позначеннях складених одиниць виміру: *км*/*год* (кілометр на годину), *Ф*/*м* (фарад на метр) та ін.

§ 166. Комбіноване вживання розділових знаків

1. У різних випадках можливе поєднане вживання двох розділових знаків. Це найчастіше:

1) **?!** (див. § 156, ч. 1, п. 1, прим. 3), **!?** (див. § 157, ч. 1, п. 2, прим. 3);

2) **…?**; **…!**; **?..**; **!..** (див. § 162, ч. 1, п. 1);

3) **, –** (кома й тире), які ставимо:

а) у реченнях із прямою мовою та мовою автора;

б) в усіх тих випадках у межах речень із пропущеними членами (*З одного боку, це ніби й не так, а з другого, – факти частково підтвердилися*) та з відокремленими і вставленими конструкціями, у складних реченнях, коли – за наявності в них тире – кома має закривати ту чи іншу попередню конструкцію;

в) для увиразнення протиставлення між складовими частинами речення: перед указівними словами **це**, **так**, **такий** та ін. на початку другої частини речення (див. § 161, ч. 3, п. 2, прим. 1);

4) збіг різних знаків у реченнях із наявністю конструкцій у дужках (див. § 163);

5) збіг різних знаків у реченнях із прямою мовою та словами автора (див. § 167).

§ 167. Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат[18]

1. Для виділення прямої мови вживаємо:

1) лапки, якщо пряма мова йде в рядок;

2) тире, якщо кожну з реплік подаємо з нового рядка (з абзацу).

2. Коли пряму мову починаємо з абзацу, то перед її початком ставимо тире, а в кінці, як звичайно, крапку, знак питання, знак оклику або три крапки (залежно від характеру речення):

– Добридень, Замфіре!

– Спасибі вам.

– Що поробляєш?

---

[18] Про вживання в цитованому тексті зовнішніх і внутрішніх лапок див. § 164, ч. 1, п. 3.

Про вживання крапки в кінці речення в цитатах (епіграфах та ін.) при зазначенні (у дужках і без них) їхніх авторів та інших джерел цитування див. § 155, ч. 2, п. 1, прим. 2.

– З виноградника їду (М. Коцюбинський).

3. Коли пряма мова йде в рядок, без абзацу, то перед її початком мають стояти відкриті лапки (без тире), у кінці – закриті лапки, а перед ними – відповідний до характеру речення розділовий знак (знак питання, знак оклику, три крапки, але не крапка, яку ставимо вже після лапок):

В цей час я побачила далеко машину і стала їм показувати зовсім в інший бік: «Дивіться, дивіться! Хтось іде!» (Ю. Яновський).

4. Речення, що вказує, кому належить пряма мова (тобто «слова автора»), може:

1) стояти перед прямою мовою, і в такому випадку після нього ставимо двокрапку, а перше слово прямої мови пишемо з великої букви:

Чується немолодий голос хазяйки: «Та двері, двері зачиняйте» (А. Шиян);

2) стояти після прямої мови, і в такому випадку після прямої мови ставимо (залежно від характеру речення) кому (там, де мала б бути крапка), знак оклику, знак питання або три крапки, а слова автора починаємо з малої букви; після відповідного розділового знака перед словами автора ставимо тире:

– Тату! татку! – упізнали діти.

– Голуб'ята! – батько простер руки (П. Тичина);

– Хто там? – запитав на її легенький стукіт біля дверей Ковтун <…> – Я, я! – нетерпляче повторила Яринка (В. Козаченко).

Коли пряму мову подаємо в лапках, після неї також ставимо тире:

«*Невиправдані людські втрати – найбільша ганьба для командира», – говорив старший лейтенант* (О. Гончар);

«Як живете?» – в листі своїм княжна його [Тараса Шевченка] *запитує* (Д. Білоус).

Примітка. Якщо слова автора при цьому починаються словами **так, ось що, ось як** та ін., то в тих випадках, де після прямої мови мали б стояти кома й тире, ставимо тільки тире:

«Треба завжди бути чесними» – так казала дітям мати;

3) розривати пряму мову, і тоді, якщо пряма мова починається з абзацу, то перед її початком ставимо тире, а якщо без абзацу (у рядок), то перед початком і в кінці її ставимо лапки і застосовуємо такі правила:

а) коли на місці розриву не має бути ніякого розділового знака або мали б бути кома, крапка з комою, двокрапка або тире, то перед словами автора й після них ставимо комбінований знак – кома й тире, а пряму мову продовжуємо з малої букви:

«У мене, – вів своєї дід, – сини, двоє, на фронтах» (Л. Смілянський);

«Батьку, – мовила тихо, – ви так гарно співали, так гарно…» (П. Загребельний);

«Мамо, – каже старший син, – ходім додому!» (Марко Вовчок);

б) коли на місці розриву мала б бути крапка, то перед словами автора ставимо кому й тире, а після них – крапку й тире, причому пряма мова продовжується з великої :

– Зроду не чув, щоб лисиці так кидались на людей.

*– А я чув**,** – сказав Жадан**.** – І не тільки чув. Бачив* (Ю. Щербак);

в) коли на місці розриву мав би бути знак питання або знак оклику, то перед словами автора зберігаємо цей знак і додаємо тире, а після слів автора ставимо крапку й тире, причому пряму мову продовжуємо з великої букви:

*– А, це ти, Максиме**?** – зрадів Карпо**.** – Заходь, заходь* (М. Коцюбинський);

*– Оце вчився**!** – почав батько мені**.** – Що ж тепер?..* (А. Тесленко);

г) коли на місці розриву мали б бути три крапки, то вони залишаються перед тире. Пряму мову продовжуємо або з великої, або з малої букви залежно від того, яка буква була б після трьох крапок за відсутності розриву. Після слів автора в першому випадку ставимо крапку й тире, а в другому – кому й тире:

*«Ходять тут усякі**…** – бурмоче дід**.** – Недавно двоє пройшло»* (О. Донченко);

*– «Гратиму!.. й я гратиму?.. Ну й**…** – глянув навкруги**,** – ну й життя гарне!..»* (А. Тесленко);

ґ) коли одна частина слів автора стосується першої частини прямої мови (тієї, що стоїть до розриву), а друга – другої, то після слів автора ставимо двокрапку й тире, а пряму мову продовжуємо з великої букви:

*«Зараз, – сказав Матюха. Потім згадав щось і повернув голову до жінки**:** – Де там та Зінька з кислицями?»* (А. Головко).

Примітка. Діалоги й полілоги можна подавати без абзаців, що буває здебільшого тоді, коли їх хтось переказує. У такому випадку лише першу репліку подаємо з абзацу й перед нею ставимо тире, а далі репліки наводимо в лапках; після них перед авторськими словами ставимо тире, а перед ними після авторських слів – двокрапку:

*– Страх, розказує, яке діялось**:** народу, каже, як на війні, сила-силенна... а кінні наступають, душать. «Розходьтесь!» – гукають. А ті**:** «Не підемо, давай нам наше... ми за правду»* (М. Коцюбинський).

5. Коли пряма мова стоїть у середині слів автора, перед нею стоїть двокрапка, а після неї ставимо:

1) кому, якщо це потрібно в умовах контексту:

*Казав пан**:** «Кожух дам»**,** та й слово його тепле* (прислів’я);

2) тире:

а) у разі відсутності розділового знака на місці розриву слів автора:

На зауваження вчителя з приводу запізнення учень пояснив: «Дуже довго не було автобуса» – і сів на своє місце;

б) якщо пряма мова закінчується такими розділовими знаками, як три крапки, знак питання або знак оклику:

Діти нудяться в хатині,
Нудять, нарікають:
«І нащо зима та люта?» –
Все вони питають (Леся Українка).

6. Коли кілька реплік прямої мови йдуть у рядок, без указівки, кому вони належать, то кожну з них беремо в лапки, а між репліками ставимо тире:

«А в тебе земля ще де є?» – «Ні, нема». – «А хата є?» – «Є» (Панас Мирний).

Перед кожною реплікою (зокрема й перед першою) можна також ставити тире, тоді кожну парну репліку потрібно брати в лапки:

– А в тебе земля ще де є? – «Ні, нема». – А хата є? – «Є» (Панас Мирний).

7. Якщо в діалозі, поданому в рядок, після репліки одного з учасників ідуть слова автора, то перед наступною реплікою іншого учасника тире не ставимо:

*«Простіть мені; чого нам сваритись?» – **каже вона, аж плаче**. «Про мене, – **кажу**. – Якби мене ніхто не зачіпав, я б довіку нікого й пальцем не зачепила»* (І. Нечуй-Левицький).

Примітка. Звичайно не виділяють (лапками або тире) чужу мову і тоді, коли немає вказівки на те, кому вона належить (це невідомо або не має значення):

Кажуть: скупий двічі платить;

*– Друкарська? – Так. Маю намір купити згодом. **Кажуть**, у німців чудові машинки* (О. Шугай).

У медіа вставлені речення, подібні до слів автора, виділяють звичайно комами:

*Учора**,** повідомляє наш кореспондент**,** відбулася зустріч лідерів країн Євросоюзу* (з газети).

8. Для оформлення цитат застосовуємо такі розділові знаки:

1) цитати, включені в авторський текст, беремо в лапки. Інші розділові знаки при них розставляємо так, як у реченнях із прямою мовою та словами автора: *У Конституції України записано: «Державною мовою в Україні є українська мова»*.

Цитати, що виступають як самостійні висловлення (напр., в епіграфах), лапками не виділяємо;

2) якщо цитату наводимо не повністю, а з пропуском, його позначаємо трьома крапками – на початку, в середині або в кінці цитати (у текстах спеціального призначення знак три крапки на місці пропуску можна ставити у квадратні або кутові дужки (див. § 163, ч. 3, п. 5; ч. 4). Пропуски на початку цитати позначаємо по-різному. Якщо цитату подаємо як пряму мову після двокрапки, перше її слово після трьох крапок пишемо з малої букви:

*Про цей переклад «Іліади» І. Франко сказав: «<…> **се** не популяризований, але справді націоналізований наш український Гомер, і то націоналізований так щасливо, що я не знаю нації, яка могла б похвалитися подібною працею»* (О. Кундзич).

Якщо ж цитата подана як пряма мова, але на початку речення в цілому перед авторськими словами, то перше слово в ній після трьох крапок пишемо з великої букви:

«<…> Книга ж буде прекрасна! Перекладаєте Ви якраз те, що Вам найближче, – класиків і «парнасців», і кожен Ваш переклад дає надзвичайну втіху своєю свіжістю і натуральністю. У мене навіть таке враження, ніби переклади Вам даються ледве не вільніше, як оригінальні поезії <…>», – писав у 1923 році М. Рильський Миколі Зерову про збірку «Камена».

Якщо цитата органічніше включена в текст, виступаючи як підрядна частина складнопідрядного речення, як частина речення зі вставленими словосполученнями або реченнями, що вказують на її автора, вона починається завжди з малої букви (навіть тоді, коли її взято повністю), за винятком власних назв, і без зазначення можливого пропуску на її початку:

Максим Рильський писав, що «глибока народність лексики Малишка, граматичного, синтаксичного ладу його творів не підлягає сумніву»;

Як відзначав Олесь Гончар, «ХХ сторіччя принесло нашій мові й культурі високі злети і найскладніші випробування»;

3) якщо під час цитування з'являється потреба у вставленні пояснень, їх подають або в круглих (див. § 163, ч. 2, п. 1), або (у текстах спеціального призначення) у квадратних дужках (див. § 163, ч. 3, п. 3).

У круглих дужках (з виділенням курсивом) подають також зауваження, примітки в межах певної цитати на зразок:

Куренями в Січі звалися великі, довгі хати, в яких жили запорожці (примітка наша. – *Ред.*), «… (курсив мій. – *Упоряд.*) …» та ін.

Примітка. Прізвище автора або інше джерело цитування подаємо після цитати звичайно в круглих дужках (див. § 163, ч. 2, п. 5).

Якщо ж указівку на автора (джерело) наводимо нижче, зокрема в епіграфах, джерело зазначаємо переважно без дужок (див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2).

У тих випадках, коли цитату наводимо в дужках у середині речення, її джерело зазначаємо звичайно після крапки й тире (див., напр., § 158, ч. 1, п. 15, пп. «а», у прим. ілюстрацію з творів М. Коцюбинського).

§ 168. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку

1. Для оформлення пунктів переліку (переважно в офіційно-ділових та наукових текстах) використовуємо такі способи членування тексту:

1) з поданням кожної рубрики з абзацу;

2) з поданням кожної рубрики в рядок.

2. За потреби в кількаступеневому членуванні тексту від ширших до вужчих за змістом його положень застосовуємо комбіновану систему буквено-цифрової нумерації:

1) римські цифри (з крапкою після них) або великі букви (з крапкою після них) – на найвищому рівні членування тексту (речення після них починаємо з великої букви, а в кінці нього ставимо крапку або за потреби – двокрапку);

2) арабські цифри (з крапкою після них) – на середньому рівні членування (речення після них починаємо з великої букви, а в кінці нього ставимо крапку або за потреби – двокрапку);

3) арабські цифри (з дужкою після них) – на нижчому рівні членування (речення після них починаємо з малої букви, а в кінці нього ставимо крапку з комою);

4) малі букви (з дужкою після них) – на найнижчому рівні членування (речення після них починаємо з малої букви, а в кінці нього ставимо крапку з комою, за потреби – двокрапку або крапку).

3. За потреби застосовуємо інший принцип – використання тільки арабських цифр (із крапкою після кожної з них) із послідовним їх додаванням від однієї до більшої кількості:

1. Загальні положення

1.1. Національна академія наук України (*далі – НАН України*) *є вищою науковою самоврядною організацією України, що заснована на державній власності.*

1.2. НАН України у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства та Статутом НАН України, який ухвалюється та реєструється в порядку, встановленому законом.

1.3. НАН України є правонаступником Академії наук України, що була заснована в 1918 році і в подальшому йменувалася Українською академією наук, Всеукраїнською академією наук та Академією наук Української РСР (зі Статуту Національної академії наук України).

4. Якщо ж немає потреби в такому ступеневому членуванні тексту, звичайно використовуємо арабські цифри з крапкою і ще частіше – арабські цифри з дужкою та малі букви:

2. Голова Комісії:

1) представляє Комісію у зносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями;

2) головує на засіданнях Комісії;

3) підписує протоколи засідань Комісії;

4) підписує рішення Комісії (із Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).

Особливо це застосовуємо тоді, коли перелік подаємо в рядок: *Комп'ютер складається з: а*) *системного блока; б*) *монітора; в*) *клавіатури* (у таких випадках замість крапки з комою можна використовувати й кому, а двокрапка перед переліком не обов'язкова).

5. Використовуємо також спосіб абзацного членування тексту при переліку за допомогою тире:

12.6. Президія НАН України за рекомендацією загальних зборів відповідного відділення НАН України:

– призначає на посаду керівника наукової установи НАН України;

– за наявності вмотивованих заперечень, оголошує новий конкурс, призначивши виконувача обов'язків керівника наукової установи НАН України на строк не більш як шість місяців (зі Статуту Національної академії наук України).

_____

ПОКАЖЧИК

А

А-340 § 58, ч. 4
Аа́хен § 137, ч. 1
абажу́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
аба́т § 128, ч. 1
Абаши́дзе § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Абд ель Кері́м § 49, ч. 2
А́бе (*Сі́ндзо А́бе*) § 49, ч. 4
аби- § 44, ч. 3, п. 1
аби́куди § 41, ч. 1, п. 9
аби́-то § 41, ч. 3, п. 3
аби́хто, аби́кого, аби́кому, аби́ким, аби́ в ко́го, аби́ з ким, аби́ на ко́му, аби́ на кім § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «а»
аби́чий, аби́чийого, аби́чийому § 39, ч. 1
аби́що § 44, ч. 3, п. 1
аби́як § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
аби́який, аби́якого, аби́якому, аби́яким, аби́ з яки́м, аби́ на яко́му, аби́ на яки́м § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «б»
абітурієнт § 130, ч. 2, п. 3
або́ § 63, ч. 2, п. 1
або́ ж § 43, ч. 2, п. 1
абоне́нтська скри́нька (*а*/*с*) § 62, ч. 7
абориге́н § 5, ч. 1
або́що § 44, ч. 3, п. 2
аброморфе́ма § 35, ч. 6, п. 2
абсолю́тно сухи́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
абсолю́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
абсу́рду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Абха́зія § 153, ч. 3, п. 1
абха́зький § 153, ч. 3, п. 1
аванга́рд § 122, ч. 1
аванпо́ст § 28, ч. 1, прим.
аванпо́стний § 28, ч. 1, прим.
а́вгієві ста́йні § 49, ч. 9, п. 3, прим.
авдито́рія § 131, ч. 3
Авдіє́вський § 142, ч. 2 (парадигма)
авдіє́нція § 131, ч. 3
Авені́р, Авені́ра § 143, ч. 3, прим. 1
авеню́ (*Мічига́н-авеню́*) § 50, ч. 5
Аверо́н (*департа́мент Аверо́н*) § 50, ч. 9
авже́ж § 44, ч. 3, п. 2
авіаперевізник «Люфтга́нза» § 122, ч. 4
авіаре́йс § 35, ч. 6, п. 2

авітамінóзу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Авраáм § 137, ч. 1
аврáлу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Аврóра § 131, ч. 2
áвстро-угóрський § 154, ч. 3, п. 1
Áвстро-Угóрщина § 36, ч. 2, п. 2; § 154, ч. 2, п. 4; § 154, ч. 3, п. 1
автентúчний § 131, ч. 2
автобіографáфія § 131, ч. 2
автовідповідáч § 35, ч. 6, п. 2
автовокзáл § 35, ч. 4, п. 1; § 54, ч. 4
автомагістрáль § 36, ч. 1, п. 4
автомобíль § 121, ч. 1, п. 2; § 131, ч. 2; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *автомобíля* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; *автомобíль «Вóльво», автомобíль «Ніссáн», автомобíль «Фольксвáген»* § 58, ч. 2
автомобíльний (*Кременчýцький автомобíльний завóд, КрАЗ*) § 61, ч. 3, прим. 2
автомотогуртóк § 36, ч. 1, п. 8
Автонóмна Респýбліка Крим § 50, ч. 6
автопортрéт Шевчéнка § 55, ч. 2, прим.
áвтор (*авт.*) § 62, ч. 3; § 131, ч. 2
Áвтор § 60, ч. 1
авторитéт § 131, ч. 2
áвторка § 32, ч. 4
áвторський (*авт.*) § 62, ч. 3
автострáда (*Житóмирська автострáда*) § 50, ч. 11
автохтóн § 131, ч. 2
Агáта § 124, ч. 2
Агатáнгел, Агафáнгел § 123, ч. 2
Агафáнгел, Агатáнгел § 123, ч. 2
агéнт § 19, ч. 2
агéнтство § 19, ч. 2; *агéнтство Інтерфáкс-Азербайджáн, агéнтство Сіньхуá, агéнтство Українські Національні Новúни* § 54, ч. 5, прим. 3
агітáція § 5, ч. 1; § 122, ч. 1
агностицúзму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
аграрно-промислóвий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
агрéсія § 5, ч. 1
агрéсор § 122, ч. 1
агробíзнес § 35, ч. 6, п. 2
агроекологíя § 130, ч. 3
агрокультýра § 36, ч. 1, п. 4
агрокультýрний § 40, ч. 1, п. 1
агронóм § 9, ч. 2, п. 6
áґрус § 6, ч. 1, п. 1
áґрусовий § 6, ч. 1, п. 1
Адáменко § 32, ч. 9

Адамо́вич § 144, ч. 1, п. 1
А́дамс § 134, ч. 1
(*на*) *А́дам-стрі́т* § 140, ч. 2, п. 7
Аделаї́да § 129, ч. 3
Аде́ль § 66, ч. 4, п. 3; § 143, ч. 4 (парадигма)
адже́ ж § 43, ч. 2, п. 1
А́длер § 134, ч. 1
адміністрати́вні (*Ко́декс Украї́ни про адміністрати́вні правопору́шення, КУпАП*) § 61, ч. 3, прим. 2
адміністра́ції (*Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної адміністра́ції*) § 54, ч. 1
адмінресу́рс § 35, ч. 6, п. 1
адмінрефо́рма § 35, ч. 6, п. 1
Адона́й § 53, ч. 1
Адріано́поль § 154, ч. 2, п. 5
Адріа́тика § 129, ч. 4, п. 2
ад'ю́нкт § 138, ч. 1, п. 2
ад'юта́нт § 138, ч. 1, п. 2
аерoméтод § 35, ч. 6, п. 2
аеропла́н § 121, ч. 1, п. 1
АЕС (*а́томна електроста́нція*) § 63, ч. 2, п. 9
аж ніяк § 44, ч. 2, п. 6
Азербайджа́н (*аге́нтство Інтерфа́кс-Азербайджа́н*) § 54, ч. 5, прим. 3
азе́фи § 49, ч. 5
А́зія § 50, ч. 1
«Азо́в» (*ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в»*) § 50, ч. 11
Азо́во-Чорномо́р'я § 154, ч. 2, п. 4
Азо́вське мо́ре § 50, ч. 1
азо́ту § 82, ч. 6, п. 6
Аї́да § 129, ч. 3
Айве́нго § 133, ч. 2
Айзена́х § 136, ч. 1
академвідпу́стка § 35, ч. 6, п. 1
акаде́мік (*акад.*) § 62, ч. 3
акаде́мік § 32, ч. 1, прим.; § 56, ч. 1, прим. 1; § 129, ч. 2, п. 6; *акаде́міка* § 50, ч. 2; § 82, ч. 5, п. 1; *ву́лиця Акаде́міка Кри́мського* § 50, ч. 11
академі́чний § 33, ч. 2; § 54, ч. 3
акаде́мія § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; § 63, ч. 2, п. 1; *інститу́ти Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5
«Академмісте́чко» (станція метро) § 50, ч. 14
Ака́т Дамке́нг § 49, ч. 4
аквате́хніка § 35, ч. 6, п. 2
акведу́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
аксіо́ма § 129, ч. 2, п. 2

акт, а́кта § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; (*в*) *а́кті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *Акт проголо́шення незале́жності Украї́ни* § 55, ч. 1
акт, а́кту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
акти́в § 54, ч. 6
акти́вний (*соціа́льно акти́вний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
акто́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
акумуля́тор § 128, ч. 1
акціоне́рне (*Прива́тне акціоне́рне товари́ство* «*Ки́ївський електровагоноремо́нтний заво́д*», *Публі́чне акціоне́рне товари́ство* «*Укрна́фта*») § 54, ч. 4
а́кція (*піа́р-а́кція*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Ак'я́б § 138, ч. 1, п. 1; § 151, ч. 1
Алата́у § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
алата́уський § 154, ч. 3, п. 3
Алба́нія § 121, ч. 1, п. 1
але́ ж § 43, ч. 2, п. 1
А́лекс § 134, ч. 1
Александро́в § 144, ч. 1, п. 2
Алексє́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Але́сь Адамо́вич § 144, ч. 1, п. 1
Алжи́р § 129, ч. 4, п. 3; *Алжи́ра* § 82, ч. 6, п. 5, прим.; *Алжи́ру* § 82, ч. 6, п. 5; § 82, ч. 6, п. 5, прим.
алжи́рець § 129, ч. 4, п. 3
алкоте́ст § 35, ч. 6, п. 2
Алла́х § 53, ч. 1; § 122, ч. 5; § 128, ч. 1
алма́за § 82, ч. 6, п. 9, прим.
алма́зу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Алмати́ § 140, ч. 2, п. 4
Алта́ю § 82, ч. 6, п. 5
Алту́ф'єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 144, ч. 3, п. 1
Алфьо́ров § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
альбатро́с § 139, ч. 1, п. 2
Альбе́рта § 139, ч. 1, п. 2
Альбіо́н (*Тума́нний Альбіо́н*) § 50, ч. 6, прим.
альпіні́зму § 82, ч. 6, п. 3
Альтамі́ра-і-Креве́а § 146, ч. 4, п. 2
Альтаї́р (*зоря́ Альтаї́р*) § 51, ч. 1
альтруї́ст § 129, ч. 3
а́льфа, а́льфа Мало́ї Ведме́диці § 51, ч. 1
а́льфа- (*а́льфа-про́мені, а́льфа-ро́зпад, а́льфа-части́нка*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Альфо́нсо (*Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Віктóра Марі́ї де Бурбо́на*) § 140, ч. 3
алюмі́нієвий § 33, ч. 6
алюмі́ній § 121, ч. 1, п. 2; *алюмі́нію* § 82, ч. 6, п. 6
Аля́ска § 121, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 1

аля́скинський § 153, ч. 1
Амальте́я § 123, ч. 1
Амангельди́ § 140, ч. 2, п. 4
амво́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
Аме́рика § 129, ч. 4, п. 2; *Аме́рики* § 50, ч. 6
амплуа́ § 140, ч. 2, п. 1
Амстерда́ма § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Амстерда́му* § 82, ч. 6, п. 8
амудар'ї́нський § 153, ч. 1; § 154, ч. 3, п. 3
Амудар'я́ § 50, ч. 4, прим., § 153, ч. 1; § 154, ч. 3, п. 3
Ан-124 § 35, ч. 7, п. 5
Ан-225 § 35, ч. 7, п. 5; § 58, ч. 4
ана́ліз (*ДНК-ана́ліз*) § 35, ч. 7, п. 8; *ана́лізу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Ана́ньїн § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
Ана́ньїно § 149, ч. 8, п. 2
анархі́чний § 33, ч. 2
ана́тема, ана́фема § 123, ч. 2
ана́фема, ана́тема § 123, ч. 2
а́нгел § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
А́нглія § 5, ч. 1
Андо́рра § 128, ч. 3
андо́ррець § 128, ч. 3
Андре́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Андрі́єві книжки́ § 49, ч. 9, п. 1
(*на*) *Андрі́єві Ба́йку, Андрію Ба́йкові* § 142, ч. 3, прим. 2
Андрі́єво-Іва́нівка § 154, ч. 3, п. 2
андрі́єво-іва́нівський § 154, ч. 3, п. 2
Андрі́їв § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 101, ч. 1, п. 2; *Андрі́єва, Андрі́єве* § 33, ч. 7, п. 2
Андрі́ївна (*Марі́я Андрі́ївна*) § 143, ч. 6
андрі́ївський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; *Андрі́ївський узві́з* § 50, ч. 11; *Андрі́ївська це́рква* § 55, ч. 2
Андрі́й, Андрі́я § 33, ч. 7, п. 2; § 55, ч. 3, прим. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 82, ч. 5, п. 1; *Андрі́й Первозва́ний* § 53, ч. 1
Андрі́йовичу § 83, ч. 1, п. 1, прим.; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
ані- § 44, ч. 3, п. 1
ані́ж § 43, ч. 1
аніхто́, аніко́го, анікому́ § 39, ч. 1
аніскі́льки § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
анітеле́нь § 41, ч. 1, п. 9
анітро́хи § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
анічи́й, анічийо́го, анічийо́му § 39, ч. 1
анічичи́рк § 41, ч. 1, п. 9
аніщо́, анічо́го, анічо́му § 39, ч. 1
аніяк § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
аніяки́й, аніяко́го, аніяко́му § 39, ч. 1

А́нна Ки́ївська § 49, ч. 9, п. 2
анна́ли § 128, ч. 1
анота́ція § 128, ч. 2, прим.
Анрі́ § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 4
ансáмбль (*Держáвний ансáмбль нарóдного тáнцю Грýзії*) § 54, ч. 3
Антáнта § 50, ч. 7
Антаркти́да § 50, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 2
Антáрктика § 129, ч. 4, п. 2
Антéй § 49, ч. 7, п. 2
а́нти (*а́нти-АВН, «А́нти-Дюринг»*) § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
антиалкого́льний § 31, ч. 8
антиаргуме́нт § 31, ч. 8
антиарома́ти́чний § 31, ч. 8
антиві́рус § 35, ч. 6, п. 4
антиелектро́н § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиестети́чний § 31, ч. 8
антиєвропе́йський § 31, ч. 8
антиімперіалісти́чний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиінфекці́йний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиінфляці́йний § 31, ч. 8; § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиістори́чний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антинауко́вий § 31, ч. 8
антиоки́слювач § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиурядо́вий § 31, ч. 8; § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
анти́чний світ § 52, ч. 3, прим. 2
антия́дерний § 31, ч. 8
Анті́н, Анто́на § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 32, ч. 12, прим.; § 143, ч. 3 (парадигма); § 143, ч. 3, прим. 1
Антіо́ко (*Сант-Антіо́ко*) § 154, ч. 3, п. 4
антоло́гія § 123, ч. 1
Антоне́нко-Давидо́вич § 146, ч. 4, п. 2
Анто́нівна § 32, ч. 12, прим.
Анто́ніо § 140, ч. 2, п. 5
Анто́ніс ван Дейк § 136, ч. 3
Анто́нович § 32, ч. 12, прим.
Анто́сьо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Анто́ся* § 82, ч. 3
антрополо́гія § 123, ч. 1
антропоцентри́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Антуане́тта (*Марія́-Антуане́тта* § 146, ч. 4, п. 1; *Марії́-Антуане́тти* § 140, ч. 3)
Аньо́лек § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
апара́та § 82, ч. 6, п. 9, прим.
апара́ту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Апеляці́йний суд Закарпа́тської о́бласті § 54, ч. 1
Аполло́н § 49, ч. 7, п. 2; *Аполло́н Бельведе́рський* § 55, ч. 2

апо́стол, апо́стол Матві́й § 53, ч. 2, прим. 1
апо́стольська (*Вірме́нська апо́стольська це́рква*) § 53, ч. 5
апте́ка § 123, ч. 1
ара́би § 49, ч. 6; § 154, ч. 3, п. 5
ара́бський (*бург-ель-ара́бський* § 154, ч. 3, п. 5; *Ара́бська Респу́бліка Єги́пет* § 50, ч. 6)
Аравійське мо́ре § 154, ч. 1, п. 2
Аре́ф'єв § 144, ч. 3, п. 1
Аріє́ль § 130, ч. 2, п. 3
АРК (*Автоно́мна Респу́бліка Крим*) § 61, ч. 2
а́рка, а́рок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Арканза́с § 149, ч. 1, п. 2
арканза́с-сі́тинський § 154, ч. 3, п. 4
Арканза́с-Сі́ті § 154, ч. 3, п. 4
Арктика § 129, ч. 4, п. 2
а́ркуш (*арк.*) § 62, ч. 3
(*пів*) *а́ркуша* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Арно́ § 140, ч. 2, п. 5
арсена́л § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Арте́м § 144, ч. 1, п. 1
Арте́мов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Артемо́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 146, ч. 4, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
артеріа́льний § 129, ч. 2, п. 2
арте́рія § 129, ч. 2, п. 2
арти́ст (*наро́дний арти́ст Украї́ни*) § 56, ч. 1, прим. 1
артпо́лк § 35, ч. 5, п. 2
артри́нок § 35, ч. 6, п. 2
артро́зу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Артю́р § 124, ч. 2
арф § 76, ч. 1, п. 1
арф'я́р § 7, ч. 2, п. 1, прим.
архаї́чний § 3, ч. 1, п. 4
архáнгел § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
археологі́чний § 33, ч. 2
архидия́кон § 35, ч. 6, п. 3
архиєпи́скоп, архієпи́скоп § 53, ч. 6, прим.; *Верхо́вний Архиєпи́скоп* § 53, ч. 6
архиєре́й, архієре́й § 31, ч. 7, прим.
архимандри́т, архімандри́т § 31, ч. 7, прим., § 53, ч. 6, прим.
архистрати́г, архістрати́г § 31, ч. 7, прим.
архі́в § 61, ч. 3, прим. 1; § 129, ч. 2, п. 6
архіважли́вий § 31, ч. 7
архієпи́скоп, архиєпи́скоп § 53, ч. 6, прим.
архієре́й, архиєре́й § 31, ч. 7, прим.
архімандри́т, архимандри́т § 31, ч. 7, прим., § 53, ч. 6, прим.
архіме́дова спіра́ль § 49, ч. 9, п. 3, прим.

архімільйоне́р § 31, ч. 7
архіскладни́й § 31, ч. 7, § 35, ч. 6, п. 3
архістрати́г, архистрати́г § 31, ч. 7, прим.
архітекту́ри (*лауреа́т Держа́вної пре́мії Украї́ни в га́лузі архітекту́ри*) § 56, ч. 1, прим. 1
архітекту́рно-будіве́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
архішахра́й § 35, ч. 6, п. 3
Асеновгра́д § 149, ч. 2
асе́сор (*коле́зький асе́сор*) § 56, ч. 1, прим. 2
Аска́нія-Нова́ § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
«Асорті́» (*цуке́рки «Асорті́»*) § 58, ч. 1
асоціа́ції (*конгре́с Міжнаро́дної асоціа́ції украї́ні́стів*) § 54, ч. 6
астеро́їда § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
а́стма § 123, ч. 1
астрокоре́кція § 35, ч. 6, п. 2
астроно́м (*магніто́лог-астроно́м*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
асфа́льт § 121, ч. 1, п. 2; *асфа́льту* § 82, ч. 6, п. 6; (*по*) *асфа́льті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
ательє́ § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Ате́ни, Афі́ни § 123, ч. 2
Атланти́да § 129, ч. 4, п. 2
Атла́нтика § 129, ч. 4, п. 2
Атланти́чний океа́н § 121, ч. 1, п. 1
ато́ж § 44, ч. 3, п. 2
а́тома § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
АТС (*автомати́чна телефо́нна ста́нція*) § 61, ч. 2
аудито́рія § 131, ч. 3
аудіє́нція § 129, ч. 2, п. 2; § 131, ч. 3
аудіоальбо́м § 35, ч. 6, п. 2
аудіопродукція (*теле-, радіо-, аудіо- і відеопродукція*) § 36, ч. 2, п. 3
аутса́йдер § 131, ч. 1
Афана́сьєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Афганіста́ну § 82, ч. 6, п. 5
а́фікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Афі́на § 49, ч. 7, п. 2
Афі́ни, Ате́ни § 123, ч. 2
А́фрика § 129, ч. 4, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
африка́нці § 49, ч. 6
Ахілле́с § 49, ч. 7, п. 2
ахілле́сова п'ята́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ахме́д § 122, ч. 5; (*з*) *Ахме́дом Гаса́ном-огли́* § 140, ч. 4
ацте́ки § 49, ч. 6
А́чинськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Ашгаба́т § 154, ч. 2, п. 5
Аюда́г § 154, ч. 3, п. 3

аюда́зький § 154, ч. 3, п. 3
аяќже § 44, ч. 3, п. 2

Б

б (частка) § 117, ч. 1, п. 1
ба́ба § 33, ч. 3; *баби́, бабі́в, баб* § 76, ч. 1, п. 1; § 76, ч. 1, п. 3
ба́бин § 33, ч. 3
баби́ще § 68, ч. 2, п. 6 (парадигма); § 68, ч. 2, п. 6, прим.
бабу́сю § 74, ч. 1, п. 3
бага́ж § 5, ч. 1
багатве́чір § 35, ч. 6, п. 1
бага́тий § 19, ч. 2
бага́то § 105, ч. 12, прим. (парадигма)
бага́то (*за бага́то, на бага́то*) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
бага́то-бага́то § 35, ч. 7, п. 1
багатоквартирних (*Об'є́днання співвла́сників багатоквартирних буди́нків «Наш дім»*) § 54, ч. 4
багатопрогі́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
багатоспрямо́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
багатоступі́нчастий § 63, ч. 2, п. 8
бага́тство § 19, ч. 2
Бага́чка (*Вели́ка Бага́чка*) § 154, ч. 1, п. 1
бага́та § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Багірзаде́ § 146, ч. 4, п. 4, прим.
Багі́ров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Багрієм § 85, ч. 1, п. 1
Багряноро́дний (*Костянти́н Багряноро́дний*) § 49, ч. 9, п. 2
Ба́ден-Ба́ден § 152, ч. 5 (парадигма)
бадмінто́ну § 82, ч. 6, п. 3
бажа́нь § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; *бажа́нням* § 90, ч. 1
база́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
базе́дова хворо́ба § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ба́зель § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2
базі́ка § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Базі́ліо § 140, ч. 2, п. 5; § 146, ч. 2, п. 5
Базьо́ § 26, ч. 2, п. 2
ба́йка § 63, ч. 2, п. 4
Байка́лу § 82, ч. 6, п. 5
байка́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
Ба́йко ((*на*) *Ні́ні Ба́йко,* (*на*) *Ба́йкові Андрі́ю, Ба́йку Андрі́єві*) § 142, ч. 3, прим. 2
байра́к § 12, ч. 1, п. 2; *байра́ку* § 82, ч. 6, п. 5; (*у*) *байра́ці* § 12, ч. 1, п. 2; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
байт (*Б*) § 62, ч. 4

«Бакарді́» (*ром «Бакарді́»*) § 58, ч. 1
баки́нський § 153, ч. 1
бактеріологі́чний (*хі́міко-бактеріологі́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Баку́ § 140, ч. 2, п. 6; § 153, ч. 1
бал § 121, ч. 1, п. 1; *ба́ла* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бал § 121, ч. 1, п. 1; *ба́лу* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бала́нс § 121, ч. 1, п. 1
бала́ст § 28, ч. 1, прим.
бала́стний § 28, ч. 1, прим.
бале́т «Лісова́ пі́сня» § 55, ч. 3
Балі́й (*завдяки́ Катери́ні Балі́й, всу́переч Миха́йлові Балію́, Миха́йлу Балі́єві*) § 142, ч. 3, прим. 2
ба́лка, ба́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Балка́нський півострі́в § 50, ч. 1; *Балка́нські краї́ни* § 50, ч. 7
балко́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
балко́нчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Ба́лтика § 129, ч. 4, п. 2
бальза́ківські тради́ції § 49, ч. 9, п. 3, прим.
бальза́му § 82, ч. 6, п. 6
Бангко́к § 153, ч. 3, п. 3, прим.
бангко́кський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
бандури́ст § 32, ч. 15
банк (*Націона́льний банк Украї́ни* § 54, ч. 1; *банк «Півде́нний»* § 54, ч. 4)
банкі́р § 32, ч. 15
Ба́нська Би́стриця § 150, ч. 1
Ба́ня-Лу́ка § 154, ч. 3, п. 1
ба́ня-лу́цький § 154, ч. 3, п. 1
бар (*караóке-бар, су́ші-бар*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бара́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Ба́рбара (*Са́нта-Ба́рбара*) § 50, ч. 4
Барб'є́ § 138, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Барбю́с § 138, ч. 2, п. 2
барви́стий § 33, ч. 5
Барві́нкове, Барві́нковим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
барві́нку § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
Барді́їв § 150, ч. 4
бар'є́р § 130, ч. 2, п. 2
баро́ко (стиль) § 52, ч. 1; § 128, ч. 1
Баро́ко (епоха) § 52, ч. 1
баро́метр § 127, ч. 1
баро́н § 56, ч. 1, прим. 2
Басарабя́ска § 151, ч. 1, прим.
баскетбо́лу § 82, ч. 6, п. 3
ба́ски § 153, ч. 3, п. 3, прим.
баски́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.

ба́ско § 26, ч. 3, п. 1, прим.
ба́кський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Баскунча́к § 153, ч. 3, п. 2
баскунча́цький § 153, ч. 3, п. 2
бастіо́ну § 82, ч. 6, п. 5
батальйо́н § 8, ч. 1, п. 2; *батальйо́ну* § 82, ч. 6, п. 2
ба́тенько § 26, ч. 3, п. 2; § 32, ч. 9; (*при*) *ба́теньку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
бати́г § 22, ч. 1, п. 5
батожи́ти § 22, ч. 1, п. 5
бато́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Бату́рин, Бату́рина, Бату́рину § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
ба́тьків, ба́тькового § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 101, ч. 1, п. 2; *ба́тькова* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 1; *ба́тькове* § 33, ч. 7, п. 1
Ба́тьківщи́на § 60, ч. 3
ба́тько § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *ба́тька* § 82, ч. 3; *ба́тькові* § 83, ч. 1, п. 1; (*на* / *при*) *ба́тькові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; (*на*) *ба́тькові,* (*на*) *ба́тьку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *ба́тьку* § 87, ч. 1, п. 1; *батьки́* § 88, ч. 1, п. 1; *батькі́в* § 89, ч. 1, п. 1; *батька́м* § 90, ч. 1
ба́тько-ма́ти § 35, ч. 7, п. 2, пп. «в»
ба́хмацький § 153, ч. 3, п. 2
Ба́хмач § 153, ч. 3, п. 2; *Ба́хмача* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
бац § 27, ч. 1, п. 7
ба́чачи § 120, ч. 1
ба́чити § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 115, ч. 3, п. 1; *ба́чу* § 115, ч. 3, п. 1; *ба́чать* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1; *не ба́чити* § 44, ч. 2, п. 1
башки́р § 129, ч. 2, п. 6
башта́нний § 29, ч. 1, п. 3
Баянго́л-Монго́льський о́круг § 50, ч. 8
бджола́ § 10, ч. 2; § 10, ч. 3, п. 2; *бджолі́, бджолу́,* (*на*) *бджолі́* § 10, ч. 3, п. 2
бджоли́ний § 33, ч. 4
бджоля́р, бджоляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Беатрі́с § 140, ч. 2, п. 9
Беатрі́че § 129, ч. 2, п. 3
Бе́в (*Сент-Бе́в*) § 146, ч. 4, п. 2
без ві́дома § 41, ч. 2, п. 1
бе́звісти § 41, ч. 1, п. 2
безголі́в'я § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
безголо́сся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
бездорі́жжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
без жа́лю́ § 41, ч. 2, п. 1
беззву́чний § 29, ч. 1, п. 1
без кінця́ § 41, ч. 2, п. 1
без кінця́-кра́ю § 41, ч. 2, п. 1
безкори́сливий § 31, ч. 3

безкра́їй, безкра́я, безкра́є, безкра́ї § 103 (парадигма); § 10, ч. 3, п. 3; § 31, ч. 3; § 102, ч. 1, п. 1; § 102, ч. 1, п. 3
безкра́йости, безкра́йості § 10, ч. 3, п. 1
без кра́ю § 41, ч. 2, п. 1
без ла́ду́ § 41, ч. 2, п. 1
без лі́ку § 41, ч. 2, п. 1
без мети́ § 41, ч. 2, п. 1
безмі́рний § 63, ч. 2, п. 7
без на́міру § 41, ч. 2, п. 1
безпе́ка § 21, ч. 1; § 57, ч. 1; *Ра́да націона́льної безпе́ки та оборо́ни Украї́ни* § 54, ч. 1
безпе́чний § 21, ч. 1
без пуття́ § 41, ч. 2, п. 1
без сліду́ § 41, ч. 2, п. 1
без смаку́ § 41, ч. 2, п. 1
без су́мніву § 41, ч. 2, п. 1
без уга́ву § 41, ч. 2, п. 1
безупи́нно § 63, ч. 2, п. 5
без упи́ну § 41, ч. 2, п. 1
безха́тченко § 27, ч. 1, п. 6; § 32, ч. 9
без че́рги § 41, ч. 2, п. 1
без'я́дерний § 7, ч. 2, п. 4
без'язи́кий § 7, ч. 2, п. 4
бе́й (*Мехме́д-бе́й* § 146, ч. 4, п. 4; (*до*) *Мехме́да-бе́я* § 140, ч. 4)
Бе́йкер-стрі́т § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
бейсбо́лу § 82, ч. 6, п. 3
бекере́ль § 128, ч. 3
Бе́кі § 128, ч. 4
Беккере́ль § 128, ч. 3
Бе́кон § 133, ч. 2
беладо́на § 128, ч. 1
Белгра́д § 154, ч. 2, п. 5
белгра́дський § 154, ч. 2, п. 5
белетри́стика § 128, ч. 1
Бе́лич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 6
Бе́ллоу § 133, ч. 1
Бельведе́рський (*Аполло́н Бельведе́рський*) § 55, ч. 2
Бе́льськ-Підля́ський § 151, ч. 2, п. 2
бемо́ль (*мі-бемо́ль, сі-бемо́ль*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бемо́льний (*сі-бемо́льний*) § 40, ч. 2, п. 1
Бене́дьо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Бене́дя* § 82, ч. 3
Бенуа́ § 140, ч. 2, п. 1
Беранже́ § 140, ч. 2, п. 3
Бе́рд § 135, ч. 1
Бердя́нська § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»

бе́рег § 9, ч. 2, п. 3; (*при*) *бе́резі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *береги́* § 88, ч. 1, п. 1; § 91, ч. 1, п. 2; *берегі́в* § 89, ч. 1, п. 1; *берега́ми* § 92, ч. 1, п. 1; (*при*) *берега́х* § 93, ч. 1
Бе́регівський о́круг § 50, ч. 8
берегти́ § 5, ч. 1; § 14, ч. 1, п. 3; *бережу́, бережеш, бережé, бережемó, бережетé, бережу́ть, бережи́, хай* (*нехай*) *бережу́ть, бережíмо, бережíть* § 14, ч. 1, п. 3
Березі́вський § 141, ч. 1
Бере́зіна (*Людми́ла Василе́вська-Бере́зіна*) § 49, ч. 1
бере́зка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
березне́вий § 33, ч. 6
Березники́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»; § 152, ч. 2 (парадигма)
бе́резня (*пе́рше бе́резня*) § 106, ч. 2
Бере́зова § 149, ч. 6, п. 2
бе́реста § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
берíз § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
берíзка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
берíзки-бе́ршадський § 154, ч. 3, п. 1
Берíзки-Бе́ршадські § 154, ч. 3, п. 1
Бе́рклі-сквер § 50, ч. 5
Бе́ркшир § 135, ч. 1
бертоле́това сіль § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Бе́ртон § 135, ч. 1
беручи́ § 120, ч. 1
бе́ршадський § 27, ч. 1, п. 3; § 154, ч. 3, п. 1
Бе́ршадь § 27, ч. 1, п. 3; *Бе́ршаді* § 95, ч. 1; *Бе́ршаддю* § 95, ч. 3, п. 1; (*у*) *Бе́ршаді* § 95, ч. 4
Бессеме́р § 128, ч. 3
бессеме́рівський § 128, ч. 3
бе́та, бе́та Терезíв § 51, ч. 1; *бе́та-про́мені, бе́та-ро́зпад, бе́та-части́нка* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Бе́тті § 128, ч. 3
Бетхо́вен (*ван Бетхо́вен*) § 49, ч. 2; § 55, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3
бетхо́венський § 147, ч. 3
Бєжецьк § 149, ч. 3, п. 3
Бєла́ § 144, ч. 2, п. 2
Бєлгород § 149, ч. 3, п. 3
Бєли́й § 144, ч. 2, п. 2
Бєли́ков § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Бєло́во § 149, ч. 3, п. 3
Бєлорє́цьк § 149, ч. 3, п. 3
Бєля́вський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
Б'є́рнсон § 132, ч. 1
б'ється § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2
б'єф § 138, ч. 1, п. 1

Бжозо́вич § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
би (*б*) § 43, ч. 1; § 44, ч. 2, п. 12; § 44, ч. 3, п. 2; § 117, ч. 1, п. 2
Бика́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Би́стриця (*Ба́нська Би́стриця*) § 150, ч. 1
би́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *б'ю* § 7, ч. 2, п. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *б'ють* § 4, ч. 1, п. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
би́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Біарри́ц § 129, ч. 2, п. 2
біатло́ну § 82, ч. 6, п. 3
бібліи́йний (*бібл.*) § 62, ч. 3
бібліографі́чний (*бібл.*) § 62, ч. 3
бібліоте́ка § 123, ч. 1; § 54, ч. 3
бібліоте́чний (*бібл.*) § 62, ч. 3
Бі́блія § 53, ч. 4
бі́гти § 115, ч. 3, п. 1; § 115, ч. 4, п. 2, прим.; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *біжу́* § 115, ч. 4, п. 2, прим.; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *біжи́ш* § 115, ч. 4, п. 2, прим.; *біжи́, біжі́мо, біжі́м, біжі́ть* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
бі́гу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
бігу́ (*на бігу́*) § 41, ч. 2, п. 1
бідáха § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
бі́знес § 129, ч. 2, п. 6
бі́знес-план § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бі́знес-проє́кт § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бік § 66, ч. 3, п. 1; (*у*) *бік* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
Біле́цький-Но́сенко § 146, ч. 4, п. 2
бі́лий (*бі́лий-бі́лий* § 35, ч. 7, п. 1; *моло́чно-бі́лий, сліпу́чо-бі́лий* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»); *Бі́ла* § 149, ч. 4; *Бі́ла олімпіáда* § 52, ч. 2; *Бі́ла Підля́ська* § 149, ч. 4; *Бі́ла Це́рква* § 50, ч. 1, прим.; § 153, ч. 2; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2, п. 6; *Бі́ле мо́ре* § 154, ч. 2, п. 6; *Бі́ле о́зеро* § 149, ч. 4
біліти́, білію́, білію́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «б»
білкá § 82, ч. 6, п. 6
Білл § 128, ч. 3
білль § 128, ч. 1
Білове́зька Пу́ща § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 5
Білове́рхий § 141, ч. 1
білокрі́вці § 36, ч. 1, п. 2
білоли́ций, білоли́ца, білоли́це, білоли́ці § 103, прим. 2 (парадигма)
біломо́рський § 154, ч. 2, п. 6
біломо́рці § 154, ч. 2, п. 6
Білопі́лля § 154, ч. 2, п. 1
білопі́льський § 154, ч. 2, п. 1
Білору́сь § 95, ч. 1, прим. 1; § 149, ч. 5; *Білору́си* § 95, ч. 1, прим. 1
Білосто́к § 149, ч. 4; § 153, ч. 3, п. 2
білосто́цький § 153, ч. 3, п. 2

білоцеркі́вський § 153, ч. 2; § 154, ч. 2, п. 6; *Білоцеркі́вський* (прізвище) § 146, ч. 5 (парадигма)
білоцеркі́вці § 154, ч. 2, п. 6
білува́тий § 33, ч. 8
більш (*більш вда́лий, більш глибо́кий*) § 104, ч. 1, п. 2
бі́льший § 104, ч. 1, п. 3
більш-ме́нш § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»
біоци́кл § 35, ч. 6, п. 2
біржови́й § 33, ч. 7
Бі́рма § 50, ч. 8
бі́с (*на бі́с*) § 41, ч. 2, п. 1
бі́са (*до бі́са*) § 41, ч. 2, п. 1
Бі́смарк § 128, ч. 4
бі́смарківський § 147, ч. 3
Благовє́щенськ § 149, ч. 3, п. 3
Благові́щення § 53, ч. 3
Благода́тне § 150, ч. 1
Благоєвгра́д § 149, ч. 3, п. 1
благослове́нний § 29, ч. 3, п. 2
блаже́нний § 29, ч. 3, п. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; *блаже́нна Феодо́ра* § 53, ч. 2, прим. 1
Блаже́ннійший Митрополи́т Ки́ївський і всієї Украї́ни § 53, ч. 6
блаже́нно § 29, ч. 3, п. 2
блаки́тно-си́ній § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
бла́нш (*карт-бла́нш*) § 35, ч. 7, п. 11
Бле́квуд § 134, ч. 2
Бле́ксміт § 124, ч. 2
бли́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
бли́жчий § 104, ч. 1, п. 1
близьки́й § 26, ч. 3, п. 1; § 63, ч. 3
бли́зькість § 26, ч. 3, п. 1
бли́зько § 26, ч. 2, п. 1; § 26, ч. 3, п. 1
блиск § 28, ч. 2
бли́снути § 28, ч. 2
бліdоли́ций § 103, прим. 2
бліндажа́ § 82, ч. 6, п. 5
бліцнови́ни § 35, ч. 6, п. 3
бліцопи́тування § 35, ч. 6, п. 3
бло́гер § 122, ч. 1
блок § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *бло́ка* § 82, ч. 6, п. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
блок § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *бло́ку* § 82, ч. 6, п. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
блок-систе́ма § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Блохіни́ § 49, ч. 5

блу́за § 121, ч. 1, п. 1
блю́мінг § 121, ч. 1, п. 2
Бля́йбтрой § 136, ч. 1
боа́ § 140, ч. 2, п. 1
бобови́ння § 32, ч. 6
Бо́брик (*Майда́н-Бо́брик*) § 154, ч. 3, п. 1
Бо́бринця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
бо́брицький (*майда́н-бо́брицький*) § 154, ч. 3, п. 1
бобсле́ю § 82, ч. 6, п. 3
бовва́н § 29, ч. 3, п. 4.
боввані́ти § 29, ч. 3, п. 4.
Бог § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 53, ч. 1; *Бо́же* § 87, ч. 1, п. 3; *Бог Оте́ць, Бог Син, Бог Дух Свято́й* § 53, ч. 2
бог § 53, ч. 2, прим. 3; *бог Посейдо́н, бог торгі́влі, боги́ Стародавнього Є́гипту* § 53, ч. 1, прим.
бог з ним (*з тобо́ю*) § 53, ч. 2, прим. 3
бог зна коли́ § 53, ч. 2, прим. 3
Богда́н § 143, ч. 1; *Богда́на* § 82, ч. 5, п. 1; *Богда́не* § 87, ч. 1, п. 3
Богда́на § 66, ч. 2, п. 2
боги́ня Ге́ра § 53, ч. 1, прим.
Богоро́диця § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.
Богосло́в (*Іва́н Богосло́в*) § 53, ч. 1
бодибі́лдинг § 35, ч. 6, п. 2
бодіа́рт § 35, ч. 6, п. 2
боєзда́тність § 35, ч. 3, п. 4
бо́єнь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
боє́ць § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *бійце́м* § 85, ч. 1, п. 1; *бійцю́* § 87, ч. 1, п. 3
боє́ць-патріо́т § 37, ч. 2, п. 1
бо ж § 43, ч. 2, п. 1
бо́же (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
бо́же збав (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
божественний § 29, ч. 3, п. 2
божественно § 29, ч. 3, п. 2
Бо́жий про́мисел, Ма́ти Бо́жа, сла́ва Бо́жа § 53, ч. 2; *Теребовля́нська ікона Ма́тері Бо́жої* § 53, ч. 7
бо́зна в ко́го § 39, ч. 2
бо́зна-чий § 44, ч. 4, п. 2
бо́зна-що § 39, ч. 2
бо́зна-як § 44, ч. 4, п. 2
«бо́їнг», літа́к «Бо́їнг 777» § 58, ч. 2
бойки́ня § 32, ч. 4
Бо́йниці § 152, ч. 2 (парадигма)
бойови́й § 33, ч. 7
Бо́кна-фіо́рд § 154, ч. 3, п. 4
бо́ком (*під бо́ком*) § 41, ч. 2, п. 1

бо́ксу § 82, ч. 6, п. 3
бо́ку (*з бо́ку на бі́к*) § 41, ч. 2, п. 2
болга́ри § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *болга́р* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
болга́рин § 5, ч. 1
Болгра́д § 35, ч. 5, п. 1
боліда § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
болі́тце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *болі́тець* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
болото́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *болі́т* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2
бо́лю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
бо́лю (*з бо́лю*) § 41, ч. 2, п. 1
бонапарти́зм § 49, ч. 5
бо́ндар, бо́ндаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
бо́нна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; *бонн* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
бо́ра § 82, ч. 6, п. 9, прим.
боре́ць § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; § 32, ч. 3; *борця́, борце́ві, борце́м* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Бори́са § 82, ч. 5, п. 1; § 57, ч. 3
Бори́сівна § 32, ч. 12
Бори́сов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Бори́спіль § 148, ч. 1, прим.; *Бори́споля* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *«Бори́спіль»* § 50, ч. 14
Бористе́н, Борисфе́н § 123, ч. 2
Борисфе́н, Бористе́н § 123, ч. 2
Бо́ричів (*ву́лиця Бо́ричів Тік*) § 50, ч. 11
боріда § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
борі́нка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Боровé § 152, ч. 3 (парадигма)
Боровико́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Боровичі́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
борода́, борі́д § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Бородýлін (*Ри́гор Бородýлін*) § 144, ч. 1, п. 1
борона́, борі́н § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
боротьбі́ст § 32, ч. 15
(*на*) *борсуко́ві,* (*на*) *борсукý́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
бо́рта § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бо́рту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бо́ру § 82, ч. 6, п. 6; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
борщу́ § 82, ч. 6, п. 6
бо́сий § 101, ч. 1, п. 1
Босúй § 144, ч. 2, п. 2
босо́ніж § 41, ч. 1, п. 8
босто́н § 50, ч. 12
Бо́тев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Ботевгра́д § 154, ч. 2, п. 5

Боттічéллі § 128, ч. 3
бóулінгу § 82, ч. 6, п. 3
(*у*) *бою́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
боягýз § 19, ч. 1, п. 2
боягýзтво § 19, ч. 1, п. 2
боягýзький § 19, ч. 1, п. 2
боязки́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
бóязкість § 26, ч. 3, п. 1, прим.
боя́тися § 115, ч. 3, п. 1; *бою́ся, бі́йся* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»
бра § 140, ч. 2, п. 2
бравíсимо § 128, ч. 1
бра́вши § 120, ч. 2
Брази́лія § 129, ч. 4, п. 6
Бра́нденбург § 154, ч. 2, п. 5
бранденбу́рзький § 154, ч. 2, п. 5
Бранчéєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
брат § 19, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2; *бра́те* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; *брати́, брато́ве* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 94, ч. 1
бра́ти, беру́ § 11, ч. 3; *беру́ть* § 120, ч. 1; *брав* § 115, ч. 7, п. 1; § 120, ч. 2; *бра́ла, бра́ло, бра́ли* § 115, ч. 7, п. 1; *бери́, бері́мо, берім, бері́ть* § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 2, п. 2; *брать* § 118, ч. 1, прим.
бра́тик § 32, ч. 1
бра́тимусь, бра́тимемось, бра́тиметесь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
бра́тів, бра́това, бра́тове, бра́тові § 103 (парадигма); *бра́тів, бра́тового, бра́това* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
брат-і-сестра́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
бра́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 3
бра́тство § 19, ч. 2
бра́тський § 19, ч. 2
бра́ття § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2
бра́узер § 133, ч. 1
бра́унінг § 49, ч. 5; § 133, ч. 1
Бра́хма § 49, ч. 7, п. 1; § 53, ч. 1
брахма́н § 122, ч. 5
Брейне́ (*Де-Брейне́*) § 50, ч. 3
брек § 133, ч. 2
бренд § 134, ч. 2
Брест (*Брест-Литóвськ, Брест-Литóвський ми́рний дóговір*) § 52, ч. 3, прим. 1
Бретáнь § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
Бре́ттон-Вудс, Бре́ттон-Ву́дська конфере́нція § 52, ч. 3, прим. 1
Бретóн де лос Еррéрос § 49, ч. 2
бреха́ти § 11, ч. 2; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *не брешу́, не бреши́, не бреші́ть* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
Бре́ча § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»

бригáда § 5, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 1; *вýлиця 92-ї Бригáди* § 50, ч. 11
бригадúр § 32, ч. 15; *бригадúру* (*добрóдієві бригадúру*) § 83, ч. 1, п. 1, прим.; *бригадúре* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
брúдко (*гúдко-брúдко*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
брúзки § 28, ч. 2
брúзнути § 28, ч. 2
брúнькати § 27, ч. 1, п. 2, прим.
бриньчáти § 27, ч. 1, п. 2, прим.
Британія § 129, ч. 4, п. 4
британський § 129, ч. 4, п. 4
Брід (*Давúдів Брід*) § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 6
Брієнн § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
Бровка (*Пятрýсь Бровка*) § 144, ч. 1, п. 1
Брóкес § 128, ч. 4
брóму § 82, ч. 6, п. 6
Бронéвський § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 2, п. 1
брóнзова медáль § 57, ч. 2
Брóнниці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
бронхíту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
брошýра § 130, ч. 4
брýтто § 128, ч. 1
Брюкнер § 128, ч. 4
брязк § 28, ч. 2
бряснути § 28, ч. 2
БУ-1 § 35, ч. 7, п. 5
Буалó § 140, ч. 2, п. 5
бýблика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
бýбличка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
бувáти, бувáю, бувáють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
Буг § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 1; *Бýгу* § 82, ч. 6, п. 5
(*на*) *бугаéві,* (*на*) *бугаї* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (*по*) *бугаéві,* (*по*) *бугаю* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2
Бугайóв § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
Бýдда § 49, ч. 7, п. 1, § 53, ч. 1; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Будейóвиці (*Чéські Будейóвиці*) § 149, ч. 2
будúнків (*Об'єднання співвлáсників багатоквартúрних будúнків «Наш дім»*) § 54, ч. 4
будúнок (*буд.*) § 62, ч. 3
будúнок § 54, ч. 3; § 84, ч. 1, п. 2; *будúнку* § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 1; *будúнкові* § 83, ч. 1, п. 1; (*на* / *по* / *при* / *у*) *будúнкові,* (*у*) *будúнку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; (*по*) *будúнках* § 93, ч. 1; *Будúнок учúтеля* § 54, ч. 3
будúночок § 10, ч. 2
бýдить, бýдять § 26, ч. 3, п. 4
будівéльний (*архітектýрно-будівéльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
будівнúк § 9, ч. 1, п. 2; *будівникá* § 84, ч. 1, п. 1

будівни́чий, (*до*) *будівни́чого, будівни́чі* § 103, прим. 1
будмайда́нчик § 35, ч. 5, п. 2
бу́дній § 102, ч. 1, п. 1
будо́ва § 9, ч. 1, п. 2; *будо́в* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
будо́ваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
будува́ти § 34, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; *будую́, будую́ть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
будь § 26, ч. 3, п. 4
будь-де́ § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
будь-коли́ § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
будь-куди́ § 41, ч. 3, п. 3
будь-хто́ § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2; *будь-кого́, будь у ко́го* § 39, ч. 2
будь-чи́й § 39, ч. 2
будь-що́, будь-чого́, будь на чо́му § 39, ч. 2
будь-що-бу́дь § 41, ч. 3, п. 5
будь-яки́й § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
Будя́к § 49, ч. 7, п. 3
Буе́нос-А́йрес § 154, ч. 3, п. 3
буе́нос-а́йреський § 154, ч. 3, п. 3
бу́єр § 126, ч. 1
Буєра́ков § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
бузку́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
бу́зький § 153, ч. 3, п. 1
бу́й-ту́р § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бу́ква, букв § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
буква́р, букваря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Бу́кінгем § 128, ч. 4
Буковина́ § 50, ч. 6, прим.; § 50, ч. 10
бу́кові, бу́ку § 83, ч. 1, п. 1
буксирувати § 34, ч. 3
буксува́ти § 34, ч. 3
була́т, була́та § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бу́лла § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2, § 128, ч. 1; *булл* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
Було́нський Ліс § 50, ч. 1, прим.
Було́нь § 139, ч. 1, п. 2
Було́нь-сюр-Мер § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
було́нь-сюр-ме́рський § 154, ч. 3, п. 5
бульва́р (*бульв.*) § 62, ч. 3
бульва́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма); *бульва́р Тара́са Шевче́нка* § 50, ч. 11
бульдо́г § 121, ч. 1, п. 2
бульйо́н § 8, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 1
булькота́ти, булькочу́, булько́чуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
булькоті́ти § 115, ч. 3, п. 1
бундесра́т § 54, ч. 5, прим. 4
Бурбо́на (*Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Віктора Марі́ї де Бурбо́на*) § 140, ч. 3

Бу́ргардт (*О́свальд Бу́ргардт*) § 49, ч. 1
Бург-ель-Ара́б § 154, ч. 3, п. 5
бург-ель-ара́бський § 154, ч. 3, п. 5
бурело́м § 35, ч. 3, п. 3
буржуа́ § 140, ч. 2, п. 1
бури́ти § 32, ч. 5
буріння § 32, ч. 5
буркуну́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
бурмоті́ти § 115, ч. 3, п. 1
бурхли́вий § 101, ч. 1, п. 1
бу́ря § 67, ч. 2, п. 2; § 76, ч. 1, п. 1; *бу́рі* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; *бу́рю* § 71, ч. 1; *бу́рею* § 72, ч. 1; (*у*) *бу́рі* § 73, ч. 1; *бур* § 26, ч. 3, п. 3; § 76, ч. 1, п. 1; *бу́рям* § 77, ч. 1, п. 2
буря́к § 7, ч. 2, п. 2, прим.
бур'я́н § 7, ч. 2, п. 2; § 63, ч. 2, п. 4
бу́ряний § 7, ч. 2, п. 2, прим.
Бу́сел (парадигма) § 142, ч. 1
бу́ти § 115, ч. 5; § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; § 115, ч. 7, п. 2; *бу́ду, бу́деш, бу́де, бу́демо, бу́дем, бу́дете, бу́дуть* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; *бу́дьмо, бу́дьте* § 26, ч. 3, п. 4
буття́ § 27, ч. 1, п. 5
бухо́блік § 35, ч. 6, п. 1
буц § 27, ч. 1, п. 7
Бу́ча § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
бюдже́т § 138, ч. 2, п. 2
Б'ю́кенен § 138, ч. 1, п. 1
Бю́лов § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Бю́ловом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
бюро́ § 138, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Бюффо́н § 138, ч. 2, п. 2
Бядýля § 144, ч. 3, п. 2, прим.
бязь § 138, ч. 2, п. 2
Бя́лий § 144, ч. 2, п. 3

В

в § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; п. 5 прим.; § 23, ч. 2, п. 1, 2, 4, 5, 6; § 23, ч. 2, п. 6, прим. 1
В-47 § 58, ч. 4
Вавило́вський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
вага́ § 66, ч. 2, п. 1
вага́нь § 89, ч. 1, п. 2
вагóмість § 66, ч. 4, п. 1
вагóна § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
вагóнчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
вагу́ (*на вагу́*) § 41, ч. 2, п. 1

важки́й-таки́ § 44, ч. 4, п. 1
важкоатле́т § 35, ч. 2
важкопрогнозо́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
важкорозчи́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
ва́жчий § 104, ч. 1, п. 1
«Ва́йбер» (*систе́ма о́бміну повідо́мленнями «Ва́йбер»*) § 54, ч. 7
Ва́йзенборн § 136, ч. 1
Ва́йнрайх § 136, ч. 1
вакуо́ля § 121, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
вал § 50, ч. 11; *ва́ла* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *ву́лиця Яросла́вів Вал* § 50, ч. 11
Вале́нсія § 121, ч. 2
ва́лентно пов'я́заний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Вале́ріївна § 32, ч. 12
Вале́рія § 66, ч. 2, п. 2
Валер'я́н § 7, ч. 2, п. 2
валіде́ § 140, ч. 2, п. 3
Ва́лки § 153, ч. 2
ва́лківський § 153, ч. 2
ва́лу § 82, ч. 6, п. 5; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Валуа́ § 140, ч. 2, п. 1
Валу́йки § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»
ва́льсу § 82, ч. 6, п. 3
Ва́льтер Скотт § 147, ч. 4
ва́льтер-ско́ттівський § 147, ч. 4
валю́тний (*зо́лото-валю́тний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
ван § 49, ч. 2; § 136, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3; *Ван Гог* § 49, ч. 2; *Ван Мен* § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6
Вандрі́є́с § 130, ч. 2, п. 3
Ва́нзее § 137, ч. 1
вані́ль § 125, ч. 2; *вані́лі* § 95, ч. 1; *вані́ллю* § 95, ч. 3, п. 1
ва́нна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; *ванн* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
Ване́ § 140, ч. 2, п. 5
Вансо́ (*Пак Вансо́*) § 49, ч. 3
вантáж § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *вантажі́* § 91, ч. 1, п. 2
вантáжно-розвантáжувальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Варáнгер-фіóрд § 50, ч. 5
варáський § 153, ч. 3, п. 3
Варáш § 153, ч. 3, п. 3
Варва́ра (*свята́ великому́ченица Варва́ра*) § 53, ч. 2, прим. 1
Варва́рівка (*Дмитро́-Варва́рівка*) § 154, ч. 3, п. 2
варва́рівський (*дмитро́-варва́рівський*) § 154, ч. 3, п. 2
варе́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
варе́ння § 9, ч. 3, п. 4
Ва́ри (*Ка́рлові Ва́ри*) § 150, ч. 1
ва́риво § 32, ч. 2

Вари́водо (*добро́дійко Вари́водо*) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
вари́ти, варю́, ва́рять § 115, ч. 3, п. 1
вари́ння § 9, ч. 3, п. 4
варт § 101, ч. 1, п. 3
Василе́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 2
Василе́вська (*Людми́ла Василе́вська-Бере́зіна*) § 49, ч. 1
Васили́шин, Васили́шину, Васили́шинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Василі́в § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 2; *Василе́вого* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
Васи́лівна § 32, ч. 12; § 143, ч. 6
Васи́ль § 143, ч. 1; *Василя́* § 82, ч. 5, п. 1; *Васи́ль-Костянти́н* § 146, ч. 4, п. 1; (*для*) *Василя́ Се́ника* § 142, ч. 3, прим. 2
Васи́льович § 32, ч. 11; § 143, ч. 5;
Васько́ § 22, ч. 1, п. 4
ват (*Вт*) § 62, ч. 4
ват § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 128, ч. 1; § 128, ч. 3; *ва́тів* § 89, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Ватика́н § 129, ч. 4, п. 5; *Ватика́ну* § 82, ч. 6, п. 5
ватика́нський § 129, ч. 4, п. 5
Ватт § 128, ч. 3
Вахта́нг § 122, ч. 1
ваш § 110, ч. 3
Ва́шингто́н § 124, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 3
Ва́щенко § 22, ч. 1, п. 4
Ващу́к § 22, ч. 1, п. 4
вбік § 23, ч. 2, п. 6; § 41, ч. 1, п. 2
вважа́ють § 23, ч. 1, п. 5, прим.
вве́чері § 41, ч. 1, п. 2
вві § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ввібра́ти § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ввійти́ § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2; *ввійшли́* § 23, ч. 1, п. 5, прим.
ввісьмо́х § 23, ч. 1, п. 5, прим.
ввіч § 29, ч. 1, п. 1
ввічливий § 29, ч. 1, п. 1; *ввічливі* § 23, ч. 1, п. 5, прим.
ввóлю § 41, ч. 1, п. 2
вгóлос § 41, ч. 1, п. 2
вгорі́ § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 41, ч. 1, п. 2
вго́ру § 41, ч. 1, п. 2
вда́лий (*більш вда́лий*) § 104, ч. 1, п. 2
вда́ча § 23, ч. 3
вдень § 41, ч. 1, п. 2
вдóсвіта § 41, ч. 1, п. 7
веб-API § 35, ч. 6, п. 2, прим.
Ве́бстер § 124, ч. 1
вебсторі́нка § 35, ч. 6, п. 2
Ве́гас (*Лас-Ве́гас*) § 154, ч. 3, п. 5

Веденє́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
ведме́ди́ць § 78, ч. 1, п. 1; § 51, ч. 1
ведмеди́ще § 66, ч. 3, п. 3
Ведме́дів § 141, ч. 1
ведмі́дь § 66, ч. 3, п. 3
ве́жа § 55, ч. 2; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
Ве́зербі § 124, ч. 2
ве́ктора § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Вела́скес § 121, ч. 1, п. 1
ве́летень § 32, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ве́летневі, ве́летню* § 83, ч. 1, п. 1; *ве́летні* § 88, ч. 1, п. 2
Вели́кдень § 53, ч. 3
вели́кий § 1, ч. 2; § 104, ч. 1, п. 3; (*у*) *вели́кому,* (*у*) *вели́кім* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *Володи́мир Вели́кий, Мстисла́в Вели́кий* § 49, ч. 9, п. 2; *сузі́р'я Вели́кого Пса* § 51, ч. 1; *Вели́кий Віз* § 51, ч. 2; *Вели́кий піст* § 53, ч. 3; *Вели́кий У́стюг* § 150, ч. 1; *Вели́кий Луг* § 154, ч. 1, п. 1; *Вели́ка Бага́чка* § 154, ч. 1, п. 1; *гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра* § 51, ч. 1; *Все́волод Вели́ке Гніздо́* § 49, ч. 9, п. 2; *Вели́кі Лу́ки* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
вели́кий-превели́кий § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
великолу́цький § 153, ч. 3, п. 2
великому́чениця (*свята́ великому́чениця Варва́ра*) § 53, ч. 2, прим. 1
ве́лич § 1, ч. 2
величе́зний § 1, ч. 2
Вели́чка (*Літо́пис Самі́йла Вели́чка*) § 55, ч. 3, прим. 2
Вели́чков § 144, ч. 1, п. 6
вели́чний § 101, ч. 1, п. 1
Ве́ллінгтон § 124, ч. 1
велопробі́г § 36, ч. 1, п. 4
велосипе́д § 121, ч. 1, п. 1
Вельго́рський § 144, ч. 1, п. 2
вельмо́жа § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
Ве́нгеров § 144, ч. 1, п. 2
Венгжино́вич § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Вене́ра § 49, ч. 7, п. 2; *Вене́ра Мілóська* § 55, ч. 2
Вене́ція § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
верболі́з § 36, ч. 1, п. 3
Верболо́зи § 154, ч. 2, п. 4
верболо́зівський § 154, ч. 2, п. 4
ве́рб'я § 7, ч. 2, п. 1, прим.
Верґі́лій, Верґі́лій § 122, ч. 3
вередли́вий (*менш вередли́вий*) § 104, ч. 1, п. 2
Верикі́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Верме́ер § 130, ч. 1
Верн (*Жуль Верн*) § 147, ч. 4

Верна́дський (*Володи́мир Іва́нович Верна́дський* § 49, ч. 1; *Націона́льна бібліоте́ка Украї́ни і́мені В. І. Верна́дського* § 54, ч. 3)
ве́рнений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
Верні́городок § 154, ч. 2, п. 3
вернигородо́цький § 154, ч. 2, п. 3
верну́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
ве́рнутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
Верса́ль § 50, ч. 5, прим.; § 125, ч. 2
Верса́льський (*Верса́льський ми́рний до́говір* § 52, ч. 1; *Верса́льський мир* § 55, ч. 1)
верста́, верст § 76, ч. 1, п. 1
верста́льник § 32, ч. 1
верста́льниця § 32, ч. 4
верства́, верств § 76, ч. 1, п. 1
верства́, версто́в § 76, ч. 1, п. 1
Ве́ртінг § 135, ч. 1
верті́ти, верчу́ § 115, ч. 4, п. 2
верф § 140, ч. 1, п. 3 (парадигма); *ве́рф'ю* § 95, ч. 3, п. 2
верхі́в'їв § 89, ч. 1, п. 1
ве́рхній § 102, ч. 1, п. 1
Верхньодніпро́вськ § 148, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1
верхньодніпро́вський § 154, ч. 2, п. 1
верхньолу́жицький § 35, ч. 2
Ве́рхня Сіле́зія § 154, ч. 1, п. 1
верхові́ть § 89, ч. 1, п. 2
верхо́вний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *Верхо́вний Архиєпи́скоп* § 53, ч. 6; *Верхо́вний Суд* § 54, ч. 1; *Верхо́вна Ра́да Украї́ни* § 54, ч. 1; § 54, ч. 5, прим. 5; § 56, ч. 1
верше́чок § 32, ч. 8
вершо́к § 32, ч. 14
Верьо́вкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
весе́лий § 101, ч. 1, п. 1
Веселó́вський § 144, ч. 1, п. 2
весе́лощам § 100, ч. 3, п. 1; *весе́лощами* § 100, ч. 5, п. 1; (*у*) *весе́лощах* § 100, ч. 6, п. 1
весі́лля § 66, ч. 3, п. 2; *весі́ль* § 89, ч. 1, п. 2
Ве́слав § 144, ч. 1, п. 2
весля́р, весляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
ве́сну (*на ве́сну*) § 41, ч. 2, п. 1
весня́ни́й § 101, ч. 1, п. 1
ве́ст (*норд-ве́ст*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
вест-індійський § 154, ч. 3, п. 4
Вест-І́ндія § 154, ч. 3, п. 4
вести́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *вів* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *вела́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
весь, уве́сь, ввесь § 113, ч. 1 (парадигма)

вечéря § 10, ч. 1, § 10, ч. 2
вечі́рній § 102, ч. 1, п. 1
вечі́рня § 53, ч. 8
вéчора § 10, ч. 3, п. 2; § 10, ч. 3, п. 4; *вéчорові, вéчору* § 10, ч. 3, п. 4; (*на*) *вéчорі* § 10, ч. 3, п. 2; *вечорí* § 10, ч. 2, § 10, ч. 3, п. 2
вéчора (*від рáнку до вéчора*) § 41, ч. 2, п. 2
В'єнтья́н § 139, ч. 1, п. 1
В'єтнáм (*Соціалісти́чна Респýбліка В'єтнáм*) § 50, ч. 6
взає́мини § 23, ч. 3
в (*у*) *зá тишку* § 41, ч. 2, п. 1
взвóду § 82, ч. 6, п. 2
взи́мку § 41, ч. 1, п. 2
взнакú § 41, ч. 1, п. 2
взýтий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
взуття́ «Крокс» § 58, ч. 1
ви § 108, ч. 1 (парадигма); *Ви* § 60, ч. 2
ви́бери, ви́берімо, ви́берім, ви́беріть § 116, ч. 2, п. 2
вибирáти § 11, ч. 3
ви́бір (*на ви́бір*) § 41, ч. 2, п. 1
вибóїстий § 33, ч. 5
ви́борець, ви́борця § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
ви́бою § 82, ч. 6, п. 9
ви́вершений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
вивéршувати § 11, ч. 2
виволікáти § 11, ч. 2
ви́волокти § 11, ч. 2
вигóда, вигíд § 76, ч. 1, п. 1
ви́года, ви́гід § 76, ч. 1, п. 1
ви́гребти § 11, ч. 2
вигрібáти § 11, ч. 2
видавни́цтво (*вид-во*) § 62, ч. 5
видавни́цтво § 63, ч. 3; *видавни́цтво «Рáнок»* § 54, ч. 5; *Видавни́цтво* § 60, ч. 1
видáння (*вид.*) § 62, ч. 3
видáння (*інтернéт-видáння*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ви́димо-невúдимо § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»
видноті́ (*на видноті́*) § 41, ч. 2, п. 1
видовженотупоконíчний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
ви́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
ви́жени, ви́женімо, ви́женім, ви́женіть § 116, ч. 2, п. 2
ви́зволь, ви́звольмо, ви́звольте § 116, ч. 3, п. 3
ви́звóльний (*нарóдно-ви́звóльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
виї́жджувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
виїздúти § 28, ч. 1
виїзни́й § 28, ч. 1

Викона́вець § 60, ч. 1
виконро́б § 35, ч. 6, п. 1
вико́нувач обо́в'язків (*в. о.*) § 62, ч. 3
ви́коренення § 11, ч. 2
ви́коренити § 11, ч. 2
викорі́нювання § 11, ч. 2
викорі́нювати § 11, ч. 2
вико́чувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
викру́чуваний § 34, ч. 1
викру́чування § 34, ч. 1
викру́чувати § 34, ч. 1
Ви́кса § 149, ч. 9
ви́ла § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *вил* § 100, ч. 2, п. 3; *ви́лам* § 100, ч. 3, п. 1; *ви́лами* § 100, ч. 5, п. 1; (*на*) *ви́лах* § 100, ч. 6, п. 1
ви́ллю § 30, ч. 1, п. 5
ви́мита (*не ви́мита*) § 44, ч. 2, п. 2
ви́мито (*не ви́мито*) § 44, ч. 2, п. 2
вимі́рювальний (*контро́льно-вимі́рювальний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
вимі́рюй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
ви́мовити § 11, ч. 1
вимовля́ти § 11, ч. 1
ви́мостити, ви́мощу § 115, ч. 4, п. 2
ви́мощений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
вимо́щувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
ви́мпел § 129, ч. 2, п. 6
ви́м'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 5; *ви́мені, ви́м'я* § 98, ч. 2; *ви́мені, ви́м'ю* § 98, ч. 3; *ви́менем, ви́м'ям* § 98, ч. 4; (*на*) *ви́мені, ви́м'ї,* (*по*) *ви́мені, ви́м'ю* § 98, ч. 5; *ви́м'я* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *ви́м'ів* § 99, ч. 2; *ви́м'ям* § 99, ч. 3; *ви́м'ями* § 99, ч. 5; (*у*) *ви́м'ях* § 99, ч. 6
винахі́дників (*Товари́ство винахі́дників та раціоналіза́торів Украї́ни*) § 54, ч. 1
ви́нен § 101, ч. 1, п. 3
ви́нісся § 29, ч. 2
вино́ «Перли́на сте́пу» § 58, ч. 1
Виногра́дов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Виногра́дово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
вино́шувати § 11, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
ви́падку § 82, ч. 6, п. 9
ви́пекти § 11, ч. 2
випіка́ти § 11, ч. 2
виполі́скувати § 11, ч. 2
ви́полоскати § 11, ч. 2
ви́правдання § 63, ч. 2, п. 5
ви́провадити § 11, ч. 1
випроводжа́ти § 11, ч. 1

випромі́нювання (*НВЧ-випромі́нювання*) § 61, ч. 3
ви́пуск (*вип.*) § 62, ч. 3
ви́пуск § 28, ч. 2
випускни́й § 28, ч. 2
вир § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
виробля́ють § 120, ч. 1
виробля́ючи § 120, ч. 1
виробни́цтво § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
ви́рок § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
ви́ростити § 11, ч. 1
виро́щувати § 11, ч. 1
ви́селок, ви́сілка § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
виск § 28, ч. 2
ви́скнути § 28, ч. 2
ви́слати, ви́стелю § 11, ч. 3
ви́слову § 82, ч. 6, п. 9
висо́кий § 20, ч. 1; *пі́сня «Стої́ть гора́ висо́кая»* § 55, ч. 3; *Висо́кі Догові́рні Сто́рони* § 60, ч. 1
ви́соко § 1, ч. 1
високоврожа́йний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
високогі́р'я § 36, ч. 1, п. 2
високоопла́чуваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
височе́нний § 29, ч. 3, п. 1
височе́нно § 29, ч. 3, п. 1
височина́ § 95, ч. 1, прим. 2
височі́нь § 95, ч. 1, прим. 2; *височі́нню* § 95, ч. 3, п. 1
Виспя́нський § 144, ч. 1, п. 9; § 144, ч. 2, п. 4
ви́ссати § 29, ч. 3, п. 4.
вистила́ти § 11, ч. 3
Ви́тегра § 149, ч. 9
ви́тер § 9, ч. 2, п. 1
ви́ти (*зави́ти*)*, ви́ю, ви́ють* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
ви́ти (*зви́ти*)*, в'ю, в'ють* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
витріща́ка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
ви́тру § 9, ч. 2, п. 1
Вифлеє́м § 129, ч. 4, п. 6
ви́хований § 29, ч. 3, п. 2, прим.
вихова́тель § 32, ч. 3
виховни́й (*навча́льно-виховни́й*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
ви́хор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *ви́хору* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
Ви́шгород § 35, ч. 5, п. 1; § 154, ч. 2, п. 5; *Ви́шгорода* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
ви́шгородський § 154, ч. 2, п. 5
ви́ше́нь § 10, ч. 1
ви́ще § 20, ч. 1
ви́щий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1

Віардо́ § 129, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 5
вібра́ція § 129, ч. 2, п. 6
вівса́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *ві́вса* § 88, ч. 1, п. 3
ві́втаря́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
вівто́рка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
вівця́, ове́ць § 9, ч. 1, п. 1, пп. «ґ»
вівча́р, вівчаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
вівча́рка § 59, ч. 1
ві́вши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
вігва́му § 82, ч. 6, п. 5
відбо́ю § 82, ч. 6, п. 9
Відбува́йло (*Цап-Відбува́йло*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
відва́жний § 101, ч. 1, п. 1
відва́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
відгоро́джувати § 11, ч. 1
ві́дгуку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
віддава́на § 41, ч. 1, п. 4
віддава́ти § 29, ч. 1, п. 1
ві́дділ § 29, ч. 1, п. 1; *ві́дділ зага́льного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни* § 54, ч. 6
відділе́ння (*пошто́ве відділе́ння, п/в*) § 62, ч. 7
Ві́день § 149, ч. 1, п. 3
відеоза́пис § 35, ч. 4, п. 1
відеопродýкція (*теле-, радіо-, аудіо- і відеопродýкція*) § 36, ч. 2, п. 3
відеофі́льм § 36, ч. 1, п. 4
ві́дер § 89, ч. 1, п. 2; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
відзна́ка, відзна́ка Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни – нагру́дний знак «За безпе́ку наро́ду», відзна́ка Президе́нта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазе́пи § 57, ч. 1
віділлю́ § 30, ч. 1, п. 5
від'їзд § 7, ч. 2, п. 4
відкриття́ § 30, ч. 1, п. 1; § 31, ч. 3; *відкриттів* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 1
відмі́нка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
відмі́нниця § 67, ч. 2, п. 2; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *відмі́нниці* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; *відмі́нницю* § 71, ч. 1; *відмі́нницею* § 72, ч. 1; (*на*) *відмі́нниці* § 73, ч. 1; *відмі́ннице* § 74, ч. 1, п. 2; *відмі́нниці* § 75, ч. 1; *відмі́нницям* § 77, ч. 1, п. 2; *відмі́нниць* § 78, ч. 1, п. 1; *відмі́нницями* § 79, ч. 1, п. 2; *відмі́нниці* § 81, ч. 1
відмі́нно (*на відмі́нно*) § 41, ч. 2, п. 1
відни́ні § 41, ч. 1, п. 1
відно́шення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
Відо́до (*Джо́ко Відо́до*) § 49, ч. 4
відо́мостей § 96, ч. 2
ві́дповіді § 96, ч. 1; *ві́дповідей* § 96, ч. 2; *ві́дповідям* § 96, ч. 3; *ві́дповідями* § 96, ч. 4; (*у*) *ві́дповідях* § 96, ч. 5

відпові́дний § 101, ч. 1, п. 1
відпові́сти́, відпові́м, відпові́сий, відпові́сть, відпові́мо́, відпові́сте́, дадуть відповідь § 115, ч. 5
відра́ § 107, ч. 2; (*пів*) *відра́* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
відра́зу § 41, ч. 1, п. 2
від ра́нку до ве́чора § 41, ч. 2, п. 2
Відро́дження (*епо́ха*) § 52, ч. 1
відсо́тковий (*1,5-відсо́тковий*) § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
ві́дстань § 31, ч. 3
відсу́тній § 102, ч. 1, п. 1
від сьогó́дні § 41, ч. 1, п. 1, прим.
відтепе́р § 41, ч. 1, п. 1
ві́дча́й (*на ві́дча́й*) § 41, ч. 2, п. 1
відчува́ти, відчува́ю, відчува́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
Віз (*Вели́кий Віз*) § 51, ч. 2
візаві́ § 129, ч. 2, п. 5
візьму́сь, ві́зьмемось, ві́зьметесь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
війна́ (*громадя́нська війна́* § 52, ч. 3, прим. 2; *Семирі́чна війна́* § 52, ч. 1; *па́ртія війни́* § 54, ч. 2; *гре́ко-пе́рські ві́йни* § 52, ч. 3, прим. 2)
Війо́н § 125, ч. 1
військкома́т § 29, ч. 1, п. 2
ві́йсько § 26, ч. 3, п. 1; (*у*) *ві́йську* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
військовозобов'я́заний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а», прим.
військо́во-морськи́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
військовополоне́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а», прим.
військо́во-польови́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
військо́во-спорти́вний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
військо́ву (*меда́ль «За військо́ву слу́жбу Украї́ні»*) § 57, ч. 1
вік § 21, ч. 1; *ві́ку* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *сере́дні віки́* § 52, ч. 3, прим. 2
вікéнд § 124, ч. 1
вікіпе́дія, енциклопе́дія «Вікіпе́дія» § 54, ч. 7
вікно́ § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *ві́кон* § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
віко́нець § 89, ч. 1, п. 2, прим.
віко́нечко § 32, ч. 8
віко́нниця § 29, ч. 1, п. 3
Ві́ктор, Ві́ктора § 140, ч. 3; § 143, ч. 3, прим. 2
Ві́кторович § 32, ч. 11
ві́ку (*зро́ду-ві́ку*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
віку́ (*на віку́*) § 41, ч. 2, п. 1
Віли́нська (*Марі́я Олекса́ндрівна Віли́нська*)§ 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
ВІЛ-інфе́кція § 35, ч. 7, п. 8
ВІЛ-СНІД § 35, ч. 7, п. 9
ві́лла § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; *вілл* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2

Вільге́льм (*Фрі́дріх-Вільге́льм*) § 146, ч. 4, п. 1
Вільне́в § 132, ч. 1
ві́льний § 9, ч. 1, п. 2
ві́льно конверто́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Ві́льсон § 121, ч. 1, п. 2; § 124, ч. 1
Вільхівця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Вільша́нська Новосе́лиця § 154, ч. 3, п. 6
вільша́нсько-новосе́лицький § 154, ч. 3, п. 6
він § 108, ч. 1 (парадигма); § 108, ч. 2; *ним, до нь**о́**го* § 108, ч. 2; *з нь**о́**го* § 113, ч. 1, прим. 2
він же § 44, ч. 2, п. 13
Він М'їн § 49, ч. 4
Ві́нницькі Стави́ § 154, ч. 3, п. 6
ві́нницько-ста́вськи́й § 154, ч. 3, п. 6
Ві́нниця § 29, ч. 1, п. 3; § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 148, ч. 1
Ві́нниччина § 50, ч. 6, прим.
Вінніпе́г § 124, ч. 1
ві́нця § 27, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *ві́нцям* § 100, ч. 3, п. 2; *ві́нцями* § 100, ч. 5, п. 2; (*на*) *ві́нцях* § 100, ч. 6, п. 2
віньє́тка § 139, ч. 1, п. 1
Віньї́ § 3, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 4
ВІП-за́ла § 35, ч. 7, п. 8
Ві́ра § 144, ч. 1, п. 1
Вірджи́нія § 129, ч. 4, п. 3
вірме́нів § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Вірме́нська апо́стольська це́рква § 53, ч. 5
ві́рте § 27, ч. 1, п. 1
«Віртуо́зи Ки́єва» (*оркє́стр «Віртуо́зи Ки́єва»*) § 54, ч. 5
вірш, ві́рша § 84, ч. 1, п. 2, прим.
вісім § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); *восьми́* § 105, ч. 6
вісімдеся́т § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 4; § 106, ч. 2; *вісімдеся́т во́сьмий, вісімдеся́т во́сьмого* § 106, ч. 2
вісімдеся́тий § 106, ч. 1
вісімна́дцять § 105, ч. 3; *вісімна́дцятому* (*у дві ти́сячі вісімна́дцятому році*) § 106, ч. 2
вісімсо́т § 105, ч. 5
віск § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; *во́ску* § 82, ч. 6, п. 6
ві́скі § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
(*на*) *вислюко́ві,* (*на*) *вислюку́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
ві́сник § 28, ч. 1
ві́сті § 96, ч. 1; *вісте́й* § 96, ч. 2; *ві́стя́м* § 96, ч. 3; *ві́стя́ми* § 96, ч. 4; (*у*) *ві́стя́х* § 96, ч. 5
вість § 28, ч. 1; § 66, ч. 4, п. 1

вісь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «ґ»; § 26, ч. 2, п. 1; § 30, ч. 1, п. 3; *ві́ссю* § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; (*на*) *о́сі* § 95, ч. 4; *о́сі* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «ґ»; § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; *осе́й* § 96, ч. 2; *о́сям* § 96, ч. 3; *о́сями* § 96, ч. 4; (*на*) *о́сях* § 96, ч. 5
Віта́лій § 66, ч. 3, п. 1; *Віта́лія* § 82, ч. 5, п. 1; *Віта́лію* § 83, ч. 1, п. 1; § 87, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Ві́та-Пошто́ва § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1
ві́та-пошто́вий § 154, ч. 3, п. 1
Ві́тебське воєво́дство § 50, ч. 8
ві́тер § 9, ч. 2, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3; *ві́тру* § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»; *Ві́тра* § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»; § 84, ч. 1, п. 1
Ві́тка § 149, ч. 4
вітри́ще § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
вітрови́й § 33, ч. 7
вітряка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Віттгенште́йн § 136, ч. 1
ві́ттова хворо́ба § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Вітчи́зна § 60, ч. 3
віцекóнсул § 35, ч. 6, п. 4
віцепрем'є́р § 35, ч. 6, п. 4
ві́чі § 88, ч. 1, п. 2
ві́чко, ві́чок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
віч-на́-віч § 41, ч. 3, п. 5
ві́чний § 21, ч. 1; *Ві́чне мі́сто* § 50, ч. 6, прим.
ві́чности, ві́чності § 10, ч. 3, п. 1
Віші́ § 129, ч. 4, п. 3
Ві́шну § 53, ч. 1
ві́що (*за ві́що*) § 41, ч. 1, п. 6
ві́яло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
в'їзд § 3, ч. 1, п. 3
вйо́кати § 8, ч. 1, п. 2
вклад § 23, ч. 3
Вкраї́на § 23, ч. 3, прим.
вкрай § 41, ч. 1, п. 2
вку́пі § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
влад § 41, ч. 1, п. 2
вла́да § 23, ч. 3
Владивосто́к § 149, ч. 8, п. 3, пп. «г»
Владисла́в § 146, ч. 3, п. 4
власко́р § 35, ч. 6, п. 1
вла́сний § 23, ч. 3
власнору́чний (*власноруч.* і *власноручн.*) § 62, ч. 2
власти́вий (*власт.*) § 62, ч. 2
власти́вість § 23, ч. 3
вли́тку § 41, ч. 1, п. 2
влу́чний § 33, ч. 1

вмивсь, вмився § 44, ч. 3, п. 3
вмі́ння (*не вмі́ння*) § 44, ч. 2, п. 4
в (*у*) *нагоро́ду* § 41, ч. 2, п. 1
вна́слідок § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 42, ч. 1, п. 1
вниз § 41, ч. 1, п. 2
внизу́ § 41, ч. 1, п. 2
вночию́ § 41, ч. 1, п. 6
в (*у*) *но́гу* § 41, ч. 2, п. 1
вночі́ § 41, ч. 1, п. 2
вну́трішній § 57, ч. 1; § 61, ч. 3, прим. 1; § 102, ч. 1, п. 2
внутрішньоо́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
во § 23, ч. 2, п. 6, прим. 1
в о́бмін § 41, ч. 2, п. 1
в обрі́з § 41, ч. 2, п. 1
вовк § 9, ч. 2, п. 2; § 66, ч. 3, п. 3; *во́вка* § 9, ч. 2, п. 2; (*на*) *во́вкові,* (*на*) *во́вку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (*по*) *во́вкові,* (*по*) *во́вку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; *Во́вка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
вовк-жаднюга § 37, ч. 2, п. 1
во́вня́ний (*м'я́со-во́вня́ний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
вовченя́ § 32, ч. 7
во́вчика § 82, ч. 5, п. 1
вовчи́сько § 66, ч. 3, п. 3
вовчи́ць § 78, ч. 1, п. 1
Вовчо́к (*Ма́рко́ Вовчо́к*) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
во́гнище § 32, ч. 10
вого́нь § 5, ч. 1; § 9, ч. 2, п. 1; *вогню́* § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
Вогняна́ Земля́ § 50, ч. 1, прим.
вод § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
вода́ (*мінера́льна вода́ «Мо́ршинська»*) § 58, ч. 1
во́день § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *во́дню* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 6
води́ти, воджу́ § 115, ч. 4, п. 2
(*на* / *при*) *водієві* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; *водії́* (*два водії́*) § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
води́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
воднéвий (*киснéво-воднéвий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
водно́ § 41, ч. 1, п. 5
водно́сталь § 41, ч. 1, п. 8
водово́з § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
водого́ну § 82, ч. 6, п. 7
вододі́лу § 82, ч. 6, п. 7
водозабі́р § 35, ч. 3, п. 1
Водола́жченко § 22, ч. 1, п. 4
водола́з § 36, ч. 1, п. 1
Водола́зький § 22, ч. 1, п. 4
водопі́й § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 36, ч. 1, п. 1; *водопо́ю* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
водопрові́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»

Водоп'я́нов § 144, ч. 3, п. 1
Водохре́стя § 35, ч. 3, п. 1
воєво́да § 66, ч. 2, п. 1
воєво́дство (*Ві́тебське воєво́дство*) § 50, ч. 8
во́єн, війн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
воє́нно-промисло́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
воє́нно-стратегі́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
во́жений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
вози́ти, вожу́ § 115, ч. 4, п. 2
вози́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
вої́стину § 129, ч. 3, прим.
во́їна § 82, ч. 5, п. 1
Во́їнов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
вокза́л (*Приміськи́й вокза́л*) § 50, ч. 13; *вокза́лу* § 82, ч. 6, п. 5
волейбо́лу § 82, ч. 6, п. 3
волелю́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
воли́нський § 26, ч. 3, п. 1; § 27, ч. 1, п. 2; *Воли́нська о́бласть* § 50, ч. 8
воли́, воліе́в § 91, ч. 1, п. 1, прим.
воліки́ши § 9, ч. 3, п. 3
Волл-стрі́т § 154, ч. 3, п. 4; § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
волл-стрі́тський § 154, ч. 3, п. 4
во́ло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
Воло́ве (*Іва́н Воло́ве О́ко*) § 146, ч. 2, п. 1
Володи́мир § 143, ч. 1, § 144, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 3, п. 4; *Володи́мире* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4; *Володи́мир Вели́кий* § 49, ч. 9, п. 2; *Володи́мир Іва́нович Верна́дський* § 49, ч. 1; *ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націона́льного педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка́* § 54, ч. 6
Володи́мирський собо́р § 53, ч. 7
волокти́, воліки́, волокла́, волокло́ § 9, ч. 3, п. 3
во́лос § 9, ч. 2, п. 3
воло́сся § 27, ч. 1, п. 5
воло́ський § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
воло́х § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
волочи́льник § 32, ч. 1
Воло́шин, Воло́шину, Воло́шинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Воло́шином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
Воло́шине § 152, ч. 3, прим.
«во́льво» § 58, ч. 2; *«Во́льво»* § 58, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Во́льнов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «б»
во́льтів § 89, ч. 1, п. 1
во́ля § 9, ч. 1, п. 2; *во́ле* § 74, ч. 1, п. 2; *во́ля Госпо́дня* § 53, ч. 2
вона́ § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма); *не́ю,* (*на*) *не́ї* § 108, ч. 2; (*у*) *не́ї* § 113, ч. 1, прим. 2
воно́ § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма)

воні́ § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма); *ні́ми,* (*з*) *них* § 108, ч. 2
Во́рдсворт § 124, ч. 2; § 135, ч. 2
вори́тця § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
Воробйо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»; § 144, ч. 3, п. 2
воро́же § 10, ч. 3, п. 4, прим.
ворожі́нням § 85, ч. 1, п. 2
Воро́ніж § 153, ч. 3, п. 1
воро́нізький § 153, ч. 3, п. 1
воро́та § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 50, ч. 11; § 100, ч. 1, п. 3; *вори́т* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 100, ч. 2, п. 3; *воро́там, воро́тям* § 100, ч. 3, п. 1; *воріть́мú, воро́тами* § 100, ч. 5, п. 3
воротáр, воротаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
восени́ § 41, ч. 1, п. 2
востáннє § 41, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
во́сьмеро § 105, ч. 10
восьмигрáнний § 63, ч. 2, п. 8
во́сьмий § 26, ч. 2, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 106, ч. 1
восьмику́тника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
вощáни́й § 22, ч. 1, п. 3
вощи́на § 22, ч. 1, п. 2
(*на*) *вояко́ві,* (*на*) *вояку́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
воя́цький § 22, ч. 1, п. 1
воя́ччина § 22, ч. 1, п. 1
впáм'ятку § 41, ч. 1, п. 3
впень § 41, ч. 1, п. 2
вперéд § 41, ч. 1, п. 2
вперéміш § 41, ч. 1, п. 3
впéрше § 41, ч. 1, п. 9, прим.
вплав § 41, ч. 1, п. 3
вплач § 41, ч. 1, п. 3
вплив § 23, ч. 3
вплива́вий § 23, ч. 3
вподо́вж § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
в (*у*) *по́зику* § 41, ч. 2, п. 1
впо́перек § 41, ч. 1, п. 2
впо́ру § 41, ч. 1, п. 2
впрáва § 23, ч. 3
впродо́вж § 42, ч. 1, п. 1
врáження § 9, ч. 3, п. 4
враз § 41, ч. 1, п. 2
Врáнов § 150, ч. 4
врáнці § 41, ч. 1, п. 2
врéшті § 41, ч. 1, п. 2
врівень § 41, ч. 1, п. 2
врівні § 41, ч. 1, п. 2

врожа́єм § 23, ч. 2, п. 6
вро́зкид § 41, ч. 1, п. 3
вро́зліт § 41, ч. 1, п. 3
вро́зсип § 41, ч. 1, п. 3
вро́зтіч § 41, ч. 1, п. 3
Вру́бель § 142, ч. 1 (парадигма)
Врубле́вський § 23, ч. 3
вручну́ § 41, ч. 1, п. 4
вряд § 41, ч. 1, п. 2
вряди́-годи́ § 41, ч. 3, п. 4
врято́ване (*меда́ль «За врято́ване життя́»*) § 57, ч. 1
все, усе́ § 113, ч. 1 (парадигма)
Всеви́шній § 53, ч. 2
Все́волод Вели́ке Гніздо́ § 49, ч. 9, п. 2
Вселе́нський Патріа́рх § 53, ч. 6
всере́дині § 41, ч. 1, п. 2
всесві́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
все́світу § 82, ч. 6, п. 5
Всеукраї́нська педагогі́чна конфере́нція § 52, ч. 2
всі, усі́ § 113, ч. 1 (парадигма)
всієї́ (*Свято́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї́ Ру́си́-Украї́ни*) § 53, ч. 6
вселя́кий, уселя́кий § 113, ч. 1, прим. 1
вслід § 41, ч. 1, п. 2
всмак § 41, ч. 1, п. 2
вступ § 23, ч. 3
всу́переч § 142, ч. 3, прим. 2
всього́ § 8, ч. 2
всього́-на́-всього § 41, ч. 3, п. 5
всюдихі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
вся, уся́ § 113, ч. 1 (парадигма)
вся́кий, уся́кий § 113, ч. 1, прим. 1
втім § 41, ч. 1, п. 6
втіша́тися § 23, ч. 2, п. 6
вуглецевмі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
вуглецю́ § 82, ч. 6, п. 6
вугля́р, вуглярá § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Ву́дро § 140, ч. 2, п. 5
(*на*) *вужéві,* (*на*) *вужі́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (*по*) *вужéві,* (*по*) *вужу́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2
ву́жче § 20, ч. 1
ву́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
ву́злик § 32, ч. 1
ву́зол (*го́рдіїв ву́зол*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
вузьки́й § 20, ч. 1; § 26, ч. 3, п. 1
вузькодіале́ктне § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»

ву́лика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
ву́лиця (*вул.*) § 62, ч. 3
ву́лиця (*ву́лиця Акаде́міка Заболо́тного* § 50, ч. 2; *ву́лиця Акаде́міка Кри́мського, ву́лиця Бо́ричів Тік, ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в», ву́лиця До́брий Шлях, ву́лиця Іва́на та Ю́рія Лип, ву́лиця Мала́ Жито́мирська, ву́лиця Небе́сної Со́тні, ву́лиця Яросла́вів Вал, ву́лиця 92-ї Брига́ди* § 50, ч. 11; *«Ву́лиця Обсерваторна»* (зупинка) § 50, ч. 14; *ву́лиці* § 78, ч. 1, п. 2; *ву́лицями* § 79, ч. 1, п. 2)
вулка́н § 121, ч. 1, п. 1
ву́са, ву́си § 88, ч. 1, п. 3
ву́хо, (*у*) *ву́сі* § 12, ч. 1, п. 2; *ву́хами* § 92, ч. 1, п. 1
в (*у*) *ці́лості* § 41, ч. 2, п. 1
вче́на ра́да філологі́чного факульте́ту § 54, ч. 6
вче́ння § 9, ч. 3, п. 4
вчи́телько Лева́до § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
вчи́телю § 87, ч. 1, п. 2; (*на* / *при*) *вчи́телеві* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; *вчителі́в* § 91, ч. 1, п. 1; (*на*) *вчителя́х* § 93, ч. 1
вчора́шній § 33, ч. 1, § 102, ч. 1, п. 2
вщерть § 41, ч. 1, п. 2
В'ю́жин § 144, ч. 3, п. 1
в'юн § 4, ч. 1, п. 1
Вю́ртемберг § 138, ч. 2, п. 2
в'яза́ти, в'яжу́, в'я́жеш § 115, ч. 4, п. 1
в'я́зи § 7, ч. 2, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1; *в'я́зів* § 100, ч. 2, п. 2; *в'я́зам* § 100, ч. 3, п. 1
в'язки́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
в'я́зкість § 26, ч. 3, п. 1, прим.
В'ячесла́в § 7, ч. 2, п. 1, § 143, ч. 1

Г

Гаа́га § 5, ч. 1, § 153, ч. 3, п. 1
гаа́зький § 153, ч. 3, п. 1
Га́брово § 150, ч. 2
Га́врик § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Гаври́лів § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
гаври́лівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
Гаври́лово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
га́дка § 5, ч. 1
Га́дяча § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
га́єві § 83, ч. 1, п. 1
газе́та (*газ.*) § 62, ч. 3
газе́та § 5, ч. 1; *газе́та «Літерату́рна Украї́на»* § 55, ч. 3
газетя́р, газетярá § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
газівни́к § 32, ч. 1
газобало́н § 36, ч. 1, п. 3

газогі́н § 36, ч. 1, п. 1; *газого́ну* § 82, ч. 6, п. 7
газопрові́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
газопрові́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
га́зу (*НДІ тра́нспорту га́зу*) § 61, ч. 3, прим. 2
(*у*) *га́ї,* (*у*) *гаю́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
Гаї́ті § 126, ч. 1
Гай Ю́лій Це́зар § 146, ч. 2, п. 3
гайдама́ків § 76, ч. 1, п. 3
га́йка § 63, ч. 1
гаймори́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
га́йморова порожни́на § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Гайнетді́н § 122, ч. 1
гайови́й § 33, ч. 7
гайо́к § 32, ч. 14
Га́йсин § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
гак § 14, ч. 1, п. 1
гала́ктика § 51, ч. 1
гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра § 51, ч. 1
гала́нтний § 121, ч. 1, п. 1
Гала́тія § 129, ч. 4, п. 5, прим.
Га́лин § 101, ч. 1, п. 2
Га́лицький § 22, ч. 1, п. 1; § 49, ч. 9, п. 2; § 63, ч. 3; § 153, ч. 3, п. 2
Га́лич § 153, ч. 3, п. 2; *Га́лича* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Галичина́ § 22, ч. 1, п. 1
галіфе́ § 49, ч. 5
га́лка § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *га́лці* § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.
Га́ллен (*Санкт-Га́ллен)* § 154, ч. 3, п. 4
Га́ллія § 129, ч. 2, п. 2
галу́ззя § 27, ч. 1, п. 5
га́лузі § 56, ч. 1, прим. 1; § 95, ч. 1; *га́луззю* § 95, ч. 3, п. 1; (*у*) *га́лузі* § 95, ч. 4; *га́лузей* § 57, ч. 3; § 96, ч. 2
галченя́ § 26, ч. 2, п. 3, прим., § 98, ч. 1; *галченя́ти* § 98, ч. 2; *галченя́ті* § 98, ч. 3; *галченя́м* § 98, ч. 4; (*на*) *галченя́ті* § 98, ч. 5
Гальва́ні § 140, ч. 2, п. 4
Га́льченко § 26, ч. 2, п. 3, § 27, ч. 1, п. 6
Гальчу́к § 27, ч. 1, п. 6
Га́лю § 74, ч. 1, п. 3
Га́мбург § 153, ч. 3, п. 1
га́мбургер § 135, ч. 2
га́мбурзький § 153, ч. 3, п. 1
га́мма § 51, ч. 1
га́му́з (*на га́му́з*) § 41, ч. 2, п. 1
Га́нгу § 82, ч. 6, п. 5
гандбо́л § 122, ч. 4; *гандбо́лу* § 82, ч. 6, п. 3

Га́нна § 29, ч. 3, п. 4., § 33, ч. 3, § 143, ч. 1; § 143, ч. 2 (парадигма)
Га́ннин § 29, ч. 3, п. 4., § 33, ч. 3
Ганнібе́л § 122, ч. 4
Ганно-Леонто́вичеве (*село́ Ганно-Леонто́вичеве*) § 154, ч. 1, п. 4
Га́нно Миха́йлівно § 74, ч. 1, п. 1
Ганно-Мусі́ївка (*село́ Ганно-Мусі́ївка*) § 154, ч. 1, п. 4
ганьба́ § 26, ч. 2, п. 1
ганя́ти § 11, ч. 1
гаражда́ § 82, ч. 6, п. 5
гарбузи́ння § 32, ч. 6
Га́рвард § 122, ч. 4
Га́рвардський університе́т § 54, ч. 3
Гаркуше́ (*па́ні Гаркуше́*) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
Гаркуши́не § 152, ч. 3, прим.
гармоні́йний § 33, ч. 1
Гармо́нія (*круї́зний ла́йнер «Гармо́нія морі́в»*) § 58, ч. 3
гарне́нький § 26, ч. 3, п. 2
га́рний, га́рна, га́рне, га́рні § 103 (парадигма); *га́рний* § 104, ч. 1, п. 3
Гаро́нна § 128, ч. 3
Га́ррісон § 134, ч. 1
Гарсі́я § 122, ч. 1; § 122, ч. 3; § 129, ч. 2, п. 2
Га́ртний § 144, ч. 2, п. 3
га́ряче́ § 10, ч. 3, п. 4, прим.
гаря́чої, гаря́чою § 10, ч. 3, п. 3
Гаса́н ((*з*) *Фатімо́ю Гаса́н-кизи́* § 140, ч. 4, прим.; *Га́сан-огли́* § 140, ч. 4; § 146, ч. 4, п. 4)
га́сел § 89, ч. 1, п. 2, прим.
га́су § 82, ч. 6, п. 6
гауптва́хта § 131, ч. 1
га́ус § 128, ч. 3
Га́усс § 128, ч. 3
гачо́к § 14, ч. 1, п. 1
Га́шек, Га́шека, Га́шекові § 142, ч. 3, прим. 1
га́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»; § 83, ч. 1, п. 1; (*у*) *гаю́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; (*по*) *гая́х* § 93, ч. 1; *Зеле́ного Га́ю* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
гварді́йці (*пі́ти у гварді́йці*) § 91, ч. 1, п. 1
гва́рдія § 122, ч. 1
Гвіне́я § 122, ч. 1
Гвіне́я-Бісау́ § 154, ч. 3, п. 1
гвіне́я-бісау́ський § 154, ч. 3, п. 1
Гданськ § 151, ч. 2, п.
Ге́ба § 53, ч. 1
Ге́гель, Ге́ґель § 122, ч. 3
гей-ге́й § 35, ч. 7, п. 4
гейм § 133, ч. 1

Ге́йне § 122, ч. 4; § 136, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 3
гекта́р (*га*) § 62, ч. 4
гекта́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
геліоце́нтр § 35, ч. 6, п. 2
Ге́льсінкі § 122, ч. 4
Ге́мпшир § 129, ч. 4, п. 3
генера́л § 5, ч. 1; § 122, ч. 1
генера́л-лейтена́нт § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1
генера́л-майо́р § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Генера́льний (*Генера́льний прокуро́р Украї́ни, Генера́льний секрета́р ООН* § 56, ч. 1)
генети́чний (*ме́дико-генети́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
геніа́льний § 129, ч. 2, п. 2
Геннадій § 143, ч. 1
Генсьо́рський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
географі́чний § 33, ч. 2
геоекономі́ка § 130, ч. 3
геоло́гія § 5, ч. 1
геополі́тика § 35, ч. 6, п. 2
Гео́рг § 122, ч. 1; § 122, ч. 3
гер § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
Ге́ра (*боги́ня Ге́ра*) § 53, ч. 1, прим.
«гера́кл» (*мали́на «гера́кл»*) § 59, ч. 2
гера́ні § 95, ч. 1; *гера́нню* § 95, ч. 3, п. 1; *гера́ней* § 96, ч. 2; *гера́ням* § 96, ч. 3; *гера́нями* § 96, ч. 4; (*на*) *гера́нях* § 96, ч. 5
Герб (*Держа́вний Герб Украї́ни*) § 54, ч. 1
гербарій § 122, ч. 4
геркуле́си § 49, ч. 7, п. 2, прим. 2
геро́ї § 88, ч. 1, п. 2; *геро́їв* § 89, ч. 1, п. 1; § 91, ч. 1, п. 1; *ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в»* § 50, ч. 11
героїзм § 3, ч. 1, п. 1; § 32, ч. 15; *героїзму* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
героїня (*о́рден «Ма́ти-героїня»*) § 57, ч. 1
ге́рцог § 19, ч. 1, п. 2; § 56, ч. 1, прим. 2
ге́рцогський § 19, ч. 1, п. 2
ГЕС (*гідроелектроста́нція*) § 61, ч. 2
Ге́те § 122, ч. 1; § 122, ч. 3; § 132, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Ге́тьман (*корве́т «Ге́тьман Іва́н Мазе́па»*) § 58, ч. 3
ги́дко-бри́дко § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
ги́рка § 27, ч. 1, п. 1
ги́ря § 66, ч. 2, п. 1
Гі (*Пан Гі Мун*) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2; *Пан Гі Му́на* § 146, ч. 2, п. 6, прим.
гі́дність § 66, ч. 4, п. 1; § 68, ч. 3 (парадигма); *гі́дности* § 95, ч. 1, прим. 1; *гі́дності* § 52, ч. 1; § 95, ч. 1; *гі́дністю* § 95, ч. 3, п. 2
гідроелектроста́нції (*те́пло- й гідроелектроста́нції*) § 36, ч. 2, п. 3

гідропа́рк § 35, ч. 6, п. 2
гіє́на § 129, ч. 2, п. 2
гі́лка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *гі́лці* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *гілó́к* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
гілля́, гіллю́, (*на*) *гіллі́* § 30, ч. 1, п. 1
гілля́стий § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 1
гілля́чка § 30, ч. 1, п. 1
гі́льза § 121, ч. 1, п. 2
Гі́льча Дру́га § 154, ч. 1, п. 3
гімн § 129, ч. 2, п. 6; *Держа́вний Гімн Украї́ни* § 54, ч. 1
гі́нді § 122, ч. 4
гінеко́лог-ендокрино́лог § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
гіперзву́к § 35, ч. 6, п. 3
гіперма́ркет § 35, ч. 6, п. 3
гіпопота́м § 129, ч. 2, п. 6
гіпо́теза § 122, ч. 4
гі́псу § 82, ч. 6, п. 6
гіпю́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
гі́рка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
гіркúй § 27, ч. 1, п. 1; § 101, ч. 1, п. 1
гіркува́то-соло́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
гірни́к § 19, ч. 1, п. 1
гірни́цтво § 19, ч. 1, п. 1
гірни́цький § 19, ч. 1, п. 1
гірничопромисло́вий § 35, ч. 2
гіронька § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
гі́рший § 104, ч. 1, п. 3
Гладсто́н § 133, ч. 2
глазу́р § 121, ч. 1, п. 1
гламу́р § 122, ч. 1
глибиномі́р § 36, ч. 1, п. 1
глибо́кий (*більш глибо́кий*) § 104, ч. 1, п. 2
глибочина́ § 95, ч. 1, прим. 2
глибочі́нь § 95, ч. 1, прим. 2
глибо́ка (*не глибо́ка*) § 44, ч. 2, п. 4
гли́бшати § 118, ч. 1
Гливи́ці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Гли́нкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Гли́нна Нава́рія § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
глинокóп § 36, ч. 1, п. 1
глинопісóк § 36, ч. 1, п. 3
Гли́нсько § 151, ч. 2, п.
«Глита́й, або ж Паву́к» § 55, ч. 3, прим. 1
Гліб́ов § 87, ч. 1, п. 4
Гліб́ове § 87, ч. 1, п. 4

«гло́рія-дей» (*трояна́ «гло́рія-дей»*) § 59, ч. 2
глухи́й § 101, ч. 1, п. 1
Глу́ховець § 144, ч. 4, п. 2
глухоніми́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
гля́нути, гля́ну, гля́нуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»
Гми́ря § 142, ч. 1 (парадигма)
гна́ний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
гна́ти, жену́, жену́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»; *жени́, жени́мо, жени́м, жени́ть* § 116, ч. 2, п. 2
Гнатю́к § 54, ч. 6; § 142, ч. 1 (парадигма)
Гне́зно § 152, ч. 3, прим.
гні́ву § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Гні́дич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Гнідко́ § 49, ч. 8
гніздіння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
Гніздо́ (*Все́волод Вели́ке Гніздо́*) § 49, ч. 9, п. 2
гної́стий § 33, ч. 5
гної́ську § 32, ч. 10
Го Можо́ § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5
Гове́рла (*гора́ Гове́рла*) § 50, ч. 1
Гог (*Ван Гог*) § 49, ч. 2
го́ден § 101, ч. 1, п. 3
годи́на (*год*) § 62, ч. 4
годи́на (*кіловá́т-годи́на* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 62, ч. 7; *мегавá́т-годи́на* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»); *годи́на-дві* § 35, ч. 7, п. 3; (*пів*) *годи́ни* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
годи́ни (*за годи́ни*) § 41, ч. 2, п. 1
годи́нник § 29, ч. 1, п. 3
годува́ти § 118, ч. 1
го́єний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
го́їти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.)
гол § 133, ч. 2
Го́ла При́стань § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 1
Голембйо́вський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
Го́лик § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Голи́цин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
голі́вка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
голі́вонька § 26, ч. 3, п. 2
Голла́ндія § 128, ч. 3
голла́ндський § 128, ч. 3
голова́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 56, ч. 1, прим. 1; *голі́в* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Голова́ Верхо́вної Ра́ди Украї́ни* § 56, ч. 1; *Коби́ляча Голова́* § 49, ч. 7, п. 3
голо́вка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
головоно́гі § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в», прим.
го́лову (*на го́лову*) § 41, ч. 2, п. 1

голосúстий § 33, ч. 5
Голсуóрсі § 124, ч. 2
гóлубе § 87, ч. 1, п. 3
голубúй (*сíро-голубúй* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»; *Голубúй Ніл* § 154, ч. 1, п. 1)
голубúний § 33, ч. 4
голубникá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
голуб'я́ § 98, ч. 1; *голуб'я́ти* § 98, ч. 2
гольф § 121, ч. 1, п. 2; *гóльфу* § 82, ч. 6, п. 3
Гольфстрúм § 122, ч. 1
Гóмеля § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Гóмелю* § 82, ч. 6, п. 8
Гомéр § 5, ч. 1
Гомíльша (*Сухá Гомíльша*) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
Гомулúцький § 144, ч. 2, п. 1
гонúти § 11, ч. 1
Гонкóнгу § 82, ч. 6, п. 5
гóнтер § 59, ч. 1
гопакá § 82, ч. 6, п. 3
горá § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 55, ч. 3; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *гір* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *горá Говéрла* § 50, ч. 1; *горá Сапýн* § 37, ч. 3, п. 2; *Скелясті гóри* § 149, ч. 1, п. 4
Горáцій § 122, ч. 4
горбá § 82, ч. 6, п. 5
не гóрб(*ся*)*, не гóрбте*(*сь*) § 116, ч. 3, п. 2
горбувáтий § 33, ч. 8
Гордéєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
гóрдіїв вýзол § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Гордíївна § 32, ч. 12
гордовúтий § 33, ч. 10
гóрдощі § 100, ч. 1, п. 2
гóре § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; (*у*) *гóрі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
горизóнт § 5, ч. 1; § 122, ч. 4; (*у*) *горизóнтах* § 93, ч. 1
горúцвіт § 36, ч. 1, п. 5; *Горúцвíт* § 146, ч. 3, п. 1
(*по*) *горúщу* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
горíння § 32, ч. 5
горíти § 32, ч. 5
Гóрки § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»
горобúний § 33, ч. 4
горóд § 9, ч. 2, п. 3; *горóди* § 88, ч. 1, п. 1
Городéцький § 144, ч. 2, п. 1
Городúще § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Городúщев § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
горóдній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
Горондá (*Чúкош-Горондá*) § 153, ч. 2
горондíвський (*чúкош-горондíвський*) § 153, ч. 2
горóх § 14, ч. 1, п. 1; *горóху* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»

*горош**и́**на* § 14, ч. 1, п. 1
Горо́шине, Горо́шиним § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
го́ру (*під го́ру*) § 41, ч. 2, п. 1
(*у*) *горщ**е́**чку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
горюва́ти, горю́ю, горю́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
го́спіс § 122, ч. 4
го́спіталь § 122, ч. 4
го́споди (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
Го́споди § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6
го́споди бо́же мій (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
Госпо́дня (*во́ля Госпо́дня*) § 53, ч. 2
госпо́дь § 53, ч. 2, прим. 3; *Госпо́дь* § 53, ч. 2; § 68, ч. 2, п. 5 (парадигма); § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; § 88, ч. 1, п. 3, прим.
госпо́дь з тобо́ю (*ва́ми*) § 53, ч. 2, прим. 3
го́сте́й § 89, ч. 1, п. 3; *гі́стьми́, го́стя́ми* § 92, ч. 1, п. 2
Го́стра Моги́ла § 154, ч. 2, п. 6
Гостролу́ччя § 154, ч. 2, п. 1
гостролу́цький § 154, ч. 2, п. 1
гостромоги́льський § 154, ч. 2, п. 6
гостромоги́льці § 154, ч. 2, п. 6
гостюва́ти § 34, ч. 1
Гота́рд (*Сен-Гота́рд*) § 154, ч. 3, п. 4
готе́ль § 133, ч. 2; *готе́ль «Дніпро́»* § 54, ч. 5
гото́в § 101, ч. 1, п. 3
Готьє́ § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
гоц § 27, ч. 1, п. 7
Го́я § 126, ч. 1; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
гра § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Грабо́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
граблі́ § 100, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 4, п. 1; *грабл**і́**в, грабе́ль* § 100, ч. 2, п. 2; *грабля́м* § 100, ч. 3, п. 2; *грабля́ми* § 100, ч. 5, п. 2; (*на*) *грабля́х* § 100, ч. 6, п. 2
гра́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
грай, гра́ймо, гра́йте § 116, ч. 3, п. 1
грам (*г*) § 62, ч. 4
гра́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ґ»; *гра́мів* § 89, ч. 1, п. 1
граматі́чний (*ло́гіко-граматі́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
гра́мота § 5, ч. 1
грані́ту § 82, ч. 6, п. 6; *Революція на грані́ті* § 52, ч. 1
гра́фік § 122, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6
Грачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
гребіне́ць, гребінця́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Гребі́нка § 148, ч. 1; § 153, ч. 2
гребі́нківський § 153, ч. 2
Грегуа́р § 122, ч. 3

грек § 153, ч. 3, п. 2
Гре́ко (*Ель Гре́ко*) § 49, ч. 2
гре́ко-католи́цька (*Украї́нська гре́ко-католи́цька це́рква*) § 53, ч. 5
гре́ко-пе́рські ві́йни § 52, ч. 3, прим. 2
Гренла́ндія § 121, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 1
гре́цький § 153, ч. 3, п. 2
гриб-парази́т § 37, ч. 2, п. 4
гривня (*грн*) § 62, ч. 4
гри́вня § 66, ч. 2, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2; *гри́вні* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; § 81, ч. 1; § 107, ч. 2; *гри́вню* § 71, ч. 1; *гри́внею* § 72, ч. 1; (*на*) *гри́вні* § 73, ч. 1; *гри́вне* § 74, ч. 1, п. 2; *гри́вень* § 26, ч. 3, п. 3; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *гри́вням* § 77, ч. 1, п. 2; *гри́внями* § 79, ч. 1, п. 2; (*на*) *гри́внях* § 80, ч. 1
Григо́р'єв § 144, ч. 3, п. 1; § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Григо́рівка (*село́ Тарасо-Григо́рівка*) § 154, ч. 1, п. 4
Григо́рівна § 32, ч. 12
Григо́рій § 32, ч. 12
Григо́рович § 32, ч. 12
гри́мну § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»
гри́нвіцький § 153, ч. 3, п. 2
Гри́нвіч § 153, ч. 3, п. 2
Гринчи́шин § 27, ч. 1, п. 6
гри́пу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Грицько́ § 26, ч. 2, п. 1
Гри́цю § 87, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Гри́мм § 129, ч. 2, п. 3
Грінче́нків § 49, ч. 9, п. 1
гріш (*ні на гріш*) § 41, ч. 2, п. 1
грог § 122, ч. 1
громадя́ни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *громадя́н* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
громадя́нин (*гр.*) § 62, ч. 3
громадя́нка (*гр.*) § 62, ч. 3
громадя́нський § 27, ч. 1, п. 2; *громадя́нська війна́* § 52, ч. 3, прим. 2
гро́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
гросме́йстер § 136, ч. 2
грошá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
гро́ше́й § 100, ч. 2, п. 1; *гріши, грошима* § 100, ч. 5, п. 3
грошови́й § 33, ч. 7
грошови́тий § 33, ч. 10
Гру́бешів § 150, ч. 3
Гру́дзький § 144, ч. 2, п. 1
грузи́н § 153, ч. 1; *грузи́ни* § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *грузи́нів* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
грузи́нка-дівчина § 37, ч. 2, п. 3
грузи́нський § 153, ч. 1
Гру́зія § 53, ч. 6; § 54, ч. 3; § 122, ч. 1

гру́па § 128, ч. 1
гру́ша «парижа́нка» § 59, ч. 2
грушéвий § 33, ч. 6
Грушéвський § 144, ч. 2, п. 1
грушоподíбний § 35, ч. 3, п. 1
губ, губíв § 76, ч. 1, п. 1
гу́блячи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
гугл, пошукóва систéма «Гугл» § 54, ч. 7
Гудзóн § 149, ч. 1, п. 3
гузи́р, гузиря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
гука́ння § 32, ч. 5
гука́ти § 5, ч. 1; § 32, ч. 5
Гула́к-Артемóвський § 146, ч. 4, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
Гуллівéр § 122, ч. 3
Гуля́єв § 87, ч. 1, п. 4
Гуля́єве § 87, ч. 1, п. 4
Гуляйпóле § 154, ч. 2, п. 3
гуляйпíльський § 154, ч. 2, п. 3
гуля́ння § 32, ч. 5
гуля́ти § 32, ч. 5
Гуля́шки § 144, ч. 2, п. 3
Гумполéць § 151, ч. 2, п. 1
гу́мус § 122, ч. 4
гун, гу́ни § 128, ч. 1
Гу́ра (*Єлéня Гу́ра* § 149, ч. 3, п. 1; *Зелéна Гу́ра* § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1)
Гурамішві́лі § 122, ч. 1
Гу́р'їн § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
(*у*) *гурткý* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
гуртóжитку § 82, ч. 6, п. 5
гу́рту (*до гу́рту*) § 41, ч. 2, п. 1
гуса́к § 100, ч. 1, п. 1, прим.
гуценя́ § 32, ч. 7
гу́си § 100, ч. 1, п. 1, прим.; § 100, ч. 4, п. 3; *гусéй* § 100, ч. 4, п. 3
Гуси́не О́зеро § 149, ч. 8, п. 2, прим.
гу́ска § 100, ч. 1, п. 1, прим.
гусля́ре § 87, ч. 1, п. 3
Гу́става (*Ка́рла Гу́става Емíля Маннергéйма*) § 140, ч. 3
густозасéлений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
густолíсся § 36, ч. 1, п. 2
гуся́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); § 98, ч. 1; *гуся́ти* § 98, ч. 2; *гуся́ті* § 98, ч. 3; *гуся́м* § 98, ч. 4; *гуся́та* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *гуся́т* § 99, ч. 2; § 99, ч. 4; *гуся́там* § 99, ч. 3; *гуся́тами* § 99, ч. 5; (*на*) *гуся́тах* § 99, ч. 6
гу́сям § 100, ч. 3, п. 1; *гусьмú* § 100, ч. 5, п. 3
Гу́та Межиріцька § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Гуцу́льщина § 26, ч. 2, п. 3

ґу́ща § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
Ґу́щин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Гюго́ § 138, ч. 2, п. 2
Гюльчата́й § 140, ч. 2, п. 9

Ґ

ґа́ва § 6, ч. 1, п. 1; § 44, ч. 2, п. 8
ґа́зда́ § 6, ч. 1, п. 1
ґаздува́ти § 6, ч. 1, п. 1
Ґалаґа́н § 6, ч. 1, п. 2
Ґалято́вський § 6, ч. 1, п. 2
ґандж § 6, ч. 1, п. 1
ґа́нковий § 122, ч. 2
ґа́нок § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2; *ґа́нку* § 82, ч. 6, п. 5
Ґарсі́я § 122, ч. 3
ґату́нок § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
ґвалт § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
ґвалтува́ти § 6, ч. 1, п. 1
ґе́ґати § 6, ч. 1, п. 1
ґе-ґе-ґе́ § 35, ч. 7, п. 4
ґедзь § 6, ч. 1, п. 1; § 26, ч. 2, п. 1
ґелґота́ти, ґелґоті́ти § 6, ч. 1, п. 1
Ґе́ник § 6, ч. 1, п. 2
Ґео́рґ § 122, ч. 3
ґерґе́лі § 6, ч. 1, п. 1
ґе́рґі́т § 6, ч. 1, п. 1
ґерґота́ти, ґерґоті́ти § 6, ч. 1, п. 1
Ґерда́н § 6, ч. 1, п. 2
Ґерза́нич § 6, ч. 1, п. 2
Ґе́те § 122, ч. 3
Ґжи́цький § 6, ч. 1, п. 2
Ґи́ґа § 6, ч. 1, п. 2
ґи́ґнути § 6, ч. 1, п. 1
ґирли́ґа § 6, ч. 1, п. 1; § 13, ч. 1; *ґирли́зі,* (*на*) *ґирли́зі* § 13, ч. 1
ґлей § 6, ч. 1, п. 1
ґні́т § 6, ч. 1, п. 1; § 9, ч. 2, п. 6, прим.; *ґнота́* § 9, ч. 2, п. 6, прим.
Ґо́ґа § 6, ч. 1, п. 2
ґо́ґель-мо́ґель § 6, ч. 1, п. 1
Ґо́йдич § 6, ч. 1, п. 2
Ґолль (*де Ґолль*) § 147, ч. 3
ґонт § 6, ч. 1, п. 1
ґо́нта § 6, ч. 1, п. 1; *Ґо́нта* § 6, ч. 1, п. 2
Ґорґа́ни § 6, ч. 1, п. 2
Горо́нда § 6, ч. 1, п. 2

ґрасува́ти § 6, ч. 1, п. 1
ґра́ти § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
ґратча́стий § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
Ґреґуа́р § 122, ч. 3
ґре́чний § 6, ч. 1, п. 1
Ґри́ґа § 6, ч. 1, п. 2
ґринджо́ли § 6, ч. 1, п. 1
ґрунт § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2; (*у*) *ґру́нті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *ґрунти́* § 88, ч. 1, п. 3; *ґрунта́* § 88, ч. 1, п. 3
ґрунтови́й § 6, ч. 1, п. 1
ґрунто́вний § 122, ч. 2
ґрунтува́ти § 6, ч. 1, п. 1
ґрунтува́тися § 6, ч. 1, п. 1
ґу́дзик § 6, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 2
ґу́дзиковий § 6, ч. 1, п. 1
Ґудзь § 6, ч. 1, п. 2
Ґу́ла § 6, ч. 1, п. 2
Ґулліве́р § 122, ч. 3
ґу́лька § 6, ч. 1, п. 1; § 26, ч. 2, п. 3, прим.; *ґу́льці* § 26, ч. 2, п. 3, прим.
ґу́ля § 6, ч. 1, п. 1
ґура́льня § 6, ч. 1, п. 1

Д

да § 146, ч. 2, п. 4
дава́й-но § 44, ч. 4, п. 1
дове́н (*з да́вніх-дове́н*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
Дави́дів Брід § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 6; *Дави́дового Бро́ду* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
дави́дово-бри́дський § 154, ч. 3, п. 6
да Ві́нчі § 146, ч. 2, п. 4; *Леона́рдо да Ві́нчі* § 49, ч. 2
да́вній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
давніх (*з да́вніх-дове́н*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
давні́ший § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
давньоверхньоніме́цька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
давньору́ський § 35, ч. 2
Даждьбо́г § 53, ч. 1
да́йвінгу § 82, ч. 6, п. 3
Д'Аламбе́р § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; § 147, ч. 3
д'аламбе́рівський § 147, ч. 3
Дале́кий Схід § 50, ч. 10
дале́ко § 1, ч. 1
дале́ко-дале́ко § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
далечі́нь § 95, ч. 1, прим. 2

да́лі (*ні кро́ку да́лі*) § 44, ч. 2, п. 8
Дама́ск § 153, ч. 3, п. 2
дама́ський § 153, ч. 3, п. 2
ДА МВСУ (*Держа́вний архі́в Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни*) § 61, ч. 3, прим. 1
Дамке́нг (*Ака́т Дамке́нг*) § 49, ч. 4
дамо́клів меч § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Дани́ло § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1; *Дани́ло Га́лицький* § 49, ч. 9, п. 2
Дани́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»; § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
Данієль § 130, ч. 2, п. 3
Дано́н (*компа́нія «Дано́н»*) § 54, ч. 5, прим. 1
Да́нте § 140, ч. 2, п. 3
Да́рвін § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Да́рвіном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
д'Арк § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
дарма́ що § 43, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 10
д'Артанья́н § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
да́ти, дам, дасі́, дасть, дамо́, дасте́, дадя́ть § 115, ч. 5
Да́угавпілс § 154, ч. 2, п. 5
да́угавпілський § 154, ч. 2, п. 5
да́ху § 82, ч. 6, п. 5; (*по*) *даху́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Да́чі (*«Карава́єві Да́чі»*) § 50, ч. 14
два § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 8; § 105, ч. 12, прим.; § 111, ч. 1, прим.; § 112, ч. 3; *два водії́* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; *два хло́пці* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
двадця́тий § 106, ч. 1
двадцятиповерхо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
двадцятип'ятиповерхо́вий § 35, ч. 6, п. 5
двадцятири́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
два́дцять § 105, ч. 3
дванадцятий § 106, ч. 1
дванадцять § 105, ч. 3
дванадцятито́нка § 36, ч. 1, п. 6
две́рі § 100, ч. 1, п. 2; *дверей* § 100, ч. 2, п. 1; *две́рям* § 100, ч. 3, п. 2; *двермі́, дверима́* § 100, ч. 5, п. 3; (*у*) *две́рях* § 100, ч. 6, п. 2
дві § 105, ч. 2 (парадигма)
дві з половино́ю ти́сячі § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
(*у*) *дві ти́сячі вісімна́дцятому* (*році*) § 106, ч. 2
Двіна́ § 149, ч. 8, п. 1, пп. «в»
двір § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
двісті § 105, ч. 5 (парадигма)
двобі́й § 35, ч. 3, п. 2
двобі́чний § 35, ч. 6, п. 5
двовимі́рний § 35, ч. 3, п. 2
двовуглеки́слий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
двоголо́сся § 35, ч. 3, п. 2

двоелектро́дний § 35, ч. 3, п. 2
дво́є, двох, двом § 105, ч. 8
дво́є (*по дво́є*) § 41, ч. 2, п. 4
двоєбо́рство § 35, ч. 3, п. 2
двоєди́ний § 35, ч. 3, п. 2
двом тре́тім § 107, ч. 1
двометро́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
двоо́кий § 35, ч. 6, п. 5
двоосьови́й § 35, ч. 3, п. 2; § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
двора́ § 9, ч. 1, п. 2
дворіча́нський § 154, ч. 2, п. 2
Дворі́ччя § 154, ч. 2, п. 2
дво́ру § 9, ч. 1, п. 2
двору́шник § 21, ч. 3
двохмільйо́нний § 106, ч. 1
двохсо́тий § 35, ч. 5, п. 1; § 106, ч. 1
двохсотрі́ччя § 35, ч. 5, п. 1; § 36, ч. 1, п. 6
двохти́сячний § 38, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 1
двою́рідний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «ґ»
двоя́русний § 35, ч. 3, п. 2
де § 49, ч. 2; § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 4; *де Ґолль* § 147, ч. 3; *Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Вікто́ра Марії́ де Бурбо́на* § 140, ч. 3; *де ла Куе́ва* § 146, ч. 2, п. 4; *Па-де-Кале́* § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5; *Де-Брейне́* § 50, ч. 3
дев'яно́стий § 106, ч. 1
дев'яно́стники § 28, ч. 1
дев'яно́сто § 105, ч. 7; § 106, ч. 2; *дев'яно́ста* § 105, ч. 7
дев'яностоп'ятирі́ччя § 36, ч. 1, п. 6
дев'яносторі́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»
дев'яносторі́ччя § 36, ч. 1, п. 6
де́в'ятеро § 105, ч. 10
дев'я́тий § 106, ч. 1; *дев'я́тому* § 106, ч. 2; *Дев'я́та симфо́нія Бетхо́вена* § 55, ч. 2
дев'ятисо́тий § 38, ч. 1, п. 2
дев'ятна́дцять § 105, ч. 3
дев'ятсо́т § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 5; § 106, ч. 2
де́в'ять § 105, ч. 3; *дев'яти́* § 105, ч. 6
деґо́ллівський § 147, ч. 3
дедА́лі § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
Дежньо́ва (*мис Дежньо́ва*) § 149, ч. 6, п. 2;
де́ з ким § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
деі́нде § 41, ч. 1, п. 9
дей (*трояндА «гло́рія-дей»*) § 59, ч. 2
Дейк (*Анто́ніс ван Дейк*) § 136, ч. 3
дека́н § 56, ч. 1, прим. 1

Декандóль § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
дéкілька § 105, ч. 12, прим. (парадигма)
деклáрація (*е-деклáрація* § 35, ч. 7, п. 8; *Деклáрація незалéжності США* § 52, ч. 1)
декларувáння (*е-декларувáння*) § 35, ч. 7, п. 8
дéколи § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
дéкотрий § 44, ч. 3, п. 1
декрéт § 84, ч. 1, п. 2; (*у*) *декрéті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
дéкуди § 41, ч. 1, п. 9
делегáт § 5, ч. 1; *делегáта* § 82, ч. 5, п. 1
Делíль § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
дéльта-промíння § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
дéльта-фýнкція § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
дéльта-частúнка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Дéльфи § 139, ч. 1, п. 2
Дембúця § 149, ч. 10; § 151, ч. 2, п. 1, прим.
Демéтра § 53, ч. 1
Демúдів § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
демúдівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
демократúчний § 33, ч. 2; § 40, ч. 2, п. 1; § 54, ч. 2; *демократúчна* § 54, ч. 2
дéмон § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
Демостéн, Демосфéн § 123, ч. 2
Демосфéн, Демостéн § 123, ч. 2
Дем'я́н § 7, ч. 2, п. 1
де-нéбудь § 41, ч. 3, п. 3
де-не-дé § 41, ч. 3, п. 5
ден § 89, ч. 1, п. 2, прим.
ден (*Ýнтер-ден-Лíнден-штрáсе*) § 50, ч. 5
Ден Сяопíн § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5; *Ден Сяопíна* § 146, ч. 2, п. 6, прим.
дé на кому, дé на кім § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
дендропáрк § 35, ч. 6, п. 2
дéнна нóрма (*ден. нóрма*) § 62, ч. 2
дéнний § 29, ч. 1, п. 3
день § 9, ч. 2, п. 1; § 29, ч. 1, п. 3; *дня* § 9, ч. 2, п. 1; *дня* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *День пáм'яті та примúрення, День учúтеля* § 52, ч. 1; *санітáрний день, день інформáції* § 52, ч. 2; *День Конституýції Украíни, День Незалéжності Украíни, День Собóрності Украíни* § 52, ч. 3; *півторáста днів* § 107, ч. 2
день у дéнь § 41, ч. 2, п. 2
день-друýгий § 35, ч. 7, п. 3
деньóк § 32, ч. 14
департáмент Авероóн § 50, ч. 9
депó § 140, ч. 2, п. 5
дер § 146, ч. 2, п. 4

Де́рбі § 149, ч. 1, п. 2
де́рево, дере́в § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
деревообро́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
деревце́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
держа́ва (*держа́ва Украї́на* § 37, ч. 3, п. 2; *о́рден Держа́ви* § 57, ч. 1)
держа́вний (*Держа́вний Герб Украї́ни, Держа́вний Гімн Украї́ни, Держа́вний Пра́пор Украї́ни* § 54, ч. 1; *Оде́ський держа́вний літерату́рний музе́й, Держа́вний ансамбль наро́дного та́нцю Гру́зії* § 54, ч. 3; *Держа́вний архі́в Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни, ДА МВСУ* § 61, ч. 3, прим. 1; *Держа́вна ду́ма* § 54, ч. 1; *Держа́вна пре́мія Украї́ни в га́лузі нау́ки і те́хніки, Держа́вна пре́мія Украї́ни і́мені Олекса́ндра Довже́нка* § 57, ч. 3; *Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної адміністра́ції* § 54, ч. 1; *Зако́н Украї́ни «Про забезпе́чення функціонува́ння украї́нської мо́ви як держа́вної»* § 55, ч. 1; *лауреа́т Держа́вної пре́мії Украї́ни в га́лузі архітекту́ри* § 56, ч. 1, прим. 1)
державотві́рні (*на́ціє- і державотві́рні проце́си*) § 36, ч. 2, п. 3
(*на*) *держаку́*, (*на* / *по* / *при* / *у*) *держако́ві* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
де́ржално § 27, ч. 1, п. 4
де́ржальце § 27, ч. 1, п. 4
Держкомтелера́діо § 61, ч. 1, п. 1
держмі́то § 35, ч. 6, п. 1
держу́ § 1, ч. 2
держустано́ва § 35, ч. 6, п. 1
дерзкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
Дерібас § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
Де́рмань Дру́га § 154, ч. 1, п. 3
де́рти, деру́, деру́ть, дері́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
Десна́ § 148, ч. 1
десь § 44, ч. 3, п. 4
десь-і́нде § 41, ч. 3, п. 4
десь-і́нколи § 41, ч. 3, п. 4
де́сь-то § 41, ч. 3, п. 3
де́сятеро § 105, ч. 10
деся́тий § 106, ч. 1
десятиметро́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
десятити́сячний § 38, ч. 1, п. 2
деся́тка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
де́сять § 105, ч. 3
де-фа́кто § 41, ч. 3, п. 6
Дефо́ § 133, ч. 2
де́хто, де́кого § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»; *де́кому,* (*на*) *де́кому* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
дециме́тр (*дм*) § 62, ч. 4
деше́вший § 104, ч. 1, п. 1
де́що § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 1; *де́чого, де́чому* § 39, ч. 1

де-ю́ре § 41, ч. 3, п. 6
де́який, де́якого, де́яким § 114, ч. 1, п. 1, пп. «г»
де́які, де́яким, де́яких § 39, ч. 1; (*на*) *де́яких, де́ на яких* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «г»
Дже́ймс § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 7
Джек (*Джек Ло́ндон*) § 146, ч. 2, п. 2; *Дже́ку* § 87, ч. 1, п. 1
Дже́ксон § 128, ч. 4
джем § 134, ч. 2
дже́мпера § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
Дже́ральда (*мис Капіта́на Дже́ральда*) § 50, ч. 2
джерело́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 10, ч. 1; *джере́л* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 37, ч. 2, п. 1
джере́льце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
Джеро́м § 133, ч. 2
Джигарханя́н § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
джиґі́т § 129, ч. 4, п. 1
джиґу́н § 6, ч. 1, п. 1
Джиджо́ра § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
джи́нси § 100, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 4, п. 1; *джи́нсів* § 100, ч. 2, п. 2; (*у*) *джи́нсах* § 100, ч. 6, п. 1
джип § 129, ч. 4, п. 1
джирга́ § 54, ч. 5, прим. 4
джиха́д § 122, ч. 5
Джо § 140, ч. 2, п. 5
Джо́ко Відо́до § 49, ч. 4
Джо́нні § 128, ч. 3
Джо́нс (*Сент-Джо́нс*) § 50, ч. 4
Джо́рдже § 87, ч. 1, п. 3
Джорджта́ун § 133, ч. 1
джо́уль § 139, ч. 1, п. 2; *Джо́уль* § 131, ч. 1
Джо́шуа § 140, ч. 2, п. 1
джу́ра § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *джу́ри* § 75, ч. 1
Дзвіга́ла § 144, ч. 2, п. 4
дзвіно́к, дзвінка́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
дзво́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
дзво́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
дзвя́кнути § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
дзень-дзеле́нь § 35, ч. 7, п. 4
дзи́ґа § 6, ч. 1, п. 1; § 13, ч. 1; *дзи́зі,* (*на*) *дзи́зі* § 13, ч. 1
дзи́ґлик § 6, ч. 1, п. 1
Дзісь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
дзьоб § 26, ч. 2, п. 2
дива́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
диви́сь, дивíться (*див.*) § 62, ч. 3
дивізіо́ну § 82, ч. 6, п. 2
ди́во (*на ди́во*) § 41, ч. 2, п. 1

диза́йнерка § 32, ч. 4
ди́зель § 49, ч. 5; § 129, ч. 2, п. 3; § 129, ч. 4, п. 1; *ди́зеля* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
ди́зель-мото́р § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ди́зель-мото́рний § 40, ч. 2, п. 1
диз'ю́нкція § 138, ч. 1, п. 2
димаря́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
дина́мо § 129, ч. 4, п. 1
дипло́м § 129, ч. 4, п. 1
дире́ктор § 56, ч. 1, прим. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 129, ч. 4, п. 1; *дире́ктору, дире́кторові* § 83, ч. 1, п. 1; *директорі́* § 88, ч. 1, п. 1
Директо́рія Української Наро́дної Респу́бліки § 54, ч. 1
дире́кторка § 32, ч. 4
диск (*компа́кт-диск*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
дискоклу́б § 35, ч. 4, п. 1
дискому́зика § 36, ч. 1, п. 4
дисона́нсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
диспле́й § 133, ч. 1
дити́на § 100, ч. 1, п. 1, прим.
дитира́мб, дифіра́мб § 123, ч. 2
дитя́ § 98, ч. 1; *дитя́ти* § 98, ч. 2; *дитя́ті* § 98, ч. 3; *дитя́м* § 98, ч. 4
дит'я́сла § 7, ч. 2, п. 4
дитя́ткові, дитя́тку § 83, ч. 1, п. 1; (*на*) *дитя́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»; (*на*) *дитя́ткові,* (*на*) *дитя́тку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
дифіра́мб, дитира́мб § 123, ч. 2
Дихта́у § 50, ч. 4, прим.
дия́кон (*дияк.*) § 62, ч. 3
дия́кон § 129, ч. 2, п. 6
ді § 146, ч. 2, п. 4; *ді Віттóріо* § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 5, п. 3
діабе́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
діа́гноз § 129, ч. 2, п. 2
діале́ктика § 129, ч. 2, п. 2
діа́метр § 127, ч. 1
діаметра́льно проти́ле́жний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Дібрівський ліс § 154, ч. 1, п. 2
Ді́ва (*Пречи́ста Ді́ва*) § 53, ч. 2
дівча́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма)
дівча́т § 99, ч. 4
ді́вчина (*грузи́нка-ді́вчина, ді́вчина-грузи́нка* § 37, ч. 2, п. 3; *ді́вчина-розу́мниця* § 37, ч. 2, п. 1)
дівчи́но́нька, дівчи́но́ньці § 27, ч. 1, п. 3, прим.
дівчи́ська § 32, ч. 10
дід § 66, ч. 3, п. 3; *ді́дові* § 83, ч. 1, п. 1; *ді́ду* § 87, ч. 1, п. 1
ді́да (*з ді́да-пра́діда*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
дідизи́ще § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
ді́дів § 101, ч. 1, п. 2

Дідро́ § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 5
дідýньо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Дідуньо́, Дідуне́ві, Дідуньо́ві, Дідуню́ § 142, ч. 1, прим. 1
діеле́ктрик § 130, ч. 3
діети́л § 130, ч. 3
дієвий § 33, ч. 6
Дієго § 130, ч. 2, п. 3
дієз (*до-дієз, соль-дієз*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
дíжечка § 32, ч. 8
Дízель, Рудóльфа Дízеля § 129, ч. 2, п. 3
Дíкенс § 128, ч. 4
Дíкінсон § 128, ч. 4
дíла (*до дíла*) § 41, ч. 2, п. 1
ділúти на одну́ двадця́ту § 107, ч. 1
Дін Лінь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Дінця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
дістáв-такúй § 44, ч. 4, п. 1
Дíтель § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
дíти § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *дітéй* § 100, ч. 4, п. 2; *дíтям* § 100, ч. 3, п. 1; *дíтьми* § 100, ч. 5, п. 3
дія́ч (*заслýжений дія́ч мистéцтв*) § 56, ч. 1, прим. 1; *діячí* § 94, ч. 1
для тóго щоб § 43, ч. 2, п. 2
Дмитро́ § 143, ч. 3 (парадигма); *Дмитрá* § 82, ч. 3; § 54, ч. 3
Дмитро́-Варвáрівка § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
дмитро́-варвáрівський § 154, ч. 3, п. 2
Дмúтров § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
днів сім § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Дніпро́ § 37, ч. 2, п. 2; § 37, ч. 3, п. 2; § 63, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 1; § 148, ч. 1; *Дніпрá* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; (*по*) *Дніпрý,* (*по*) *Дніпрí* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *готéль «Дніпро́»* § 54, ч. 5; *Дніпро́-рікá* § 37, ч. 2, п. 2
Дніпрóва Чáйка (*Людмúла Василéвська-Берéзіна*) § 49, ч. 1
Дністéр § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); *Дністéр* § 148, ч. 1; *Дністрá* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
ДНК-анáліз § 35, ч. 7, п. 8
ДНК-експертúза § 35, ч. 7, п. 8
дно § 88, ч. 1, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2, прим.; *дéна* § 88, ч. 1, п. 3
днá (*за днá* § 41, ч. 2, п. 1; *з дня на дéнь* § 41, ч. 2, п. 2)
добá (*добá феодалíзму*) § 52, ч. 3, прим. 2; *добú* § 107, ч. 2
добермáн § 59, ч. 1
Д'Обíньє § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; § 147, ч. 5, п. 3
до бíса § 41, ч. 2, п. 1
дóблесну (*óрден «За дóблесну шахтáрську прáцю»*) § 57, ч. 1
добрáніч (*на добрáніч*) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
дóбриво § 32, ч. 2

До́брий (*ву́лиця До́брий Шлях* § 50, ч. 11; *мис До́броï Надíї* § 149, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 1, п. 2)
Добрийве́чір (прізвище) § 146, ч. 3, п. 2
добро́дієві § 83, ч. 1, п. 1; § 83, ч. 1, п. 1, прим.; *добро́дію* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
добро́дійко Вари́водо § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
Добро́миля (*Слугá з Добро́миля*) § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
довбáльний (*свердли́льно-довбáльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
До́вбуше § 87, ч. 1, п. 3
до́вгий § 20, ч. 1
довговíїй § 102, ч. 1, п. 3
довгождáний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
довгоочíкуваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
Довгопóл § 146, ч. 3, п. 3
довгохвильови́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
довгоши́їй § 102, ч. 1, п. 1
довгуне́ць (*льон-довгуне́ць*) § 37, ч. 2, п. 4
дове́рху § 41, ч. 1, п. 2
Довже́нка (*Держáвна пре́мія Украíни íмені Олексáндра Довже́нка*) § 57, ч. 3
До́вжика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
довíдник, довíдника § 84, ч. 1, п. 2, прим.
довíку § 41, ч. 1, п. 2
довíчний § 101, ч. 1, п. 1
довкóла § 41, ч. 1, п. 2
довóлі § 41, ч. 1, п. 2
до вподóби § 41, ч. 2, п. 1
дóвше § 20, ч. 1
дóвший § 20, ч. 1
догм § 76, ч. 1, п. 1
догмати́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
дóговір (*Версáльський ми́рний дóговір* § 52, ч. 1; *Брест-Литóвський ми́рний дóговір* § 52, ч. 3, прим. 1)
Договíрні (*Висóкі Договíрні Стóрони*) § 60, ч. 1
договóрювати § 11, ч. 1
дóголá § 41, ч. 1, п. 4
догорú § 41, ч. 1, п. 2
до гу́рту § 41, ч. 2, п. 1
додáтка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
до-дíєз § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
до дíла § 41, ч. 2, п. 1
додóлу § 41, ч. 1, п. 2
додóму § 41, ч. 1, п. 2
до загúну § 41, ч. 2, п. 1
дозвíллі (*на дозвíллі*) § 41, ч. 2, п. 1
дозрівáти § 63, ч. 2, п. 5

доісторі́чний § 129, ч. 3, прим.
доїти́, дою́, до́ять § 115, ч. 3, п. 1
до кра́ю § 41, ч. 2, п. 1
до кри́хти § 41, ч. 2, п. 1
доктор наук (*д.*) § 62, ч. 3
до́ктор нау́к § 56, ч. 1, прим. 1
доку́пи § 41, ч. 1, п. 2
до ла́ду́ § 41, ч. 2, п. 1
до́лар (*дол.*) § 62, ч. 3
до́лар, до́лари § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *до́лара* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
Доли́на (*Кре́мнієва Доли́на* § 149, ч. 1, п. 4; *Сомко́ва Доли́на* § 154, ч. 1, п. 1; *Ли́пова Доли́на* § 154, ч. 2, п. 6)
до ли́ха § 41, ч. 2, п. 1
до лиця́ § 41, ч. 2, п. 1
доли́вка § 32, ч. 13
доли́тце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
Долмо́вський § 144, ч. 2, п. 1
доло́нь § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 76, ч. 1, п. 1
доло́нька § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
Доло́рес § 140, ч. 2, п. 9
долото́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *доли́т* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2
до́ля (*не до́ля*) § 44, ч. 2, п. 4
Дома́ха § 22, ч. 1, п. 5
Дома́шин § 22, ч. 1, п. 5
дома́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
До́мб'є § 151, ч. 1, прим.
Домбро́ва § 149, ч. 10
Домбро́вський § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
до́мен § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
до мі́ри § 41, ч. 2, п. 1
до́му (*до її́ до́му*) § 113, ч. 1, прим. 2
дон, дон Бази́ліо, дон Пе́дро, дон Хосе́, Дон Жуа́н, Дон Кіхо́т § 146, ч. 2, п. 5
до на́шої е́ри (*до н. е.*) § 62, ч. 3
До́наг'ю § 138, ч. 1, п. 1
Донба́су § 82, ч. 6, п. 5
Доне́цьк § 148, ч. 1
доне́цький § 26, ч. 3, п. 1
донжуа́н § 49, ч. 5
доні́зу § 41, ч. 1, п. 2
доні́ні § 41, ч. 1, п. 1
до́нна § 128, ч. 1
до ноги́ § 41, ч. 2, п. 1
Донськи́й § 144, ч. 2, п. 2
До́ну § 82, ч. 6, п. 5

до́нька § 27, ч. 1, п. 2, прим.; § 66, ч. 2, п. 1; *до́ньки* § 69, ч. 1, п. 1; *до́ньці* § 70, ч. 1; *до́ньку* § 71, ч. 1; *до́нькою* § 72, ч. 1; (*на*) *до́ньці* § 73, ч. 1; *до́нько* § 74, ч. 1, п. 1
до́ньчин § 27, ч. 1, п. 2, прим.
до́ню § 74, ч. 1, п. 3
до обі́ду § 41, ч. 2, п. 1
до оста́нку § 41, ч. 2, п. 1
до па́ри § 41, ч. 2, п. 1
допи́саний (*не допи́саний*) § 44, ч. 2, п. 3
допі́зна § 41, ч. 1, п. 4
до́пінг § 133, ч. 2; *до́пінг-контро́ль* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
до пня́ § 41, ч. 2, п. 1
до поба́чення § 41, ч. 2, п. 1
доповіда́ти, доповіда́й § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
доповіда́ча́ § 84, ч. 1, п. 1
(*у*) *до́повіді* § 95, ч. 4; *до́повідей* § 96, ч. 2
доповісти́ § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
допомага́ти § 11, ч. 1
допомогти́ § 11, ч. 1
до пори́ § 41, ч. 2, п. 1
до пуття́ § 41, ч. 2, п. 1
до ре́чі § 41, ч. 2, п. 1
до ре́шти § 41, ч. 2, п. 1
доріжка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
доро́га § 21, ч. 2; *доріг* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 76, ч. 1, п. 1; (*по*) *доро́гах* § 80, ч. 1
дорогий § 5, ч. 1; § 20, ч. 1
Дорогобу́ж § 154, ч. 2, п. 1
дорогобу́зький § 154, ч. 2, п. 1
Доро́жин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
доро́жній § 21, ч. 2; § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
доро́жче § 20, ч. 1
доро́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
доро́зі (*по доро́зі*) § 73, ч. 1
Дорошенка § 82, ч. 3
досві́тній § 102, ч. 1, п. 1
до́сить (*не до́сить*) § 44, ч. 2, п. 7
до́слідний (*Науково-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння*) § 61, ч. 3, прим. 2
до смаку́ § 41, ч. 2, п. 1
до сме́рті § 41, ч. 2, п. 1
до снагу́ § 41, ч. 2, п. 1
доста́тку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
доста́тній § 102, ч. 1, п. 1
досьє́ § 130, ч. 2, п. 2

до сьогóдні § 41, ч. 2, п. 1
дотепéр § 41, ч. 1, п. 1
дотлá § 41, ч. 1, п. 2
дотóваний § 34, ч. 3
до тóго як § 43, ч. 2, п. 2
дотувáння § 34, ч. 3
дотувáти § 34, ч. 3
дохíд, дохóду § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
доцéнт (*доц.*) § 62, ч. 3
дочкá § 22, ч. 1, п. 5; § 66, ч. 2, п. 1; *дочкú* § 69, ч. 1, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; *дочцí* § 70, ч. 1; *дочкý* § 71, ч. 1; *дочкóю* § 72, ч. 1; (*на*) *дочцí* § 73, ч. 1; *дóчко* § 74, ч. 1, п. 1; *дóчки* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; § 81, ч. 1; *дóчок* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
до чóго § 41, ч. 1, п. 6
дочýв (*не дочýв*) § 44, ч. 3, п. 6
доччúн § 22, ч. 1, п. 5; § 101, ч. 1, п. 2
дóшка § 22, ч. 1, п. 3
дощ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *дощý* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»; *дощéві* § 83, ч. 1, п. 1; *дощíв* § 89, ч. 1, п. 1
дощанúй § 22, ч. 1, п. 3
дощéнту § 41, ч. 1, п. 2
(*на*) *дóщику* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
дощовúй § 33, ч. 7
дощомíр § 35, ч. 3, п. 1
драгíрувати § 34, ч. 3
Драй-Лейк § 154, ч. 3, п. 4
Драй-Хмáра § 146, ч. 5 (парадигма)
драмтеáтр § 35, ч. 5, п. 2
дрейф § 136, ч. 3
дриґáти, дрúґати § 6, ч. 1, п. 1
дрíбнóліс § 36, ч. 1, п. 2
дрíжджі § 100, ч. 1, п. 2; *дрíжджів* § 100, ч. 2, п. 2
дрóва § 100, ч. 1, п. 3; *дров* § 100, ч. 2, п. 3
дровонóс § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
дроворýб § 36, ч. 1, п. 1
дрогóбицький § 153, ч. 3, п. 2
Дрогóбич § 153, ч. 3, п. 2
дрóтові, дрóту § 83, ч. 1, п. 1
друг § 14, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 5; *друýже* § 14, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
друґий § 106, ч. 1; *день-друґий* § 35, ч. 7, п. 3; *Гíльча Друýга, Дéрмань Друýга* § 154, ч. 1, п. 3; *друґої* § 10, ч. 3, п. 3
друґого дня § 41, ч. 2, п. 3
дружелю́бний § 35, ч. 3, п. 3
дружúно § 74, ч. 1, п. 1

дружи́ти § 22, ч. 1, п. 5
дру́жний § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
дру́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
дру́зі § 88, ч. 1, п. 1; *дру́зів* § 89, ч. 1, п. 1; *дру́зям* § 90, ч. 1
друк, (*у*) *дру́ці* § 12, ч. 1, п. 2
друка́р, друкаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
друка́рня § 67, ч. 2, п. 2; *друка́рні* § 78, ч. 1, п. 2; *друка́рень* § 26, ч. 3, п. 3; *друка́рнями* § 79, ч. 1, п. 2
друко́ваний § 34, ч. 1
Дру́мев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
(*на*) *Дру́рі-лейн* § 140, ч. 2, п. 7
ДС-3 § 35, ч. 7, п. 5
дуб § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ду́ба* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; (*на*) *ду́бі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; (*на*) *дуба́х* § 93, ч. 1
Дуби́нін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
дуби́ська § 66, ч. 3, п. 3
дуби́ще § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
дубка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Ду́блін § 149, ч. 1, п. 2
Ду́бниця § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Ду́бно § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 3, прим. (парадигма)
Ду́бовим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
дуга́ § 12, ч. 1, п. 1
Дуди́нка § 149, ч. 8, п. 2, прим.
дуе́нья § 139, ч. 1, п. 1; *дуе́ньї* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; *дуе́нью* § 71, ч. 1; *дуе́ньєю* § 72, ч. 1; (*на*) *дуе́ньї* § 73, ч. 1; *дуе́ньє* § 74, ч. 1, п. 2; *дуе́ньї* § 75, ч. 1; § 81, ч. 1; *дуе́ней* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *дуе́ньям* § 77, ч. 1, п. 2; *дуе́ней* § 78, ч. 1, п. 1; *дуе́ньями* § 79, ч. 1, п. 2; (*на*) *дуе́ньях* § 80, ч. 1
ду́же (*не ду́же*) § 44, ч. 2, п. 7
ду́жий § 20, ч. 1
ду́жче § 20, ч. 1
ду́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
дузі́, (*на*) *дузі́* § 12, ч. 1, п. 1
ду́ма (*Держа́вна ду́ма*) § 54, ч. 1
ду́мати § 118, ч. 1
Ду́мбартон-Окс § 154, ч. 3, п. 3
Дуна́ю § 82, ч. 6, п. 5
дуплува́тий § 33, ч. 8
дур-зі́лля § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ду́рра § 128, ч. 1
Дух Святи́й (*Бог Дух Святи́й*) § 53, ч. 2; *Ду́ха* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
ду́ха § 82, ч. 6, п. 9, прим.; (*в*) *ду́сі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Духачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
духмя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.

ду́ху § 82, ч. 6, п. 9, прим.
ду́че § 140, ч. 2, п. 3
душа́ § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *ду́ше́* § 74, ч. 1, п. 2
душогу́б § 35, ч. 3, п. 1
дьо́готь § 26, ч. 2, п. 2
Дьо́рнов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Дья́конов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
дю, дю Гар § 146, ч. 2, п. 4
дю́йма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ґ»
дя́дько § 4, ч. 1, п. 2; § 26, ч. 2, п. 1
Дя́ковцев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

Е

(*на*) *Е́ббі-ро́уд* § 140, ч. 2, п. 7
егоїзм § 3, ч. 1, п. 4
егоїст § 129, ч. 3
ед § 146, ч. 2, п. 4
е-декларáція § 35, ч. 7, п. 8
е-декларува́ння § 35, ч. 7, п. 8
Единбу́рг § 129, ч. 4, п. 5
единбу́рзький § 129, ч. 4, п. 5
Е́йфелева ве́жа § 55, ч. 2
економі́чний (*полі́тико-економі́чний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»; *Організáція економі́чного співробі́тництва і ро́звитку* § 54, ч. 1)
економклáс § 35, ч. 6, п. 2
екопродýкти § 35, ч. 6, п. 2
екскурсово́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
е́кскурсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
*ексмініст*р § 35, ч. 6, п. 4
екс-НДР § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
експериментáльний (*наукóво-експериментáльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
експертúза (*ДНК-експертúза*) § 35, ч. 7, п. 8
е́кспорту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
експрезиде́нт § 35, ч. 6, п. 4
*експрем'є́р-мініст*р § 35, ч. 6, п. 4
екстраклáс § 35, ч. 6, п. 3
ексчемпіóнка § 35, ч. 6, п. 4
екс-Югослáвія § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
електорáту § 82, ч. 6, п. 2
еле́ктрика § 121, ч. 2
електровагоноремóнтний («*Кúївський електровагоноремóнтний завóд*») § 54, ч. 4
електровóз § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; *електровóза* § 82, ч. 6, п. 7
електрокáра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»

електромехані́чних (*НДІ електромехані́чних прила́дів*) § 61, ч. 3, прим. 2
електро́нно-обчи́слювальний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
електропро́від § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
електросилови́й § 40, ч. 1, п. 1
елеме́нта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
елеме́нту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
еліпсо́їд § 3, ч. 1, п. 4; *еліпсо́їда* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Елістá § 149, ч. 7
елітжитло́ § 35, ч. 6, п. 1
Елма́с § 140, ч. 2, п. 9
Елогі́м § 53, ч. 1
ель § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; § 154, ч. 3, п. 5
Ель Гре́ко § 49, ч. 2
Ельбру́с § 149, ч. 7; *Ельбру́су* § 82, ч. 6, п. 5
Ельза́с (*Ельза́с-Лотари́нгія*) § 154, ч. 3, п. 1; *Ельза́су* § 82, ч. 6, п. 5
ельза́с-лотари́нзький § 154, ч. 3, п. 1
Ельто́н § 149, ч. 7
емба́рго § 122, ч. 1
Емі́ля (*Ка́рла Гу́става Емі́ля Маннерге́йма*) § 140, ч. 3
емоці́йний § 33, ч. 1
ендокрино́лог (*гінеко́лог-ендокрино́лог*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
«Енеї́да» (*пое́ма «Енеї́да»*) § 55, ч. 3
ене́ргія § 130, ч. 1
Енн § 140, ч. 2, п. 9
Е́нтоні § 134, ч. 2
енциклопеди́чний (*енцикл.*) § 62, ч. 3
енциклопе́дія (*енцикл.*) § 62, ч. 3
енциклопе́дія «Вікіпе́дія» § 54, ч. 7
Е́нчепінг § 132, ч. 1
епідемситуа́ція § 35, ч. 6, п. 1
епо́ха Баро́ко § 52, ч. 1
е́ра § 130, ч. 1; § 52, ч. 3, прим. 2
Ердога́н § 122, ч. 1
е́ркера § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Ерл § 135, ч. 1
Ернє́ст § 135, ч. 1
Ерре́рос (*Бретóн де лос Ерре́рос*) § 49, ч. 2
Ер-Рія́д § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
еррія́дський § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
ескадри́лья § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма); *ескадри́льї* § 78, ч. 1, п. 2; (*в*) *ескадри́льї* § 3, ч. 1, п. 2; *ескадри́лей* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *ескадри́льям* § 77, ч. 1, п. 2; *ескадри́льями* § 79, ч. 1, п. 2; (*на*) *ескадри́льях* § 80, ч. 1
ескала́тора § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
Е́сслінген-на-Нека́рі § 152, ч. 6 (парадигма)

Есхи́л § 130, ч. 1
Ете́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
ете́р, ефі́р § 123, ч. 2
Е́тна § 130, ч. 1
етногу́рт § 35, ч. 6, п. 2
Етьє́на де Сілуе́тта § 129, ч. 2, п. 3
ефе́нді § 140, ч. 2, п. 4
ефі́р, ете́р § 123, ч. 2

Є

є § 115, ч. 5
Єва́нгеліє § 5, ч. 1; § 53, ч. 4; § 55, ч. 3, прим. 2; § 130, ч. 2, п. 1
Євге́н § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма)
Євге́ньєва § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Євдоки́мов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Євразі́йський степ § 50, ч. 1
є́вро § 140, ч. 2, п. 5
євроелі́та § 130, ч. 3
єврозо́на § 35, ч. 6, п. 2
Європарла́мент § 35, ч. 4, п. 1
Європе́йський парла́мент § 54, ч. 1; *Європе́йський Сою́з* § 54, ч. 5, прим. 2; *Ра́да Європе́йського Сою́зу, Європе́йська комі́сія, Європе́йська ра́да* § 54, ч. 1
Євро́пи (*Ра́да Євро́пи*) § 54, ч. 1; (*пів*) *Євро́пи* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
євроремо́нт § 35, ч. 6, п. 2
єврори́нок § 36, ч. 1, п. 4
Євросою́з § 35, ч. 4, п. 1
Євтуше́вський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
євхари́стія § 130, ч. 2, п. 1; *храм Пресвято́ї Євхари́стії* § 55, ч. 2, прим.
є́гер § 130, ч. 2, п. 2
єги́петський § 129, ч. 4, п. 6
Єги́пет § 50, ч. 6; § 129, ч. 4, п. 6; *Єги́пту* § 53, ч. 1, прим.; § 82, ч. 6, п. 5
Єго́ва § 53, ч. 1
Єго́р § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єго́ршино § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»; § 150, ч. 2
Є́длічка § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Є́жі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Єйтс § 126, ч. 1
Єла́нський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єле́на Прекра́сна § 146, ч. 2, п. 1; *о́стрів Свято́ї Єле́ни* § 50, ч. 2
Єле́ня Гу́ра § 149, ч. 3, п. 1
Єлиза́ров § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єлисе́йські Поля́ § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 1, п. 5; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
Є́ллоустоун § 130, ч. 2, п. 2

Єлша́ва § 149, ч. 3, п. 1
Єль § 130, ч. 2, п. 2
Є́мен § 130, ч. 2, п. 2
Єнджихо́вський § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Є́нсі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
єпи́скоп (*єп.*) § 62, ч. 3
єпи́скоп § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
єпити́мія́ § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
єпитрахи́ль § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
є́ресь § 130, ч. 2, п. 1
Єрусали́м § 129, ч. 4, п. 6
Єршо́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єсе́ник § 149, ч. 3, п. 1
єси́ § 115, ч. 5
єство́ § 4, ч. 1, п. 1
єсть § 115, ч. 5
є́ті § 126, ч. 1
єхи́дна § 129, ч. 2, п. 6

Ж

Жа́бинка § 149, ч. 8, п. 2, прим.
жабо́ § 140, ч. 2, п. 5
жага́ § 5, ч. 1
жада́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
жаднюга (*вовк-жаднюга*) § 37, ч. 2, п. 1
Жа́ку § 87, ч. 1, п. 1
жа́ль (*на жа́ль*) § 41, ч. 2, п. 1
жа́лю́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
жа́лю́ (*без жа́лю́*) § 41, ч. 2, п. 1
Жан-Жа́к § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 1; § 147, ч. 1; *Жа́на-Жа́ка* § 140, ч. 3
жан-жа́ківський § 147, ч. 1
Жа́нна д'Арк § 49, ч. 2
Жанне́т § 140, ч. 2, п. 9
жар-пти́ця § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
жаски́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
жа́ти, жну, жнуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
жа́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
жа́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
же, ж § 44, ч. 2, п. 13; § 44, ч. 3, п. 2
ЖЕК-9 § 35, ч. 7, п. 5
желе́ § 121, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 3
Желехі́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Желєзново́дськ § 149, ч. 3, п. 3
Женев'є́ва § 138, ч. 1, п. 1

жени́ти § 10, ч. 1; § 10, ч. 2
же́рти, жеру́, жеру́ть, жери́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
Же́шув (*Ря́шів*) § 150, ч. 3
Жи́вков § 144, ч. 1, п. 6
живо́пису § 82, ч. 6, п. 7
живопло́ту § 82, ч. 6, п. 7
животá́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
живо́тика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
живу́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
«Жи́вчик» (*напи́й «Жи́вчик»*) § 58, ч. 1
Жига́лово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Жигулі́ § 149, ч. 8, п. 1, пп. «б»
Жи́жка § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
жир § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Жира́рдув § 150, ч. 3
жира́ф'ячий § 7, ч. 2, п. 1
Жиро́нда § 129, ч. 4, п. 3
жи́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 118, ч. 1; *живу́, живу́ть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *жив* § 101, ч. 1, п. 3; *живи́, живі́мо, живі́м, живі́ть* § 116, ч. 2, п. 1
жи́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *Жи́тні Го́ри* § 154, ч. 2, п. 6
житньогі́рський § 154, ч. 2, п. 6
житньогі́рці § 154, ч. 2, п. 6
Жито́мир § 148, ч. 1; *Жито́мира* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
жито́мирський § 101, ч. 1, п. 1; *Жито́мирська автостра́да, ву́лиця Мала́ Жито́мирська* § 50, ч. 11
життє́вий § 30, ч. 1, п. 1; § 33, ч. 6; *життьови́й* § 30, ч. 1, п. 1
життєзда́тний § 35, ч. 3, п. 4
життє́пис § 30, ч. 1, п. 1; § 35, ч. 3, п. 4
життя́ § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 6; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 61, ч. 3, прим. 3; § 57, ч. 1; *життю́* § 30, ч. 1, п. 1; *життя́м* § 85, ч. 1, п. 2; (*у*) *житті́* § 30, ч. 1, п. 1; *життів* § 89, ч. 1, п. 1
Жізе́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Жільєро́н § 129, ч. 2, п. 3
жі́нка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *жінки́* § 81, ч. 1
Жіоно́ § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
жнець, же́нче § 87, ч. 1, п. 3; *Жнець* § 142, ч. 1 (парадигма)
жовті́ти, жовті́ю, жовті́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «б»
жо́вто-блаки́тний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жовтогаря́чий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жовто́цві́т § 36, ч. 1, п. 2
жовтува́то-роже́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жо́вчю § 95, ч. 3, п. 2
Жозе́фа (*Кло́да Жозе́фа Ружé де Лі́ля*) § 140, ч. 3
Жоліо́-Кюрі́ § 146, ч. 4, п. 2
жона́тий § 10, ч. 2

Жорж Санд § 146, ч. 2, п. 2
Жоффруá § 140, ч. 2, п. 1
Жуáн (*Дон Жуáн*) § 146, ч. 2, п. 5
жук-короїд § 37, ч. 2, п. 4
Жуль Верн § 147, ч. 4
жуль-вéрнівський § 147, ч. 4
жупáнá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
журавлéві, журавлю́ § 83, ч. 1, п. 1; *Журавéль* § 142, ч. 1 (парадигма)
Журбíв § 76, ч. 1, п. 3
журí § 129, ч. 2, п. 5; § 130, ч. 4
журнáл (*журн.*) § 62, ч. 3
журнáл «Всéсвіт» § 55, ч. 3

З

з § 25, ч. 1, п. 1, 2, 3; § 25, ч. 3, п. 2
за § 43, ч. 1
Заáле § 137, ч. 1
забагáто § 41, ч. 1, п. 1
за багáто § 41, ч. 1, п. 1, прим.
забезпéчення (*Закóн Україні «Про забезпéчення функціонувáння украíнської мóви як держáвної»*) § 55, ч. 1
забíгти § 115, ч. 4, п. 2, прим.
Заболóтного (*вýлиця Академíка Заболóтного*) § 50, ч. 2
Забрóдіно § 150, ч. 2
забýтих (*фільм «Тíні забýтих прéдків»*) § 55, ч. 3
Завáдзький § 144, ч. 2, п. 1
завáдити, завáджу § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
заважáти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
завбíльшки § 41, ч. 1, п. 7
завви́шки § 29, ч. 1, п. 1
завгли́бшки § 41, ч. 1, п. 7
завдáння § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *завдáнь* § 89, ч. 1, п. 2
завдóвжки § 41, ч. 1, п. 7
завдякú Катери́ні Балíй § 142, ч. 3, прим. 2
завертíти § 11, ч. 2
завéршення § 9, ч. 3, п. 4; (*по*) *завéршенні* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
завéршувати § 11, ч. 2
завúдна § 41, ч. 1, п. 4
завúти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
завíрчувати § 11, ч. 2
Завíт (*Новúй Завíт, Старúй Завíт*) § 53, ч. 4
за вíщо § 41, ч. 1, п. 6
завкáфедри § 35, ч. 5, п. 2
завмéрти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *завмéр* § 11, ч. 3

завмира́ти § 11, ч. 3
заво́д § 19, ч. 2; § 61, ч. 3, прим. 2; § 66, ч. 3, п. 1; *заво́ду* § 82, ч. 6, п. 5; *заво́ди* § 88, ч. 1, п. 1; *«Мотоцикле́тний заво́д»* § 50, ч. 14; *заво́д «Фарма́к»* § 54, ч. 5; «*Ки́ївський електровагоноремо́нтний заво́д», Ха́рківський тра́кторний заво́д* § 54, ч. 4
заводія́ка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
заводськи́й § 19, ч. 2
завойо́ваний § 8, ч. 1, п. 1
завойо́вуваний § 34, ч. 2
завойо́вування § 34, ч. 2
завойо́вувати § 34, ч. 2
завто́вшки § 41, ч. 1, п. 7
за́втра (*до за́втра, на за́втра* § 41, ч. 1, п. 1, прим.; *не сього́дні-за́втра* § 35, ч. 7, п. 3)
за́втрашній § 102, ч. 1, п. 2
завчасу́ § 41, ч. 1, п. 7
завши́ршки § 41, ч. 1, п. 7
зага́льного (*ві́дділ зага́льного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни*) § 54, ч. 6
загальнодосту́пний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
загальноосві́тній § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *Львівська сере́дня загальноосві́тня шко́ла № 51 і́мені Іва́на Франка́* § 54, ч. 3
загри́ну (*до загри́ну*) § 41, ч. 2, п. 1
загі́н (*три з полови́ною ти́сячний загі́н*) § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
загіто́ваний § 34, ч. 3
загітува́ти § 34, ч. 3
загоє́ний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
за годи́ни § 41, ч. 2, п. 1
За́греб § 149, ч. 2
Задві́рне (*Поріччя Задві́рне*) § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
за́для § 42, ч. 1, п. 2
за́дній § 33, ч. 1, § 102, ч. 1, п. 1
задньоязико́вий § 35, ч. 2
за дня́ § 41, ч. 2, п. 1
задо́вго § 41, ч. 1, п. 1
за́думу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
за́єнько § 32, ч. 9
за́єць § 66, ч. 3, п. 3; (*по*) *за́йцеві,* (*по*) *за́йцю* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; *за́єць-біля́к, за́єць-руса́к* § 37, ч. 2, п. 4; *За́єць* § 49, ч. 7, п. 3; § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма)
займе́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
Зайо́нчек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
за́йчик (*За́йчик-Побіга́йчик* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *за́йчика* § 82, ч. 5, п. 1; *Яр-під-За́йчиком* § 154, ч. 3, п. 5)
зайчи́сько § 66, ч. 3, п. 3

Закавка́ззя § 50, ч. 6, прим.
Закарпа́тської (*Апеляці́йний суд Закарпа́тської о́бласті*) § 54, ч. 1
закиса́ти, закиса́ю, закиса́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
заки́нчена (*не заки́нчена*) § 44, ч. 2, п. 2
(*по*) *заки́нченні* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
заки́нчено (*не заки́нчено*) § 44, ч. 2, п. 2
закомпосто́ваний § 34, ч. 3
закомпостува́ти § 34, ч. 3
зако́н § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 29, ч. 1, п. 3; *Зако́н Украї́ни «Про забезпе́чення функціонува́ння украї́нської мо́ви як держа́вної»* § 55, ч. 1
зако́нний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 29, ч. 1, п. 3; § 63, ч. 2, п. 6
зако́нність § 29, ч. 1, п. 3
зако́нно § 29, ч. 1, п. 3
законода́вчо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
зако́ну (*по зако́ну*) § 41, ч. 2, п. 1
Закопа́не, Закопа́ного, Закопа́ному § 149, ч. 5, прим.
за кордо́н § 41, ч. 2, п. 1
за кордо́ном § 41, ч. 2, п. 1
закри́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
за́ла (*ВІП-за́ла*) § 35, ч. 7, п. 8
Зале́ський § 144, ч. 1, п. 2
залізни́ця (*Придніпро́вська залізни́ця*) § 50, ч. 11
зали́зо § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
зали́сся § 19, ч. 1, п. 3; *Зали́сся Пе́рше* § 154, ч. 1, п. 3
зали́ський § 19, ч. 1, п. 3
за́лу § 82, ч. 6, п. 5
Замбе́зі § 129, ч. 2, п. 4
замести́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 11, ч. 2; *замі́в, замела́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
замі́вши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
за́мі́ж § 41, ч. 1, п. 2
замі́жня § 102, ч. 1, п. 1
за́мість § 42, ч. 1, п. 1
замі́та́ти § 11, ч. 2
за́мкнений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
замкну́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
за́мкнутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
Замо́вник § 60, ч. 1
замо́жний § 101, ч. 1, п. 1
за́мок (*за́мок Іф* § 55, ч. 2, прим.; *Хоти́нський за́мок* § 55, ч. 2); *за́мку* § 82, ч. 6, п. 5
за́молоду § 41, ч. 1, п. 4
заморо́жувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
замру́, замру́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *замри́* § 11, ч. 3; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
зана́дто § 41, ч. 1, п. 1

за́ново § 41, ч. 1, п. 4
заодно́ § 41, ч. 1, п. 5
за́очі § 41, ч. 1, п. 2
запа́сові, запа́су § 83, ч. 1, п. 1
запира́ти, запе́р, запри § 11, ч. 3
за́пису § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
запита́ння (*до запита́ння*) § 41, ч. 2, п. 1
запі́вніч § 41, ч. 1, п. 2
Запові́т (*Нови́й Запові́т*, *Стари́й Запові́т*) § 53, ч. 4
Запорі́жжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 19, ч. 1, п. 2; § 148, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 1
запорі́жці § 49, ч. 6
запорі́зький § 19, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 3, п. 1
Запоро́жці (*карти́на «Запоро́жці пи́шуть листа́ туре́цькому султа́нові»*) § 55, ч. 3
запрягти́, запрі́г, запрягти́ § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1
запусти́ти, запущу́ § 17, ч. 1
запу́щений § 17, ч. 1
зап'я́стний § 28, ч. 1
зара́ди § 42, ч. 1, п. 2; § 55, ч. 3
за́раз § 41, ч. 1, п. 2
зарази́м § 41, ч. 1, п. 2
Зарату́стра § 53, ч. 1
за раху́нок § 41, ч. 2, п. 1
зареєстро́ваний § 34, ч. 3
зареєструва́ти § 34, ч. 3
Заре́мба § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
Зарі́чна (*слу́ива Зарі́чна ра́ння*) § 59, ч. 3
заробі́тку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
заса́джена (*не заса́джена*) § 44, ч. 2, п. 3
за сві́тла § 41, ч. 2, п. 1
засі́дання прези́дії Украї́нського товари́ства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри § 54, ч. 6; *засі́дань* § 89, ч. 1, п. 2
засла́бти, засла́б, засла́бла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
заслу́жений дія́ч мисте́цтв § 56, ч. 1, прим. 1
заспоко́ювати § 11, ч. 1
зате́ § 43, ч. 1
зате́мна § 41, ч. 1, п. 4
зати́м що § 43, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 10
зати́м щоб § 43, ч. 2, п. 2
зати́сувати § 11, ч. 2
зато́ка, Пе́рська зато́ка § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; *зато́ка Свято́го Лавре́нтія* § 50, ч. 2; *Фі́нська зато́ка* § 154, ч. 1, п. 2
зато́н, зато́ну § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
зато́ру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
Заха́р § 66, ч. 3, п. 1

Заха́р'їн § 144, ч. 3, п. 1
захисників § 89, ч. 1, п. 1
за́хід § 50, ч. 10
за́хідний § 33, ч. 1; § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»; § 101, ч. 1, п. 1; *За́хідний Буг* § 148, ч. 1; *За́хідна Євро́па* § 50, ч. 10; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2, п. 6
західноєвропе́йський § 154, ч. 2, п. 6
західноєвропе́йці § 154, ч. 2, п. 6
західноукраїнський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
За́ходу (*країни За́ходу*) § 50, ч. 10
за що́ § 41, ч. 1, п. 6
збави́ти § 31, ч. 1
Збара́ж § 19, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 4, п. 1
збара́зький § 19, ч. 1, п. 2
зберегти́ § 9, ч. 3, п. 3; § 11, ч. 2; § 14, ч. 1, п. 3; *збережу́, збереже́ш, збереже́, збережемо́, збережете́, збережу́ть, збережи́, хай* (*нехай*) *збережу́ть, збережі́мо, збережі́ть* § 14, ч. 1, п. 3; *зберіг, зберегла́, зберегло́* § 9, ч. 3, п. 3
збере́жений § 14, ч. 1, п. 3
зберіга́ти § 11, ч. 2
зберігши § 9, ч. 3, п. 3
збі́жжя § 30, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *збі́жжю,* (*у*) *збі́жжі* § 30, ч. 1, п. 1
збі́льшення § 9, ч. 3, п. 4
збі́рник (*зб.*) § 62, ч. 3
зблі́днути, зблід, зблі́дла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
збо́їни § 100, ч. 1, п. 1; *збо́їн* § 100, ч. 2, п. 3
збо́ку § 41, ч. 1, п. 2
з бо́ку на бі́к § 41, ч. 2, п. 2
з бо́лю § 41, ч. 2, п. 1
збо́ри § 54, ч. 5, прим. 4; § 54, ч. 6;
збро́йне (*Львівське збро́йне повста́ння 1848 р.*) § 52, ч. 1
Збро́йні Си́ли Украї́ни § 54, ч. 1
зброя́р, зброярá § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Збруча́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
збу́джений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
збудо́ваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
збу́товий (*постача́льно-збу́товий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
зважа́ючи на те що § 43, ч. 2, п. 2
Зве́гінцевим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
зве́рнення § 32, ч. 5
зве́рху § 41, ч. 1, п. 2
звести́ § 31, ч. 1
Звє́рев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
зви́сока § 41, ч. 1, п. 4
зви́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
зви́чай § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»

звíдкись § 44, ч. 3, п. 4
звíку § 41, ч. 1, п. 2
звір, звíрі § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; (*на*) *звíрові*, (*на*) *звíрі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
звіробíй-трава́ § 37, ч. 2, п. 2
звіробо́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
Зволíнський § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
зву́ка § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
зву́ку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
зв'язо́к § 7, ч. 2, п. 1, прим.; *опера́тор мобíльного зв'язку́ «Київста́р»* § 54, ч. 7
зв'яли́ти § 7, ч. 2, п. 1, прим.
(*при*) *зга́рищі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
зга́рячу § 41, ч. 1, п. 4
згин § 5, ч. 1
згóден § 101, ч. 1, п. 3
згори́ § 41, ч. 1, п. 2
згу́бний § 33, ч. 1
з да́вніх-дове́н § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
зда́тність § 32, ч. 3
здешéвлення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
з дíда-пра́діда § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
здíйснений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
здійсне́нний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
з дня на де́нь § 41, ч. 2, п. 2
здоро́в § 101, ч. 1, п. 3
здорове́нний § 29, ч. 3, п. 1
здоро́в'я § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»
здрібни́ти § 31, ч. 1
зду́жати (*не зду́жати*) § 44, ч. 3, п. 5
Зе́всова § 49, ч. 9, п. 1
Зейна́б § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
зекономи́ти § 31, ч. 1
Зела́ндія (*Нова́ Зела́ндія*) § 50, ч. 1
Зеленбу́д-4 § 35, ч. 7, п. 5
зеле́ний § 9, ч. 1, п. 2; *те́мно-зеле́ний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»; *зе́лен* § 101, ч. 1, п. 3; *Зеле́ного Га́ю* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.; *Зеле́на Гу́ра* § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1
зе́лень § 9, ч. 2, п. 3
землемíр § 35, ч. 3, п. 3
землетру́с § 35, ч. 3, п. 3; *землетру́су* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
земля́ § 9, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 2; *землí* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; *зе́мле* § 74, ч. 1, п. 2; *зе́млі* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; *земе́ль* § 9, ч. 2, п. 1; *земля́-ма́ти* § 37, ч. 2, п. 1; *Земля́* § 50, ч. 1, прим.; § 51, ч. 2, прим.; *земля́ Ни́жня Саксо́нія* § 50, ч. 9
зерно́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *ні на ма́кове зе́рно́* § 44, ч. 2, п. 8

з'є́днаний § 7, ч. 2, п. 4
зжи́тися § 31, ч. 1
зжо́вклий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
з-за § 42, ч. 2
зза́ду § 29, ч. 1, п. 1; § 41, ч. 1, п. 2
з-за кордо́ну § 41, ч. 2, п. 1
ззирну́тися § 31, ч. 1
Зимо́вники § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Зино́в'єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Зино́вій-Богда́н § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 1
зі § 25, ч. 2; § 25, ч. 4; § 25, ч. 5*;* § 25, ч. 5, прим.
зібга́ти § 31, ч. 2
зів'я́лий § 31, ч. 2
зі́гнаний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
зігнорува́ти § 31, ч. 1
зігну́ти § 31, ч. 2
зігра́ти § 31, ч. 2
зігрі́ва́ти § 31, ч. 2
зідра́ти § 31, ч. 2
зізна́тися § 31, ч. 2
зі́лля § 9, ч. 1, п. 2; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
зімліва́ти § 31, ч. 2
зім'я́ти § 31, ч. 2
зіпрі́ва́ти § 31, ч. 2
зіпсува́ти § 31, ч. 2
зіп'я́стися § 31, ч. 2
зір § 26, ч. 3, п. 3
зірви́голова § 36, ч. 1, п. 5
зі́рка, зіро́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *Зі́рка* § 49, ч. 8; § 57, ч. 1
зіспо́ду § 41, ч. 1, п. 2
зіста́вити § 31, ч. 2
зі́ткнення § 31, ч. 2
зітлі́ти § 31, ч. 2
зітри́ § 11, ч. 3
зіщу́литися § 31, ч. 2
з'їзд § 3, ч. 1, п. 3; § 54, ч. 6
з'їхати § 7, ч. 2, п. 4
з кра́ю в край § 41, ч. 2, п. 1
злазь, зла́зьте, зла́зьмо § 116, ч. 3, п. 3
зле́гка § 41, ч. 1, п. 4
зліва § 41, ч. 1, п. 4
зло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
зло (*на зло́*) § 41, ч. 2, п. 1
зловити, зловлю́, зло́влять § 18, ч. 1
зло́влений § 18, ч. 1

зловоро́жий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
злодійкува́тий § 33, ч. 8
змага́ння § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *змага́нням* § 85, ч. 1, п. 2
змі́їний § 33, ч. 4
змо́зі (*по змо́зі*) § 41, ч. 2, п. 1
з-над § 42, ч. 2
знадво́ру § 41, ч. 1, п. 7
зна́йда § 66, ч. 2, п. 1
знайшо́всь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
знак (*відзна́ка Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни – нагру́дний знак «За безпе́ку наро́ду»*) § 57, ч. 1
зна́ку́ (*по зна́ку́*) § 41, ч. 2, п. 1
знаме́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
знання́ § 30, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 6; *знанню́* § 30, ч. 1, п. 1; (*у*) *знанні́* § 30, ч. 1, п. 1; *знань* § 26, ч. 3, п. 3; § 30, ч. 1, п. 1
знаря́ддя § 30, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 82, ч. 2; *знаря́ддю* § 30, ч. 1, п. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *знаря́ддям* § 85, ч. 1, п. 2; (*на*) *знаря́дді* § 30, ч. 1, п. 1; *знаря́дь* § 30, ч. 1, п. 1; *знаря́ддями* § 92, ч. 1, п. 1
значенне́вий § 33, ч. 6
зна́чення (*знач.*) § 62, ч. 3
зна́чення § 9, ч. 2, п. 4; § 9, ч. 3, п. 4; *зна́чень* § 9, ч. 2, п. 4
зна́ю § 4, ч. 1, п. 1
зне́хтуваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
зни́зу § 41, ч. 1, п. 2
зно́ву § 41, ч. 1, п. 4
зо § 25, ч. 2; § 25, ч. 6, п. 1, 2
зо́внішній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
зовнішньополіти́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
зо́всім § 44, ч. 2, п. 6; *не зо́всім* § 44, ч. 2, п. 7
з о́гляду на те що § 43, ч. 2, п. 2
зогрі́ва́ти § 31, ч. 2
зо́зла § 41, ч. 1, п. 2
Зо́їн § 33, ч. 3
зо́кола § 41, ч. 1, п. 2
золоти́й (*Золоти́й Ріг* § 50, ч. 1, прим.; *золота́ меда́ль* § 57, ч. 2; *о́рден «Золота́ Зі́рка»* § 57, ч. 1)
зо́лото-валю́тний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
Золотове́рхий § 50, ч. 6, прим.; § 53, ч. 7
«золотоколо́са» (*пшени́ця «золотоколо́са»*) § 59, ч. 2
золотоні́ський § 153, ч. 3, п. 3
Золотоно́ша § 153, ч. 3, п. 3
Золя́ § 121, ч. 1, п. 2
зомлі́ва́ти § 31, ч. 2
зоосе́а́д § 35, ч. 6, п. 2
зопрі́ва́ти § 31, ч. 2

зорієнтува́тися § 31, ч. 1
зоря́, зоря́ Альтаїр § 51, ч. 1
зотлі́ти § 31, ч. 2
зо́шит § 63, ч. 1
Зо́я § 33, ч. 3; § 66, ч. 2, п. 2
з-пе́ред § 42, ч. 2
з переля́ку § 41, ч. 2, п. 1
з-пі́д § 42, ч. 2
з-по́за § 42, ч. 2
з-по́між § 42, ч. 2
з-по́над § 42, ч. 2
з-по́пі́д § 42, ч. 2
з-по́серед § 42, ч. 2
з-про́між § 42, ч. 2
з ра́дості § 41, ч. 2, п. 1
зразо́к (*на зразо́к*) § 41, ч. 2, п. 1
зра́зу § 41, ч. 1, п. 2
зра́нку § 41, ч. 1, п. 2
зра́ння § 30, ч. 1, п. 4
зре́штою § 41, ч. 1, п. 2
зрі́дка § 41, ч. 1, п. 4
зро́блений § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
зроблю́ § 115, ч. 6, п. 2, пп. «а»
зро́ду § 41, ч. 1, п. 2
зро́ду-ві́ку § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
з розго́ну § 41, ч. 2, п. 1
зроста́ння § 32, ч. 5
зроста́ти § 32, ч. 5
зру́чни́й (*найбі́льш зру́чни́й*) § 104, ч. 2, п. 2
зсади́ти § 31, ч. 1
зсере́дини § 41, ч. 1, п. 2
зсу́нути § 31, ч. 1
Зу (*Нгуе́н Зу*) § 49, ч. 4
Зу́єво § 150, ч. 2
(*до*) *Зульфії Мура́д-кизи́* § 140, ч. 4, прим.
зумо́вити § 31, ч. 1
зці́пити § 31, ч. 1
зчепи́ти § 31, ч. 1
зши́ток § 31, ч. 1
Зя́брев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.
з'яви́тися § 7, ч. 2, п. 4

И

Ий (*Кім Ий Тхе*) § 2, ч. 4
ийбе́н § 2, ч. 4
и́кання § 2, ч. 3
и́кати § 2, ч. 3
Ин (*Пак Чен Ин*) § 2, ч. 4
ир § 2, ч. 4
и́рій § 2, ч. 2
и́род § 2, ч. 2
ич § 2, ч. 3
ич! § 2, ч. 3
Ич-оба́ § 2, ч. 4

І

і § 24, ч. 1, п. 1, 2; § 24, ч. 3, п. 1, 2; § 24, ч. 4
Ібн § 146, ч. 4, п. 4
І́бсен § 129, ч. 2, п. 1
Іва́н § 2, ч. 1; § 50, ч. 11; § 57, ч. 1; § 58, ч. 3; § 146, ч. 4, п. 3; *Іва́не* § 54, ч. 3; § 55, ч. 2, прим.; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; *Іва́н Богосло́в* § 53, ч. 1; *Іва́н Воло́ве О́ко* § 146, ч. 2, п. 1; *відзна́ка Президе́нта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазе́пи* § 57, ч. 1; *Іва́н Петро́вич Котляре́вський* § 49, ч. 1; *Іва́н Хрести́тель* § 53, ч. 1; *село́ Іва́на Франка́* § 154, ч. 1, п. 4; *Іва́н – мужи́чий син* § 146, ч. 4, п. 3
Іваниши́н, Іваниши́ним, Іваниши́них, Іваниши́ними § 142, ч. 3, прим. 3
Іваниши́на, Іваниши́ної, Іваниши́ній, Іваниши́ну, Іваниши́ною, (*на*) *Іваниши́ній* § 142, ч. 3, прим. 3
Іваниши́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Іва́нівно (*Оксана́ Іва́нівно*) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1
Іва́нку § 87, ч. 1, п. 1
Іва́нович § 32, ч. 11; § 49, ч. 1
Івано-Миха́йлівка (*село́ Івано-Миха́йлівка*) § 154, ч. 1, п. 4
(*з*) *Іва́ном Косте́нком* § 142, ч. 3, прим. 2
Іва́но-Франкі́вськ § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
іва́но-франкі́вський § 40, ч. 2, п. 1; § 154, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
іванофранкі́вці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
Іва́н-царе́нко § 146, ч. 4, п. 3
Іваньо́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 142, ч. 1 (парадигма); § 142, ч. 1, прим. 1; *Іване́ві, Іваньо́ві, Іваню́* § 142, ч. 1, прим. 1
Івашке́вич § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
І́вич § 144, ч. 1, п. 6
І́во § 144, ч. 1, п. 6
Іга́рка § 149, ч. 8, п. 1, пп. «а»
Іглє́сіас § 129, ч. 2, п. 2

Ігна́тов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Ігнато́вич § 144, ч. 1, п. 6
Ігор § 32, ч. 11, прим.; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); § 143, ч. 3 (парадигма); § 143, ч. 3, прим. 2; *Ігоря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2; *Ігорю* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Ігорів § 101, ч. 1, п. 2; *Ігорева, Ігореве* § 33, ч. 7, п. 2; *«Сло́во о полку́ Ігоревім»* § 55, ч. 3, прим. 2
Ігорівна § 32, ч. 12
Ігорьович § 32, ч. 11, прим.; § 143, ч. 5 (парадигма)
і́грашка § 2, ч. 1; *і́грашок* § 10, ч. 2; § 54, ч. 4
і́гри, і́гор § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *І́гри нескоро́них, Олімпі́йські і́гри* § 52, ч. 2
ігуме́н (*ігум.*) § 62, ч. 3
ідеаліст § 32, ч. 15
ідеа́лу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
І́ден § 129, ч. 2, п. 1
іде́я § 129, ч. 2, п. 1
ідилі́чний § 33, ч. 2; § 128, ч. 1
і́дол § 2, ч. 1
ідучи́ § 120, ч. 1
із § 25, ч. 2; § 25, ч. 3, п. 1, 2; § 25, ч. 5; § 25, ч. 5, прим.
Ізабе́лла § 129, ч. 2, п. 1
Ізабе́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
ізжо́вкнути § 31, ч. 1
і́з-за § 42, ч. 2
Ізмаї́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
ізно́в § 31, ч. 1
із-пі́д § 42, ч. 2
ізсере́дини § 31, ч. 1
і́кати § 2, ч. 1
ікóна § 2, ч. 1; § 53, ч. 7
Іконо́мов § 144, ч. 1, п. 6
іконоста́са § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
Іле́цьк (*Соль-Іле́цьк*) § 154, ч. 3, п. 4
іле́цький (*соль-іле́цький*) § 154, ч. 3, п. 4
Іліа́да § 129, ч. 2, п. 1
Іліє́в § 144, ч. 1, п. 6
Іллі́вна § 32, ч. 12; § 143, ч. 6 (парадигма)
Іллі́ч § 32, ч. 12
Ілля́ § 30, ч. 1, п. 2; § 32, ч. 12; § 67, ч. 2, п. 2; § 143, ч. 2 (парадигма); *Іллі́* § 30, ч. 1, п. 2; § 143, ч. 2; *Іллю́* § 30, ч. 1, п. 2; *Іллє́ю* § 30, ч. 1, п. 2; *І́лле* § 30, ч. 1, п. 2; § 74, ч. 1, п. 2
Ілóна § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Ільї́н § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»; *Ільїно́ві, Ільїну́* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Ільїни́м* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Ільме́нь (озеро) § 149, ч. 8, п. 1, пп. «а»

Ільюшин § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
ілюстративний (*іл.*) § 62, ч. 3
ілюстрація (*іл.*) § 62, ч. 3
імам § 53, ч. 6, прим.
імбир § 129, ч. 2, п. 6
імейла § 82, ч. 6, п. 9, прим.
імейлу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
імені (*ім.*) § 62, ч. 3
імені (*кафедра історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка* § 54, ч. 6; *Львівська середня загальноосвітня школа № 51 імені Івана Франка, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* § 54, ч. 3; *Національна премія України імені Тараса Шевченка* § 57, ч. 3)
іменника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
іменння § 9, ч. 3, п. 4
іменувати § 2, ч. 1
імміграція § 128, ч. 2
імовірне § 24, ч. 1, п. 3
імовірно § 24, ч. 1, п. 2
імператор § 56, ч. 1, прим. 2
імперія (*Піднебесна імперія*) § 50, ч. 6, прим.
імпульсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
ім'я § 2, ч. 1; § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 2; *імені* § 57, ч. 3; § 98, ч. 2; § 98, ч. 3; *іменем, ім'ям* § 98, ч. 4; (*в*) *імені* § 98, ч. 5; *імена* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *імен* § 99, ч. 2; *іменам* § 99, ч. 3; *именами* § 99, ч. 5; (*в*) *именах* § 99, ч. 6
інакодумець § 35, ч. 6, п. 2
інвалюта § 35, ч. 6, п. 1
інвентар, інвентарю § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
інвестор (*країна-інвестор*) § 37, ч. 2, п. 1
інвестпроєкт § 35, ч. 6, п. 1
Інгульця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
індик § 2, ч. 1
Індія § 129, ч. 2, п. 1; § 129, ч. 4, п. 5, прим.; *Вест-Індія* § 154, ч. 3, п. 4
індійський (*вест-індійський*) § 154, ч. 3, п. 4
Індокитай § 154, ч. 2, п. 4
індокитайський § 154, ч. 2, п. 4
індустріалізація § 129, ч. 2, п. 2
індустрія § 129, ч. 2, п. 2
ін'єкція § 126, ч. 1; § 138, ч. 1, п. 2
інженер § 9, ч. 2, п. 6; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
інженю § 140, ч. 2, п. 6
Інна § 143, ч. 1
інновація § 128, ч. 2
іновірець § 35, ч. 6, п. 2

і́ноді § 2, ч. 1
інофі́рма § 35, ч. 6, п. 1
інспе́ктор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
інстагра́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»
інститу́т (*ін-т*) § 62, ч. 5
інститу́т § 84, ч. 1, п. 2; § 129, ч. 4, п. 1; *інститу́ту* § 54, ч. 6; § 61, ч. 3, прим. 2; § 82, ч. 6, п. 3; *інститу́ти Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5
інстру́кція § 129, ч. 2, п. 1
інструме́нта § 82, ч. 6, п. 9, прим.
інструме́нту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
інтегра́л § 121, ч. 1, п. 1; *інтегра́ла* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
інтелектуа́льний § 128, ч. 1
інтеліге́нт § 19, ч. 2
інтеліге́нтський § 19, ч. 2
інтербрига́да § 35, ч. 6, п. 1
інтерв'ю́ § 138, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 6
інтерме́цо § 128, ч. 1
інтерна́ту § 82, ч. 6, п. 5
інтернаціона́льний § 129, ч. 2, п. 1
інтерне́т, мере́жа «Інтерне́т» § 54, ч. 7; *інтерне́т-вида́ння* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *інтерне́т-магази́н «Розе́тка»* § 54, ч. 7; *інтерне́т-по́слуга* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Інтерфа́кс-Азербайджа́н § 54, ч. 5, прим. 3
інтерфі́кса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
інфе́кція (*ВІЛ-інфе́кція*) § 35, ч. 7, п. 8
інформа́ції (*день інформа́ції*) § 52, ч. 2
інформповідо́млення § 35, ч. 6, п. 1
інформце́нтр § 35, ч. 6, п. 1
інші (*ін.*) § 62, ч. 3
іншові́рець § 35, ч. 6, п. 2
іншоду́мець § 35, ч. 6, п. 2
і подібне (*і под.*) § 62, ч. 3
Іра́ку § 82, ч. 6, п. 5
Іра́ну § 82, ч. 6, п. 5
І́рвінг § 135, ч. 2
Іре́н § 140, ч. 2, п. 9
іржа́ § 2, ч. 1
іржа́ти, іржу́, іржу́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
І́ржі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
і́рій § 2, ч. 2
і́род § 2, ч. 2
ірокє́зи § 49, ч. 6
Ірпі́нь § 148, ч. 1
ірраціона́льний § 128, ч. 2

ірреа́льний § 128, ч. 2
Ірти́ш § 149, ч. 9
Іршава́ § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Іса́єв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Іса́єнков § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Іса́я § 126, ч. 1
іскри́стий § 33, ч. 5
існува́ти § 2, ч. 1
Іссу́к-Куль § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
і́стина § 2, ч. 1
Іст-Ло́ндон § 154, ч. 3, п. 4
істо́рик § 32, ч. 1, прим.
істо́рико-культу́рний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
істори́чний § 33, ч. 2
істо́рія (*підру́чник «Істо́рія Украї́ни»* § 55, ч. 3; *засі́дання прези́дії Украї́нського товари́ства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри, ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націона́льного педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка́* § 54, ч. 6)
істо́т § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
Ісу́с Христо́с § 49, ч. 7, п. 1
Іськó § 22, ч. 1, п. 4
італі́єць § 32, ч. 3
і так да́лі (*і т. д.*) § 62, ч. 3
і таке́ і́нше (*і т. ін.*) § 62, ч. 3
Іта́лія § 129, ч. 2, п. 2
іти́ § 2, ч. 1; § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); *іду́ть* § 120, ч. 1; *іди́* § 116, ч. 2, п. 1; *іди́-бо, іди́ ж бо* § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1; *іді́мо, іді́м, іді́ть* § 116, ч. 2, п. 1
І́тон § 129, ч. 2, п. 1
Іф (*за́мок Іф*) § 55, ч. 2, прим.
ІФ НАНУ (*Інститу́т фі́зики Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни*) § 61, ч. 3, прим. 1
Іх'я́мас § 138, ч. 1, п. 1
Іши́м § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
І́щенко § 22, ч. 1, п. 4
Іщу́к § 22, ч. 1, п. 4

Ї

їда́льня § 26, ч. 2, п. 3; *їда́лень* § 26, ч. 3, п. 3
їжа § 3, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
їжа́к § 3, ч. 1, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3
їжачи́сько § 66, ч. 3, п. 3
їжджений § 17, ч. 1
їзде́ць § 3, ч. 1, п. 1

їздити § 3, ч. 1, п. 1; § 17, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 2; *їжджу* § 17, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 2
її (*до її дому*) § 113, ч. 1, прим. 2; *Її* § 53, ч. 2, прим. 2
їй-богу (вигук) § 35, ч. 7, п. 4; § 53, ч. 2, прим. 3
їй-право § 35, ч. 7, п. 4
їсти § 3, ч. 1, п. 1; § 115, ч. 5; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1; *їм, їсиш, їсть, їмо, їсте, їдять* § 115, ч. 5; *їж, їжмо, їжте* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1; *не їсти* § 44, ч. 2, п. 1
їх § 3, ч. 1, п. 1
їхати § 3, ч. 1, п. 1
їхній § 110, ч. 4

Й

й § 24, ч. 2, п. 1, 2
йде § 24, ч. 2, п. 2
йме́ння § 24, ч. 2, п. 2
ймові́рність § 24, ч. 2, п. 2
Йога́нн § 126, ч. 1
його́, йому́ § 8, ч. 1, п. 1; *Його* § 53, ч. 2, прим. 2; *його́* (*до його́ ха́ти*) § 113, ч. 1, прим. 2
йо́ду § 82, ч. 6, п. 6
Йо́лкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
Йо́лкіно § 149, ч. 6, п. 1
Йорда́н-рі́чка § 37, ч. 2, п. 2
йоркши́р § 50, ч. 12
Йо́ркшир § 129, ч. 4, п. 3; § 154, ч. 2, п. 5
йоркши́рський § 129, ч. 4, п. 3

К

Каа́ба § 137, ч. 1
кабаре́ § 140, ч. 2, п. 3
Кабарда́ § 153, ч. 1
кабарди́нський § 153, ч. 1
каберне́ § 140, ч. 2, п. 3
Кабіне́т Міні́стрів Украї́ни § 54, ч. 1
Кабмі́н § 35, ч. 6, п. 1
Кавка́з § 153, ч. 3, п. 1; *Кавка́зу* § 82, ч. 6, п. 5
кавка́зький § 153, ч. 3, п. 1; *Кавка́зький хребе́т* § 154, ч. 1, п. 2
Кагарли́к § 153, ч. 3, п. 2
кагарли́цький § 153, ч. 3, п. 2
Каєнна § 126, ч. 1
ка́жучи § 120, ч. 1
Каза́нка § 153, ч. 2

каза́нківський § 153, ч. 2
Казаря́н (*Тер-Казаря́н*) § 146, ч. 4, п. 5
каза́ти, кажу́ § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *ка́жуть* § 120, ч. 1; *кажи́, кажі́ть, кажі́мо, кажі́м* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *каза́ть* § 118, ч. 1, прим.
каза́х § 153, ч. 3, п. 3, прим.
каза́хський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Казбе́к § 153, ч. 3, п. 2
казбе́цький § 153, ч. 3, п. 2
Казими́рський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
казино́ § 140, ч. 2, п. 5
ка́зка § 9, ч. 2, п. 1; *казо́к* § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
казко́вий § 33, ч. 7
ка́зна з ким § 39, ч. 2
ка́зна-де § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
ка́зна-коли́ § 41, ч. 3, п. 3
ка́зна-кому́ § 44, ч. 4, п. 2
ка́зна-хто § 39, ч. 2
ка́зна-чий § 39, ч. 2
ка́зна-що § 39, ч. 2
ка́зна-яки́й § 39, ч. 2
Каїр § 129, ч. 3
Ка́йзер § 50, ч. 5; § 136, ч. 1
Кайші́ (*Чан Кайші́*) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5, прим.
какаду́ § 140, ч. 2, п. 6
кака́о § 140, ч. 2, п. 5
каламбу́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
калача́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
кала́чика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Кале́ (*Па-де-Кале́*) § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Каледо́нія § 121, ч. 2
календа́р, календаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; (*у*) *календаря́х* § 93, ч. 1
ка́лієвий § 33, ч. 6
калми́к § 129, ч. 2, п. 6; § 153, ч. 3, п. 2
калми́цький § 153, ч. 3, п. 2
кальві́лю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «г»
кальцієвмі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «ґ»
Камберле́нд § 154, ч. 2, п. 5
каменя́р, каменяра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *Каменя́р* § 49, ч. 1
Ка́мерна симфо́нія № 1 Євге́на Станко́вича § 55, ч. 2
камі́не́ць, камі́нця́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
каміння § 27, ч. 1, п. 5
ка́мінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *ка́меня* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *ка́меню* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 83, ч. 1, п. 1 *ка́меневі* § 83, ч. 1, п. 1
кампа́нія (*піа́р-кампа́нія*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кам'яна́ Ба́лка § 154, ч. 2, п. 6

Кам'янéць-Подíльський § 50, ч. 1; § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1; *Кам'янéць-Подíльська міськá рáда* § 50, ч. 8
кам'янобáлківський § 154, ч. 2, п. 6
кам'янобáлківці § 154, ч. 2, п. 6
Канáверал § 134, ч. 1
Канáди (*Прем'єр-міністр Канáди*) § 56, ч. 1
канáлу § 82, ч. 6, п. 5
Канзáс-Сíті § 129, ч. 2, п. 4
Кáнів, Кáнева § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»
канíкули § 100, ч. 1, п. 1; *канíкул* § 100, ч. 2, п. 3; (*на*) *канíкулах* § 100, ч. 6, п. 1
Кáнни § 50, ч. 5, прим.
Кантемúр § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
кáнцлер § 56, ч. 1, прим. 1
каньйóн § 139, ч. 1, п. 1
капéла (*Сикстúнська капéла*) § 55, ч. 2
капельмéйстер § 136, ч. 2
капіля́рний (*судúнно-капіля́рний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
капітáл § 121, ч. 1, п. 1
капітáну § 83, ч. 1, п. 1, прим.; (*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *капітáнові, капітáну, капітáні* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
Кáпрі § 129, ч. 2, п. 4
кáпсула § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
карабáський § 153, ч. 3, п. 3
Карабáх § 153, ч. 3, п. 3; *Карабáху* § 82, ч. 6, п. 5
«Каравáєві Дáчі» (зупинка) § 50, ч. 14
Карáджич § 144, ч. 1, п. 6
караóке-бар § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
карбóванця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
кар'éра § 138, ч. 1, п. 1
Карл Смілúвий § 49, ч. 9, п. 2; *Кáрла Гýстава Емíля Маннергéйма* § 140, ч. 3
Кáрлові Вáри § 150, ч. 1
Кáрлоса (*Хуáна Кáрлоса Альфóнсо Віктóра Марíї де Бурбóна*) § 140, ч. 3
Кармéн § 140, ч. 2, п. 9
карнúза § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Кáролець, Кáрольця, Кáрольцеві § 142, ч. 3, прим. 1
Каролíна (*Північна Каролíна*) § 149, ч. 1, п. 5
Карпúнськ § 149, ч. 8, п. 2, прим.
карт-блáнш § 35, ч. 7, п. 11
картúна «Запорóжці пúшуть листá турéцькому султáнові» § 55, ч. 3
картоплúння § 32, ч. 6
картóпля Серпáнок § 59, ч. 3
картопля́ний (*óвоче-картопля́ний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
касúр § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
категорíйний § 33, ч. 1
катéдра, кáфедра § 123, ч. 2

Катери́на § 66, ч. 2, п. 2; § 144, ч. 1, п. 1; (*завдяки́*) *Катери́ні Бали́й* § 142, ч. 3, прим. 2
Катманду́ § 140, ч. 2, п. 6
като́да § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Католико́с-Патріа́рх усіє́ї Гру́зії § 53, ч. 6
католи́цький § 123, ч. 1; *Ри́мсько-католи́цька це́рква* § 53, ч. 5
Като́н (*Марк По́рцій Като́н*) § 146, ч. 2, п. 3
Ка́трин § 33, ч. 3
Катру́сю § 74, ч. 1, п. 3
Ка́тря § 33, ч. 3; *Ка́тре* § 74, ч. 1, п. 2
кауди́льйо § 140, ч. 2, п. 5
Ка́унас § 131, ч. 1
кафе́ § 140, ч. 2, п. 3
ка́федра, като́дра § 123, ч. 2; *ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націона́льного педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка́* § 54, ч. 6
качи́ний § 33, ч. 4
ка́ша § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
ка́шлю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
кашне́ § 140, ч. 2, п. 3
кашова́р § 35, ч. 3, п. 1
квадра́та § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
квазіглоба́льний § 31, ч. 8
квазіетні́чний § 130, ч. 3
квазіберта́ння § 31, ч. 8
квазіо́птика § 31, ч. 8
квазіпло́ский § 31, ч. 8
квазіпру́жність § 31, ч. 8
квазири́нок § 31, ч. 8
квазісті́йкість § 31, ч. 8
квазічасти́нка § 31, ч. 8
ква́рка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
кварти́ра (*кв.*) § 62, ч. 3
кварц § 27, ч. 1, п. 7
ква́рцовий § 33, ч. 7
ква́су § 82, ч. 6, п. 6
кві́слінги § 49, ч. 5
кві́тка, кві́тці, (*на*) *кві́тці* § 12, ч. 1, п. 1; *Кві́тка-Основ'я́ненко* § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
квіту́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Кво́чка § 51, ч. 2
ке́да § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
Кейпта́ун § 154, ч. 2, п. 5
Ке́львіном § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Ке́льн § 132, ч. 1

Ке́льці § 149, ч. 2; § 149, ч. 5, прим.
Кема́ль-паша́ § 146, ч. 4, п. 4; (*з*) *Кема́лем-паше́ю* § 140, ч. 4
Ке́мерон § 134, ч. 2
Ке́мпа § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
Кері́м (*Абд ель Кері́м*) § 49, ч. 2
Кер-огли́ § 147, ч. 5, п. 2; *Кероглі́* § 146, ч. 4, п. 4, прим.
керува́ти § 34, ч. 1
Керч § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
кивну́ти, кивни́, кивні́мо, кивні́м, кивні́ть § 116, ч. 2, п. 3
Ки́єво-Пече́рський (*преподо́бний Феодо́сій Ки́єво-Пече́рський* § 53, ч. 2, прим. 1; *Ки́єво-Пече́рська ла́вра* § 53, ч. 7)
кизи́ ((*з*) *Фатімо́ю Гаса́н-кизи́,* (*до*) *Зульфії́ Мура́д-кизи́* § 140, ч. 4, прим.; *Фікре́т-кизи́* § 146, ч. 4, п. 4)
Кизи́л-Орда́ § 154, ч. 3, п. 3
Ки́їв § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 37, ч. 3, п. 2; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Ки́єва* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 54, ч. 5; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Ки́єву* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Ки́євом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»; *Ки́єве* § 87, ч. 1, п. 4; (*пів*) *Ки́єва* § 36, ч. 1, п. 7, прим.; *«Ки́їв»* (аеропорт) § 50, ч. 14; *Прокурату́ра мі́ста Ки́єва, Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної адміністра́ції* § 54, ч. 1
Київблагоу́стрій (*Комуна́льне підприє́мство «Київблагоу́стрій»*) § 54, ч. 4
Київене́рго § 61, ч. 1, п. 1
Київзеленбу́д § 35, ч. 6, п. 1
Київста́р (*опера́тор моби́льного зв'язку́ «Київста́р»*) § 54, ч. 7
Ки́ївський (*Свято́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї Ру́си́-Украї́ни* § 53, ч. 6; *Ки́ївський академі́чний теа́тр ляльо́к, Ки́ївський міськи́й буди́нок учи́теля* § 54, ч. 3; «*Ки́ївський електровагоноремо́нтний заво́д*» § 54, ч. 4; *А́нна Ки́ївська* § 49, ч. 9, п. 2; *Ки́ївська фа́брика і́грашок* § 54, ч. 4; *кінотеа́тр «Ки́ївська Русь»* § 54, ч. 5)
кийо́к § 32, ч. 14
ки́лимові, ки́лиму § 83, ч. 1, п. 1
ким-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
кимсь, ки́мось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»
ки́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
ки́нути § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; § 118, ч. 1; § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *ки́ну* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; *ки́нуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; § 118, ч. 1, прим.; *кинь, ки́ньмо, ки́ньте* § 26, ч. 3, п. 4
ки́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
кипари́с § 129, ч. 2, п. 6
Ки́рик-мужичо́к § 146, ч. 4, п. 3
Кири́лівська це́рква § 53, ч. 7
Кири́ло § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Кири́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ки́рчів § 142, ч. 3 (парадигма)
кисе́т § 129, ч. 2, п. 6

Кисли́ця § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Кислово́дськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
ки́сло-соло́дкий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
кисне́во-водне́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
киснетерапі́я § 35, ч. 3, п. 3
ки́сню § 82, ч. 6, п. 6
Китáй § 129, ч. 4, п. 6; *Китáю* § 82, ч. 6, п. 5
Китáйгород § 154, ч. 2, п. 5
Китáйська Нарóдна Респýбліка § 50, ч. 6
(*на*) *китóві,* (*на*) *китí* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
кише́ня § 1, ч. 3
Кишині́в § 153, ч. 2
кишині́вський § 153, ч. 2
кишківника́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
кия́ни § 49, ч. 6; § 88, ч. 1, п. 1, прим.
кібермаши́на § 35, ч. 6, п. 2
кібýц § 129, ч. 2, п. 6
кí готь, кí гтя § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
«КіЖ» (*«Культýра і життя́»*) § 61, ч. 3, прим. 3
кіл § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
кí лер § 121, ч. 2
кí лля § 9, ч. 1, п. 2; *кí ллям* § 85, ч. 1, п. 2
кілоба́йт (*кБ*) § 62, ч. 4
кілова́т (*кВт*) § 62, ч. 4
кілова́т, кілова́тів § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *кілова́т-годи́на* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
кілогра́м (*кг*) § 62, ч. 4
кілогра́м § 5, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6; *кілогра́ма* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 107, ч. 2;
кіло́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 32, ч. 14; *кілка́* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
кіломе́тр (*км*) § 62, ч. 4
кіломе́тра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 107, ч. 2
кіломе́трів за годи́ну (*км*/*год*) § 62, ч. 7
кí лька § 105, ч. 12, прим.
кіло́чок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
кількадеся́т § 105, ч. 12
кількана́дцять § 105, ч. 12 (парадигма)
кількаповерхо́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
кількаразо́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
кільце́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 26, ч. 2, п. 1; § 26, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 2, п. 4; *кіле́ць* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *кí лець* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
Кім § 140, ч. 2, п. 9
Кім Ий Тхе § 2, ч. 4
кімна́та (*Франкі́вська кімна́та*) § 49, ч. 9, п. 3
кімоно́ § 140, ч. 2, п. 5

кінéць, кінця́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
кінéць (*під кінéць*) § 42, ч. 3
кінéць кінцéм § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.
кі́нний § 29, ч. 1, п. 3
кіно́ § 129, ч. 2, п. 6; § 140, ч. 2, п. 5
кінозáл § 36, ч. 1, п. 4
кінотеáтр «Кúївська Русь» § 54, ч. 5
кінофі́льм § 35, ч. 4, п. 1
кінці́вка § 27, ч. 1, п. 3
кінця́ (*без кінця́*) § 41, ч. 2, п. 1
кі́нчик § 27, ч. 1, п. 2
кінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 26, ч. 2, п. 1; § 29, ч. 1, п. 3; *коня́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 1; *конéм* § 85, ч. 1, п. 1; (*на* / *при*) *конéві* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; (*на*) *конéві,* (*на*) *кóні* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *кóней* § 89, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 1, прим.; *кóні* § 91, ч. 1, п. 1, прим.; *кíньми, кóнями* § 92, ч. 1, п. 2
Кíпру § 82, ч. 6, п. 5
Кíркконнелл § 128, ч. 3
кістля́вий § 28, ч. 1
Кіхóт (*Дон Кіхóт*) § 146, ч. 2, п. 5
Клáра (*Сáнта-Клáра*) § 154, ч. 3, п. 4
клас § 121, ч. 1, п. 1; *клáси* § 88, ч. 1, п. 1
класици́зм § 32, ч. 15
Клáузевіц § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
Клáус § 131, ч. 1
клац § 27, ч. 1, п. 7
клéкіт § 1, ч. 2
клекотíти § 1, ч. 2
клéна § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Клещéєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Клин § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
кли́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
кли́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
клієнт § 129, ч. 2, п. 2; § 130, ч. 2, п. 3
Кліри́к Остро́зький § 49, ч. 1
кліщíв § 100, ч. 2, п. 2
Клóда Жозéфа Ружé де Лíля § 140, ч. 3
Клодíн § 140, ч. 2, п. 9
клóпоту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
клуб, клу́бу § 54, ч. 5; § 82, ч. 6, п. 3
Клуж § 153, ч. 3, п. 3, прим.
клу́жський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Клю́р (*Мак-Клю́р*) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Кляйн § 136, ч. 1
Кля́йнерт § 136, ч. 1

кни́га (*кн.*) § 62, ч. 3
кни́жечка, книжечо́к § 10, ч. 2, прим.
кни́жка § 63, ч. 1; *кни́жки* § 69, ч. 1, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; *кни́жці* § 70, ч. 1; *кни́жку, кни́жкою* § 72, ч. 1; (*на*) *кни́жці* § 73, ч. 1; *кни́жко* § 74, ч. 1, п. 1; *книжкú* § 49, ч. 9, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 75, ч. 1; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *книжо́к* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *книжка́м* § 77, ч. 1, п. 1; *книжка́ми* § 79, ч. 1, п. 1; (*у*) *книжка́х* § 80, ч. 1
кни́жний § 101, ч. 1, п. 1
КНР § 61, ч. 2
Княги́ні (*о́рден Княги́ні О́льги III сту́пеня*) § 57, ч. 1
княги́ня (*кн.*) § 62, ч. 3
Кня́жпіль § 154, ч. 2, п. 5
Князі́вство Мона́ко § 50, ч. 6
князь (*кн.*) § 62, ч. 3
князь § 56, ч. 1, прим. 2; *о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня* § 57, ч. 1
коаліці́йний § 33, ч. 1
Кобеля́ки § 153, ч. 3, п. 2
кобеля́цький § 153, ч. 3, п. 2
кобеняка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
кобза́р § 27, ч. 1, п. 1; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *кобзаря́* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *кобзаре́м* § 85, ч. 1, п. 1; *Кобза́р* § 49, ч. 1
кобзаре́ва, кобзаре́ве § 33, ч. 7, п. 2
Кобиля́нська § 142, ч. 2 (парадигма)
Кобиля́ча Голова́ § 49, ч. 7, п. 3
Ковале́вим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
ковале́нко § 32, ч. 9
Ковалі́в § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»; § 142, ч. 3 (парадигма)
ковалі́в, ковале́вого, ковале́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
кова́ль § 32, ч. 3; *ковалі́* § 88, ч. 1, п. 2; *коваля́ми* § 92, ч. 1, п. 1; *Кова́ль, Кова́лю* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
Ковальо́в § 8, ч. 2
кова́льський § 26, ч. 2, п. 3
Ковалю́к § 141, ч. 1
ковбаса́ «Кра́ківська» § 58, ч. 1
ковба́сний (*си́ро-ковба́сний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
ковзаня́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
ковзки́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
Ков'я́ги § 152, ч. 2 (парадигма)
кого́-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
кого́сь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (*бі́ля*) *ко́гось* § 113, ч. 1, прим. 2
код (*пін-код*) § 35, ч. 7, п. 8
ко́декс (*Кримінальний ко́декс Украї́ни* § 55, ч. 1; *Ко́декс Украї́ни про адміністрати́вні правопору́шення, КУпАП* § 61, ч. 3, прим. 2)
коефіці́єнта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
ко́жен, ко́жний § 113, ч. 1, прим. 1

кожу́х, (*у*) *кожу́сі* § 12, ч. 1, п. 2
коза́-дереза́ § 49, ч. 7, п. 3, прим.
коза́к § 14, ч. 1, п. 2; § 19, ч. 1, п. 1; § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *козака́* § 82, ч. 6, п. 3; *коза́че* § 14, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 3; *коза́к-характе́рник* § 37, ч. 2, п. 1
коза́цтво § 19, ч. 1, п. 1
коза́цький § 19, ч. 1, п. 1; § 22, ч. 1, п. 1
козаче́нька § 82, ч. 5, п. 1
Коза́ччина § 22, ч. 1, п. 1
козеня́ § 98, ч. 1; *козеня́ти* § 98, ч. 2; *козеня́ті* § 98, ч. 3; *козеня́м* § 98, ч. 4
козері́г § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; *Козері́г* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
ко́зир § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма); *ко́зиря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ко́зир-ді́вка* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кози́цький § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Козьоле́цький § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
Козя́тин § 148, ч. 1; *Козя́тином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
кола́ § 9, ч. 1, п. 2
коле́ги § 81, ч. 1; *коле́го* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
ко́леджу § 82, ч. 6, п. 3
коле́зький асе́сор § 56, ч. 1, прим. 2
колекти́в § 84, ч. 1, п. 2; § 128, ч. 1
колекціоне́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
ко́лений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
коли́ б § 43, ч. 2, п. 1
коли́ б то § 43, ч. 2, п. 1
коли́-будь § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
Коли́вушко § 36, ч. 1, п. 5
коли́-не́будь § 41, ч. 3, п. 3
коли́-не-коли́ § 41, ч. 3, п. 5
коли́сь § 44, ч. 3, п. 4
колиха́ти, колишу́, коли́шеш § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; *коли́ше, коли́шемо, коли́шете, коли́шуть, колиши́, колиши́мо, колиши́ть, хай* (*нехай*) *коли́шуть* § 14, ч. 1, п. 3
коли́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
коліб́рі § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
Колізе́й § 55, ч. 2
Коліївщина § 52, ч. 1
коліна́м § 90, ч. 1; *коліна́ми, коліна́ми* § 92, ч. 1, п. 2
ко́лір, ко́льору § 9, ч. 2, п. 6, прим.
коліс § 89, ч. 1, п. 2; *коліса́ми, коле́сами* § 92, ч. 1, п. 2
коліту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
коліща́ § 98, ч. 1; *коліща́ти* § 98, ч. 2; *коліща́та* § 99, ч. 4
ко́ло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *кіл* § 89, ч. 1, п. 2
Ко́ло-Миха́йлівка § 154, ч. 3, п. 1
ко́ло-миха́йлівський § 154, ч. 3, п. 1

коло́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
коло́дка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
коло́дязь § 63, ч. 1
коло́квіуму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
коло́нія § 121, ч. 1, п. 1
коло́сся, коло́ссю, (*у*) *коло́ссі* § 30, ч. 1, п. 1
коло́ти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2; *коло́в, коло́ла* § 9, ч. 3, п. 3
ко́лотий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
ко́льт § 139, ч. 1, п. 2
коля́дник § 32, ч. 1
командо́р § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
кома́р, комарі́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Кома́рін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
комба́т § 35, ч. 6, п. 1
комба́тівський § 35, ч. 6, п. 1
ко́мина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Комі́шин § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
комі́сія § 128, ч. 1; *Європе́йська комі́сія* § 54, ч. 1
коміте́ту § 82, ч. 6, п. 3; *коміте́ти Верхо́вної Ра́ди Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5
компа́кт-диск § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
компа́нія «Дано́н» § 54, ч. 5, прим. 1
компете́нтнісно орієнто́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
компо́ст § 28, ч. 1, прим.
компо́стний § 28, ч. 1, прим.
комп'ю́тер § 138, ч. 1, п. 1; *комп'ю́тера* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (*у*) *комп'ю́тері* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
кому́-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»; (*на*) *ко́му-не́будь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
кому́на (*Пари́зька кому́на*) § 52, ч. 1
Комуна́льне підприє́мство «Київблагоу́стрій» § 54, ч. 4
конве́єр § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
конверто́ваний (*ві́льно конверто́ваний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
конвої́р § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Конг (*Нгуе́н Конг Хоа́н*) § 146, ч. 2, п. 6
конгре́с § 52, ч. 2; § 54, ч. 5, прим. 4; *конгре́с Міжнаро́дної асоціа́ції украї́ні́стів* § 54, ч. 6
кондотьє́р § 139, ч. 1, п. 1
Коне́ський § 144, ч. 2, п. 3
коничє́нько § 32, ч. 9
коно́в'язь § 35, ч. 3, п. 3
коногі́н § 35, ч. 3, п. 3
коно́плі § 100, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 4, п. 1; *конопе́ль* § 100, ч. 2, п. 3; *коно́плями* § 100, ч. 5, п. 2
конота́ція § 128, ч. 2, прим.
консерва́торів (*па́ртія консерва́торів*) § 54, ч. 2

Конституці́йний Суд Украї́ни § 54, ч. 1
Конститу́ція Украї́ни § 52, ч. 3; § 55, ч. 1
конструйо́ваний § 34, ч. 3
конструюва́ння § 34, ч. 3
конструюва́ти § 34, ч. 3
Конт § 149, ч. 10
контрадмірáл § 35, ч. 6, п. 4
контрáст § 28, ч. 1, прим.
контрáстний § 28, ч. 1, прим.
контро́ль (*до́пінг-контро́ль*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
контро́льно-вимі́рювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
контрреформа́ція § 128, ч. 2
контрудáр § 35, ч. 6, п. 4
ко́нуса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
конферансьє́ § 139, ч. 1, п. 1
конфере́нція § 52, ч. 2; § 52, ч. 3, прим. 1; § 54, ч. 6;
конфлі́кту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
конце́рн «Фольксва́ген» § 54, ч. 5, прим. 1; § 122, ч. 1
Ко́нча-За́спа § 152, ч. 5 (парадигма)
Конько́в § 144, ч. 4, п. 1, пп. «б»
кон'ю́нктура § 138, ч. 1, п. 2
Копáйгород § 154, ч. 2, п. 3
копáйгородський § 154, ч. 2, п. 3
копáлень § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Копе́рник § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
копі́єчка § 32, ч. 8
копіїст § 129, ч. 2, п. 2
копі́йка (*коп.*) § 62, ч. 3
копійо́к § 10, ч. 2
Коráн § 53, ч. 4
Корбюзьє́ (*Ле Корбюзьє́*) § 140, ч. 2, п. 3
корве́т «Ге́тьман Іва́н Мазе́па» § 58, ч. 3
Кордильє́ри § 129, ч. 4, п. 5; § 139, ч. 1, п. 1
Ко́рдова § 149, ч. 1, п. 1
кордо́н (*за кордо́н*) § 41, ч. 2, п. 1
кордо́ном (*за кордо́ном*) § 41, ч. 2, п. 1
кордо́ну (*з-за кордо́ну*) § 41, ч. 2, п. 1
кореля́ція § 128, ч. 2, прим.
кореспонде́нт § 128, ч. 2, прим.; *член-кореспонде́нт* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 56, ч. 1, прим. 1
коридо́ру § 82, ч. 6, п. 5
кори́сний § 28, ч. 1; *суспі́льно кори́сний* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
ко́ристь § 28, ч. 1; *ко́ристю* § 27, ч. 1, п. 3
корі́в § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 78, ч. 1, п. 1, прим.; *коро́ви* § 78, ч. 1, п. 1, прим.
корі́вка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»

корі́ння § 84, ч. 1, п. 2
коровáй, коровáю § 142, ч. 1, прим. 2; *Коровáй, Коровáя* (прізвище) § 142, ч. 1, прим. 2
королéва § 56, ч. 1, прим. 2
Королі́в, Королéве § 87, ч. 1, п. 4
Королі́вство Бахрéйн § 50, ч. 6
Королі́вський Шекспі́рівський теáтр § 49, ч. 9, п. 3; *сир «Королі́вський»* § 58, ч. 1
корóль § 56, ч. 1, прим. 2
Корольóв § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Корольóк (*огірóк Корольóк*) § 59, ч. 3
кóроп § 66, ч. 3, п. 3
коропúще § 66, ч. 3, п. 3
короткогрушоподі́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
короткостебловúй § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
короткошúїй § 102, ч. 1, п. 3
кóрпуса § 82, ч. 6, п. 9, прим.
кóрпусу § 82, ч. 6, п. 2; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Кóрсика § 129, ч. 4, п. 2
кóру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
коря́к § 153, ч. 3, п. 2
коря́цький § 153, ч. 3, п. 2
Кос-Анатóльський § 146, ч. 5 (парадигма)
Кóсач (*Ларúса Петрі́вна Кóсач*) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
кóсинуса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
косúти, кошу́ § 16, ч. 1; *кóсить, кóсять* § 26, ч. 3, п. 4
Кóсово § 150, ч. 2; § 152, ч. 3, прим.
Костéнко ((*з*) *Лі́ною Костéнко,* (*з*) *Івáном Костéнком*) § 142, ч. 3, прим. 2
костогрúз § 35, ч. 3, п. 3
костопрáв § 35, ч. 3, п. 3
костю́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
костю́мчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
костя́ми, кістьмú § 96, ч. 4
Костянтúн Багряноро́дний, Костянтúн Остро́зький § 49, ч. 9, п. 2; *Васúль-Костянтúн* § 146, ч. 4, п. 1
Кот-д'Івуáр § 149, ч. 1, п. 1
котéл § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Котелéве, Котелéвим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Котéльников § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Котéльнич § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Котúгорóшко § 49, ч. 7, п. 3
котúрувати § 34, ч. 3
котлá § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Котляréвський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 49, ч. 1
котрúй § 112, ч. 2

котри́й-будь § 39, ч. 2
котри́й-не́будь § 39, ч. 2
котри́йсь § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ґ»; *котро́гось, котро́мусь* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ґ»; *котри́мсь,* (*на*) *котро́мусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ґ»; *котра́сь, котре́сь* § 44, ч. 3, п. 4
кофеї́н § 129, ч. 3
кохінхі́н § 59, ч. 1
Коцюби́нське (*Миха́йло-Коцюби́нське*) § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
ко́шений § 16, ч. 1
Ко́шиці, Ко́шиць, Ко́шицям § 149, ч. 5, прим.
Ко́шицький край § 50, ч. 8
кра́вче § 87, ч. 1, п. 3; *кравці́в* § 91, ч. 1, п. 1
Кра́вченко § 32, ч. 9
кравчи́ня § 32, ч. 4
Кра́гуєваць § 151, ч. 2, п. 1
краді́й § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Краєвський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
краєзна́вство § 35, ч. 3, п. 4
краєчок § 32, ч. 8
КрАЗ (*Кременчу́цький автомобі́льний заво́д*) § 58, ч. 4; § 61, ч. 3, прим. 2
краї́на § 3, ч. 1, п. 1; *краї́на-інве́стор, краї́на-кредито́р* § 37, ч. 2, п. 1; *Балка́нські краї́ни, Скандина́вські краї́ни* § 50, ч. 7; *краї́ни За́ходу* § 50, ч. 10
країзна́вство § 35, ч. 3, п. 1
край § 50, ч. 8; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *кра́ю* § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 1; § 87, ч. 1, п. 2; *кра́єві* § 83, ч. 1, п. 1; (*у*) *кра́ї,* (*у*) *краю́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
крайне́бо § 35, ч. 5, п. 1
кра́йній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *Кра́йній, Кра́йня* § 144, ч. 2, п. 2
крайови́й § 33, ч. 7
Кра́ків § 149, ч. 1, п. 3; § 150, ч. 3; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Кра́ківська (*ковбаса́ «Кра́ківська»*) § 58, ч. 1
краков'я́ку § 82, ч. 6, п. 3
крамни́ць § 26, ч. 3, п. 3
кра́пково-штриховий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
краплеподі́бний § 35, ч. 3, п. 3
Кра́сень § 49, ч. 8
Кра́узе § 131, ч. 1
кра́щий § 104, ч. 1, п. 3
кра́ю (*без кра́ю, до кра́ю, з кра́ю в край*) § 41, ч. 2, п. 1
кра́яти § 11, ч. 1
кредито́р (*краї́на-кредито́р*) § 37, ч. 2, п. 1
кре́до § 140, ч. 2, п. 5
Крезо́ (*Ле-Крезо́*) § 50, ч. 3
кре́йда § 136, ч. 2

кре́йцер § 136, ч. 2
кре́кінг-проце́с § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кре́менця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Кременчу́к § 148, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 2
кременчу́цький § 61, ч. 3, прим. 2; § 153, ч. 3, п. 2
Кре́мнієва Доли́на § 149, ч. 1, п. 4
криви́й (*Криви́й Ріг* § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); *Крив́ого Ро́гу* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.; *криве́* § 1, ч. 2)
кри́во § 1, ч. 2
Кривоні́с § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма); § 146, ч. 3, п. 3
кри́га § 5, ч. 1
Крижо́піль § 148, ч. 1, прим.
крик § 22, ч. 1, п. 5
кри́кнути, кри́кни, кри́кнімо, кри́кнім, кри́кніть § 116, ч. 2, п. 3
крило́ § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); *кри́льми́, кри́лами* § 92, ч. 1, п. 2
Крим (*Автоно́мна Респу́бліка Крим*) § 50, ч. 6
Кримі́нальний ко́декс Украї́ни § 55, ч. 1
Кри́мського (*ву́лиця Акаде́міка Кри́мського*) § 50, ч. 11
кримськотата́рського (*Меджлі́с кримськотата́рського наро́ду*) § 54, ч. 1
Крит § 129, ч. 4, п. 4; *Кри́ту* § 82, ч. 6, п. 5
кри́ти, кри́ю, кри́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
кри́хти (*до кри́хти*) § 41, ч. 2, п. 1
крича́ти § 22, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 1; *кричу́, крича́ть* § 115, ч. 3, п. 1
Кри́чев § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Крнов § 150, ч. 4
кров § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *кро́ві* § 95, ч. 1; *кро́ви* § 95, ч. 1, прим. 1; *кро́в'ю* § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2
кровопи́вця § 67, ч. 2, п. 2
кро́їти § 11, ч. 1
«Крокс» (*взуття́ «Крокс»*) § 58, ч. 1
кро́ку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; *ні кро́ку да́лі* § 44, ч. 2, п. 8
Кро́мвель § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2
Кропивни́цький § 152, ч. 3 (парадигма)
кро́пу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
кросі́вки «Пу́ма» § 58, ч. 1
крохма́ле-на́токовий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
крохма́ль § 26, ч. 2, п. 1
кру-кру́ § 35, ч. 7, п. 4
круглоли́ций § 103, прим. 2
круглооберта́льний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
круглува́тий § 33, ч. 8
кругосві́тній § 102, ч. 1, п. 1
круї́з § 126, ч. 1
круї́зний ла́йнер «Гармо́нія морі́в» § 58, ч. 3

круп'є́ § 130, ч. 2, п. 2
Крути́й § 144, ч. 2, п. 2
Кру́тиков § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Крути́нське § 149, ч. 8, п. 2, прим.
крути́ти, кручу́ § 16, ч. 1
Крути́х § 144, ч. 1, п. 9
крути́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
Круторо́гий § 49, ч. 8
кру́ча § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *кру́чі* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *кру́чу* § 71, ч. 1; *кру́чею* § 72, ч. 1; (*на*) *кру́чі* § 73, ч. 1; *кру́че* § 74, ч. 1, п. 2; *круч* § 76, ч. 1, п. 1; *кру́чам* § 77, ч. 1, п. 1; *кру́чами* § 79, ч. 1, п. 1; (*на*) *кру́чах* § 80, ч. 1
кру́чений § 16, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
кря́кати § 7, ч. 2, п. 2, прим.
ксьондз § 53, ч. 6, прим.
Кублі́єм § 85, ч. 1, п. 1
Ку́бок УЄФА § 52, ч. 2
кува́ти, кую́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
куди́-будь § 41, ч. 3, п. 3
куди́-не́будь § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
куди́сь § 44, ч. 3, п. 4
Куе́ва (*де ла Куе́ва*) § 146, ч. 2, п. 4
Кужче́нко § 22, ч. 1, п. 4
Кузне́цьк § 151, ч. 2, п.
Кузько́ § 22, ч. 1, п. 4
Кузьма́ § 32, ч. 12
Кузьми́ч § 32, ч. 12; *Кузьмичу́* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Ку́зьмівна § 32, ч. 12
Ку́зьмович § 32, ч. 12
ку-ку́ § 35, ч. 7, п. 4
Кукулевич-Сакци́нський § 144, ч. 2, п. 3
Кули́нич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
кулінáр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
кулі́ш, кулешу́ § 142, ч. 1, прим. 2; *Кулі́ш, Кулішá* (прізвище) § 142, ч. 1, прим. 2
ку́лька § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.
ку́лько- й роликопідши́пники § 36, ч. 2, п. 3
культу́ра (*«Культу́ра і життя́», «КіЖ»* § 61, ч. 3, прим. 3; *засі́дання през́ідії Украї́нського товари́ства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри* § 54, ч. 6; *трипі́льська культу́ра* § 52, ч. 3, прим. 2)
культу́рний (*істо́рико-культу́рний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
культу́рно-техні́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
ку́льці § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.
Кум (*Муюн-Кум*) § 50, ч. 4, прим.
ку́нту́ша § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»

Купа́ла (*Я́нка Купа́ла*) § 144, ч. 1, п. 1
КУпАП (*Ко́декс Украї́ни про адміністрати́вні правопору́шення*) § 61, ч. 3, прим. 2
купи́вши § 120, ч. 2
(*у*) *ку́пі* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
купі́вля-про́даж § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
ку́плений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
куплю́, ку́плять § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1; *купи́в* § 120, ч. 2
купува́в § 120, ч. 2; *купу́й, купу́ймо, купу́йте* § 116, ч. 3, п. 1
купува́вши § 120, ч. 2
купці́ § 88, ч. 1, п. 2
ку́рка § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *ку́ри* § 100, ч. 1, п. 1, прим.; § 100, ч. 4, п. 3; *куре́й* § 100, ч. 4, п. 3; *ку́рям* § 100, ч. 3, п. 1; *курми́* § 100, ч. 5, п. 3
кур'є́р § 7, ч. 2, п. 2
ку́риво § 32, ч. 2
Кури́льські острови́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
курі́нь § 9, ч. 2, п. 6, прим.; *куреня́* § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 82, ч. 6, п. 5
курйо́з § 8, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 1
курли́-курли́ § 35, ч. 7, п. 4
Ку́ронь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
Куросі́о (*течія́ Куросі́о*) § 50, ч. 11
курсо́р § 135, ч. 2
курча́ § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1; *курча́ти* § 98, ч. 2; *курча́ті* § 98, ч. 3; *курча́м* § 98, ч. 4; (*на*) *курча́ті* § 98, ч. 5; *курча́та* § 99, ч. 1; *курча́т* § 99, ч. 2; *курча́там* § 99, ч. 3; *курча́т, курча́та* § 99, ч. 4; *курча́тами* § 99, ч. 5; (*на*) *курча́тах* § 99, ч. 6
Куснє́вич § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
Куст у́риця § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
ку́тній § 102, ч. 1, п. 1
кутя́ § 30, ч. 1, п. 5, прим.
Ку́усінен § 137, ч. 1
ку́хар, ку́харя § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
ку́хня, ку́хонь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Куце́нку (*Леоні́дові Микола́йовичу Куце́нку*) § 83, ч. 1, п. 1, прим.
кучеря́вець (*льон-кучеря́вець*) § 37, ч. 2, п. 4
кущє́м § 85, ч. 1, п. 1
Кущо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
Куя́льника (*Мало́го Куя́льника*) § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
кюве́т § 138, ч. 2, п. 2
Кюсю́ § 140, ч. 2, п. 6

Л

ла § 146, ч. 2, п. 4; *де ла Куе́ва* § 146, ч. 2, п. 4
лавірувати § 34, ч. 3

ла́вра § 131, ч. 2; *Ки́єво-Пече́рська ла́вра* § 53, ч. 7; *Почаї́вська ла́вра* § 55, ч. 2
лавреа́т § 131, ч. 3; *лауреа́т* § 56, ч. 1, прим. 1; § 131, ч. 3
Лавре́нтіївський літо́пис § 55, ч. 3, прим. 2
Лавре́нтія (*зато́ка Свято́го Лавре́нтія*) § 50, ч. 2
Лаврі́н, Лаврі́на § 143, ч. 3, прим. 1
Лавуазьє́ § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Лага́рп § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
ла́ден § 101, ч. 1, п. 3
ла́ду́ (*до ла́ду́, без ла́ду́*) § 41, ч. 2, п. 1
ЛАЗ-105 § 63, ч. 2, п. 9
Ла́зар § 32, ч. 11, прим.; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2; *Ла́заря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2
Ла́зарьович § 32, ч. 11, прим.
ла́зень § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
ла́зити, ла́жу § 16, ч. 1
ла́йнер (*круї́зний ла́йнер «Гармо́нія морі́в»*) § 58, ч. 3
лако́н § 59, ч. 1
Лама́нча § 153, ч. 3, п. 3, прим.
лама́нчський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Ла-Ма́нш § 50, ч. 3; § 121, ч. 1, п. 1; § 153, ч. 3, п. 3, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
ла-ма́ншський § 153, ч. 3, п. 3, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Лама́рк § 121, ч. 1, п. 1; § 128, ч. 4
лама́ти § 11, ч. 1
Ламетрі́ § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2; § 147, ч. 5, п. 3
ландта́г § 54, ч. 5, прим. 4
Ла́нівці § 153, ч. 2
Ланка́стер § 134, ч. 1
ланове́цький § 153, ч. 2
Ла́ну (*Широ́кого Ла́ну*) § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
ланцюжо́к § 27, ч. 1, п. 3
ланч § 121, ч. 1, п. 1
Ла́о § 140, ч. 2, п. 5
Лапері́за (*прото́ка Лапері́за*) § 50, ч. 1
Ла-Пла́та § 154, ч. 3, п. 5
ла-пла́тський § 154, ч. 3, п. 5
Ла́птєвих (*мо́ре Ла́птєвих*) § 149, ч. 3, п. 2
Ларі́са (*Ларі́са Петрі́вна Ко́сач*) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
Лас-Ве́гас § 154, ч. 3, п. 5
латиноамерика́нці § 49, ч. 6
лати́ський § 153, ч. 3, п. 3
лати́ш § 49, ч. 6; § 153, ч. 3, п. 3
лауреа́т § 56, ч. 1, прим. 1; § 131, ч. 3; *лавреа́т* § 131, ч. 3
Лафонте́н § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
ле, ле Шапельє́ § 146, ч. 2, п. 4; *Ле Корбюзьє́* § 140, ч. 2, п. 3; *Ле-Крезо́* § 50, ч. 3

Лебеди́н, Лебединý § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Лебедино́м* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Лебеди́не § 87, ч. 1, п. 4
Ле́бідь § 142, ч. 1 (парадигма)
лев § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; § 66, ч. 3, п. 3; *ле́ва* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; (*по*) *ле́вові,* (*по*) *ле́ву* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; *Лев* § 143, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
лева́да § 1, ч. 3; *вчи́телько Лева́до* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
(*на*) *левеня́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
леви́ську § 66, ч. 3, п. 3
Леви́цький (*Нечу́й-Леви́цький*) § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
Ле́вове (*Рі́чард Ле́вове Се́рце*) § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
легéнда § 121, ч. 2
легéнів, легéнь § 76, ч. 1, п. 1
легéнький-легéнький § 35, ч. 7, п. 1
легки́й § 20, ч. 1
легкоатлети́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
легкозайми́стий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
ле́гше § 20, ч. 1
ле́гший § 20, ч. 1
ле́две-ле́две § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
ле́ді § 133, ч. 2
лежа́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Ле́жнєво § 149, ч. 3, п. 2
лейбгвардіє́ць § 35, ч. 6, п. 4
лейбме́дик § 35, ч. 6, п. 4
лейк (*солт-лейк-сі́тинський, Драй-Лейк* § 154, ч. 3, п. 4; *Солт-Лейк-Сі́ті* § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4)
-лейн § 140, ч. 2, п. 7
Ле́йпциг § 129, ч. 4, п. 3; § 136, ч. 2; § 153, ч. 3, п. 1
ле́йпцизький § 153, ч. 3, п. 1
лейтена́нт (*генера́л-лейтена́нт*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1; *лейтена́нте* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
ле́кція § 121, ч. 2
леле́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
Ле́мберт § 134, ч. 2
лемки́ня § 32, ч. 4
Ле́ннон § 121, ч. 2
Лено́р § 140, ч. 2, п. 9
Леона́рдо да Ві́нчі § 49, ч. 2
Лео́не (*Сьє́рра-Лео́не*) § 130, ч. 2, п. 2
Леоні́дові Микола́йовичу Куце́нку § 83, ч. 1, п. 1, прим.
лепети́ський § 153, ч. 3, п. 3
Лепети́ха § 153, ч. 3, п. 3

Лесáж § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
Лéсиним § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Лéссінг § 121, ч. 2
лéстощі § 28, ч. 1
Лéся § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Лéсю* § 74, ч. 1, п. 3; *Лéся Украї́нка* § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
летíти, лечý § 16, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 1; *летя́ть* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1
лéту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
летячи́ § 120, ч. 1
лещáт § 100, ч. 2, п. 3
Лєснякóв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
лжепророк § 35, ч. 6, п. 2
лжесві́док § 35, ч. 6, п. 2
«Ли́бідь» (*ресторáн «Ли́бідь»*) § 54, ч. 5
лиман § 129, ч. 2, п. 6; *лиманý* § 82, ч. 6, п. 5
Линьóв § 8, ч. 2
Лип (*вýлиця Івáна та Ю́рія Лип*) § 50, ч. 11
Ли́пецьк § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Ли́пич § 141, ч. 1
Ли́пова Долúна § 154, ч. 2, п. 6
липоводолúнський § 154, ч. 2, п. 6
липоводолúнці § 154, ч. 2, п. 6
Лисúця § 49, ч. 7, п. 3
Лисúчка-Сестрúчка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Ли́ска § 49, ч. 8
лист § 84, ч. 1, п. 2, прим.
листá § 55, ч. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 84, ч. 1, п. 2, прим.
листонóша § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *листонóш* § 78, ч. 1, п. 1
листопáда § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
листопáду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
лúсту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
лúстя § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *лúстям* § 85, ч. 1, п. 2
Литвинóм § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
лúти, ллю § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ллєш, ллємó, ллєтé* § 30, ч. 1, п. 5; *ллють* § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
лúтися § 30, ч. 1, п. 5; *ллéться* § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2; *ллю́ться* § 30, ч. 1, п. 5
Литóвський (*Брест-Литóвський мúрний дóговір*) § 52, ч. 3, прим. 1
лúха (*до лúха*) § 41, ч. 2, п. 1
Лихá (річка) § 150, ч. 1
лúхові, лúху § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Лихослáвль § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
-лиций § 103, прим. 2
лиця́ (*до лиця́*) § 41, ч. 2, п. 1
Лі Чжаодáо § 49, ч. 3

ліберáльна пáртія § 54, ч. 2
Лі́берець § 149, ч. 2
лібре́то § 128, ч. 1
Ліверпу́ля, Ліверпу́лю § 82, ч. 6, п. 8
лівобере́жжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
лівору́ч § 41, ч. 1, п. 8
Лі́га На́цій § 54, ч. 5, прим. 2
лід, льо́ду § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 6; (*на*) *льо́ді* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1; (*на*) *льоду́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1; § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Лі́диці § 149, ч. 5, прим.
Лієпа § 129, ч. 2, п. 2
лі́єчка, лі́єчок § 10, ч. 2, прим.
лі́жко § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б» (*на* / *по* / *при* / *у*) *лі́жкові* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; (*на*) *лі́жку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *лі́жок* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
лі́зти § 118, ч. 1; *лізь, лі́зьмо, лі́зьте* § 26, ч. 3, п. 4
лі́кар § 27, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *лі́каря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *лі́карю* § 87, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; *лікарі́* § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *лікаря́м* § 90, ч. 1; *лікарі́в* § 91, ч. 1, п. 1; *лікаря́ми* § 92, ч. 1, п. 1; *лі́кар-еко́лог* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
лікарюва́ти § 34, ч. 1
лі́ку (*без лі́ку*) § 41, ч. 2, п. 1
«Лілéя» (*парфу́ми «Лілéя»*) § 58, ч. 1
Лі́ля (*Кло́да Жозéфа Ружé де Лі́ля*) § 140, ч. 3
лінгві́стика § 122, ч. 1
лінгвостилісти́чні § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
Лі́нда § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Лі́нден (*У́нтер-ден-Лі́нден-штра́се*) § 50, ч. 5
лінійно-стрічкови́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Лі́нкольн § 121, ч. 1, п. 2
(*з*) *Лі́ною Костéнко* § 142, ч. 3, прим. 2
Лінь (*Дін Лінь*) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
ліпи́ти, ліплю́, лі́плять § 18, ч. 1
лі́плений § 18, ч. 1
лірúзму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
лі́рико-епі́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
лі́рник § 32, ч. 1
ліс § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *лі́су* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»; *лісú* § 88, ч. 1, п. 1; (*по*) *лісáх* § 93, ч. 1; *Булóнський Ліс* § 50, ч. 1, прим.; *Дібрівський ліс* § 154, ч. 1, п. 2
Лісабóн § 129, ч. 2, п. 4
лісабóнський § 129, ч. 2, п. 4
лісгóсп § 35, ч. 6, п. 1
Лісна́ § 149, ч. 4
(*на* / *при*) *лісникóві* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»

Лісова́ (*бале́т «Лісова́ пі́сня»* § 55, ч. 3; *Садо́ве товари́ство «Лісова́ поля́на»* § 54, ч. 4)
лісови́к § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1; *Лісови́к* § 49, ч. 7, п. 3
лісово́з § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
лісопи́льно-струга́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
лісоспла́в § 36, ч. 1, п. 1
лісосте́п § 36, ч. 1, п. 3
лісостепови́й § 40, ч. 1, п. 1
літака́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (*на* / *по* / *при* / *у*) *літако́ві* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; (*на*) *літаку́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *літа́к «Бо́їнг 777»* § 58, ч. 2; *літа́к «Мрі́я»* § 58, ч. 3
літачка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
літерату́ра § 129, ч. 2, п. 6
літерату́рний (*мо́вно-літерату́рний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Літерату́рний музе́й, Оде́ський держа́вний літерату́рний музе́й* § 54, ч. 3; *газе́та «Літерату́рна Украї́на»* § 55, ч. 3)
літерату́рно-худо́жній § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
лі́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
літо́пис (*Лавре́нтіївський літо́пис*, *Літо́пис Самі́йла Вели́чка*) § 55, ч. 3, прим. 2
Літопи́сець (*Не́стор Літопи́сець*) § 49, ч. 1
літр (*л*) § 62, ч. 4
(*пів*) *лі́тра* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
літсту́дія § 35, ч. 5, п. 2
літургі́я § 53, ч. 8
Лі́фшиц § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
ліцеї́ст § 32, ч. 15
ліце́ю § 82, ч. 6, п. 3
Ллойд § 128, ч. 3
лляни́й § 29, ч. 3, п. 4.
лоб, ло́ба § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1
лобійо́ваний § 34, ч. 3
лобіюва́ння § 34, ч. 3
лобіюва́ти § 34, ч. 3
ловела́с § 49, ч. 5
лове́ць, ловця́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
ловлю́, ло́влять § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
логари́тм, логари́фм § 123, ч. 2
логари́фм, логари́тм § 123, ч. 2
ло́гіко-граматичний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
логі́чний § 129, ч. 2, п. 6
логопе́д § 5, ч. 1
Лодзь § 153, ч. 3, п. 1
ло́дзький § 153, ч. 3, п. 1
ло́же § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *прокру́стове ло́же* § 49, ч. 9, п. 3, прим.

ло́жечка, ло́жечок § 10, ч. 2, прим.
лозівськи́й § 153, ч. 2
Лозова́ § 152, ч. 3 (парадигма); § 153, ч. 2
локати́ва § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Ло́кетек, Ло́кетека, Ло́кетекові § 142, ч. 3, прим. 1
Лома́та § 6, ч. 1, п. 2; § 13, ч. 1; *Лома́зі,* (*на*) *Лома́зі* § 13, ч. 1
ломи́ти § 11, ч. 1; *ломлю́, ло́млять* § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
Ло́мниця § 151, ч. 2, п. 1, прим.
Ло́мтєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Лонгфе́лло § 133, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Ло́ндон § 121, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; *Ло́ндона* § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Ло́ндону* § 82, ч. 6, п. 8
лос (*Бретóн де лос Еррéрос* § 49, ч. 2; *Лос-А́нджелес* § 50, ч. 3; § 154, ч. 3, п. 5; *Лос-Фра́йлес* § 50, ч. 3)
(*на*) *ло́севі,* (*на*) *ло́сі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *Лось* § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в»
Лотари́нгія (*Ельза́с-Лотари́нгія*) § 154, ч. 3, п. 1
лотари́нзький (*ельза́с-лотари́нзький*) § 154, ч. 3, п. 1
лото́ § 140, ч. 2, п. 5
Ло́хвицький повіт § 50, ч. 8
Ло́хвиця § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
лоша́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); § 98, ч. 1; *лоша́ти* § 98, ч. 2; *лоша́ті* § 98, ч. 3; *лоша́м* § 98, ч. 4; *лоша́та* § 99, ч. 1; *лоша́т* § 99, ч. 2; *лоша́там* § 99, ч. 3; *лоша́тами* § 99, ч. 5; (*на*) *лоша́тах* § 99, ч. 6
лоша́ткові, лоша́тку § 83, ч. 1, п. 1
лоя́льний § 126, ч. 1
Лу Сінь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Лубни́ § 152, ч. 2 (парадигма)
лу́б'ям § 85, ч. 1, п. 2
Луб'я́нцев § 144, ч. 3, п. 1
луг § 14, ч. 1, п. 2; *лу́гу* § 82, ч. 6, п. 5; *лу́же* § 14, ч. 1, п. 2; *Вели́кий Луг* § 154, ч. 1, п. 1
Луга́нськ § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Луговськи́й § 144, ч. 2, п. 2; § 144, ч. 2, п. 1; *Луговська́* § 144, ч. 2, п. 1
лужо́к § 32, ч. 14
Лу́їс (*Сент-Лу́їс*) § 154, ч. 3, п. 4
Лука́ § 32, ч. 12
Лу́каваць § 151, ч. 2, п. 1
Лука́ш § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма)
Лу́ки (*Вели́кі Лу́ки*) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
Луки́ч § 32, ч. 12
Лу́ківна § 32, ч. 12
Лук'я́н § 7, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 2, п. 4
Лук'я́ненко § 7, ч. 2, п. 3
Лук'яне́ць § 7, ч. 2, п. 3

Лук'я́нов § 144, ч. 3, п. 1
Лук'яню́к § 7, ч. 2, п. 3
лу́па § 121, ч. 1, п. 1
Лухови́ці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Лу́цька § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Лу́чин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Лучка́нином § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
Львів § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 153, ч. 2; *Льво́ва* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Льво́ву* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Льво́ве* § 87, ч. 1, п. 4
львів'я́ни § 49, ч. 6; § 88, ч. 1, п. 1, прим.
львівський § 153, ч. 2; *Львівська пло́ща* § 50, ч. 11; *«Львівська пло́ща»* (зупинка) § 50, ч. 14; *Львівська сере́дня загальноосві́тня шко́ла № 51 і́мені Іва́на Франка́* § 54, ч. 3; *Львівське збро́йне повста́ння 1848 р.* § 52, ч. 1
Льодови́тий океа́н (*Півні́чний Льодови́тий океа́н*) § 154, ч. 1, п. 2
льон § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; *льон-довгуне́ць, льон-кучеря́вець, льон-сире́ць* § 37, ч. 2, п. 4
льонолавса́н § 36, ч. 1, п. 3
льо́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
льоту́ (*на льоту́*) § 41, ч. 2, п. 1
льох § 8, ч. 2
Лю́бек § 121, ч. 1, п. 2
Любе́цький § 144, ч. 2, п. 1
люби́тель § 32, ч. 3
люби́ти § 18, ч. 1; *люблю́, лю́блять* § 18, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
лю́блячи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
любо́в § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *любо́ві* § 95, ч. 1; *любо́ви* § 95, ч. 1, прим. 1; *любо́в'ю* § 95, ч. 3, п. 2; *любо́ве* § 95, ч. 5; *Любо́в* § 66, ч. 4, п. 3; § 143, ч. 4 (парадигма)
люд § 19, ч. 2
Лю́двіг ван Бетхо́вен § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; *Лю́двігу* § 87, ч. 1, п. 1
люди́на § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *лю́ди* § 4, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *люде́й* § 100, ч. 2, п. 1; § 100, ч. 4, п. 2; *лю́дям* § 100, ч. 3, п. 1; *людьмі́* § 100, ч. 5, п. 3; *Люди́на* § 60, ч. 3
людиноде́нь § 36, ч. 1, п. 3
Людми́ла (*Людми́ла Василе́вська-Бере́зіна*) § 49, ч. 1
лю́дство § 19, ч. 2
лю́дський § 19, ч. 2
лю́дськість § 26, ч. 3, п. 1
Люксембу́рг § 122, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 1
люксембу́рзький § 153, ч. 3, п. 1
люсте́рко § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
Лю́тер § 121, ч. 1, п. 2
лютера́нська (*Украї́нська лютера́нська це́рква*) § 53, ч. 5
лю́тий, лю́того, (*у*) *лю́тому* § 103, прим. 1

«Люфтга́нза» § 122, ч. 4
ля § 140, ч. 2, п. 2
лягти́ § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *ля́жу* § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *ліг* § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *ляж, ля́жмо, ля́жте* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
ляльково́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
ляльо́к (*Ки́ївський академі́чний теа́тр ляльо́к*) § 54, ч. 3
Ляпуно́в § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

М

Ма́вка § 49, ч. 7, п. 3
ма́впа, мавп § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
мавпеня́тко § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
ма́впячий § 7, ч. 2, п. 1, прим.
Маврита́нія § 129, ч. 4, п. 4; § 131, ч. 2
маврита́нський § 129, ч. 4, п. 4
магази́н § 5, ч. 1; § 54, ч. 5; *інтерне́т-магази́н «Розе́тка»* § 54, ч. 7
магара́дже § 74, ч. 1, п. 2
МАГАТЕ § 61, ч. 2; § 63, ч. 2, п. 9
Магелла́нова (гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра) § 51, ч. 1
магістра́ль § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 3 (парадигма)
магніто́лог-астроно́м § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
ма́гнію § 82, ч. 6, п. 6
Магоме́т § 49, ч. 7, п. 1; § 53, ч. 1; § 122, ч. 1
Маго́н (*Мак-Магон*) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Магри́б § 129, ч. 4, п. 4
мада́м § 54, ч. 3; § 140, ч. 2, п. 8;
мадемуазе́ль § 140, ч. 2, п. 8
маде́ра § 50, ч. 12
мадо́нна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; *мадо́нн* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
Мадри́д § 129, ч. 4, п. 4; *Мадри́да* § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Мадри́ду* § 82, ч. 6, п. 8
маéстро § 140, ч. 2, п. 5
Ма́єр § 126, ч. 1
Мазе́па (*корве́т «Ге́тьман Іва́н Мазе́па»* § 58, ч. 3; *відзна́ка Президе́нта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазе́пи* § 57, ч. 1; *портре́т Мазе́пи* § 55, ч. 2, прим.)
Мазове́цький (*Тома́шув-Мазове́цький*) § 150, ч. 3; § 151, ч. 2, п.
мазь § 30, ч. 1, п. 3; *ма́ззю* § 30, ч. 1, п. 3
маї́с § 129, ч. 3
Ма́йборода § 142, ч. 1 (парадигма); *Ма́йбород, Ма́йбородів* § 76, ч. 1, п. 3
майбу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
ма́йво § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
майда́н Незале́жності § 50, ч. 11; *майда́ну* § 82, ч. 6, п. 5

Майда́н-Бо́брик § 154, ч. 3, п. 1
майда́н-бо́брицький § 154, ч. 3, п. 1
Ма́йнгоф § 136, ч. 1
майо́р (*генера́л-майо́р*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ма́йстер § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *ма́йстрові, ма́йстру* § 83, ч. 1, п. 1; *ма́йстром* § 85, ч. 1, п. 1
майсте́рний § 101, ч. 1, п. 1
майстри́ня § 32, ч. 4
ма́йстрів § 33, ч. 7, п. 2; *ма́йстрова* § 33, ч. 7, п. 1; § 33, ч. 7, п. 2; *ма́йстрове* § 33, ч. 7, п. 1
Мака́о § 140, ч. 2, п. 5
Мака́р, Мака́ра § 143, ч. 3, прим. 2
Макі́ївка § 153, ч. 2
Макі́ївський § 153, ч. 2
макінто́ш § 49, ч. 5; § 134, ч. 1
макія́ж § 125, ч. 1
маккарти́зм § 128, ч. 4, прим.
Маккарти́зм § 128, ч. 4, прим.; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Маккє́нзі § 128, ч. 4, прим.
Маккє́нна § 128, ч. 4, прим.
Маккі́нлі § 128, ч. 4, прим.; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Мак- (*Мак-Клю́р, Мак-Магон́*) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
ма́кове (*ні на ма́кове зе́рно́*) § 44, ч. 2, п. 8
макроекономі́ка § 35, ч. 6, п. 3
макромоле́кула § 35, ч. 6, п. 3
макси́м § 49, ч. 5
Макси́менко, Макси́менку § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
Максим'ю́к § 7, ч. 2, п. 1
максімо́да § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
максіо́дяг § 35, ч. 6, п. 3
максісу́кня § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
Маленький Вовк § 146, ч. 2, п. 1
маленсенький § 26, ч. 3, п. 2
Ма́лець, Ма́льця, Ма́льцеві § 142, ч. 3, прим. 1
мали́й § 104, ч. 1, п. 3; *Мало́го Куя́льника* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *ву́лиця Мала́ Жито́мирська* § 50, ч. 11; *Мало́ї Ведме́диці а́льфа* § 51, ч. 1
мали́на «гера́кл» § 59, ч. 2
Мали́нін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»; § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Мали́цин § 144, ч. 1, п. 9
Ма́лишев § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
ма́лишевський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
Мали́шкова § 49, ч. 9, п. 1
Малоазі́йське наго́р'я § 50, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
маловжи́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
ма́ло-пома́лу § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»

малочутли́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
Ма́льме § 132, ч. 1
мальо́ваний § 34, ч. 1
ма́ля́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а», прим. (парадигма); *ма́ля́ре* § 87, ч. 1, п. 3
ма́ма § 33, ч. 3; *мам* § 76, ч. 1, п. 3; *мами́* § 69, ч. 1, п. 1; § 76, ч. 1, п. 3; *мамі́в* § 76, ч. 1, п. 3
Мамали́га § 142, ч. 1 (парадигма)
Мамéд-задé § 146, ч. 4, п. 4; (*у*) *Мамéда-задé* § 140, ч. 4
ма́мин § 33, ч. 3
Ма́монтов, Ма́монтову § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
мандрува́ти § 118, ч. 1
ма́нна § 128, ч. 1
Маннергéйма (*Ка́рла Гу́става Емі́ля Маннергéйма*) § 140, ч. 3
манускри́пту § 82, ч. 6, п. 7
Манчéстер § 134, ч. 1
Ма́о Цзеду́н § 147, ч. 2
маоцзеду́нівський § 147, ч. 2
Ма́ргарет § 140, ч. 2, п. 9
ма́рево § 32, ч. 2
Маріє́тта § 130, ч. 2, п. 3
Марі́єчка § 32, ч. 8
Марі́їн § 33, ч. 3; § 49, ч. 9, п. 1; § 101, ч. 1, п. 2
Ма́ріо § 140, ч. 2, п. 5
Марі́-Сесі́лі § 140, ч. 3
Маріу́поль § 148, ч. 1, прим.
Марі́я § 33, ч. 3; § 49, ч. 1; § 63, ч. 2, п. 1; § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 143, ч. 6; § 144, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 2, п. 2; *Маріє́* § 74, ч. 1, п. 2; *Маріє́ Васи́лівно* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Марі́я Андрі́ївна, Марі́я Васи́лівна, Марі́я Іллі́вна* § 143, ч. 6 (парадигма); *Марії́-Антуане́тти* § 140, ч. 3; *Марі́я-Антуане́тта* § 146, ч. 4, п. 1; (*для*) *Марії́ Се́ник* § 142, ч. 3, прим. 2
Ма́р'їно § 149, ч. 8, п. 2; § 150, ч. 2
Марк По́рцій Като́н § 146, ч. 2, п. 3; *Марк Твен* § 147, ч. 4
марк-тве́нівський § 147, ч. 4
ма́рка, ма́рок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
ма́ркетинг § 122, ч. 1
ма́ркету § 82, ч. 6, п. 3
Ма́рко́ § 66, ч. 3, п. 1
Ма́рко́ Вовчо́к (*Марі́я Олекса́ндрівна Вілі́нська*) § 49, ч. 1; § 59, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
маркше́йдер § 136, ч. 2
марокка́нець § 128, ч. 3
Маро́кко § 128, ч. 3
Марс § 51, ч. 1; § 53, ч. 1; *Ма́рса* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Марсе́ль § 125, ч. 2
марсельє́за § 139, ч. 1, п. 1

Ма́рта, Ма́рфа § 123, ч. 2
Мартѝн (*Сан-Мартѝн*) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Мару́син § 33, ч. 3
Мару́ся § 33, ч. 3; *Мару́сю* § 74, ч. 1, п. 3
Ма́рфа, Ма́рта § 123, ч. 2
Марці́ал § 129, ч. 2, п. 2
марширува́ти § 34, ч. 3
Мар'я́на § 7, ч. 2, п. 2
Мар'я́ненко § 7, ч. 2, п. 2
Маса́рик § 144, ч. 1, п. 9
ма́сло § 28, ч. 3
масни́й § 28, ч. 3
масти́льник § 32, ч. 1
Матвє́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Матві́й (*апо́стол Матві́й*) § 53, ч. 2, прим. 1
матеєве́цький § 153, ч. 2
Мате́ївці § 153, ч. 2
матема́тика § 129, ч. 4, п. 1
математи́чний (*меха́ніко-математи́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Ма́тері Бо́жої (*Теребовля́нська іко́на Ма́тері Бо́жої*) § 53, ч. 7
матеріа́л § 129, ч. 2, п. 2
мате́рія § 129, ч. 2, п. 2
ма́терній § 33, ч. 1
ма́ти § 66, ч. 4, п. 2; § 97 (парадигма); *Ма́ти* § 60, ч. 3; *Ма́ти Бо́жа* § 53, ч. 2; *о́рден «Ма́ти-геро́їня»* § 57, ч. 1
ма́ти-й-ма́чуха § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ма́тір § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 97 (парадигма); *ма́тір'ю* § 7, ч. 2, п. 2; § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2; *матері́* § 97 (парадигма)
ма́триць § 26, ч. 3, п. 3
мату́сю § 74, ч. 1, п. 3
МАУ § 63, ч. 2, п. 9
ма́узер § 131, ч. 1
Мацє́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
маши́на § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *маши́ни* § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *маши́ні* § 70, ч. 1; *маши́ну* § 71, ч. 1; *маши́ною* § 72, ч. 1; (*на*) *маши́ні* § 73, ч. 1; *маши́н* § 76, ч. 1, п. 1; *маши́нам* § 77, ч. 1, п. 1; *маши́нами* § 79, ч. 1, п. 1; (*на*) *маши́нах* § 80, ч. 1
машинобудівни́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
машинобудува́ння (*Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння*) § 61, ч. 3, прим. 2
мегава́т-годи́на § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
мегаефе́кт § 130, ч. 3
меда́ль § 57, ч. 1; § 57, ч. 2; *меда́ль «За військо́ву слу́жбу Украї́ні», меда́ль «За врято́ване життя́»* § 57, ч. 1; *олімпі́йська меда́ль* § 57, ч. 2
медвя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.

меджлі́с § 54, ч. 5, прим. 4; *Меджлі́с кримськотата́рського наро́ду* § 54, ч. 1
медза́клад § 35, ч. 5, п. 2
ме́дик § 32, ч. 1, прим.
ме́дико-генети́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Меди́на § 129, ч. 4, п. 5
медіалінгві́стика § 35, ч. 4, п. 1
медіастиліс́тика § 35, ч. 4, п. 1
медіахо́лдинг § 36, ч. 1, п. 4
Ме́дічі § 129, ч. 2, п. 3
медперсона́л § 35, ч. 6, п. 1
ме́ду § 82, ч. 6, п. 6
медуніверсите́т § 61, ч. 1, п. 2
межа́ § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *межі́* § 69, ч. 1, п. 2; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 70, ч. 1; *межу́* § 71, ч. 1; *меже́ю* § 72, ч. 1; (*у*) *межі́,* (*на*) *межі́* § 73, ч. 1; *ме́жі* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *меж* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»; § 76, ч. 1, п. 1; *ме́жам* § 77, ч. 1, п. 1; *ме́жами* § 79, ч. 1, п. 1; (*на*) *ме́жах* § 80, ч. 1
Межиріцька (*Гу́та Межиріцька*) § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Ме́кка § 153, ч. 3, п. 2
ме́ккський § 153, ч. 3, п. 2
Ме́ксика § 129, ч. 4, п. 2
Мела́шка § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Мела́щин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
ме́лений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3
Ме́лець § 149, ч. 2
ме́ливо § 32, ч. 2
Мелітóполь § 148, ч. 1, прим.
Мелкóвський § 144, ч. 2, п. 1
Ме́лл (*Пе́лл-Ме́лл*) § 134, ч. 2
Меморіа́льний буди́нок-музе́й Дмитра́ Яворні́цького § 54, ч. 3
Мен (*Ван Мен*) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6
Менделє́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
ме́неджер § 134, ч. 2
ме́нтор § 49, ч. 5
менш вередли́вий § 104, ч. 1, п. 2
ме́нший § 27, ч. 1, п. 2; § 104, ч. 1, п. 3
ме́ншости, ме́ншості § 10, ч. 3, п. 1
меню́ § 140, ч. 2, п. 6
мер § 56, ч. 1, прим. 1
Мер (*Булóнь-сюр-Мер*) § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Ме́редіт § 124, ч. 2
мере́жа «Інтерне́т», мере́жа «Фе́йсбу́к» § 54, ч. 7
мере́живо § 32, ч. 2
мереф'я́нський § 7, ч. 2, п. 1
меринóс § 59, ч. 1

Меркýрія § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Мерсéдес § 140, ч. 2, п. 9
мерсí § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
Мерсьє́ § 130, ч. 2, п. 2
Мéрфі § 135, ч. 1
Мéсто (*Новé Мéсто*) § 149, ч. 2
металоемáль § 130, ч. 3
металоплáст § 36, ч. 1, п. 3
металорíз § 36, ч. 1, п. 1
металýргія § 121, ч. 1, п. 1
метамóва § 35, ч. 6, п. 2
метеóра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
метеостáнція § 35, ч. 6, п. 2
метú (*без метú*) § 41, ч. 2, п. 1
метóдика § 129, ч. 4, п. 1
метр (*м*) § 62, ч. 4
мéтра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; *мéтрів* § 89, ч. 1, п. 1; *півторáста мéтрів* § 107, ч. 2
мéтрів за секýнду (*м*/*с*) § 62, ч. 7
метрó § 140, ч. 2, п. 5
метрополітéну § 82, ч. 6, п. 5
механíк § 32, ч. 1, прим.
механíко-математúчний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Мехмéд-бéй § 146, ч. 4, п. 4; (*до*) *Мехмéда-бéя* § 140, ч. 4
меценáт § 49, ч. 5
меч § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *дамóклів меч* § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Мечислáв § 144, ч. 1, п. 2; § 146, ч. 3, п. 4
Мéчников § 144, ч. 1, п. 2
Мєстéчкін § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
ми § 108, ч. 1 (парадигма)
Микúта § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Микúтович § 32, ч. 11
Микóла § 32, ч. 12; § 66, ч. 2, п. 3; § 143, ч. 1; § 143, ч. 2 (парадигма); § 144, ч. 1, п. 1; *Микóла Чудотвóрець* § 53, ч. 1
Миколáєнко § 141, ч. 1
Миколáїв § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; *Миколáєва* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Миколáєву* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Миколáївна § 32, ч. 12
Миколáйович § 32, ч. 12; *Леонíдові Миколáйовичу Куцéнку* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
Микóлівна § 32, ч. 12
Микóлович § 32, ч. 12
Миколо-Гулáк (*селó Миколо-Гулáк*) § 154, ч. 1, п. 4
Мúлач § 144, ч. 1, п. 6
Милéтич § 144, ч. 1, п. 6
мúля § 129, ч. 2, п. 6

мимово́лі § 41, ч. 1, п. 8
мимоїздом § 41, ч. 1, п. 8
мимохі́дь § 41, ч. 1, п. 8
мимохі́ть § 41, ч. 1, п. 8
мину́лий § 1, ч. 3
Минькі́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
мир (*Верса́льський мир*) § 55, ч. 1
Ми́ргород § 35, ч. 5, п. 1; *Ми́ргорода* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
ми́рний (*Брест-Литóвський ми́рний дóговір* § 52, ч. 3, прим. 1; *Верса́льський ми́рний дóговір* § 52, ч. 1; *Пана́с Ми́рний* § 146, ч. 2, п. 2)
ми́ро § 129, ч. 2, п. 6
миролю́бний (*послідóвно миролю́бний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Мирóнов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Мирослáва § 143, ч. 1
мирт § 129, ч. 2, п. 6
ми́ру (*пáртія ми́ру* § 54, ч. 2; *програ́ма «Партне́рство зара́ди ми́ру»* § 55, ч. 3)
мис § 50, ч. 1; *мис Капіта́на Дже́ральда* § 50, ч. 2; *мис Дежньóва* § 149, ч. 6, п. 2; *мис Дóброї Надíї* § 149, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 1, п. 2; *мис Рум'я́нцева* § 149, ч. 3, п. 2; *мис Сі́рий* § 149, ч. 4
миски́, мисóк § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
мисленнє́вий § 33, ч. 6
«Мисли́тель» (*скульпту́ра «Мисли́тель»*) § 55, ч. 3
мисль § 28, ч. 3
ми́сника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
мисте́цтв (*заслу́жений дія́ч мисте́цтв*) § 56, ч. 1, прим. 1
мисте́цтво (*мист.*) § 62, ч. 3
мисте́цький (*мист.*) § 62, ч. 3
мите́ць § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *митця́* § 82, ч. 5, п. 1
ми́ти, ми́ю, ми́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
ми́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
ми́тра § 129, ч. 2, п. 6
митрополи́т (*митр.*) § 62, ч. 3
митрополи́т § 129, ч. 2, п. 6; *митрополи́т Ві́нницький і Бáрський* § 53, ч. 6, прим.; *Блаже́ннійший Митрополи́т Ки́ївський і всієї Украї́ни* § 53, ч. 6
Митрофáнов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
мить, ми́ттю § 30, ч. 1, п. 3
ми́ть (*на ми́ть*) § 41, ч. 2, п. 1
Михайли́шинові, Михайли́шину § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Михáйлівно (*Гáнно Михáйлівно*) § 74, ч. 1, п. 1
Михáйлівський Золотове́рхий монасти́р § 53, ч. 7
Михáйлові, (*всу́переч*) *Михáйлові Балію́, Михáйлу Балієві* § 142, ч. 3, прим. 2
Михáйловське § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
Михáйло-Коцюби́нське § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
михáйло-коцюби́нський § 154, ч. 3, п. 2
Михáльченко § 27, ч. 1, п. 6

Михальчи́шин § 27, ч. 1, п. 6
Михальчу́к § 27, ч. 1, п. 6
ми́ші § 75, ч. 1; *мишéй* § 76, ч. 1, п. 2
Ми́шкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Мишу́рин Ріг § 154, ч. 3, п. 6
мишу́рино-рі́зький § 154, ч. 3, п. 6
мі-бемо́ль § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
мігра́ція § 122, ч. 1; § 128, ч. 2
мі́гши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
мідімо́да § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
мідіо́дяг § 35, ч. 6, п. 3
мідіспідни́ця § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
мі́дний (*свинцéво-мі́дний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
мідь § 26, ч. 2, п. 1; *мі́ддю* § 95, ч. 3, п. 1
міжгі́р'я § 7, ч. 2, п. 2; *міжгі́р'їв* § 89, ч. 1, п. 1
міжконтинента́льний § 31, ч. 3
Міжнаро́дний (*Міжнаро́дний валю́тний фонд* § 54, ч. 1; *Міжнаро́дний день рі́дної мо́ви* § 52, ч. 2; *Міжнаро́дна асоціа́ція україні́стів* § 54, ч. 1; *конгре́с Міжнаро́дної асоціа́ції україні́стів* § 54, ч. 6)
міжпланéтний § 31, ч. 3
між'яр'я § 7, ч. 2, п. 4
мій § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 110, ч. 1 (парадигма); *могó* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Мікело́ну § 82, ч. 6, п. 5
Мі́кло́шич § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
мі́кро-ЕОМ § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
мікрооргані́зми § 35, ч. 6, п. 3
мікрохви́лі § 35, ч. 6, п. 3
мікрочасти́нка § 35, ч. 6, п. 3
мілімéтр (*мм*) § 62, ч. 4
Мілóська (*Венéра Мілóська*) § 55, ч. 2
Мілошéво (*Ново-Мілошéво*) § 152, ч. 3, прим.
мільйóн (*млн*) § 62, ч. 4
мільйóн § 8, ч. 1, п. 2; § 105, ч. 11; *мільйóна* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *мільйóн трьохти́сячний* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
мільйóнний § 33, ч. 1; § 106, ч. 1
мілья́рд (*млрд*) § 62, ч. 4
мілья́рд § 105, ч. 11; § 139, ч. 1, п. 1; *мілья́рда* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *мілья́рд чотирьохмільйóнний* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
Мін (*Хо Ші Мін*) § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
мінера́льна водá «Мóршинська» § 58, ч. 1
мініблóк § 35, ч. 6, п. 3
мінідúск § 35, ч. 6, п. 3
мініескала́тор § 130, ч. 3
мінікомп'ю́тер § 35, ч. 6, п. 3
мі́ні-ПК § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3

Міністе́рство (*Міністе́рство осві́ти і нау́ки Украї́ни* § 54, ч. 1; *міністе́рства Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5; *відзна́ка Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни – нагру́дний знак «За безпе́ку наро́ду»* § 57, ч. 1; *Держа́вний архі́в Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни, ДА МВСУ* § 61, ч. 3, прим. 1)
мініс́тр § 56, ч. 1, прим. 1; *Мініс́тр осві́ти і нау́ки Украї́ни* § 56, ч. 1, прим. 3; *експрем'є́р-мініс́тр* § 35, ч. 6, п. 4; *Кабіне́т Мініс́трів Украї́ни* § 54, ч. 1
Мін'юст § 7, ч. 2, п. 4
Мірза́-ха́н § 146, ч. 4, п. 4; (*у*) *Мірзи́-ха́на* § 140, ч. 4
мі́ри (*до мі́ри*) § 41, ч. 2, п. 1
міркува́ти § 34, ч. 1
мірО́шник § 21, ч. 3
мі́рра § 128, ч. 1
міс § 140, ч. 2, п. 8
мі́сиво § 32, ч. 2
мі́сис § 140, ч. 2, п. 8
Міссісі́пі § 128, ч. 3, прим.; § 129, ч. 2, п. 4
Міссу́рі § 128, ч. 3
(*у*) *місте́чку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
місткá § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
мі́сто (*м.*) § 62, ч. 3
мі́сто § 37, ч. 3, п. 2; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 1, п. 4; *мі́ста* § 82, ч. 2; *мі́стові, мі́сту* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *мі́стом* § 85, ч. 1, п. 1; (*у*) *мі́сті* § 54, ч. 1; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (*по*) *мі́сту,* (*по*) *мі́сті* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *містá* § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; *міст* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 50, ч. 11; § 84, ч. 1, п. 2; *містáм* § 90, ч. 1; *містáми* § 92, ч. 1, п. 1; (*по*) *містáх* § 93, ч. 1; *Прокурату́ра мі́ста Ки́єва* § 54, ч. 1; (*пів*) *мі́ста* § 36, ч. 1, п. 7, прим.; *Ві́чне мі́сто* § 50, ч. 6, прим.; *Нове́ Мі́сто* § 154, ч. 2, п. 6
містО́чок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
мі́сце § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; *мі́сцем* § 85, ч. 1, п. 1; *місць* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; *місця́м* § 90, ч. 1; *місця́ми* § 92, ч. 1, п. 1; (*на*) *місця́х* § 93, ч. 1
міськи́й (*Ки́ївський міськи́й буди́нок учи́теля* § 54, ч. 3; *Кам'яне́ць-Поді́льська міськá ра́да* § 50, ч. 8)
міськкО́м § 29, ч. 1, п. 2
міськра́да § 35, ч. 5, п. 2; *міськра́ди* § 54, ч. 6
місяцехі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
мі́сяць § 21, ч. 1; *мі́сяця* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; (*на*) *мі́сяці* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *мі́сяцю* § 87, ч. 1, п. 2; *Мі́сяць* § 51, ч. 2, прим.
мі́сячний § 21, ч. 1
міт, міф § 123, ч. 2
мі́тел § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
мітоло́гія, міфоло́гія § 123, ч. 2
міф, міт § 123, ч. 2
міфоло́гія, мітоло́гія § 123, ч. 2

міхоно́ша § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *міхоно́ш* § 78, ч. 1, п. 1
Міцке́вич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
міць § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; *мі́ццю* § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1
Мі́чатек § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Мічига́н-авеню́ § 50, ч. 5
мішáти, мішáю, мішáють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
Мішéль § 121, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
мішéчок § 32, ч. 8
(*на*) *мішкý́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
М'їн (*Він М'їн*) § 49, ч. 4
Мйодóвич § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
млинá § 82, ч. 6, п. 5
мобі́льного (операто́р мобі́льного зв'язкý «Київстáр») § 54, ч. 7
мóва (*мóва-джерелó, мóва-посерéдниця* § 37, ч. 2, п. 1; *Закóн Украї́ни «Про забезпéчення функціонувáння украї́нської мóви як держáвної»* § 55, ч. 1)
мóвби § 43, ч. 1
мóвно-літературний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
мовностильови́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
мовознáвець § 32, ч. 3
мовознáвства (*ві́ддíл загáльного мовознáвства Інститýту мовознáвства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни*) § 54, ч. 6
Могúла (*Гóстра Могúла*) § 154, ч. 2, п. 6
могти́, мóжу § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 4, п. 1; *мóжеш* § 115, ч. 4, п. 1; *міг, моглá* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *не мóже* § 44, ч. 2, п. 1
могýтній § 5, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
модерні́зм § 32, ч. 15
моджахéд § 122, ч. 5
мóдний § 101, ч. 1, п. 1
моє́ § 110, ч. 1 (парадигма)
мóжна (*не мóжна*) § 44, ч. 2, п. 7
Можó (*Го Можó*) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5
мозáїка § 3, ч. 1, п. 4; § 126, ч. 1; § 129, ч. 3
мої́ § 3, ч. 1, п. 1; § 110, ч. 1 (парадигма)
молéкула § 121, ч. 1, п. 1
молодéцтво § 19, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
молодéць § 19, ч. 1, п. 1; *молóдче* § 87, ч. 1, п. 3
молодéцький § 19, ч. 1, п. 1
Молодéчно § 152, ч. 3, прим.
молоди́й § 101, ч. 1, п. 1; *молодóї* § 10, ч. 3, п. 3
молоди́ць § 78, ч. 1, п. 1
мóлодість, мóлодістю § 30, ч. 1, п. 3, прим.
мóлодь, мóлоддю § 30, ч. 1, п. 3
молóти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3; *молóв, молóла* § 9, ч. 3, п. 3
мóлотий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3
молотьбá § 26, ч. 2, п. 1

мо́ло́х § 49, ч. 7, п. 2, прим. 2; *Мо́ло́х* § 49, ч. 7, п. 2
молоча́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
моло́чний (*м'я́со-моло́чний, о́воче-моло́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
моло́чно-бі́лий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
моло́чно-м'ясни́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
молочнопромисло́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
мо́лу § 82, ч. 6, п. 5
Мольє́р § 139, ч. 1, п. 1
монасти́р § 27, ч. 1, п. 1; § 53, ч. 7
Монбла́н § 149, ч. 1, п. 1
монго́лка, монго́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
монго́ло-тата́ри § 36, ч. 2, п. 2
монго́ло-тата́рський § 40, ч. 2, п. 1
Монго́льський (*Баянго́л-Монго́льський о́круг*) § 50, ч. 8
Моні́к § 140, ч. 2, п. 9
моніто́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
моновиста́ва § 35, ч. 6, п. 2
монокульту́рний § 40, ч. 1, п. 1
монтанья́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Монтевіде́о § 129, ч. 2, п. 4
Монтеск'є́ § 138, ч. 1, п. 1
(*на*) *Монтріо́л-ро́уд* § 140, ч. 2, п. 7
Мора́вець, Мора́вця, Мора́вцеві § 142, ч. 3, прим. 1
моргну́ти, моргну́, моргні́мо, моргні́м, моргні́ть § 116, ч. 2, п. 3
мо́ре § 50, ч. 1; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 6; *мо́ря* § 82, ч. 2; *мо́рем* § 85, ч. 1, п. 1; (*при*) *мо́рі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *моря́* § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *морі́в* § 58, ч. 3; § 89, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2; *моря́м* § 90, ч. 1; *мо́ре Ла́птєвих* § 149, ч. 3, п. 2; *Півні́чне мо́ре, Чо́рне мо́ре* § 154, ч. 1, п. 2
морепроду́кти § 35, ч. 4, п. 2, пп. «б»
Мо́ринці (*село́ Мо́ринці*) § 37, ч. 3, п. 2
морі́г § 9, ч. 2, п. 3
Мо́ріц § 50, ч. 4; § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
морквя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.
моро́з § 9, ч. 2, п. 3; § 66, ч. 3, п. 3; § 142, ч. 1, прим. 2; *моро́зу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»; § 142, ч. 1, прим. 2; *Моро́з* § 142, ч. 1, прим. 2; *Моро́за* § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»; § 84, ч. 1, п. 1; § 142, ч. 1, прим. 2
моро́зиво § 32, ч. 2
морози́ще § 66, ч. 3, п. 3
Морозо́вський, Морозо́вська § 144, ч. 2, п. 2
моро́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
морськи́й (*військово́-морськи́й* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Півні́чний морськи́й шлях* § 50, ч. 11)
«Мо́ршинська» (*мінера́льна вода́ «Мо́ршинська»*) § 58, ч. 1

морщ, мо́рщмо, мо́рщте § 116, ч. 3, п. 2
моста́, мо́сту § 82, ч. 6, п. 5; *мо́сте* § 87, ч. 1, п. 3
мости́ти, мощу § 17, ч. 1
мото́к, мотка́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *Мото́к* § 142, ч. 1 (парадигма)
мотокро́с § 35, ч. 6, п. 2
мото́р (*ди́зель-мото́р*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *мото́ра* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
мото́рний (*ди́зель-мото́рний*) § 40, ч. 2, п. 1
«Мотоцикле́тний заво́д» § 50, ч. 14
Мо́тря, Мо́трі § 143, ч. 2 (парадигма); *Мотр* § 26, ч. 3, п. 3
моту́ззя, (*у*) *моту́ззі* § 30, ч. 1, п. 1
мох, мо́ху § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1
Мо́царта (*ре́квієм Мо́царта*) § 55, ч. 2, прим.
мо́ці § 95, ч. 1
мо́щений § 17, ч. 1
моя́ § 4, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 1; § 110, ч. 1 (парадигма)
мрі́йник § 32, ч. 1
мрі́ями § 79, ч. 1, п. 2; *мрі́є* § 74, ч. 1, п. 2; *мрії́* § 69, ч. 1, п. 2; § 78, ч. 1, п. 2; *«Мрі́я»* (*літа́к «Мрі́я»*) § 58, ч. 3
Мстисла́в Вели́кий § 49, ч. 9, п. 2
мудре́ць § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма)
Му́дрий (*Яросла́в Му́дрий* § 49, ч. 9, п. 2; *о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня* § 57, ч. 1)
мужи́чий (*Іва́н – мужи́чий син*) § 146, ч. 4, п. 3
му́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
му́за § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
музе́й (*Літерату́рний музе́й, Меморіа́льний буди́нок-музе́й Дмитра́ Яворни́цького, Націона́льний худо́жній музе́й України, Оде́ський держа́вний літерату́рний музе́й, Украї́нський музе́й, Музе́й мада́м Тюссо́* § 54, ч. 3; *музе́ю* § 82, ч. 6, п. 3)
Музе́йний прову́лок § 50, ч. 11
музи́чно-танцюва́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Мука́чево § 152, ч. 3, прим.
мулла́ § 53, ч. 6, прим.; § 128, ч. 1
мультимі́льйоне́р § 35, ч. 6, п. 3
мультфі́льм § 35, ч. 6, п. 1
Мун (*Пан Гі Мун*) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2
Мунг (*У Ну Мунг*) § 146, ч.
Муравйо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
Муравйо́во § 149, ч. 6, п. 1
Мура́д-кизи́ (*до Зульфії́ Мура́д-кизи́*) § 140, ч. 4, прим.
муркота́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
муркоті́ти § 115, ч. 3, п. 1; *муркочу́, муркочуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
Му́ромцев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
му́ру § 82, ч. 6, п. 5
му́рчики § 49, ч. 8, прим.

Мусієнко § 32, ч. 9
мустáнг § 59, ч. 1
мýха § 14, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1, прим.; *мýсі* § 73, ч. 1, прим.; *мýхи, мух* § 78, ч. 1, п. 1, прим.
Мухáммед § 122, ч. 5
мýченик § 53, ч. 2, прим. 1
мýшка § 14, ч. 1, п. 1
Муюн-Кум § 50, ч. 4, прим.
Мюллер § 128, ч. 3; § 138, ч. 2, п. 2
Мюнхен § 50, ч. 5, прим.
мюрíд § 138, ч. 2, п. 2
м'яза § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
м'якопіднебíнний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
м'ялько-тіпáльний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
м'ясни́й (*молóчно-м'ясни́й*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
м'ясо § 7, ч. 2, п. 1; § 44, ч. 2, п. 8
м'ясо-вóвняний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'ясозаготівéльний § 40, ч. 1, п. 1
м'ясоíд § 36, ч. 1, п. 1
м'ясо-молóчний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'ясо-сáльний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'ясо-яéчний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'ята § 4, ч. 1, п. 1
М'ятлєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»

Н

-на- (*Фрáнкфурт-на-Máйні*) § 50, ч. 2, прим.; § 152, ч. 6 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 5
на багáто § 41, ч. 1, п. 1, прим.
набагáто § 41, ч. 1, п. 1
на бігý § 41, ч. 2, п. 1
нáбік § 41, ч. 1, п. 2
набíрниця § 32, ч. 4
на бíс § 41, ч. 2, п. 1
набóрові § 83, ч. 1, п. 1
набріхувати § 11, ч. 2
нáбряку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
на вагý § 41, ч. 2, п. 1
Навáрія (*Глúнна Навáрія*) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
навéрх § 41, ч. 1, п. 2
наверхý § 41, ч. 1, п. 2
навеснí § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 2, п. 1
на вéсну § 41, ч. 2, п. 1
навздогíн § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1

на́взнак § 41, ч. 1, п. 7
на ви́бір § 41, ч. 2, п. 1
навиво́ріт § 41, ч. 1, п. 2
на видноті́ § 41, ч. 2, п. 1
навили́т § 41, ч. 1, п. 3
нависли́й § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
навідліг § 41, ч. 1, п. 3
на відмі́нно § 41, ч. 2, п. 1
навідрі́з § 41, ч. 1, п. 3
на відчай § 41, ч. 2, п. 1
навіже́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
навік § 41, ч. 1, п. 2
навіки § 41, ч. 1, п. 2
на віку́ § 41, ч. 2, п. 1
на́віч § 41, ч. 1, п. 2
навічно § 41, ч. 1, п. 1
навіщо § 41, ч. 1, п. 6
навки́дьки § 41, ч. 1, п. 7
навко́ло § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
навкруги́ § 41, ч. 1, п. 7
навкула́чки § 41, ч. 1, п. 7
навмання́ § 30, ч. 1, п. 4
навми́сне § 28, ч. 3; § 41, ч. 1, п. 7
навпаки́ § 41, ч. 1, п. 7
навпере́ва́ги § 41, ч. 1, п. 3
навпере́йми § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
навпри́сядки § 41, ч. 1, п. 7
навпросте́ць § 41, ч. 1, п. 7
навря́д § 41, ч. 1, п. 7
на́вска́ч § 41, ч. 1, п. 7
на́вскі́с § 41, ч. 1, п. 7
навскоси́ § 41, ч. 1, п. 7
навспра́вжки § 41, ч. 1, п. 7
на́встіж § 41, ч. 1, п. 7
навтікача́ § 41, ч. 1, п. 7
навча́льний § 101, ч. 1, п. 1
навча́льно-виховни́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
навча́льно-науко́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
(*у*) *навча́нні* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
на га́му́з § 41, ч. 2, п. 1
нагі́рний § 101, ч. 1, п. 1
нагі́р'я (*Малоазі́йське нагі́р'я*) § 50, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
на го́лову § 41, ч. 2, п. 1
на-гора́ § 41, ч. 1, п. 2
нагоро́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»

нагóру § 41, ч. 1, п. 2
нагрýдний (*відзнáка Міністéрства внýтрішніх справ Украї́ни – нагрýдний знак «За безпéку нарóду»*) § 57, ч. 1
надáлі § 41, ч. 1, п. 1
надвéчір § 41, ч. 1, п. 2
нáдвóє § 41, ч. 1, п. 5
надвóрі § 41, ч. 1, п. 2
нáдголодь § 41, ч. 1, п. 2
Наддніпря́нщина § 50, ч. 6, прим.
надзвичáйний § 63, ч. 2, п. 2; *Надзвичáйний і Повновáжний Посóл* § 60, ч. 1
нáдзелень § 41, ч. 1, п. 2
на дúво § 41, ч. 2, п. 1
надíя § 67, ч. 2, п. 2; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *надíї* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; *надíю* § 71, ч. 1; *надíєю* § 72, ч. 1; (*у*) *надíї* § 73, ч. 1; *надíй* § 76, ч. 1, п. 1; *надíям* § 77, ч. 1, п. 2; *Надíя* § 143, ч. 1
надмíр § 41, ч. 1, п. 2
надмíрний § 63, ч. 2, п. 7
надмíру § 41, ч. 1, п. 2
на добрáніч § 41, ч. 1, п. 1, прим.
надóвго § 41, ч. 1, п. 1
на дозвíллі § 41, ч. 2, п. 1
надпотýжний § 31, ч. 3
над сúлу § 41, ч. 2, п. 1
на жáль § 41, ч. 2, п. 1
назáвждú § 41, ч. 1, п. 1
на зáвтра § 41, ч. 1, п. 1, прим.
назáд § 41, ч. 1, п. 2
назáхват § 41, ч. 1, п. 3
назв § 76, ч. 1, п. 1
наздогáд § 41, ч. 1, п. 3
наздогíн § 41, ч. 1, п. 7
на злó § 41, ч. 2, п. 1
назóвсім § 41, ч. 1, п. 1
на зразóк § 41, ч. 2, п. 1
назýстріч § 41, ч. 1, п. 3; § 42, ч. 1, п. 1
наївний § 3, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 3
наївсь, наївся § 44, ч. 3, п. 3
найбíльш, найбíльш зрýчнúй, найбíльш стійкá § 104, ч. 2, п. 2
найбíльший § 63, ч. 2, п. 7; § 104, ч. 2, п. 1
найкрáща § 104, ч. 2, п. 1
наймéння § 9, ч. 3, п. 4
найменш, наймéнш приємне § 104, ч. 2, п. 2
наймéньше § 104, ч. 2, п. 1
налетíв § 120, ч. 2
налетíвши § 120, ч. 2

наллю́ § 30, ч. 1, п. 5
на льоту́ § 41, ч. 2, п. 1
На́льчик § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
намалюва́ти, намалю́ю, намалю́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
намисти́нки (*о́чі-намисти́нки*) § 37, ч. 2, п. 1
на ми́ть § 41, ч. 2, п. 1
на́міру (*без на́міру*) § 41, ч. 2, п. 1
на́морозь § 26, ч. 2, п. 1
нани́з § 41, ч. 1, п. 2
нанизу́ § 41, ч. 1, п. 2
на ніщо́ § 41, ч. 2, п. 1
нанодіагно́стика § 36, ч. 1, п. 4
нанокомп'ю́тер § 35, ч. 6, п. 3
наночасти́нки § 35, ч. 4, п. 1; § 35, ч. 6, п. 3
на о́ко § 41, ч. 2, п. 1
нао́сліп § 41, ч. 1, п. 7
наоста́нку § 41, ч. 1, п. 2
наоста́нок § 41, ч. 1, п. 2
напа́м'ять § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
напе́вне § 41, ч. 1, п. 4
наперебі́й § 41, ч. 1, п. 3
наперева́ги § 41, ч. 1, п. 3
наперед § 41, ч. 1, п. 2
напередо́дні § 42, ч. 1, п. 1
наперекір § 41, ч. 1, п. 3
напереріз § 41, ч. 1, п. 3
напишу́ § 115, ч. 6, п. 2, пп. «а»
напівавтома́т § 36, ч. 1, п. 7
напів'європе́йський § 7, ч. 2, п. 4
напівімла́ § 36, ч. 1, п. 7
напівку́щ § 36, ч. 1, п. 7
напівлюди́на § 36, ч. 1, п. 7
напівма́впа § 36, ч. 1, п. 7
напівпітьма́ § 36, ч. 1, п. 7
напівпра́вда § 36, ч. 1, п. 7
напівфабрика́т § 36, ч. 1, п. 7
напідпи́тку § 41, ч. 1, п. 3
напі́й «Жи́вчик» § 58, ч. 1
напогото́ві § 41, ч. 1, п. 7
напока́з § 41, ч. 1, п. 3
наполови́ну § 41, ч. 1, п. 2
на пору́ки § 41, ч. 2, п. 1
на по́тім § 41, ч. 1, п. 1, прим.
напо́хваті § 41, ч. 1, п. 3
напоча́тку § 41, ч. 1, п. 2

напри́кінці́ § 42, ч. 1, п. 1
напри́клад (*напр.*) § 62, ч. 3
напри́клад § 41, ч. 1, п. 2
напро́весні § 41, ч. 1, п. 2
напроло́м § 41, ч. 1, п. 3
напропа́ле § 41, ч. 1, п. 3
на прощ́а́ння § 41, ч. 2, п. 1
напру́ження § 32, ч. 5
напускни́й § 33, ч. 1
на ра́дість § 41, ч. 2, п. 1
на ра́дощах § 41, ч. 2, п. 1
нара́з § 41, ч. 1, п. 2
Нарвака́н § 154, ч. 2, п. 5
нарде́п § 35, ч. 6, п. 1
наректи́ § 11, ч. 2
наре́шті § 41, ч. 1, п. 2
Нарє́жний § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
на́рівні § 41, ч. 1, п. 2
Нарі́жний § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
на́різно § 41, ч. 1, п. 4
наріка́ти § 11, ч. 2
наркобі́знес § 35, ч. 6, п. 2
наро́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 54, ч. 1; § 57, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2; *наро́ди Пі́вночі* § 50, ч. 10
наро́дження (*рік наро́дження*) § 62, ч. 3
наро́дний (*нар.*) § 62, ч. 3
наро́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 33, ч. 1; § 101, ч. 1, п. 1; *наро́дний арти́ст Украї́ни* § 56, ч. 1, прим. 1; *Держа́вний анса́мбль наро́дного та́нцю Гру́зії* § 54, ч. 3; *Китайська Наро́дна Респу́бліка* § 50, ч. 6; *Директо́рія Украї́нської Наро́дної Респу́бліки* § 54, ч. 1
наро́дно-ви́зво́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
народногосподарський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
народнопоети́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
наро́зхват § 41, ч. 1, п. 3
на ру́ку § 41, ч. 2, п. 1
Нар'я́н-Ма́р § 154, ч. 3, п. 3
на самоті́ § 41, ч. 2, п. 1
наса́мперед § 41, ч. 1, п. 8
на світа́нку § 41, ч. 2, п. 1
Насе́дкін § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
наси́лу § 41, ч. 1, п. 2
на скаку́ § 41, ч. 2, п. 1
на́скоком § 41, ч. 1, п. 3
на́скрізь § 41, ч. 1, п. 1
на сла́ву § 41, ч. 2, п. 1

на сло́во § 41, ч. 2, п. 1
на смі́х § 41, ч. 2, п. 1
на со́вість § 41, ч. 2, п. 1
на со́ром § 41, ч. 2, п. 1
наспі́д § 41, ч. 1, п. 2
на́спіх § 41, ч. 1, п. 3
наспо́ді § 41, ч. 1, п. 2
наспра́ві § 41, ч. 1, п. 1
наста́вник § 32, ч. 1
На́сте § 74, ч. 1, п. 2
насті́нний календа́р (*настін. календар*) § 62, ч. 2
насторо́жі § 41, ч. 1, п. 2
на́сторч § 41, ч. 1, п. 1
Ната́лка § 22, ч. 1, п. 5; § 26, ч. 2, п. 3, прим.; *Ната́лці* § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Ната́лчин § 22, ч. 1, п. 5; § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Ната́льїно § 150, ч. 2
Ната́ля, Ната́лі § 143, ч. 2 (парадигма)
на́товець § 61, ч. 2
на́товський § 61, ч. 2
натрієвмі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «ґ»
натрійорґані́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «д»
на́тро́є § 41, ч. 1, п. 5
натще́серце § 41, ч. 1, п. 8
нау́ки (*Держа́вна пре́мія Украї́ни в га́лузі нау́ки і те́хніки* § 57, ч. 3; *інститу́ти Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5; *Націона́льна акаде́мія нау́к Украї́ни* § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; *до́ктор нау́к* § 56, ч. 1, прим. 1)
нау́ково́вий (*наук.*) § 62, ч. 3
нау́ково́вий (*навча́льно-нау́ково́вий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Нау́ково́-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння § 61, ч. 3, прим. 2
нау́ково́-експериментáльний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
нау́ково́-прикладни́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
нау́ково́ обґрунто́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
на ура́ § 41, ч. 1, п. 1, прим.
на ходу́ § 41, ч. 2, п. 1
Нацба́нк § 35, ч. 6, п. 1
на́ціє́твірні (*на́ціє- і державотві́рні проце́си*) § 36, ч. 2, п. 3
націєтво́рення § 35, ч. 3, п. 4
На́цій (*Лі́га На́цій, Організа́ція Об'є́днаних На́цій*) § 54, ч. 5, прим. 2
націоналі́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
націона́л-патріоти́чний § 40, ч. 2, п. 1
націона́льний (*нац.*) § 62, ч. 3
націона́льний (*Націона́льний банк Украї́ни* § 54, ч. 1; *Націона́льний університе́т «Остро́зька акаде́мія», Націона́льний худо́жній музе́й Украї́ни* § 54, ч. 3; *ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського*

націона́льного педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка́ § 54, ч. 6; *Націона́льна акаде́мія нау́к Украї́ни* § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; *Націона́льна бібліоте́ка Украї́ни і́мені В. І. Верна́дського* § 54, ч. 3; *Націона́льна пре́мія Украї́ни і́мені Бори́са Пато́на, Націона́льна пре́мія Украї́ни і́мені Тара́са Шевче́нка* § 57, ч. 3; *інститу́ти Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5; *Ра́да націона́льної безпе́ки та оборо́ни Украї́ни* § 54, ч. 1; *націона́льні збо́ри* § 54, ч. 5, прим. 4; *Украї́нські Націона́льні Нови́ни* § 54, ч. 5, прим. 3)
на́чеб § 43, ч. 1
на́чебто § 43, ч. 1
нача́тверо § 41, ч. 1, п. 5
наш § 110, ч. 3; *на́шого* § 10, ч. 3, п. 3
нашвидку́ § 41, ч. 1, п. 4
нашвидку́ру́ч § 41, ч. 1, п. 8
на шко́ду § 41, ч. 2, п. 1
на́шої, на́шою § 10, ч. 3, п. 3
на́шої е́ри (*н. е.*) § 62, ч. 3
на́шому (*по-на́шому, не по-на́шому*) § 44, ч. 2, п. 7
на ща́стя § 41, ч. 2, п. 1
на що § 41, ч. 1, п. 9, прим.
нащо § 41, ч. 1, п. 6; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
наяву́ § 41, ч. 1, п. 2
НВЧ-випромі́нювання § 61, ч. 3
Нгуе́н Зу § 49, ч. 4
Нгуе́н Конг Хоа́н § 146, ч. 2, п. 6
НДІ (*НДІ електромехані́чних при́ладів, НДІ тра́нспорту га́зу, Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння*) § 61, ч. 3, прим. 2
НДР (*екс-НДР*) § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
не § 44, ч. 2, п. 1; § 44, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 3; § 44, ч. 2, п. 4; § 44, ч. 2, п. 5; § 44, ч. 2, п. 5, прим.; § 44, ч. 2, п. 6; § 44, ч. 2, п. 7; § 44, ч. 3, п. 5; § 44, ч. 3, п. 6; § 44, ч. 3, п. 7; § 44, ч. 3, п. 8; § 44, ч. 4, п. 3
неабу́хто § 44, ч. 3, п. 7
неабия́кий § 44, ч. 3, п. 7
небалаку́чий § 44, ч. 3, п. 7
не ба́чити § 44, ч. 2, п. 1
небезпе́чний (*соціа́льно небезпе́чний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Небе́сна (*Цари́ця Небе́сна* § 53, ч. 2; *ву́лиця Небе́сної Со́тні* § 50, ч. 11)
Небі́т-Да́г § 153, ч. 3, п. 3, прим.
небі́т-да́гський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
(*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *не́бо́жеві, не́бо́жу, не́бо́жі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
небокра́ю § 82, ч. 6, п. 5
невблага́нний § 29, ч. 3, п. 1
невблага́нно § 29, ч. 3, п. 1
невважа́ючи на… § 44, ч. 3, п. 7
невважа́ючи на те що § 43, ч. 2, п. 2

невда́лий § 44, ч. 3, п. 7
невдáха § 66, ч. 2, п. 1
невдóвзі § 44, ч. 3, п. 5
невдогáд § 44, ч. 3, п. 7
невесéлий § 44, ч. 3, п. 7
невжéе § 44, ч. 3, п. 7
не ви́мита § 44, ч. 2, п. 2
не ви́мито § 44, ч. 2, п. 2
неви́нно § 44, ч. 3, п. 5
невíльник § 44, ч. 3, п. 5
невмíння § 44, ч. 3, п. 7
невóлити § 44, ч. 3, п. 5
невóля § 44, ч. 3, п. 7
невпáм'ятку § 44, ч. 3, п. 7
невпи́нний § 44, ч. 3, п. 5
невпи́нно § 44, ч. 3, п. 5
Нéврлий § 144, ч. 2, п. 3
неврожáй § 44, ч. 3, п. 7
невсипу́щий § 44, ч. 3, п. 5
невтямкú § 44, ч. 3, п. 7
невчéний § 44, ч. 3, п. 7
негáдано § 44, ч. 3, п. 7
негáйний § 44, ч. 3, п. 5
негати́вний § 122, ч. 1
не глибока § 44, ч. 2, п. 4
негліжéе § 140, ч. 2, п. 3
негóда § 44, ч. 3, п. 5
не гóрб(*ся*)*, не гóрбте*(*сь*) § 116, ч. 3, п. 2
Негорíле § 149, ч. 4
недáвній § 102, ч. 1, п. 1
недалéко § 44, ч. 3, п. 7
недармá § 44, ч. 3, п. 7
Нéдзведзь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
Нéдич § 144, ч. 1, п. 2
недобачáти § 44, ч. 3, п. 6
недóбиток § 44, ч. 3, п. 6
недóбрий § 44, ч. 3, п. 7
недови́конаний § 44, ч. 3, п. 6
недодéржаний § 44, ч. 3, п. 6
недозрíлий § 44, ч. 3, п. 6
недоїдáти § 44, ч. 3, п. 6
недóїдок § 44, ч. 3, п. 6
недокáзаний § 44, ч. 3, п. 6
недокрíв'я § 44, ч. 3, п. 6
недóліток § 44, ч. 3, п. 6

недолю́блювати § 44, ч. 3, п. 6
не до́ля § 44, ч. 2, п. 4
недо́ля § 44, ч. 3, п. 7
недооці́нений § 44, ч. 3, п. 6
не допи́саний § 44, ч. 2, п. 3
недопи́саний § 44, ч. 3, п. 6
недорі́д § 44, ч. 3, п. 6
недорі́ка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
не до́сить § 44, ч. 2, п. 7
недоторка́нний § 29, ч. 3, п. 1
недоторка́нність § 29, ч. 3, п. 1
недо́ук § 44, ч. 3, п. 6
не дочу́в § 44, ч. 3, п. 6
недочува́є § 44, ч. 3, п. 6
недочува́ти § 44, ч. 3, п. 6
недочу́тий § 44, ч. 3, п. 6
недю́га § 44, ч. 3, п. 5
не дю́же § 44, ч. 2, п. 7
недю́рно § 44, ч. 3, п. 7
Не́дюжев § 144, ч. 1, п. 2
не-Євро́па § 44, ч. 4, п. 3
не́жить § 44, ч. 3, п. 5
незаба́ром § 44, ч. 3, п. 5
незабу́ті § 44, ч. 3, п. 8
незабу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
не закі́нчена § 44, ч. 2, п. 2
незакі́нчена § 44, ч. 3, п. 8
не закінчено § 44, ч. 2, п. 2
незале́жний § 101, ч. 1, п. 1; *незале́жних* § 54, ч. 1
незале́жність § 66, ч. 4, п. 1; *незале́жності* § 95, ч. 1; *незале́жности* § 95, ч. 1, прим. 1; § 55, ч. 1; *незале́жністю* § 95, ч. 3, п. 2; *День Незале́жності України* § 52, ч. 3; *Деклара́ція незале́жності США* § 52, ч. 1
не заса́джена § 44, ч. 2, п. 3
незбагне́нний § 44, ч. 3, п. 7
незважа́ючи на те що § 43, ч. 2, п. 2
незважа́ючи на… § 44, ч. 3, п. 7
нездійсне́нний § 29, ч. 3, п. 1
нездо́ланий § 29, ч. 3, п. 2, прим.
нездола́нний § 29, ч. 3, п. 1; § 29, ч. 3, п. 2, прим.
нездола́нність § 29, ч. 3, п. 1
нездола́нно § 29, ч. 3, п. 1
не зду́жати § 44, ч. 3, п. 5
нездю́жати § 44, ч. 3, п. 5
незлі́чений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
незліче́нний § 29, ч. 3, п. 1; § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 44, ч. 3, п. 5

незліче́нність § 29, ч. 3, п. 1
незнайо́мця § 82, ч. 5, п. 1
не зо́всім § 44, ч. 2, п. 7
незрівня́нний § 29, ч. 3, п. 1
незрівня́нно § 29, ч. 3, п. 1
не з руки́ § 41, ч. 2, п. 1
незчу́тися § 44, ч. 3, п. 5
нез'ясо́вані § 44, ч. 3, п. 8
неіндукти́вний § 129, ч. 3, прим.
неісто́та § 44, ч. 4, п. 3
не їсти § 44, ч. 2, п. 1
Нека́рі (*Е́сслінген-на-Нека́рі*) § 152, ч. 6 (парадигма)
Не́льсон § 139, ч. 1, п. 2
нелюди́на § 44, ч. 4, п. 3
немали́й § 44, ч. 3, п. 7
немо́в § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
немо́вби § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
немо́вбито § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
немовля́ § 44, ч. 3, п. 5
немовля́ткові, немовля́тку § 83, ч. 1, п. 1; (*на*) *немовля́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
не мо́же § 44, ч. 2, п. 1
не мо́жна § 44, ч. 2, п. 7
нена́видіти § 44, ч. 3, п. 5
нена́висний § 44, ч. 3, п. 5
нена́висть § 44, ч. 3, п. 5
ненаста́нний § 44, ч. 3, п. 5
нена́че § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
нена́чебто § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
не́нин § 101, ч. 1, п. 2
не́нька (*не́нька Украї́на* § 37, ч. 3, п. 1; *Украї́на-не́нька* § 37, ч. 2, п. 1)
необхі́дний (*суспі́льно необхі́дний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
неоімперіалі́зм § 129, ч. 3, прим.
неолі́т § 52, ч. 3, прим. 2
неомодерні́ст § 35, ч. 6, п. 2
неосо́ба § 44, ч. 4, п. 3
Непи́йвода § 36, ч. 1, п. 5; § 146, ч. 3, п. 1
неписьме́нний § 44, ч. 3, п. 7
не пи́ти § 44, ч. 2, п. 1
не підхо́дячи § 44, ч. 2, п. 2
непокоїтися § 44, ч. 3, п. 5
не по-на́шому § 44, ч. 2, п. 7
непору́шно § 44, ч. 3, п. 5
не поспіша́ючи § 44, ч. 2, п. 2
непохи́тний § 44, ч. 3, п. 5

непохи́тно § 44, ч. 3, п. 5
непра́вда § 44, ч. 3, п. 7
непримире́нний § 29, ч. 3, п. 1
непримире́нно § 29, ч. 3, п. 1
непрочи́таний § 44, ч. 3, п. 8
несамови́то § 44, ч. 3, п. 5
несказа́нний § 29, ч. 3, п. 1
нескінче́нний § 29, ч. 3, п. 1
нескінче́нно § 29, ч. 3, п. 1
нескоро́них (*І́гри нескоро́них*) § 52, ч. 2
не сла́вити § 44, ч. 3, п. 5
несла́вити § 44, ч. 3, п. 5
несмілли́вий § 44, ч. 3, п. 7
несподі́ванка § 44, ч. 3, п. 7
неспросто́вані § 44, ч. 3, п. 8
не старри́й § 44, ч. 2, п. 5, прим.
нестарри́й § 44, ч. 2, п. 5, прим.
нести́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 118, ч. 1; *несу́* § 1, ч. 2; § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; *несу́ть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; *ніс* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 1; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *несла́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 1; *несло́, несли́* § 115, ч. 7, п. 1
Не́стір, Не́стора, Не́сторові § 143, ч. 3, прим. 1; *Не́стор Літопи́сець* § 49, ч. 1
нестя́митися § 44, ч. 3, п. 5
нестя́мний § 44, ч. 3, п. 5
не сьогоднні-за́втра § 35, ч. 7, п. 3
не тре́ба § 44, ч. 2, п. 7
не́тто § 128, ч. 1
Нетудиха́та § 146, ч. 3, п. 2
не́ук § 44, ч. 3, п. 5
не́хворощ § 30, ч. 1, п. 3, прим.; *не́хворощі* § 95, ч. 1; *не́хворощю* § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2
Нехоро́шев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
не́хотя § 44, ч. 3, п. 7
не́хтувати § 44, ч. 3, п. 5
не цілко́м § 44, ч. 2, п. 7
Нечу́й-Леви́цький § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
не широ́ка § 44, ч. 2, п. 5
нешироко́ка § 44, ч. 2, п. 5
нижньогі́рський § 35, ч. 2
Нижньодуна́йська низовина́ § 154, ч. 2, п. 1, прим.
Ни́жня (*земля́ Ни́жня Саксо́нія* § 50, ч. 9; *Ни́жня Тунгу́ска* § 150, ч. 1)
ни́жче § 20, ч. 1
ни́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
низовина́ § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
низьки́й § 20, ч. 1

ни́зько § 63, ч. 2, п. 4
низькоопла́чуваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
низькопродукти́вний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Ники́форов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
ни́нішній § 102, ч. 1, п. 2
ни́рка § 129, ч. 2, п. 6
ни́ти, ни́ю, ни́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Ничи́пір § 143, ч. 3, прим. 1
ни́шком (*ти́шком-ни́шком*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
ні § 44, ч. 2, п. 8; § 44, ч. 2, п. 9; § 44, ч. 3, п. 9
ні́би § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
ні́бито § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
ніг, нога́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»
ні́готь, ні́гтя § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Нігоя́на (*проспе́кт Сергі́я Нігоя́на*) § 50, ч. 11
нідé § 44, ч. 3, п. 9
ні́де § 44, ч. 3, п. 9
ні до чо́го не § 44, ч. 2, п. 6
ніж § 43, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ножа́* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ноже́м* § 85, ч. 1, п. 1; *ножі́* § 88, ч. 1, п. 2; *Тупи́й Ніж* § 146, ч. 2, п. 1
ні́женька § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 10, ч. 1; § 32, ч. 9
ні живи́й ні ме́ртвий § 44, ч. 2, п. 8
Ні́жин § 153, ч. 1
ні́жинський § 153, ч. 1
ні́жка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 14, ч. 1, п. 1; *ні́жок* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
ні за́ що § 44, ч. 2, п. 9
ні за що́ § 44, ч. 2, п. 9
нізá що § 44, ч. 3, п. 9
нізві́дки § 44, ч. 3, п. 9
нізвідкіля́ § 44, ч. 3, п. 9
Нікара́гуа § 140, ч. 2, п. 1
Нікі́тін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ніколáєв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ніколáєвськ-на-Аму́рі § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
нікóли § 44, ч. 3, п. 9
ні́коли § 44, ч. 3, п. 9
Нікóль § 66, ч. 4, п. 3; § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Ні́кополь § 148, ч. 1, прим.
ні кро́ку да́лі § 44, ч. 2, п. 8
нікýди § 44, ч. 3, п. 9
ні́куди § 44, ч. 3, п. 9
Ніл § 129, ч. 2, п. 4; *Ні́лу* § 82, ч. 6, п. 5; *Голуби́й Ніл* § 154, ч. 1, п. 1
німéцький § 22, ч. 1, п. 1
Німéччина § 22, ч. 1, п. 1; *Німéччини* § 54, ч. 2

ні́мфа § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
ні на гріш § 41, ч. 2, п. 1
ні на ма́кове зе́рно́ § 44, ч. 2, п. 8
ні на́ що § 44, ч. 2, п. 9
ніна́що § 44, ч. 3, п. 9
(*на*) *Ні́ні Ба́йко* § 142, ч. 3, прим. 2
ні па́ва ні ґа́ва § 44, ч. 2, п. 8
ні ри́ба ні м'я́со § 44, ч. 2, п. 8
ні се́ ні те́ § 44, ч. 2, п. 8
ніскі́льки § 44, ч. 3, п. 9
«ніссáн», «Ніссáн» § 58, ч. 2
ні́сши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
ні сюди́ ні туди́ § 44, ч. 2, п. 8
ні та́к ні ся́к § 44, ч. 2, п. 8
нітро́хи § 44, ч. 2, п. 6; § 44, ч. 3, п. 9
ніхто́, нікого́ § 44, ч. 3, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *нікому́, нікими́* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ні в кого́, ні до кого́* § 44, ч. 2, п. 9; *ні з ки́м* § 44, ч. 2, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ні на кому́, ні на кі́м* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»
Ні́цца § 128, ч. 3; § 153, ч. 3, п. 2
ні́ццький § 153, ч. 3, п. 2
ніч § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 21, ч. 3; § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; *но́чі* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; *ні́ччю* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; *но́че* § 95, ч. 5; *ночéй* § 96, ч. 2; *ночáм* § 96, ч. 3; *ночáми* § 96, ч. 4; (*по*) *ночáх* § 96, ч. 5; *те́мної но́чі* § 41, ч. 2, п. 3
нічи́й, нічиї́м § 44, ч. 3, п. 9
нічни́й § 21, ч. 3
ні́ша § 129, ч. 2, п. 6
ніщо́, нічо́го § 44, ч. 3, п. 9; *ні до чо́го* § 44, ч. 2, п. 9;
ніщо́ (*на ніщо́*) § 41, ч. 2, п. 1
нія́к § 44, ч. 3, п. 9
нія́кий, нія́кому § 44, ч. 3, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *нія́кого, нія́ким* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ні в я́кому, ні на що́* § 44, ч. 2, п. 9; *ні на я́кому* § 44, ч. 2, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ні на я́кім* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»
Но́белівська пре́мія § 49, ч. 9, п. 3; § 57, ч. 3
нова́ція § 128, ч. 2
Но́вгород-Сі́верський § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
нове́ла § 121, ч. 1, п. 1
нови́й § 101, ч. 1, п. 1; *Нови́й Зові́т, Нови́й Запові́т* § 53, ч. 4; *Нови́й рік* § 52, ч. 1; *Нови́й Сад* § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1; *Нова́ Зела́ндія* § 50, ч. 1; *Нова́ Шотла́ндія* § 149, ч. 1, п. 5; *Нове́ Ме́сто* § 149, ч. 2; *Нове́ Мі́сто* § 154, ч. 2, п. 6
Но́виков § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Нови́ни (*Украї́нські Націона́льні Нови́ни*) § 54, ч. 5, прим. 3
нові́тній § 102, ч. 1, п. 1
нові́ший § 104, ч. 1, п. 1

Нововолúнськ § 154, ч. 2, п. 1
нововолúнський § 154, ч. 2, п. 1
новозаснóваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
Ново-Мілошéво § 152, ч. 3, прим.
новоміськúй § 154, ч. 2, п. 6
новоміщáни § 154, ч. 2, п. 6
Новомлúнівська сільрáда § 50, ч. 8
Новосéлиця (*Вільшáнська Новосéлиця*) § 154, ч. 3, п. 6
новосéлицький (*вільшáнсько-новосéлицький*) § 154, ч. 3, п. 6
Новосíлки-на-Дніпрí § 154, ч. 3, п. 5
новосíлківський-на-Дніпрí § 154, ч. 3, п. 5
Новосьóлов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Нóвотний § 144, ч. 2, п. 3
Новотрóїцьке § 149, ч. 8, п. 2
новоутвóрений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
нога́ § 9, ч. 1, п. 2; § 14, ч. 1, п. 1, § 66, ч. 3, п. 3; § 73, ч. 1, прим.; *нозí* § 73, ч. 1, прим.
нóжиці § 100, ч. 1, п. 2; *нóжиць* § 100, ч. 2, п. 3; *нóжицям* § 100, ч. 3, п. 2; *нóжицями* § 100, ч. 5, п. 2; (*на*) *нóжицях* § 100, ч. 6, п. 2
нóжичок § 32, ч. 8
ножúще § 66, ч. 3, п. 3
ножíвка § 32, ч. 13
Нойбáуер § 136, ч. 1
Нойбрáнденбург § 136, ч. 1
норд-вéст § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
норд-óст § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 50, ч. 10
норд-óстовий § 40, ч. 2, п. 1
Нортгáйм § 136, ч. 1
нóса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
носúти § 32, ч. 5; § 115, ч. 4, п. 2; *ношу́* § 115, ч. 4, п. 2
(*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *носієві, носію, носії* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
носíння § 9, ч. 3, п. 4; § 32, ч. 5; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
носóк § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *носкá* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
носорíг § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 3
нотáція § 128, ч. 2, прим.
нóчви § 100, ч. 1, п. 1; *ночóв, ночв* § 100, ч. 2, п. 3; *нóчвам* § 100, ч. 3, п. 1; *нóчвами* § 100, ч. 5, п. 1; (*у*) *нóчвах* § 100, ч. 6, п. 1
нóшений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
НТШ § 63, ч. 2, п. 9
Ну (*У Ну Мунг*) § 146, ч.
нульовúй § 33, ч. 7
Нур (*Нур ад Дін* § 49, ч. 2; *Нур ед Дін* § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3; *Хáра-Нур* § 50, ч. 4, прим.)
нуреддíнівський § 147, ч. 3

Нью-Йо́рк § 153, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1; *Нью-Йо́рка, Нью-Йо́рку* § 82, ч. 6, п. 5, прим.
ньюйо́рківці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
нью-йо́ркський § 153, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
Ньюто́н § 139, ч. 1, п. 1
ня́нька § 27, ч. 1, п. 2, прим.
ня́ньчин § 27, ч. 1, п. 2, прим.; § 101, ч. 1, п. 2
ня́ньчити § 27, ч. 1, п. 2, прим.

О

-о- (*Порт-о-Пре́нс* § 50, ч. 2, прим.)
обá § 105, ч. 8
обáбіч § 41, ч. 1, п. 8
оббúти § 29, ч. 1, п. 1
обґрунто́ваний (*науко́во обґрунто́ваний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
оберлейтена́нт § 35, ч. 6, п. 4
обермáйстер § 35, ч. 6, п. 4
оберофіце́р § 35, ч. 6, п. 4
оберпрокуро́р § 35, ч. 6, п. 4
Об'є́днання співвла́сників багатоквартúрних будúнків «Наш дім» § 54, ч. 4
об'є́м § 7, ч. 2, п. 4
обúдва, обúдві § 105, ч. 9 (парадигма)
обі́ді (*по обі́ді*) § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
обі́дній § 102, ч. 1, п. 1
о́бік § 41, ч. 1, п. 2
обі́руч § 41, ч. 1, п. 8
о́біч § 41, ч. 1, п. 2
об'їхати § 3, ч. 1, п. 3
Об'є́днаних (*Організа́ція Об'є́днаних На́цій*) § 54, ч. 5, прим. 2
обласнúй (*обл.*) § 62, ч. 3
о́бласть (*обл.*) § 62, ч. 3
о́бласть § 50, ч. 8; *о́бласті* § 54, ч. 1; *областе́й* § 96, ч. 2; *о́бласть П'ємо́нт* § 50, ч. 9
облúччя § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 82, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; *облúччю* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *облúччям* § 85, ч. 1, п. 2; § 90, ч. 1; (*на*) *облúччі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (*по*) *облúччю,* (*по*) *облúччі* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *облúч* § 89, ч. 1, п. 2; *облúччями* § 92, ч. 1, п. 1; (*на*) *облúччях* § 93, ч. 1
о́бміну (*систе́ма о́бміну повідо́мленнями «Ва́йбер»*) § 54, ч. 7
обо́є, обо́х, обо́м § 105, ч. 8
Оболо́ні § 95, ч. 1; *Оболо́нню* § 95, ч. 3, п. 1; (*на*) *Оболо́ні* § 95, ч. 4
оборі́г § 9, ч. 2, п. 3
оборо́ни (*Ра́да націона́льної безпе́ки та оборо́ни Украї́ни*) § 54, ч. 1
обпалúти § 31, ч. 3
обпі́кся § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3

обра́зи § 65, ч. 1
образи́ § 65, ч. 1
о́брази § 65, ч. 1
о́брій § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *о́брії* § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *о́бріів* § 89, ч. 1, п. 1; *о́бріям* § 90, ч. 1; (*по*) *о́бріях* § 93, ч. 1
Обсерва́то́рна (*«Ву́лиця Обсерва́то́рна»*) § 50, ч. 14
обтруси́ти § 31, ч. 3
обчи́слювальний (*електро́нно-обчи́слювальний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Ованеся́н (*Тер-Ованеся́н*) § 146, ч. 4, п. 5
оввá § 29, ч. 3, п. 4.
ове́с § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; *вівсá* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *вівса* § 88, ч. 1, п. 3
ове́ць, ві́вці § 78, ч. 1, п. 1, прим.
Ові́дій § 129, ч. 2, п. 3
овоче́вий § 33, ч. 6
о́воче-картопля́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
о́воче-моло́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
овочесхо́вище § 35, ч. 3, п. 3
о́вруцький § 153, ч. 3, п. 2
О́вруч § 153, ч. 3, п. 2
О. Ге́нрі § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
огіро́к (*огіро́к Корольо́к*) § 59, ч. 3; (*пів*) *огірка́* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
О́глич § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
о́гляду (*з о́гляду на те що*) § 43, ч. 2, п. 2
огне́нний § 29, ч. 3, п. 2
ого-го-го́ § 35, ч. 7, п. 4
огоро́ж § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
Ода́рка § 22, ч. 1, п. 5; § 143, ч. 2, прим. 2; *Ода́рок* § 143, ч. 2, прим. 2
Ода́рчин § 22, ч. 1, п. 5
одві́ку § 41, ч. 1, п. 2
одві́рка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
оде́ржати § 1, ч. 2
Оде́са § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 3
оде́ський § 153, ч. 3, п. 3; *Оде́ський держа́вний літерату́рний музе́й* § 54, ч. 3
оди́н, одна́, одне́, одно́, одні́ § 105, ч. 1 (парадигма)
оди́н в оди́н § 41, ч. 2, п. 2
оди́н до о́дного § 105, ч. 1, прим.
оди́н з о́дним § 105, ч. 1, прим.
оди́н о́дному § 105, ч. 1, прим.
одина́дцятеро § 105, ч. 10
одина́дцятий § 106, ч. 1
одина́дцять § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 3
Одинцо́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
одни́м одна́ § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.
однодве́нний § 35, ч. 3, п. 1

о́дуд § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
одягну́всь § 44, ч. 3, п. 3; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3; *одягну́вся* § 44, ч. 3, п. 3
о́дягу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»
озе́рець § 89, ч. 1, п. 2, прим.
о́зеро (*оз.*) § 62, ч. 3
о́зеро § 50, ч. 1; § 149, ч. 4; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *о́зерові, о́зеру* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; (*в*) *о́зері* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (*по*) *о́зеру,* (*по*) *о́зері* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *озе́р* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»; § 89, ч. 1, п. 2; (*в*) *озе́рах* § 93, ч. 1; *Гуси́не О́зеро* § 149, ч. 8, п. 2, прим.; *Руде́ о́зеро* § 154, ч. 1, п. 2
О́зеров § 144, ч. 1, п. 2
ознайо́м, ознайо́мте § 116, ч. 3, п. 2
ой-ой-о́й § 35, ч. 7, п. 4
Окайо́мов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
окая́нний § 29, ч. 3, п. 2
океа́н (*Атланти́чний океа́н* § 121, ч. 1, п. 1; *Півні́чний Льодови́тий океа́н* § 154, ч. 1, п. 2)
О'Ке́йсі § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
о́ко § 63, ч. 2, п. 1; § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *о́чі* § 88, ч. 1, п. 2; *оче́й* § 89, ч. 1, п. 3; *очи́ма* § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *Іва́н Воло́ве О́ко* § 146, ч. 2, п. 1
о́ко (*на о́ко*) § 41, ч. 2, п. 1
око́лиця § 21, ч. 1
око́личний § 21, ч. 1
О'Ко́ннор § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
окре́слений (*чі́тко окре́слений*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
окри́лений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
окрі́м § 42, ч. 1, п. 2
о́круг (*Баянго́л-Монго́льський о́круг, Бе́регівський о́круг*) § 50, ч. 8
округлояйцеподі́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
Оксе́на § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 143, ч. 1; *Оксе́но Іва́нівно* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1
окуля́ри § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; *окуля́рів* § 100, ч. 2, п. 2
олеа́ндр § 127, ч. 1
Оле́вськ § 153, ч. 2
оле́вський § 153, ч. 2
Оле́г § 143, ч. 3 (парадигма); *Оле́же, Оле́гу* § 87, ч. 1, п. 3
Олекса́ндр § 144, ч. 1, п. 1; *Олекса́ндра* § 57, ч. 3; § 63, ч. 3; § 82, ч. 5, п. 1
Олекса́ндрівна (*Марі́я Олекса́ндрівна Віліньська*)§ 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
олекса́ндро-па́щенківський § 154, ч. 3, п. 2
Олекса́ндро-Па́щенкове § 154, ч. 3, п. 2
Олександро́вич § 141, ч. 1
Олексі́єва § 33, ч. 7, п. 2
Олексі́єнко § 32, ч. 9; § 141, ч. 1
Олексі́їв § 33, ч. 7, п. 2

Олексі́йович § 32, ч. 11; § 143, ч. 5
Олексі́я § 82, ч. 3
Оле́на § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
о́ленів § 91, ч. 1, п. 1
Оле́ній (острів) § 150, ч. 1
Оленьо́к § 149, ч. 6, п. 2
Оле́сь § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); *Оле́сю* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
Оле́ськова § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Олефі́р, Олефі́ра § 143, ч. 3, прим. 1
«Оли́вковий» (*шампу́нь «Оли́вковий»*) § 58, ч. 1
олівце́ць § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 63, ч. 2, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *олівця́* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *олівці́* § 91, ч. 1, п. 2
олі́їстий § 33, ч. 5
Олі́йникова Слобода́ § 154, ч. 3, п. 6
олі́йниково-слобідськи́й § 154, ч. 3, п. 6
олімпіа́да (*Бі́ла олімпіа́да*) § 52, ч. 2
олімпі́йська (*олімпі́йська меда́ль* § 57, ч. 2; *Олімпі́йські і́гри* § 52, ч. 2)
О́ломоуць § 151, ч. 2, п. 1
Оло́нець § 151, ч. 2, п. 1
О́львія § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
О́льга § 22, ч. 1, п. 5; § 57, ч. 1; § 143, ч. 2, прим. 1; *О́льзі* § 143, ч. 2, прим. 1
Ольго́піль § 148, ч. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 5
ольго́пільський § 154, ч. 2, п. 5
О́львія (*порт О́львія*) § 50, ч. 13
О́льжин § 22, ч. 1, п. 5
О́льстер § 121, ч. 1, п. 2
О́льштин § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
о́мів § 89, ч. 1, п. 1
Они́сько § 22, ч. 1, п. 4; *Они́ська* § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Они́сьчин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Они́щенко § 22, ч. 1, п. 4
Онищу́к § 22, ч. 1, п. 4; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3; *Онищуку́* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
онколіка́рня § 35, ч. 6, п. 2
ООН § 55, ч. 1; § 56, ч. 1; § 61, ч. 2
оо́нівський § 61, ч. 2
Опа́рін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
о́пера «Травіа́та» § 55, ч. 3
опера́тор мобі́льного зв'язку́ «Київста́р» § 54, ч. 7
о́пік § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; *о́піку* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
о́пліч § 41, ч. 1, п. 2
Опо́ле § 149, ч. 2
о́пуху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
О́равець, О́равця, О́равцеві § 142, ч. 3, прим. 1
о́ргана § 82, ч. 6, п. 9, прим.

організа́ція § 66, ч. 2, п. 1; *Організа́ція економі́чного співробі́тництва і ро́звитку* § 54, ч. 1; *Організа́ція Об'є́днаних На́цій* § 54, ч. 5, прим. 2
о́ргану § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Орда́ (*Кизи́л-Орда́*) § 154, ч. 3, п. 3
о́рден § 57, ч. 1; *о́рдену* § 82, ч. 6, п. 2; *о́рден Держа́ви, о́рден «За до́блесну шахта́рську пра́цю», о́рден «Золота́ Зі́рка», о́рден Княги́ні О́льги III сту́пеня, о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня, о́рден «Ма́ти-героїня», о́рден Свобо́ди* § 57, ч. 1
Оре́л § 149, ч. 6, п. 2
оригіна́ла § 82, ч. 6, п. 9, прим.
оригіна́лу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
орієнто́ваний (*компете́нтнісно орієнто́ваний, професі́йно орієнто́ваний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
оркестр (*оркестр «Віртуо́зи Ки́єва»* § 54, ч. 5; *оркестру* § 82, ч. 6, п. 2)
о́рле § 87, ч. 1, п. 3
орли́ний § 33, ч. 4
о́рлій § 102, ч. 1, п. 3
О́рлов § 150, ч. 4
ортодо́кс § 123, ч. 1
ортопеди́чний § 33, ч. 2
ортопе́дія § 123, ч. 1
орхіде́я, орхіде́й § 76, ч. 1, п. 1
О́свальд (*О́свальд Бу́ргардт*) § 49, ч. 1
освіти́ (*Управлі́ння освіти́*) § 54, ч. 1
освіти́ній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
освітя́нський § 27, ч. 1, п. 2
Осе́л § 49, ч. 7, п. 3; (*на*) *осло́ві,* (*на*) *осли́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
осети́н § 153, ч. 1; *осети́ни* § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *осети́нів* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
осети́нський § 153, ч. 1
Осипо́вичі § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
оси́лий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
оси́нній § 29, ч. 1, п. 3; § 102, ч. 1, п. 1
о́сінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 29, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 1, прим. 1; *о́сені* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1; *о́сени* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1, прим. 1; *о́сінню* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
О́сло § 121, ч. 1, п. 1
Осма́н-паша́ § 147, ч. 5, п. 2
осно́в § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
основни́й § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
осо́ба § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *осі́б* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
Оссіа́н § 129, ч. 2, п. 2
о́ст (*норд-о́ст*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 50, ч. 10
оста́нній § 102, ч. 1, п. 1; *оста́ннє* § 4, ч. 1, п. 2; (*в*) *оста́ннє* § 41, ч. 1, п. 9, прим.

о́стовий (*норд-о́стовий*) § 40, ч. 2, п. 1
о́стрів (*о.*) § 62, ч. 3
о́стрів § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *о́стрів, о́строву* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *о́стрів Свято́ї Єле́ни* § 50, ч. 2; (*пів*) *о́строва* § 36, ч. 1, п. 7, прим.; *острови́ Корoléви Шарло́тти* § 50, ч. 2; *Кури́льські острови́* § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Острове́цький § 144, ч. 2, п. 1
Острове́ць-Свентокши́ський § 149, ч. 2
Остро́г § 153, ч. 3, п. 1
остро́зький § 153, ч. 3, п. 1; *Кліри́к Остро́зький* § 49, ч. 1; *Костянти́н Остро́зький* § 49, ч. 9, п. 2; *Націона́льний університе́т «Остро́зька акаде́мія»* § 54, ч. 3
остюкува́тий § 33, ч. 8
ось-о́сь § 41, ч. 3, п. 5
ота́к § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
отаки́й-то § 44, ч. 4, п. 1
ота́м § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
отепе́р § 29, ч. 1, п. 1, прим.
оте́ць (*о.*) § 62, ч. 3
Оте́ць (*Бог Оте́ць*) § 53, ч. 2
о́тже § 43, ч. 1
о́тже ж § 43, ч. 2, п. 1
оти́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
отоді́ § 29, ч. 1, п. 1, прим.
ото́ж § 43, ч. 1
ото́ж-то § 43, ч. 3
ото́й § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 111, ч. 1
оту́т § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
охоро́ни (*засі́дання прези́дії Украї́нського товари́ства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри*) § 54, ч. 6
Охти́рка § 148, ч. 1
ох-хо-хо́ § 35, ч. 7, п. 4
оце́й § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 111, ч. 1
очі́кований § 34, ч. 1
очі́кування § 11, ч. 2; § 34, ч. 1
очі́кувати § 11, ч. 2; § 34, ч. 1
о́чі-намисти́нки § 37, ч. 2, п. 1
очеви́дно § 41, ч. 1, п. 8
очере́ту § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
очо́люваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
ощадкни́жка § 35, ч. 6, п. 1

П

па § 140, ч. 2, п. 2
Паб'яни́ці § 151, ч. 1, прим.
пáва (*ні пáва ні ґáва*) § 44, ч. 2, п. 8
Пáвел, Пáвол, Пáвела, Пáвла § 142, ч. 3, прим. 1
пáвза § 131, ч. 3
Павло́ § 131, ч. 2; *Павлá* § 53, ч. 3; § 142, ч. 3, прим. 1
Пáвлов § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 142, ч. 3 (парадигма)
пáвловський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
Павýк (*«Глитáй, або ж Павýк»*) § 55, ч. 3, прим. 1
павути́ння § 32, ч. 6
пагінéць § 5, ч. 1
Па-де-Калé § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
пазурі́, пáзури § 88, ч. 1, п. 2
пайóк § 63, ч. 2, п. 3
Пáйонк § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Пак (*Пак Вансó* § 49, ч. 3; *Пак Чен Ин* § 2, ч. 4; *Пак Чівóн* § 146, ч. 2, п. 6; *Пакистáн* § 129, ч. 4, п. 6)
Палáжка, Палáжці § 143, ч. 2, прим. 1
Палáу § 140, ч. 2, п. 6
палáц § 27, ч. 1, п. 7; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *палáцу* § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 1; *палáцові* § 83, ч. 1, п. 1; *палáц Потóцьких* § 55, ч. 2, прим.
палацóвий § 33, ч. 7
Пáлацький § 144, ч. 2, п. 3
Палéрмо § 121, ч. 2
пáлець § 26, ч. 2, п. 1; *пáльця* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»; *пáльці* § 26, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 1
палеозóйська éра § 52, ч. 3, прим. 2
палеолі́т § 52, ч. 3, прим. 2
Палести́на § 129, ч. 4, п. 5
пáливо § 32, ч. 2
Пали́цин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
пальм § 76, ч. 1, п. 1
пальтó § 140, ч. 2, п. 5; *пальт* § 89, ч. 1, п. 2
пáльчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Памі́ру § 82, ч. 6, п. 5
пáм'яті (*День пáм'яті та примúрення*) § 52, ч. 1
пáм'ятник Володúмиру Велúкому § 55, ч. 2, прим.
пáм'яток (*засі́дання презúдії Украї́нського товари́ства охорóни пáм'яток істóрії та культýри*) § 54, ч. 6
(*на*) *пáм'ять* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
Пан Гі Мун § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2; *Пан Гі Мýна* § 146, ч. 2, п. 6, прим.
пан (*п.*) § 62, ч. 3
панамерикáнський § 35, ч. 6, п. 2

Пана́мський перешúйок § 50, ч. 1
Пана́с Мúрний § 146, ч. 2, п. 2
пангімýнівський § 147, ч. 2
па́ндуса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
па́не § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3; *па́нові капіта́ну* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
пан'європе́йський § 7, ч. 2, п. 4
пан-Євро́па § 35, ч. 6, п. 2, прим.
пани́ (*пп.*) § 62, ч. 3
па́ні (*п.*) § 62, ч. 3
па́ні Гаркýше § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
Панібудьла́ска § 142, ч. 1 (парадигма); § 146, ч. 3, п. 2
Панкра́тьєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
па́нна, панн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; *панно́* § 128, ч. 1
пано́ве (*пп.*) § 62, ч. 3
пано́ве § 94, ч. 1
Пантелеймо́н (*святúй Пантелеймо́н*) § 53, ч. 2, прим. 1
па́нцир, па́нцири § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Па́нченко § 27, ч. 1, п. 6
Па́па Ри́мський § 53, ч. 6
папі́р § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *папе́ру* § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *папе́ра* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
па́пка, па́пок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Па́пуа § 140, ч. 2, п. 1
параграф (*п.*) § 62, ч. 3
пара́графи (*пп.*) § 62, ч. 3
паразúт (*гриб-паразúт*) § 37, ч. 2, п. 4
паранаýка § 35, ч. 6, п. 2
паранорма́льний § 35, ч. 6, п. 2
парано́я § 126, ч. 1
парапе́ту § 82, ч. 6, п. 5
Пара́ска § 22, ч. 1, п. 4, прим.; § 143, ч. 2, прим. 2; *Пара́сок* § 143, ч. 2, прим. 2
Пара́счин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
парашýт § 130, ч. 4
парвеню́ § 140, ч. 2, п. 6
Па́рдубиці § 149, ч. 5, прим.
Парúж § 149, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 1; *Парúжа* § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Парúжу* § 82, ч. 6, п. 8
«парижа́нка» (*грýша «парижа́нка»*) § 59, ч. 2
парúзький § 153, ч. 3, п. 1; *Парúзька комýна* § 52, ч. 1
парúрувати § 34, ч. 3
парі́ § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
парк (*Стрúйський парк*) § 50, ч. 11
парканá § 82, ч. 6, п. 5
парка́ну § 82, ч. 6, п. 5

(*біля*) *Пáрк-лейн* § 140, ч. 2, п. 7
парлáмент § 54, ч. 5, прим. 4; *Європéйський парлáмент* § 54, ч. 1
Парнáс § 50, ч. 5, прим.
пароплáва § 82, ч. 6, п. 7
парт § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
партíйний § 129, ч. 2, п. 2
пáртія (*пáртія вíйни, пáртія консервáторів, ліберáльна пáртія, пáртія мíру, Республікáнська пáртія США, Соціáл-демократúчна пáртія Украї́ни* § 54, ч. 2)
«Партнéрство зарáди мíру» (*програ́ма «Партнéрство зарáди мíру»*) § 55, ч. 3
парубúще § 66, ч. 3, п. 3
пáрубок § 19, ч. 1, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3
парубóцтво § 19, ч. 1, п. 1
парубóцький § 19, ч. 1, п. 1
парувáти § 34, ч. 3
парфумéр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
парфýми «Лілéя» § 58, ч. 1
пасажúр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
пáсіка § 51, ч. 2
пáсмо § 27, ч. 1, п. 3, прим.; (*у*) *пáсмі* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *пáсом* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
пáсся § 29, ч. 2
Пастéр § 132, ч. 1
пáсти, пасý, пасýть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»
пáстор § 53, ч. 6, прим.
пастýх, пастýше § 14, ч. 1, п. 2
пáтоковий (*крохмáле-пáтоковий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
Патóна (*Національна прéмія Украї́ни і́мені Борúса Патóна*) § 57, ч. 3
патріáрх (*патр.*) § 62, ч. 3
Патріáрх (*Вселéнський Патріáрх, Католикóс-Патріáрх усієї́ Грýзії, Святíйший Патріáрх Кúївський і всієї́ Рýсú-Украї́ни* § 53, ч. 6)
патріотúзму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
патріотúчний (*національ-патріотúчний, соціáл-патріотúчний* § 40, ч. 2, п. 1)
патронéса § 32, ч. 4
Пáуелл § 133, ч. 1
пáуза § 131, ч. 3
Пáуль § 131, ч. 1
пацифíстський (*соціáл-пацифíстський*) § 40, ч. 2, п. 1
пашá § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; § 140, ч. 4; § 146, ч. 4, п. 4; § 147, ч. 5, п. 2
пáщенківський (*олексáндро-пáщенківський*) § 154, ч. 3, п. 2
Пáщенкове (*Олексáндро-Пáщенкове*) § 154, ч. 3, п. 2
пая́ц § 27, ч. 1, п. 7
пéвен § 101, ч. 1, п. 3
пéвність, пéвности, пéвності, пéвністю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»

педаго́г § 5, ч. 1
педагогі́чна (*Всеукраї́нська педагогі́чна конфере́нція*) § 52, ч. 2; *педагогі́чного* (*ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націона́льного педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка́*) § 54, ч. 6
педа́ль § 121, ч. 1, п. 2
педанти́зм § 32, ч. 15
Пе́дро (*дон Пе́дро*) § 146, ч. 2, п. 5
педуніверсите́т § 35, ч. 5, п. 2
«Пежо́» § 140, ч. 2, п. 5
пейзажи́ст § 32, ч. 15; *пейзажи́ст-худо́жник* § 37, ч. 2, п. 3
пекти́ § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; § 118, ч. 1; *печу́* § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пече́ш* § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; *пече́, печемо́, печете́, печу́ть* § 14, ч. 1, п. 3; *пік, пекла́, пекло́, пекли́* § 115, ч. 7, п. 1; *печи́, печі́мо* § 14, ч. 1, п. 3; § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *печі́м* § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *печі́ть* § 14, ч. 1, п. 3; § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *хай* (*нехай*) *печу́ть* § 14, ч. 1, п. 3; *пекти́му, пекти́меш, пекти́ме, пекти́мем, пекти́мемо, пекти́мете, пекти́муть* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «б»
пекти́ся, пекти́сь § 118, ч. 1
пеку́чости, пеку́чості § 10, ч. 3, п. 1
Пеле́ § 121, ч. 2
пе́лех § 9, ч. 2, п. 3
Пе́лл-Ме́лл § 134, ч. 2
пе́нні § 128, ч. 1
Пенсільва́нія § 128, ч. 3, прим.
пенсне́ § 140, ч. 2, п. 3
пеньо́к § 32, ч. 14
пе́ра § 88, ч. 1, п. 3
первіснообщи́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Первозва́ний (*Андрі́й Первозва́ний*) § 53, ч. 1
Перебу́йніс § 36, ч. 1, п. 5
перева́жно (*перев.*) § 62, ч. 3
перева́ршувати § 11, ч. 2
перевір § 27, ч. 1, п. 1
пе́ред § 9, ч. 2, п. 3
передгро́ззя § 63, ч. 2, п. 7
пере́дній § 102, ч. 1, п. 1
передньобокови́й § 35, ч. 2
передплати́ти § 31, ч. 3
передусі́м § 41, ч. 1, п. 6
передча́сний § 31, ч. 3
перейти́ в робітники́ § 91, ч. 1, п. 1
перекó́нувати § 11, ч. 1
перекоти́по́ле § 36, ч. 1, п. 5; *Перекотипо́ле* § 146, ч. 5 (парадигма)
Перелі́сник § 49, ч. 7, п. 3

перелетíти § 11, ч. 2
перелітáти § 11, ч. 2
переляґу (*з переляґу*) § 41, ч. 2, п. 1
перемальóвуваний § 34, ч. 2
перемальóвування § 34, ч. 2
перемальóвувати § 34, ч. 2
перемóга § 12, ч. 1, п. 1; § 21, ч. 2; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *перемóги* § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; *перемóзі* § 12, ч. 1, п. 1; § 70, ч. 1; *перемóгу* § 71, ч. 1; *перемóгою* § 72, ч. 1; (*у*) *перемóзі* § 12, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1; *перемóго* § 74, ч. 1, п. 1
перемóжений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
перемóжець § 32, ч. 3
перемóжний § 21, ч. 2
переóр, переóру § 9, ч. 3, п. 5, пп. «ґ»
перепрацювáти § 63, ч. 2, п. 7
перешúйок (*Панáмський перешúйок*) § 50, ч. 1
Переяслáва § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
перúстий § 33, ч. 5
перíстий § 33, ч. 5
«Перлúна стéпу» (*винó «Перлúна стéпу»*) § 58, ч. 1
Пéрсія § 50, ч. 8
пéрстень, пéрсня § 28, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.
Пéрська затóка § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2
пéрські (*грéко-пéрські вíйни*) § 52, ч. 3, прим. 2
Перýн § 53, ч. 1
пéрший, пéрша, пéрше § 106, ч. 1; *пéршої, пéршою* § 10, ч. 3, п. 3; (*в*) *пéрше* § 41, ч. 1, п. 9, прим.; *пéршого* § 106, ч. 2; *пéрше бéрезня* § 106, ч. 2; *Залíсся Пéрше* § 154, ч. 1, п. 3; *Пéрше Садовé* § 154, ч. 1, п. 3
пестлúвий § 28, ч. 1
Пéтер § 142, ч. 3, прим. 1; *Пéтера* § 142, ч. 3, прим. 1; *Пéтра* § 142, ч. 3, прим. 1
Петрá (*собóр Святóго Петрá*) § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.
Пéтрику § 87, ч. 1, п. 1
Петрíв, Петрóвого, Петрóва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
Петрíвка § 53, ч. 3
Петрíвна (*Ларúса Петрíвна Кóсач*) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
петрієвський § 153, ч. 2
Петрієвці § 153, ч. 2
Петрó § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1; *Петрá* § 53, ч. 3; *Петрóві, Петрý* § 83, ч. 1, п. 1; *Пéтре* § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Петрóв § 144, ч. 1, п. 2
Петрóва, Петрóве § 33, ч. 7, п. 1
Петрóвич § 32, ч. 11; § 49, ч. 1
Петропáвлівка § 154, ч. 3, п. 2

Петрося́н (*Тер-Петрося́н*) § 146, ч. 4, п. 5
Печ § 153, ч. 3, п. 3, прим.
пече́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
пе́чений § 14, ч. 1, п. 3; § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
пе́чиво § 32, ч. 2
Печи́води § 154, ч. 2, п. 3
печи́водський § 154, ч. 2, п. 3
пе́чський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
п'єдеста́л § 138, ч. 1, п. 1
П'ємо́нт § 50, ч. 9; § 138, ч. 1, п. 1
П'є́ру (*Сен-П'є́ру*) § 82, ч. 6, п. 5
Пєчко́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
П'єшту́ни § 149, ч. 3, п. 1; § 152, ч. 2 (парадигма)
Пивова́ров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Пили́півка § 53, ч. 3
Пиля́єв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
пірі́є́м § 85, ч. 1, п. 1
Пиря́тина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Пиря́тином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
писа́в-писа́в § 35, ч. 7, п. 1
пи́сар, пи́саря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Пи́сарев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Писаре́вський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
писа́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пишу́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пи́шуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 55, ч. 3; *бу́ду писа́ти* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; *пиши́, пиші́мо, пиші́м, пиші́ть* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
Пи́семський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
писк § 28, ч. 2
пи́снути § 28, ч. 2
письме́нник § 29, ч. 1, п. 3
письмо́ § 27, ч. 1, п. 3, прим.; (*на*) *письмі́* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *Свято́е Письмо́* § 53, ч. 4
пита́нням § 90, ч. 1; *пита́нь* § 89, ч. 1, п. 2
пи́ти, п'ю, п'ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *п'є* § 7, ч. 2, п. 1; *п'ємо́* § 4, ч. 1, п. 1; *не пи́ти* § 44, ч. 2, п. 1
пито́мий § 101, ч. 1, п. 1
піані́симо § 128, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6
піані́ст § 32, ч. 15
піа́р-а́кція § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
піа́р-кампа́нія § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
пів а́ркуша § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півá́ркуш § 36, ч. 1, п. 7, прим.
піввідде́рний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
пів відра́ § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів годи́ни § 36, ч. 1, п. 7, прим.

півде́нний (*півде́нний за́хід* § 50, ч. 10; *банк «Півде́нний»* § 54, ч. 4; *Півде́нне Поліссся* § 50, ч. 10)
півде́нно-за́хідний (*півд.-зах.*) § 62, ч. 6
півде́нно (*півде́нно-за́хідний, півде́нно-схі́дний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»)
пі́вдень § 35, ч. 5, п. 1; § 36, ч. 1, п. 7, прим.; § 50, ч. 10
пів Євро́пи § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півза́хист § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів Ки́єва § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півкілограмо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
півкілометро́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
півко́ло § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півку́ля § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів лі́тра § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півлі́тра § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півлітро́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
пів мі́ста § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півмі́сяць § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пі́вніч § 50, ч. 10
півні́чний (*Півні́чний Льодови́тий океа́н* § 154, ч. 1, п. 2; *Півні́чний морськи́й шлях* § 50, ч. 11; *Півні́чний по́люс* § 50, ч. 1; *Півні́чна Буковина́* § 50, ч. 10; *Півні́чна Кароліна́* § 149, ч. 1, п. 5; *Півні́чне мо́ре* § 154, ч. 1, п. 2)
півні́чно-за́хідний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «ґ»
півні́чно-схі́дний (*півн.-сх.*) § 62, ч. 6
півні́чно-схі́дний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «ґ»
півобе́рт § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півова́л § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів огірка́ § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півості́в § 36, ч. 1, п. 7, прим.; § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2
пів о́строва § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півтора́ § 38, ч. 1, п. 1; § 107, ч. 2
півторавіде́рний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
півтораметро́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»; § 35, ч. 6, п. 5
півтора́ста (*ме́трів, кілогра́мів, днів*) § 107, ч. 2
півтори́ § 107, ч. 2
пів Украї́ни § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів я́блука § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів я́ми § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів я́щика § 36, ч. 1, п. 7, прим.
під бо́ком § 41, ч. 2, п. 1
підборі́ддя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
підва́лу § 82, ч. 6, п. 5
підв'яза́ти § 7, ч. 2, п. 1, прим.
під го́ру § 41, ч. 2, п. 1
піддашка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»

піддáшшя § 30, ч. 1, п. 1; § 88, ч. 1, п. 3 *піддáшшю* § 30, ч. 1, п. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *піддáшшям* § 85, ч. 1, п. 2; § 90, ч. 1; (*на*) *піддáшші* § 30, ч. 1, п. 1; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *піддáш* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2
піджакá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
підживля́ти § 63, ч. 2, п. 2
підзóлисто-болóтний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
під'їзд § 3, ч. 1, п. 3
під'їхати § 7, ч. 2, п. 4
підкíв § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
під кінéць § 42, ч. 3
підкрéсли, підкрéслімо, підкрéслім, підкрéсліть § 116, ч. 2, п. 4
Підкуймýха § 146, ч. 5 (парадигма)
Підля́ський (*Бéльськ-Підля́ський* § 151, ч. 2, п. 2; *Бíла Підля́ська* § 149, ч. 4)
підмýрку § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Піднебéсна, Піднебéсна імпéрія § 50, ч. 6, прим.
піднéсення § 32, ч. 5
підníжжя § 9, ч. 1, п. 2
пíдписів § 89, ч. 1, п. 1
підпóр § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
підпорядкóваний § 34, ч. 1
підприéмство (*Комунáльне підприéмство «Київблагоýстрій»*) § 54, ч. 4
під сúлу § 41, ч. 2, п. 1
під час § 42, ч. 3
(*при*) *підрахýнку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
підрýчник «Істóрія Украíни» § 55, ч. 3
підря́д § 41, ч. 1, п. 2
підсúнюваний § 34, ч. 1
підсúнювання § 34, ч. 1
підсúнювати § 34, ч. 1
підтрúмка § 31, ч. 3
підходячи, не підходячи § 44, ч. 2, п. 2
під'ю́дити § 7, ч. 2, п. 4
пієтéт § 129, ч. 2, п. 2
пізнавáти, пізнаю́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
пíзній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
пік § 50, ч. 1; *пік Шевчéнка* § 50, ч. 1
Пікáссó § 140, ч. 2, п. 5
пікé § 140, ч. 2, п. 3
пікíрувати § 34, ч. 3
пілóт § 129, ч. 2, п. 6
пілю́ля § 121, ч. 1, п. 2
пін-код, PIN-код § 35, ч. 7, п. 8
піráньї § 3, ч. 1, п. 2
пір'їна § 3, ч. 1, п. 3
пíр'я § 7, ч. 2, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *пíр'ям* § 85, ч. 1, п. 2

піскува́тий § 33, ч. 8
пі́сля 7-ї годи́ни § 106, ч. 2
пі́сля то́го як § 43, ч. 2, п. 2
пі́сня § 67, ч. 2, п. 2; *пісе́нь* § 26, ч. 3, п. 3; *пі́сня «Стої́ть гора́ висо́кая»* § 55, ч. 3
пісня́р § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *піснярá* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
піснярéва, піснярéве § 33, ч. 7, п. 2
пісо́к § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; *піску́* § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; § 82, ч. 6, п. 6
піст (*Вели́кий піст, Різдвя́ний піст*) § 53, ч. 3
пітú у гвардíйці § 91, ч. 1, п. 1
Пі́ттсбурга § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
піфаго́рова теоре́ма § 49, ч. 9, п. 3, прим.
піцика́то § 128, ч. 1
піч § 66, ч. 4, п. 1
пішохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
пішохі́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
піща́ний § 22, ч. 1, п. 3; *Піща́не* § 149, ч. 4
піщи́на § 22, ч. 1, п. 2
Пйо́нтек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Пйо́рткув§ 151, ч. 1, прим.
Пйотро́вський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
ПК (*мі́ні-ПК*) § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
плавчи́ня § 32, ч. 4
плазміноге́ну § 82, ч. 6, п. 6
пла́кса § 66, ч. 2, п. 1
план § 121, ч. 1, п. 1; *бі́знес-план* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
плане́та § 51, ч. 1
Плани́на (*Стара́ Плани́на*) § 154, ч. 1, п. 1
пласки́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
плац (*Я́коб-Ка́йзер-плац*) § 50, ч. 5
пла́че́ві § 83, ч. 1, п. 1
плащá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; *плаще́ві* § 83, ч. 1, п. 1
пла́щика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
пле́єр § 121, ч. 2; § 126, ч. 1
пле́м'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; *пле́мені, пле́м'я* § 98, ч. 2; *пле́мені* § 98, ч. 3; *пле́менем*, *пле́м'ям* § 98, ч. 4; (*у*) *пле́мені* § 98, ч. 5; *племенá* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *племе́н* § 99, ч. 2; *племена́м* § 99, ч. 3; *племена́ми* § 99, ч. 5; (*у*) *племена́х* § 99, ч. 6
пле́нум § 121, ч. 2
плести́, плів, плела́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
плече́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *плечá* § 82, ч. 2; *плече́м* § 85, ч. 1, п. 1; (*на*) *плечí́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *пле́чі* § 88, ч. 1, п. 2; *плече́й, пліч* § 89, ч. 1, п. 3; *плечи́ма* § 92, ч. 1, п. 2, прим.
Плеще́єво § 149, ч. 3, п. 2

плея́да § 126, ч. 1
Пли́ски § 152, ч. 2 (парадигма)
плиско́ватий § 33, ч. 9
пли́вши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
пліму́тро́к § 59, ч. 1
пли́тка, пли́то́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
пліч-о́-пліч § 41, ч. 3, п. 5
пломбі́р § 32, ч. 15
пло́ский § 26, ч. 3, п. 1, прим.
плота́ § 82, ч. 6, п. 5
пло́ту § 82, ч. 6, п. 5
пло́ща (*пл.*) § 62, ч. 3
пло́ща § 50, ч. 11; § 50, ч. 14; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *пло́щі* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *пло́щу* § 71, ч. 1; *пло́щею* § 72, ч. 1; (*по*) *пло́щі* § 73, ч. 1; *площ* § 76, ч. 1, п. 1; *пло́щам* § 77, ч. 1, п. 1; *пло́щами* § 79, ч. 1, п. 1; *пло́ща Зго́ди* § 149, ч. 1, п. 4
плуг § 14, ч. 1, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *плу́га* § 84, ч. 1, п. 2, прим.
плужо́к § 14, ч. 1, п. 1
Пльзень § 149, ч. 2
плюск § 28, ч. 2
плю́снути § 28, ч. 2
пляж § 121, ч. 1, п. 2
пне́ві § 83, ч. 1, п. 1
По § 133, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
по-ба́тьківськи § 41, ч. 3, п. 1
по-ба́тьківському § 41, ч. 3, п. 1
по ба́тькові § 41, ч. 3, п. 1, прим. 2
по́біч § 41, ч. 1, п. 2
поблизу́ § 41, ч. 1, п. 4
побо́їще § 32, ч. 10
по-бойово́му § 41, ч. 3, п. 1
поборо́ти, поборю́, побо́рють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; *поборо́в, поборо́ла* § 9, ч. 3, п. 3
по-брате́рськи § 41, ч. 3, п. 1
побрати́мові § 83, ч. 1, п. 1; *побрати́ме* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
по-бра́тньому § 41, ч. 3, п. 1
побутові́зм § 32, ч. 15
по́буту § 82, ч. 6, п. 9
по-ведме́жи § 41, ч. 3, п. 1
по́вен § 101, ч. 1, п. 3
Повене́ць § 151, ч. 2, п. 1
пове́рх § 41, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 2; *по́верху* § 82, ч. 6, п. 5; (*на*) *по́версі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
пове́рхня, пове́рхонь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
повечі́р'я § 53, ч. 8

повздо́вж § 42, ч. 1, п. 1
пови́нен § 101, ч. 1, п. 3
повідо́млення (*смс-повідо́млення, sms-повідо́млення* § 35, ч. 7, п. 8; *систе́ма о́бміну повідо́мленнями «Ва́йбер»* § 54, ч. 7)
пові́к § 41, ч. 1, п. 2
пові́к-ві́ки § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
пові́р, пові́рмо, пові́рте § 116, ч. 3, п. 2
по́вість, по́вістю § 30, ч. 1, п. 3, прим.
пові́сь, пові́сьмо, пові́сьте § 116, ч. 3, п. 3
повітроду́в § 35, ч. 3, п. 3
повітрозабі́рник § 35, ч. 3, п. 3
повні́ший § 104, ч. 1, п. 1
Повнова́жний (*Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л*) § 60, ч. 1
повноголо́сся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
повноли́ций § 103, прим. 2
повноліт́ній § 102, ч. 1, п. 1
пово́лі § 41, ч. 1, п. 2
повста́ння (*Льві́вське збро́йне повста́ння 1848 р.*) § 52, ч. 1
повста́нцю, повста́нче § 87, ч. 1, п. 3
повсю́ди § 41, ч. 1, п. 1
повсякча́с § 41, ч. 1, п. 8
пов'я́заний (*ва́лентно пов'я́заний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
пога́ний § 104, ч. 1, п. 3
по-генералгуберна́торському § 41, ч. 3, п. 1, прим. 1
погі́рдний § 9, ч. 2, п. 2
погли́блення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
поголі́в'я § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
пого́ничу § 87, ч. 1, п. 1
пого́рда § 9, ч. 2, п. 2
по-господа́рськи § 41, ч. 3, п. 1
по-господа́рському § 41, ч. 3, п. 1
по дво́є § 41, ч. 2, п. 4
поде́куди § 41, ч. 1, п. 1
подві́р'я § 9, ч. 1, п. 2; (*на*) *подві́р'ї* § 7, ч. 2, п. 2; *подві́р'їв* § 89, ч. 1, п. 1
поді́бний (*П-поді́бний, Т-поді́бний* § 35, ч. 7, п. 10)
Поді́льський (*Кам'яне́ць-Поді́льський* § 50, ч. 1; § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1; *Кам'яне́ць-Поді́льська міська́ ра́да* § 50, ч. 8)
по́дорож § 9, ч. 2, п. 3; § 30, ч. 1, п. 3; § 68, ч. 3 (парадигма); *по́дорожі* § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; *по́дорожжю* § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; (*у*) *по́дорожі* § 95, ч. 4; *по́дорожей* § 96, ч. 2; *по́дорожам* § 96, ч. 3; *по́дорожами* § 96, ч. 4; (*у*) *по́дорожах* § 96, ч. 5
подоро́жній § 102, ч. 1, п. 1; § 103, прим. 1
по доро́зі § 73, ч. 1
по-дру́ге § 41, ч. 3, п. 2
Подья́чев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»

поéзії (*Шевчéнкові поéзії*) § 49, ч. 9, п. 1
поéма «Енеї́да» § 55, ч. 3
поетáпний § 130, ч. 3
поетéса § 32, ч. 4
пóза § 42, ч. 1, п. 2
по завéршенні § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
позавчóра § 41, ч. 1, п. 1; § 41, ч. 1, п. 7
позáду § 41, ч. 1, п. 2
по закíнченні § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
по закóну § 41, ч. 2, п. 1
позáторік § 41, ч. 1, п. 1
по-зáячи § 41, ч. 3, п. 1
поздóвжній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
позúція § 129, ч. 4, п. 1
по змóзі § 41, ч. 2, п. 1
по знáку́ § 41, ч. 2, п. 1
Пóзнань § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
поінформóваний § 34, ч. 3
поінформувáти § 34, ч. 3; § 129, ч. 3, прим.
по-íншому § 41, ч. 3, п. 1
пóїзд «Чорномóрець» § 58, ч. 3
пóки що § 44, ч. 2, п. 10
покликáнь § 89, ч. 1, п. 2
поклúч, поклúчмо, поклúчте § 116, ч. 3, п. 2
по-козáцькому § 41, ч. 3, п. 1
поколихáти, поколишу́, поколúшеш, поколúше, поколúшемо, поколúшете, поколúшуть, поколиший, поколишíмо, поколишíть, хай (*нехай*) *поколúшуть* § 14, ч. 1, п. 3
покосúти, покошу́ § 16, ч. 1
покóшений § 16, ч. 1
покóю § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
покриттíв § 89, ч. 1, п. 1
Покрóва § 53, ч. 3
Покрóвське § 150, ч. 1
Поку́ття § 50, ч. 6, прим.
по-латúні § 41, ч. 3, п. 1
пóле § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); § 148, ч. 1, прим.; *пóля* § 82, ч. 2; (*по*) *пóлю,* (*по*) *пóлі* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *поля́* § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *полíв* § 89, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2; *піль* § 89, ч. 1, п. 2; *поля́м* § 90, ч. 1; *поля́ми* § 92, ч. 1, п. 1; *Єлисéйські Поля́* § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 1, п. 5; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
Полевúй § 144, ч. 2, п. 2
полíвка § 32, ч. 13
полiéдр § 130, ч. 3

полієле́й § 53, ч. 8
поліль́ник § 32, ч. 1
полімотива́ція § 35, ч. 6, п. 3
Поліс́ся § 50, ч. 6, прим.; § 50, ч. 10
політико-економі́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
політи́чний (*суспі́льно-політи́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
поліцукри́ди § 35, ч. 6, п. 3
полк § 84, ч. 1, п. 2; *по́лку* § 82, ч. 6, п. 2; *ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в»* § 50, ч. 11; *«Сло́во о полку́ І́горевім»* § 55, ч. 3, прим. 2
полови́на § 107, ч. 1; (*з*) *полови́ною* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
поло́ження, поло́жень § 9, ч. 2, п. 4
Поло́зьєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
полоне́зу § 82, ч. 6, п. 3
полоска́ти, полощу́, поло́щеш § 115, ч. 4, п. 1
поло́тен § 89, ч. 1, п. 2
поло́ти, полю́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; *поло́в, поло́ла* § 9, ч. 3, п. 3
Полта́ва § 68, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
полта́вський § 22, ч. 1, п. 2
Полта́вщина § 22, ч. 1, п. 2
полу́драбок § 36, ч. 1, п. 7
полу́кіпок § 36, ч. 1, п. 7
полу́мисок § 36, ч. 1, п. 7
по́лум'я § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»
польови́й (*військо́во-польови́й* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Русáлка Польова́* § 49, ч. 7, п. 3
по-лю́дськи § 41, ч. 3, п. 1
по́люс (*Півні́чний по́люс*) § 50, ч. 1
по́лють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
поля́на (*Садо́ве товари́ство «Лісова́ поля́на»* § 54, ч. 4)
поля́ни § 49, ч. 6
поля́рний § 121, ч. 1, п. 2
пома́лу § 41, ч. 1, п. 4; *ма́ло-пома́лу* § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
Помара́нчева революція § 52, ч. 1
поми́ї § 100, ч. 1, п. 2; *поми́ям* § 100, ч. 3, п. 2; *поми́ями* § 100, ч. 5, п. 2; (*у*) *поми́ях* § 100, ч. 6, п. 2
поміж § 42, ч. 1, п. 2
по́міч § 21, ч. 3
по́міч (*у по́міч*) § 41, ч. 2, п. 1
помічни́й § 21, ч. 3
Пом'яло́вський § 144, ч. 3, п. 1
по́над § 42, ч. 1, п. 2
понадпла́новий § 31, ч. 3
по-на́шому § 41, ч. 3, п. 1; § 44, ч. 2, п. 7; *не по-на́шому* § 44, ч. 2, п. 7
понеді́лка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
по́ні § 140, ч. 2, п. 4

по-німе́цьки § 26, ч. 3, п. 1
по-німе́цькому § 26, ч. 3, п. 1
по́ночі § 41, ч. 1, п. 2
поняттє́вий § 33, ч. 6
по обі́ді § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
пообі́дній § 102, ч. 1, п. 1
пооди́нці § 41, ч. 1, п. 5
поо́раний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
попадя́ § 30, ч. 1, п. 5, прим.
попгу́рт § 35, ч. 6, п. 2
попере́д § 42, ч. 1, п. 2
попере́чний § 101, ч. 1, п. 1
по-пе́рше § 41, ч. 3, п. 2
попідвіко́нню § 30, ч. 1, п. 4
попідти́нню § 30, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 7
по́пліч § 41, ч. 1, п. 2
попму́зика § 35, ч. 6, п. 2
по пра́ві § 41, ч. 2, п. 1
по́при § 42, ч. 1, п. 2
по́при те що § 43, ч. 2, п. 2
попурі́ § 129, ч. 2, п. 5
пора́дниця § 32, ч. 4
по́рений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
порівня́й (*пор.*) § 62, ч. 3
порівня́йте (*пор.*) § 62, ч. 3
поріг § 9, ч. 2, п. 3; (*на*) *поро́зі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Порі́ччя Задві́рне § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
порожни́на (*га́йморова порожни́на*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
поро́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
порося́ткові, порося́тку § 83, ч. 1, п. 1; *порося́тка, порося́ток* § 91, ч. 1, п. 1, прим.
поро́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2; *поро́в, поро́ла* § 9, ч. 3, п. 3
по́ротий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
по́рох § 9, ч. 2, п. 3; *по́роху* § 82, ч. 6, п. 6
порски́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
порт О́львія § 50, ч. 13
порта́лу § 82, ч. 6, п. 5
Порт-о-Пре́нс § 50, ч. 2, прим.
портре́т Мазе́пи § 55, ч. 2, прим.
портьє́ § 130, ч. 2, п. 2
по рука́х § 80, ч. 1
пору́ки, на пору́ки § 41, ч. 2, п. 1
по́руч § 41, ч. 1, п. 2
По́рцій (*Марк По́рцій Като́н*) § 146, ч. 2, п. 3
по́ршня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»

по́ряд § 41, ч. 1, п. 2
поса́джений § 15, ч. 1
посади́ти, посаджу́ § 15, ч. 1
по-сво́єму § 41, ч. 3, п. 1
Посейдо́н (*бог Посейдо́н*) § 53, ч. 1, прим.
посе́ре́д § 42, ч. 1, п. 2
посере́дині § 41, ч. 1, п. 2
посере́дниця (*мо́ва-посере́дниця*) § 37, ч. 2, п. 1
посере́дній § 102, ч. 1, п. 1
посила́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
по си́лі § 41, ч. 2, п. 1
посі́яний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
послідо́вно миролю́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
по́слуга (*інтерне́т-по́слуга*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
по со́вісті § 41, ч. 2, п. 1
посо́л (*Посо́л Респу́бліки По́льща* § 56, ч. 1, прим. 3; *Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л* § 60, ч. 1); *по́сле* § 87, ч. 1, п. 3
посо́хнути, посо́хнув, посо́хнула § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
посо́хти, посо́х, посо́хла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
по-соціалдемократи́чному § 41, ч. 3, п. 1, прим. 1
поспіша́ючи, не поспіша́ючи § 44, ч. 2, п. 2
постача́льник § 32, ч. 1
постача́льно-збу́товий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
постмоде́рний § 101, ч. 1, п. 1
по сусі́дству § 41, ч. 2, п. 1
по-сусі́дськи § 41, ч. 3, п. 1
по-сусі́дському § 41, ч. 3, п. 1
по су́ті § 41, ч. 2, п. 1
посу́тній § 102, ч. 1, п. 1
Потебні́ (*ві́дділ зага́льного мовозна́вства Інституту́ мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни*) § 54, ч. 6
Потебня́нські чита́ння § 49, ч. 9, п. 3
по́тинський § 153, ч. 1
По́ті § 153, ч. 1
поті́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «ґ»
по́тім (*на по́тім*) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
поті́ха § 21, ч. 2
поті́шний § 21, ч. 2
пото́п § 9, ч. 3, п. 5, пп. «ґ»; § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *пото́пу* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «ґ»
Пото́цьких (*пала́ц Пото́цьких*) § 55, ч. 2, прим.
пото́чний § 101, ч. 1, п. 1
потре́б § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
потребува́ти § 11, ч. 2
по-тре́тє § 41, ч. 3, п. 2
потро́ху § 41, ч. 1, п. 1

Потсда́мська уго́да § 55, ч. 1
поту́жний § 33, ч. 1
потя́г § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
по́тяга § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (*у*) *по́тягу,* (*у*) *по́тязі* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
по́тягу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
по-украї́нськи § 26, ч. 3, п. 1; § 41, ч. 3, п. 1
по-украї́нському § 26, ч. 3, п. 1; § 41, ч. 3, п. 1
по-францу́зьки § 26, ч. 3, п. 1
по-францу́зькому § 26, ч. 3, п. 1
походжа́ти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
похо́ди (*хресто́ві похо́ди*) § 52, ч. 3, прим. 2
по-християнському § 41, ч. 3, п. 1
Почаївська ла́вра § 55, ч. 2
почáсти § 41, ч. 1, п. 2
почáтий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
(*з*) *початку* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
почáток (*поч.*) § 62, ч. 3
по че́рзі § 41, ч. 2, п. 1
по че́тверо § 41, ч. 2, п. 4
почі́м, почо́му § 41, ч. 1, п. 6
почорні́лий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
почуття́ § 30, ч. 1, п. 1; *почуттів* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 1
пошто́ве відді́лення (*п*/*в*) § 62, ч. 7
пошто́вий (*ві́та-пошто́вий* § 154, ч. 3, п. 1; *Ві́та-Пошто́ва* § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1; *«Пошто́ва пло́ща»* (станція метро) § 50, ч. 14)
по́штовху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
пошуко́ва систе́ма «Гугл» § 54, ч. 7
по щи́рості § 41, ч. 2, п. 1
по́яса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
поя́снення § 9, ч. 3, п. 4
по́ясу § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
П-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10
прав § 101, ч. 1, п. 3
пра́вда (*«Ру́ська пра́вда»*) § 55, ч. 3, прим. 2
Пра́вдинськ § 149, ч. 8, п. 2, прим.
пра́ві (*по пра́ві*) § 41, ч. 2, п. 1
правобере́жний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
правосла́вна (*Украї́нська правосла́вна це́рква, Правосла́вна це́рква Украї́ни* § 53, ч. 5)
правопору́шення (*Ко́декс Украї́ни про адміністрати́вні правопору́шення, КУпАП*) § 61, ч. 3, прим. 2
правó́руч § 41, ч. 1, п. 8
правцю́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»

Пра́га § 19, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 1
пра́діда (*з ді́да-пра́діда*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
пра́зький § 19, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 3, п. 1
пра́пор § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *Держа́вний Пра́пор Украї́ни* § 54, ч. 1
працезда́тний § 35, ч. 3, п. 3
працівни́к § 32, ч. 1; *працівнико́ві* § 83, ч. 1, п. 1; *працівнико́м* § 85, ч. 1, п. 1; (*при*) *працівнико́ві,* (*на*) *працівнику́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *працівники́* § 88, ч. 1, п. 1; § 94, ч. 1; *працівникі́в* § 91, ч. 1, п. 1; *працівника́м* § 90, ч. 1; *працівника́ми* § 92, ч. 1, п. 1; (*на*) *працівника́х* § 93, ч. 1
працьови́тий § 101, ч. 1, п. 1
пра́ця § 57, ч. 1; § 66, ч. 2, п. 1; *пра́ці* § 69, ч. 1, п. 2
превели́кий (*вели́кий-превели́кий*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
прега́рний § 31, ч. 4
пре́дків (*фільм «Ті́ні забу́тих пре́дків»*) § 55, ч. 3
презавзя́тий § 31, ч. 4
президе́нт § 56, ч. 1, прим. 1; *Президе́нт Украї́ни* § 56, ч. 1; § 57, ч. 1; *Президе́нт Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни* § 56, ч. 1, прим. 3; *Президе́нт Сполу́чених Шта́тів Аме́рики* § 56, ч. 1
презі́дія § 54, ч. 6; § 54, ч. 6
презі́рливий § 31, ч. 4
презі́рство § 31, ч. 4
прекра́сний § 31, ч. 4; *Єле́на Прекра́сна* § 146, ч. 2, п. 1
прем'є́р § 138, ч. 1, п. 1
прем'є́рліга § 35, ч. 6, п. 3
прем'є́р-міні́стр § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1; (*на* / *у* (*в*)/ *по* / *при*) *прем'є́р-міні́строві*, *прем'є́р-міні́стру*, *прем'є́р-міні́стрі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3; *Прем'є́р-міні́стр Кана́ди* § 56, ч. 1
преміумкла́с § 35, ч. 6, п. 3
пре́мія (*Держа́вна пре́мія Украї́ни в га́лузі нау́ки і те́хніки, Держа́вна пре́мія Украї́ни і́мені Олекса́ндра Довже́нка, Пре́мія і́мені Ю́рія Шевельо́ва, Націона́льна пре́мія Украї́ни і́мені Бори́са Пато́на, Націона́льна пре́мія Украї́ни і́мені Тара́са Шевче́нка* § 57, ч. 3; *лауреа́т Держа́вної пре́мії Украї́ни в га́лузі архітекту́ри* § 56, ч. 1, прим. 1; *Но́белівська пре́мія* § 49, ч. 9, п. 3; § 57, ч. 3; *Шевче́нківська пре́мія* § 49, ч. 9, п. 3)
премў́дрий § 31, ч. 4
Пре́нс (*Порт-о-Пре́нс*) § 50, ч. 2, прим.
преосвяще́нний § 31, ч. 4
препога́но § 31, ч. 4
преподо́бний § 31, ч. 4; § 53, ч. 2, прим. 1; *преподо́бний Феодо́сій Ки́єво-Пече́рський* § 53, ч. 2, прим. 1
пресві́тер (*пресві́т.*) § 62, ч. 3
Пресвята́ (*Пресвята́ Богоро́диця* § 53, ч. 2, прим. 1; *це́рква Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці* § 55, ч. 2, прим.); *храм Пресвято́ї Євхари́стії* § 55, ч. 2, прим.
пресконфере́нція § 35, ч. 6, п. 2

престі́л § 31, ч. 4
префекту́ра Тоя́ма § 50, ч. 9
пре́фікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Пречи́ста Ді́ва § 53, ч. 2
пречудо́во § 31, ч. 4
Приазо́в'я § 50, ч. 6, прим.
прибере́жний § 31, ч. 5, п. 2
Прибу́лкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
прибі́гти § 31, ч. 5, п. 1; § 115, ч. 4, п. 2, прим.
прибо́рканий § 31, ч. 5, п. 1
прибо́ркати § 31, ч. 5, п. 1
прибудо́ваний § 31, ч. 5, п. 1
прибудува́ти § 31, ч. 5, п. 1
прибу́тку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
прива́бити § 31, ч. 5, п. 1
прива́бливий § 31, ч. 5, п. 1
Прива́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Прива́тне акціоне́рне товари́ство «*Ки́ївський електровагоноремо́нтний заво́д*» § 54, ч. 4
привілейо́ваний § 8, ч. 1, п. 1
Приво́лжя § 149, ч. 8, п. 3, пп. «ґ»
привселю́дно § 41, ч. 1, п. 8
при́гірок § 31, ч. 5, п. 2
Приго́рін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
прида́тка § 82, ч. 6, п. 9, прим.
прида́тку § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Придніпро́вська (*Придніпро́вська залізни́ця* § 50, ч. 11; *Придніпро́вська низовина́* § 154, ч. 1, п. 2)
приіссикку́льський § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
приіссикку́льці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
приї́зду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
прийде́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
прикладни́й (*науко́во-прикладни́й*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
прикла́ду § 82, ч. 6, п. 9
прикме́тника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
прикордо́нний § 31, ч. 5, п. 2
прикрути́ти § 31, ч. 5, п. 1
прикру́чений § 31, ч. 5, п. 1
Прику́мськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «ґ»
при́ладів (*НДІ електромехані́чних при́ладів*) § 61, ч. 3, прим. 2
прила́ддя § 27, ч. 1, п. 5
Прилу́ки § 152, ч. 2 (парадигма)*;* § 153, ч. 3, п. 2
прилу́цький § 153, ч. 3, п. 2
приме́рення (*День па́м'яті та приме́рення*) § 52, ч. 1
Приміськи́й вокза́л § 50, ч. 13

Примо́р'я § 149, ч. 8, п. 3, пп. «ґ»
при́мула § 121, ч. 1, п. 1
прина́джувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
прина́дний § 33, ч. 1
принесе́ний § 1, ч. 2
принісс § 120, ч. 2
принісши § 120, ч. 2
принцеса § 56, ч. 1, прим. 2
припусти́, припустімо, припустім, припустіть § 116, ч. 2, п. 1
при́п'ятський § 27, ч. 1, п. 3
При́п'ять § 27, ч. 1, п. 3; § 148, ч. 1
приро́дний § 33, ч. 1
прислівника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
прислів'я § 88, ч. 1, п. 3; *прислів'їв* § 89, ч. 1, п. 1
при́стань (*Го́ла При́стань* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 1; *при́стань Ржи́щів* § 50, ч. 13)
приста́ркуватий § 31, ч. 5, п. 3
прису́тній § 102, ч. 1, п. 1
притулку § 82, ч. 6, п. 5
причепи́ти § 11, ч. 2
причі́лка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
причіпля́ти § 11, ч. 2
причо́му § 43, ч. 1
пришви́дшення § 31, ч. 5, п. 1
пришви́дшити § 31, ч. 5, п. 1
прищеплювати § 11, ч. 2
при́язнь § 30, ч. 1, п. 3, прим.; *при́язні* § 95, ч. 1; *при́язню* § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2
при́ярок § 31, ч. 5, п. 2
пр'і́звисько § 31, ч. 6
пр'і́звище § 31, ч. 6; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *пр'і́звища* § 82, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 3; *пр'і́звищу* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *пр'і́звищем* § 85, ч. 1, п. 1; (*у*) *пр'і́звищі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *пр'і́звищ* § 89, ч. 1, п. 2; *пр'і́звищам* § 90, ч. 1; *пр'і́звищами* § 92, ч. 1, п. 1
пр'і́рва § 31, ч. 6
про § 43, ч. 1
проб § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
прові́три, прові́трімо, прові́трім, прові́тріть § 116, ч. 2, п. 4
проводи́р, проводиря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
провулок (*пров.*) § 62, ч. 3
провулок (*Музе́йний провулок*) § 50, ч. 11
проголо́шення (*Акт проголо́шення незале́жності Украї́ни*) § 55, ч. 1
програ́ма «Партне́рство зара́ди ми́ру» § 55, ч. 3
прогре́су § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
проґа́вити § 6, ч. 1, п. 1

продавчи́ня § 32, ч. 4
про́даж (*купі́вля-про́даж*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
прода́жний § 101, ч. 1, п. 1
проє́кт § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2; *бі́знес-проє́кт* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
проє́кція § 126, ч. 1
проза́їк § 3, ч. 1, п. 4; § 32, ч. 1, прим.
прозаї́чний § 33, ч. 2
проїзд § 28, ч. 1
проїзни́й § 28, ч. 1
пройди́світ § 36, ч. 1, п. 5
Про́кі́п § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 143, ч. 3, прим. 1; *Про́ко́па* § 9, ч. 2, п. 6, прим.
Про́копів § 142, ч. 3 (парадигма)
Проко́ф'єв § 144, ч. 3, п. 1
прокру́стове ло́же § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Прокурату́ра мі́ста Ки́єва § 54, ч. 1
прокуро́р (*Генера́льний прокуро́р Украї́ни*) § 56, ч. 1
променисти́й § 33, ч. 5
про́мені (*а́льфа-про́мені, бе́та-про́мені*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
про́меня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
Промете́й § 123, ч. 1
про́між § 42, ч. 1, п. 2
промі́ння (*де́льта-промі́ння*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
про́мисел (*Бо́жий про́мисел*) § 53, ч. 2
промисло́вий (*агра́рно-промисло́вий, воє́нно-промисло́вий* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»)
промі́нчик § 27, ч. 1, п. 2
промо́вця § 82, ч. 5, п. 1
пропагандисти́ст § 19, ч. 2
пропагандисти́стський § 19, ч. 2
пропорці́йний § 33, ч. 1
проро́к (*прор.*) § 62, ч. 3
проро́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
проскоми́дія § 53, ч. 8
просмо́лювати § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
проспе́кт Сергі́я Нігоя́на § 50, ч. 11
Про́стейов § 150, ч. 4
прости́ти § 11, ч. 1; § 17, ч. 1
проте́ § 43, ч. 1
протеї́новий (*цу́кро-протеї́новий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
протиле́жний (*діаметра́льно протиле́жний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
прото́ка Лапе́ру́за § 50, ч. 1
профе́сор (*проф.*) § 62, ч. 3
професі́йно орієнто́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
профе́сор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; (*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *профе́сорові, профе́сору, профе́сорі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3

профспі́лка § 35, ч. 6, п. 1; *профспілóк* § 54, ч. 1
профспілкóвий § 35, ч. 6, п. 1
проце́с (*кре́кінг-проце́с*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *проце́си* (*на́ціє- і державотві́рні проце́си*) § 36, ч. 2, п. 3
проща́ння (*на проща́ння*) § 41, ч. 2, п. 1
проща́ти § 11, ч. 1; *прощу́* § 17, ч. 1
про́щений § 17, ч. 1
Пру́ссія § 50, ч. 8
Пршéров § 150, ч. 4
пря́диво § 32, ч. 2
Пря́шів § 150, ч. 4; § 151, ч. 1, прим.
Пса (*сузі́р'я Вели́кого Пса*) § 51, ч. 1
Псалти́р § 53, ч. 4
псе́вдо-Фа́уст § 35, ч. 6, п. 2, прим.
псе́вдо-ФОП § 35, ч. 6, п. 2, прим.
псевдогромадя́нський § 35, ч. 6, п. 2
псевдоефе́кт § 130, ч. 3
псевдоістори́чний § 129, ч. 3, прим.
псевдонау́ка § 35, ч. 6, п. 2
Псла § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
пти́ця (*жар-пти́ця*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Публі́чне акціоне́рне товари́ство «*Укрна́фта*» § 54, ч. 4
пу́жално § 27, ч. 1, п. 4
пу́жальце § 27, ч. 1, п. 4
«Пу́ма» (*кросі́вки «Пу́ма»*) § 58, ч. 1
пункт (*п.*) § 62, ч. 3
пу́нкти (*пп.*) § 62, ч. 3
пу́тній § 102, ч. 1, п. 1
пуття́ (*без пуття́*) § 41, ч. 2, п. 1
пухи́р, пухиря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Пу́ща (*Біловé́зька Пу́ща*) § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 5
пу́ща-води́цький § 40, ч. 2, п. 1; § 154, ч. 3, п. 1
Пу́ща-Води́ця § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1
пу́щений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
пущу́ § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»
Пшаве́ла § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
пшени́ця § 10, ч. 1; § 10, ч. 2; § 21, ч. 1; § 59, ч. 2
пшени́чний § 21, ч. 1
пшоно́ § 10, ч. 2; *пшоні́,* (*у*) *пшоні́* § 10, ч. 3, п. 2
пюпі́тр § 138, ч. 2, п. 2
пюре́ § 138, ч. 2, п. 2
Пясе́цький § 144, ч. 3, п. 2, прим.
П'я́ста § 7, ч. 2, п. 1
п'ятá (*ахілле́сова п'ятá*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
п'ятдеся́т § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 4 (парадигма); *п'ятдесяти́* § 105, ч. 6

п’ятдеся́тий § 106, ч. 1
п’ятдесятимільйо́нний § 38, ч. 1, п. 2
п’ятдесятито́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
п’я́теро § 105, ч. 10
П’ятигорськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «г»
п’я́тий § 106, ч. 1
п’ятимільйо́нний § 106, ч. 1
п’ятисо́тий § 106, ч. 1
п’ятити́сячний § 106, ч. 1
П’ятиха́тки § 154, ч. 2, п. 2
п’ятиха́тський § 154, ч. 2, п. 2
п’ятна́дцять § 105, ч. 3
п’я́тниця (*Страсна́ п’я́тниця*) § 53, ч. 3
Пятру́сь Бро́вка § 144, ч. 1, п. 1
п’ятсо́т § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 5
п’ятсотдвадцятип’ятирі́ччя § 35, ч. 6, п. 5
п’ятсоттридцятити́сячний § 38, ч. 1, п. 2
п’ять § 4, ч. 1, п. 1; § 7, ч. 2, п. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 3; § 105, ч. 12; *п’ятьо́м, п’ятьо́х* § 105, ч. 10
П’ячене́нца § 138, ч. 1, п. 1

Р

Ра́ва-Ру́ська § 154, ч. 3, п. 1
ра́ва-ру́ський § 154, ч. 3, п. 1
Ра́ві § 49, ч. 8
рагу́ § 140, ч. 2, п. 6
рад § 101, ч. 1, п. 3
ра́да § 54, ч. 6; § 50, ч. 8; *Верхо́вна Ра́да Украї́ни* § 54, ч. 1; § 54, ч. 5, прим. 5; § 56, ч. 1; *Європе́йська ра́да, Ра́да Європе́йського Сою́зу, Ра́да Євро́пи, Ра́да націона́льної безпе́ки та оборо́ни Украї́ни* § 54, ч. 1
ра́джі § 75, ч. 1; *ра́дже* § 74, ч. 1, п. 2
ра́дий-радíсінький § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
ра́дити, ра́джу § 15, ч. 1
Ра́дич § 144, ч. 1, п. 6
ра́дій § 129, ч. 2, п. 2
ра́діо § 140, ч. 2, п. 5
радіопарату́ра (*ра́діо- й телеапарату́ра*) § 36, ч. 2, п. 3
радіокомітéт § 35, ч. 4, п. 1; § 36, ч. 1, п. 4
радіопродýкція (*теле-, радіо-, аудіо- і відеопродýкція*) § 36, ч. 2, п. 3
радіоспектрогеліогра́фія § 36, ч. 1, п. 8
радіофізи́чний § 40, ч. 1, п. 1
радíсінький (*ра́дий-радíсінький*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»

ра́дість § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 27, ч. 1, п. 3, *ра́дості, ра́дости* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 10, ч. 3, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *ра́дістю* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 3, п. 2; (*у*) *ра́дості* § 95, ч. 4; *ра́досте* § 95, ч. 5
ра́дість (*на ра́дість*) § 41, ч. 2, п. 1
ра́діус § 129, ч. 2, п. 2
ра́дію § 82, ч. 6, п. 6
ра́дості (*з ра́дості*) § 41, ч. 2, п. 1
ра́дощах (*на ра́дощах*) § 41, ч. 2, п. 1
ра́дощі § 100, ч. 1, п. 2; *ра́дощам* § 100, ч. 3, п. 1; *ра́дощами* § 100, ч. 5, п. 1; (*на*) *ра́дощах* § 100, ч. 6, п. 1
Радчу́к § 27, ч. 1, п. 6
Ра́єць § 149, ч. 3, п. 1
раз у ра́з § 41, ч. 2, п. 2
разі́в, разі́в сто § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Ра́їч § 144, ч. 1, п. 6
райдержадміністра́ція § 61, ч. 1, п. 2
райо́н (*р-н*) § 62, ч. 5
райо́н § 8, ч. 1, п. 1; § 50, ч. 8
райо́нної (*Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної адміністра́ції*) § 54, ч. 1
рак-небора́к § 49, ч. 7, п. 3, прим.; *Рак-Небора́к* § 49, ч. 7, п. 3
Рамбує́ § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 3
рандеву́ § 140, ч. 2, п. 6
ране́ту § 82, ч. 6, п. 2, пп. «г»
ра́нішній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
ра́нку (*від ра́нку до ве́чора*) § 41, ч. 2, п. 2
ра́нній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
ранньости́глий § 35, ч. 2
ра́ння § 53, ч. 8; § 59, ч. 3
«Ра́нок» (*видавни́цтво «Ра́нок»*) § 54, ч. 5
Рафае́лева § 49, ч. 9, п. 1
Рафае́ль § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма)
раху́нка § 82, ч. 6, п. 9, прим.
раху́нку § 82, ч. 6, п. 9, прим.
раху́нок (*за раху́нок*) § 41, ч. 2, п. 1
раці́он § 129, ч. 2, п. 2
раціоналіза́торів (*Товари́ство винахі́дників та раціоналіза́торів Украї́ни*) § 54, ч. 1
раціона́льний § 128, ч. 2
Рвачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
реалі́зм § 32, ч. 15; § 128, ч. 2
реа́льний § 128, ч. 2
ре́бер § 89, ч. 1, п. 2, прим.
рев'іти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; *ревти́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; § 118, ч. 1; *рев'у́, рев'у́ть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»

революціоне́р § 129, ч. 2, п. 2
революці́я § 52, ч. 1; § 121, ч. 1, п. 2; § 128, ч. 2; *Революці́я гі́дності, Революці́я на грані́ті* § 52, ч. 1
регре́су § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
регулюва́льник § 32, ч. 1
регуля́тор § 121, ч. 1, п. 2
реда́ктор (*ред.*) § 62, ч. 3
реда́кторка § 32, ч. 4
реда́кція (*ред.*) § 62, ч. 3
ре́дька, ре́дьці § 27, ч. 1, п. 3, прим.
реє́стр § 130, ч. 2, п. 2
режи́м § 129, ч. 4, п. 1
Ре́зерфорд § 124, ч. 2
Ре́ймське Єва́нгеліє § 55, ч. 3, прим. 2
Рейн § 136, ч. 2; *Ре́йну* § 82, ч. 6, п. 5
ре́квієм Мо́царта § 55, ч. 2, прим.
ре́крутський § 22, ч. 1, п. 1
рекру́тчина § 22, ч. 1, п. 1
ре́ктор § 56, ч. 1, прим. 1
реля́ція § 128, ч. 2, прим.
ремане́нту § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»
Ре́мбрандта (*тюльпа́н Ре́мбрандта*) § 59, ч. 3
ремесло́ § 28, ч. 3
ремі́та́ти § 6, ч. 1, п. 1
ремі́не́ць, ремі́нця́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
ремі́сни́к § 28, ч. 3
ремо́нту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Ренеса́нс § 52, ч. 1
ренкло́ду § 82, ч. 6, п. 2, пп. «г»
«Рено́» § 140, ч. 2, п. 5
рентге́н § 49, ч. 5; *Рентге́н* § 132, ч. 1
Реньє́ § 139, ч. 1, п. 1
репети́рувати § 34, ч. 3
репетува́ти § 34, ч. 3
респонде́нт § 128, ч. 2, прим.
респу́бліка § 129, ч. 2, п. 6; *Ара́бська Респу́бліка Єги́пет, Респу́бліка Болга́рія, Респу́бліка Коре́я, Китайська Наро́дна Респу́бліка, Соціалісти́чна Респу́бліка В'єтна́м, Францу́зька Респу́бліка* § 50, ч. 6; *Директо́рія Украї́нської Наро́дної Респу́бліки* § 54, ч. 1
Республіка́нська па́ртія США § 54, ч. 2
ресторан «Ли́бідь» § 54, ч. 5
ре́тро § 140, ч. 2, п. 5
реформа́ція § 128, ч. 2
Ре́чиця § 149, ч. 5; § 151, ч. 2, п. 1, прим.; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
ре́чі § 95, ч. 1

речови́й § 33, ч. 7
речові́зм § 32, ч. 15
Ре́піна (*робо́ти Ре́піна*) § 55, ч. 2, прим.
Ре́пнóвський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
Ржев § 149, ч. 3, п. 2
Ржи́щів (*при́стань Ржи́щів*) § 50, ч. 13
ри́ба (*ні ри́ба ні м'я́со*) § 44, ч. 2, п. 8
Рибако́в § 144, ч. 1, п. 9
риба́лка, риба́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
риба́лчин § 26, ч. 2, п. 3, прим.
риба́льство § 26, ч. 2, п. 3
рибокомбіна́т § 35, ч. 3, п. 1
-ривер § 140, ч. 2, п. 7; *Фолл-Ри́вер* § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
ри́верський (*фолл-ри́верський*) § 154, ч. 3, п. 4
Рив'є́ра § 129, ч. 4, п. 4; § 138, ч. 1, п. 1
ривка́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Ри́га § 153, ч. 3, п. 1
Ри́га § 129, ч. 4, п. 4
Ри́гор Бородýлін § 144, ч. 1, п. 1
Ри́джент-стрі́т § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1; (*біля*) *Ри́джент-стрі́т* § 140, ч. 2, п. 7
ри́зький § 129, ч. 4, п. 4; § 153, ч. 3, п. 1
Ри́ма § 82, ч. 6, п. 5, прим.
Ри́мський (*Па́па Ри́мський*) § 53, ч. 6
Ри́мсько-католи́цька це́рква § 53, ч. 5
Ри́му § 82, ч. 6, п. 5, прим.
ри́нгу § 82, ч. 6, п. 5
рись, ри́сі § 142, ч. 1, прим. 2
Рись, Ри́ся § 142, ч. 1, прим. 2
риф § 129, ч. 4, п. 1
ришельє́ § 129, ч. 2, п. 3
ришто́ваний § 34, ч. 1
ришто́вання § 34, ч. 1
рів § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *ро́ву* § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
рі́вень, рі́вня § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Рі́вне § 148, ч. 1; § 152, ч. 3 (парадигма); § 152, ч. 3, прим.
Ріг (*Золоти́й Ріг* § 50, ч. 1, прим.; *Кривий Ріг* § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); *Мишу́рин Ріг* § 154, ч. 3, п. 6)
рі́дний § 101, ч. 1, п. 1
рієлтор § 129, ч. 2, п. 2; § 130, ч. 2, п. 3
ріж, рі́жмо, рі́жте § 116, ч. 3, п. 2
Різдво́ Христо́ве (*Р. Х.*) § 62, ч. 3
Різдво́ Христове § 53, ч. 3
різдвя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3; *Різдвя́ний піст* § 53, ч. 3
різки́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.

рі́зко § 26, ч. 3, п. 1, прим.
різноспрямо́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
різьба́р § 27, ч. 1, п. 3
різьбя́р § 27, ч. 1, п. 3
різьбя́рство § 27, ч. 1, п. 3
рік (*р.*) § 62, ч. 3
рік § 21, ч. 1; § 52, ч. 1; *ро́ку* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *році* (*у дві ти́сячі вісімна́дцятому році*) § 106, ч. 2
рік наро́дження (*р. н.*) § 62, ч. 3
рік у рі́к § 41, ч. 2, п. 2
ріка́ Дніпро́ § 37, ч. 3, п. 2; *Дніпро́-ріка́* § 37, ч. 2, п. 2
рілля́, ріллі́, ріллю́, ріллє́ю § 30, ч. 1, п. 2
Ріо-де-Жане́йро § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Рі́о-Не́гро § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
рі́сши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
річ § 66, ч. 4, п. 1
Рі́чард § 129, ч. 2, п. 3; *Рі́чард Ле́вове Се́рце* § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
рі́чечка § 32, ч. 8
рі́чка (*р.*) § 62, ч. 3
річни́й § 21, ч. 1
Рішельє́ § 129, ч. 2, п. 3; § 132, ч. 1
робу́в-робу́в § 35, ч. 7, п. 1
робу́ти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); *ро́бить, ро́блять* § 26, ч. 3, п. 4; *робу́, робі́мо, робі́м, робі́ть* § 116, ч. 1
робінзо́н § 49, ч. 5
робітни́к § 9, ч. 1, п. 2; *робітнику́, робітни́че* § 87, ч. 1, п. 1; *робітники́* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 91, ч. 1, п. 1; *робітників* § 89, ч. 1, п. 1
робітни́ць § 26, ч. 3, п. 3; § 76, ч. 1, п. 1
ро́блячи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
робо́та § 9, ч. 1, п. 2; *робо́ти Ре́піна* § 55, ч. 2, прим.
рога́лика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Рогачо́во § 149, ч. 6, п. 3
родзи́нка § 129, ч. 4, п. 1
роди́ни § 69, ч. 1, п. 1
родово́ду § 82, ч. 6, п. 7
Ро́досу § 82, ч. 6, п. 5
ро́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; (*на*) *ро́ді,* (*на*) *роду́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
ро́єм § 85, ч. 1, п. 1
Рожи́щенський райо́н § 50, ч. 8
розванта́жувальний (*ванта́жно-розванта́жувальний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
розви́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
розви́нути § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
розви́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1

ро́звитку (*Організа́ція економі́чного співробі́тництва і ро́звитку*) § 54, ч. 1
розгі́н § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; *з розго́ну* § 41, ч. 2, п. 1
розгні́ждження § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
розграфи́ти, розграфлю́, розграфля́ть § 18, ч. 1
розгра́флений § 18, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
роздорі́жжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 88, ч. 1, п. 3; *роздорі́жжю* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *роздорі́жжям* § 85, ч. 1, п. 2; (*на*) *роздорі́жжі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *роздорі́ж* § 89, ч. 1, п. 2; *роздорі́жжям* § 90, ч. 1; *роздорі́жжями* § 92, ч. 1, п. 1; (*на*) *роздорі́жжях* § 93, ч. 1
«Розе́тка» (*інтернет-магази́н «Розе́тка»*) § 54, ч. 7
роззбро́їти § 29, ч. 1, п. 1
роззя́ва § 29, ч. 1, п. 1
розідра́ти, роздер § 9, ч. 2, п. 1
розі́ллє́ться, розі́ллю́ться § 30, ч. 1, п. 5
розіллю́ § 30, ч. 1, п. 5
розка́зуй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
ро́зкіш § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; *ро́зкішшю* § 30, ч. 1, п. 3
розкошува́ти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
розма́ю § 87, ч. 1, п. 2
розм'я́кнути § 7, ч. 2, п. 1, прим.
розора́ти § 63, ч. 2, п. 5
ро́зпад (*а́льфа-ро́зпад, бе́та-ро́зпад*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ро́зпачу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
розповіда́ти, розповіда́й § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
розпові́сти́ § 115, ч. 5; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
розрахунко́вий раху́нок (*р/р*) § 62, ч. 7
розри́в-трава́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
розрі́сся § 29, ч. 2; § 63, ч. 2, п. 6
розтягну́ти § 31, ч. 3
ро́зтяг-стиск § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
розуміти § 118, ч. 1
розхита́ти § 31, ч. 3
розхо́дження § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
ро́зчин § 31, ч. 3
роз'ю́шити § 7, ч. 2, п. 4
роки́ (*рр.*) § 62, ч. 3
роликопідши́пники (*ку́лько- й роликопідши́пники*) § 36, ч. 2, п. 3
ром «Бакарді́» § 58, ч. 1
рома́н «Сто ро́ків само́тності» § 55, ч. 3
Романи́шин § 87, ч. 1, п. 4; § 142, ч. 3 (парадигма); *Романи́шине* § 87, ч. 1, п. 4; *Романи́шиних, Романи́шиним, Романи́шиними* § 142, ч. 3, прим. 3
Рома́нів § 87, ч. 1, п. 4
романі́ст § 32, ч. 15
Рома́нове § 87, ч. 1, п. 4
романти́зм § 32, ч. 15

рома́нтик § 32, ч. 1, прим.
Ромни́ § 152, ч. 2 (парадигма)
Рон (*Фонте́н-сюр-Рон*) § 50, ч. 2, прим.
Россі́ні § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 4
расти́, ріс, росла́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
Русь § 148, ч. 1
рот § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; *ро́та* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
-роуд § 140, ч. 2, п. 7
Ро́щино § 150, ч. 2
ро́ю § 82, ч. 6, п. 2
роя́ль § 126, ч. 1
Ру́дбек § 128, ч. 4
Руде́ о́зеро § 154, ч. 1, п. 2
Рудо́льфа Ді́зеля § 129, ч. 2, п. 3
Ру́дольштадт § 154, ч. 2, п. 5
рудольшта́дтський § 154, ч. 2, п. 5
Ружé (*Кло́да Жозе́фа Ружé де Лі́ля*) § 140, ч. 3
Руж'є́ § 138, ч. 1, п. 1
руї́на § 3, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 3
рука́ § 14, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1, прим.; *руці́* § 73, ч. 1, прим.; (*по*) *руці́* § 73, ч. 1
рука́ва, рукави́ § 88, ч. 1, п. 3
рука́х (*по рука́х*) § 80, ч. 1
руки́ (*не з руки́*) § 41, ч. 2, п. 1
руко́писи § 82, ч. 6, п. 7
ру́ку (*на ру́ку*) § 41, ч. 2, п. 1
Руму́нія § 50, ч. 6
Ру́мя § 151, ч. 1, прим.
рум'я́ний § 7, ч. 2, п. 1
Рум'я́нцев § 144, ч. 3, п. 1; *Рум'я́нцева* (*мис Рум'я́нцева*) § 149, ч. 3, п. 2
руса́лка § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1; *Руса́лка Польова́* § 49, ч. 7, п. 3
Ру́си́ § 95, ч. 1, прим. 1
Ру́син § 142, ч. 3 (парадигма); § 142, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
ру́си́ни § 88, ч. 1, п. 1, прим.;
Ру́си́-Украї́ни (*Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї Ру́си́-Украї́ни*) § 53, ч. 6
Руссо́ § 128, ч. 3
Ру́сте (*Ібн Ру́сте*) § 146, ч. 4, п. 4
Русь § 95, ч. 1, прим. 1; § 54, ч. 5; *Ру́сі́* § 95, ч. 1; (*на*) *Ру́сі́* § 95, ч. 4; *Ру́ссю* § 95, ч. 3, п. 1
«Ру́ська пра́вда» § 55, ч. 3, прим. 2
Руф § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
ру́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
руча́ю § 82, ч. 6, п. 5
ру́ченька § 26, ч. 3, п. 2
ру́чка § 14, ч. 1, п. 1
руш, ру́шмо, ру́ште § 116, ч. 3, п. 2

рушни́к § 21, ч. 3
рушни́ця § 21, ч. 3
рюкза́к § 4, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 2
Рю́мін § 144, ч. 3, п. 2, прим.
рю́мсати § 7, ч. 2, п. 2, прим.
рюш § 4, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 2
рябу́й § 7, ч. 2, п. 2, прим.
ряд § 4, ч. 1, п. 2
ря́сно § 4, ч. 1, п. 2
Ря́шів (*Же́шув*) § 150, ч. 3

С

Саарбрю́кен § 137, ч. 1
Сабірабад́ § 154, ч. 2, п. 5
Са́ва § 32, ч. 12; § 66, ч. 2, п. 3; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Саваоф § 53, ч. 1
Са́вич § 32, ч. 12
Са́вівна§ 32, ч. 12
Са́вович § 32, ч. 12
Савоя́ § 126, ч. 1
сад (*Нови́й Сад*) § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1; *са́ду* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
саджа́ти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
сади́ти, саджу́ § 15, ч. 1
садівни́к § 63, ч. 1
садка́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
Садо́ве товари́ство «Лісова́ поля́на» § 54, ч. 4
сажа́ § 82, ч. 6, п. 5
Са́зерленд § 124, ч. 2
Саї́д § 129, ч. 3
саквоя́ж § 126, ч. 1
сакль § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Саксо́нія (*земля́ Ни́жня Саксо́нія*) § 50, ч. 9
Сакци́нський (*Кукулевич-Сакци́нський*) § 144, ч. 2, п. 3
Сала́сьєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
Салгу́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Сало́ніки § 152, ч. 2 (парадигма)
Сальвадо́р (*Сан-Сальвадо́р*) § 154, ч. 3, п. 4
са́льний (*м'я́со-са́льний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
сам на са́м § 41, ч. 2, п. 2
сам, сама́, самі́ § 113, ч. 1, прим. 1
са́мий, самі́й § 113, ч. 1, прим. 1
Самі́йла (*Літо́пис Самі́йла Вели́чка*) § 55, ч. 3, прим. 2
самі́тний § 102, ч. 1, п. 1
самобу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1

самовихова́ння § 35, ч. 3, п. 1
самовчи́тель § 35, ч. 3, п. 1
самості́йність § 66, ч. 4, п. 1
самоті́ (*на самоті́*) § 41, ч. 2, п. 1
само́тній § 102, ч. 1, п. 1
само́тності (*рома́н «Сто ро́ків само́тності»*) § 55, ч. 3
самохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
самохі́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 40, ч. 1, п. 1
самохі́ть § 41, ч. 1, п. 8
Сан- § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
са́ни § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; *сане́й* § 100, ч. 2, п. 1; *са́ням* § 100, ч. 3, п. 1; *саньми́, саня́ми* § 100, ч. 5, п. 3
санітма́рний день § 52, ч. 2
Санкт- (*Санкт-Га́ллен* § 154, ч. 3, п. 4; *Санкт-Мо́ріц* § 50, ч. 4)
Сан- (*собо́р Сан-Ма́рко* § 55, ч. 2, прим.; *Сан-Мартін* § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; *Сан-Сальвадо́р* § 154, ч. 3, п. 4)
Сант-Антіо́ко § 154, ч. 3, п. 4
Са́нта- (*Са́нта-Ба́рбара* § 50, ч. 4; *Са́нта-Кла́ра* § 154, ч. 3, п. 4)
сантиме́тр (*см*) § 62, ч. 4
санти́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
Сан-Франци́ско § 50, ч. 4
Сапу́н (*гора́ Сапу́н* § 37, ч. 3, п. 2; *Сапу́н-гора́* § 37, ч. 2, п. 2)
Сараєво § 150, ч. 2; § 152, ч. 3, прим.
сара́ю § 82, ч. 6, п. 5
Сарди́нія § 129, ч. 4, п. 5
Сату́рн § 51, ч. 1
Са́уті § 124, ч. 2
сва́тівський § 153, ч. 2
Сва́тове § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 152, ч. 3, прим.; § 153, ч. 2; *Сва́товим* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
сватове § 94, ч. 1
сва́ха § 12, ч. 1, п. 1; § 22, ч. 1, п. 5; *свасі,* (*на*) *свасі* § 12, ч. 1, п. 1
сва́шин § 22, ч. 1, п. 5
Свекор § 142, ч. 1 (парадигма)
свекру́ха § 33, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 3
свекру́шин § 33, ч. 3
свекру́шисько § 66, ч. 3, п. 3
свекру́шище § 68, ч. 2, п. 6, прим.
Свенці́цький § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
свердли́льно- (*свердли́льно-довба́льний, свердли́льно-шліфува́льний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»)
свéтра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
свинома́тка § 35, ч. 3, п. 3
свинопа́с § 35, ч. 3, п. 3
свинцéво-мі́дний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»

свиня́ § 30, ч. 1, п. 5, прим.; *сви́ні* § 78, ч. 1, п. 1, прим.; *свине́й* § 76, ч. 1, п. 2; § 78, ч. 1, п. 1; § 78, ч. 1, п. 1, прим.; *свиньмі́, сви́нями* § 79, ч. 1, п. 3
свиста́ти, свищу́, сви́щеш § 115, ч. 4, п. 1
Свідзи́нський § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
свідо́мий (*соціа́льно свідо́мий*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
(*у*) *свідо́мості* § 95, ч. 4
Свіжа́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
свіжий § 101, ч. 1, п. 1
свіжі́сінький § 26, ч. 3, п. 2
свіжість § 32, ч. 3; *свіжости, свіжості* § 10, ч. 3, п. 1
свіжозру́баний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
свіжоско́паний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
свій § 110, ч. 2
Свір § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
світ § 27, ч. 1, п. 3; *сві́ту* § 82, ч. 6, п. 5
світа́нку (*на світа́нку*) § 41, ч. 2, п. 1
сві́тла (*за сві́тла*) § 41, ч. 2, п. 1
Світла́на § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
світловодолікува́ння § 36, ч. 1, п. 8
світлопоглина́льний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
світлофо́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Світови́й конгре́с украї́нців § 52, ч. 2
Світоза́р, Світоза́ра § 143, ч. 3, прим. 2
«Сві́точ» (*шокола́д «Сві́точ»*) § 58, ч. 1
Сві́тязь § 50, ч. 1
свобо́д § 76, ч. 1, п. 1
Свобо́ди (*о́рден Свобо́ди*) § 57, ч. 1
сво́лока § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Свьо́нтек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Свя́дек § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1; § 144, ч. 2, п. 4
свята́ (*Свята́ Трі́йця* § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; *свята́ великому́ченица Варва́ра* § 53, ч. 2, прим. 1; *о́стрів Свято́ї Єле́ни* § 50, ч. 2)
Святве́чір § 35, ч. 6, п. 1
Свяме́ Письмо́ § 53, ч. 4
святи́й (*св.*) § 62, ч. 3
святи́й, святи́й Пантелеймо́н § 53, ч. 2, прим. 1; *Свято́го* (*зато́ка Свято́го Лавре́нтія* § 50, ч. 2; *собо́р Свято́го Петра́* § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.; *храм Свято́го Іва́на Хрести́теля* § 55, ч. 2, прим.)
Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї Ру́си-Украї́ни § 53, ч. 6
святко́вий § 33, ч. 7
свя́то § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3; *свя́ту* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Свято́шина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Свято́шином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
свяще́нний § 29, ч. 3, п. 2
свяще́нник § 29, ч. 3, п. 2; *свяще́нника* § 82, ч. 5, п. 1
се (*ні се́ ні те́*) § 44, ч. 2, п. 8

себе́ § 109, ч. 1 (парадигма); (*на*) *се́бе* § 113, ч. 1, прим. 2
се́бто § 43, ч. 1
Севастóполь § 148, ч. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 5
севастóпольський § 154, ч. 2, п. 5
Севгíль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Севíлья § 129, ч. 2, п. 4; § 139, ч. 1, п. 1
Седáн § 50, ч. 5, прим.
Се́длачек § 144, ч. 1, п. 2
Се́дльці § 149, ч. 2
сей § 111, ч. 1
сейл § 121, ч. 1, п. 1
сейм § 54, ч. 5, прим. 4; *Се́йму* § 82, ч. 6, п. 5
секвóя § 126, ч. 1
секретáр § 27, ч. 1, п. 1; § 56, ч. 1; § 56, ч. 1, прим. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *секретаря́* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *секретаре́ві* § 83, ч. 1, п. 1; *секретаре́м* § 85, ч. 1, п. 1; *секретарí* § 88, ч. 1, п. 2
секýнда (*с*) § 62, ч. 4
селúдівський § 153, ч. 2
Селúдове § 153, ч. 2
се́лища § 91, ч. 1, п. 2; (*у*) *се́лищах* § 93, ч. 1
се́лище (*с-ще*) § 62, ч. 5
Селігéр § 149, ч. 8, п. 1, пп. «в»
Се́лінджер § 134, ч. 2
село́, сторíнка (*с.*) § 62, ч. 3
село́ § 1, ч. 2; § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 9, ч. 1, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; *села́* § 82, ч. 2; *селу́* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *село́м* § 85, ч. 1, п. 1; (*у*) *селí* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (*по*) *селу́,* (*по*) *селí* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *се́ла* § 1, ч. 2; § 94, ч. 1; *сіл* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2; *се́лам* § 90, ч. 1; *се́лами* § 92, ч. 1, п. 1; (*по*) *се́лах* § 93, ч. 1; *село́ Ганно-Леонтóвичеве, село́ Ганно-Мусíївка, село́ Дмитро-Варвáрівка, село́ Івáна Франкá, село́ Івано-Михáйлівка, село́ Миколо-Гулáк, село́ Михайло-Коцюбúнське, село́ Тарáса Шевче́нка, село́ Тарасо-Григóрівка* § 154, ч. 1, п. 4; *село́ Мóринці* § 37, ч. 3, п. 2
селя́ни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *селя́н* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
селя́нський (*сел., селян. селянськ.*) § 62, ч. 2
селя́нський § 27, ч. 1, п. 2; § 62, ч. 2; *селя́нський син* § 146, ч. 4, п. 3
Сем § 134, ч. 2
семафóр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Семéн § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Семенúшин, Семенúшину, Семенúшинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Семéнов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Семéново § 149, ч. 6, п. 2
се́меро § 105, ч. 10
семéстр § 127, ч. 1
семигíрський § 154, ч. 2, п. 2

Семиго́ри § 154, ч. 2, п. 2
семиде́нний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
семимілья́рдний § 38, ч. 1, п. 2
Семипі́лки § 154, ч. 2, п. 2
семипі́лківський § 154, ч. 2, п. 2
семиразо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
семирі́чний § 101, ч. 1, п. 1; *Семирі́чна війна́* § 52, ч. 1
Семьо́ркін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Сен- § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; *Сен-Гота́рд* § 154, ч. 3, п. 4; *Сен-Ло́* § 50, ч. 4; *Сен-П'є́ру* § 82, ч. 6, п. 5; *Сен-Сімо́н* § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сена́т § 54, ч. 5, прим. 4
сенберна́р § 50, ч. 12
Се́ник (*для Марії Се́ник*) § 142, ч. 3, прим. 2
Се́ника (*для Василя́ Се́ника*) § 142, ч. 3, прим. 2
Сенке́вич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Сент- (*Сент-Бе́в* § 146, ч. 4, п. 2; (*на*) *Сент-Дже́ймс-стрі́т* § 140, ч. 2, п. 7; *Сент-Джо́нс* § 50, ч. 4; *Сент-Лу́їс* § 154, ч. 3, п. 4)
сеньйо́р § 139, ч. 1, п. 1
сер § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
Серако́вський § 144, ч. 1, п. 2
серва́нта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Сергіївна § 32, ч. 12
Сергі́й § 143, ч. 3 (парадигма); *Сергі́я* § 50, ч. 11; § 82, ч. 5, п. 1 *Сергі́єві* § 83, ч. 1, п. 1
се́рде́нько § 32, ч. 9
серде́шний § 21, ч. 3
се́ред § 9, ч. 2, п. 3
(*у*) *сере́дині* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
сере́дній § 102, ч. 1, п. 1; *сере́дня* (*Львівська сере́дня загальноосві́тня шко́ла № 51 і́мені Іва́на Франка́*) § 54, ч. 3; *сере́дні віки́* § 52, ч. 3, прим. 2
середньоверхньоніме́цька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
середньові́ччя § 35, ч. 2; § 52, ч. 3, прим. 2
середньодобови́й § 35, ч. 2
середньонижньоніме́цька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
серйо́зний § 138, ч. 2, п. 1
Серпа́нок (*карто́пля Серпа́нок*) § 59, ч. 3
се́рфінг § 122, ч. 1; § 135, ч. 1; *се́рфінгу* § 82, ч. 6, п. 4; *се́рфінга* § 82, ч. 6, п. 4
Се́рце (*Рі́чард Ле́вове Се́рце*) § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
се́рцеві, се́рцю § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *серць* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; *серде́ць* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2
Сесі́лі (*Марі́-Сесі́лі*) § 140, ч. 3
се́сія, се́сія Хмельни́цької міськра́ди § 54, ч. 6
сестра́ § 63, ч. 3; *сестри́* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; *се́стро* § 74, ч. 1, п. 1; *се́стри* § 69, ч. 1, п. 2, прим.

Сестри́чка (*Лиси́чка-Сестри́чка*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Сибі́ру § 82, ч. 6, п. 5
сива́ський § 153, ч. 3, п. 3
Сива́ш § 153, ч. 3, п. 3
Си́вий § 49, ч. 8
Сивокі́нь § 146, ч. 5 (парадигма)
«Сигна́л» (*систе́ма о́бміну повідо́мленнями «Сигна́л»*) § 54, ч. 7
Си́дір § 143, ч. 3, прим. 1
сиді́ти, сиджу́ § 115, ч. 3, п. 1; *сидя́ть* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1
си́дячи § 120, ч. 1
си́зий § 101, ч. 1, п. 1
Си́зрань § 149, ч. 9
Сиксти́нська капе́ла § 55, ч. 2
Сиктивка́р § 149, ч. 9
си́ла-силе́нна § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
силе́нний § 29, ч. 3, п. 1
си́ли (*Збро́йні Си́ли Украї́ни*) § 54, ч. 1
си́лі (*по си́лі*) § 41, ч. 2, п. 1
си́лу (*над си́лу, під си́лу, че́рез си́лу*) § 41, ч. 2, п. 1
силуе́т § 129, ч. 2, п. 3; § 129, ч. 4, п. 1
сильнодійний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
симентáлка § 50, ч. 12
Симео́н § 144, ч. 1, п. 6
Симоне́нко § 142, ч. 1 (парадигма); *Симоне́нкові Оле́сю Андрі́йовичу* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
симпо́зіум § 54, ч. 6
симфоні́чний § 33, ч. 2
симфо́нія (*Дев'я́та симфо́нія Бетхо́вена*) § 55, ч. 2
син (*Бог Син* § 53, ч. 2; *Іва́н – мужи́чий син; селя́нський син* § 146, ч. 4, п. 3); *си́нові* § 83, ч. 1, п. 1; *си́ну* § 87, ч. 1, п. 1
синаго́га § 122, ч. 1
Сине́льникове § 152, ч. 3, прим.
си́ній, си́ня, си́нє, си́ні § 103 (парадигма); *си́ній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»; § 102, ч. 1, п. 3; *си́нього* § 26, ч. 2, п. 2
сині́ти, сині́ю, сині́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «б»
сині́ший § 104, ч. 1, п. 1
си́нку § 87, ч. 1, п. 1
си́нтаксису § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
синтакси́чний § 33, ч. 2
си́нтезу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
синьоо́кий § 35, ч. 2
си́ньо-си́ньо § 35, ч. 7, п. 1
синьоцві́т § 36, ч. 1, п. 2
синюва́тий § 33, ч. 8
сип, си́пмо, си́пте § 116, ч. 3, п. 2

сир § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *сир «Короліве́ський»* § 58, ч. 1
Сиракýзи § 129, ч. 4, п. 6; § 153, ч. 3, п. 1
сиракýзький § 153, ч. 3, п. 1
сирдар'їнський § 154, ч. 3, п. 3
Сирдар'я́ § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
сире́ць (*льон-сире́ць*) § 37, ч. 2, п. 4; *«Сире́ць»* (станція метро) § 50, ч. 14
сирі́єць § 129, ч. 4, п. 6
сирі́тство § 19, ч. 2
сирі́тський § 19, ч. 2
Си́рія § 129, ч. 4, п. 6
сирова́р § 35, ч. 3, п. 1
си́ро-ковба́сний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
сирота́ § 19, ч. 2; § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
систе́ма § 54, ч. 7; § 129, ч. 4, п. 1; *блок-систе́ма* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *систе́ма о́бміну повідо́мленнями «Ва́йбер»; систе́ма о́бміну повідо́мленнями «Сигна́л»* § 54, ч. 7
ситро́ § 140, ч. 2, п. 5
си́тцевий § 33, ч. 6
Сици́лія § 129, ч. 4, п. 6
Сі Цзіньпі́н § 49, ч. 3
Сіа́м § 129, ч. 2, п. 2
сі-бемо́ль § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
сі-бемо́льний § 40, ч. 2, п. 1
сівба́ § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Сі́верський (*Но́вгород-Сі́верський*) § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Сі́дней § 129, ч. 2, п. 4; § 149, ч. 1, п. 2
Сіле́зія (*Ве́рхня Сіле́зія*) § 154, ч. 1, п. 1
Сі́ллітоу § 133, ч. 1
Сілуе́тта (*Етьє́на де Сілуе́тта*) § 129, ч. 2, п. 3
сіль § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *со́ли, со́лі* § 95, ч. 1; (*у*) *со́лі* § 95, ч. 4; *сі́ллю* § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; *бертоле́това сіль* § 49, ч. 9, п. 3, прим.; *хліб-сі́ль* § 35, ч. 7, п. 2, пп. «в»
сільра́да § 50, ч. 8; § 61, ч. 1, п. 2
сільськи́й § 9, ч. 1, п. 2; § 26, ч. 2, п. 3
сільськогоспода́рський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сім § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 105, ч. 2 (парадигма); *семи́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
сімдеся́т § 105, ч. 4; § 105, ч. 6
сімдеся́тий § 106, ч. 1
сімдесятирі́ччя § 35, ч. 6, п. 5
сімна́дцять § 105, ч. 3
Сімо́н (*Сен-Сімо́н*) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сімсо́т § 105, ч. 5; § 106, ч. 2
сімсотсорокарі́ччя § 35, ч. 6, п. 5
Сімферо́поль § 148, ч. 1, прим.

сім'я́ § 67, ч. 2, п. 2; § 76, ч. 1, п. 1; *сім'ї́* § 69, ч. 1, п. 2; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 70, ч. 1; *сім'ю́* § 71, ч. 1; *сім'є́ю* § 72, ч. 1; (*у*) *сім'ї́* § 73, ч. 1; *сі́м'ї* § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2*; сіме́й* § 76, ч. 1, п. 1; *сі́м'ям* § 77, ч. 1, п. 2; *сі́м'ями* § 79, ч. 1, п. 2; (*у*) *сі́м'ях* § 80, ч. 1
сі́м'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 2§ 98, ч. 5; *сі́мені* § 98, ч. 2; *сі́мені, сі́м'ю* § 98, ч. 3; *сі́менем, сі́м'ям* § 98, ч. 4; (*на*) *сі́мені,* (*на*) *сі́м'ї;* (*по*) *сі́мені,* (*по*) *сі́м'ю* § 98, ч. 5
сім'ядо́ля § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
сім'япро́від § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
Сі́на (*Ібн Сі́на*) § 146, ч. 4, п. 4
Сі́ндзо А́бе § 49, ч. 4
сіне́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
сі́ни § 100, ч. 1, п. 1; *сіне́й* § 100, ч. 2, п. 1; *сі́ням* § 100, ч. 3, п. 1; *сі́ньми* § 100, ч. 5, п. 3
сінокі́с § 36, ч. 1, п. 1
Сінь (*Лу Сінь*) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Сіньхуа́ § 54, ч. 5, прим. 3
сір § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
сі́рий § 101, ч. 1, п. 1; *мис Сі́рий* § 149, ч. 4
Сіркó § 49, ч. 8
сірководне́вий § 40, ч. 1, п. 1
сі́ро-голуби́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
сі́тинський (*солт-лейк-сі́тинський*) § 154, ч. 3, п. 4
Сі́ті (*Арканза́с-Сі́ті* § 154, ч. 3, п. 4; *Канза́с-Сі́ті* § 129, ч. 2, п. 4; *Солт-Лейк-Сі́ті* § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4)
«СіЧ» (*«Сло́во і час»*) § 61, ч. 3, прим. 3
сі́чня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; 106, ч. 2
сі́яний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сія́ти, сію, сіють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
Скадо́вськ § 153, ч. 2
скадо́вський § 153, ч. 2
скаже́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
ска́заний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
сказа́ти § 31, ч. 1
скака́ти § 11, ч. 1
скаку́ (*на скаку́*) § 41, ч. 2, п. 1
Скандина́вія § 129, ч. 4, п. 5
скандина́вський § 129, ч. 4, п. 5; *Скандина́вський півóстрів* § 154, ч. 1, п. 2; *Скандина́вські краї́ни* § 50, ч. 7
-сквер § 50, ч. 5; § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
скелела́з § 35, ч. 3, п. 3
скеле́та § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Скеля́сті го́ри § 149, ч. 1, п. 4
Скита́лець § 144, ч. 4, п. 2
скі́льки § 112, ч. 3 (парадигма)

скі́льки ж то § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
скла́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
скла́сти § 31, ч. 1
скляр, склярá § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Ско́п'є § 149, ч. 3, п. 1; § 151, ч. 1
скопійо́ваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Скори́на § 144, ч. 1, п. 9
Скорохо́д § 146, ч. 3, п. 3
Скотт (*Ва́льтер Скотт*) § 147, ч. 4
ско́ттівський (*ва́льтер-ско́ттівський*) § 147, ч. 4
ско́чити § 11, ч. 1
скра́ю § 41, ч. 1, п. 2
скри́нька (*абоне́нтська скри́нька, а*/*с*) § 62, ч. 7
скрипа́ль § 32, ч. 3; § 33, ч. 7, п. 2
скрипале́ва, скрипале́ве § 33, ч. 7, п. 2
скріпи́ти § 31, ч. 1
скульпту́ра «Мисли́тель» § 55, ч. 3
скупо́вуваний § 34, ч. 2
скупо́вування § 34, ч. 2
скупо́вувати § 34, ч. 2
слабконатя́гнутий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
сла́бнути § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
сла́ва Бо́жа § 53, ч. 2
сла́вити (*не сла́вити*) § 44, ч. 3, п. 5
сла́ву (*на сла́ву*) § 41, ч. 2, п. 1
Славу́тич § 50, ч. 6, прим.
сла́ти § 28, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
сла́ти, шлю, шлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
сленг § 134, ч. 2
сли́ва Зарі́чна ра́ння § 59, ч. 3
сло́во § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (*у*) *сло́ві* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *слів* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2;
слівце́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
слід § 27, ч. 1, п. 3
слі́ду (*без слі́ду*) § 41, ч. 2, п. 1
слізьмú, сльоза́ми § 79, ч. 1, п. 3
сліпи́й § 101, ч. 1, п. 1
сліпоглухонімú́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
сліпу́чо-бі́лий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
слобідськи́й (*олі́йниково-слобідськи́й*) § 154, ч. 3, п. 6
Слобода́ (*Олі́йникова Слобода́*) § 154, ч. 3, п. 6
«слобожа́нець», тра́ктор «Слобожа́нець» § 58, ч. 2
Слобожа́нщина § 50, ч. 6, прим.
слова́к § 153, ч. 3, п. 2
слова́цький § 153, ч. 3, п. 2

слове́чко § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 32, ч. 8
словни́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
«Сло́во о полку́ І́горевім» § 55, ч. 3, прим. 2
сло́во (*на сло́во*) § 41, ч. 2, п. 1
Слуга́ з Добро́миля § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
службо́вий § 33, ч. 7
слу́жбу (*меда́ль «За військо́ву слу́жбу Украї́ні»*) § 57, ч. 1
Слупськ § 151, ч. 2, п.
слух § 21, ч. 2
слуха́ч § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *слухаче́м* § 85, ч. 1, п. 1; *слуха́чу* § 87, ч. 1, п. 1; *слухачі́* § 88, ч. 1, п. 2; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; *слухача́м* § 90, ч. 1
слу́шний § 21, ч. 2
сльоза́ § 63, ч. 2, п. 3
смаку́ (*без смаку́*) § 41, ч. 2, п. 1
Смаль-Сто́цький § 146, ч. 4, п. 2
смартгоди́нник § 35, ч. 6, п. 2
смарткарта § 35, ч. 6, п. 2
смерть, сме́рті § 9, ч. 2, п. 2; *сме́рти* § 9, ч. 2, п. 2; § 95, ч. 1, прим. 1; *сме́рте* § 95, ч. 5; *Степа́н Ти́грова Смерть* § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
сме́рчу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
Смирне́нський § 144, ч. 2, п. 3
Смирно́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
сміє́ться § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2
Сміла § 152, ч. 3, прим. (парадигма)
Смілу́вий (*Карл Смілу́вий*) § 49, ч. 9, п. 2
сміттєзбира́льний § 35, ч. 3, п. 4
сміттєочисни́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
сміх § 27, ч. 1, п. 3
сміх (*на сміх*) § 41, ч. 2, п. 1
сміючи́сь, сміючи́ся § 120, ч. 2, прим.
смо́кінг § 133, ч. 2
Смо́ллетт § 128, ч. 3
смоля́р, смоляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
смо́рід § 9, ч. 2, п. 3
смороди́на Софії́вська § 59, ч. 3
Смо́трича § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
смс-повідо́млення, sms-повідо́млення § 35, ч. 7, п. 8
сму́ток § 9, ч. 2, п. 1; *сму́тку* §§ 9, ч. 2, п. 1; 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
сні́ (*уві сні́*) § 41, ч. 2, п. 1
сніг § 27, ч. 1, п. 3; (*на*) *снігу́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Снігу́р § 142, ч. 1 (парадигма)
снігу́р, снігурі́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *Снігу́р* § 142, ч. 1 (парадигма)
СНІД (*ВІЛ-СНІД*) § 35, ч. 7, п. 9
Сніжи́нка § 49, ч. 8
сніп § 27, ч. 1, п. 3

Сно́у § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 6
сно́уборд § 133, ч. 1
Сня́тина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Со́боль § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в»
собо́р (*Володи́мирський собо́р* § 53, ч. 7; *собо́р Сан-Ма́рко* § 55, ч. 2, прим.; *собо́р Свято́го Петра́* § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.)
собо́рність § 66, ч. 4, п. 1; *День Собо́рності Украї́ни* § 52, ч. 3
совеня́ § 32, ч. 7
со́вісті (*по со́вісті, на со́вість*) § 41, ч. 2, п. 1
Со́єр § 126, ч. 1
со́коле § 87, ч. 1, п. 3
соко́лика § 82, ч. 5, п. 1
соколо́нько § 26, ч. 3, п. 2
(*у*) *соку́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
солда́тів § 89, ч. 1, п. 1
солда́тський § 22, ч. 1, п. 1
солда́тчина § 22, ч. 1, п. 1
солева́р § 36, ч. 1, п. 1
Солжени́цин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
со́ло § 121, ч. 1, п. 1
солов'є́ві, солов'ю́ § 83, ч. 1, п. 1; *солов'є́м* § 85, ч. 1, п. 1; *солов'ї́* § 7, ч. 2, п. 1; § 88, ч. 1, п. 2; *солов'їв* § 89, ч. 1, п. 1; *Солове́й* § 142, ч. 1 (парадигма)
солов'їний § 33, ч. 4
Соловйо́во § 151, ч. 1
со́лод § 9, ч. 2, п. 3
соло́дкий (*ки́сло-соло́дкий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
соло́дший § 104, ч. 1, п. 1
Соломі́їн § 33, ч. 3
Соломі́я § 33, ч. 3; § 143, ч. 2 (парадигма); *Соломі́є* § 74, ч. 1, п. 2
соломоподрі́бнювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
соло́ний (*гіркува́то-соло́ний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
Соло́ха, Соло́сі § 143, ч. 2, прим. 1
солт-лейк-сі́тинський § 154, ч. 3, п. 4
Солт-Лейк-Сі́ті § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4
соль-дієз́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Соль-Іле́цьк § 154, ч. 3, п. 4
соль-іле́цький § 154, ч. 3, п. 4
сом § 66, ч. 3, п. 3
Сомалі́ § 129, ч. 2, п. 4
сомалі́йський § 129, ч. 2, п. 4
сомельє́ § 140, ч. 2, п. 3
соми́сько § 66, ч. 3, п. 3
Сомко́ва Доли́на § 154, ч. 1, п. 1
сон § 9, ч. 2, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2; *сну* § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сон-трава́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»

со́нце § 21, ч. 1; *со́нцю* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *Со́нце* § 51, ч. 2, прим.
сонцестоя́ння § 35, ч. 4, п. 2, пп. «б»
со́нячний § 21, ч. 1
со́няшник § 21, ч. 3; *со́няшнику* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *со́няшника* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
со́рок, сорока́ § 105, ч. 7
сорО́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
сорокагоди́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сорокаде́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сорокарі́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»; § 35, ч. 6, п. 5
сороко́вий § 106, ч. 1
Сорокоду́би § 154, ч. 2, п. 2
сорокоду́бський § 154, ч. 2, п. 2
со́ром (*на со́ром*) § 41, ч. 2, п. 1
со́рому § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
со́рту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
сортува́льний (*суші́льно-сортува́льний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
со́сна́, со́сон, со́сен § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Со́тбі § 124, ч. 2
со́тий § 106, ч. 1
со́тня, со́тень § 9, ч. 2, п. 1; *ву́лиця Небе́сної Со́тні* § 50, ч. 11
Софі́ївка § 153, ч. 2
Софі́ївський § 153, ч. 2; *смороди́на Софі́ївська* § 59, ч. 3
Софі́їн § 33, ч. 3
Софі́йський собо́р § 55, ч. 2
Софі́я § 33, ч. 3
Со́хо-сквер § 154, ч. 3, п. 4
соцзабезпе́чення § 35, ч. 6, п. 1
соціа́л-демократи́чний § 40, ч. 2, п. 1; *Соціа́л-демократи́чна па́ртія Украї́ни* § 54, ч. 2
соціалі́зм § 129, ч. 2, п. 2
Соціалісти́чна Респу́бліка В'єтна́м § 50, ч. 6
соціа́л-патріоти́чний § 40, ч. 2, п. 1
соціа́л-пацифі́стський § 40, ч. 2, п. 1
соціа́льно акти́вний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соціа́льно небезпе́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соціа́льно свідо́мий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соціоло́гія § 121, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 2, п. 2
соціосфе́ра § 35, ч. 6, п. 2
соцстра́х § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
соцстра́хівський § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
Со́чі § 149, ч. 8, п. 1, пп. «б»
сою́з (*Європе́йський Сою́з* § 54, ч. 5, прим. 2; *Троїстий сою́з* § 50, ч. 7; *Христия́нсько-демократи́чний сою́з Німе́ччини* § 54, ч. 2); *сою́зу* § 82, ч. 6, п. 3; *Ра́да Європе́йського Сою́зу* § 54, ч. 1

спа § 140, ч. 2, п. 2
спалахну́ти § 31, ч. 1
спам § 134, ч. 1
спаніє́ль § 59, ч. 1
спасе́нний § 29, ч. 3, п. 2
Спасу́тель § 53, ч. 2; *храм Христа́ Спасу́теля* § 53, ч. 7
Спа́сівка § 53, ч. 3
Спас-Кле́пики § 154, ч. 3, п. 4
спа́ти § 115, ч. 3, п. 1; *спля́ть* § 120, ч. 1
спекти́, спечу́, спече́ш, спече́, спечемо́, спечете́, спечу́ть, спечи́, спечі́мо, спечі́ть, хай (*нехай*) *спечу́ть* § 14, ч. 1, п. 3; *спік* § 120, ч. 2
спе́чений § 14, ч. 1, п. 3; § 29, ч. 3, п. 2, прим.
спе́реду § 41, ч. 1, п. 2
спе́ршу § 41, ч. 1, п. 5
спецви́пуск § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
спецзавда́ння § 35, ч. 6, п. 1
спеціа́льний (*спец.*) § 62, ч. 3
спецко́р § 9, ч. 2, п. 5
спецо́дяг § 9, ч. 2, п. 5
спи́нно-черевни́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
спирт § 129, ч. 2, п. 6; *спи́рту* § 82, ч. 6, п. 6
спиртівка § 32, ч. 13
співа́втор (*співавт.*) § 62, ч. 3
співака́ § 82, ч. 5, п. 1
співа́чка § 32, ч. 4
співвла́сників (*Об'є́днання співвла́сників багатоквартирних буди́нків «Наш дім»*) § 54, ч. 4
співробі́тництва (*Організа́ція економі́чного співробі́тництва і ро́звитку*) § 54, ч. 1
спідло́ба § 41, ч. 1, п. 7
спі́дній § 102, ч. 1, п. 1
спі́кши § 120, ч. 2
спі́лка, спі́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
спілча́нський § 26, ч. 2, п. 3, прим.
спі́льник § 26, ч. 2, п. 3
спіра́ль (*архіме́дова спіра́ль*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
спі́рит (*уайт-спі́рит*) § 124, ч. 1
сплячи́ § 120, ч. 1
спо́вна́ § 41, ч. 1, п. 4
спо́кою § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Сполу́чені Шта́ти Аме́рики § 50, ч. 6
спорти́вний (*військо́во-спорти́вний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *спорти́вний клуб «Со́кіл»* § 54, ч. 5)
спортмайда́нчик § 35, ч. 6, п. 1
спо́собу § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»

спостерегти́ § 11, ч. 2
спостеріга́ти § 11, ч. 2
споча́тку § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
справ (*відзна́ка Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни – нагру́дний знак «За безпе́ку наро́ду»* § 57, ч. 1; *Держа́вний архі́в Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни, ДА МВСУ*) § 61, ч. 3, прим. 1
спра́вжній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
сприйня́ть § 89, ч. 1, п. 2
сприя́ння § 32, ч. 5
сприя́ти § 32, ч. 5
спросо́ння § 30, ч. 1, п. 4
спро́ста § 41, ч. 1, п. 4
спро́щення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
сп'яні́ти § 7, ч. 2, п. 1, прим.
сп'я́ну § 41, ч. 1, п. 4
сп'яст и́ся § 31, ч. 2
сріб на меда́ль § 57, ч. 2
срі́бнякú (*ю́дині срібнякú*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
ссавці́ § 29, ч. 3, п. 4.
ссáти § 29, ч. 3, п. 4.
Ставú (*Ві́нницькі Ставú*) § 154, ч. 3, п. 6
става́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.; *стаю́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
(*на*) *ста́ві,* (*на*) *ставу́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
(*у*) *ставку́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
ста́вмо, ста́вте § 116, ч. 3, п. 2
ста́вськúй (*ві́нницько-ста́вськúй*) § 154, ч. 3, п. 6
ста́вши § 120, ч. 2
ста́єр § 130, ч. 2, п. 2
ста́йні (*а́вгієві ста́йні*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.; *ста́єнь* § 10, ч. 1; § 26, ч. 3, п. 3
стака́то § 128, ч. 1
сталебето́н § 36, ч. 1, п. 3
сталерозливни́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
ста́лі § 95, ч. 1
ста́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Становúй (хребет) § 150, ч. 1
ста́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
ста́нція (*ст.*) § 62, ч. 3
ста́нція Усти́нівка § 50, ч. 13
Станюко́вич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
стари́й (*не стари́й* § 44, ч. 2, п. 5, прим.; *Стари́й Завіт* (*Заповіт*) § 53, ч. 4; *Стари́й Зба́раж* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); *Стара́ Плани́на* § 154, ч. 1, п. 1)
Стародáвнього Єгúпту (*богú Стародáвнього Єгúпту*) § 53, ч. 1, прим.
Старокостянти́нів § 154, ч. 2, п. 1
старокостянти́нівський § 154, ч. 2, п. 1

Ста́рост, Ста́ростів § 76, ч. 1, п. 3
старо́ство (*Черка́ське старо́ство*) § 50, ч. 8
ста́рости, старости́, ста́рост, старості́в § 76, ч. 1, п. 3
ста́рший § 101, ч. 1, п. 1
ста́ти § 11, ч. 1; *став* § 116, ч. 3, п. 2; § 120, ч. 2; *стань, ста́ньмо, ста́ньте* § 116, ч. 3, п. 3
стаття́ (*ст.*) § 62, ч. 3
стаття́ § 30, ч. 1, п. 2; § 76, ч. 1, п. 2; *статті́* § 30, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; *статтю́* § 71, ч. 1; *статте́ю* § 30, ч. 1, п. 2; § 72, ч. 1; (*у*) *статті́* § 73, ч. 1; *статте́й* § 76, ч. 1, п. 2; *стаття́м* § 77, ч. 1, п. 2; *стаття́ми* § 79, ч. 1, п. 2; (*у*) *стаття́х* § 80, ч. 1
ста́тус-кво § 35, ч. 7, п. 11
Стату́т ООН § 55, ч. 1
ство́рений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
(*по*) *сте́жці* § 73, ч. 1; (*по*) *стежка́х* § 80, ч. 1
стели́ти § 28, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; *стелю́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; *сте́лють* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
стенд § 134, ч. 2
Стенда́ль § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
степ (*Євразі́йський степ*) § 50, ч. 1
Степа́н Ти́грова Смерть § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); *Степа́не* § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Степани́шин Степани́шине § 87, ч. 1, п. 4; *Степани́шину, Степани́шинові* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Степа́нов § 144, ч. 1, п. 2
Степанчу́к § 27, ч. 1, п. 6
сте́пу § 82, ч. 6, п. 5; (*у*) *степу́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *степі́в* § 89, ч. 1, п. 1; *вино́ «Перли́на сте́пу»* § 58, ч. 1
стер § 11, ч. 3
стерегти́ § 9, ч. 3, п. 3; *стері́г* § 9, ч. 3, п. 3; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *стерегла́, стерегло́* § 9, ч. 3, п. 3
стереоапарату́ра § 35, ч. 4, п. 1
стереоекра́н § 36, ч. 1, п. 4
стері́гся § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
стері́гши § 9, ч. 3, п. 3
Стеф'ю́к § 7, ч. 2, п. 1
стида́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сти́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
стиль § 84, ч. 1, п. 2; *стиль баро́ко* § 52, ч. 1
стильови́й § 33, ч. 7
сти́мул § 129, ч. 4, п. 1
стира́ти § 11, ч. 3
Сти́ру § 82, ч. 6, п. 5
стиск (*ро́зтяг-стиск*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
стіжо́к, стіжка́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»

стійки́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1; § 63, ч. 2, п. 4; *найбі́льш стійка́* § 104, ч. 2, п. 2
сті́л § 84, ч. 1, п. 2; *столá, сто́лу* § 82, ч. 6, п. 5; (*на*) *столі́,* (*при*) *столі́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; (*при*) *столáх* § 93, ч. 1
сті́льки § 111, ч. 1, прим. (парадигма)
сті́льки-то § 44, ч. 4, п. 1
стільця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
сті́льчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
сто § 55, ч. 3; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 105, ч. 7; *ста* § 105, ч. 7; *сто раз* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
стовбо́ватий § 33, ч. 9
сто́вбур § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
стовкти́ § 31, ч. 1
сто́гону § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
стодвадцятип'ятирі́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сто́їк § 129, ч. 3
«Стоїть горá висóкая» (*пі́сня «Стоїть горá висóкая»*) § 55, ч. 3
Сто́їч § 144, ч. 1, п. 6
Стокго́льм § 128, ч. 4
стокрáт (*у стокрáт*) § 41, ч. 2, п. 1
Сто́лаць § 151, ч. 2, п. 1
Столє́тов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
столітро́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
столі́ття (*ст.*) § 62, ч. 3
сто́ляр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
столя́рно-теслярський § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
стометро́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»
стоми́ти, стомлю́, сто́млять § 18, ч. 1
сто́млений § 18, ч. 1
стоп'ятдесятирі́ччя § 36, ч. 1, п. 6
сторі́нка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *сторі́нці* § 27, ч. 1, п. 3, прим.
сторі́ччя § 30, ч. 1, п. 1; § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»; § 35, ч. 6, п. 5; § 36, ч. 1, п. 6; *сторі́ччю,* (*у*) *сторі́ччі, сторі́ч* § 30, ч. 1, п. 1
сто́рож § 9, ч. 2, п. 3; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *сто́роже* § 87, ч. 1, п. 3
сто́рожева, сто́рожеве § 33, ч. 7, п. 2
сторонá, сторі́н § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Висóкі Догові́рні Сто́рони* § 60, ч. 1
сторо́нній § 102, ч. 1, п. 1
сто́ртинг § 54, ч. 5, прим. 4
Стохі́д § 148, ч. 1
Сто́цький (*Смаль-Сто́цький*) § 146, ч. 4, п. 2
стоя́ти § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *стій* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»; § 11, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 1; § 116, ч. 3, п. 1; § 118, ч. 1; *сті́ймо, сті́йте* § 116, ч. 3, п. 1
стоя́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»

стравохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; *стравохо́ду* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Стра́сбург § 153, ч. 3, п. 1
стра́сбурзький § 153, ч. 3, п. 1
Страсни́й ти́ждень, Страсна́ п'я́тниця § 53, ч. 3
стратегі́чний (*воє́нно-стратегі́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Страхолі́сся § 154, ч. 2, п. 4
страхолі́ський § 154, ч. 2, п. 4
стра́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
страше́нний § 29, ч. 3, п. 1
страше́нно § 29, ч. 3, п. 1
стреме́на § 88, ч. 1, п. 3
стриб|ка́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Стри́йський парк § 50, ч. 11
стри́мувати § 1, ч. 2
Стри́ю § 82, ч. 6, п. 5
Стріла́ § 49, ч. 8
стріле́цтво § 19, ч. 1, п. 1
стріле́ць § 19, ч. 1, п. 1
стріле́цький § 19, ч. 1, п. 1
стрімголо́в § 41, ч. 1, п. 8
-стріт § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1; § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
-стрі́тський (*волл-стрі́тський)* § 154, ч. 3, п. 4
стрічкорі́з § 36, ч. 1, п. 1
стругáльний (*лісопи́льно-стругáльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
струмовимі́рювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
стручо́к § 32, ч. 14
студе́нт § 9, ч. 2, п. 6; § 19, ч. 2; (*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *студе́нтові*, *студе́нту, студе́нті* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
студе́нтка § 32, ч. 4
студе́нтство § 19, ч. 2
студе́нтський § 19, ч. 2
сту́кнути § 116, ч. 2, п. 3; *сту́кну* § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *сту́кни, сту́кнімо, сту́кнім, сту́кніть* § 116, ч. 2, п. 3
сту́пеня (*о́рден Княги́ні О́льги III сту́пеня*; *о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня*) § 57, ч. 1
стусана́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
суб'є́кт § 126, ч. 1
субо́т § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
субо́тній § 33, ч. 1
сувені́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
сувою́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
суглоба § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
суд (*Апеляці́йний суд Закарпа́тської о́бласті, Верхо́вний Суд, Конституці́йний Суд Украї́ни* § 54, ч. 1)

суддя́ § 30, ч. 1, п. 2; § 67, ч. 2, п. 2; *судді́, суддю́* § 30, ч. 1, п. 2; *су́дді* § 75, ч. 1; *су́ддів* § 30, ч. 1, п. 2; § 76, ч. 1, п. 3
суди́нно-капіля́рний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Суе́ц § 27, ч. 1, п. 7; § 153, ч. 3, п. 2
суе́цький § 153, ч. 3, п. 2
сузі́р'я, сузі́р'я Вели́кого Пса § 51, ч. 1
су́кня § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *су́конь* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
султа́нові (*карти́на «Запоро́жці пи́шуть листа́ туре́цькому султа́нові»*) § 55, ч. 3
су́ма § 128, ч. 1
Су́ми § 100, ч. 1, п. 1; *Сум* § 100, ч. 2, п. 3; *Су́мам* § 100, ч. 3, п. 1; *Су́мами* § 100, ч. 5, п. 1; (*у*) *Су́мах* § 100, ч. 6, п. 1
су́міші § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; *су́мішшю* § 95, ч. 3, п. 1; *су́мішей* § 96, ч. 2; *су́мішам* § 96, ч. 3; *су́мішами* § 96, ч. 4; (*у*) *су́мішах* § 96, ч. 5
су́мніву § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
су́мніву (*без су́мніву*) § 41, ч. 2, п. 1
Сунь Ятсе́н § 146, ч. 3, п. 5
суперма́ркет § 35, ч. 6, п. 3
супермоде́ль § 35, ч. 6, п. 3
супермо́дний § 35, ч. 6, п. 3
су́пер-Шмідт § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
сусі́д § 33, ч. 7, п. 1
сусі́дній § 102, ч. 1, п. 1
сусі́дова, сусі́дове § 33, ч. 7, п. 1
сусі́дству (*по сусі́дству*) § 41, ч. 2, п. 1
суспі́льно (*суспі́льно кори́сний, суспі́льно необхі́дний*) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
суспі́льно-політи́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
суспі́льство § 63, ч. 3
суттє́вий § 33, ч. 6
су́ті (*по су́ті*) § 41, ч. 2, п. 1
суть § 26, ч. 2, п. 1; § 115, ч. 5
су́фікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
суфле́ § 140, ч. 2, п. 3
Сухá Гомі́льша § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
сухáр, сухаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
сухи́й § 22, ч. 1, п. 5; § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
суходо́лу § 82, ч. 6, п. 7
Сухро́б § 122, ч. 5
суши́льно-сортува́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
суши́ти § 22, ч. 1, п. 5
су́ші § 129, ч. 2, п. 5; *су́ші-бар* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
сформульо́ваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сфотографува́ти § 31, ч. 1

схили́ти § 31, ч. 1
схід, Дале́кий Схід § 50, ч. 10
схі́дний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «ґ»; § 62, ч. 6; § 101, ч. 1, п. 1
східнослов'я́нський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
схо́джений § 15, ч. 1
схо́ди § 100, ч. 1, п. 1; *схо́дів* § 100, ч. 2, п. 2; *схо́дам* § 100, ч. 3, п. 1; *схо́дами* § 100, ч. 5, п. 1
сходи́ли § 65, ч. 1
схо́дити, схо́джу § 15, ч. 1; *схо́дили* § 65, ч. 1
схопи́ти § 11, ч. 1
США (*Деклара́ція незале́жності США* § 52, ч. 1; *Республіка́нська па́ртія США* § 54, ч. 2)
Сьє́рра-Лео́не § 130, ч. 2, п. 2
сього́дні § 8, ч. 2; § 27, ч. 1, п. 3; *не сього́дні-за́втра* § 35, ч. 7, п. 3
сього́дні (*від сього́дні*) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
сього́днішній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
сьо́мий § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; § 106, ч. 1
Сю § 140, ч. 2, п. 6
сюди́ § 4, ч. 1, п. 2; § 44, ч. 2, п. 8
сюр (*Фонте́н-сюр-Рон* § 50, ч. 2, прим.; *Було́нь-сюр-Мер* § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5)
сюрреалі́зм § 128, ч. 2
сядь, ся́дьмо, ся́дьте § 116, ч. 3, п. 3
сяк-та́к § 41, ч. 3, п. 4
Сян § 148, ч. 1
Сяопі́н (*Ден Сяопі́н*) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5

Т

та (сполучник) § 24, ч. 4
та́бель § 121, ч. 1, п. 2
таблоїд § 121, ч. 1, п. 1
табуна́ § 82, ч. 6, п. 2
таджи́к § 153, ч. 3, п. 2
таджи́цький § 153, ч. 3, п. 2
Тажиба́єв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
та і́нше (інші) (*та ін.*) § 62, ч. 3
Таї́р § 129, ч. 3
Таїсія § 123, ч. 1
та й § 43, ч. 2, п. 2
Тайва́ню § 82, ч. 6, п. 5
(*на*) *Та́ймс-сквер* § 140, ч. 2, п. 7
та́к (*ні та́к ні ся́к*) § 44, ч. 2, п. 8
так да́лі (*т. д.*) § 62, ч. 3
так зва́ний (*т. зв.*) § 62, ч. 3

таке́ і́нше (*т. ін.*) § 62, ч. 3
таки́ § 44, ч. 4, п. 1; § 44, ч. 4, п. 1, прим. 2
так-о́т § 44, ч. 4, п. 1
та́к-то § 41, ч. 3, п. 3
так що § 43, ч. 2, п. 2
таксу́ст § 129, ч. 4, п. 1
таксі́ § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
так-таки́ § 44, ч. 4, п. 1
талановúтий § 33, ч. 10
та́лію § 82, ч. 6, п. 6
та́мбура § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
тампліє́р § 129, ч. 2, п. 2
танка́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
та́нцю § 54, ч. 3; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
танцюва́льний (*музи́чно-танцюва́льний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
танцюва́ти § 27, ч. 1, п. 3
Та́о Юаньмі́нь § 146, ч. 3, п. 5
Тара́са § 50, ч. 11; § 57, ч. 3; § 82, ч. 5, п. 1; § 154, ч. 1, п. 4
Тарасо-Григо́рівка (*село́ Тарасо-Григо́рівка*) § 154, ч. 1, п. 4
Та́ссо (*Торква́то Та́ссо*) § 140, ч. 2, п. 5
тата́р § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *тата́ри* § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *монго́ло-тата́ри* § 36, ч. 2, п. 2
тата́рський (*монго́ло-тата́рський*) § 40, ч. 2, п. 1
Тати́щев § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
та́тові § 83, ч. 1, п. 1; *та́ту* § 87, ч. 1, п. 1; *та́ти, тати́* § 89, ч. 1, п. 1; *та́тів, татів* § 89, ч. 1, п. 1
тату́ньо § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
тату́ся́ § 82, ч. 5, п. 1
Тбілі́сі § 140, ч. 2, п. 4; § 153, ч. 3, п. 3
тбілі́ський § 153, ч. 3, п. 3
Твен (*Марк Твен*) § 147, ч. 4
твéнівський (*марк-твéнівський*) § 147, ч. 4
твéрдження, твéрджень § 9, ч. 2, п. 4
Твердохлéбов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
твій § 110, ч. 2; *твоє́* § 4, ч. 1, п. 1; *Твоє* § 53, ч. 2, прим. 2; *твої́* § 3, ч. 1, п. 1
твóрений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
твóрення, твóрень § 9, ч. 2, п. 4
творéць, творця́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *Творéць* § 53, ч. 2
твóрчий § 101, ч. 1, п. 1
твóрчо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
теáтр § 54, ч. 3; § 123, ч. 1; § 127, ч. 1
те ж (займенник) § 41, ч. 1, п. 9, прим.
теж § 41, ч. 1, п. 9, прим.
теї́н § 129, ч. 3
Тéкерей § 128, ч. 4

Те́кля § 123, ч. 1
телепроду́кція (*теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція*) § 36, ч. 2, п. 3
телеапарату́ра (*ра́діо- й телеапарату́ра*) § 36, ч. 2, п. 3
телегра́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»
телегра́ф § 121, ч. 2
телекана́л (*т*/*к*) § 62, ч. 7
телефо́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.; (*у*) *телефо́ні* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
телефо́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
телехро́ніка § 35, ч. 6, п. 2
теля́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); *теля́та* § 99, ч. 1; *теля́т* § 99, ч. 2; *теля́там* § 99, ч. 3
теля́ткові, теля́тку § 83, ч. 1, п. 1; (*на*) *теля́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (*по*) *теля́тку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
теля́чий § 101, ч. 1, п. 1
Те́мза § 149, ч. 1, п. 3
те́мно-зеле́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
те́мної но́чі § 41, ч. 2, п. 3
темнува́тий § 33, ч. 8
темп § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Те́ннессі § 128, ч. 3
Теодо́р § 123, ч. 1
теоре́ма (*піфаго́рова теоре́ма*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
тео́рія § 123, ч. 1
тепе́р § 27, ч. 1, п. 1
тепе́рішній § 102, ч. 1, п. 2
тепловóз § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
теплоелектроста́нції (*те́пло- й гідроелектроста́нції*) § 36, ч. 2, п. 3
теплообмі́нний § 40, ч. 1, п. 1
терапі́я (*УВЧ-терапі́я*) § 61, ч. 3
Тере́бля § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Теребовля́нська ікóна Ма́тері Бóжої § 53, ч. 7
Терезі́в (*бе́та Терезі́в*) § 51, ч. 1
Тере́нь § 143, ч. 3 (парадигма)
те́рміна § 82, ч. 6, п. 9, прим.
те́рміну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
термогідродина́міка § 36, ч. 1, п. 8
термóметр § 127, ч. 1
Терно́піль § 148, ч. 1, прим.; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Терно́поля* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Терно́пільського (*ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націона́льного педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка́*) § 54, ч. 6
Тер- (*Тер-Казаря́н, Тер-Ованеся́н, Тер-Петрося́н*) § 146, ч. 4, п. 5
терори́зм § 32, ч. 15
терпі́ть § 118, ч. 1, прим.
терпу́г, (*на*) *терпузі́* § 12, ч. 1, п. 2

те́рти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
те́ртий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Теруе́ль § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
теса́ти § 11, ч. 2
Тесле́нка § 82, ч. 3
те́сля § 67, ч. 2, п. 2; *те́слів* § 76, ч. 1, п. 3
теслярá § 82, ч. 5, п. 1; *тесля́ре* § 87, ч. 1, п. 3; *теслярі́* § 88, ч. 1, п. 2
тесля́рський (*столя́рно-тесля́рський*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Тессáлія, Фессáлія § 123, ч. 2
Те́терів § 148, ч. 1; § 153, ч. 2; *Те́терева* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
те́терівський § 153, ч. 2
Те́тчер § 134, ч. 2
Тетя́на § 143, ч. 1
Техáс (*штат Техáс*) § 50, ч. 9
те́хніки (*Держáвна пре́мія Украї́ни в гáлузі нау́ки і те́хніки*) § 57, ч. 3
техні́чний (*культу́рно-техні́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
течія́ Куросі́о § 50, ч. 11
те́ща § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
ти § 108, ч. 1 (парадигма); (*до*) *те́бе* § 113, ч. 1, прим. 2
Тибе́т § 129, ч. 4, п. 5
тигр § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); (*на*) *ти́грові*, (*на*) *ти́грі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
Ти́грова (*Степáн Ти́грова Смерть*) § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
ти́ждень § 28, ч. 1; § 53, ч. 3; *ти́жня* § 28, ч. 1; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
тижне́вий § 28, ч. 1
Тимі́ш § 143, ч. 3 (парадигма); § 143, ч. 3, прим. 1
Тимофє́єв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
тим рáзом § 41, ч. 2, п. 3
ти́м-то § 43, ч. 3; § 44, ч. 4, п. 1
Тимчасо́вий у́ряд § 54, ч. 1
тимчасо́во § 41, ч. 1, п. 8
тим чáсом § 41, ч. 2, п. 3
тимчáсом як § 43, ч. 2, п. 2
ти́ну § 82, ч. 6, п. 5
тип § 129, ч. 4, п. 1
Ти́са § 148, ч. 1
ти́сяча (*тис.*) § 62, ч. 3
ти́сяча § 105, ч. 11; *ти́сячі* § 107, ч. 2; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 106, ч. 2; *ти́сяч* § 105, ч. 6
ти́сяча (*ти́сяча дев'ятсо́т вісімдеся́т восьмий* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; *ти́сяча дев'ятсо́т дев'яно́сто пе́ршого* (*року*) § 106, ч. 2; *ти́сяча п'ятсо́т* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; (*у*) *ти́сяча сімсо́т вісімдеся́т дев'я́тому* (*році*) § 106, ч. 2)
ти́сячний § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 106, ч. 1
тисячоли́ття (*тис.*) § 62, ч. 3

тисячоліття (*І тисячоліття*) § 106, ч. 2
титáн § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
Титóв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
тúфу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
тúхий-тихéсенький § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
тихéсенький (*тúхий-тихéсенький*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
Тихомúров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Тихорéцьк § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
тúхо-тúхо § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
Тичúнине § 49, ч. 9, п. 1
тúші § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; *тúшу* § 71, ч. 1; *тúшею* § 72, ч. 1; (*у*) *тúші* § 73, ч. 1
тúшком-нúшком § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
Тік (*вýлиця Бóричів Тік*) § 50, ч. 11
тíльки ж но § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
тíльки що § 44, ч. 2, п. 10
тíльки-но § 43, ч. 3; § 44, ч. 4, п. 1
у тім § 41, ч. 1, п. 9, прим.
тíм'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 5; § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *тíмені, тíм'я* § 98, ч. 2; *тíмені, тíм'ю* § 98, ч. 3; *тíменем, тíм'ям* § 98, ч. 4; (*на*) *тíмені, тíм'ї;* (*по*) *тíмені, тíм'ю* § 98, ч. 5; (*на*) *тíм'ї* § 7, ч. 2, п. 1; *тíм'їв* § 99, ч. 2; *тíм'ям* § 99, ч. 3; *тíм'ями* § 99, ч. 5; (*на*) *тíм'ях* § 99, ч. 6
тінь § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; § 68, ч. 3 (парадигма); § 142, ч. 1, прим. 2; *тíні* § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; § 142, ч. 1, прим. 2; *тíнню* § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; (*у*) *тíні* § 95, ч. 4; *тíней* § 96, ч. 2; *тíням* § 96, ч. 3; (*у*) *тíнях* § 96, ч. 5; *фільм «Тíні забýтих прéдків»* § 55, ч. 3
тіпáльний (*м'ясáльно-тіпáльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
тíтка § 33, ч. 3
тітýсю § 74, ч. 1, п. 3
тíтчин § 33, ч. 3
Тіціáн § 129, ч. 2, п. 3
ткáцтво § 19, ч. 1, п. 1
ткáцький § 19, ч. 1, п. 1
ткач § 19, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Ткачýк § 141, ч. 1
то (частка) § 44, ч. 2, п. 11; § 44, ч. 2, п. 14; § 44, ч. 3, п. 2
то (*чи то*) § 44, ч. 2, п. 11
То Хоáй § 49, ч. 4
тóбто § 43, ч. 1
товáриство (*т-во*) § 62, ч. 5
товáриство § 19, ч. 1, п. 3; § 54, ч. 4; § 54, ч. 6; *Товáриство винахíдників та раціоналізáторів Украíни* § 54, ч. 1
товáриський § 19, ч. 1, п. 3

това́риш § 19, ч. 1, п. 3; § 33, ч. 7, п. 2; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *това́ришеві* § 83, ч. 1, п. 1; (*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *това́ришеві*, *това́ришу*, *това́риші* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3; *това́ришу* § 87, ч. 1, п. 1; *товариші́* § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *товаришáми* § 92, ч. 1, п. 1; (*на* / *при*) *това́ришеві* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»
това́ришева, това́ришеве § 33, ч. 7, п. 2
това́ру § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»
товсті́ший § 104, ч. 1, п. 1
то́вщий § 104, ч. 1, п. 1
тогобі́чний § 101, ч. 1, п. 1
тоді́ як § 43, ч. 2, п. 2
той, та, те, ті § 111, ч. 1 (парадигма); (*не від*) *то́го* § 44, ч. 2, п. 7; (*від*) *то́го,* (*на*) *то́му* § 113, ч. 1, прим. 2; *те* § 44, ч. 2, п. 8
тока́й § 50, ч. 12
Токма́к § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
то́ку § 82, ч. 6, п. 5
Толе́до § 121, ч. 2
Толсто́є § 150, ч. 1, прим.
Толсто́й, Толста́ § 144, ч. 2, п. 2
том (*т.*) § 62, ч. 3
том § 9, ч. 2, п. 6
Тома́шув-Мазове́цький § 150, ч. 3; § 151, ч. 2, п.
тому́-то § 43, ч. 3
тому́ що § 43, ч. 2, п. 2
тонкоме́лений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
тонкомі́рний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
тонкорозпоро́шений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
то́нна (*т*) § 62, ч. 4
то́нна § 128, ч. 1
то́ннокіломе́тр § 36, ч. 1, п. 3
то́нний § 27, ч. 1, п. 2
тонюсінький § 26, ч. 3, п. 2
То́омінг § 137, ч. 1
топме́неджер § 35, ч. 6, п. 3
топмоде́ль § 35, ч. 6, п. 3
топо́ленька § 32, ч. 9
топо́ль § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
То́ра § 53, ч. 4
торг, то́ргу § 9, ч. 2, п. 2; (*на*) *то́рзі,* (*на*) *торгу́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
торгі́влі (*бог торгі́влі*) § 53, ч. 1, прим.
торгфло́т § 9, ч. 2, п. 5
торі́шній § 21, ч. 3; § 102, ч. 1, п. 2
Торква́то Та́ссо § 140, ч. 2, п. 5
торфогні́й § 36, ч. 1, п. 3

торфоріз § 35, ч. 3, п. 1
торф'яни́й § 7, ч. 2, п. 1, прим.
Торця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
тото́жний § 101, ч. 1, п. 1
Тоя́ма (*префекту́ра Тоя́ма*) § 50, ч. 9
Т-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10
трава́ (*трава́ звіробі́й* § 37, ч. 3, п. 2; *розри́в-трава́* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»)
тра́вень, тра́вня § 9, ч. 2, п. 1
трави́чка § 32, ч. 8
«Травіа́та» (*о́пера «Травіа́та»*) § 55, ч. 3
традиції (*бальза́ківські традиції*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
традиці́йний § 33, ч. 1
траєкто́рія § 126, ч. 1
тра́ктор (*тра́ктор «Слобожа́нець»*) § 58, ч. 2; *тра́ктора* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; *трактори́* § 91, ч. 1, п. 2*; тракторі́м* § 90, ч. 1; *тракторі́ми* § 92, ч. 1, п. 1
тра́кторний (*Ха́рківський тра́кторний заво́д*) § 54, ч. 4
тра́нспорту (*НДІ тра́нспорту га́зу*) § 61, ч. 3, прим. 2
трать, тра́тьмо, тра́тьте, § 26, ч. 3, п. 4; § 116, ч. 3, п. 3
тре́ба (*не тре́ба* § 44, ч. 2, п. 7; *як тре́ба* § 41, ч. 2, п. 1)
тре́тє § 30, ч. 1, п. 5, прим.
третина (= ⅓) § 107, ч. 1
тре́тій, тре́тє § 106, ч. 1; *тре́тя* § 30, ч. 1, п. 5, прим.; § 106, ч. 1
тре́тім (*двом тре́тім*) § 107, ч. 1
Третьяко́в § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
три § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 8; *трьох* § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; § 105, ч. 8; *трьом* § 105, ч. 8
три з половиною ти́сячний загі́н § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
триа́томний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
тривідсо́тко́вий § 35, ч. 6, п. 5
тридця́тий § 106, ч. 1
три́дцять § 105, ч. 3
три́дцять ві́сім § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
трикілометро́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
трику́тник § 35, ч. 6, п. 5; *трику́тника* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
три́лер § 124, ч. 2
трильйо́н (*трлн*) § 62, ч. 4
трима́ти § 1, ч. 2
трина́дцять § 105, ч. 3
тринíжок § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
триокси́д § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
Трипі́лля § 148, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 2
трипі́льська культу́ра § 52, ч. 3, прим. 2
трипудо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»

три́ста § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 5; *трьохсо́т* § 38, ч. 1, п. 1; (*на*) *трьохста́х* § 38, ч. 1, п. 1
три-чоти́ри § 35, ч. 7, п. 3
трия́русний § 35, ч. 6, п. 5
Трієст § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2; § 130, ч. 2, п. 3
трієстський § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
Трійця § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1
тріск § 28, ч. 2
тріснути § 28, ч. 2
тріумф § 129, ч. 2, п. 2
Тріш § 140, ч. 2, п. 9
тро́є § 105, ч. 8
по тро́є § 41, ч. 2, п. 4
троїстий § 33, ч. 5; *Троїстий сою́з* § 50, ч. 7
Тро́їцьк § 151, ч. 2, п. 2
трою́рідний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»
троя́нда (*Троя́нда* § 49, ч. 7, п. 3; *троя́нда «гло́рія-дей»* § 59, ч. 2; *троя́нда Ма́рко́ Вовчо́к* § 59, ч. 3)
тру, труть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *три* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
Трубіж § 148, ч. 1
трубокла́д § 36, ч. 1, п. 1
трубопро́від § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
Трускавця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Труцьки́й § 144, ч. 2, п. 1; § 144, ч. 2, п. 2; *Труцька́* § 144, ч. 2, п. 1
трьома́ п'я́тими § 107, ч. 1
трьомаста́ми § 38, ч. 1, п. 1
трьомста́м § 38, ч. 1, п. 1
трьохмільйо́нний § 106, ч. 1
трьохмілья́рдний § 38, ч. 1, п. 2
трьохсо́тий § 38, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 1
трьохсотп'ятдесятирі́ччя § 36, ч. 1, п. 6
трьохсотрі́ччя § 35, ч. 5, п. 1
трьохти́сячний § 35, ч. 5, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 106, ч. 1
тря́сся § 29, ч. 2
Туапсе́ § 140, ч. 2, п. 3
туберкульо́з § 121, ч. 1, п. 2
тугий § 101, ч. 1, п. 1
тугопла́вкий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
туди́ (*ні сюди́ ні туди́*) § 44, ч. 2, п. 8
тук-ту́к § 35, ч. 7, п. 4
ту́лію § 82, ч. 6, п. 6
Тулу́за § 121, ч. 1, п. 1
Тульчи́н § 153, ч. 1
тульчи́нський § 153, ч. 1

тума́н § 29, ч. 1, п. 3; *тума́ну* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
тума́нний § 29, ч. 1, п. 3; *Тума́нний Альбіо́н* § 50, ч. 6, прим.
тума́нність § 29, ч. 1, п. 3
тума́нно § 29, ч. 1, п. 3
тунгу́с § 153, ч. 3, п. 3
Тунгу́ска (*Ни́жня Тунгу́ска*) § 150, ч. 1
тунгу́ський § 153, ч. 3, п. 3
Туні́са § 82, ч. 6, п. 5, прим.
Туні́су § 82, ч. 6, п. 5, прим.
Тупи́й Ніж § 146, ч. 2, п. 1
Тупи́к § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
туре́цький § 22, ч. 1, п. 1; § 153, ч. 3, п. 2; § 55, ч. 3
Туре́ччина § 22, ч. 1, п. 1
турне́ § 140, ч. 2, п. 3
ту́рок § 153, ч. 3, п. 2
Турсунзаде́ § 146, ч. 4, п. 4, прим.
Туря́нином § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
туте́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
Тхе (*Кім Ий Тхе*) § 2, ч. 4
тьмя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
тьмя́ність § 27, ч. 1, п. 3
Тьо́мкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
тьо́хкати § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2
тьох-тьо́х § 35, ч. 7, п. 4
тю́гівець § 61, ч. 2
(*перед*) *ТЮГом,* (*до*) *ТЮГу* § 61, ч. 2
Тюле́нєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.
тюльпа́н Ре́мбрандта § 59, ч. 3
тю́рки § 153, ч. 3, п. 2
тю́ркський § 153, ч. 3, п. 2
тюрма́ § 27, ч. 1, п. 1
Тюссо́ (*Музе́й мада́м Тюссо́*) § 54, ч. 3
тягну́ти, тягну́в, тягну́ла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
тягти́, тягла́ § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
тя́жчий § 104, ч. 1, п. 1
тяму́щий § 101, ч. 1, п. 1

У

у § 23, ч. 1, п. 1, п. 2, п. 3, 4, 5, 6; § 23, ч. 2, п. 6, прим. 1
У Ну Мунг § 146, ч. 2, п. 6
уайт-спі́рит § 124, ч. 1
УАПЦ (*Украї́нська автокефа́льна правосла́вна це́рква*) § 63, ч. 2, п. 9
уби́вця § 67, ч. 2, п. 2
Уби́йвовк § 36, ч. 1, п. 5; *Уби́йвовк* § 146, ч. 3, п. 1

убі́к § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
убо́гий § 19, ч. 1, п. 2
убо́зтво § 19, ч. 1, п. 2; § 63, ч. 3
уболіва́льник § 32, ч. 1
ув § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ува́га § 23, ч. 3
увертю́ра § 23, ч. 3
уве́чері § 10, ч. 1; § 41, ч. 1, п. 2
уві § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
уві сні́ § 41, ч. 2, п. 1
увімкну́в § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
уво́лю § 23, ч. 1, п. 5; § 41, ч. 1, п. 2
УВЧ-терапі́я § 61, ч. 3
уга́ву (*без уга́ву*) § 41, ч. 2, п. 1
угі́дь § 30, ч. 1, п. 1
уго́да (*Потсда́мська уго́да*) § 55, ч. 1
уго́лос § 41, ч. 1, п. 2
угорі́ § 23, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 2
уго́ру § 41, ч. 1, п. 2
Уго́рщина § 23, ч. 3; § 50, ч. 6
у́гро-фі́ни § 36, ч. 2, п. 2
у́гро-фі́нський § 40, ч. 2, п. 1
У́тля § 6, ч. 1, п. 2
уда́рник § 23, ч. 3
уда́ча § 23, ч. 3
удво́є § 41, ч. 1, п. 5
удво́х § 41, ч. 1, п. 5
Уде́ (*Ула́н-Уде́*) § 154, ч. 3, п. 3
уде́нь § 41, ч. 1, п. 2
уде́сятеро § 41, ч. 1, п. 5
уді́й § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Удовиче́нко § 23, ч. 3
удо́світа § 41, ч. 1, п. 7
удоскона́лення § 32, ч. 5
удру́ге § 41, ч. 1, п. 5
Уе́льс § 124, ч. 1
У́жгород § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
ужи́нок § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
ужи́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
узбе́к § 153, ч. 3, п. 2
узбере́жжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 23, ч. 3
узбе́цький § 153, ч. 3, п. 2
узбі́ччя § 82, ч. 2; (*при*) *узбі́ччі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
узви́шшя § 91, ч. 1, п. 2; *узви́шшям* § 90, ч. 1; *узви́шшями* § 92, ч. 1, п. 1; (*на*) *узви́шшях* § 93, ч. 1

узві́з (*Андрі́ївський узві́з*) § 50, ч. 11
узи́мку § 41, ч. 1, п. 2
узнаки́ § 41, ч. 1, п. 2
узя́тись, узя́всь, узяла́сь, узяло́сь, узяли́сь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
узя́вшись, узя́вшися § 120, ч. 2, прим.
узя́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
ука́з § 23, ч. 3
укла́д § 23, ч. 3
Украї́на § 23, ч. 3, прим.; § 37, ч. 3, п. 1; § 37, ч. 3, п. 2; § 50, ч. 6; § 52, ч. 3; § 54, ч. 1; § 54, ч. 2; § 54, ч. 3; § 54, ч. 5, прим. 5; § 54, ч. 6; § 55, ч. 1; § 55, ч. 3; § 56, ч. 1; § 56, ч. 1, прим. 1; § 57, ч. 1; § 57, ч. 3; § 61, ч. 3, прим. 1; § 61, ч. 3, прим. 2; (*пів*) *Украї́ни* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Украї́на-не́нька § 37, ч. 2, п. 1
украї́ні́стів (*конгре́с Міжнаро́дної асоціа́ції украї́ні́стів*) § 54, ч. 6
украї́нка § 49, ч. 6; *украї́нок* § 78, ч. 1, п. 1
украї́нський (*укр.*) § 62, ч. 3
украї́нський § 63, ч. 3; *Украї́нський музе́й* § 54, ч. 3; *Украї́нського това́ри́ства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри* § 54, ч. 6; *Украї́нська гре́ко-като́ли́цька це́рква, Украї́нська лютера́нська це́рква, Украї́нська правосла́вна це́рква* § 53, ч. 5; *Директо́рія Украї́нської Наро́дної Респу́бліки* § 54, ч. 1; *Украї́нські Націона́льні Нови́ни* § 54, ч. 5, прим. 3; *Зако́н Украї́ни «Про забезпе́чення функціонува́ння украї́нської мо́ви як держа́вної»* § 55, ч. 1
украї́нців (*Світови́й конгре́с украї́нців*) § 52, ч. 2
украї́нцю § 87, ч. 1, п. 3
украй́ § 41, ч. 1, п. 2
Укрзалізни́ця § 61, ч. 1, п. 1
«*Укрна́фта*» (*Публі́чне акціоне́рне това́ри́ство* «*Укрна́фта*») § 54, ч. 4
Укрпрофра́да § 61, ч. 1, п. 1
уку́пі § 41, ч. 1, п. 2
ула́д § 41, ч. 1, п. 2
Ула́н-Уде́ § 154, ч. 3, п. 3
уле́сливий § 28, ч. 1
улі́тку § 41, ч. 1, п. 2
ультима́тум § 23, ч. 3
ультраеро́зія § 130, ч. 3
ультразву́к § 35, ч. 6, п. 3
ультрамо́дний § 35, ч. 6, п. 3
У́манщина § 27, ч. 1, п. 2
У́мань § 23, ч. 3; § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма); *У́мані* § 95, ч. 1; *У́манню* § 95, ч. 3, п. 1; (*в*) *У́мані* § 95, ч. 4; *У́мане* § 95, ч. 5
уми́сний § 28, ч. 3
уміль́цю, уміль́че § 87, ч. 1, п. 3
уміння § 66, ч. 3, п. 2; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); § 82, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 3; *умі́нню* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *умі́нням* § 85, ч. 1, п. 2; *умі́нь* § 89, ч. 1, п. 2

умо́ва § 23, ч. 3
уна́слідок § 23, ч. 1, п. 2; § 42, ч. 1, п. 1
уни́з § 41, ч. 1, п. 2
унизу́ § 41, ч. 1, п. 2
універма́гу § 82, ч. 6, п. 5
університе́т (*ун-т*) § 62, ч. 5
університе́т (*Га́рвардський університе́т, Націона́льний університе́т «Остро́зька акаде́мія»* § 54, ч. 3; *«Університе́т»* (станція метро) § 50, ч. 14); *університе́ту* § 54, ч. 6; § 82, ч. 6, п. 3
унічию́ § 41, ч. 1, п. 6
уночі́ § 41, ч. 1, п. 2
У́нтер-ден-Лі́нден-штра́се § 50, ч. 5
унтерофіце́р § 35, ч. 6, п. 4
упако́ваний § 34, ч. 1
упако́вання § 34, ч. 1
упа́м'ятку § 41, ч. 1, п. 3
упе́нь § 41, ч. 1, п. 2
упере́д § 41, ч. 1, п. 2
упере́міш § 41, ч. 1, п. 3
упе́рти, упру́, упру́ть, упри́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
упе́рше § 41, ч. 1, п. 5
упи́ну (*без упи́ну*) § 41, ч. 2, п. 1
упла́в § 41, ч. 1, п. 3
упла́ч § 41, ч. 1, п. 3
уподо́вж § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
у по́міч § 41, ч. 2, п. 1
упо́перек § 41, ч. 1, п. 2
упо́ру § 41, ч. 1, п. 2
упра́ва § 23, ч. 3
Управлі́ння осві́ти Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної адміністра́ції § 54, ч. 1
упритул § 23, ч. 1, п. 4
упродо́вж § 42, ч. 1, п. 1
ура́ (*на ура́*) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
урага́ну § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
ура́з § 41, ч. 1, п. 2
у (*в*) *ра́зі* § 42, ч. 3
Ура́лу § 82, ч. 6, п. 5
ура́нці § 41, ч. 1, п. 2
Урба́на § 135, ч. 2
Урба́нчик § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
у́рвища § 88, ч. 1, п. 3
уре́шті § 41, ч. 1, п. 2
ури́вку § 82, ч. 6, п. 5
уріве́нь § 41, ч. 1, п. 2

уріве́ні § 41, ч. 1, п. 2
урожа́єм § 85, ч. 1, п. 1
уро́зкид § 41, ч. 1, п. 3
уро́зліт § 41, ч. 1, п. 3
уро́зсип § 41, ч. 1, п. 3
уро́зтіч § 41, ч. 1, п. 3
уручну́ § 41, ч. 1, п. 4
уря́д § 41, ч. 1, п. 2
у́ряд (*Тимчасо́вий у́ряд*) § 54, ч. 1; *у́ряду* § 82, ч. 6, п. 3
Усвя́тцев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
усе́, все § 113, ч. 1 (парадигма)
усе́ ж таки § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
усе́-таки́ § 44, ч. 4, п. 1
усере́дині § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
усі́, всі § 113, ч. 1 (парадигма)
усіє́ї (*Католико́с-Патріа́рх усіє́ї Гру́зії*) § 53, ч. 6
усіля́кий, віселя́кий § 113, ч. 1, прим. 1
услі́д § 41, ч. 1, п. 2
усма́к § 41, ч. 1, п. 2
усміхну́всь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
у́сміху § 82, ч. 6, п. 9
у́спіх § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *у́спіху* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
Успі́ння (*це́рква Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці*) § 55, ч. 2, прим.
уста́лення § 23, ч. 3
устано́ва § 23, ч. 3
устано́влювати § 11, ч. 1
Усти́нівка (*ста́нція Усти́нівка*) § 50, ч. 13
у стокра́т § 41, ч. 2, п. 1
у́стрій, у́строю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
усту́п § 23, ч. 3
У́стюг (*Вели́кий У́стюг*) § 150, ч. 1
усу́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
усу́нути § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
усу́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
(*з*) *усього́* § 113, ч. 1, прим. 2
(*в*) *усьо́му* § 113, ч. 1, прим. 2
уся́, вся § 113, ч. 1 (парадигма)
уся́кий, вся́кий § 113, ч. 1, прим. 1
уті́м § 41, ч. 1, п. 6; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
уто́пія § 23, ч. 3
утре́тє § 41, ч. 1, п. 5
утри́чі § 41, ч. 1, п. 1
утро́є § 23, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 5
утрьо́х § 41, ч. 1, п. 5
учени́ця § 32, ч. 4

у́чень § 10, ч. 1; § 32, ч. 3; *у́чня* § 82, ч. 5, п. 1
учéтверо § 41, ч. 1, п. 5
учетвéрте § 41, ч. 1, п. 5
учи́тель § 23, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *учи́теля* § 82, ч. 5, п. 1; (*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *учи́телеві, учи́телю, учи́телі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3; *учителі́* § 94, ч. 1; *Будúнок учи́теля* § 54, ч. 3; *День учи́теля* § 52, ч. 1; § 54, ч. 3; *учи́тель-фі́зик* § 37, ч. 2, п. 3
учи́телька § 23, ч. 1, п. 6
учителюва́ти § 34, ч. 1
учотирьо́х § 41, ч. 1, п. 5
ущéрть § 41, ч. 1, п. 2
уя́ва § 23, ч. 3

Ф

фа § 140, ч. 2, п. 2
фа́брика (*ф-ка*) § 62, ч. 5
фа́брика § 54, ч. 4; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 129, ч. 4, п. 1; *фа́бриці* § 70, ч. 1; *фа́брику* § 71, ч. 1; *фа́брикою* § 72, ч. 1; (*на*) *фа́бриці* § 73, ч. 1; *фа́брики* § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *фа́брик* § 76, ч. 1, п. 1; *фа́брикам* § 77, ч. 1, п. 1; *фа́бриками* § 79, ч. 1, п. 1
фа́вна § 131, ч. 3; *фавн* § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
Фадла́н (*Ібн Фадла́н*) § 146, ч. 4, п. 4
файл § 121, ч. 1, п. 1
фа́ктора § 82, ч. 6, п. 9, прим.
фа́ктору § 82, ч. 6, п. 9, прим.
факульте́ту (*вче́на ра́да філологі́чного факульте́ту*) § 54, ч. 6
фа́льші § 95, ч. 1
фан-клу́б § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Фараóн § 49, ч. 8
Фара́х § 140, ч. 2, п. 9
«Фарма́к» (*заво́д «Фарма́к»*) § 54, ч. 5
фармпрепара́т § 35, ч. 6, п. 1
фаса́ду § 82, ч. 6, п. 5
Фа́стів, Фа́стова § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»
(*з*) *Фатімóю Гаса́н-кизи́* § 140, ч. 4, прим.
Фатья́нов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
фа́уна § 131, ч. 3
Фа́уст § 131, ч. 1; *псе́вдо-Фа́уст* § 35, ч. 6, п. 2, прим.
фахіве́ць § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *фахівця́* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 5, п. 1
фая́нс § 126, ч. 1
Федера́ція незале́жних профспілóк Украї́ни § 54, ч. 1
Фе́дін § 144, ч. 1, п. 2
Фе́дір § 32, ч. 12, прим.; § 143, ч. 3, прим. 1
Фе́дорівна § 32, ч. 12, прим.

Фе́доров § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Фе́дорович § 32, ч. 12, прим.
Фе́дченко § 27, ч. 1, п. 6
Федчи́шин § 27, ч. 1, п. 6
Феєрба́х § 126, ч. 1
феєрве́рк § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
фе́йсбу́к § 54, ч. 7; *фе́йсбу́ку* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»; *мере́жа «Фе́йсбу́к»* § 54, ч. 7
фено́мена § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
фено́мену § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
феодалі́зму (*доба́ феодалі́зму*) § 52, ч. 3, прим. 2
Феодо́ра (*блаже́нна Феодо́ра*) § 53, ч. 2, прим. 1
Феодосій (*преподо́бний Феодо́сій Ки́єво-Пече́рський*) § 53, ч. 2, прим. 1
фе́рмер § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Фессáлія, Тессáлія § 123, ч. 2
фе́я § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
Ф'є́золе § 138, ч. 1, п. 1
Филúп § 144, ч. 1, п. 6
фіáлка § 129, ч. 2, п. 2
фібриноге́ну § 82, ч. 6, п. 6
фігури́стка § 32, ч. 4
фі́зик § 32, ч. 1, прим.; *фі́зик-учи́тель* § 37, ч. 2, п. 3
фі́зика § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
фізи́чний § 129, ч. 4, п. 1
Фікре́т-кизи́ § 146, ч. 4, п. 4
філе́ § 130, ч. 1
Філіппі́ни § 152, ч. 2 (парадигма); § 153, ч. 1
філіппі́нський § 153, ч. 1
філологі́чного (*вче́на ра́да філологі́чного факульте́ту*) § 54, ч. 6
фільва́рку § 82, ч. 6, п. 5
фільм § 139, ч. 1, п. 2; *фільм «Ті́ні забу́тих пре́дків»* § 55, ч. 3
фін § 128, ч. 1; *фі́ни* § 36, ч. 2, п. 2; § 128, ч. 1
фіна́нси § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; § 129, ч. 2, п. 6; *фіна́нсів* § 100, ч. 2, п. 2; *фіна́нсам* § 100, ч. 3, п. 1; *фіна́нсами* § 100, ч. 5, п. 1; (*на*) *фіна́нсах* § 100, ч. 6, п. 1
Фінля́ндія § 121, ч. 1, п. 2
Фі́нська зато́ка § 154, ч. 1, п. 2
фі́нський (*у́гро-фі́нський*) § 40, ч. 2, п. 1
фіоле́товий § 129, ч. 2, п. 2
-фіо́рд (*Бо́кна-фіо́рд* § 154, ч. 3, п. 4; *Вара́нгер-фіо́рд* § 50, ч. 5)
Фірдоусі́ § 140, ч. 2, п. 4
фі́рма § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *фі́рма «І́мідж»* § 54, ч. 5
фі́тнес-клуб § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
фітотерапі́я § 35, ч. 6, п. 2
фла́єр § 126, ч. 1

фланéлі § 95, ч. 1
флеш-BIOS § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
флешінтерв'ю́ § 35, ч. 6, п. 3
фліге́ля § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Фліт-стрі́т § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
Флобе́р § 121, ч. 1, п. 1
Флори́да § 129, ч. 4, п. 2
флот § 121, ч. 1, п. 1
Фля́йшер § 136, ч. 1
фоє́ § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
фокстро́ту § 82, ч. 6, п. 3
фолкгу́рт § 35, ч. 6, п. 2
Фолл-Ри́вер § 154, ч. 3, п. 4; § 140, ч. 2, п. 7
фолл-ри́верський § 154, ч. 3, п. 4
фолькму́зика § 35, ч. 6, п. 2
«фольксва́ген», «Фольксва́ген» § 58, ч. 2
фон § 146, ч. 2, п. 4; *фон Бі́смарк* § 147, ч. 3; *фон дер Гольц* § 146, ч. 2, п. 4
фоноза́пис § 35, ч. 6, п. 2
Фонте́н-сюр-Рон § 50, ч. 2, прим.
ФОП (*псе́вдо-ФОП*) § 35, ч. 6, п. 2, прим.
форм § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
фо́рмула § 121, ч. 1, п. 1
форпо́ст § 28, ч. 1, прим.
форпо́стний § 28, ч. 1, прим.
фотогра́фія § 5, ч. 1
фотоспра́ва § 36, ч. 1, п. 4
фразеологі́зму § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
фра́нка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
Франка́ § 82, ч. 3; § 54, ч. 3; § 154, ч. 1, п. 4
Франкі́вськ (*Іва́но-Франкі́вськ*) § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 2*;* § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
Франкі́вська кімна́та § 49, ч. 9, п. 3
франкі́вський (*іва́но-франкі́вський*) § 154, ч. 3, п. 2
франкозна́вець § 49, ч. 5
Фра́нкфурт-на-Ма́йні § 50, ч. 2, прим.; § 152, ч. 6 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 5
Фра́нкфурта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
фра́нкфуртський-на-Ма́йні § 154, ч. 3, п. 5
Франци́ско (*Сан-Франци́ско*) § 50, ч. 4
францу́з § 49, ч. 6; § 153, ч. 3, п. 1
Франц́у́зька (*Франц́у́зька револю́ція* § 52, ч. 1; *Франц́у́зька Респу́бліка* § 50, ч. 6)
франц́у́зький § 153, ч. 3, п. 1
фра́у § 140, ч. 2, п. 6
фрейди́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
фре́кен § 140, ч. 2, п. 8
Фрі́дріх-Вільге́льм § 146, ч. 4, п. 1; *Фрі́дріху* § 87, ч. 1, п. 1

фро́йляйн § 136, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 8
функціонува́ння (*Зако́н Украї́ни «Про забезпе́чення функціонува́ння украї́нської мо́ви як держа́вної»*) § 55, ч. 1
фу́нкція (*де́льта-фу́нкція*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
фу́нта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ґ»
фу́нтика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ґ»
Фур'є́ § 138, ч. 1, п. 1
футбо́л § 121, ч. 1, п. 1; *футбо́лу* § 82, ч. 6, п. 3
футля́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *футля́ри* § 88, ч. 1, п. 1
Фу́чик § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
фюзеля́ж § 138, ч. 2, п. 2

Х

хаба́р, хабаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
хазяї́, хазяїни́ § 88, ч. 1, п. 1, прим.
Хаї́м § 129, ч. 3
хай (*нехай*) *бережу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (*нехай*) *збережу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (*нехай*) *коли́шуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (*нехай*) *печу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (*нехай*) *поколи́шуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (*нехай*) *спечу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
ха́кер § 134, ч. 1
Хаки́м § 122, ч. 5
халва́ § 121, ч. 1, п. 1
Хаммура́пі § 122, ч. 5
ха́н (*Мірза́-ха́н* § 146, ч. 4, п. 4; (*у*) *Мірзи́-ха́на* § 140, ч. 4)
хану́м § 122, ч. 5; § 140, ч. 2, п. 8
хапа́ти § 11, ч. 1
харакі́рі § 122, ч. 5; § 129, ч. 2, п. 5
Ха́ра-Нур § 50, ч. 4, прим.
Ха́рків § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 27, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; *Ха́ркова* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Ха́ркову* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Ха́рковом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Ха́рківський тра́кторний заво́д § 54, ч. 4
ха́рків-това́рний § 154, ч. 3, п. 1; *Ха́рків-Това́рний* § 154, ч. 3, п. 1
ха́ти (*до його́ ха́ти*) § 113, ч. 1, прим. 2
ха́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
Хая́м § 126, ч. 1
хвили́на (*хв*) § 62, ч. 4
хвастли́вий § 28, ч. 1
хвастну́ти § 28, ч. 1
хва́цько § 26, ч. 3, п. 1
хворо́ба (*базе́дова хворо́ба, ві́ттова хворо́ба*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.

хворостня́к § 28, ч. 1
Хеєрда́л § 126, ч. 1
хи́жо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
химе́ра § 129, ч. 2, п. 6
хи́сту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
хитроу́дрий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
хи́трощі § 100, ч. 1, п. 2; *хи́трощів* § 100, ч. 2, п. 2
хіба́ що § 44, ч. 2, п. 10
хід (*хре́сний хід*) § 53, ч. 8
хіджа́б § 122, ч. 5
хімієтерапі́я § 35, ч. 3, п. 4
хі́мік § 32, ч. 1, прим.
хі́міко-бактеріологі́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
хімі́чно стійки́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
хімі́чного (*Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння*) § 61, ч. 3, прим. 2
хі́мія § 129, ч. 2, п. 6
хіру́рг § 129, ч. 2, п. 6
Хліб § 49, ч. 7, п. 3; *хлі́ба* § 82, ч. 6, п. 6; *хлібу́* § 88, ч. 1, п. 3; *хліба́* § 88, ч. 1, п. 3
хлібода́р § 36, ч. 1, п. 1
хлібозаготіве́льний § 40, ч. 1, п. 1
хліборі́з § 36, ч. 1, п. 1
хліборо́б § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
хліборо́бство § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
хліб-сі́ль § 35, ч. 7, п. 2, пп. «в»
хлівá § 82, ч. 6, п. 5
хло́пець § 66, ч. 3, п. 3; *хло́пця* § 84, ч. 1, п. 1; *хло́пче* § 87, ч. 1, п. 3; *хло́пці* (*два хло́пці*) § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
хло́пчика § 82, ч. 5, п. 1
хло́пчик-мізи́нчик § 37, ч. 2, п. 1
хлопчи́сько § 32, ч. 10; § 66, ч. 3, п. 3
хлоп'я́т § 99, ч. 4
(*на*) *хлоп'я́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
хлорбензо́л § 35, ч. 5, п. 1
хлорвіні́л § 35, ч. 5, п. 1
хлорфено́льний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «д»
Хма́ра (*гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра* § 51, ч. 1; *Драй-Хма́ра* § 146, ч. 5 (парадигма))
Хме́леве § 153, ч. 2
хме́лівський § 153, ч. 2
Хмельни́цької (*се́сія Хмельни́цької міськра́ди*) § 54, ч. 6
Хо Ші Мін § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; *Хо Ші Мі́на* § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Хоа́й (*То Хоа́й*) § 49, ч. 4

Хоа́н (*Нгуе́н Конг Хоа́н*) § 146, ч. 2, п. 6
хо́бі § 122, ч. 5
ходи́ти § 32, ч. 5; § 118, ч. 1; *ходи́ть* § 26, ч. 3, п. 4; § 118, ч. 1, прим.; *ходжу́* § 63, ч. 2, п. 2; *хо́дять* § 26, ч. 3, п. 4; *ходи́в був, ходи́ла була́, ходи́ли були́* § 115, ч. 7, п. 2; *бу́дете ходи́ти* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; *ходи́ ж* § 44, ч. 2, п. 13
ходи́в-ходи́в § 35, ч. 7, п. 1
ході́ння § 9, ч. 3, п. 3; § 32, ч. 5
Хо́дорова § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
хо́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
ходу́ (*на ходу́*) § 41, ч. 2, п. 1
хоке́й § 122, ч. 5; *хоке́ю* § 82, ч. 6, п. 3
хол § 122, ч. 5
хо́лдинг § 122, ч. 5
холо́дний § 33, ч. 1; *Холо́дний Яр* § 154, ч. 1, п. 1
хо́лоду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «ґ»
Хома́ § 32, ч. 12
Хо́мин § 142, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
Хоми́ч, Хо́мович § 32, ч. 12; *Хомичу́* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Хо́мівна § 32, ч. 12
хори́ст § 32, ч. 15
хоро́брий § 101, ч. 1, п. 1
хоро́брости § 95, ч. 1, прим. 1; *хоро́бростi* § 95, ч. 1
хорт, хорта́ § 9, ч. 2, п. 2
хо́ру § 82, ч. 6, п. 2
Хосе́ (*дон Хосе́*) § 146, ч. 2, п. 5
Хоти́нський за́мок § 55, ч. 2
хоті́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; § 115, ч. 4, п. 1; § 118, ч. 1; *хо́чу* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; § 115, ч. 4, п. 1; *хо́чеш* § 115, ч. 4, п. 1; *хо́чуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
хо́ч би § 43, ч. 2, п. 1; *хоча́ б* § 43, ч. 2, п. 1
хоч-не-хо́ч § 41, ч. 3, п. 5
храм (*храм Христа́ Спаси́теля* § 53, ч. 7; *храм Пресвято́ї Євхари́стії, храм Свято́го Іва́на Хрести́теля* § 55, ч. 2, прим.)
хребе́т § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *хребта́* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
хре́сний хід § 53, ч. 8
Хрест (*відзна́ка Президе́нта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазе́пи*) § 57, ч. 1
Хрести́тель (*Іва́н Хрести́тель*) § 53, ч. 1; *Хрести́теля* § 55, ч. 2, прим.; § 55, ч. 2, прим.
хресто́ві похо́ди § 52, ч. 3, прим. 2
Христи́на § 143, ч. 1
християнство § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 129, ч. 2, п. 6
Християнсько-демократи́чний сою́з Німе́ччини § 54, ч. 2
Хри́стов § 144, ч. 1, п. 6

Христо́с § 49, ч. 7, п. 1; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *Христо́се* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *Христе́, Хри́сте* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *храм Христа́ Спаси́теля* § 53, ч. 7
хрущі́в § 91, ч. 1, п. 1
хто́зна при ко́му § 39, ч. 2
хто́зна-де § 41, ч. 3, п. 3
хто́зна-коли́ § 44, ч. 4, п. 2
хто́зна-як § 41, ч. 3, п. 3
хто́зна-яки́й § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
хто § 112, ч. 1; (*бі́ля*) *ко́го* § 113, ч. 1, прим. 2
хто-бу́дь § 39, ч. 2
хто-не́будь § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
хтось § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; *кого́сь* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (*бі́ля*) *ко́гось* § 113, ч. 1, прим. 2; *кому́сь* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (*у*) *ко́мусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»
Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Віктора Марії́ де Бурбо́на § 140, ч. 3
худо́жник (*пейзажи́ст-худо́жник*) § 37, ч. 2, п. 3
худо́жній (*худ.*) § 62, ч. 3
худо́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *літерату́рно-худо́жній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»; *Націона́льний худо́жній музе́й Украї́ни* § 54, ч. 3
худо́жник-пейзажи́ст § 37, ч. 2, п. 3
худо́жниця-карикатури́стка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
худо́жньо-реставрації́йний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Хусаї́нов § 129, ч. 3
Хустця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
ху́тер § 89, ч. 1, п. 2
ху́тора § 82, ч. 6, п. 5
Хя́рма § 151, ч. 1, прим.

Ц

царе́нко (*Іва́н-царе́нко*) § 146, ч. 4, п. 3
Цап-Відбува́йло § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
цар § 56, ч. 1, прим. 2
Цари́ця Небе́сна § 53, ч. 2
Цвік § 144, ч. 2, п. 4
цвях § 7, ч. 2, п. 1, прим.;§ 27, ч. 1, п. 3
це́бто § 43, ч. 1
цей, ця, це, ці § 111, ч. 1 (парадигма); *цього́* § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; (*у*) *цього́* § 113, ч. 1, прим. 2; (*при*) *цьо́му* § 113, ч. 1, прим. 2
Це́зар (*Гай Ю́лій Це́зар*) § 146, ч. 2, п. 3
целулóїд § 3, ч. 1, п. 4
цементобето́нний § 40, ч. 1, п. 1
цементово́з § 35, ч. 3, п. 1
Це́нкий § 144, ч. 1, п. 2

це́нта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
центне́р (*ц*) § 62, ч. 4
центр § 127 § 127, ч. 1
Центра́льний автовокза́л § 54, ч. 4
церко́вний (*церк.*) § 62, ч. 3
це́рква § 53, ч. 5; § 55, ч. 2; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *церко́в* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Бі́ла Це́рква* § 50, ч. 1, прим.; § 153, ч. 2; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2, п. 6; *Правосла́вна це́рква Украї́ни* § 53, ч. 5; *Ри́мсько-католи́цька це́рква* § 53, ч. 5; *Украї́нська гре́ко-католи́цька це́рква* § 53, ч. 5; *Украї́нська лютера́нська це́рква* § 53, ч. 5; *Украї́нська правосла́вна це́рква* § 53, ч. 5; *це́рква Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці* § 55, ч. 2, прим.
Цеци́лін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Цзеду́н (*Ма́о Цзеду́н*) § 147, ч. 2
Цзіньпі́н (*Сі Цзіньпі́н*) § 49, ч. 3
Циганко́в § 144, ч. 1, п. 9
цикло́ну § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
цилі́ндр § 127, ч. 1; *цилі́ндра* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Цимля́нськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Цинда́о § 129, ч. 4, п. 3
Ци́рліць § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
цисте́рна § 129, ч. 4, п. 1
ци́фра § 129, ч. 4, п. 1
ціані́д § 129, ч. 2, п. 2
цілко́м (*не цілко́м*) § 44, ч. 2, п. 7
Ціолко́вський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
ціпи́лно § 27, ч. 1, п. 4
Ціцеро́н § 129, ч. 2, п. 3
цокоті́ти § 115, ч. 3, п. 1
цуке́рки «Асорті́» § 58, ч. 1
цу́кро-протеї́новий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
ЦУМ § 61, ч. 2; (*з*) *ЦУМу* § 61, ч. 2; (*у*) *ЦУМі* § 61, ч. 2
цьогорі́чний § 102, ч. 1, п. 2
Цюй Юа́нь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Цю́рих § 19, ч. 1, п. 3
цю́рихський § 19, ч. 1, п. 3
Цявло́вський § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

Ч

чагарнику́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
чаєня́ § 32, ч. 7
Ча́йка (*Дніпро́ва Ча́йка* (*Людми́ла Василе́вська-Бере́зіна*)) § 49, ч. 1
ча́йника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Чан Кайші́ § 146, ч. 3, п. 5, прим.; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Ча́пек § 144, ч. 1, п. 2

Ча́плін § 134, ч. 1; *Ча́пліном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
чар-зі́лля § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Ча́рльз § 139, ч. 1, п. 2
час (*під ча́с*) § 42, ч. 3
час від ча́су § 41, ч. 2, п. 2
Часово́го Я́ру § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
части́нка (*а́льфа-части́нка, бе́та-части́нка, де́льта-части́нка*) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»;
ча́сто-гу́сто § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
чат § 134, ч. 1
чверть (*чв.*) § 62, ч. 3;
чверть (= ¼) § 107, ч. 1
Чебокса́ри § 149, ч. 9
чека́ння § 11, ч. 2
чека́ти § 11, ч. 2
Че́мберлен § 133, ч. 2
Чен (*Пак Чен Ин*) § 2, ч. 4
Ченстохо́ва § 149, ч. 10
черві́нця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
черві́нчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
«Черво́ний Ху́тір» (станція метро) § 50, ч. 14
Червоніє́м § 85, ч. 1, п. 1
червоногаря́чий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
черво́но-зене́но-си́ній § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
червононі́жка § 36, ч. 1, п. 2
червонопі́рка § 36, ч. 1, п. 2
черв'я́к § 7, ч. 2, п. 1, прим.
че́рги (*без че́рги*) § 41, ч. 2, п. 1
черевй́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
черевй́чка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
черевни́й (*спи́нно-черевни́й*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
чередá § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
че́рез § 9, ч. 2, п. 3
че́рез си́лу § 41, ч. 2, п. 1
че́рез те що § 43, ч. 2, п. 2
черезпли́чник § 31, ч. 3
че́рзі (*по че́рзі*) § 41, ч. 2, п. 1
чері́д § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
чері́дка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Черка́си § 153, ч. 3, п. 3
Черка́ське старо́ство § 50, ч. 8
черка́ський § 153, ч. 3, п. 3
черке́с § 153, ч. 3, п. 3
черке́ський § 153, ч. 3, п. 3
черне́тка § 10, ч. 1; § 10, ч. 2

Чернéць § 142, ч. 1 (парадигма)
Чернишóв § 144, ч. 1, п. 9
Чернівці́ § 152, ч. 2 (парадигма); *Чернівці́* § 100, ч. 1, п. 2; § 148, ч. 1; *Чернівці́в* § 100, ч. 2, п. 2; *Чернівця́м* § 100, ч. 3, п. 2; *Чернівця́ми* § 100, ч. 5, п. 2; (*у*) *Чернівця́х* § 100, ч. 6, п. 2
Черні́гів § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 148, ч. 1; § 153, ч. 2; *Черні́гова* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»
черні́гівський § 153, ч. 2
черпакá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Чéрчилль § 135, ч. 1
чесáти, чешý, чéшеш § 115, ч. 4, п. 1
чéсний § 28, ч. 1
честь § 28, ч. 1; § 60, ч. 3; *чéсти* § 95, ч. 1, прим. 1; *честь чéстю* § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.
чéський § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
Чéські Будейóвиці § 149, ч. 2
чéтверо § 105, ч. 10
по чéтверо § 41, ч. 2, п. 4
четвéртий § 10, ч. 1; § 10, ч. 2; § 106, ч. 1
чех § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
Чжаодáо (*Лі Чжаодáо*) § 49, ч. 3
чи- § 44, ч. 3, п. 1
Чигири́н § 153, ч. 1
чигири́нський § 153, ч. 1
чий, чия́, чиє́, чиї́ § 112, ч. 1; *чийóго* § 8, ч. 1, п. 1
чий-бýдь § 39, ч. 2
чий-нéбудь § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
чийсь, чийóгось, чийóмусь і *чиє́мусь, чиї́мсь* і *чиї́мось,* (*на*) *чийóмусь* і (*на*) *чиє́мусь, чиї́мсь, чиї́мось* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «з»
Чикáго § 122, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 3
Чиковáні § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Чи́кош-Горондá § 153, ч. 2
чи́кош-горондівський § 153, ч. 2
Чи́лі § 129, ч. 4, п. 3
чилі́йський § 129, ч. 4, п. 3
чи́м би то § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
чималéнький § 44, ч. 3, п. 1
чи мáло § 41, ч. 1, п. 9, прим.
чимáло § 41, ч. 1, п. 9; § 41, ч. 1, п. 9, прим.; § 44, ч. 3, п. 1;
чим-бýдь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»
чимдýж § 41, ч. 1, п. 8
чим-нéбудь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
чимрáз § 41, ч. 1, п. 8
чимсь, чи́мось, (*на*) *чімсь,* (*на*) *чи́мось*§ 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
чин чи́ном § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.

Чингісха́н § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»; § 146, ч. 4, п. 4
Чинцо́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
чисе́льника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
числе́нний § 29, ч. 3, п. 1
числе́нність § 29, ч. 3, п. 1
числе́нно § 29, ч. 3, п. 1
числі́вника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
чи́стий § 101, ч. 1, п. 1
Чистово́дне § 154, ч. 2, п. 1
чистово́днівський § 154, ч. 2, п. 1
чисть, чи́стьмо, чи́стьте § 116, ч. 3, п. 3
чита́й, чита́ймо, чита́йте § 116, ч. 1
чита́ння (*Потебня́нські чита́ння*) § 49, ч. 9, п. 3
(*на* / *у* (*в*) / *по* / *при*) *читачі́ві, читачу́, читачі́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
чіаба́та § 129, ч. 2, п. 2
Чівго́н (*Пак Чівго́н*) § 146, ч. 2, п. 6
чі́тко окре́слений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
член-кореспонде́нт (*чл.-кор.*) § 62, ч. 3
член-кореспонде́нт § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 56, ч. 1, прим. 1
чо́бота § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; *чобі́т* § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чо́ботів* § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чобітьмо́, чобо́тями, чо́ботами* § 92, ч. 1, п. 2; (*на*) *чо́ботах,* (*на*) *чобо́тях* § 93, ч. 1
(*від*) *чо́го,* (*від*) *чо́гось* § 113, ч. 1, прим. 2
чого́-бу́дь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»; *чому́-бу́дь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»; (*на*) *чо́му-бу́дь,* (*на*) *чім-бу́дь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»
чого́-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»; *чому́-не́будь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»; (*на*) *чо́му-не́будь,* (*на*) *чім-не́будь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
чого́сь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; *чому́сь* § 10, ч. 2; § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; (*на*) *чо́мусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
чолові́к § 10, ч. 2; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чоловіків* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
чолові́к із дві́сті § 89, ч. 1, п. 1, прим.
(*у*) *чо́му,* (*у*) *чо́мусь* § 113, ч. 1, прим. 2
Чо́рне мо́ре § 154, ч. 1, п. 2
чо́рний § 10, ч. 2; § 10, ч. 3, п. 4; *чо́рного* § 10, ч. 3, п. 4
чорни́ло § 10, ч. 3, п. 4
чорни́ти § 10, ч. 3, п. 4
чорни́ці § 10, ч. 3, п. 4
чорні́ти § 10, ч. 3, п. 4; *чорні́є* § 10, ч. 3, п. 4
Чорно́билю § 82, ч. 6, п. 8; *Чорно́биля* § 82, ч. 6, п. 8, прим.
Чорного́рія § 149, ч. 1, п. 3
чорно́зем § 35, ч. 2; § 36, ч. 1, п. 2
чорнозе́мний § 40, ч. 1, п. 1
чорно́ліс § 36, ч. 1, п. 2
«Чорномо́рець» (*по́їзд «Чорномо́рець»*) § 58, ч. 3
чорноро́б § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»

чорно́слив § 36, ч. 1, п. 2
Чорноті́нь § 142, ч. 1, прим. 2; *Чорноті́ня* § 142, ч. 1, прим. 2
чоти́ри § 10, ч. 2; § 35, ч. 7, п. 3; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма)
чотириа́ктний § 35, ч. 6, п. 5
чотириба́льний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
чотириколі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
чотирику́тник § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»; § 101, ч. 1, п. 1
чотиримі́сячний § 35, ч. 6, п. 5
чотириосьови́й § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
чоти́риста § 105, ч. 5
чотирна́дцять § 105, ч. 3
чотирьо́м, чотирьо́х § 105, ч. 10
чотирьохмільйо́нний § 35, ч. 5, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 106, ч. 1
чотирьохмілья́рдний § 35, ч. 5, п. 1
(*з*) *чотирьохсо́т сімдесяти́ восьми́ ти́сяч шестисо́т п'ятдесяти́ дев'яти́* § 105, ч. 6
чотирьохсо́тий § 106, ч. 1
чотирьохсотрі́ччя § 35, ч. 5, п. 1
чотирьохти́сячний § 106, ч. 1
чува́ський § 153, ч. 3, п. 3
чува́ш § 153, ч. 3, п. 3
Чугу́єве § 87, ч. 1, п. 4
Чугу́їв § 87, ч. 1, п. 4
чудо́вий § 101, ч. 1, п. 1
(*на*) *чумако́ві,* (*на*) *чумаку́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *чума́че* § 87, ч. 1, п. 3
Чума́цький Шлях § 51, ч. 2
чу́му § 82, ч. 6, п. 5
Чупри́нків § 76, ч. 1, п. 3
чу́ти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *чу́ю* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *чу́ють* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Чхве Чхвіво́н § 49, ч. 3
Чхвіво́н (*Чхве Чхвіво́н*) § 49, ч. 3

Ш

шабе́ль § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
шабло́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
шабло́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
шайб § 76, ч. 1, п. 1
шале́ § 140, ч. 2, п. 3
шале́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
шалі́вка § 32, ч. 13
Шампа́нь § 139, ч. 1, п. 2

шампу́нь «Оли́вковий» § 58, ч. 1
Шантії́ § 125, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 4
Шапельє́ (*ле Шапельє́*) § 146, ч. 2, п. 4
Ша́ргорода § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
шардоне́ § 130, ч. 1
шарудіння § 32, ч. 5
шарудіти § 32, ч. 5
шасі́ § 128, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 5
шах § 19, ч. 1, п. 3; § 56, ч. 1, прим. 2
шахі́д § 122, ч. 5
ша́хський § 19, ч. 1, п. 3
ша́хта § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *шахт* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
шахта́р, шахтаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *шахтаре́ві* § 83, ч. 1, п. 1; *шахтаря́м* § 90, ч. 1; *шахтаря́ми* § 92, ч. 1, п. 1; (*на*) *шахтаря́х* § 93, ч. 1
шахта́рську (*о́рден «За до́блесну шахта́рську пра́цю»*) § 57, ч. 1
Ша́хти § 149, ч. 9; § 153, ч. 1
ша́хтинський § 153, ч. 1
Ша́ші § 49, ч. 8
Швейца́рія § 136, ч. 2
Швець § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма)
швидкохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
швидкохі́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
шевроле́ § 130, ч. 1
шевці́в § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 101, ч. 1, п. 2; *шевце́вого* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; *шевце́ва* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
Шевцо́в § 144, ч. 1, п. 2
ше́вче § 87, ч. 1, п. 3
Шевче́нка § 50, ч. 1; § 50, ч. 11; § 55, ч. 2, прим.; § 57, ч. 3; § 82, ч. 3; § 154, ч. 1, п. 4
Шевче́нки § 49, ч. 5
шевченкіа́на § 49, ч. 5
Шевче́нківська пре́мія § 49, ч. 9, п. 3
шевче́нківський § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Шевче́нківської (*Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної адміністра́ції*) § 54, ч. 1
Шевче́нко § 33, ч. 7, п. 1
Шевче́нкова, Шевче́нкове § 33, ч. 7, п. 1
Шевче́нкові (*Шевче́нкові пое́зії*) § 49, ч. 9, п. 1
Шекспі́р § 133, ч. 2; § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
ше́лест § 9, ч. 2, п. 3
Ше́ллі § 140, ч. 2, п. 4
Шепети́вка § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
ше́піт § 1, ч. 2
шепоті́ти § 1, ч. 2
Ше́рлі § 135, ч. 1

Ше́рлок § 128, ч. 4
ше́стеро § 105, ч. 10
шести́ § 10, ч. 2
шестиде́нка § 10, ч. 1; § 36, ч. 1, п. 6
шестисо́т ((*з*) *чотирьохсо́т сімдесяти́ восьми́ ти́сяч шестисо́т п'ятдесяти́ дев'яти́*) § 105, ч. 6
Ши́мчак § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
ши́нку § 82, ч. 6, п. 5
ши́рма § 129, ч. 4, п. 1
широ́ка (*не широ́ка*) § 44, ч. 2, п. 5
широ́кий § 1, ч. 2
Широ́кий Яр § 154, ч. 1, п. 1
Широ́кін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
ши́роко § 1, ч. 2
Широ́кого Ла́ну § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
широчина́ § 95, ч. 1, прим. 2
широчі́нь § 95, ч. 1, прим. 2
ши́ти, ши́ю, ши́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ший, ши́ймо, ши́йте* § 116, ч. 3, п. 1
ши́фер § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
шифр § 129, ч. 4, п. 1
шихті́вка § 32, ч. 13
ши́я § 63, ч. 2, п. 1
Ші (*Хо Ші Мін*) § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Ші́офок § 129, ч. 4, п. 3
шістдеся́т § 105, ч. 4
шістдеся́тий § 106, ч. 1
шістдесятип'ятимільйо́нний § 38, ч. 1, п. 2
шістна́дцять § 28, ч. 1; § 105, ч. 3
шістсо́т § 105, ч. 5
шість § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 3; *шістьо́м, шістьо́х* § 105, ч. 10
шкі́ва § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
шкіл § 76, ч. 1, п. 1
шкод § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
шко́ду (*на шко́ду*) § 41, ч. 2, п. 1
шко́ла (*Львівська сере́дня загальноосві́тня шко́ла № 51 і́мені Іва́на Франка́* § 54, ч. 3; *«Шко́ла»* (зупинка) § 50, ч. 14)
школя́р § 27, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *школярá* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *школя́ре* § 87, ч. 1, п. 3; *школярі́* § 88, ч. 1, п. 2; *школярі́в* § 89, ч. 1, п. 1
шлакобло́к § 36, ч. 1, п. 3
шліфува́льний (*свердли́льно-шліфува́льний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
шлу́нка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
шлю, шлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
шлях § 50, ч. 11; (*на*) *шляху́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *ву́лиця До́брий Шлях* § 50, ч. 11; *Чума́цький Шлях* § 51, ч. 2

шляхе́тний § 101, ч. 1, п. 1
Шляхова́ § 152, ч. 3 (парадигма)
Шмельо́в § 144, ч. 1, п. 2
Шмі́дт (*су́пер-Шмі́дт*) § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
шовк, шо́вку § 9, ч. 2, п. 2
шокола́д «Сві́точ» § 58, ч. 1
шосе́ § 140, ч. 2, п. 3
шо́стий § 10, ч. 2; § 106, ч. 1; § 106, ч. 2
Шо́стка § 153, ч. 1
шо́сткинський § 153, ч. 1
Шотла́ндія § 149, ч. 1, п. 3; § 149, ч. 1, п. 5
шо́у § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 6
шофе́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
шпи́лька, шпи́льці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Шпре́е § 130, ч. 1
шприц § 27, ч. 1, п. 7
штабскапіта́н § 35, ч. 6, п. 4
шта́бу § 82, ч. 6, п. 5
штани́ § 100, ч. 1, п. 1; *штана́м, шта́ням* § 100, ч. 3, п. 1; *штаньми́, штана́ми, шта́нями* § 100, ч. 5, п. 3; (*на*) *штана́х,* (*на*) *шта́нях* § 100, ч. 6, п. 1
штат Теха́с § 50, ч. 9
Шта́ти (*Сполу́чені Шта́ти Аме́рики*) § 50, ч. 6
Што́кманн § 128, ч. 4
штра́се (*У́нтер-ден-Лі́нден-штра́се*) § 50, ч. 5
штрейкбре́хер § 136, ч. 2
штрихко́д § 35, ч. 6, п. 1
штрихови́й (*кра́пково-штрихови́й*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
шу́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»

Щ

щавлю́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
щасли́вий § 28, ч. 1; § 101, ч. 1, п. 1
ща́стя § 27, ч. 1, п. 3; § 28, ч. 1; *ща́стям* § 85, ч. 1, п. 2
щеми́ти § 10, ч. 1
щети́на § 10, ч. 1
Ще́цин § 149, ч. 2
Щигло́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Щигри́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Щипачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
щи́рості (*по щи́рості*) § 41, ч. 2, п. 1
що (частка) § 44, ч. 2, п. 10
що (питальний займенник) § 112, ч. 1
що (*на що*) § 41, ч. 1, п. 9, прим.

що- § 44, ч. 3, п. 1
за що́ § 41, ч. 1, п. 6
що б § 43, ч. 1
що́ ж до § 44, ч. 2, п. 10
що то § 44, ч. 2, п. 11
що то за § 44, ч. 2, п. 11
щоб § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
що-бу́дь § 39, ч. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»; § 44, ч. 4, п. 2
щове́чора § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
щогоди́ни § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
Щóголеве § 87, ч. 1, п. 4
Щóголів § 87, ч. 1, п. 4
щода́лі § 41, ч. 1, п. 9
щоде́нно § 41, ч. 1, п. 9
щодня́ § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
щодоби́ § 44, ч. 3, п. 1
щоду́ху § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
щока́ § 10, ч. 2; *щоці́,* (*на*) *щоці́* § 10, ч. 3, п. 2
Щóкіно § 149, ч. 6, п. 3
щомі́сяця § 41, ч. 1, п. 9
щомóга § 41, ч. 1, п. 9
щонайбі́льше § 41, ч. 1, п. 9
щонайдóвше § 41, ч. 1, п. 9
щонайду́жче § 41, ч. 1, п. 9
щонайкра́ще § 41, ч. 1, п. 9
щонайкра́щий § 44, ч. 3, п. 1
щонайме́нше § 41, ч. 1, п. 9
щонайсильні́ший § 104, ч. 2, п. 2
щонайши́рше § 41, ч. 1, п. 9
що-не́будь § 39, ч. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
щоно́чі § 41, ч. 1, п. 9
щопра́вда § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
щора́з § 41, ч. 1, п. 9
щора́зу § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
щоро́ку § 41, ч. 1, п. 9
щоси́ли § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
щось § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; *чогóсь* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; *чому́сь* § 10, ч. 2; § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; (*на*) *чóмусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; *чимсь, чи́мось,* (*на*) *чімсь,* (*на*) *чі́мось* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
щохвили́ни § 41, ч. 1, п. 9
Щу́ка § 49, ч. 7, п. 3
щур, щурі́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»

Ю

Юа́нь (*Цюй Юа́нь*) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Юаньмі́нь (*Та́о Юаньмі́нь*) § 146, ч. 3, п. 5
ювіля́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Югосла́вія (*екс-Югосла́вія*) § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
ю́дині срібняки́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ю́лій (*Гай Ю́лій Це́зар*) § 146, ч. 2, п. 3
Ю́лія § 143, ч. 1
юна́к, юна́че § 14, ч. 1, п. 2
ЮНЕСКО § 61, ч. 2
Юно́на § 126, ч. 1
Юпі́тер § 51, ч. 1; *Юпі́тера* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Ю́р'єв § 144, ч. 3, п. 1
Ю́ріївна § 32, ч. 12
Ю́рій Клен (*О́свальд Бу́ргардт*) § 49, ч. 1
Ю́рійович § 32, ч. 11
Ю́рія § 82, ч. 5, п. 1; § 50, ч. 11
юроди́вий § 4, ч. 1, п. 1
ютю́б § 54, ч. 7; *ютю́бу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»

Я

я § 108, ч. 1 (парадигма); (*до*) *ме́не* § 113, ч. 1, прим. 2
Ябла́ново § 152, ч. 3, прим.
Ябло́нський § 144, ч. 2, п. 4
я́блука (*пів я́блука*) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Яблуни́цький хребе́т § 50, ч. 1
я́вище § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *я́вищами* § 92, ч. 1, п. 1
я́вір § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *я́вора* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Яворни́цького (*Меморіа́льний буди́нок-музе́й Дмитра́ Яворни́цького*) § 54, ч. 3
яворо́нька § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Я́гич § 144, ч. 1, п. 6
ягня́т, ягня́та § 99, ч. 4; *ягня́тами* § 99, ч. 5; (*на*) *ягня́тах* § 99, ч. 6
ягня́ткові, ягня́тку § 83, ч. 1, п. 1
Яготино́м § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
яче́чко § 32, ч. 8; (*на*) *яче́чку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
яче́чний (*м'я́со-яче́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
яче́чня § 21, ч. 1
(*на*) *язиці́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
яйце́ § 21, ч. 1; *яче́ць* § 89, ч. 1, п. 2
як- § 44, ч. 3, п. 1
як би § 43, ч. 1
якби́ § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
яки́й § 112, ч. 2

яки́й-будь § 39, ч. 2
яки́й-не́будь § 39, ч. 2
яки́йсь § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; *яко́гось, яко́мусь* § 39, ч. 1; *яка́сь, яке́сь* § 44, ч. 3, п. 4
Я́ків § 32, ч. 12
Я́ківна § 32, ч. 12
я́кісний § 28, ч. 1
я́кість § 4, ч. 1, п. 1; § 28, ч. 1; *я́кістю* § 95, ч. 3, п. 2
як-не́будь § 41, ч. 3, п. 3
якнайбі́льше § 41, ч. 1, п. 9
якнайбі́льший § 104, ч. 2, п. 2
якнайдо́вше § 41, ч. 1, п. 9
якнайду́жче § 41, ч. 1, п. 9
якнайшви́дше § 44, ч. 3, п. 1
якнайшви́дший § 104, ч. 2, п. 2
як-не-я́к § 41, ч. 3, п. 5
Я́коб-Ка́йзер-плац § 50, ч. 5
Я́кович § 32, ч. 12
Якови́шин § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Якови́шину, Якови́шинові* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
якомо́га § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
як ось § 41, ч. 1, п. 9, прим.
яко́сь § 41, ч. 1, п. 9
я́кось § 41, ч. 1, п. 9; § 41, ч. 1, п. 9, прим.; § 44, ч. 3, п. 4
як-о́т § 44, ч. 4, п. 1
я́кось-то § 44, ч. 4, п. 1
якра́з § 41, ч. 1, п. 9
як тре́ба § 41, ч. 2, п. 1
як що § 43, ч. 1
якщо́ § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
я́ми (*пів я́ми*) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Я́мпіль § 148, ч. 1; *Я́мполя* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Я́нка Купа́ла § 144, ч. 1, п. 1
яр § 50, ч. 11; *я́ру* § 82, ч. 6, п. 5; (*у*) *яру́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Широ́кий Яр, Холо́дний Яр* § 154, ч. 1, п. 1; *Часово́го Я́ру* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
Яропо́лк § 146, ч. 3, п. 4
Яросла́в § 66, ч. 3, п. 1; § 143, ч. 1; *Яросла́ве* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Яросла́в (*Яросла́в Му́дрий* § 49, ч. 9, п. 2; *о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня* § 57, ч. 1; *Яросла́в Васи́льович* § 143, ч. 5; *Яросла́в Олексі́йович* § 143, ч. 5; *Яросла́в І́горьович* § 143, ч. 5 (парадигма); *магази́н «Яросла́в»* § 54, ч. 5)
Яросла́вів (*ву́лиця Яросла́вів Вал*) § 50, ч. 11
Яр-під-За́йчиком § 154, ч. 3, п. 5
я́рський-під-За́йчиком § 154, ч. 3, п. 5
я́сен § 101, ч. 1, п. 3

ясено́чка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
я́сеня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»; *я́сеню* § 87, ч. 1, п. 2
я́сла § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *я́сел* § 100, ч. 2, п. 3; *я́слам* § 100, ч. 3, п. 1; (*у*) *я́слах* § 100, ч. 6, п. 1
я́сна § 100, ч. 1, п. 3; *я́сен* § 100, ч. 2, п. 3
Ясногоро́дка § 154, ч. 2, п. 1
ясногоро́дський § 154, ч. 2, п. 1
яснозо́рий § 35, ч. 2
(*на*) *яструб'я́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Ятсе́н (*Сунь Ятсе́н*) § 146, ч. 3, п. 5
Я́ффа § 128, ч. 3
Ях'я́ § 138, ч. 1, п. 1
ячмі́нь § 84, ч. 1, п. 2; *ячме́ню* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
я́щика (*пів я́щика*) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
я́щуру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»

БУКВЕНО-ЦИФРОВІ ПОЗНАЧЕННЯ

1 січня 2000 року § 106, ч. 2
1,5-відсо́тко́вий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
½ – *одна́ дру́га* § 107, ч. 1
⅓ – *одна́ тре́тя* § 107, ч. 1
¼ – *одна́ четве́рта* § 107, ч. 1
100-годи́нний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»
120 сторінка § 106, ч. 2
125-рі́чний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
⅔ – *дві тре́тіх* § 107, ч. 1
2/7 – *дві сьо́мих* § 107, ч. 1
20-поверхо́вий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
¾ – *три четве́ртих* § 107, ч. 1
⅗ – *три п'я́тих* § 107, ч. 1
3-ти́сячний § 38, ч. 2
30-кілограмо́вий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
35-мільйо́нний § 38, ч. 2
на 36-му кіломе́трі § 106, ч. 2
4/3 – *чоти́ри тре́тіх* § 107, ч. 1
4-мілья́рдний § 38, ч. 2
40-гра́дусний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
40-де́нний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
5/2 – *п'ять дру́гих* § 107, ч. 1
5-й по́верх § 106, ч. 2
7-разо́вий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
9/10 – *де́в'ять деся́тих* § 107, ч. 1
90-метро́вий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»
90-рі́чний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»

вýлиця 92-ї Бригáди § 50, ч. 11
І тисячоліття § 106, ч. 2
ХХІ століття § 106, ч. 2